πνευματολογια

Geestelijke woorden

Een verhandeling aangaande de Heilige Geest

Beschreven in V boeken

door

John Owen

doctor in de Godgeleerdheid

Uit het Engels vertaald door

Simon Commenicq

Uitgegeven te Leiden, bij D. Donner,

Volgens de uitgave van 1746

BOEK I, II, III

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2004

INHOUD

Aan de lezer

Eerste boek
Hoofdstuk 1. Algemene grondstellingen aangaande de Heilige Geest en Zijn werk
Hoofdstuk 2. De naam en titels van de Heilige Geest
Hoofdstuk 3. De Goddelijke natuur en het persoonschap van de Heilige Geest, bewezen en verdedigd
Hoofdstuk 4. Eigen werken van de Heilige Geest in de eerste of oude schepping
Hoofdstuk 5. Weg en wijze van de Goddelijke uitdeling van de Heilige Geest

Tweede boek
Hoofdstuk 1. Eigenlijke werkingen van de Heilige Geest onder het Oude Testament, voorbereidende tot het Nieuwe
Hoofdstuk 2. Algemene bedeling van de Heilige Geest, ten aanzien van de nieuwe schepping
Hoofdstuk 3. Werk van de Heilige Geest, ten opzichte van het Hoofd van de nieuwe schepping, Christus' menselijke natuur
Hoofdstuk 4. Werk van de Heilige Geest, in en op Christus' menselijke natuur
Hoofdstuk 5. Het algemene werk van de Heilige Geest in de nieuwe schepping, ten opzichte van de leden van het lichaam, waarvan Christus het hoofd is

Derde boek
Hoofdstuk 1. Werk van de Heilige Geest, in de nieuwe schepping door wedergeboorte
Hoofdstuk 2. Werken van de Heilige Geest, voorbereidend tot wedergeboorte
Hoofdstuk 3. Het verderf of de schending van het gemoed door de zonde
Hoofdstuk 4. Leven en dood, natuurlijk en geestelijk vergeleken
Hoofdstuk 5. De natuur, oorzaken en middelen van de wedergeboorte
Hoofdstuk 6. De wijze van de bekering, verklaard in het voorbeeld van Augustinus

Vierde boek
Hoofdstuk 1. De natuur van heiligmaking en evangelieheiligheid uitgelegd
Hoofdstuk 2. Heiligmaking, een toenemend werk
Hoofdstuk 3. Gelovigen, het enigste voorwerp van heiligmaking en het onderwerp van evangelieheiligheid
Hoofdstuk 4. Waarin de besmetting der zonde en haar reiniging bestaat
Hoofdstuk 5. Het zondevuil, gereinigd door Christus' Geest en bloed
Hoofdstuk 6. Het stellige werk van de Geest in de heiligmaking van gelovigen
Hoofdstuk 7. Van de daden en plichten van heiligheid
Hoofdstuk 8. Doding de zonde, haar natuur en oorzaak

Vijfde boek
Hoofdstuk 1. Noodzaak tot heiligheid, uit overweging van Gods natuur
Hoofdstuk 2. Eeuwige verkiezing, een oorzaak van en beweegreden tot heiligheid
Hoofdstuk 3. Heiligheid, noodwendig door Gods geboden
Hoofdstuk 4. Noodzaak tot heiligheid, uit Gods zenden van Jezus Christus
Hoofdstuk 5. Noodzaak tot heiligheid, uit onze toestand in deze wereld

Aan de lezer

In het eerste hoofdstuk van dit boek is in het algemeen verklaard zijn natuur, oogmerk, en waarom het thans wordt uitgegeven, dus zwijg ik daarvan hier. Maar acht nodig aan te wijzen enige zaken aangaande zijn stof en handelwijs.
Het onderwerp van het gehele boek, gelijk bijna elk blad toont, is *Gods Heilige Geest en Zijn werkingen.* In het verklaren van dit onderwerp op deze wijze, heb ik moeten worstelen met twee zaken, die elk zodanig werk aan de ene zijde lastig, aan de andere onvermakelijk maken. Is de stof zelf ongewoon en verborgen, haar behandeling valt moeilijk; ligt zij door enig middel, het zij wat het is, onder openbare verachting en spot, dat vermindert het vermaak in ze te overwegen en te verdedigen.
Nu is alles, wat de Heilige Geest aangaat, een uitmuntend deel van Gods verborgenheid, of *diepe zaak.* Want gelijk haar kennis geheel afhangt van en geregeld wordt door Goddelijke openbaring, zijn zij in haar eigen natuur Goddelijk en hemels, afgescheiden en vreemd van alles wat *in 's mensen hart,* in het enkel oefenen van zijn eigen rede of verstand kan opklimmen. En aan de andere zijde worden in de wereld zeer algemeen veracht als dwaas en gering, de zaken gesproken van en toegeschreven aan Gods Geest. Hij verbeurt bij velen alle achting, hij wordt aangezien voor een dweper, vervreemd van het bestuur van de rede en alle grondbeginselen van edelmoedige samenleving, die durft toestemmen eigendom te hebben aan Zijn werk, of op zich nemen dat te verdedigen. Dus moeten wij, hiervan iets zeggen, al ware het enkel om aan te wijzen waar hulp te vinden is tegen zulke moedbenemingen.

Wij moeten eerst toestemmen, dat de zaken hier behandeld, in zichzelf geheim en verborgen zijn nochtans wordt de weg, waarlangs wij mogen trachten ze gemeenzaam te kennen, *volgens de mate van Christus' gave,* in het Bijbelwoord klaar geopenbaard. Zo men deze weg verwaarloost of veracht, zullen alle andere wegen tot dat einde ingeslagen, al beloven zij veel, vruchteloos zijn. Wat inwendige gemoedsgestalten en geschiktheden, wat uitwendig gebruik van middelen, wat volbrengen van geestelijke plichten, wat overeenkomst van de gehele ziel, met elke ontdekte waarheid tot deze weg behoren, voor allen die het verstaan van deze zaken najagen, is hier mijn werk niet te verklaren dus weide ik daarin niet uit. Maar geeft God gelegenheid, dat ik handel van het werk van de Heilige Geest, dat ons bekwaamt om de Schrift of Gods mening daarin te verstaan, dan zal ik deze gehelen weg uitvoerig verklaren.

Nu zij genoeg, op te merken, dat God, die in Zichzelf is de eeuwige, oorspronkelijke Bron en Springader van alle waarheid, ook is de enigste oppermachtige oorzaak en Auteur van haar openbaring aan ons. En omdat de waarheid, die oorspronkelijk maar één is in Hem, van verscheiden soorten en karakters is, volgens de verscheidenheid van de zaken die ze ons ter mededeling voorstelt, zijn de wegen en middelen tot die mededeling gepast tot de onderscheiden natuur van elke waarheid in het bijzonder. Dus wordt de waarheid van natuurlijke zaken bekendgemaakt van Gods wegen, door het oefenen van de rede, of het recht gebruiken van het verstand, dat in de mens is tot haar naspeuring. *Want der mensen zaken weet des mensen geest die in hem is.* Doorgaans wordt enkel vereist om te verkrijgen die trap of zekerheid van kennis in zaken van die natuur, waarvoor ons verstand vatbaar is, het naarstige tewerkstellen van onze zielsvermogens in het rechte gebruik van eigenlijke middelen. Nochtans is er een verborgen werk van Gods Geest, in het meedelen van kennis en bekwaamheid in *natuurlijke, burgerlijke, zedelijke, staatkundige* en *kunstige* zaken, gelijk in dit boek

breed getoond wordt. Maar omdat deze dingen behoren tot het werk van de *oude schepping* en haar onderhouding, of het besturen en regeren van de mensen in deze wereld enkel als redelijke schepselen, is geen gebruik van middelen, geen mededeling van hulpen die geestelijk of bovennatuurlijk zijn, daartoe volstrekt nodig. Dus worden kennis en wijsheid in zaken van die natuur uitgedeeld zonder uitzondering onder allerlei mensen, volgens de grondslag van hun natuurlijke vermogens, en het daarop gebouwde, door naarstige oefening, zonder eigenlijk aanhouden bij God om bijzondere genade of hulp, Gods oppermachtige voorzienigheid steeds aan zich houdende het bestel over alle mensen en hun belangen.

Maar in de kennis en waarheid van bovennatuurlijke dingen, zijn Gods *onderwijzingen* van geheel andere natuur, dus wordt daarin ook van ons geëist een eigenlijk aanhouden bij God om onderwijs. In die dingen zijn ook trappen, volgens hun naderen aan de ene zijde aan de oneindige afgrond van het Goddelijk wezen en bestaan, gelijk de eeuwige voortteling en menswording van de Zoon, de voortgang en zending van de Heilige Geest; óf aan de andere zijde aan de Goddelijke uitwerksels, in onze ziel voortgebracht, die wij ondervinden. Volgens deze trappen, gelijk de Goddelijke neerbuiging Zich vertoont in haar openbaring, moest onze naarstigheid in het oefenen van geloof, ootmoed, en gebed aanwassen in ons naspeuren ervan. Want al wordt alle vlijt in het gebruiken van uitwendige middelen nodig, om te verkrijgen kennis van enige andere nuttige waarheid, ook onvermijdelijk vereist in het najagen van kennis in deze; zo bij dat alles niet komen geestelijke wegen en middelen, gepast in haar natuur, en van God ingesteld om te ontvangen bovennatuurlijk licht en verstand van Gods diepe zaken, zal onze arbeid in deze grotendeels vruchteloos en zonder voordeel zijn. Want al staat de letter van de Schrift, en de zin van haar voorstellen eveneens bloot voor de rede van alle mensen, wordt nochtans de ware geestelijke kennis van de zaken zelfs niemand meegedeeld dan door de eigenlijke werking van de Heilige Geest; geen merkelijke trap van inzicht in de leer van derzelver verborgenheden is immer verkrijgbaar dan door onophoudelijk aan te lopen Hem, die alleen *geeft de Geest van wijsheid en verstand in haar kennis. Want de zaken Gods weet niemand dan Gods Geest, en die Hij ze openbaart.* Niemand kan de Schrift recht uitleggen dan door hulp van de Geest, die ze heeft ingegeven, gelijk *Hieronymus* bevestigt, en dit boek bewijst. Doch in het gebruik van de gemelde middelen mogen allen, die niet traag zijn in het horen of leren, maar die door gewoonte de zinnen pogen geoefend te krijgen tot onderscheiding van goed en kwaad, hopen, omdat de zaken zelf geopenbaard zijn opdat mensen God behoorlijk zouden kennen en voor God leven, te zullen bereiken zo'n mate van geestelijk verstaan ervan, als nuttig is tot stichting van zichzelf en anderen.

Het gehele onderwerp van dit boek dan, zijnde zaken van die natuur in haar verscheidene trappen van betrekking tot God of onszelf, haal ik hier niet op mijn bijzondere pogingen om ze na te speuren, maar laat elk oordelen van mijn arbeid aan zijn vruchten. Doch omdat ik geen voorganger ken in te vertonen de gehele *huishouding* van de Heilige Geest met al zijn bijvoegsels, werkingen en vruchten, en dat mijn werk daarom moeilijker was, moet ik verschoning verzoeken, zoiets niet beantwoordt zo'n geregeld ontwerp of net beleid, als de natuur van de zaak vordert en ik beoogde. *Crellius* ondernam wel iets dienaangaande, doch maar om de waarheid in enige zaken te vervalsen.

- In het eerste gedeelte van het gehele werk, hetwelk vervat des Heiligen Geestes Naam, Goddelijke natuur, Persoonschap en zending, verklaar ik maar, en verdedig

het geloof van de algemene kerk tegen de *Socinianen;* met wat voordeel, met wat toebrenging van licht of bewijs, kracht of schikking, boven vorige bewijsredenen van anderen, laat ik de geleerde lezer oordelen. In hetgeen aangaat de bijvoegselen en eigenschappen van zijn zending en werking, hebben, hoop ik, sommigen mij enige verplichting, voor hen te verschaffen gelegenheid tot dieper en beter gedachten dienaangaande.

- Het tweede gedeelte raakt het werk van de Heilige Geest in de *oude schepping,* zo in die voort te brengen, te onderhouden, als te regeren. Hierin had ik het voordeel niet, dat enig oud of hedendaags schrijver de weg van de waarheid voor mij gebaand had; dus heb ik mij bepaald tot uitdrukkelijke Schriftuurgetuigenissen, met zulke uitleggingen ervan, die hun eigen *waarheid* bewijzen, en van anderen geacht worden.

Ditzelfde heeft plaats in hetgeen volgt, aangaande des Geestes werk onder het Nieuwe Testament, voorbereidend tot d*e nieuwe schepping* in het meedelen van alle soorten van gaven, gewoon en ongewoon, allerlei soort van kennis en bekwaamheid in geestelijke, natuurlijke, zedelijke, kunstige en staatkundige zaken, met de bewijzen van die Zijn werking in bijzondere voorvallen. Al deze dingen, vele van welke anderen afgescheiden en op zichzelf behandeld hebben, zijn hier voorgesteld in hun orde, en ziende op hun eigen einde en oogmerk.
In des Heilige Geestes werk aan het *Hoofd van de nieuwe schepping,* of de menselijke natuur in de Persoon van onze Heere Jezus Christus, ben ik omzichtig gebleven binnen de palen van matigheid, en buiten nieuwsgierige onverantwoordelijke gissingen. Ik heb daarin enkel acht gegeven op Gods Bijbelwoord, onze enigste en onfeilbare regel en leidsman; doch ook overwogen wat de oude kerk in deze geloofde en leerde, en ik weet daarvan niet te zijn afgeweken.

Meer zeg ik niet van de moeite, spruitende uit de natuur van het behandelde onderwerp maar nog iets van de *verachting* die velen op deze dingen werpen.
In al Gods bedelingen tot zijn volk onder het Oude Testament, wordt al het goede hun meegedeeld, al het waardige of voortreffelijke, in of door hen gewrocht, uitdrukkelijk toegeschreven aan de Heilige Geest, als Auteur en Oorzaak. En van al de beloften hun gegeven aangaande een beter en heerlijker kerkstaat die zou worden ingevoerd, behalve die van de komst van Gods Zoon in het vlees, zijn de voortreffelijkste die aangaan meerder en voller mededeling van de Geest, dan zij in hun onvolkomen staat hadden, of konden genieten. Dus vinden wij in het Nieuwe Testament, dat alles wat aangaat de bekering van de uitverkorenen, de opbouw van de kerk, de heiligmaking en vertroosting van gelovigen, het volbrengen van alle plichten van gehoorzaamheid aan God verschuldigd, en ons gedrag in deze allen, in het algemeen en bijzonder, Hem zo wordt toegeëigend, dat tevens verklaard wordt, dat niets van dit alles kan worden genoten of uitgevoerd zonder zijn eigenlijke werking, hulp en bijstand. Zo wilde God ten volle onderwijzen en beveiligen het geloof van de kerk in deze, gelijk haar eeuwig belang vorderde. Nochtans is, niettegenstaande al dit getuigenis, Gods kerk geoefend met het weerstaan van des Heiligen Geestes Persoon, of Zijn werk, of de wijze daarvan, strijdig met het beloofde en verklaarde dienaangaande in Gods Woord en dat houdt nog niet op. Ja, al was de weerstand in vorige tijden fel en luidruchtig, die gaat in onze dagen nog veel verder. Want om niet te melden de *Socinianen,* die samengepakt hebben al de felle tegenstand tegen des Heiligen Geestes Godheid of genade van de *Photinianen, Macedonianen* en *Pelagianen* oudtijds, zijn er anderen, die belijden geen vijandschap tegen zijn Goddelijke Persoon, ja toestemmen en erkennen die leer van de kerk, bij alle

gelegenheden gereed staan om te smalen en te, verachten het gehele werk waartoe Hij is beloofd onder het Oude Testament, en dat het Nieuwe Hem duidelijk toekent. Hierom verachten en bespotten vele mensen, allen die Zijn genade melden, of belijden eigendom aan dat Zijn werk als het zijn, zonder hetwelk (is de Schrift een getrouwe getuige) niemand God zien zal.
En sommigen hebben moeite gedaan om te bewijzen, dat zaken Hem in het Evangelie duidelijk toegeschreven, als gewrochten van zijn macht en genade, enkel zijn *dweperij,* of ten minste zwakke inbeeldingen van ontstelde hersenen. Te lasteren, te schelden hen die des Geestes werk voorstaan en Zijn genade belijden, houdt niet op. Ja, velen geven te kennen (alsof de voorspraken van goddeloosheid geen kracht deden op 's mensen verdorven gemoed) dat dit alles eerder verdient bespot en veracht, dan ernstig overdacht te worden. Want zo haast iemand voorstaat of beweert het bekende werk van Gods Geest, denkt men dat grond genoeg om hem te beschuldigen, dat hij de regel van het Woord verlaat, dat hij acht geeft op openbaringen en ingevingen, en verwerpt alle gedachten van de noodzaak tot plichten van gehoorzaamheid; daar zo'n enkel dat werk van de Geest voorstaat, zonder hetwelk niemand recht acht kan geven op de regel van de Schrift, of een enige plicht van gehoorzaamheid aan God recht verrichten. Ook de ongeleerdste en zwakste van deze samenspanning, zijn bekwaam om te spotten met het melden van de Geest, en het noemen van Hem anderen smadelijk te verwijten.
Ja, het ware te wensen, dat sommigen dus ook niet begonnen te handelen met de *Persoon van Christus* zelf! Want dwaling en goddeloosheid eens voet gegeven, zijn steeds vruchtbaar, nemen toe en zullen voortgaan, zolang duisternis en verdorvenheid op 's mensen gemoed liggen en de boze vijand met zijn listen verkeerde indrukken kan geven. In deze dingen nochtans behagen niet weinigen zichzelf, verachten andere, en zouden het zich belgen zo men hun Christendom in twijfel trok. Maar wat baat de naam van Christen, waar men de gehele Evangelieverborgenheid buiten de godsdienst sluit? Neem weg de bedeling van de Geest en zijn krachtdadige werkingen in alle onderhandeling tussen God en mensen; wees beschaamd om voor te staan of te belijden het werk Hem in het Evangelie toegeschreven, en gij roeit het Christendom uit met de wortel. Ja, dit effectieve verachten van des Heiligen Geestes werk, nu geworden de schoonschijnendste hoon van alle godsdienst, zal ook haast zijn de *allerverderfelijkste,* boven al denkbeeldige misvattingen en dwalingen over dezelfde zaken, gaande doorgaans gepaard met goddeloosheid, en uitlopende in Godverzaking.

Hetgeen ik beoog, heeft een geleerd man voor vele jaren beklaagd als volgt: *In seculo hodie tam perverso prorsus immersi vivimus miseri, in quo Spiritus Sanctus omnino ferme pro ludibrio habetur: imo in quo etiam sunt qui non tantum corde toto eum repudient aut faclis negent, sed quoque adeo blasphemi in eum exurgant ut penitus eundem ex orbe expulsum aut exulalum cupiant, quum illa nullam in operationibus suis relinquant efficaciam; ac propriis vanorum habituum suorum viribus, ac rationis profanae libertati carnalitatique suae omnem ascribant sapientiam, et fortitudinem in rebus agendus. Unde tanta malignitas externae proterviae apud mortales cernitur. Ideoque pernicies nostra nos jam ante fores expectat,* enz. Dat is:
"Wij ellendigen beleven ene gans verkeerde eeuw, waarin de Heilige Geest bijna geheel wordt bespot, ja in welke mensen niet alleen met hun gehele hart zich van Hem afscheiden of Hem met hun daden loochenen, maar tevens zo lasterende tegen Hem opstaan, dat zij wensten dat Hij geheel uit de wereld gedreven en uitgebannen ware, omdat zij zijn uitwerking geen kracht overlaten, maar de krachten van hun eigen ijdele hebbelijkheden, de vrijheid van de bedorven rede, en hun vleselijkheid toeschrijven alle wijsheid en kracht in het behandelen van zaken. Waaruit zo grote boosheid van

uiterlijke dartelheid van geest onder stervelingen gezien wordt. Daarom staat onze ondergang voor de deur, enz. Hierin ligt de oorsprong en bron van de goedgekeurde afval van de kracht van Evangeliewaarheid, waarin de wereld vrijheid neemt om zich te dompelen in allerlei ongebonden leven en wandel, aan welkers gevolg en uiteinde velen niet kunnen denken dan met schrik en vrees."

Deze onheilen dan enigszins tegen te gaan de waarheid en het wezen van Goddelijke, geestelijke werkingen in de kerk te verdedigen; voor te staan hetgeen aangaande de Heilige Geest en Zijn werk geloven, leren en belijden zij, die daarom meest worden gelasterd en bespot; en daardoor te bewijzen de goddeloosheid van zulk lasteren, onder wier schaduw en duisternis sommigen zich zoeken voet te geven in hun goddeloos spotten met des Heiligen Geestes gehele bedeling- en openbaar te tonen in alle voorvallen, dat hetgeen Hem wordt toegeschreven niet alleen bestaan kan met Gods dienst, maar dat zonder het geen godsdienst kan bestaan of haar kracht behouden, beoogt dit boek voornamelijk.
Omdat nu de krachtdadige werking van de gezegenden Geest in het *wederbaren of bekeren* van zondaars, boven alle andere delen van Zijn werk, geweldigst wordt tegengestaan, en onlangs venijnig gehekeld is, heb ik die uitvoeriger behandeld. En omdat ze niet wel is te verstaan, noch recht uit te leggen, zonder te overwegen de staat van de *gevallene of bedorven natuur,* heb ik die ook in het brede onderzocht, omdat ik het nodig oordeel. Want omdat de kennis daarvan ligt op de bodem van al onze gehoorzaamheid aan God door Christus, was en is het steeds sommiger oogmerk, die of geheel te ontkennen, of zo te verkleinen, dat de genade van het Evangelie, die alleen onze natuur kan herstellen, wordt neergedrukt of bijna vernietigd. Beogende dan uitdrukkelijk te handelen van het herstellen van onze natuur door genade, was uit allen hoofde nodig dat ik ook handelde van haar bederf door de zonde.

Het gezegde dienaangaande is tevens gepast tot stichting van gelovigen, en gericht tot hun bevordering in geestelijke gehoorzaamheid en heiligheid, of de gehoorzaamheid van het geloof. Hierom zullen misschien sommigen oordelen, dat onze redenen langdradiger zijn dan nodig was, of gevoeglijk, door het gedurig tussenvoegen van *praktikale toepassingen.* Maar die overwegen wil, dat mijn oogmerk niet was deze dingen te behandelen bij wijze van redestrijd, maar om in het verdedigen en bevestigen van die waarheid, de behandelde leerstukken te schikken tot beoefening; en dat ik dingen van deze natuur niet durf behandelen op ene andere wijze, dan die de stichting van de gelovigen bevordert, zullen zij het haast met mij eens zijn, of mijn verschoning plaats geven. Al verwaarlozen of verachten sommigen, ja vele, dan deze dingen, er zijn nog mensen die oordelen, dat hun groot belang ligt in schriften die hen besturen en bemoedigen in het heilig beoefenen van hun plicht. En terwijl de weg, de wijze en het beleid van de Heilige Geest in Zijn werkingen, in het overzetten van zondaars uit de dood in het leven, uit de natuur in de genadestaat, van sommigen verscheiden behandeld, van anderen veracht en bespot wordt, heb ik gepoogd zo te verklaren en te staven hetgeen de Schrift dienaangaande duidelijk leert, en dat zo te bevestigen met het getuigenis van sommige oude schrijvers van de kerk, dat ik geenszins twijfel of het komt overeen met de ondervinding van hen die in hun eigen ziel des Heiligen Geestes gezegend werk deelachtig zijn. Dus hebbende in het zakelijk behandelde het duidelijke Schriftuurgetuigenis, de toestemming van de oude kerk en de ondervinding van de ware gelovigen, zullen de berispingen of scheldwoorden van die anders gevoelen, mij weinig leed doen.

Ik zeg nog maar dienaangaande, dat, omdat men steeds dit ons leerstuk wil belemmeren, met voorgewende zwarigheid in het overeenbrengen van de natuur en noodzakelijkheid van onze plicht, met de krachtdadige genade van de Geest, ik alle gelegenheden heb aangegrepen om die te onderzoeken in alle bijzondere zaken die de meesten schijn hebben; en ik hoop ten laatste te hebben getoond, dat niet alleen de *noodzaak* tot onze plicht kan bestaan met de *kracht* en *uitwerking* van Gods genade, maar dat wij aan de ene zijde geen plicht tot God recht kunnen volbrengen zonder haar hulp en bijstand, zonder gegronde verwachting van welke wij geen bemoediging hebben om een loop van gehoorzaamheid te ondernemen; en dat aan de andere zijde het genadewerk zelf geenszins krachtdadig is, als in ons opvolgen van het bij wijze van plicht; alleen geven wij met of tegen de wil van sommige mensen, aan genade de voorrang in alles, aan onszelf niets. Gods gebod is de mate en regel van onze vlijt en ijver in enen weg van plicht; en waarom iemand zou worden gestuit in het beoefenen van de vlijt die God van hem eist, uit aanmerking van de hulp en bijstand die God hem belooft, kan ik niet verstaan. Het werk van gehoorzaamheid is moeilijk en hoogwichtig, kan iemand daarin onachtzaam zijn omdat God hem wil helpen en bijstaan? Het is dan omdat hij het haat, en er geen neiging toe heeft. Laat anderen doen wat hun behaagt, ik zal bidden en pogen op te volgen de raad en aandrang van Paulus: *Werkt uit uw zaligheid met vrezen en beven; want God werkt in u te willen en te doen naar Zijn welbehagen.*

Deze en dergelijke zaken die wij niet voorbij konden gaan, hebben dit boek boven mijn eerste oogmerk doen uitdijen; daarom heb ik er nu niet bijgevoegd de andere delen van des Heiligen Geestes werk in *gebeden of smekingen,* in *verlichting* ten aanzien van het geloven van de Schrift, en het recht verstand van Gods mening in dezelve, in het meedelen van *gaven* aan de kerk, en de troost van gelovigen, die, als God tijd en gelegenheid geeft, zullen volgen.

Nog een deel van des Heiligen Geestes werk bestaat in onze *heiligmaking,* waarvan onze Evangeliegehoorzaamheid of heiligheid afhangt. Hoezeer sommigen ook hierin verachten al Zijn werkingen, hoe zij pogen te vervalsen de natuur van Evangeliegehoorzaamheid, ja die te werpen uit het hart en de levenswijze van Christenen, en in haar plaats te zetten *heidense* eerlijkheid, weten sommigen die deze dingen plichtshalve onderzoeken. Hierom acht ik nodig bij het overdenken van des Heiligen Geestes werk in onze *heiligmaking*, uitvoerig na te speuren de ware natuur van Evangelieheiligheid, en het geestelijke Godeleven, waartoe alle gelovigen worden geschapen in Christus Jezus. En hierin volgende het geleide van de Schrift van het eerste tot het laatste, bleek zo klaar het onderscheid tussen haar en het beoefenen van zedelijke deugd die sommigen in haar plaats willen zetten, dat het licht was bloot te leggen voor een onpartijdig oordeel.
Doch in dit behandelen vond ik dienstig te volgen mijn voorgaand beleid en oogmerk, en voornamelijk te letten op het overbrengen van de behandelde leerstukken, tot het beoefenen en de aanwas van heiligheid, dat ook dit boek heeft uitgerekt. Ik verwacht wel dat sommigen al deze dingen zullen verachten, en in zichzelf, en nog temeer omdat ik ze voorstel. Maar terwijl zij zich behagen in hun eigen inbeeldingen, zolang de Schrift wordt erkend voor de onfeilbare verklaarder van Gods wil, en de natuur van geestelijke dingen, zolang in de wereld Christenen zijn, die pogen voor God te leven en Hem eeuwig te genieten door Jezus Christus, zal geen genoegzame getuigenis ontbreken tegen het stinkend verdichtsel, dat *zedelijke deugd* is al onze Evangelieheiligheid, of dat het herstel van onze natuur en het Godeleven daarin alleen bestaat.

In de volgende redevoering over de *noodzaak tot heiligheid en gehoorzaamheid,* gaf ik maar weinig acht op het onbezonnen geschreeuw van kwaadwillige, onwetende mensen, beschuldigende hen die voorstaan de kracht van Gods genade, en het toerekenen van Christus' gerechtigheid, dat zij daardoor wegnemen de noodzaak tot heilig leven. Want wie wil zich moeite geven over ene beschuldiging, die bewezen wordt vals te zijn door elk mens die deze leerstukken waarlijk gelooft en welke gemeen licht weerlegt met de wandel van hen die ze aannemen, en ook van hen die ze verachten. Het daarbij gevoegde aangaande de natuur van en *noodzaak* tot Evangelieheiligheid, werd om het gewicht van de zaak zelf, tijdig gemaakt door de velerlei verzoekingen van deze onze dagen, want zo wij *deze dingen weten, zalig zijn wij zo wij ze doen.* En omdat de voorname drang en bewijsredenen van die noodzaak zijn getrokken uit de Evangelieleerstukken, die sommigen hekelen als daaraan niet voordelig, moest ik die laster ook tegengaan. Tot dusver kwam ik in het verklaren en verdedigen van het verachte werk van Gods Geest, onder het Nieuwe Testament, en stel het hierboven gemelde dat overbleef, tot nadere gelegenheid uit.

Alles wat wij geloven en hierin voorstaan, wordt weersproken op tweeërlei wijze. Eerst met bijzondere uitvluchten en tegenwerpingen tegen elk bijzonder werk van de Geest, zo in het meedelen van gaven, als in het werken van genade. Ten tweede, met beschuldigingen van het gehele werk, Hem in het algemeen toegeschreven. Die van de eerste soort zullen wij overwegen elk op zijn plaats, daar wij handelen van die bijzondere werkingen van de Geest die zij weerspreken. De andere, ten minste de voorname, waarover sommigen in de wereld luid roepen, beantwoord ik in het kort hier.
Het eerste en grote voorwendsel van deze natuur is, dat allen die staande houden de krachtdadige werkingen van de Heilige Geest, in het verlichten van het verstand van de mensen, het herstellen van hun natuur, het heilige van hun personen, en hun te schenken geestelijke gaven daarin en daardoor zijn vijanden van de *rede,* en weerstaan haar gebruik in godsdienst, of ten minste haar niet geven de plaats en oefening daarin die haar toekomt. Hierom bevestigen sommigen die anders gevoelen, dat hun wordt verweten dat zij zijn *redelijke godgeleerden;* is dit zo, dan is het met hen, zover ik onderscheiden kan, gelijk met *Hieronymus,* van een engel geslagen omdat hij een *Ciceroniaan* was, in veler oordeel zeer onverdiend. Maar de bewijzen hiervan zijn nog niet voortgebracht; en totnogtoe heeft nooit gebleken, dat wij iets toeschrijven aan de kracht en uitwerking van Gods genade, dat in het minste benadeelt de rede, haar gebruik, of enige plicht van mensen die daarvan afhangt. Ik denk dat wij hierin overeen komen, dat *'s mensen rede,* in de staat waarin wij zijn, in zichzelf niet genoegzaam is om uit te vinden of te vormen enen godsdienst, waardoor wij God kunnen behagen en bij Hem worden aangenomen. Of al kwamen wij hierin niet overeen, het zal geen stuk van ons tegenwoordig verschil uitmaken, waarin wij onderstellen enen godsdienst, voortkomende van en rustende op bovennatuurlijke openbaring. Ik weet ook niet, dat nog iemand openlijk zegt, dat de *rede* machtig is te begrijpen al de ons geopenbaarde zaken, in haar natuur en wezen, of die uitvinden tot de volmaaktheid; want wij handelen niet lijnrecht met mensen die de voorname Evangelieverborgenheden verwerpen, omdat zij ze niet kunnen begrijpen, onder voorwendsel, dat alles wat boven de rede is, daartegen strijdt. Misschien stemt men ook toe, dat de natuurlijke rede 's mensen gemoed niet kan bekwame, om *zaligmakend te begrijpen* geestelijke dingen als geopenbaard, zonder eigenlijke hulp van Gods Geest in haar te verlichten. Zo iemand dit stelt, erkennen wij van hem te verschillen, en wetende dat wij de rede niet benadelen, willen wij liever verdragen de laster dat wij het doen, dan door de Schrift te verzaken ongelovigen worden, om redelijk te worden geacht. Doch wij kunnen niet bevatten hoe

de rede kan worden verkort door het bevoordelen van de redelijke vermogens van onze ziel, ten aanzien van haar oefening op haar eigenlijke voorwerpen hetwelk alles is wat wij toeschrijven aan het werk van de Heilige Geest in deze. Niemand stemt liever toe dan wij, dat onze rede ons is de enigste rechter over de zin en waarheid van voorstellen, uit de Schrift getrokken of daarin voorgesteld, en wij wensen dat alle mensen ongemoeid mochten worden toegelaten zich daarnaar te bepalen, gelijk wij weten dat zij willens of onwillens doen zullen.

Maar nu is het onderzoek, wat redelijkheid blijkt in de verborgenheden van onze godsdienst, wanneer geopenbaard aan onze rede, en wat vermogen wij hebben om die als zodanig aan te nemen, te geloven en te gehoorzamen. Het laatste deel van dit onderzoek is zo behandeld in dit boek, dat het hier geen herhaling behoeft. Op het eerste dient kort: niemand kan of wil, dat ik weet, loochenen, dat de Christengodsdienst ten hoogste redelijk is. Want zij is het uitwerksel van Gods oneindige rede, verstand en wijsheid.
Maar de vraag is niet wat ze is in zichzelf, maar *wat ze is met betrekking op onze rede,* of hoe ze die voorkomt. Buiten twijfel blijkt alles in de Christengodsdienst ten hoogste redelijk voor de verlichte rede, of 's mensen gemoed aangedaan met het genadewerk in zijn vernieuwing, dat de Schrift zo dikwijls de Heilige Geest duidelijk toeschrijft. Want tussen een verlicht verstand en geestelijke verborgenheden als geopenbaard, is overeenkomst, en dat die ziende in haareigen licht, ondervindt het haar noodzaak, nuttigheid, goedheid en voordeel tot ons hoogste goed en einde. Dus hebben wij nog maar te onderzoeken hoe redelijk de verborgenheden van de Christengodsdienst zijn, voor 's mensen verstand als bedorven; want dat het verstand is verdorven door de zonde, geloven wij, en hebben het in dit boek bewezen. En wij zouden vergeefs twisten over de redelijkheid van Evangeliegeloof en gehoorzaamheid, eer wij het eens zijn over de staat en toestand van onze rede. Dus om duidelijk te spreken in deze, wij erkennen dat de rede in haar verdorven staat alles is wat enig mens in die staat heeft; en dat daardoor te verstaan en te beoordelen de zin en de waarheid van leerstukken, in de Schrift geopenbaard, en zich te behelpen met middelen en hulpen die zij vatten en tot voordeel aanleggen kan, beter en meer voor hem is dan enig rechter of uitlegger, die hem een zin wil opdringen, die met zijn rede niet overeenkomt; maar dat de geestelijke dingen van het Evangelie zelf, in haar eigen natuur, voor die rede *vijandschap* en *dwaasheid* zijn. Is het dan ene misdaad, beschuldigt en benadeelt het de *rede,* dat wij beweren dat ons verstand nodig heeft de vernieuwing van de Heilige Geest, om het te bekwame om geestelijke dingen geestelijk te verstaan, erkennen wij ons daaraan schuldig. Maar dat door te verdedigen de krachtige werkingen van Gods Geest, en de noodzaak ervan, tot het behaaglijk volbrengen van elke geestelijken plicht tot God, loochenen wij het gebruik en de oefening van onze eigen rede in godsdienstige, geestelijke dingen, waartoe zij in enige staat machtig is, en waartoe zij van God is gesteld, wordt ons ten onrechte aangewreven, gelijk in het vervolg klaarder blijkt. Nog wendt men voor, dat door de werkingen, die wij de Heilige Geest toeschrijven, wij de mensen blootstellen voor *satans bedriegerijen,* en de deur openen voor geestdrijverij, hen besturende tot het geleide van onverantwoordelijke ingevingen en openbaringen, en dus de weg banende tot allerlei dwaasheid en snoodheid. Maar niemand bewees nog ooit dan met ongegrond geschreeuw, hoe men hiermee kan beschuldigen mensen die openlijk zeggen, dat niets goed, niets onze plicht, niets God aangenaam is, dan hetgeen de Schrift beveelt, bestuurt en goedkeurt, als zijnde de enigste, volmaakte regel van alles wat God van ons eist in de weg van gehoorzaamheid. Die mensen veroordelen niet alleen alle dingen van die

natuur, maar alles wat zij leren aangaande Gods Heilige Geest, is het voorname middel om ons te beveiligen voor het gevaar daarvan.

Er waren ja vanouds, en misschien zijn nog onder sommigen, satans bedriegerijen, inblazingen en vuile geestdrijvingen, die mensen voorgeven te zijn door Gods Geest en van Goddelijke oorsprong. Want dit getuigt de Schrift, zo in het Oude als Nieuwe Testament, en zij geeft bestuur om ze te ontdekken en te verwerpen. Maar zo wij daarom moeten verwerpen de ware en wezenlijke werkingen van Gods Geest, het voorname bewaarmiddel dat ze ons niet bedriegen, mogen wij zowel verwerpen het erkennen van God zelf, omdat de duivel zich heeft opgedrongen aan 's mensen gemoed, als het voorwerp van hun dienst.

Aangaande dan alle geestdrijverij die voet mocht geven aan duivelse inblazingen, zijn wij zover van te zeggen, dat enige werking van de Heilige Geest daarin, of in iets zulks bestaat, dat wij geen voorwendsel, dat zij daarmee kunnen bestaan, toelaten. En wij hebben een vaste regel om daaraan al zulke zaken te beproeven, die wij steeds stipt moeten gebruiken, en bij welke God beloofd heeft de bijstand Zijns Geestes, opdat niet worden bedrogen die dat oprecht doen.
Wat sommige mensen verstaan door *ingevingen* weet ik niet; zo het zijn bijzondere hulpen, bijstanden en neigingen tot plichten daarvoor, en voor plichten van mensen die dus worden bijgestaan en geneigd erkend, ja eigenlijk van hen in hun omstandigheden gevorderd, zal grote omzichtigheid nodig zijn, dat men onder een hatelijke naam niet veroordeelt de onderstanden van genade aan gelovigen beloofd, en om welke zij moeten bidden. Maar meent men onredelijke uitdrukkingen, of gewelddadige neigingen tot zaken of daden die geen erkende plichten zijn in zichzelf, bewezen in Gods Woord en voegzaam tot de toestand en omstandigheden van de dus aangedane; wij verwerpen die geheel, en alles wat wij geloven aangaande de Heilige Geest en Zijn werkingen, geeft geen voorwendsel tot iets zulks.
Want het werk dat wij Hem toeschrijven is ons te bekwamen om God te gehoorzamen, gelijk en langs de weg en de wijze die ***de Schrift*** vordert. Waarschijnlijk wordt meer uit vijandschap tegen de Geest dan ons, het tegendeel beweerd.

Ditzelfde heeft ook plaats in *openbaringen.* Zij zijn van twee soorten, *voorwerpelijk en onderwerpelijk.*

- De eerste, hetzij zij behelzen leerstukken strijdig met of buiten de Schrift, of die schijnen te bevestigen, zij zijn allen algemeen te verwerpen, de eerste volstrekt vals, de laatste onnodig zijnde. Des Geestes werkingen die wij voorstaan, hebben daarmee geen gemeenschap. Want Hij hebbende voltooid het gehele werk van uitwendige openbaring, en dat besloten in de Schrift, is zijn geheel inwendig geestelijk werk daartoe gepast en evenmatig.
- Door *onderwerpelijke* openbaring wordt alleen gemeend het werk van geestelijke verlichting, waardoor wij bekwaamd worden om te verstaan en te onderscheiden Gods mening in de Schrift, waarom Paulus bad voor alle gelovigen, Ef. 1: 17-19, en welker natuur in dit boek in het brede verklaard is. Zo weinig voorwendsel blijft er dan ter beschuldiging van hen, die de krachtige werkingen van Gods Geest voorstaan, dat wij zonder die niet volstrekt veilig zijn dat wij zullen worden bewaard voor bedrog van hen of iemand anders.

Zegt men ten laatste, *dat onze gehele arbeid in het verklaren van het werk van Gods Geest in en tot ons, zowel als dit kort woord ter verdediging van het tegen deze of*

dergelijke beschuldigingen, geheel ijdel is, en al ons gezegde maar onverstaanbare taal en zinneloze uitdrukkingen.
Dus oordelen ja sommigen, zonder te tonen enig *handvest om* dus rechterlijk te vonnissen wat woorden, wat uitdrukkingen, wat leerwijze eigenaardig zijn in zaken van deze natuur. Doch bij alles wat nog openbaar is, schijnen zij zo onbekwaam tot die opperheerschappij hierin, als enig soort van mensen, die ooit ondernamen te verklaren gewijde geestelijke dingen. Daarom, tot zij tonen beter gezag dan totnogtoe, en beter voorbeeld geven van hun eigen weg en leerwijze in zulke zaken, dan zij totnogtoe gedaan hebben zullen wij volharden in de Schriftuurtaal te maken onze regel en voorschrift in het verklaren van geestelijke dingen, en zullen pogen al onze uitdrukkingen daarnaar te schikken, hetzij ze voor hen verstaanbaar zijn of niet; en dat om redenen zo licht te bedenken, dat ze hier niet bijgebracht behoeven.

Eerste boek

Hoofdstuk 1. Algemene grondstellingen aangaande de Heilige Geest en Zijn werk

1. 1 Kor. 12: 1, Πνευματικα, geestelijke gaven. In die kerk geschonken, gebruikt en misbruikt.
2. Jezus, hoe genoemd *Anathema;* goddeloosheid van de Joden. Hoe genoemd *Heere.* De grondslag van kerkorde en dienstpleging.
3. In wat zin de Geest ons bekwaamt om Jezus *Heere* te noemen.
4. De Heilige Geest de Auteur van alle gaven; waarom genoemd God en de Heere.
5. Algemene verdeling van geestelijke gaven.
6. Eigenlijk einde van haar mededeling.
7. Negen soorten gaven, misbruik ervan in de kerk. Zij strekten tot vrede en orde.
8. Algemeen oogmerk van het volgende gesprek, aangaande de Geest en zijn bedeling.
9. Gewicht van het leerstuk aangaande Gods Geest en Zijn werkingen. Redenen daarvan.
10. Belofte van de Geest, om het afwezen van Christus, zoveel zijn menselijke natuur betreft, te vervullen. Belang daarvan.
11. Het werk van de Geest in de bedeling van het Evangelie.
12. Alle zaligmakend goed wordt ons meegedeeld en in ons gewrocht door Hem. I
13. Alle zaligmakend goed wordt ons meegedeeld en in ons gewrocht door Hem. II
14. Zonde tegen de Heilige Geest, onvergeeflijk.
15. Vals voor te geven de Geest te hebben, gevaarlijk.
16. Voorwendsels van de Geest van de voorzegging onder het Oude Testament.
17. Twee soorten van valse Profeten; de eerste soort.
18. De tweede soort.
19. Voorwenders onder het Nieuwe Testament.
20. Regel ten toets van zulke voorwenders, 1 Joh. 4: 1-3. I.
21. Regel ten toets van zulke voorwenders, 1 Joh. 4: 1-3. II.
22. Regelen tot dit einde onder het Oude en Nieuwe Testament vergeleken.
23. Een valse geest opgezet tegen Gods Geest, onderzocht.
24. Valse en schadelijke gevoelens aangaande de Geest, en hoe die tegen te gaan.
25. Smalen op de Geest
26. Grondbeginselen en gelegenheden tot de afval van kerken onder de Wet en het Evangelie.
27. Uitdeling van de Geest, niet bepaald aan de eerste eeuwen van de kerk.
28. De grote noodzaak tot naarstig onderzoek van de onderwezen zaken, aangaande Gods Geest en Zijn werk. I.
29. Idem, II.
30. Idem III
31. Idem IV.

§ 1. Paulus, de apostel, bestuurt de Korinthiërs in het twaalfde hoofdstuk van zijn eerste brief aan hen, in het oefenen van geestelijke gaven, aangaande welke zij hem onder anderen raad hadden gevraagd; dit wijzen aan de eerste woorden van zijn gesprek, vers 1.
Nu aangaande geestelijke gaven; περι δε των πνευματικων, dat is, gelijk zijn volgende verklaring toont. De inbeelding van sommigen dat hier beoogd worden geestelijke personen, strijdig tegen het gevoelen van al de ouden, kan met de samenhang niet bestaan. Want die kerk, de apostel hebbende geraadpleegd over geestelijke gaven en haar oefening, wordt door zijn gehele gesprek daarin onderwezen; waarom hij in het slot, vers 3 1, zijn gehele oogmerk samen trekkende, zegt:
"ζηλουτε δε τα χαρισματα τα κρειττονα, ijvert om de beste gaven, te weten van die, waarvan ik gesproken heb. De τα πνευματικα, vers 1, zijn de τα χαρισματα, vers 31, gelijk hoofdstuk 14:1, δηλουτε δε τα οβεψνατυφα, dat is: χαρισματα, begeert geestelijke gaven; in welker natuur en nut gij nu onderwezen zijt".
De kerk van Korinthe had die gaven in grote mate ontvangen, bijzonder de ongewone, die tot overtuiging van ongelovigen konden dienen. Want de Heere, veel volks in die stad hebbende, dat Hij wilde roepen tot het geloof, Hand. 18: 9, 10, bemoedigde onze apostel, om tegen alle vrees en gevaren aan, 't werk van de Evangelieverkondiging daar te beginnen en voort te zetten, waarin hij één jaar en zes maanden volhardde, Hand. 18: 11, en Hij verschafte aan de eerste bekeerden zulke uitmuntende, aan sommigen zulke wonderwerkende gaven, als krachtige middelen waren tot bekering van vele anderen. Aan God zullen toch nooit werktuigen en middelen, geschikt tot bereiking van Zijn oogmerk, ontbreken. In het gebruiken, oefenen en behandelen van deze geestelijke gaven, was die kerk of verscheidene van haar voorname leden, vervallen in wanorde, en misbruikte ze tot afgunst en eerzucht, waarop meer kwalen volgden; dus kunnen Gods beste gaven worden misbruikt door van de mensen begeerlijkheden, en het zuiverste water besmet door het aarden vat, waarin het gegoten wordt.
De apostel hiervan onderricht door enige liefhebbers van waarheid, vrede en orde, wien deze verkeerdheden verdroten, 1 Kor. 1: 11, en in antwoord op een brief van de gehele kerk, hem over die en andere zaken geschreven, 1 Kor. 7: 1, raadt en onderricht hen hoe deze misbruiken te verbeteren. En eerst, om recht te bereiden tot ootmoed en dankbaarheid, hun betamende aan wie zo voortreffelijke voorrechten, als zij misbruikt hadden, waren toevertrouwd, zonder welke zij zijn onderwijs niet recht konden ontvangen, herinnert hij ze hun staat en toestand voor hun roeping en bekering tot Christus, vers 2. Gij weet, dat gij heidenen was, weggevoerd tot stomme afgoden, gelijk gij geleid werd, ως αν ηγεσθε απαγομενοι; voortgedreven door geweldige indruksels van de duivel, tot de dienst van afgoden. Hij zegt dit niet tot verwijt, maar opdat zij wisten welk gemoedsgestalte en welk vrucht van leven billijk werden verwacht, van hen, die zo in toestand veranderd waren. In het bijzonder, zoals hij elders zegt: "Zo zij zichzelf niet hadden doen onderscheiden van anderen; zo zij niets hadden als het ontvangene, mochten zij niet roemen, of zich boven anderen verheffen, als hadden zij niets ontvangen," 1 Kor. 4: 7. Want ijdel roemt iemand op zichzelf in hetgeen hij van een ander onverdiend heeft ontvangen; en dus staat het met allen, die gaven of genaden van God ontvangen hebben.

§ 2. De apostel verklaart hun verder deze verandering in staat en toestand door hun vruchten en auteur, vers 3. *Daarom maak ik u bekend, dat niemand, door Gods Geest sprekende, Jezus vervloekt noemt en dat niemand kan zeggen, dat Jezus de Heere is, dan door de Heilige Geest.*

Het grote verschil, toen in de wereld, was aangaande Jezus, hun allen verkondigd. Ongelovigen steeds heftig gedreven, verleid en vervoerd tot stomme afgoden, door van de duivel geest, lasterden, en zeiden: Jezus was Anathema, of ene vervloeking. Zij achtten Hem verfoeiens- en vloekwaardig, als het voorwerp van de algemene haat van hun goden en van mensen. Hierom waren zij gewoon, op het melden van Hem, te zeggen, Jezus Anathema, Hij is of zij vervloekt, verfoeid, verdelgd. De Joden volharden nog in deze godslastering, die verbergende onder een bedorven uitspreken van zijn Naam. Want in plaats van "Yeshua'" schrijven zij en noemen Hem 🗀💻✉ "Yeshu", de eerste letters van "yamakh shmo uncharag", dat is: zijn naam en gedachtenis zij uitgedelgd, hetzelfde met *Jezus Anathema.*
Met het spreken van deze lastering beproefden de eerste vervolgers het geloof van de Christenen, gelijk Plinius in zijn brief aan Trajanus, Justinus Martyr en andere voorstanders eenstemmig getuigen. De apostel zegt, dat, die dit deden, het niet deden door Gods Geest; en hij wil zeggen, dat zij het deden door 't aan drijven en inblazen van de duivel. Dit was ook de toestand van deze Korinthiërs zelf geweest, toen zij getrokken werden achter stomme afgoden. Aan de andere zijde noemden de gelovigen Jezus Heere, of betuigden dat Hij was de Heere, en beleden daardoor hun geloof in en gehoorzaamheid aan Hem. Vooral erkenden zij Hem voor Jehovah, de Heere over alles, God gezegend in eeuwigheid. Want de naam 🔔🗀🔔✉ "Yehovah" werd overal in 't Nieuwe Testament uitgedrukt door κυριος hier gebruikt. Die dus belijdt dat Jezus de Heere is, erkent Hem in de eerste plaats voor de ware God. Zij beleden ook tevens dat Hij was hun Heere, Heer over hun zielen en gewetens, die zij alle onderwerping en gehoorzaamheid schuldig waren; zoals Thomas deed in zijn grote belijdenis: *mijn Heere en mijn God,* Joh. 20: 28. Gelijk de apostel nu aan de ene zijde te kennen had gegeven, dat, die Hem verzaakten en vervloekt noemden, spraken door ingeven en aanporren van de duivel, zegt hij aan de andere zijde, dat niemand alzo kan erkennen en belijden Jezus de Heere te zijn, dan door de Heilige Geest.

Maar misschien zegt men, dat sommigen ook door de onreine geest hebben beleden *Christus de Heere* te zijn, gelijk de man in de synagoge, Markus 1:23, 24, die uitriep: *Ik ken u, wie Gij zijt, de Heilige Gods* en vers 34: *Hij liet de duivelen niet toe te spreken, omdat zij Hem kenden.* En de bezetene dienstmaagd, Hand. 16: 17, riep de apostel na: *Deze mensen zijn dienstknechten van de allerhoogste God.* De man, die in de graven verbleef, Markus 5:7, riep ook: *Wat heb ik met U te doen, Jezus, Ggij Zoon van de allerhoogste God!* Om nog andere getuigenissen van heidenen en hun orakelen voorbij te gaan.
Antwoord

1. Onze apostel spreekt van zulk zeggen dat Jezus de Heere is dat gepaard gaat met het geloof in Hem en onderwerping van de ziel aan Hem, en dat is alleen van de Heilige Geest. Aldus kan niemand door de onreine geest Hem Heere noemen.
2. Dat erkennen is, óf de duivel afgeperst, en is geweest een deel van zijn straf en pijn; óf hij heeft beoogd Christus heerlijkheid te benadelen door zijn getuigenis, die een leugenaar was van de beginne. En *Malus bonum cum simulat, tunc est pessimus.* Deze dingen kunnen dan hier geen plaats hebben. Maar de apostel onderricht de Corinthiërs, waarin de grondslag van alle kerkgemeenschap, orde en dienstpleging bestond. Want zij allen hadden betrekking op Christus Heere zijn en hun erkennen daarvan en dat was niet uit henzelf, maar een loutere vrucht van des Heiligen Geestes werking in en tot hen. Alles wat hiernaar zweemt, dat niet voortkomt uit dezelfde oorzaak en bron, is nutteloos tot Gods heerlijkheid, en doet van de mens ziel geen voordeel.

§ 3. Sommigen stellen, dat dit zeggen dat Jezus *de Heere* is, moet bepaald worden tot de wijze van spreken, in het vervolg, behandeld. Omdat de apostel handelt in de volgende verzen van de ongemene gaven, velen in die kerk toen geschonken. Niemand, zeggen zij, kan zeggen Jezus is *de Heere,* op ene ongewone wijs met verscheidene talen, en profeterende, dan door de Heilige Geest. Niemand kan zonder zijn bijzondere hulp uitmuntend en wonderdadig Jezus voor Heere verklaren.
Is dit zo, dan zijn waarschijnlijk de tevoren bedoelden, die zeiden dat Jezus vervloekt was, mensen die voorgaven te worden, of waarlijk werden gedreven door een ongemene geest, die de apostel verklaart Gods Geest niet te zijn. Zo verklaart Chrysostomus de woorden van zichtbaar en geweldig gedreven van de duivel. De satan verwekte in die dagen vele zulke werktuigen van zijn boosheid, om zijn waggelend koninkrijk voor neerstorting te bewaren.
Doch niets noodzaakt om de woorden aldus te bepalen, of ze deze zin te geven; ja die schijnt mij onbestaanbaar met des apostels toeleg en oogmerk van de plaats. Want hij beogende, gelijk gezegd is, de Korinthiërs te onderwijzen aangaande de natuur, nuttigheid en oefening van geestelijke gaven, toont eerst de bron en oorsprong van alle zaligmakende belijdenis van het Evangelie, tot welks bevordering en goed gebruik die gaven dienden. Hun hierop hebbende herinnerd hun heidense staat en toestand te voren, zegt hij, door welk middel zij waren gebracht tot de Evangeliebelijdenis, en tot Jezus voor *Heere* te erkennen, in tegenstelling van de stomme afgoden die zij dienden; 't was verricht door de Auteur van de gaven, die hij nu zou overwegen. De Heilige Geest had in hen gewrocht hun grote verandering in godsdienst en belijdenis. Want niemand kan zeggen dat Jezus *de Heere* is, de som en 't wezen van onze Christenbelijdenis, dan door de Geest; al denken sommigen dat Hij in deze weinig of niets doet.
Te zeggen, Christus is *de Heere,* sluit twee zaken in.

(1) Geloof in Hem als Heer en Zaligmaker. Zo verkondigden en verklaarden de engelen Hem, Lukas 2: 11, *De Zaligmaker, welke is Christus de Heere.* Dit woord Heere sluit de waardigheid van Zijn Persoon in, en Zijn bezitten van de ambten, die deze Heere ons ten goede waarneemt en volbrengt.
(2) Belijdenis van dat geloof; welke twee, daar ze oprecht zijn, altoos elkaar vergezellen, Rom. 10: 10. Want gelijk het zeggen dat Jezus was een *Anathema,* behelsde Hem openbaar te verzaken en verloochenen, drukt hem Heere te noemen uit, de belijdenis van ons geloof in en onderworpen zijn aan Hem. En deze beide worden hier verstaan oprecht en zaligmakend te zijn. Want de apostel bedoelt dat geloof, die belijdenis, waardoor de kerk werd gebouwd op de rotssteen Christus, dezelfde met die van Petrus, *Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods,* Matth. 16: 16. Dat deze zijn des Heiligen Geestes werken, waartoe niemand uit zichzelf bekwaam is, zullen wij in 't vervolg met Gods hulp breder tonen.

§ 4. Hebbende dus voorgesteld de oorsprong en grondslag van de kerk in haar geloof, belijdenis, orde en dienstpleging, onderricht de apostel de Korinthiërs verder, dat dezelfde Geest ook is de auteur van al de gaven, waardoor de kerk zou worden opgebouwd, bevestigd, en haar belijdenis uitgebreid, vers 4. Nu daar is verscheidenheid van gaven, maar dezelfde Geest. Deze dingen beredeneert en breidt hij uit in 't gehele hoofdstuk. Doch omdat al de zaken hier in het begin van zijn rede gemeld, ons nogmaals zullen voorkomen en overwogen worden op haar eigen plaatsen, wijs ik hier maar aan de hoofdzaken tot aan het elfde vers, dat wij voor 't voornaamste houden.
Ten eerste. Handelende dan van die geestelijke zaken of gaven in de kerk, wijst hij eerst aan, haar auteur die ze voortbrengt, werkt, en schenkt.

De apostel noemt hem *de Geest,* vers 4, *de Heere,* vers 5, *God,* vers 6. En om aan te wijzen de eenheid van hun auteur, al zijn de zaken zelfs zo verscheiden, noemt hij hem dezelfde Geest, dezelfde Heere, dezelfde God. De woorden kan men tweezins verstaan.

1. Dat ze aanduiden de gehele Drie-eenheid, en elke persoon onderscheidenlijk. Want ziet men op de onmiddellijke Werkmeester van deze gaven, het is *de Geest of de Heilige Geest,* vers 4. Ziet men op haar verwerving, en onmiddellijke gezaghebbende mededeling, zij zijn van *Christus,* de Zoon, de Heere, vers 5. Maar in haar eerste oorsprong en bron zijn ze van God de *Vader,* vers 6. En deze allen zijn een en dezelfde.
2. Maar liever wordt *de Geest* alléén beoogd, en dus drievoudig genoemd; want de naam Geest Hem allerbijzonderst aanduidende, gebruikt de apostel om te tonen wie hij bij uitstek beoogt; en hij noemt Hem *Heere en God,* zo om aan te wijzen zijn oppergezag in al Zijn werken en bedelingen, als om te verwekken in hun harten behoorlijken eerbied voor Hem, met wie zij in deze te doen hadden. Het beoogde in deze drie verzen vinden wij bijeen, vers 11. *Doch deze alle werkt een en dezelfde Geest, elk onderscheiden uitdelende gelijk Hij wil.*

§ 5 Ten tweede verdeelt de apostel die gaven, ten aanzien van hun algemene natuur, in

- gaven, χαρισματα, vers 4.
- Bedieningen, διακοιαι, vers 5.
- Werktuigen, ενεργηματα, vers 6.

Deze verdeling, en om wat reden hopen wij in het vervolg te verklaren.

§ 6. Ten derde verklaart hij het algemene einde van Gods Geest in het meedelen ervan, en haar nuttigheid in de kerk, vers 7. Maar *de openbaring* van de Geest wordt gegeven aan een ieder om daarmee voordeel te doen; φανερωσις του πνευματος, Syr. "gimel lamed yod gimel alef" dalet resh wav cheth he", de openbaring van de Geest, dat is, de gaven waardoor, en in welker oefening Hij openbaart en bewijst Zijn eigen tegenwoordigheid, macht en dadelijke werking.
Gods Geest beoogt in het schenken van deze Zijn verlichtende gaven, waarin Hij Zijn zorg voor de kerk bewijst, en de zaken van het Evangelie aan de mensen verklaart, dat zij worden gebruikt tot nut, voordeel, en stichting van anderen. Zij worden niemand gegeven tot tijdelijke winst of voordeel in rijkdom, eer of achting, waartoe Simon de Tovenaar ze met zijn geld wilde kopen, Hand. 8: 19. Ook niet enkel tot zielsnut en voordeel van hem, die ze ontvangt, maar tot stichting van de kerk en bevordering van geloof en belijdenis in anderen. Προς το συμφερον: *ad id quod expedit, prodest;* tot oorbaar, nut, voordeel, te weten van de kerk, 1 Kor. 6: 12 en 10:23, 2 Kor. 8:10. Dus legde de Heilige Geest de grondslag van de eerste Evangeliekerk, en zette dus haren opbouw tot volmaaktheid voort. Hoever tegenwoordige kerken staan of behoorden te staan op diezelfden grond, hoever zij worden voortgezet op diezelfde grondbeginselen, is ons onderzoek waardig, en wij hopen dat op zijn plaats te overwegen.

§ 7. Ten vierde, de apostel verdeelt de geestelijke gaven, toen aan de kerk, of sommigen van haar leden geschonken, in negen bijzondere hoofdzaken. Als:

1. Wijsheid.
2. Kennis, vers 8, of het woord van wijsheid en het woord van kennis.
3. Geloof.
4. Gezondmaking, vers 9.
5. 't Werken van wonderen.
6. Profetie.

7. Onderscheiding van geesten.
8. Velerlei talen.
9. Uitleg van de talen, vers 10.

Deze alle waren buitengewone gaven in hun wijze van mededeling en oefening, en betroffen de staat van de kerk in die tijd. Wat nog stand houdt, daarmee overeenkomende of evenmatig, moeten wij verder naspeuren en haar eigenlijke natuur openleggen. Maar indien in de kerk zo'n grote verscheidenheid van gaven is, zo veel verschil in haar bedieningen, hoe kan men verschillen en verdeeldheden onder de bezitters en aanschouwers ontgaan? 't Is waar, dit kan en zal soms gebeuren, en zo was het in de kerk van Korinthe. De een prees deze, de ander die, de derde ene andere gave. Onder de bezitters roemde men op deze of die bijzondere gave en bekwaamheid, en wilde die gedurig oefenen ter uitsluiting en verachting van andere, zowel als die tot stichting van de kerk geschonken. Zover werden zij vervoerd door ijdele eerzucht en zelfverheffing, dat zij voortrokken het gebruik van zulke gaven in de kerk, die meest strekten om verbaasdheid en verwondering te verwekken in de hoorders of aanschouwers, boven die, welke eigenlijk nuttig waren tot stichting van de kerk zelf; welk kwaad de apostel in 't brede bestraft, hoofdstuk 14. Door dit middel werd de kerk in zichzelf verdeeld en bijna verbroken, 1 Kor. 1: 11, 12. Zo dwaas is dikwijls der mensen gemoed, zo vatbaar voor bedrog, zo algemeen wordt het door zijn begeerlijkheden verleid en door satans listen aangeblazen om het recht in alsem te verkeren, en de nuttigste uitwerksels van Gods genade en goedheid te misbruiken.

Om al deze verkeerdheden in het toekomende te verhoeden, en aan te wijzen hoe volkomen al deze verscheidene gaven en bedieningen overeenstemmen, en dezelfde einden, de eenheid en stichting van de kerk bevorderen, uit welke fontein van wijsheid zij vloeien, en met welke zorg zij moeten worden gebruikt en opgebeurd, verklaart de apostel de Korinthiërs hun auteur, en langs welke regel Hij ze uitdeelt, vers 11: *Al deze,* zegt hij, *werkt die ene en zelfde Geest, elk onderscheiden toedelende gelijk Hij wil.*

§ 8. Ik zal deze woorden hier niet verder openen. Zij zullen in het vervolg meer te pas komen, en aangaande de Persoon van de Geest, Zijn wil en werkingen, alle in dezelve bevestigd, ten volle worden uitgelegd. Want ik beoog met Gods hulp, *uit dezelve te handelen van de Naam, de natuur, het wezen en gehele werk van de Heilige Geest en van Gods genade door Jezus Christus, in Hem mee te delen aan mensen.*

Een werk in zichzelf voor mij te zwaar en te moeilijk recht te behandelen tot Gods heerlijkheid, of tot stichting van gelovige zielen. Want wie is tot deze dingen bekwaam? Evenwel durf ik het niet laten of er onder bezwijken, maar zie op tot Hem, wiens werk het is, die wijsheid geeft aan die ze ontbreken, en niet verwijt, Jak. 1: 5. Onze ogen zijn dan geslagen op Hem alleen, die de zaaier zaad verleent, en het zegent met groei. De tegenwoordige noodzaak, het gewicht en de nuttigheid hebben mij aangezet om het te ondernemen, en die zal ik eerst in enige algemene zaken voorstellen.

§ 9.

I. **Het leerstuk van Gods Geest, Zijn werk en genaden,** is het tweede grote hoofdstuk of grondstelling van de Evangeliewaarheden, waarin Gods heerlijkheid en het welzijn van des mensen ziel bij uitstek belang hebben.

Zonder dit te kennen in zijn waarheid, en te ondervinden in zijn kracht, zal het eerste zelfs tot die einden nutteloos zijn. Want wanneer God bestemde het grote en heerlijke werk van de gevallen mens te herstellen en zondaars te zaligen, tot prijs van de heerlijkheid van Zijn genade, verordende Hij in zijn oneindige wijsheid daartoe twee grote middelen.

Ten eerste, Zijn Zoon voor hen te geven, ten andere, hun Zijn Geest te schenken. Hierdoor werd gebaand de weg tot openbaring van de heerlijkheid van de gehele gezegende Drie-eenheid, het uiterste einde van alle Gods werken. Hierdoor wordt heerlijk vertoond des Vaders liefde, genade en wijsheid in het ontwerpen en bestemmen van dit alles; des Zoons liefde, genade en neerbuiging in het uitvoeren, kopen en teweeg brengen van genade en zaligheid voor zondaren en des Heiligen Geestes liefde, genade en macht in het dadelijk toepassen van dit alles aan de zielen van de mensen.
Hierom kunnen alle beloften Gods aan de mensen aangaande de middelen tot hun herstel en zaligheid van de komst van de zonde in de wereld af, gebracht worden tot twee algemene hoofddelen.
Ten eerste, het zenden van zijn Zoon om mens te worden, onze natuur aan te nemen en in dezelve voor ons te lijden; ten andere, het geven van zijn Geest, om in en voor ons krachtdadig te maken de uitwerksels en vruchten van de menswording, gehoorzaamheid en het lijden van zijn Zoon. En omdat het eerste zou zijn de grondslag van het laatste, wordt dat eerst voorgesteld, en aangedrongen tot het dadelijk was uitgevoerd. Hierom was de grote belofte van het Oude Testament, en het voorname voorwerp van der gelovigen geloof, hoop en verwachting, de belofte aangaande de komst van Gods Zoon in het vlees, en het werk dat Hij zou volbrengen. Toch ging ook deze, gelijk wij in het vervolg hopen te tonen, gepaard en gemengd met grote beloften aangaande de Heilige Geest, om des Zoons komst en werk voor ons krachtdadig te maken.
Toen dat eerste werk was vervuld, Gods Zoon gekomen, van de duivel werken vernield, betrof de voorname overige belofte van het Nieuwe Testament, de bron van al de andere, het zenden van de Heilige Geest, om te vervullen zijn deel van het grote werk, dat God voor had. Hierom is de Heilige Geest, het leerstuk aangaande Zijn Persoon, werk en genade, het eigenlijke en voornaamste onderwerp van de schriften van het Nieuwe Testament, en 't alleruitmuntendste onmiddellijke geloofsvoorwerp van gelovigen. Wij moeten dit verder ophelderen, omdat sommigen in onze dagen nauwelijks willen toestaan, dat de Heilige Geest in deze allen van enig gewicht is; doch hier maar in 't kort, omdat de gehele volgende redevoering die waarheid zal bewijzen.

§ 10.
A. Tot bewijs van het voorgestelde is van groot gewicht en in zichzelf voldoende, dat wanneer onze Heere Jezus Christus deze wereld zou verlaten, Hij beloofde Zijn Heilige Geest aan Zijn discipelen te zenden, om zijn afwezen te vervullen. Hoe nuttig Christus' tegenwoordigheid voor zijn leerlingen was, kunnen wij enigszins begrijpen; hun harten werden vervuld met droefheid, als Hij zijn weggaan meldde, Joh. 16: 5, 6. Om hen te verlichten in deze hun angst, die de hoogste uitdrukkingen van liefde, teerheid, medelijden en zorg jegens hen uit Hem trok, geeft Hij deze belofte en verzekert, dat ze hun meer zal bevoordelen, als alles wat zij konden ontvangen door zijn lichamelijk bij hen blijven. Om dit te verzekeren en 't grote gewicht ervan te tonen, herhaalt Hij het dikwijls krachtig, gelijk Joh. 14: 16-18: *Ik zal de Vader bidden, en Hij zal u een andere Trooster geven, opdat Hij eeuwig bij u blijve; de Geest der waarheid, die de wereld niet kan ontvangen, omdat ze Hem niet ziet noch kent maar gij kent Hem, want Hij woont bij u, en zal in u zijn.* Ik zal u niet troosteloos laten, Ik zal tot u komen, dat is, in en door de Heilige Geest. En vers 25- 27: *Deze dingen heb Ik tot u gesproken bij u zijnde; maar de Trooster de Heilige Geest, die de Vader zal zenden in Mijn Naam, zal u alles leren, en u alles herinneren wat Ik u gezegd heb. Vrede laat Ik u,* enz. En hoofdstuk 15:26: *Maar wanneer de Trooster gekomen is, die Ik u zal zenden van de Vader, de Geest van de waarheid, die van de Vader uitgaat, die zal van Mij getuigen.* En hoofdstuk 16:5-15: *Nu ga Ik heen tot Hem, die Mij zond, en niemand van ulieden vraagt Mij: waarheen gaat*

Gij? Maar omdat Ik u deze dingen gezegd heb, heeft droefheid uw harten vervuld. Doch Ik zeg u waarheid, het is u nuttig dat Ik heenga, want zo Ik niet wegga, zal de Trooster tot u niet komen; maar zo Ik vertrek, zal Ik Hem tot u zenden. En als Hij gekomen is, zal Hij de wereld overtuigen van zonde, en van rechtvaardigheid en van oordeel. Van zonde, omdat zij in Mij niet geloven. Van rechtvaardigheid, omdat Ik tot mijn Vader ga, en gij Mij niet meer ziet. Van oordeel, omdat de Overste van deze wereld geoordeeld is. Ik heb u nog vele dingen te zeggen, maar gij kunt ze nu niet dragen. Doch wanneer de Geest van de waarheid gekomen is, zal Hij u in alle waarheid leiden want Hij zal niet van Zichzelf spreken; maar hetgeen Hij hoort, zal Hij spreken, en Hij zal u toekomende dingen tonen. Hij zal Mij verheerlijken want Hij zal van het mijn ontvangen en Hij zal het u tonen. Alles wat de Vader heeft is het Mijne; daarom zeg Ik dat Hij van het Mijne zal nemen en het u tonen.

Dit was de grote erfgift, die onze Heere Jezus Christus, vertrekkende, Zijn bedroefden leerlingen besprak en beloofde, als ene krachtige hulp tegen al hun moeiten, en een getrouw Leidsman in al hun wegen. En om hun groot belang daarin, herhaalt Hij het dikwerf, en breidt de voordelen uit, die zij daardoor zouden ontvangen, meer dan door zijn lichamelijke tegenwoordigheid. Daarom herinnert Hij hun na Zijn opstanding deze belofte weer, en beveelt hun niets te werken tot opbouw van de kerk, eer die aan hen was vervuld, Hand. 1: 4, 5, 8. Zij wilden weer zijn menselijke natuur omarmen en zich daarin verheugen; maar, gelijk Hij zei tot Maria: *raak Mij niet aan,* Joh. 20: 17, om haar te spenen van alle vleselijk zien op Hem, onderwijst Hij hen allen, nu met verlangen te vertrouwen op de belofte van de Heilige Geest. Hierom zegt Paulus: *Al hadden wij Christus naar het vlees gekend, wij kennen Hem voortaan niet meer,* 2 Kor. 5: 16. Want al was het een groot voorrecht Christus in deze wereld naar het vlees gekend te hebben, het was veel groter Hem te genieten in de bedeling van de Geest. De ouden oordelen, dat Paulus dit sprak, om te bestraffen de roem van sommigen, dat zij de Heere in het vlees gezien hadden, die daarom genoemd werden die hij wijst tot voortreffelijker kennen van Hem.

IJdel is het voorwendsel, *dat deze belofte alleen raakte de apostelen en misschien enige van de eerste Christenen.*

Want al werd de Heilige Geest hun op een bijzondere wijze en tot bijzondere einden geschonken, zo behoort de belofte in 't algemeen aan alle gelovigen tot 's werelds einde. Ten aanzien van zijn genadige werkingen, bad de Heere Christus om alles wat Hij voor hen bad en hen dus beloofde, (want Hij verwierf voor hen de Geest op Zijn gebed, Joh. 17: 16, 17), niet voor hen alleen, maar ook voor allen, die in Hem zouden geloven door hun woord, Joh. 17:20. En Zijn belofte blijft altoos met de zijn tot 's werelds einde, Matth. 28:20. *Overal waar twee of drie vergaderd zijn in zijn Naam, daar is Hij in het midden van hen,* Matth. 18:20, dat niet anders is dan door Zijn Geest; want Zijn menselijke natuur moeten de hemelen ontvangen tot de wederoprichting van alle dingen, Hand. 3:21. Dit bewijst genoeg het gewicht van het leerstuk en van de dingen de Heilige Geest betreffende. Want geen Christen kan zo achteloos, lui en zorgeloos zijn, in zaken waarvan zijn tegenwoordige troost en toekomende zaligheid volstrekt afhangen, dat hij niet acht zijn plicht te zijn, met de grootste zorg en vlijt na te speuren, wat onze Heere Jezus Christus ons heeft nagelaten, om zijn afwezen te vervullen en ons eindelijk tot Hem te brengen. Die deze dingen veracht, heeft geen deel noch lot in Christus Zelf. Want elk die Christus Geest niet heeft, is niet van de Zijne, Rom. 8:9.

§ 11.

B. 't Grote werk van de Heilige Geest in de bedeling en bediening van het Evangelie tot alle einden daarvan, bewijst dit. Hierom wordt het Evangelie zelf genaamd de bediening

des Geestes, in tegenstelling van die van de wet, die genoemd wordt de bediening van de letter en verdoemenis, 2 Kor. 3: 8. de bediening van de Geest, is of de bediening, die de Geest krachtdadig maakt, of de bediening, waardoor de Geest in Zijn gaven en genaden aan mensen wordt meegedeeld. En dit geeft aan de Evangeliebediening zijn heerlijkheid en kracht. Wordt de Geest weggenomen van het Evangelie, het blijft ene dode letter, en het Nieuwe Testament wordt zo krachteloos voor Christenen, gelijk het Oude voor de Joden. 't Is dan ene schadelijke inbeelding, spruitende uit onkunde, blindheid en ongeloof, dat het Evangelie niets meer behelst, dan hetgeen is vervat onder enige andere leer of verklaring van waarheid; dat het niets anders is dan een boek, daar mensen hun rede in en op oefenen, en welks zaken zij tot nut gebruiken door hetzelfde vermogen. Want dit scheidt de Geest of de bedeling van de Geest ervan af, en vernielt het waarlijk, ja het verwerpt Gods Verbond, dat Zijn Woord en Geest zullen tezamen gaan, Jes. 59: 20, 21.
Wij zullen dan met Gods hulp in het vervolg tonen, dat de gehele dienst van het Evangelie, zijn gehele nuttigheid en kracht, afhangt van de bedeling van de Geest, die het volgens Gods belofte vergezelt. En zo wij in het Evangelie of zijn dienst belang, of daardoor voordeel ontvangen hebben, zijn wij hiertoe verplicht.

§ 12.
C. Alle geestelijk of zaligmakend goed, ons ooit van en door Gods genade geschonken, wordt ons geopenbaard en gegeven door de Heilige Geest. Die geen onmiddellijk en bijzonder werk van Gods Geest op en tot zich heeft, ontving nooit enige bijzondere liefde, genade of barmhartigheid van God. Want hoe ware dat mogelijk? Alles wat God werkt in en op ons, werkt Hij door zijn Geest. Die dan geen werk van Gods Geest heeft op zijn hart, heeft nooit ontferming of genade van God ontvangen. Want God geeft die niet als door zijn Geest. Die dan loochent alle werk van Gods Geest in of op ons, loochent alle aandeel aan Zijn genade en ontferming. Ach, of dit recht overwogen allen die het werk van Gods Geest versmaden! Zo lang zij ons geen andere weg, waardoor Gods ontfermingen en genade wordt meegedeeld, kunnen aanwijzen, zullen wij deze uit de Schrift verdedigen.

§ 13. D.
Alles wat in of door ons geschiedt dat heilig is en Gode aangenaam, is een gewrocht van de Heilige Geest, en van Hem in en door ons gewerkt. Zonder Hem kunnen wij niets doen. Niets zonder Christus, Joh. 15: 5. En door Hem alleen wordt Christus genade ons meegedeeld en in ons gewrocht. Door Hem worden wij wedergeboren, geheiligd, gereinigd, bijgestaan in en tot elk goed werk. Wij zullen dit in het vervolg meer bijzonder bewijzen. 't Is dan ons ontwijfelbaar belang na te speuren de oorsprong en bron van alles wat goed is in ons, dat ons ook recht zal ontdekken de bron en oorzaak van alles wat kwaad is, en zonder genoegzame kennis van deze beide kunnen wij niets behoorlijk verrichten.

§ 14. E.
God maakt ons bekend, dat de enigste eigenlijke ongeneesbare zonde en weg van zondigen onder het Evangelie, is, te zondigen op ene bijzondere wijze tegen de Heilige Geest. Dit is in zichzelf genoeg om ons te overtuigen, hoe nodig wij hebben wel onderwezen te zijn in hetgeen Hem aangaat want in deze wereld gaat maar die ene zonde tegen Hem gepaard met onherstelbaar en eeuwig verderf. Zie Markus 3:28, 29: Alle zonden zullen de mensen worden vergeven, en de lasteringen, waarmee zij zullen lasteren; maar zo wie lastert tegen de Heilige Geest heeft nooit vergeving. Of, *zo wie*

spreekt tegen de Heilige Geest, het zal hem niet worden vergeven, noch in deze wereld, noch in de toekomende, Matth. 12: 32. Voor hem, die de geest van de genade smaadheid aandoet, blijft niets over dan ene schrikkelijke verwachting van oordeel en vurige verbolgenheid, die de tegenstanders zal verslinden, Hebr. 10: 27-29. *Dit is de zonde tot de dood, om welker vergiffenis niet te bidden staat,* 1 Joh. 5: 16.
Want de Heilige Geest hebbende op Zich genomen ons krachtdadig toe te passen het grote hulpmiddel verzorgd in Christus bloed, tot vergeving van zonden, zo Hij in het uitvoeren van dat werk steeds wordt veracht, gelasterd, versmaad; daar blijft geen hulp of vergiffenis voor de zonde over. Want waaruit zou die in dat geval voortkomen? God heeft geen andere Zoon om een ander slachtoffer voor de zonde te offeren, zodat voor hem, die zijn offerande steeds veracht, geen anderen overblijft en ook geen anderen Geest omdat slachtoffer krachtdadig toe te passen, zo de Heilige Geest in Zijn werk steeds wordt veracht en verworpen. Wij moeten daarom hierin omzichtig zijn. Wij kunnen nooit genoeg met heilige vlijt naspeuren Gods openbaringen in Zijn Woord, aangaande zijn Geest en Zijn werk omdat men zo dodelijk kan misdoen in Hem tegen te staan, als in geen andere zaak.
Deze dingen, behorende tot het eerste hoofddeel van redenen voor het gewicht, de nuttigheid, en noodzaak van het voorgestelde leerstuk, tonen genoeg wat belang alle gelovigen hierin hebben. Want uit deze hoofde verklaart de Schrift duidelijk, gelijk reeds gezegd, dat, die de Geest van Christus niet heeft, geen van de zijn is; hij heeft geen deel aan Hem, noch voordeel door zijn Middelaarschap. Mensen mogen zichzelf behagen met te belijden dat zij Christenen zijn, en het Evangelie erkennen, terwijl zij Gods Geest zo in naam als zaak verachten wij zullen in 't vervolg hun toestand onderzoeken en voordragen volgens de Schrift. Elk wie zonder vooroordeel de Schrift doorleest, zal bevinden en moeten besluiten, dat, behalve de grote en dierbare beloften Hem aangaande in het Oude Testament gegeven, het gehele Nieuwe Testament, en alles wat het voordraagt, op deze spil draait. Neemt men er uit weg het opzicht op Gods Geest en Zijn werk, bezwaarlijk zal men uitvinden, waartoe het dient of strekt.

§ 15.
II. **Het grote bedrog en misbruik, geschied in alle eeuwen van de kerk, onder voorwendsel van des Geestes Naam en werk,** maken het ernstig overwegen hiervan zeer noodzakelijk.
Waren deze dingen niet voortreffelijk in zichzelf, en daarvoor van alle Christenen erkend, zovelen hadden ze zich niet vals aangematigd. Men zoekt zich niet op te schikken met slenters, of op iets in zichzelf verachtelijks te pochen. Volgens de waardij van de zaak, zijn ze aan misbruik onderhevig; en hoe voortreffelijker iets is, hoe snoder en schadelijker, zich dat ten onrechte aan te matigen. De wezenlijke voortreffelijkheid in zichzelf van Gods Geest en Zijn werk heeft de valse voorwendsels van sommigen daarom in alle eeuwen verfoeibaar en zeer gevaarlijk gemaakt. Want hoe beter de zaken zijn, tot hoe snoder einden zij altoos worden nagebootst. In de gehele wereld is de allersnoodste, die voorgeeft God te zijn, en het niet is; niets anders kan zo schadelijk misbruikt worden. Wij zullen dit met enige voorbeelden uit het Oude en Nieuwe Testament bevestigen.

§ 16. De bijzonderste gave van Gods Geest tot nut van de kerk onder het Oude Testament, was die van de Voorzegging. Deze was terecht in eer en achting, als bestempeld met Gods gezag en nabijheid en zij, die ze hadden, bestuurden met recht het gemoed en geweten van anderen. Want zij spraken in Gods naam en volmacht de hoogste verbintenis tot gehoorzaamheid. Dit deed velen zich deze gave aanmatigen, die

nooit ingeving van de Heilige Geest, maar wel van een leugen- en onreine geest hadden. Want zeer waarschijnlijk gebruikte de duivel mensen, die tevoren geen duivelse ingevingen hadden, tot uitvoer van zijn oogmerk, zo haast zij vals voorgaven profeten te zijn, Goddelijk aangeblazen, overgegeven wordende door Gods rechtvaardig oordeel aan alle bedriegerijen. Want zij, Gods Geest en heilige ingevingen beliegende, werden haast bezeten van een geest van leugen en onreine waarzeggerij. Dus schijnen Achabs valse profeten, die hem voortstuwden naar Ramoth in Gilead, en voorspoed voorspelden, 1 Kon. 22:6, alleen bedrieglijk te hebben ingevolgd huns meesters genegenheden, en zijn andere hovelingen te hebben overtroffen in vleierij, die verguldende met een voorwendsel van voorzegging. Maar toen Micha hun verborgen ongerechtigheid ontdekte, bleek dat een leugengeest door Gods toelating hun gemoed bezat en aanraakte, hetwelk bovennatuurlijk zijnde, werden zij verschalkt, zowel als zij anderen bedrogen, vers 21-23. Hiertoe werden zij, vals voorgevende van de Heilige Geest, die zij niet ontvangen hadden, aangeblazen te zijn, rechtvaardig overgegeven, Ditzelfde is anderen in onze dagen gebeurd, die wij hebben gezien zichtbaar bewogen door enige buitengewone kracht; die zich ten onrechte aanmatigende bovennatuurlijke bewegingen van God, waarlijk gedreven werden van de duivel, ene zaak, die zij niet begeerden of verwachtten; maar die hen verrassende, hun voor een tijd behaagde; gelijk het was met sommige kwakers toen zij eerst opstonden.

§ 17. Deze valse profeten oudtijds waren van twee soorten, beide gemeld Deut. 18: 20, zoals:
A. Die met opzet andere goden dienden, richtende al hun voorzeggende daden tot voortzetting van hun dienstpleging. Zulke waren Baäls profeten, in wiens naam zij uitdrukkelijk profeteerden, en die zij om bijstand aanriepen. Zij riepen Baäl aan, zeggende, *o Baäl, hoor ons!* 1 Kon. 18: 26-28. Velen van hen doodde Elia, en Jehu roeide naderhand hun gehele geslacht uit, 2 Kon. 10: 26-28. Hiermee eindigde zijn godheid; want hij verdelgde de Baäl uit Israël, vers 28, en valse goden hebben geen wezen, als in het bedrogen gemoed van hun dienstplegers.
Waarom werden deze en al de valse profeten in de Schrift gemeld, vraagt iemand misschien, *profeten genoemd?* Was het alleen omdat ze een geest van voorzegging zich aanmatigden en nabootsten, of hadden zij waarlijk iets zodanigs?
Ik twijfel niet, of zij waren van die beide soorten. Deze profeten van Baäl dienden de zon op de wijze van de Tyriërs; en zij hadden daartoe uitgevonden vele helse geheimen, kerkzeden en offeranden, die zij het volk, dat hen huurde, onderwezen. Dus bezig in des duivels dienst, bezat hij metterdaad hun verstand als een waarzeggende geest, en bekwaamde hen, om zaken, anderen mensen onbekend, te verklaren; en zij zich waarlijk voelende bewogen door een voor hen verheven kracht, dachten en erkenden die te zijn de kracht van hun god, en werden daardoor onmiddellijke dienstplegers van de duivel. Dit verklaart onze apostel, 1 Kor. 10:20. Wat ook zij, die de ware God verlieten, beoogden te dienen, de duivel stelde zich tussen dat en hen als het voorwerp van hun aanbidding. Hierdoor werd hij *de god van deze wereld,* 2 Kor. 4: 4, die zij in al haar afgoden diende en aanbad. Met een waarzeggende geest van hem werden velen van de valse profeten gedreven, die zij dachten te zijn de Geest van hun God. Want zij vonden zich bewogen door ene hogere kracht, die zij niet konden afwijzen of weerstaan. Anderen van hen waren enkele nabootsers en bedriegers, die de dwaze menigte bedrogen met ijdele en valse voorzeggingen. Van deze in het vervolg breder.

§ 18. B. Anderen van hen spraken in de Naam, en, zoals zij vals voorgaven, door ingeving van de Geest van de Heilige God.

- Met zulken moest Jeremia veel twisten. Want in die afvallende tijd van de kerk hadden zij zoveel geloof en achting onder de regeerders en het volk, dat ze niet alleen zijn voorzeggingen weerspraken met tegenstrijdige waarzeggingen, Jer. 28:2-4, maar dat ze hem lasterden als een valse profeet, en straf over hem vorderden volgens de wet, Jer. 29: 25-27.
- Even stout handelde Zedekia, de zoon van Kenaäna met Micha, 1 Kon. 22:24, hem smadelijk vragende: *wat weg ging des Heeren Geest van mij om tot u te spreken?* Dat is: daar Hij zeker in mij spreekt, hoe kan Hij u ene strijdige openbaring ingeven?
- Ezechiël werd ook te ener tijd met Jeremia door hen geoefend en gekweld, hoofdstuk 13 en 14.
- Want vele valse voorgevers van Goddelijke ongewone openbaringen waren er oudtijds in tijden van gevaar en nakende verwoestingen. De duivel verwekte hen om de mensen te vervullen met ijdele hoop, en hen te houden in zonden en zorgeloosheid, opdat de verwoesting hun onverhoeds overviel. En allen, die zo handelen in tijden van verdiende, bedreigde, nakende oordelen, doen ook het werk van de duivel, al gebruiken zij de eigen middelen niet. Want alles wat mensen bemoedigt tot zorgeloosheid in hun zonden, is valse voorzegging, Jer. 5: 30, 3 1.
- Deze soort van mensen beeldt de profeet Jeremia levend uit, hoofdstuk 23: 9-33, met hun zonde en oordeel. Evenwel bracht dit vals aanmatigen van de Geest van de voorzegging geen verachting op die ware gave van de Heilige Geest, maar gaf ze groter heerlijkheid en luister. God gaf Zijn ware profeten nooit groter ere, als wanneer er de meeste valse waren. Geen vals voorwenden van de Geest der genade, zal Hem ooit minder dierbaar maken voor hen, die Hem deelachtig zijn, of Zijn gaven minder nuttig voor de kerk.

§ 19. Het was ook zo onder het Nieuwe Testament bij de eerste Evangelieverkondiging. De Evangelieleer eerst verklaard door de onmiddellijke openbaring, verkondigd door de bijstand, krachtdadig gemaakt door de werking en kracht van de Geest, ging in velen gepaard met uitwendige wonderwerken en gewrochten van de Geest; waarom alles wat daartoe eigenlijk behoorde, in tegenstelling van de Wet, werd genoemd *de bediening van de Geest.* Deze dingen bij allen erkend en beleden wordende, konden de verspreiders van valse gevoelens of eigen dweperijen, of die Christenen wilden misleiden, hun einde niet beter bereiken, als door voor te wenden, dat zij onmiddellijke openbaringen van de Geest hadden. Want zonder enige geloofwaardigheid hierdoor, wisten zij dat hun dwaze inbeeldingen niet zouden gelden. Hierom Petrus gehandeld hebbende, 1 Petrus 1: 17 -21, aangaande Gods openbaring door Zijn Geest in voorzeggingen onder het Oude en Nieuwe Testament, vergelijkt tot besluit van dat gesprek, de valse profeten onder het Oude Testament met de valse leraars onder het Nieuwe, hoofdstuk 2: 1: *Doch daar waren ook valse profeten onder het volk, gelijk onder u valse leraars zullen zijn.* De reden hiervan is, omdat, gelijk de valse profeten zich aanmatigden Gods Geest in hun voorzeggingen te hebben, zeggende: dus spreekt de Heere, daar God hen niet zond; de valse leraars al hun verfoeilijke ketterijen toeschrijven aan de ingeving van Gods Geest, die hen niet bijstaat.

§ 20. Hierom gaf de apostel Johannes, die veel kwaad in de kerk door dit voorwendsel beleefde en zag, deze gezegende waarschuwing en regel, 1 Joh. 4: 1, 2: *Geliefden, gelooft niet elke geest, maar beproeft de geesten of ze van God zijn, omdat vele valse profeten in de wereld zijn uitgegaan. Hieraan kennen wij Gods Geest; elke geest, die*

belijdt, dat Jezus in het vlees is gekomen, is van God; en elke geest, die niet belijdt, dat Jezus Christus in het vlees is gekomen, is niet van God.
Tweezins bestuurt de apostel hier alle gelovigen.
1. Bijwijze van waarschuwing, dat ze niet zouden geloven elke geest, dat is, niet zouden aannemen of geloven elke leer hun voorgesteld als door onmiddellijke openbaring of ingeving van de Geest. Hij beoogt hetzelfde met Paulus, Ef. 4: 14, Wordt niet omgevoerd met elke wind van leer, (gelijk schepen in zee zonder anker of roer) door bedrog van mensen, en arglistigheid, waardoor zij loeren om te bedriegen. Hij beoogt zulke listen en bedrog, waardoor mensen als 't ware ene nevel verwekken voor de ogen van anderen, die zij toeleggen te misleiden en bedriegen. Zo handelden valse leraars met hun leerlingen, onmiddellijke openbaringen voorgevende. De apostel bestuurt en waarschuwt verder, te onze nut, de geesten zelf te beproeven. Dit is de plicht van alle gelovigen, wanneer iets zodanigs wordt voorgegeven; zij moeten deze geesten beproeven, en onderzoeken of ze van God zijn of niet. Over het waarnemen van deze regel en plicht, prijst onze Heere Jezus Christus de kerk van Eféze, Openb. 2:2: *Gij hebt beproefd hen die zeggen apostelen te zijn en zij zijn het niet, en hebt hen leugenaars bevonden.* Want die zeiden apostelen te zijn, matigden zich daardoor aan apostelgezag en onfeilbaarheid, uit hoofde van de onmiddellijke openbaring van de Heilige Geest. In hen te toetsen, beproefden zij de geesten, die tot hen kwamen. Uit deze volmacht mogen wij ook beproeven de geest van de Roomse kerk, die zich ook aanmatigt apostelgezag en onfeilbaarheid.

§ 21.De apostel voegt bij deze twee besturingen de reden, waarom deze plicht veel waakzaamheid vereist. *Want,* zegt hij, *vele valse profeten zijn uitgegaan in de wereld. Hij meent valse leraars, gelijk Petrus hen noemt,* 2 Petrus 2: 1, die verderfelijke ketterijen invoeren; en hij noemt hen valse profeten, deels zinspelende op de valse profeten onder het Oude Testament, met welke Petrus hen paart en vergelijkt; en deels omdat zij hun leerstukken vals toeschreven aan onmiddellijke Goddelijke ingeving, gelijk de valse profeten hun voorzeggingen aan Goddelijke openbaring. Uit deze hoofde noemt hij hen ook geesten, beproeft de geesten. Want daar zij zich Gods Geest aanmatigden, werden zij meest allen gedreven door een geest van dwaling, leugen en bedrog, dat is, door de duivel zelf. Daarom denk ik dat de meesten, die dus voorgaven hun leerstukken te hebben door onmiddellijke ingeving, ook voortbrachten buitengewone werkingen of verschijnsels, als leugen, wonderen door de kracht van de geest die hen dreef, gelijk Matth. 24:24. Hierom bestuurt de apostel ons te beproeven hun voorwendsels van ingeving, niet door van hen te eisen andere buitengewone werken ter bevestiging; want deze vertoonden zij ook zo kunstig, dat de meeste Christenen hun bedrog niet konden ontdekken; maar hij geeft hun allen een gezegenden vasten regel, die in deze *niemand,* die hem in acht neemt, zal bedriegen, hen te beproeven aan de leer die zij onderwijzen, vers 2, 3. Toetst hun leer aan de Schrift; stemt zij daarmee overeen, zij mag zonder gevaar voor de hoorders worden aangenomen, door wat verdorven genegenheden de leraars ook worden aangezet. Maar stemt ze niet overeen met de Schrift, behoudt ze niet de regelmaat van het geloof; wat ingeving of openbaring tot haar verdediging ook wordt bijgebracht, de leer en hen die ze verkondigen, moet men verwerpen.
Deze regel bevestigt Paulus ten krachtigste, Gal. 1:8: *Zo wij, of een engel uit de hemel, u enig ander Evangelie verkondigen, als hetgeen wij u verkondigd hebben, die zij vervloekt.* De apostel toont ook dat hierin ons beproeven van de geesten nuttig zij, klaar te zijn overtuigd van enige grondstellingen, en die steeds aan te kleven, bijzonder zulke, als wij met grond mogen denken, dat de verleiders het behendigst zullen aanvallen. Dus

raadt de apostel gelovigen, - omdat in die dagen de satan voornamelijk beoogde Christus' Persoon en Middelaarschap vruchteloos te maken door het verspreiden van valse en vreemde gevoelens dienaangaande, - de geesten te beproeven aan deze een grondwaarheid, dat Jezus Christus in het vlees gekomen is; behelzende ene belijdenis van Zijn Persoon en Middelaarschap. Dit moesten dan de gelovigen allen nieuwe leraars en voorgevers van geestelijke openbaringen allereerst afvragen: belijdt gij dat Jezus Christus in het vlees gekomen is? Zo zij dit niet aanstonds beleden, overwogen de gelovigen hun andere voorwendsels niet eens, maar vloden van hen zonder hen te groeten, 2 Joh. 1: 7-11.
Licht ware te tonen hoeveel schadelijke ketterijen in die dagen zijn weerstaan met deze korte geloofsbelijdenis. Sommigen in onze dagen, gelijk Grotius, die daarin Socinus en Schlicting volgt, deze komst van Christus in het vlees, duidende op zijn uitwendige geringen staat en toestand, niet met de pracht en heerlijkheid van een aards koning, verdraaien de tekst openlijk. Zijn komen in het vlees, is hetzelfde met *het vlees worden van het Woord,* Joh. 1: 14, of *God geopenbaard in het vlees,* 1 Tim. 3: 16, dat is, Gods Zoon vlees en bloed deelachtig worden, Hebr. 2: 14, of Abrahams zaad aannemen, vers 14. *Dat is zijn worden uit een vrouw,* Gal. 4:4, of *Zijn worden uit Davids zaad naar het vlees,* Rom. 1:3. *Uit de vaderen zoveel het vlees aangaat*, Rom. 9:5. Dit streed lijnrecht tegen de toen oprijzende ketterijen, welker verspreiders beweerden, dat Jezus Christus maar was ene inbeelding en schijn, ene vertoning van Gods liefde en macht, loochenende, dat Gods Zoon wezenlijk mens was geworden, gelijk de oud-vaders doorgaans getuigen. Hadden velen in onze dagen naar zulke regelen de verleidende geesten in het eerst bedaard getoetst, en niet te stout en nieuwsgierig hun gehoor gegeven, zij waren niet voor zij het wisten, zo dodelijk van al hun voorname geloofsstukken met bedrog beroofd.

§ 22. De Joden zeggen wel, dat onder het Oude Testament de profeten werden beproefd tweezins:
1. Aan hun leer.
2. Aan hun voorzeggingen.

Hen te beproeven aan hun leer, en of zij mensen aftrokken van de waren God te dienen tot afgoderij, kwam elk mens toe in de kerk. Hiertoe werden zij bestuurd, Deut. 13:2, 3: *Zo de profeet u een teken of wonder geeft, en het geschiedt* (zo hij iets uitwerkt door de schijntegenwoordigheid van een buitengewone kracht) en hij zegt, *laat ons andere goden dienen, zult gij naar hem niet horen.* Wat tekenen en wonderen hij wrocht, het volk moest hem beproeven door hetgeen hij leerde. Over voorzeggingen te vonnissen was overgelaten aan het Sanhedrin, en daarin besturingen gegeven, Deut. 18: 20-22, dat uit kracht hiervan vals en wreed Jeremia poogde te doden, omdat hij hun en des stads verderf voorspelde, Jer. 26: 11.
In de eerste plaats al geschiedde zijn teken, wonder of voorzegging, zo de leer, die hij daardoor wilde bevestigen, vals was, moest hij worden verworpen.
In de tweede plaats stelde het vervullen van zijn teken hem vrij, omdat hij met het geen valse leer leraarde.

De eerste soort van het beproeven van der profeten geesten is de plicht van alle gelovigen onder het Evangelie. Die hen willen beroven van deze vrijheid, willen hen maken onvernuftige dieren in plaats van Christenen; tenzij te geloven zonder te weten wat, en te gehoorzamen zonder te weten waarom, de eigenschap van Christenen zij, zie Rom. 12: 1, Ef. 5: 8-11, Filip. 1: 10, 1 Thess. 5: 21.

Voor de anderen zoverre nodig was om de kerk in waarheid en vrede te houden, was in die eerste tijden, waarin wezenlijke en buitengewone gaven van de Geest werden meegedeeld, en waarin die lichter konden nagebootst, en daardoor bedrogen worden, zorg gedragen door ene eigenlijke gave van onderscheiding van geesten, onder des Geestes gaven opgeteld, 1 Kor. 12: 10. De Heere zorgde voor zijn kerk zo genadig, dat sommigen in dezelve ongemeen bekwaam waren om te onderscheiden en te oordelen hen, die zich buitengewone werkingen van de Geest aanmatigden. Bij het ophouden van zulke buitengewone gaven van God, hield ook op de gave van die geesten te onderscheiden, en ons bleef over Gods Woord alleen, om allen die haar zich aanmatigen te beproeven.
Dit aanmatigen was zo gemeen in die dagen, dat Paulus de Thessalonisensers tegen bedrog in het verwachten en tijd gissen van Christus' komst eerst waarschuwt: *niet te worden bewogen door geest,* 2 Thess. 2:2, dat is, door voorwenders van geestelijke openbaringen. Zodanig iets, ja iets gruwelijks heeft stand gehouden en is uitgebroken in volgende eeuwen, en hoe uitnemender de Heilige Geest te eniger tijd wezenlijk werd uitgestort op de Evangelieverkondigers en Christus' leerlingen, hoe meer vlijt en waakzaamheid tegen deze bedriegerijen nodig is. Want wanneer de geestelijke gaven het meest nut doen en geacht zijn, blaast de satan onder schijn van dezelve, zijn bedrog meest in. In de duistere paapse tijden gewagen alle geschiedverhalen van satansbedrog in ingebeelde verschijnsels, verschrikkingen, spoken en dergelijke werken van de duisternis; zelden of ooit matigde zich toen iemand gaven of genaden van de Heilige Geest vals aan; want die dingen werden toen in de wereld weinig geacht of begeerd; maar wanneer God waarlijk behaagde mensen opnieuw Geestelijke gaven en genaden in en bij de hervorming mee te delen, verdwenen de oude verschrikkingen en nachtverschijnsels, die tot werken van de duisternis strekten, en overal stonden op, door satans ingeving, valse voorwenders van Gods Geest; op zulk bedrog zal hij nog vlijtiger toeleggen, als God de gaven en genaden van zijn Geest in zijn kerk vermeerdert; hij heeft in deze latere tijden nog niet bereikt de trap, waartoe hij gekomen was in de eerste Evangelietijd.

Een uitvoerige verklaring uit Gods Woord van des Heiligen Geestes natuur en werkingen, kon onder Gods zegen nuttig zijn tot versterking van der belijders gemoed tegen satans bedrog in het nabootsen van Zijn werkingen en ingevingen. De apostel Johannes, die grote verwoestingen in de kerk door bedriegende geesten beleefde, prijst ons hiertoe aan, kennis van de waarheid, het beproeven van geesten, die zich voordoen, aan de Schriftleer, en het afhangen van de Heilige Geest, om van Hem te worden onderwezen volgens het Woord.

§ 23. C. In onze dagen wordt een tegengeest opgericht en verhoogd tegen Gods Geest in Zijn Wezen en al Zijn werkingen aan, in zijn gehele werk en nuttigheid voor Gods kerk. Want deze nieuwe geest matigt zich aan alles wat beloofd is dat Gods goede Geest zou uitwerken. Deze noemen sommigen *het licht binnen in hen,* doch inderdaad is het enkel een duister gewrocht van de satan op hun inbeelding; of ten beste het natuurlicht des gewetens, dat sommige heidenen *geest* noemden. Doch hierop vertrouwen zij als alles voor hen verrichtende, en laten geen plaats voor de belofte van Gods Geest, en geen werk voor hem over. Dit leert, onderwijst, en verlicht hen; hierop geven zij acht, gelijk de Samaritanen op Simon de tovenaar, en zij gehoorzamen het, zo zij zeggen. Hieruit met zijn vruchten verwachten zij aanneming bij God, rechtvaardigmaking en zaligheid.
Doch deze bedrogen zielen moeten vaststellen, één van tweeën, óf dat dit licht, waarvan zij spreken, *Gods Heilige Geest is óf niet.* Zeggen zij, het is de Heilige Geest, licht zal te

tonen zijn, hoe zij door dat zeggen geheel vernielen des Hei1igen Geestes natuur en wezen zelfs, gelijk in ons verklaren van dezelve in het vervolg zal blijken. Zeggen zij, door dat licht Gods Heilige Geest niet te verstaan, klaar zal blijken, dat zij Hem aan de andere zijde Zijn gehele werk ontnemen, en een ander, ja een vijand in zijn plaats stellen. Want een andere god is een valse god, een andere Christus is een valse Christus, en een andere geest is een valse geest, de geest van de antichrist.
Omdat dit onder ons een aangroeiend kwaad is, dat velen verleidt en bedriegt, vordert onze plicht jegens Jezus Christus, en het medelijden met der mensen zielen, dat wij ten uiterste pogen, langs de wegen van Christus ingesteld, dit kwaad tegen te gaan, dat, gelijk de kanker voort eet, en wordt voortgeplant met onheilig en ijdel gepraat, tot afbreuk van ware godsvrucht. Sommigen, belijd ik, woeden onbetamelijk tegen die deze inbeeldingen hebben ingezogen, hen en ook tevens anderen aanvallende met geweld en verwoedheid; de Heere rekene het hun niet toe.
Dit nochtans belet ons niet om met wapenen van onze krijg, die niet vleselijk zijn, maar door God machtig, tot nederwerping van sterkten, die dergelijke inbeeldingen, en alle hoogte die zich verheft tegen de kennis Gods neerwerpen, en gevangen leiden elke gedachte tot gehoorzaamheid van Christus, te ondernemen het vernielen van hun dwalingen, en het breken van satans strikken, die hen naar zijn wil gevangen leidt. Versmaden hoogmoedige en driftige mensen het weerstaan van dwalingen en valse geesten, door bidden, onderrichten, schrijven; roepen zij: *Ure, Seca, Occide:* Brand! Snij! Sla dood! denken zij dat: *sta op, Petrus, slacht en eet,* voor hen nuttiger bevel van Jezus Christus is als al Zijn andere.
Wij moeten en zullen in deze inslaan de weg ons voorgesteld door de Heere Christus zelf, en gehouden van al zijn apostelen en de oude geleerde schrijvers van de kerk. Het gemelde kwaad zal best worden tegengegaan met uitvoerig, duidelijk en klaar voor te houden uit de Schrift, de natuur en werkingen van Gods Heilige Geest; hieruit zal onloochenbaar blijken hoe vervreemd dit voorgewende licht is van Christus ware Geest, hoe ver van alle waar voordeel voor van de mensen zielen, ja dat het wordt opgericht om te weerstaan de Geest en Zijn werk, ons alleen brengende tot aanneming bij en het genieten van God.

§ 24. D. Nog vele andere schadelijke gevoelens de Godheid, en het Persoonschap van de Heilige Geest loochenende, worden in de wereld verspreid en aangehouden, tot omkering van het beleden geloof. Hierover is veel getwist. Sommigen hebben met vlijt en list getracht zulke verkeerde gevoelens voort te zetten; anderen hebben volgens hun plicht gestreden voor het geloof eens aan de heiligen overgeleverd. Toch zijn deze twisten veel alzo behandeld, dat, al verdedigen sommigen de waarheid dapper, zij het gemoed van de gelovigen doorgaans weinig stichten. Want die zijn meest onervaren in de wijze of kunst van redeneren, die meer is geschikt om tegensprekers te overtuigen of de mond te stoppen, als om het geloof van anderen te besturen. Ook kennen wij de zaken beter uit haar gewrochten en eigenlijke uitwerksels, als uit haar eigen natuur en oorzaak. Dus is het zonderling met Goddelijke dingen, en ten aanzien van God zelf. God woont in Zijn Eigen heerlijke Wezen, in licht, waartoe geen schepsel kan naderen. Wij moeten Hem zoeken in hetgeen Hij van Zichzelf heeft geopenbaard door de uitwerksels van Zijn wil in Zijn Woord en werken. Door die worden Gods anders onzichtbare dingen bekendgemaakt, zijn eigenschappen verklaard, en wij verkrijgen beter kennis van Hem, als wij kunnen bereiken door onze naarstigste bespiegelingen van zijn natuur zelfs onmiddellijk.

Eveneens is het met de Heilige Geest en Zijn Persoonschap. Hij wordt ons in de Schrift voorgesteld, om te worden gekend door Zijn eigenschappen, werken, omstandigheden en gewrochten; door onze plicht tot, en onze misdaden tegen Hem. Het recht overwegen van deze dingen leidt ons tot de verzekerde kennis van Zijn Wezen en bestaan, die nodig is tot bestuur van ons geloof en gehoorzaamheid, het grote einde van dit gehele onderzoek, Kol. 2:2. Ik zal daarom wel in het voorbijgaan verklaren, bevestigen en verdedigen de getuigenissen, of sommige ervan in de Schrift gegeven aan zijn Godheid en persoonschap; maar als het voorname middel tot bevestiging van ons geloof in hem, zal ik uitvoerig trachten uit te leggen en te verklaren, de bedelingen en werkingen hem in de Schrift toegeschreven; en die kunnen veel licht geven in Gods gehele verborgenheid en huishouding in het werk van onze zaligheid, door Jezus Christus.

§ 25. E. De voorname oorzaak en aanleiding tot deze onze onderneming is, het openbare en schrikkelijke weerstaan van Gods Geest en Zijn werk in de wereld. Alles wat hem aangaat wordt van velen bespot, belacht en gelasterd. De naam Geest zelfs is een schimp geworden. Sommigen denken iemand meest te bespotten en te smaden, als ze hem toeschrijven aandeel aan Gods Geest. Het is waarlijk vreemd, dat, daar het Evangelie alles wat in iemand goed, heilig, prijswaardig is, uitdrukkelijk de Geest als de onmiddellijke oorzaak en werker toeschrijft, en de toestand van mensen, de Geest niet deelachtig, verworpen en buiten Christus noemt; velen nochtans, die belijden het Evangelie te geloven, zo ver zijn van te kennen of te begeren persoonlijk aandeel aan deze Geest, dat ze bespotten en verachten allen, die hun belang in Hem of Zijn werken durven voorstaan of belijden. Hierin zijn hun ja voorgegaan de oude heidense spotters gelijk Luciaan in zijn Philopatris, een christen met schimp dus nabootst, Λεγε, παρα του πνευματος δυναμιν του λογου λαθων; spreek nu uit, macht of bekwaamheid tot spreken ontvangende van of door de Geest. Waarlijk sommigen had het in deze gevoegd acht te geven op de oude waarschuwing: *Si non caste tamen caute,* dat wil zeggen: konden zij hun harten niet brengen tot schuldige eerbied voor Gods Geest, en tot pogingen naar aandeel aan zijn vruchten en uitwerksels, de zaken aangaande Hem en Zijn werk in het gehele Nieuwe Testament, en in zeer vele plaatsen in het Oude gesproken, moesten hun openbare verachting en spot hebben beteugeld, zolang zij die schriften erkennen van God te zijn. Doch reeds bij Zijn uitstorting is de Geest dus in de wereld onthaald, Hand. 2: 13. Op velerlei wijze wordt deze gruwel nog verschoond.

1. Men zegt: *niet Gods Geest zelf en Zijn werken, maar het aanmatigen daarvan wordt veracht en bespot.*

Doch ik vrees dat deze verschoning te korte en smalle deksel zal zijn voor hun heiligschennis. Het is gevaarlijk ruw en dartel te handelen met heilige dingen, en dan verschoningen te smeden. Doch in het honen van de Heere Christus en zijn Geest zullen mensen geen voorwendsels ontbreken, Joh. 10: 32. De zaken van Gods Geest, die zij dus bespotten en verachten in iemand, zijn of zaken, die Hem waarlijk en metterdaad worden toegeschreven en die Hij werkt in Jezus Christus leerlingen; of zij zijn het niet. Zijn het zaken die waarlijk niet zijn uitwerksels van de genadegeest, waartoe Hij niet is beloofd, die Hij niet getuigd wordt in gelovigen te werken, gelijk ijdele geestdrijverij, uitzinnige verrukkingen, en openbaringen, dan betaamde het zeker mensen die belijden of ten minste voorgeven te hebben eerbied voor God, voor zijn Geest en Woord, hen die zij behandelen, liever te overtuigen, dat zulke zaken geen vruchten van de Geest zijn, maar van hun eigen inbeeldingen, als hen te bespotten onder de naam van de Geest, of Zijn gaven en werkingen. Overweeg, o mens, met wie, en wat gij u in deze verstout te handelen Want zijn de zaken, die gij veracht, ware gewrochten van Christus Geest in de

gelovigen, of die de Schrift Hem onloochenbaar toeschrijft, wat zal uw heiligschennis verschonen?

2. *Ja maar,* zegt men*, ik stel niet ten toon de ware werkingen van de Geest zelf, maar dat sommigen zich die vals aanmatigen.*
Toch zal dit uw doen, in zaak en wijze rechtvaardigen? Dezelfde mensen zeggen te geloven in Christus en het Evangelie, en te zijn deelgenoten van de voordelen van zijn Middelaarschap. En zo zij niet hebben de Geest van Christus, hebben zij in deze dingen geen zaligmakend aandeel; want zo iemand de Geest van Christus niet heeft, hij is niet van de zijn. Veracht en beschimpt gij dan zo enkel hun vals aanmatigen van Gods Geest en Zijn werken; waarom handelt gij niet eveneens met hen ten aanzien van Christus en het belijden van het Evangelie? Waarom beschimpt u hen niet met "gij gelooft in Christus, gij gelooft in het Evangelie"? Zo klaar handelden de Joden met onze Heere Jezus Christus, Psalm 22:7, 8, Matth. 27:39, 43. De zaken zelf, en niet het voorgewende aanmatigen, zijn de voorwerpen van uw verachting en smaad.
Doch al waren zij, die gij om andere oorzaken nu haat of veracht, Gods Geest niet deelachtig, maar waarlijk vervreemd van de zaken die zij schijnheilig belijden, zult gij toestaan dat andere Christenen in de wereld Hem zo waarlijk deelachtig zijn, dat ze van Hem worden geleid, geregeld, bestuurd, levend gemaakt, geheiligd, gereinigd en bekwaamd tot gemeenschap met God, tot alle plichten van heilige gehoorzaamheid, en dat Hij in hen werkt en voortbrengt alles waartoe Jezus Christus Hem Zijn leerlingen beloofd heeft? Stemt u toe, dat deze dingen metterdaad worden gewerkt en vervuld in iemand, wordt dan niet gram op hen, die begeren dat ze in hen geschieden, en die op zulke wijze spreken; men zou wensen beter van u te mogen denken, als waartoe gij door uw dartel spotten voet geeft.

3. Maar men zegt misschien: zozeer als iemand toe te stemmen het wezen van de Heilige Geest, met de belofte van Hem en Zijn ware werkingen, en alleen te verschillen van anderen in de zin en uitlegging van de spreekwijzen en uitdrukkingen deze aangaande in de Schrift gebruikt, welke die anderen onverstaanbaar maken *door leenspreukige teksten letterlijk te nemen.*
Doch betaamt het iemand wie hij zij, zijn denkbeelden en gevoelens uit te drukken door openlijk te smaden en bespotten het noemen en voorstellen van het werk van Gods Geest, met de woorden die Hij zelf geleerd heeft? Dit is ene stoutheid zonder voorbeeld in vorige eeuwen, en die wij wensen dat geen volgende navolgen. Hun gevoelen en begrip van deze dingen zullen wij in het vervolg onderzoeken, zoverre zij het hebben durven ontdekken. Ondertussen weten wij, dat de Socinianen erkennen ene Drieeenheid, Christus offerande, de verzoening van de zonden daardoor gedaan, en dat wij nochtans met hen deze aangaande verschil hebben. Eveneens hebben wij met deze mensen verschil over Gods Geest en zijn bedeling onder het Evangelie, al willen zij, gelijk de andere, de zaken van Hem gesproken, waarheid achten, als ze leenspreukig worden verstaan. Doch hiervan breder in het vervolg.

§ 26. Bij velen die belijden te geloven, dat het Evangelie waarheid zij, is de naam of het noemen van Gods Geest, en tevens zijn gehele werk, ten smaad geworden, en Jezus Christus belofte van Hem aan de kerk, verijdeld en teleurgesteld; daar ze is de grote en zakelijk de enigste steun, de kerk nagelaten in Christus lichamelijk afwezen, het enigste middel om het werk van zijn Middelaarschap in en onder haar krachtdadig te maken. Want zonder Geest zijn alle middelen van woord, dienst en instellingen, dood en vruchteloos. God wordt door dat alles niet verheerlijkt, en van de mensen ziel niets

bevoordeeld. Sommigen achten nu onzeker van wat nuttigheid Hij is voor de kerk, ja, zover ik onderscheiden kan, of hij nuttig is of niet. Sommigen hebben zich niet ontzien te zeggen en beweren, dat zaken, de Geest allerduidelijkst in de Schrift toegeschreven, de oorzaak zijn van al de moeiten en verwarringen in de wereld. Zij denken dat het Woord of de overlevering, uitwendig openbarende Gods wil, en wat Hij hun gebiedt te doen, (welke beide ook de Joden tot op deze dag hebben) gebruikt volgens hun eigen rede, en bevorderd door hun natuurlijke vermogens, opmaken de gehele mens; alles wat vereist wordt om iemands persoon of plichten bij God aangenaam te maken. Van wat nuttigheid is dan Gods Geest in dit alles? Misschien met het leerstuk Hem aangaande van geheel geen nuttigheid, maar enkel om de wereld te vervullen met een ophef en gerucht, en der mensen gemoed te beroeren met niet verstaanbare bevattingen. Waren deze dingen niet gezegd, wij herhaalden ze niet, want de doodsschaduw ligt er op.
Dus kunnen dan mensen bidden zonder Geest, prediken zonder Geest, zich tot God keren zonder Geest, en al hun plichten zonder Geest, genoeg volbrengen. Want die beweert dat des Geestes bijstand tot het recht verrichten van deze dingen noodwendig is, en die al het goede en wel verrichte in dezelve Hem toeschrijft, zal openbare bespotting nauwelijks ontgaan, ook van die Christenen willen geacht zijn. Wat toch denken zulken van de gebeden van de oude kerk en Christenen tot de Geest, om al het goede in hen te werken, en hun toeschrijven van elke goede zaak aan Hem? Waarin bestaat ons voordeel boven de Joden, of de voorrang van het Evangelie? Zij hebben Gods Woord, het gedeelte hun kerk aanbevolen, dat in zijn soort genoegzaam is om hun geloof en gehoorzaamheid te besturen; want zo is het zeer vaste Woord van de voorzegging, wanneer vlijtig in acht genomen, 2 Petrus 1: 19. Zijn overleveringen nuttig, dan overtreffen zij alle mensen. De Joden ontbreekt ook geen vernuft en naarstigheid. Die met hen in wereldse dingen handelen zeggen niet dat ze allen dwaas zijn. En aan hun vlijt in het overwegen van de letter van de Schrift, en die volgens hun beste bevatting te onderzoeken, twijfelt niemand, dan die hen en hun doen niet kent. Nochtans zijn en blijven zij Joden.
Hebben wij het Nieuwe Testament niet anders als zij het Oude? Hebben wij alleen de letter ervan, om daarover te filosoferen volgens onze beste rede en verstand, zonder toedeling van Gods Geest, die ons geeft zaligmakend licht in de verborgenheid van het, en die het op onze ziel krachtdadig maakt? Ik schroom niet te zeggen, *dat, gelijk zij zich Joden noemen, en het niet zijn, maar van de satans synagoge,* Openb. 2:9, ook zij, die voorgeven Christenen te zijn, aangaande al de zaligmakende einden van het Evangelie in geen beter toestand zullen worden bevonden.
Nog ware te wensen, dat de felheid van sommiger gemoed niet verder ging als spotten en schimpen. Maar in vele plaatsen woedt men, en verwekt vervolging tegen waarlijk gezalfden met Christus Geest, om geen andere reden, als omdat zij dat zijn, Gal. 4:29. Men geeft wel andere zaken voor, maar elk kan zien, dat ze van te klein gewicht zijn om hun toorn te rechtvaardigen; hun zalving is de ware oorzaak daarvan, gelijk sommigen openlijk zeggen.

§ 27. Deze dingen staan tot nog toe maar ten laste van bijzondere mensen. Wanneer gehele kerken die aannemen, zijn ze de oorzaak en het begin van dodelijk verval en afval. God openbaarde Zichzelf van 's werelds grondvest af, voornamelijk in de eenheid van zijn natuur, en zijn alleenheersing over alles. Hierin werd des Vaders Persoon, macht en gezag onmiddellijk vertoond. Want Hij is de Bron en Oorsprong van de Godheid, de andere Personen, aangaande Hun bestaan, van Hem zijnde. Alleen gaf Hij tevens beloften aangaande des Zoons eigenlijke komst in het vlees, ter bestemder tijd, en dat die de Heilige Geest zou geven op ene zonderlinge wijze. Hierdoor zouden Hun

Personen zonderling worden verheerlijkt in deze wereld; *God willende dat alle mensen de Zoon eren gelijk zij de Vader eren; en eveneens de Heilige Geest.*
In deze staat van zaken, kon de afval van de kerk alleen zijn, veel godendom en afgoderij. Dit gebeurde ook. De kerk van Israël was steeds tot deze gruwelen genegen; zodat nauwelijks enig geslacht voorbijging of het gros van het volk besmette zich daardoor meer of minder. De profeten, die God van tijd tot tijd zond, poogden voornamelijk hen van deze zonde te spenen en terug te roepen, 2 Kon. 17: 13, en zij was de oorzaak van al de ellenden en oordelen, die God hen toezond, gelijk al de geschiedenisboeken van het Oude Testament getuigen, en vele voorbeelden bewijzen. Om hieraan een einde te maken, deed God ten laatste de gehele kerk verwoesten, en het volk uit hun land gevangen wegvoeren. Dit had ten uitwerksel, dat zij na hun wederkomst, zich onthielden van afgoden en afgodendienst, in wat zonden zij ook anders vielen, Ezech. 16: 62, 63 en 23: 27, 48.
De reden hiervan was, omdat de tijd naderde waarin zij zouden worden beproefd met een andere bedeling van God Gods Zoon zou worden gezonden tot hen in het vlees. Hem aan te nemen en te gehoorzamen zou nu zijn het voorname bewijs en de beproeving van hun geloof en gehoorzaamheid. Zij zouden niet langer worden beproefd enkel bij hun geloof, of zij alleen erkenden de God van Israël, in tegenstelling van alle valse goden en afgoden, want God had hen dat nu volstrekt afgewonnen; maar alles zou draaien op deze spil, of zij Gods Zoon, in het vlees komende, volgens de belofte, zouden aannemen. Hierin viel het gros van die kerk en volk, door hun ongeloof van God af, en werd daardoor geen kerk noch volk meer, Joh. 8: 24. Zij verworpen zijnde, riep en vergaderde Gods Zoon een andere kerk; die grondvestende op Zijn Eigen Persoon, met geloof en belijdenis daarvan, in Hem, Matth. 16: 18, 19. In deze nieuwe kerk is dan deze grond gelegd en vastgesteld, dat *Jezus Christus Gods Zoon moet worden erkend en geëerd, gelijk wij de Vader eren,* 1 Kor. 3: 11. Hierin komen overeen allen die betamen Christenen te heten; gelijk Israëls kerk overeenkwam in één God na hun wederkomst uit Babel; doch nu heeft de Heere Jezus Christus, opgevaren tot Zijn Vader, Zijn zaken in de kerk en in de wereld, de Heilige Geest aanbevolen, Joh. 16:7-11. En wegens dit voornemen van God mag de Persoon van de Geest zonderling worden verhoogd in de kerk, omtrent welke zij tevoren zo in het duister was, dat sommigen, niet van de minsten, beleden niet eens gehoord te hebben of er een Heilige Geest was, Hand. 19:9 dat is, ten minste aangaande de zonderlinge bedeling van Hem, toen in de kerk ingevoerd.
Dus betreft de plicht van de kerk nu onmiddellijk Gods Geest, die tot haar werkt in de Naam van de Vader en van de Zoon. En ten aanzien van de Geest is de kerk in haar tegenwoordige staat vatbaar voor afval van God; hierin begint alles wat van die natuur ergens gevonden wordt. Want de zonde nu van Zijn Persoon te verachten en Zijn werk te verwerpen, is van de eigen natuur als afgoderij oudtijds, en van de Joden verwerpen van de Persoon des Zoons. Oudtijds was nog hulp besteld tegen deze zonden, omdat ene nieuwe bedeling van Gods genade zou volgen in het Evangeliewerk van de Heilige Geest; maar zondige mensen nú tegen Hem en Zijn werkingen, die behelzen Gods laatste en volkomen openbaring van Zichzelf aan hen, hun toestand is te bejammeren.

§ 28. Misschien zegt men, *dat al het gesprokene van de Heilige Geest, van Zijn genaden, gaven en werkingen, geheel behoort tot de eerste Evangelietijden,* waarin zij werden betoond door zichtbare en wonderlijke uitwerksels; dat zij zijn bepaald tot die tijden, en dat wij bijgevolg aan dezelve geen meer belang hebben als aan een beschreven getuigenis van de waarheid van het Evangelie.

Dit heeft ja, plaats in zijn buitengewone en wonderwerken, maar zijn gehele werk daaraan te bepalen, is duidelijk te loochenen Christus beloften en zijn kerk omver te werpen. Want wij zullen onloochenbaar tonen, dat niemand kan geloven in Jezus Christus, of Hem gehoorzamen, of God in Christus dienen, als door de Heilige Geest zo dan de gehele bedeling van Hem en Zijn mededelingen aan de ziel van mensen ophoudt, houdt ook op alle geloof in Christus, en alle Christengodsdienst.

§ 29. Om deze en dergelijke redenen heb ik nodig geacht voor mijzelf, en voor Gods kerk, de Schrift naarstig na te speuren in en aangaande deze gewichtige stof. Want niemand kan ontkennen, dat Gods heerlijkheid, de eer van het Evangelie, het geloof, de gehoorzaamheid van de kerk en de eeuwige welstand van onze eigen ziel, hierin groot belang hebben.

§ 30. De apostel Petrus zegt van de grote Evangeliezaken, die hij en de andere apostelen leerden, *dat zij daarin niet hadden gevolgd kunstig verdichte fabelen,* 2 Petrus 1: 16. De wereld hield toen de macht en komst van onze Heere Jezus Christus, en hetgeen dienaangaande verkondigd werd, voor zulke kunstige verdichtsels, verzonnen om het volk te verleiden. Dit weerspreekt de apostel en beroept zich op de Goddelijke verzekering aan hen, van de heilige waarheden hun overgeleverd, vers 17-20. Als onze Heere Jezus Christus Zélf Nicodémus verkondigde het leerstuk van de wedergeboorte, trok die het in twijfel, als ongelooflijk of onverstaanbaar, Joh. 3:4. Christus zegt hem tot onderwijs en bestraffing van zijn onkunde, dat Hij niets sprak als het geen Hij met Zich bracht van de hemel, uit de eeuwige bron van goedheid en waarheid, vers 11-13. In deze gebeurt nog dikwerf hetzelfde.

§ 31. Het leerstuk aangaande Gods Geest en Zijn werk op der mensen ziel, in het overtuigen van zonde, in het werken van Godvruchtige droefheid en verootmoediging; de uitnemende grootheid van zijn kracht in haar te wederbaren en te heiligen; wat onderstanden van genade, en wat hulp Hij als de Geest van genade en van gebed gelovigen geeft, wordt verkondigd, geleerd en aangedrongen op het gemoed van hen, die op het Evangeliewoord acht geven; en de mensen aangezet zich te beproeven, te onderzoeken en te toetsen, wat zij van dit werk van de Heilige Geest hebben ondervonden, opgemerkt, of waarlijk in en op hun eigen ziel ondergaan; en hiervan wordt hen onderwezen af te hangen de grote belangen van hun vrede, troost, verzekering, gemeenschap onder elkaar als begenadigden, en vele andere einden van hun heilige wandel; steeds wordt en is hen geleerd, dat, zo op hun hart geen krachtdadig werk van de Heilige Geest is, zij in Gods Koninkrijk niet kunnen ingaan.

Nu trekken sommigen deze dingen, en alles wat tot haar uitlegging gezegd wordt, in twijfel, of verwerpen ze ja sommigen zien ze aan voor kunstig verdichte fabelen; zaken onlangs uitgevonden en van anderen tot hun voordeel verspreid.
Anderen zeggen, dat alles wat dienaangaande verkondigd wordt, voor redelijke mensen zwaar, of geheel niet te verstaan is, en dat het blote bespiegelingen van zaken zijn, waarin de Christengodsdienst weinig of geen belang heeft. Omdat evenwel zeer velen deze dingen hebben aangenomen als geheiligde waarheden, en weten dat zij ze wezenlijk hebben ondervonden in hun eigen ziel, zodat op hun ondervinding van het werk van Gods Heilige Geest in en op hen, gelijk het in Gods Woord wordt verklaard, grotendeels al hun troost en vrede met God steunt, omdat het hun best bewijst hun eigendom aan Hem die hun vrede is; en zij geloven, dat, als deze dingen niet in en bij hen zijn, zij geen grond hebben om op het eeuwig leven te hopen; moet voor hen

onvermijdelijk nodig zijn de Schrift naarstig te onderzoeken en na te speuren of deze dingen zo zijn of niet. Want is er zo'n werk van Gods Geest op der mensen hart niet, en is dat niet onvermijdelijk nodig tot de zaligheid; zijn tot elke goede plichtsverrichting niet zulke onderstanden en hulpen van genade nodig als zij zijn onderwezen, dan zijn zij in de gehele loop hunner belijdenis enkel bedrogen door kunstig verdichte fabelen, dan heeft hun bedrogen hart zich met as gevoed, dan zijn zij nog in hun zonden; zo nodig dan als de eeuwige welstand van hun ziel, daaraan onmiddellijk vast, het kan maken, moetenzij deze dingen naarstig beproeven, onderzoeken en toetsen aan de veilige en onfeilbare toetssteen en regel van Gods Woord, waarop zij hun eeuwige zaligheid mogen, moeten en zullen wagen.

Ik weet wel, dat de meeste gelovigen zover overreed zijn van de waarheid van deze zaken, en dat zij ze zelf hebben ondervonden, dat zij in het minste niet zullen worden bewogen door het tegenstaan en bespotten ervan, want die in Gods Zoon gelooft, heeft het getuigenis in zichzelf, 1 Joh. 5: 10. Evenwel, gelijk Lukas zijn Evangelie schreef aan Theophilus, opdat hij kende de zekerheid van de zaken waarin hij onderwezen was, Lukas 1: 4, dat is, om hem te bevestigen in de waarheid door nieuwe trappen van verzekering, is ook onze plicht zo te worden aangezet door het luidruchtig weerspreken van de waarheden die wij belijden, en in welker vaarheid te zijn, wij zoveel belang hebben als onze zielen waardig zijn, om ze vlijtig met de Schrift te vergelijken, opdat wij daarin volkomener worden bevestigd en vastgesteld.
En de gehele zaak hebbende onderzocht, zal ik elk laten kiezen, gelijk Elia eertijds deed: *Is Jehovah God, dien Hem, is Baäl God, hij worde gediend!* Zijn de zaken (die meest alle belijders geloven en erkennen aangaande Gods Geest en Zijn werk op hun harten, Zijn gaven en genaden in de kerk, met de wijze van hun mededeling) zakelijk en waarin zij allen overeenkomen volgens de Schrift, in de Schrift geleerd en geopenbaard op zo'n wijze als zij ze hebben aangenomen, dat zij dan blijven in het heilige belijden van dezelve, en zich verheugen in de vertroostingen, door dezelve ontvangen. Maar zijn deze dingen met alles wat in het toe-eigenen van dezelve aan van de mensen ziel daarvan lijnrecht en noodwendig wordt afgeleid en moet worden afgeleid, maar ijdele en nutteloze inbeeldingen, dan is het hoog tijd, dat der mensen gemoed van dat alles worde ontlast.

Eerste boek
Hoofdstuk 2.

De naam en titels van de Heilige Geest

1. Van de naam van de *Heilige Geest.*
2. Verscheiden gebruik van de woorden ☎🗀🔍 "ruach" en πνευμα, Pneuma. ☎🗀🔍 "Ruach" van de wind of iets onzichtbaars met gevoelige beweging.
3. Amos 4: 14. Misslagen van de ouden, door *Hiëronymus* verbeterd.
4. ☎🗀🔍 "Ruach", leenspreukig, voor ijdelheid.
5. Bij naamwisseling voor een gedeelte, of het vierde deel van iets.
6. Voor onze *adem.* De redelijke ziel. De genegenheden. Goede en kwade engelen.
7. – 18. Dubbelzinnigheid van het gebruik van het woord, hoe weg te nemen.
   Regelen aangaande de Heilige Geest.
   De Naam *Geest,* hoe Hem eigen en toegeëigend.
   Waarom Hij wordt genoemd *de Heilige* Geest.
   Waarom genoemd de *goede* Geest, *Gods* Geest. *Des Zoons* Geest,
   Hand. 2: 33, 1 Petrus 1: 10, 11 uitgelegd, en 1 Joh. 4:3 verdedigd.

§ 1. Eer wij gezet overwegen de zaken zelf, die wij behandelen, moeten wij iets zeggen van de Naam, waarbij de derde Persoon in de Drie-eenheid algemeen bekend is, en in de Schrift eigenlijk genoemd wordt. Deze is de Geest, of de Heilige Geest. Ik doe dit temeer, opdat wij niet worden misleid met de vernoeming van het woord, en niet verlegen staan wegens de mening van Schriftuurplaatsen, waar het tot andere oogmerken gebruikt wordt. Want de woorden van de naam van de tweede persoon, Logos, het Woord, en van de derde, πνευμα, de Geest, worden dikwerf gebruikt om andere zaken te betekenen. En sommigen nemen het verscheiden gebruiken ervan tot hun voordeel. Doch de Schrift is zelf machtig haar eigen zin en mening te bewijzen aan die ze ootmoedig en naarstig naspeuren.

§ 2. Wij staan dan toe, dat de woorden ☎🗀🔍 "ruach" en πνευμα in het Oude en Nieuwe Testament zeer verscheiden gebruikt worden; nochtans zijn het de woorden, waardoor alleen Gods Geest wordt betekend. Hun eigenlijke betekenis in bijzondere plaatsen moeten worden opgemaakt en bepaald uit het behandelde onderwerp en andere duidelijke omstandigheden. Dit heeft eerst ondernomen de geleerde Didymus van Alexandrië, wiens woorden ik in het brede aanhaal en zal trachten te verschikken, te verklaren en het nodige daarbij te voegen.
In het algemeen betekent ☎🗀🔍 "ruach" en πνευμα een wind of Geest, dat is iets dat zich beweegt en niet wordt gezien. Zo wordt de lucht in sterke beweging genoemd "ruach", Gen. 8: 1, "waya'aveer 'elohim ruach 'al-ha'aretz", *En God deed een wind of Geest,* dat is, een sterke en machtige wind *over de aarde doorgaan,* tot het verdrijven en verplaatsen van de wateren. Zo wordt πνευμα gebruikt, Joh. 3:8, το πνευμα οπου θελει πνει: *De wind waait waarheen hij wil, gij hoort zijn geluid, maar weet niet vanwaar hij komt, of waar hij heengaat;* dat eigenlijk beschrijft deze eerste betekenis van het woord: *een beweging van de lucht, die men niet ziet.* Zo Psalm 1: 4. In deze zin betekent het soms een geweldige sterke; dat is, "ruach gedolah wehanaq", 1 Kon. 19: 11, en soms ene zachte koelte, of ene lichte beweging van de lucht, gelijk dikwerf komt des avonds in de lente of zomer; dus Gen. 3:8: God wandelde in de hof ☎🗀🔍🕮 "leruach hayom", in de koelte van de dag; dat is, wanneer de

avondlucht zacht koelt en de middaghitte matigt. Dus zegt de dichter: *Solis ad occasum, quum frigidus aera vesper temperat.* Virgil. Georg. L. 3, 336, dat is, Bij het dalen van de zon, wanneer de koele avond de hitte van de lucht tempert. Sommigen achten de zin van de plaats, Psalm 104:4: Die zijn engelen maakt "ruchot", Geesten: gezwind, vlug, machtig als krachtige winden. Doch de lezer zie onze uitlegging over Hebr. 1:7.

§ 3. Dit is ene betekenis van het woord ☎🗀🔍, "ruach", of dit is ene zaak, die de Schrift door het aanduidt. Dus onder anderen uitdrukkelijk Amos 4: 13: Want zie, "hineeh yotseer hariem uvoree' ruach" Hij, die de bergen vormt en de Geest schept, dat is, de wind. De LXX vertalen deze plaatsen στερεων βροντην και κτιζων πνευμα, die de donder vaststelt en de Geest schept hoewel sommige afschriften lezen τα ορη, de bergen. En de volgende woorden in de tekst, "umagied le'adam mah-shecho" en de mens zijn gedachten bekendmaakt, vertalen zij:
και απαγγελλων εις ανθρωπον τον Χριστον ουτου, *en de mens verklaart zijn Christus, of zijn Gezalfde, of zijn Messias.* Zij namen "mah-shecho" voor "mashieachu", in onbedachtzaamheid en niet uit gebrek van punten of klinkers, gelijk sommigen willen, want de misslag bestaat in het uitwerpen van één letter. Hierom vertaalt de oude Latijnse overzetting de woorden *Firmans tonitrum, et creans Spiritum, et annuncians in homines Christum suum,* wat Hieronymus verbeterde in *formans montes, et creans ventum, et annuncians homini eloquium suum;* in zijn uitlegging ontdekkende de misslag van de LXX.
Zeker is, dat op deze plaats, om de dubbelzinnigheid van het woord "ruach", en om de verkeerde overzettingen, die in de volgende woorden Christus melden, sommigen oudtijds, die de Godheid van de Heilige Geest loochenden, zeer hebben aangedrongen, om te bewijzen dat Hij een schepsel zij, gelijk te zien is in Didymus, Ambrosius, Hilarius, en vele ouden. Maar de samenhang bepaalt de betekenis van het woord boven alle billijke uitvluchten. Deze handelt van Gods macht in het maken en bestellen van zaken hier beneden, die ontzaglijk zijn in grootheid en hoogte, gelijk bergen, of machtig in uitwerking, gelijk de wind, of verborgen in bevatting, gelijk des mensen gedachten, of bestendig in het aanhouden, als nacht en dag, avond en morgenstond, zonder het minste opzicht op Christus of op de Geest.

§ 4. (1) Ik kan niet laten aan te merken de grote noodzaak tot onderzoek van de grondtekst, in het verklaren van de Schrift; gelijk door vele voorbeelden te tonen was. Zie het maar in twee grote en geleerde tijdgenoten in de Latijnse kerk, in hun gedachten over deze plaats; de een, Ambrosius, vertalende deze woorden in zijn tweede Boek de *Spiritu Sancto*, hoofdstuk 1, door de gemelde verkeerde vertaling bedrogen, *annuncians in homines Christum suum*, moet zeer gedrongen uitleggen iets dat in de tekst niet is, en zich behelpen met nog iets verkeerds in de eigen plaats, daar de bergen te vormen vertaald wordt met de donder vast te stellen; en nog nauwelijks kan hij de tegenwerping ontgaan, dat de Geest geschapen is, die hij zoekt te wederleggen. Zijn Woorden zijn: *Si quis propheticum dictum, ... Spiritum autem hoc loco; animam quam suscepit rationabilem et perfectam intelligimus.*
Zakelijk wil hij zeggen, dat, handelende van Christus (die in de tekst noch gemeld, noch bedoeld wordt) de profeet spreekt van het bevestigen van de donder, (dat nergens blijkt) waardoor de klank van de Schrift en het prediken van het Woord wordt gemeend, en door de Geest die geschapen was, de menselijke ziel van Jezus Christus. En nog staat hij in deze verklaring niet alleen. Didym. Lib. 2, de *Spiritu Sancio;* Arhanas. *ad Serapion.* Basil. Lib. *4, contra Eunom.* onder de Grieken zijn op de eigen wijze verward met deze bederving van de tekst; gelijk ook *Concil. Sardicen,* in Socrat. Lib. 2, cap. 20.

De andere persoon, die ik in het oog heb, is Hieronymus, die de grondtekst raadplegende, waartoe hij bekwaamheid had, de woorden eerst vertaalde, *Quia ecce formans montes et creans ventum, el annuncians homini eloquium suum,* en de misslag van de LXX verklaarde met zijn oorzaak: *Pro montibus qui Hebraice dicuntur* "hariem", *soli LXX* βροντην, *id est, tonitruum verterunt. Cur autem illi Spiritum el nos dixerimus Ventum, qui Hebraice* "ruach" *vocatur, causa manifesta est. Quodque sequitur annuncians homini eloquium suum, LXX transtulerunt* απαγγελλων εις ανθρωπουσ τον Χριστον αυτου; *Verbi similitudine, et ambiguitate decepti.* Dus tonende, dat de grondtekst niet heeft "mashieachu" maar "mahshecho" dat is, zegt hij, *juxta Aquilam* ομιλιαν αυτου; Symmachum το θωνημα αυτου; *juxta Theodotionem* τον λογου αυτου; *juxta quintam Editionem* την αδολεσχιαν αυτου.
En gelijk "shuch", waarvan het woord komt, betekent beide te denken en te spreken, meent het woord zelfs ene begrepen gedachte, die naderhand zal worden gesproken. En "waw" hier, past op beide. Zijn uitlegging volgt dus: *Qui confirmat montes, ad cujus vocem coelorum cardines et terrae fundamenta quatiunter. Ipse qui creat Spiritum, quem in hoc loco non Spiritum Sanctum, ut haeretici suspicantur, sed ventem intelligimus, sive Spiritum hominis annuncians homini eloquium ejus, qui cogitationum secreta cognoscit*. Hieron. in Loc.

§ 5. (2) Omdat de wind, uit hoofde van zijn gedurige verandering, onbestendigheid en verwisseling, geacht wordt ijdel, los, niet te betrouwen; waarom de Prediker zegt, hoofdstuk 11: 4, *dat, wie op de wind acht geeft, niet zal zaaien;* wordt het woord gebruikt leenspreukig om ijdelheid aan te duiden, Pred. 5: 15. Wat voordeel heeft de mens, dat hij heeft gearbeid ☎🗀🔍📬 "leruach" voor de wind; en Micha 2: 11: Zo iemand wandelt "ruach wesheqer" met de wind en valsheid, dat is, ijdelheid, zich aanmatigende een geest van voorzegging en valsheid, ijdel, dwaas, vals roemende; ook Job 15:2: Zal een mens voortbrengen "da'at ruach" kennis van wind? IJdele woorden met schijn van kennis of wijsheid. Gelijk hij ze noemt hoofdstuk 16: 3, "divree ruach" woorden van wind. Nog Jer. 5: 13: En de profeten zullen worden "leruach" wind; of zijn ijdel, dwaas, onzeker en vals in hun voorzeggingen. Doch πνευμα wordt in het Nieuwe Testament dus leenspreukig niet gebruikt.

§ 6. 3. Bij naamwisseling betekent het ook *enig deel of vierde deel,* gelijk wij de wereld en de wind verdelen, of een deel van iets anders, dat in vieren verdeeld wordt. Zo Jer. 52:23: daar waren zes en negentig granaatappelen "ruachah" naar elke wind, dat is, aan de ene zijde van het kapiteel, boven de tempelzuilen. Ezech. 5: 12: Ik zal een derde deel verstrooien "lechol ruach" naar al de winden, of al de delen van de aarde. Hierom worden de vier delen van iets dat naar de vier werelddelen ligt, genoemd zijn vier winden "'arba' ruchot", 1 Kron. 9: 24; daarvan komt de τεσσαρες ανεμοι, de vier winden in het Nieuwe Testament, Matth. 24: 31. Dit is het gebruik van het woord in 't gemeen, ten aanzien van natuurlijke en onbezielde dingen; elke plaats, waar het dus wordt gebruikt, geeft zijn bepaalde zin.

§ 7. Deze woorden worden nog gebruikt van iets dat men niet kan zien of voelen, hetzij in zich zelf stoffelijk en een lichaam, of volstrekt geestelijk en geen stof; zo wordt de adem van mensen en dieren genoemd, Gen. 7: 22: Alles waarin was "nishmat ruach chayim" de adem van de geest des levens het ademhalen waardoor ons leven onderhouden wordt: zo Psalm 135:17, Job 19:17, die stoffelijk of lichamelijk is. Maar meest duidt het aan zaken, zuiver geestelijk en geen stof. Dus betekent het in eindige wezens des mensen redelijke ziel, Psalm 31: 6: In uw handen beveel ik "ruchi", dat is,

mijn ziel; het zijn de woorden, waarmee onze Zaligmaker zijn scheidende ziel beval in zijns Vaders handen, Lukas 23:46, το πνευμα μου. Dus Psalm 146:4, "teetsee rucho" in zijn adem, hebben wij, gaat uit, hij keert tot zijn aarde; zijn ziel en haar vertrek uit het lichaam wordt beoogd. Dit is "ruach benee 'adam" die geest van de mensen, die opwaarts vaart, daar de geest van dieren neerwaarts gaat tot de aarde, of tot verderf, Pred. 3:21, zie Pred. 8:8 en 12:7.
Hiervan wordt het ook door naamwisseling genomen voor de gemoedsgenegenheden van des mensen ziel, hetzij goede of kwade; Gen. 45:27, Jakobs geest herleefde, d.i. hij greep moed. Ezech. 13:3, de profeten die nawandelen "'achar ruchaam", hun geest, dat is, hun begeerten en genegenheden, daar zij geen gezicht hadden, maar spraken wat zij goed vonden. Num. 14: 2,4 wordt Kaleb gezegd een anderen geest te hebben als het muitende volk; een ander gemoed, wil, oogmerk of voornemen.
Het wordt genomen voor dapperheid, Joz. 5: 1; voor toorn of haastigheid, Pred. 7:9; woede, Zach. 8: 2. Hij zal afsnijden de geest van de vorsten, dat is hun hoogmoed, verwaandheid en verachting van anderen.
πνευμα betekent in het Nieuwe Testament dikwerf het verstandige gedeelte van het gemoed of de ziel, en wel als werkzaam of bedrijvig, Lukas 1: 47, Rom. 1: 9, 1 Thess. 5: 23. Dikwijls ook het gemoed in al zijn genegenheden, in zijn gehele hebbelijke neiging en oogmerk.
Engelen worden ook geesten genoemd. Goede engelen, Psalm 104:4. Misschien wordt een engel bedoeld, 1 Kon. 18:12.
En kwade engelen of duivelen, 1 Kon. 22: 21, 22. Want de geest, die zich voor God stelde en aanbood een leugengeest te zijn in de mond van Achabs profeten, was geen andere als die zich voor de Heere stelde, Job 1, daar genoemd satan. Deze worden in het Nieuwe Testament genoemd onreine geesten, Matth. 10: 1.
En het opgemerkte van de ouden, dat de satan nooit enkel wordt genoemd *een geest,* maar met een omschrijving of bijvoegsel, heeft alleen plaats in het Oude Testament.
En omdat boze geesten doorgaans der mensen zielen en lichamen plagen, worden misschien kwade gedachten, gemoedsongestalten, boze oogmerken, die de ziel ontrusten en kwellen, en voortkomen of zeer bevorderd worden door droefgeestige ongesteldheden, soms een boze geest genoemd. De zaak van Saul zullen wij in het vervolg overwegen.

§ 8. Zo verscheiden worden deze woorden gebruikt en toegepast in de Schrift om enige zeer algemene bevattingen, waarin de beoogde zaken overeenkomen. Doorgaans is met kleine zwarigheid te ontdekken hun eigenlijke mening, of wat zij betekenen in de verscheidene plaatsen, waar zij voorkomen. Hun oogmerk en omstandigheden, aangaande het behandelde onderwerp, bepalen de betekenis. En hoe dubbelzinnig deze woorden ook in het Oude en Nieuwe Testament mogen gebruikt worden, twee zaken zijn tot ons oogmerk klaar en zeker.

1. Dat in de Heilige Schrift ten volle en onderscheiden wordt geopenbaard en verklaard de Geest, of Gods Geest als ene zelfstandigheid, alleszins onderscheiden van alles anders, wat toevallig of duurzaam wordt betekend of aangeduid door het woord Geest. Dit getuigen niet alleen zeer vele bijzondere plaatsen, maar het gehele beleid van de Schrift veronderstelt het, als iets zonder hetwelk te erkennen niets van haren inhoud verstaanbaar of nuttig is. Want wij zullen bevinden dat dit leerstuk is het leven en de ziel van de gehele Schrift. Neem weg uit de prediking van het Woord, het werk en de krachtdadige toepassing van de Heilige Geest, en zij blijft een dode letter, van geen zaligmakend voordeel voor des mensen ziel, en neem weg uit het

beschreven Woord, het leerstuk Hem aangaande, het zal onverstaanbaar en nutteloos blijven.
2. Dat al het bevestigde van deze Heilige Geest, Gods Geest, betreft of Zijn Persoon, of Zijn werkingen. Deze Zijn werkingen velerlei zijnde, worden soms bij naamwisseling genoemd Geest, waarvan in het vervolg. Ik behoef dan niet te bewijzen, dat er is een Heilige Geest, onderscheiden van alle andere geesten, en van alles anders, dat bij verscheiden gelegenheden door die naam wordt aangeduid. Want dit erkennen allen, die de Schrift erkennen. la Joden en Turken, zowel als alle soorten van Christenen.

Al de valse begrippen Hem aangaande, die in onze dagen worden begunstigd, kan men brengen tot twee hoofden.
1. Dat van de hedendaagse Joden, die zeggen, dat de Heilige Geest is Gods invloeiende macht, welke waan de Socinianen zeer liefkozen.
2. Dat van de Turken, (=Mohammedanen) die hem maken enen uitmuntende engel, en soms zeggen, dat het Gabriël is, hetwelk van Macedonius navolgers overgenomen, in onze dagen voorstanders gevonden heeft.

§ 9. Dit dan zijnde de Naam van Hem, aangaande Wie wij handelen, moeten enige zaken aangaande dezelve en zijn gebruik, als Hem alleen toegeschreven, vooraf gezegd worden; want Hij wordt soms genoemd de Geest volstrekt, somtijd de Heilige Geest, soms Gods Geest, Gods goede Geest, de Geest der waarheid en heiligheid, soms de Geest van Christus, of van de Zoon. Het eerste volstrekt gebruikt, duidt aan Zijn Persoon; de bijvoegsels drukken uit zijn eigenschappen en betrekking tot de andere personen. De naam Geest sluit in twee zaken. 1. Zijn natuur of wezen; hij is een zuivere geestelijke of onstoffelijke zelfstandigheid. Want geen Hebreeën noch Grieken konden zo'n wezen in zijn bestaan uitdrukken, als door "ruach" en πνευμα, *een Geest.*
Deze Naam wordt ook geenszins de Heilige Geest allereerst gegeven, zinspelende op de wind in zijn fijnheid, vaardigheid en kracht. Want deze dingen zien alleen op Zijn werkingen, in welke om enige algemene verschijnsels, Zijn werken en uitwerksels worden vergeleken bij de wind en zijn gewrochten, Joh. 3:8. Maar in deze naam wordt gemeend zijn zelfstandigheid of wezen. Dus wordt gezegd van God, Joh. 4: 24, Πνευμα ο Θεος, God is een Geest; dat is, Hij is van een zuivere geestelijke, onstoffelijke natuur, niet aan enige plaats bepaald, en dus de een plaats niets meer achtende dan de andere in zijn dienst; gelijk Christus in die plaats beoogt te tonen. Misschien zegt men, dat uit deze hoofde de naam Geest aan de derde Goddelijke Persoon niet alleen eigen is, omdat hij beschrijft de natuur, die in Hen allen dezelfde is. Want het zeggen, God is een Geest, beschrijft niet die of deze persoon, maar Gods natuur afgetrokken.
Dit stem ik toe, en daarom beeldt de Naam Geest niet in de eerste plaats uit de derde Persoon in de Drie-eenheid, maar duidt aan de natuur, die elke Persoon deelachtig is. Maar verder als Hem eigenlijk en steeds toegeschreven, verklaart die Naam zijn eigenlijke wijze en orde van bestaan. Zodat overal, waar van de Heilige Geest wordt gemeld, Zijn betrekking tot de Vader en de Zoon wordt ingesloten, want Hij is *Gods* Geest. En hierin wordt gezinspeeld op iets geschapens. Niet als gezegd op de wind in 't algemeen, bij wiens vaardigheid en onzichtbaarheid Hij wordt vergeleken in Zijn werkingen, maar op der mensen adem. Want gelijk 's mensen adem steeds van hem uit gaat, en nochtans nooit geheel van zijn persoon is afgescheiden, of hem verlaat, gaat de Geest van de Vader en de Zoon van hen uit door een gedurige Goddelijke uitvloeiing, steeds een met Hen blijvende. Al deze zinspelingen zijn zwak en onvolmaakt, in welke

wezenlijke zaken worden vergeleken bij toevallige; oneindige bij eindige; eeuwige bij tijdelijke. Hierom is het verschil oneindig groter dan de overeenkomst: evenwel heeft onze zwakheid door zulke zinspelingen onderwijs nodig.

Dus wordt de Geest genoemd "ruach pieuw" Psalm 33:6: de geest des monds, of adem van des Heeren mond, of van Zijn neusgaten; gelijk Psalm 18: 16, waarin bij uitstek wordt gezinspeeld op van de mens adem. Ik heb elders gehandeld van de wijze van deze voortgang en uitgang van de Geest van de Vader en Zoon, zoverre die geopenbaard is, en wij ze tot voordeel bevatten konden. En hiervan, of van het bestaan van de Heiligen Geest in een eeuwige uitgang van Vader en Zoon als Gods adem, duidde onze Zaligmaker aan, het meedelen van Zijn gaven aan zijn leerlingen door op hen te blazen, Joh. 20: 22, ενεθυσησε. En omdat in de eerste schepping van Adam gezegd wordt, dat God "yipach be'apauw nishmat chayyim", in zijn neusgaten blies de adem des levens, Gen. 2:7, draagt de Geest ten aanzien van God dezelfde naam, Psalm 18: 16. Dus wordt Hij genaamd de Geest. En omdat, als gezegd, het woord πνευμα verscheiden gebruikt wordt, zegt Didym. *de Spiritu Sancto* Lib. 3, dat het voorzetsel of lidwoord το de betekenis onderscheidt, en bepaalt tot de Heilige Geest in het Nieuwe Testament. Dit is dikwijls zo, maar niet altoos, gelijk blijkt Joh. 3: 8, daar το wordt gevoegd bij πνευμα en evenwel maar de wind betekent. Doch zal het behandelde onderwerp en het daarvan bevestigde, genoeg bepalen de betekenis van het woord, daar Hij wordt genoemd volstrekt DE GEEST.

§ 10. Nog wordt Hij genoemd bij uitstek de *Heilige* Geest. Deze is zijn gewone Naam in het Nieuwe Testament; Hij is afgeleid uit het Oude, Psalm 51: 13, "ruach qedoshcha", *de Geest van Uwe Heiligheid,* of: *uw Heilige Geest,* Jes. 63: 10, 11, "ruach qedoshcho", *de Geest van Zijn heiligheid,* of *Zijn Heilige Geest.* Hiervan zijn "haqadosh ruach" en "ruach hakadosh", de Heilige Geest, en de Geest van heiligheid in gemeen gebruik onder de Joden.
In het Nieuwe Testament is Hij *το* πνευμα, *το αγιον, die Heilige Geest.* De eigenlijke reden van dit *bijvoegsel* moeten wij naspeuren. Sommigen denken dat het is, alleen om Zijn eigenlijke werk *ons te heiligen, of heilig te maken.* Want dat uitwerksel van heilig te maken is zijn eigenlijke werk, van wat soort het ook is, hetzij het bestaat in ongewijde en gemene zaken af te zonderen tot heilig gebruik en dienst; of in mensen waarlijk heiligheid in te storten en te werken. En dit bewijst ook dat Hij God is, want alleen God heiligt Zijn volk, Lev. 20:8. *Ik ben Jehovah die u heiligt.* God schrijft ook in dat werk zonderling Zichzelf de titel van heilig toe, en wil dat wij Hem dus aanmerken, Lev. 21: 8, *Ik de Heere, die u heiligt, ben heilig.* Dit kan een reden zijn, dat deze eigenschap met betrekking tot de Geest dikwerf genoemd wordt.

§ 11.Doch dit is niet de gehele reden van deze naam en benoeming. Want waar Hij het eerst zo wordt gemeld, wordt Hij genoemd *de Geest van Gods heiligheid,* Psalm 51: 13, Jes. 63:10, 11. En in het Nieuwe Testament volstrekt *de Geest van heiligheid,* Rom. 1: 4. Dit ziet eerst op zijn natuur, en niet enkel op Zijn werkingen. Gelijk God dan volstrekt wordt genoemd heilig, de heilige, de heilige Israëls, en daarin wordt beschreven bij die heerlijke eigenschap van zijn natuur, waardoor Hij is heerlijk in heiligheid, Exod. 15: 11, en waardoor Hij wordt onderscheiden van alle valse goden: *wie is U gelijk, o Jehovah onder de goden? wie is U gelijk, heerlijk in heiligheid?* Zo wordt ook de Geest *heilig* genoemd om aan te duiden de heiligheid van Zijn natuur. En uit dien hoofde wordt de tegenstelling gemaakt tussen Hem en de onheilige of onreine

geest, Markus 3: 29, 30. Wie lastert tegen de Heilige Geest, heeft nimmer vergeving. Omdat zij zeiden: *Hij heeft een onreine geest.*
Hierin wordt bevestigd, dat hij een Persoon is; want de onreine geest is een Persoon. Was Gods Geest alleen een hoedanigheid of toeval, gelijk sommigen dromen, geen vergelijkende tegenstelling kon worden gemaakt tussen Hem en deze onreine geest, dat is, de duivel. Zij staan ook tegenover elkaar ten aanzien van hun naturen. Zijn natuur is heilig, die van de onreine geest, boos en verkeerd.
De grondslag, dat Hij *heilig* wordt genoemd, is *de eeuwige, heerlijke heiligheid van Zijn natuur.* En ook uit die hoofde draagt Hij die Naam ten aanzien van al Zijn werkingen, niet enkel ten opzichte van het bijzondere werk van wedergeboorte en heiligmaking, maar van alle werken en uitwerksels. Want Hij zijnde de onmiddellijke Uitvoerder van alle Goddelijke werken, die uitwendig van God zijn, en in zich zelf heilig, van wat soort zij ook zijn, wordt Hij genoemd de *Heilige Geest.*
Ja Hij wordt dus genoemd om te betuigen en te bevestigen, dat al Zijn werken, al Gods werken, hoe groot en vreselijk ook, en hoe voor verdorven redenering anders schijnende, heilig zijn; en wij moeten die allen goedkeuren; want de Heilige in het midden van ons doet geen onrecht, Zef. 3:5, Gods Geest wordt dan dus dikwerf, ja bijna altoos heilig genoemd, om te betuigen dat alle Gods werken waarvan Hij de onmiddellijke werkmeester is, heilig zijn. Want het is het werk van de Geest, hardnekkige zondaars te verharden en te verblinden, zowel als de uitverkorenen te heiligen. En Zijn werk is niet minder heilig in het een als in het andere, al is het uitwerksel in de voorwerpen geen heiligheid. Dus riepen de serafijnen, zijn troonwachters, zonderling uit: *Heilig, heilig,* toen Hij kwam verklaren zijn vreselijk werk van het geheel verharden en verwerpen van de Joden, een van de meest verbazende gewrochten van Gods voorzienigheid, een werk zo vreemd, Hand. 13: 41, dat men het niet zou geloven al werd het verhaald, Jes. 6: 3, 1012. Joh. 12:40, Hand. 28: 26.

§ 12. Enige daden nochtans worden op mensen en in de wereld door Gods toelating en in zijn rechtvaardig oordeel gewrocht door boze geesten welker personen en daden worden gesteld tegenover Gods Geest. Dus 1 Sam. 16: 14, 15, *Des Heeren Geest week van Saul, en een boze geest van de Heere verschrikte hem.* En Sauls knechten zeiden tot hem: *zie nu, een boze geest van God verschrikt u.* Ook vers 23, *de boze geest van God was op Saul.* En 1 Sam. 18: 10 en 19: 9. Deze Geest wordt genoemd *boze Geest* van God, "ruach 'elohiem ra'ah", 1 Sam 16: 15 en volstrekt "ruach 'elohiem" een Geest van God, vers 23, waarin de Engelse overzetting is aangevuld *boze*.
Doch deze uitdrukkingen moeten worden geregeld en uitgelegd door vers 14, waar Hij genoemd wordt "ruach ra'ah mee'eet Jehovah", *een boze Geest van de Heere,* dat is, van Hem besteld en gemachtigd om Saul te straffen en te verschrikken. Want gelijk des Heeren Geest van hem week door weg te nemen zijn hulp en invloeiende medewerking, waardoor Hij in hem had gewrocht de gaven en verstandsvermogens, die hem bekwaamden tot volvoering van zijn koningsambt, op welker eerste indruksels hij een ander man werd als in zijn niet-beambte toestand, 1 Sam. 10: 6, 9, zo kwam de boze geest op hem, om uit zijn zwartgallige zwaarmoedigheid te verwekken misnoegens, vrezen, gevoel van schuld, en op zijn inbeelding te drukken verschrikkende gedachten en begrippen. Want dus wordt gezegd een boze Geest van de Heere, "vie'atattu" 1 Sam. 16: 14, *verschrikte hem,* vervaarde hem met vreselijke gemoedsbewegingen.
Om dit in het voorbijgaan aan te raken, de grondslag van deze beroerte en benauwdheid van Saul lag in hem zelf. Want ofschoon ik toestem, dat hij soms was onder onmiddellijke beroering van lichaam en gemoed door van de duivel krachtige indruksels

op hem, onder welke gezegd wordt, dat bij profeteerde midden in de huize, 1 Sam. 18: 10, dat aanduidt een buitengewoon en onvrijwillig gewrocht op hem, zo werkte hij nochtans voornamelijk door aan te zetten en op te hitsen Zijn Persoonlijke kwalen, zedelijke en natuurlijke. Want deze hebben in zichzelf grote kracht om het gemoed van schuldige mensen te pijnigen. Dus zegt Tacitus in zijn zesde Jaarboek: *Neque frustra praestantissimis humanae sapientiae firmare solitus est, si recludantur Tyrannorum mentes posse aspici laniatus et ictus; quando ut corpora verberibus ita saevitia, libidine, malis consultus animus dilaceretur.*

Niet tevergeefs was de zeer wijze man gewoon vast te stellen, dat, werd der dwingelanden gemoed blootgelegd, elk zou zien hoe zij werden gepijnigd en gestraft; omdat, gelijk het lichaam door slagen, alzo het gemoed door wreedheid, boze lusten, kwade raadslagen gereten werd; genomen, zo ik denk, uit Plato de Reipub. Lib. 9, waar Socrates verscheiden zaken daartoe dienende beweert. Een ander geschiedschrijver geeft hiervan een voorbeeld in Jugurtha, nadat hij zich aan gruwelen had schuldig gemaakt. Nochtans is dit werk in zichzelf van de eigen soort, als het geen waarin God soms heilige engelen te werk stelt, omdat het is het uitvoeren van zijn rechtvaardige oordelen. Dus was het met de wachter een heilige, die Nebukadnézar sloeg met uitzinnigheid, Dan. 4: 13, 14.

§ 13. Om terug te keren; gelijk Hij wordt genoemd *de Heilige,* is Hij ook Gods goede Geest, Psalm 143: 10, "ruchacha tovah tancheeni", *Uw Geest is goed, leid mij in het land van oprechtheid*, zo heeft de Engelse overzetting; maar beter ware: *Uw goede Geest zal mij leiden.* Of met Junius, *Spiritu tuo bono deduc me: Leid mij door uw goede Geest.* De Chaldeeër voegt er bij "qedoshcha", *de goede Geest van uw heiligheid, of uw Heilige goede Geest.* Didym. zegt Lib. 2. de *Spiritu Sanct.* dat sommige afschriften hier lezen το αγιον, waarvan alleen het handschrift van Tecla enige gedachtenis heeft. Dus Neh. 9: 20*, Gij gaf hun uw goede Geest om hen te onderwijzen.*

Hij wordt dus voornamelijk genoemd om Zijn natuur die wezenlijk goed is; gelijk niemand goed is als Een, dat is God, Matth. 19: 17; ook om Zijn werkingen, die alle goed zijn zowel als heilig; en voor hen die geloven vol goedheid in hun uitwerksels. Crellius maakt Prolog. p. 7, onderscheid tussen deze goede Geest en de Heilige Geest. Hij wil deze goede Geest bepalen tot het Oude Testament, die makende de auteur of oorzaak van de gaven van wijsheid, moed, voorzichtigheid en regering, velen van het oude volk geschonken. Dus wanneer gezegd wordt dat Bezaleël was vervuld met Gods Geest in wijsheid, verstand en kennis, Exod. 31: 3 en 35: 31 is dat, zegt hij*, met deze goede Geest van God;* hetzelfde zegt men van al de plaatsen, waar Gods Geest wordt gezegd op mensen te komen om hen te bekwame tot enig groot en buitengewoon werk, gelijk Richt. 3: 10. Doch dit weerspreekt lijnrecht Paulus, die 1 Kor. 12 zegt, *dat er is verscheidenheid van gaven en werkingen, doch maar één Geest, en dat een en dezelfde Geest al deze dingen werkt gelijk Hij wil.*

Als wij van elk verscheiden of onderscheiden gewrocht van Gods Geest, moeten Geesten vermenigvuldigen, en elk werk aan een onderscheiden Geest toeschrijven, zal niemand meer iets zekers van Gods Geest kunnen zeggen; wij zullen dan onder zoveel verdichte geesten de Enige waarachtige verliezen.

In de woorden Psalm 143: 10 bidt David, *dat God hem wilde leiden door Zijn goede Geest* deze was zeker geen andere dan de Heilige Geest, die hij Psalm 51: 13, bidt dat *God niet wilde van hem wegnemen.* Elk stemt toe dat dit was de Heilige Geest, die hij ook meldt, 2 Sam. 23:2, *Des Heeren Geest sprak door mij en Zijn Woord was op mijn tong.* Petrus verklaart wat Geest dit was, 1 Petrus 1:21: *De heilige mensen Gods spraken oudtijds gelijk zij werden gedreven door Gods Geest.* Zo ijdel is dit voorwendsel.

§ 14. Hij wordt ook doorgaans genoemd *Gods* Geest en *des Heeren* Geest; zo allereerst Gen. 1: 2, 🖏✉🔔🖏✏ ☎🗀🔍 "ruach 'elohiem", *Gods Geest* zweefde op de wateren. Ik twijfel niet of de naam "🖏✉🔔🖏✏" Elohim, die insluit het meervoud in dezelfde natuur, wordt in de schepping en haar gehele beschrijving gebruikt, om aan te duiden het onderscheid van de Goddelijke personen; want zeer kort daarop wordt de naam Jehovah gemeld, Gen. 2: 4, doch zo, dat Elohim daarbij gevoegd wordt. Toch wordt die Naam niet gebruikt in het verhaal van het werk van de schepping, omdat ze alleen ziet op de *eenheid* van Gods wezen. De Geest wordt genoemd *Gods* Geest oorspronkelijk en voornamelijk, gelijk de Zoon wordt genoemd *Gods* Zoon. Want Gods Naam in die omschrijving is genomen Persoonlijk voor de Vader, dat is, *God de Vader, de Vader van Christus en onze Vader,* Joh. 20: 17.
En Hij wordt dus genoemd uit hoofde van de orde en natuur van Persoonlijk bestaan en onderscheiding in de heilige Drie-eenheid. Des Vaders Persoon zijnde *Fons et Origo Trinitalis*, de Zoon is van Hem door eeuwige generatie, en is daarom Zijn Zoon, Gods Zoon, wiens benoeming van Vader spruit uit de eeuwige generatie van de Zoon. Zo is de Persoon van de Heilige Geest van Hem door eeuwige uitgang of uitvloeiing. Hieruit spruit zijn betrekking tot God de Vader, van welke Hij wordt genaamd Gods Geest. En niet enkel πνευμα του Θεου, Gods Geest, maar πνευμα το εκ Θεου, *de Geest die van God is,* die uitgaat van Hem als een bijzondere Persoon.
Deze dan spruitende uit en bestaande in zijn voortgang uit Hem, wordt Hij genoemd

- leenspreukig de adem van zijn mond, als uit Hem voortkomende door eeuwige ademing.
- Op deze grond en onderstelling wordt Hij ook genoemd, 2, de Geest van God διακριτκως, om Hem te onderscheiden van alle andere geesten,
- ook 3, omdat Hij wordt beloofd, gegeven en gezonden van God, om Zzijn gehele wil en welbehagen tot ons uit te voeren. De bijzondere zaken zullen wij in het vervolg overwegen, maar deze benamingen hebben hun grond in zijn gemelde eeuwige betrekking tot de Vader.

§ 15. Uit diezelfden hoofde wordt Hij oorspronkelijk ook genoemd *de Geest van de Zoon:* God heeft uitgezonden *de Geest des Zoons* in uw harten, Gal. 4:6; *en de Geest van Christus:* Op welke tijd de *Geest van Christus,* Die in hen was, betekende, enz. 1 Petrus 1: 11. Zo ook Rom. 8: 9: *Doch gij zijt niet in het vlees, maar in de Geest, zo de Geest van Christus in u woont; maar zo iemand Christus' Geest niet heeft, die is niet van de Zijnen.* De Geest van God dan, en de Geest van Christus is een en dezelfde. Want de voorwaardelijke stelling, *zo wie de Geest van Christus niet heeft, is niet van de Zijnen,* is een besluit van de voorgaande woorden: *indien Gods Geest in u woont.* En deze Geest van Christus wordt, vers 11, gezegd te zijn *de Geest van Hem, Die Jezus uit de doden opwekte.* Zie dan in wat zin Hij wordt gezegd te zijn *Gods* Geest, dat is, van de Vader, en Hij wordt in dezelfde zin gezegd te zijn *des Zoons* Geest, omdat Hij ook van de Zoon uitgaat.
Hij kan om geen andere reden, ten minste niet zonder deze oorspronkelijke en ware reden, zo genoemd worden. Ik beken, dat Hij minder voornaam wordt genoemd Christus' Geest, omdat die Hem heeft beloofd en zendt, om Zijn werk aan de kerk uit te voeren en te volbrengen. Maar Hij kon dit niet zijn, was Hij niet tevoren des Zoons Geest door ook van Hem uit te gaan; want de orde van de *uitdeling* van de Goddelijke personen om onzentwil, spruit uit de orde van *Hun eigen bestaan* in hetzelfde Goddelijke wezen. Ging de Geest alleen uit van des Vaders Persoon, de Zoon kon Hem niet beloven, zenden of geven.

Ziet men dan op Christus menselijke natuur op zichzelf en afgetrokken, dan kan men niet zeggen, dat de Geest Christus' Geest is: want die natuur is gezalfd en bevestigd met gaven en genaden door Hem, gelijk wij zullen tonen. Kan de Geest hierom worden gezegd te zijn de Geest van Christus, zonder te zien op zijn uitgaan van Hem als Gods Zoon, dan kan hij ook worden gezegd te zijn de Geest van elk gelovige, die de zalving des Heiligen heeft, of gezalfd is met Zijn gaven en genaden. Want al zijn de gelovigen in mate en trap onuitsprekelijk beneden Christus, die de Geest ontving niet bij mate, Hij nochtans het hoofd, zij leden van hetzelfde lichaam zijnde, hebben in soort dezelfde zalving door de Geest. Evenwel kan geenszins Gods Geest worden gezegd te zijn de Geest van deze of gene mens, die van Zijn gaven en genaden heeft ontvangen. David bidt: neem niet van mij *Uw* Heilige Geest; niet *mijn* Heiligen Geest. Ja hij is onderscheiden van onze geest, zelfs waar die door Hem geheiligd is, Rom. 8: 16: *De Geest zelf getuigt met onze geest.* Niet meer kan Hij dan worden gezegd te zijn de Geest van Christus enkel uit hoofde van Hem te zijn meegedeeld, ofschoon in trap boven alle anderen hoger dan wij kunnen begrijpen. Want in dit opzicht wordt Hij steeds genoemd de Geest van God of van de Vader die Hem zond, en Christus' menselijke natuur met Hem zalfde.

§ 16. Men zegt misschien, Hij wordt genoemd de Geest van Christus, omdat Hij Hem belooft, geeft en uitstort. Dus spreekt Petrus, Hand. 2:33*: Hebbende ontvangen van de Vader de belofte van de Heilige Geest, heeft Hij uitgestort hetgeen gij nu ziet en hoort.* Doch de Geest wordt, aangemerkt als gegeven door Christus de Middelaar, uitdrukkelijk genoemd des Vaders Geest; Hij is gegeven als des Vaders belofte; want die wordt dus sprekende ingevoerd, vers 17: *Het zal geschieden in de laatste dagen, zegt God: Ik zal uitstorten van Mijn Geest op alle vlees.* En Christus zegt tot Zijn leerlingen, *dat Hij de Vader zou bidden, en Die zou hun een andere Trooster geven, de Geest der waarheid,* Joh. 14: 16, 17. Hij is ook de Geest van Christus oorspronkelijk en in wezen, omdat Hij is de Geest van God, dat is, omdat Christus ook God is. Dit verondersteld, stem ik toe, als gezegd, dat Hij kan worden genoemd, als bij gevolg de Geest van Christus, als door Hein beloofd, gezonden, Zijn werk doende, en de uitverkorenen meedelende Zijn genade, beeld en gelijkenis.

§ 17. Dit blijkt klaarder 1 Petrus 1: 101, 11: *Van welke zaligheid naarstig hebben ondervraagd en nagespeurd de profeten, die voorzegd hebben de genade die tot u komen zou; onderzoekende wat, of op welke tijd de Geest van Christus, die in ben was, aanduidde.* Deze Geest wordt gezegd volstrekt de Heilige Geest te zijn, 2 Petrus 1: 21. Zo wordt dan de Geest, die oudtijds in alle geslachten van 's werelds begin af in de profeten was, voordat de menswording van Gods Zoon plaats had, genoemd de Geest van Christus, dat is, van Hem die de Christus is. En dit kan niet zijn, omdat Hij was gezalfd door die Geest, of omdat Hij die naderhand Zijn discipelen gaf; want zijn menselijke natuur bestond nog niet, toen zij profeteerden. Die de Geest ontvangen na de zalving van Christus' menselijke natuur, kunnen enigszins gezegd worden te ontvangen de Geest van Christus, omdat zij worden deelgenoten van dezelfde Geest met Hem, tot dezelfde einden en oogmerken naar hun mate. Doch zo kan het niet zijn ten aanzien van hen die leefden, profeteerden door de Geest, en stierven lang voor Hij mens werd. Dus beweren zij, die de Godheid van Christus en van de Heilige Geest, hier onloochenbaar getuigd, weerspreken, dat de Geest, waardoor zij niet kunnen ontkennen dat de Heilige Geest wordt gemeend, hier genoemd wordt de Geest van Christus, omdat de profeten oudtijds, die door de Geest spraken, voornamelijk profeteerden aangaande Christus en Zijn genade, en grote verborgenheden dienaangaande verkondigden. Dus wordt Christus

in deze plaats gemaakt het voorwerp van des Geestes onderwijs, en niet de Auteur van zijn zending. Dus Crell. Prologom. pag. 13, 14.
Maar waarom wordt Hij dan ook niet genoemd Gods Geest uit deze hoofde? Want de profeten die door Hem spraken, handelden geheel van God, van Gods zaken en wil? Dit zeggen zij niet, want zij erkennen Hem voor Gods kracht en vermogen, in Hem blijvende en uit Hem voortgaande. Doch omdat God de Vader een Persoon is en Christus een Persoon, en de Geest gezegd wordt te zijn de Geest van God en de Geest van Christus: waaruit blijkt nu dat men dezelfde uitdrukking verscheiden moet verstaan? En waaruit blijkt, dat de Geest wordt genoemd Gods Geest, omdat Hij het is, en van God uitgaat; maar de Geest van Christus omdat Hij het niet is maar alleen van Hem handelt?
Zij hebben hun antwoord gereed, *omdat de Vader God is, Christus niet, dus kon Christus de Geest niet geven toen Hij niet was.*
Gemakkelijk valt hen een grondwaarheid te loochenen, en dat loochenen te stellen tegenover een klaar getuigenis er aan gegeven. Maar deze voorgewende zin laat waarlijk in de woorden geheel geen zin over. Want wordt de Geest, die in de profeten was, genoemd de Geest van Christus, alleen omdat Hij tevoren verklaarde de dingen van Christus, dat is, zijn lijden en de heerlijkheid die volgen zou; en is dat de enige reden van die benoeming, dan is de zin of betekenis van de woorden dus: onderzoekende wat, of op welke tijd de Geest, die betekende wanneer Hij tevoren getuigde het lijden van Christus, die in hen was, betekende wanneer Hij tevoren getuigde het lijden van Christus. Want volgens deze uitleg is de Geest van Christus niets dan de Geest, die tevoren van Hem getuigt, en wordt enkel daarom alzo genoemd de ongerijmdheid hiervan blijkt klaar.

§ 18.Men zoekt schijn voor dit verdraaien van de Schrift uit 1 Joh. 4: 3: *Elke geest, die niet belijdt dat Jezus Christus in het vlees is gekomen, is niet uit God, maar van de antichrist, die gij hebt gehoord dat komen zal, en hij is nu reeds in de wereld.* Want, zeggen sommigen, de geest van de antichrist wordt gezegd in de wereld te zijn, toen de antichrist nog niet gekomen was.
Doch de Geest hier beoogd, wordt niet genoemd Geest van de antichrist, omdat hij verklaarde en voorzegde de dingen van de antichrist, eer hij kwam, uit hoofde waarvan zij alleen toestemmen dat Gods Geest in de profeten oudtijds wordt genaamd de Geest van Christus. Deze tekst helpt hen dan niets, maar feilt hun in het voornaamste, dat zij er door bewijzen willen.
Doch aangenomen dat de woorden, die gij hebt gehoord dat komen zou, en nu in de wereld is, te verstaan zijn van de gemelde geest, en niet van de antichrist zelf, evenwel kunnen ze niets meer beogen dan dat de valse leraars en verleiders, die toen in de wereld waren, werkten door dezelfde geest, waardoor de antichrist zou werken bij zijn komst. Dus hebben deze uitdrukkingen geen overeenkomst. Behalve dat de geest van de antichrist toen in de wereld was, eveneens als de antichrist zelf; zoverre zijn geest in de wereld was, was hij er: want antichrist en zijn geest kunnen niet gescheiden worden. Zij beiden waren toen in de wereld in hun voorlopers, die de Evangeliewaarheid weerspraken aangaande de menswording en het lijden van Gods Zoon. Waarlijk, de Geest van de antichrist is hier niets meer dan zijn leer antichristelijke leringen, die men moet beproeven en verwerpen. Geen bijzonder persoon wordt door antichrist bedoeld, maar een verborgen weerstaan van Christus en het Evangelie, dat zeker soort van mensen in later tijd ook bijzonder behaagd heeft. Hij en tevens zijn geest begon in de dagen van de apostelen, toen de verborgenheid der ongerechtigheid begon te werken, 2 Thess. 2: 7.

Deze woorden geven dan geen voet tot het vervalsen en verdraaien van de andere uitdrukking, aangaande Christus Geest in de profeten oudtijds maar de ware reden van die benoeming is deze: de Heilige Geest wordt genoemd des Zoons Geest, en de Geest van Christus uit hoofde van zijn uitgang of uitvloeiing ook uit Zijn Persoon. Zonder hierop te zien kan Hij niet eigenlijk worden genoemd de Geest van Christus, maar wel op die onderstelling, en Hij wordt zo genoemd wegens de velerlei betrekking en opzicht, die Hij heeft op Christus in Zijn werk en verrichtingen. Dus wordt de Geest in de Schrift genoemd, en deze zijn de namen, waardoor het wezen en bestaan van de derde Persoon in de Heilige Drie-eenheid wordt aangeduid. Hoe Hij wordt genoemd uit hoofde van Zijn ambten en werkingen hopen wij in het vervolg te tonen.

Eerste boek
Hoofdstuk 3.

De Goddelijke natuur en het Persoonschap van de Heilige Geest, bewezen en verdedigd

1. Einden van ons overwegen van de bedeling van de Geest.
2. Grondstellingen dienaangaande.
3. De natuur van God is de grondslag van allen godsdienst.
4. Goddelijke openbaring geeft de regel en mate van Godsdienstpleging.
5. God heeft Zich geopenbaard als Drie in Een.
6. Onderscheiden daden en werkingen, aan deze onderscheiden personen toegeschreven.
7. Derhalve is de Heilige Geest een Goddelijke onderscheiden Persoon.
8. Dubbele weerstand tegen de Heilige Geest.
9. Sommigen stemmen toe Zijn Persoonschap en loochenen zijn Godheid.
10. De Socinianen loochenen Zijn Persoonschap.
11. Dat tegen hen bewezen.
12. De klare ijdelheid van hun voorwendsels, Matth. 28: 19 bijgebracht. 13, 14, 15. Verschijning van de Geest onder de gedaante van een duif.
13. Uitgelegd en tot nut gebruikt.
14. Zijn verschijning als vuur, geopend.
15. Zijn Persoonlijk bestaan, bewezen.
16. Persoonseigenschappen Hem toegeschreven, verstand.
17. Bewijsreden hieruit, beweerd en verdedigd
18. idem
19. idem
20. Een wil, Joh. 3: 8, Jak. 3: 4, verklaard.
21. Uitvluchten weggenomen.
22. Macht.
23. 23-33. Andere zaken Hem Persoonlijk toegeschreven, en haar getuigenissen verdedigd en verklaard.

§ 1. Wij gaan nu over tot de te overwegen zaak zelf, de bedeling, van Gods Geest aan de kerk. Ik zal trachten mijn voorstel vast te zetten op zijn eigen grondstellingen, en daarvan het gehele leerstuk dienaangaande af te leiden; en wel zo, dat het belang van ons geloof, gehoorzaamheid en heilige dienstpleging in het geheel en in elk deel wordt aangetoond. Want deze zijn de onmiddellijke einden van alle Goddelijke openbaring; volgens de grondregel van onze gezegenden Zaligmaker: Weet gij deze dingen, zalig bent gij zo gij ze doet. Laat ons tot dat einde opmerken de volgende grondstellingen.

§ 2. Ten eerste. Gods natuur en wezen is de grond van alle ware godsdienst en heilige dienstpleging. Het grote einde, waartoe wij worden geschapen en onderhouden door Gods kracht in deze wereld, is Hem te dienen en te verheerlijken. Want God schiep alles voor Zichzelf, Spr. 16:4, of tot zijn eigen heerlijkheid, Zich te bewijzen volgens de vermogens en bekwaamheden elk geschonken, Openb. 4: 11. De zaak, die ons deze dienst onvermijdelijk noodwendig maakt, en door welke zij is Gods natuur en wezen zelf. Vele delen of daden van godsdienstpleging, betreffen onmiddellijk (als haar reden en beweegmiddel) wat God voor ons is, of wat Hij voor ons heeft gedaan en doet. Maar

de voorname en evenmatige reden van alle dienstpleging, en die ze dienst maken, is wat God is in Zichzelf. Omdat Hij is een oneindig, heerlijk, goed, wijs, heilig, machtig, rechtvaardig, uit Zichzelf bestaande, algenoegzaam Wezen fontein, oorsprong en auteur van leven en bestaan van alles, en van al wat goed is van alle soorten, de eerste oorzaak, het laatste einde, de volstrekt oppermachtige Heere van alles, de rust en het algenoegzame loon van alle andere wezens, daarom moeten wij Hem aanbidden en dienen met Goddelijke dienstpleging.
Hierom moeten wij in ons hart, gemoed en ziel Hem met verwondering eren, aanbidden, lieven, verheerlijken, vertrouwen, vrezen, onszelf met al onze belangen geheel overgeven aan zijn wil en bestel, Hem hoogachten in al de daden van ons verstand en Persoon, overeenkomstig de heilige eigenschappen en voortreffelijkheden van zijn natuur. Dit is Hem te verheerlijken als God. *Want uit Hem, door Hem, en tot Hem alle dingen zijnde, moet Hem ook heerlijkheid zijn voor eeuwig,* Rom. 11: 6. Te geloven dat God dus is, en de beloner is van die Hem zoeken, is de grond van alle komen tot God in zijn dienst, Hebr. 11: 6. Hierin ligt van de mensen zonde, dat Gods onzienlijke dingen, zijn eeuwige kracht en Godheid openbaar zijnde, zij Hem niet verheerlijken als God, Rom. 1:20. Dit is God te eren, dienen, vrezen, om Hem zelf, dat is, uit hoofde van hetgeen Hij in Zichzelf is.
Alleen de Goddelijke natuur is het ware, eigenlijke, wezenlijke Voorwerp van godsdienst, die toe te kennen of te plegen aan iets buiten die natuur, is afgoderij God leert ons dit in al de plaatsen waar Hij Zijn Naam uitroept en Zijn eeuwige voortreffelijkheden beschrijft hetzij volstrekt of in vergelijking met andere dingen; dat alles geschiedt opdat wij Hem kennen voor zo iemand, die moet worden gediend en verheerlijkt om Hem zelf, of omdat Hij het waardig is.

§ 3. Ten tweede, Gods openbaring van Zichzelf aan ons geeft de regel en maat van alle godsdienstpleging en gehoorzaamheid. Zijn Wezen volstrekt aangemerkt als vervattende in zich al de oneindige Goddelijke volmaaktheden, is de ware reden van onze dienst maar die dienst moet worden bestuurd, geregeld, geleid door de openbaring, die God ons geeft van dat wezen en van die voortreffelijkheden. Het einde van de Goddelijke openbaring is, ons te onderwijzen om de Goddelijke natuur de hulde te doen, die haar toekomt. Ik spreek nu niet enkel van stellige inzettingen, die vrije uitvloeisels van Gods wil zijn, oorspronkelijk en alleen steunende op openbaring, die daarom op verscheiden wijzen en metterdaad veranderd zijn; maar dit beoog ik: let op welke wijze God ons openbaart Zijn Wezen en eigenschappen door Zijn werken of woorden, en onze dienstpleging bestaat in het rechte toevlucht nemen van onze ziel tot Hem, volgens die openbaring van Hem zelf.

§ 4. Ten derde, God heeft Zich geopenbaard of betoogd als *Drie in Een.* En moet daarom als zodanig van ons worden gediend en verheerlijkt, dat is, als drie onderscheiden Personen, bestaande in hetzelfde oneindig heilig enig onverdeeld Wezen. Deze grondstelling kon hier, ja ware die arbeid niet gespaard, moest hier in het brede bevestigd zijn, omdat het gehele volgende gesprek haar veronderstelt en daarop steunt. Waarlijk, ik vrees dat het dwalen van vele mensen in belijdenis, begint met hun afgaan van deze grondstelling. 't Is nu alleszins openbaar, dat hierin jammerlijk hebben gedwaald de arme bedrogen zielen onder ons, die men noemt Kwakers. Tevergeefs wil men hen onderrichten in andere zaken, terwijl zij worden weggevoerd van deze grondslag door ongeloof. Overtuig hen van het leerstuk van de Drie-eenheid en al hun inbeeldingen verdwijnen in rook. Och, of het zo ware met hen alleen!

Anderen, ja zeer velen, verwerpen dit leerstuk als vals, of verachten het als onverstaanbaar, of verwaarlozen het als nutteloos of van weinig belang. Ik weet dat deze kanker verborgen ligt in het gemoed van velen, en men moet wel tegemoet zien, dat die zal uitbreken, en het gehele lichaam waarvan zij leden zijn, bedekken zal met zijn verontreiniging. Doch deze zaak zij aan de zorg van Jezus Christus overgelaten.
De reden waarom ik hier deze grondwaarheid niet in het brede bevestig en verdedig, is, omdat ik het elders gedaan, en meer dan eens mijn penning in deze schatkist geworpen heb; voor welke en dergelijke diensten, die ik aan het Evangelie schuldig ben, het loon, dat ik altoos wachtte, ook niet ontbroken heeft. Thans zeg ik alleen, dat op de onderstelling dat God Zich heeft geopenbaard als Drie in Een. Hij in al onze godsdienstpleging zo moet worden aangemerkt. Wij worden ook daarom in onze inlijving ter belijdenis en beoefening van godsdienstpleging, volgens het Evangelie daartoe verplicht door de doop in de Naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest, Matth. 28:19. Dit is de grondslag van te doen alles wat Christus ons geboden heeft, vers 20. Tot deze dienst van God als Vader, Zoon en Heilige Geest, en als elk van hen, even gelijk deelgenoot van dezelfde Goddelijke natuur, worden wij plechtig opgedragen.

§ 5. Ten vierde. Deze Personen zijn zo onderscheiden in Hun bijzonder bestaan, dat hun worden toegeschreven onderscheiden daden en werkingen van twee soorten.

1. Ad intra, (naar binnen): deze zijn de inwendige werkzaamheden in de ene Persoon, waarvan een ander Persoon het Voorwerp is. Deze daden *ad invicem*, of *intra*, zijn natuurlijk en noodwendig onafscheidbaar van Gods wezen en bestaan. Dus kent de Vader de Zoon en bemint Hem, en de Zoon ziet, kent en lieft de Vader. In deze onderlinge werkzaamheden is de ene Persoon het Voorwerp van de kennis en liefde van de Andere, Joh. 3:35: *De Vader heeft de Zoon lief, en heeft alles in Zijn hand gegeven,* Joh. 5: 20, *De Vader bemint de Zoon.* Matth. 11:27*, Niemand kent de Zoon dan de Vader, en niemand kent de Vader dan de Zoon.* Joh. 6:46, Niemand heeft de Vader gezien dan die van God is, deze heeft de Vader gezien. Deze onderlinge kennis en liefde van Vader en Zoon wordt in het brede uitgedrukt Spr. 8: 22, elders door mij geopend en verdedigd; en zij zijn volstrekt, oneindig, natuurlijk en noodwendig tot Gods wezen en gelukzaligheid. [1]Dus *is* de Geest de onderlinge liefde van de Vader en de Zoon, kennende Hen gelijk Hij gekend is, en onderzoekende de diepten Gods. In dit onderling, inwendig, eeuwig in Zichzelf werkzaam zijn, bestaat veel van de oneindige gelukzaligheid van de Heilige God.
2. Twee soorten van onderscheidene daden van de verscheidene personen *ad extra* (naar buiten) zijn vrijwillig, of gewrochten van wil en keus; niet natuurlijk of noodwendig.
   (1) Die Elkander betreffen. Want daar Zijn daden naar buiten van de ene Persoon jegens de Andere; doch dan wordt de Persoon die het Voorwerp is van deze daden, niet aangemerkt volstrekt als een Goddelijke Persoon, maar ten opzichte van enige bijzondere bedeling en neerbuiging. Dus geeft, zendt, gebiedt de Vader de Zoon, als hebbende neerbuigende ingewilligd onze natuur aan te nemen, en te zijn Middelaar tussen God en mensen. Dus zenden Vader en Zoon de Geest als neerbuigende op een bijzondere wijs tot het ambt van Heiligmaker en Trooster van de kerk. Deze nu zijn vrije vrijwillige daden, afhangende van Gods oppermachtige wil, raad en welbehagen, en kunnen niet geweest zijn zonder zijn eeuwige gelukzaligheid in het geringste te verminderen.

[1] Deze zin is niet zo duidelijk. De Geest is niet in de eerste plaats de onderlinge liefde tussen de Vader en de Zoon, maar de Geest is een Persoon, Die in deze liefde werkzaam kan zijn. Wat Owen volgens de samenhang ook bedoelt

(2) Er zijn bijzondere daden ad extra (naar buiten) jegens de schepselen. Dit getuigt de gehele Schrift, dus is onnodig het met bijzondere plaatsen te bewijzen. Allen die onderwezen zijn in de eerste gronden van Christus' leer, weten welke werken eigenlijk de Vader, welke de Zoon en welke de Heilige Geest worden toegeschreven. Wij hopen het in het vervolg te tonen in al de onderscheiden daden van de Geest, hetwelk genoeg is tot ons oogmerk.

§ 6. Ten vijfde. Hieruit volgt onvermijdelijk, dat deze Geest, van wie wij handelen, in Zichzelf een onderscheiden, levend, machtig, verstandig, Goddelijk Persoon is, want geen ander kan auteur zijn van de Goddelijke daden en werkingen naar binnen en naar buiten Hem toegeschreven. Doch om recht na te speuren de zaken, die deze een en dezelfde Geest uitdeelt volgens Zijn wil, zal nodig zijn dat wij eerst een vaste grondslag leggen, waarop wij bouwen, met te onderzoeken Wie en wat die een en zelfde Geest is, omdat van Hem en zijn wil al deze dingen afhangen. Wij weten ook, dat zo mensen bovendrijven in het weerspreken van Zijn Persoonschap, Zijn werkingen ons weinig aangaan. Want wordt van enig gebouw de grondvest weggenomen, het getimmerte valt vanzelf.

§ 7. Tot twee hoofden kan men brengen het leerkundig weerstaan van Gods Geest in de wereld. Sommigen stemmen toe Zijn Persoonschap, of dat Hij is een onderscheiden op zichzelf bestaande Persoon; maar zij loochenen zijn Godheid, zij ontzeggen Hem deelgenootschap aan de Goddelijke natuur, of willen Hem niet voor God erkennen. Zij zeggen dat Hij is een geschapen en eindige geest, maar de voornaamste van alle geschapene geesten en het hoofd van alle goede engelen. Zo'n geest is er, zeggen zij, en dat Hij wordt genaamd Gods Geest, of de Heilige Geest, uit hoofde van het werk waarin Hij wordt gebruikt. Dit spoor hielden oudtijds de Macedonische ketters, de Turken volgen hen nu, en sommigen onder ons hebben onlangs ondernomen die uitzinnigheid te doen herleven. Doch wij behoeven geen moeite te doen om deze inbeelding te wederleggen; haar dwaasheid blijkt vanzelf zo klaar, dat bijna allen ze hebben verlaten. Want de Schrift bevestigt van de Heilige Geest zulke zaken, dat het zeggen van Hij is een Persoon en zijn Godheid te loochenen de hoogste uitzinnigheid in geestelijke dingen is.
Daarom verwerpen de Socinianen, de tegenwoordige grote vijanden van de leer van de Heilige Drie-eenheid, die nog willen schijnen in het vernielen van Gods kerk bedaard te werk te gaan, deze stelling geheel. Doch zij geven in de plaats een andere, niet minder verderfelijk in natuur en gevolg. Want toestemmende dat de zaken de Geest toegeschreven, gewrochten zijn van de Goddelijke macht, loochenen zij dat Hij een Persoon is, en zeggen, dat hetgeen wordt genaamd Gods Geest, of de Heilige Geest, enkel is een hoedanigheid in de Goddelijke natuur, of de macht die God uitlaat tot deze of geen voornemens; zij nochtans zijn hiervan de eerste uitvinders niet.
Ik beoog hier niet met hen gezet te twisten over al de omstandigheden van dit verschil; het zakelijke van al hun voorwendsels of uitvluchten zal in het vervolg hier of daar worden overwogen; voor dit ogenblik tracht ik maar te bevestigen dat de Heilige Geest een Goddelijke Persoon is, met een bewijsreden, die ik niet zeg dat niemand kan beantwoorden, want wat vermag 's mensen verdorven redenering niet, door begeerten of vooroordelen aangezet? Maar ik zeg vrijmoedig, dat de poorten van de hel nooit tegen dezelve zullen overmogen in de harten van ware gelovigen, welker geloof te versterken mijn enigst oogwit is in dezelve. En zo zij niet aan alle onpartijdige mensen bewijst dat de Heilige Geest waarachtig en wezenlijk een Goddelijke Persoon is, moet zij noodwendig elk overtuigen dat wat de Schrift leert onverstaanbaar is.

§ 8. Iets reeds ten dele gemeld moet voorafgaan, om het onderwerp van onze bewijsreden te bevrijden van dubbelzinnigheid, te weten, dat dit woord of naam Geest soms wordt gebruikt om aan te duiden Gods Geest zelf, en soms Zijn gaven en genaden, de gewrochten van Zijn werkingen op van de mensen ziel. Dit moeten onze tegenstrevers in deze toestemmen, en daarom in al hun schriften onderscheid maken tussen de Heilige Geest en zijn gewrochten. Dit alleen ondersteld, zeg ik, 't is onmogelijk te bewijzen dat de Vader een Persoon zij, of ook de Zoon, hetwelk men beide erkent, langs enige anderen weg als waardoor wij het van de Geest bewijzen. Want degene aan wie alle Persoonseigenschappen, volmaaktheden, bijvoegsels, daden en werkingen worden toegeschreven, en aan Wie ze toebehoren, en aan wie niets wordt of kan worden waarachtig en eigenlijk toegeschreven, als hetgeen kan behoren of behoort tot een Persoon, die is een Persoon, en wij worden onderwezen te geloven dat hij een Persoon is. Dus weten wij, dat de Vader een Persoon is, ook de Zoon. Want onze kennis van zaken is meer door haar eigenschappen en werkingen, als door haar wezenlijke gedaante; bijzonder heeft dit plaats ten aanzien van Gods natuur, wezen en bestaan, in zichzelf volstrekt onbegrijpelijk.
Ik zal nu bevestigen de aanmatiging van deze bewijsreden ten opzichte van de Heilige Geest, niet door het een of andere bijzondere getuigenis, ook niet door het aan Hem toekennen van enige enkele Persoonseigenschap, maar door de standvastige eenparige inhoud van de Schrift in Hem al deze eigenschappen toe te schrijven. Voeg hierbij, dat alles zo is geschikt in Gods wijsheid, dat al de Persoonseigenschappen in een oneindige Goddelijke natuur te vinden, in de een of andere plaats Hem worden toegeschreven.

§ 9. Geen uitvlucht geldt tegen de kracht van deze bewijsreden, als alleen dat aan de een zijde aan de Geest worden toegeschreven zaken, die niet behoren tot een Persoon, of van geen Persoon kunnen gezegd worden en aan de andere zijde, dat de Schrift verscheiden dingen eigenlijk tot personen behorende, leenspreukig toeschrijft aan iets dat geen Persoon is. Dus wordt ten aanzien van het eerste de Heilige Geest gezegd te *worden uitgestort, uitgegoten, te zijn een zalving* of dergelijke, van al welke uitdrukkingen wij in het vervolg denken te handelen. Maar zullen wij daarom zeggen, dat Hij geen Persoon is, maar alleen Gods kracht? Zal dat die uitdrukkingen Hem aangaande eigenlijk maken? Hoe kan Gods kracht of vermogen worden gezegd uitgestort, uitgegoten, of iets zulks te worden? Dus moeten die uitvluchtmakers met ons erkennen dat deze uitdrukkingen leenspreukig zijn, gelijk de Schrift vele zaken alzo van God dikwerf uitdrukt wat haar rechte mening is onder die verbloemde spreekwijzen, hopen wij in het vervolg te tonen. Dit benadeelt onze bewijsreden in het geringste niets, tenzij met waarheid algemeen kan worden gesteld, dat alles waarvan de Schrift verbloemd spreekt geen Persoon zij; wat geen Persoon in hemel noch op aarde zou overlaten.
Aan de andere zijde stemt men toe, dat enige zaken, aan redelijke wezens of personen alleen eigen, soms worden toegeschreven aan die het niet zijn. Vele dingen van deze natuur, gelijk te hopen, te geloven, te verdragen worden toegeschreven aan de liefde, 1 Kor. 13, maar elk vat aanstonds dat die uitdrukking verbloemd is, het afgetrokkene gesteld wordende voor het tezamen gevoegde door een *metalepsis;* en liefde wordt gezegd te doen, hetgeen een mens doet met die genade begiftigd. Dus wordt de Schrift gezegd te zien, te voorzien, te spreken, te oordelen, hetwelk daden zijn van een Persoon; maar wie ziet en erkent niet, dat in dergelijke plaatsen door een naamwisseling wordt toegeschreven aan het gewrocht Schrift, hetgeen eigenlijk behoort tot de oorzaak, Gods Geest in dezelve sprekende. Zo worden de hemelen en de aarde gezegd *te horen, de*

velden en bomen te zingen en in de handen te klappen, door een Persoonsverdichting (Prosopopoia). Doch dienaangaande is geen gevaar van misvatting; het redelicht en zijn eigen natuur daarin, geeft ons genoegzaam verstand ervan; en zulke verbloemde spreekwijzen zijn gemeen in alle goede schrijvers. De Schrift leert en verklaart ook zelfs in zeer vele andere plaatsen zo duidelijk wat ze zijn, dat die verbloemde toeschrijvingen genoeg worden uitgelegd, want al dezulke zijn maar toevallig, de zaken zelf worden elders lijnrecht beschreven. Doch ten aanzien van Gods Geest is alles geheel anders. De gestadige eenparige uitdrukkingen Hem aangaande verklaren Hem te zijn een Persoon, die alle Persoonseigenschappen bezit, en Hij wordt nergens onbestaanbaar hiermee beschreven.

§ 10. Indien een zedig, wijs, eerlijk man voor waarheid zei, dat een regeerder van een land, waar hij geweest was, zijn ambt goed uitvoerde, rechtzaken hoorde, recht onderscheidde, gerechtigheid oefende, de arme te hulp kwam, de verlegen troostte, en u gaf hem het geloof dat een eerlijk, wijs, zedig man verdient, zou u niet vaststellen dat hij meende een rechtvaardig, wijs, vlijtig, verstandig Persoon, die het ambt van regeerder volbracht? Wat anders kan enig levend mens denken? Stel nu, dat een ander onbekend mens, of zo ver hij bekend is met grond verdacht van bedrog en verdichting, u zei, dat alles wat die ander verhaalde en bekendmaakte inderdaad waar was; maar dat zijn woorden geheel wat anders betekenden; want dat hij in dit alles meende geen mens of persoon, maar de zon of de wind. Want omdat de zon door haar gunstige invloeden een land vruchtbaar maakt, matigt en bekwaamt om al zijn inwoners te voeden en te verkwikken, en hun gemoederen schikt tot onderlinge vriendschap en goedertierenheid, stelt hij u die dingen verbloemd voor, onder het denkbeeld van een rechtvaardig regeerder en Zijn daden, schoon hij u nooit zulk een mening bekendmaakte, moest gij niet geloven, dat, of die eerste persoon, die gij voor wijs, zedig en eerlijk kent, een kenbare beuzelaar is, en u, hebt gij bij zijn vertelling belang, zoekt te bederven; of dat uw tweede onderrichter, die gij met grond verdenkt van valsheid en bedrog in andere zaken, de eerste en u poogt te misleiden zijn waarspreking te doen verdenken, en al uw voornemens daarop gegrond te verijdelen; een van beide moet gij zeker vaststellen.
In deze is het eveneens. De Schrift onderricht ons dat de Heilige Geest regeert in en over Gods kerk, stellende opzieners onder Hem, dat Hij alle dingen onderscheidt en oordeelt, dat Hij droevige vertroost, zwakken sterkt, dat Hij wordt bedroefd en getergd van hen die zondigen, en dat Hij in al deze en ontelbare dergelijke zaken, alles werkt, schikt en bestelt volgens de raad van zijn wil. Zij onderwijst ons hierop, onze wandel voor God zo te schikken dat wij de Geest niet bedroeven noch mishagen, en zegt ons daarop wat grote dingen Hij voor ons doen zal, waarop wij leggen de klem van onze gehoorzaamheid en zaligheid. Kan nu iemand, die dit getuigenis van de Schrift gelooft, anders denken van deze Geest als van een heilig, wijs, verstandig Persoon.
Terwijl wij dit dus moeten begrijpen, zeggen mensen, Socinianen of Kwakers, die wij om vele andere redenen moeten verdenken ten minste van bedrog en valsheid, ons vrijpostig, dat hetgeen de Schrift zegt aangaande de Heilige Geest, inderdaad waar is, maar dat in en door al haar uitdrukkingen Hem aangaande, zij niet zo'n Persoon meent als zij schijnt te doen, maar een bijvoegsel, hoedanigheid, gewrocht, of invloed van Gods macht, dat verbeeldelijk doet al de gemelde zaken; dat een wil heeft verbeeldelijk, verstand verbeeldelijk, dat onderscheidt en oordeelt verbeeldelijk, tegen Wie gezondigd wordt verbeeldelijk, en dus alles wat van Hem wordt gezegd. Kan nu iemand, die niet geheel ontbloot is van alle natuurlijke rede, zowel als van alle geestelijk licht, nalaten te besluiten dat of de Schrift beoogt hem te leiden tot dwalingen en misvattingen, aangaande de grootste belangen van zijn ziel, en dus hem eeuwig te bederven, of dat

deze mensen die de Schrift zo'n zin opdringen, waarlijk verdorven verleiders zijn, die zijn geloof en vertroostingen pogen weg te nemen? Zulken zullen zij ten laatste worden bevonden. Ik ga nu voort ter bevestiging van de voorgestelde bewijsreden.

§ 11. Al het hiertoe nodige is vervat in het plechtige voorschrift van onze inwijding in het Verbond met God, Matth. 28: 19, waar onze Heere Jezus Christus Zijn apostelen gebiedt: *Alle volken te onderwijzen, hen dopende in de Naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest.* Dit is de grondslag, die wij leggen van al onze gehoorzaamheid en belijdenis, die geregeld moeten worden naar deze inwijdingsverbintenis.
Nu wil noch kan niemand loochenen, dat de Vader en de Zoon onderscheiden Personen zijn. Sommigen ja loochenen dat de Zoon God is; maar niemand heeft de uitzinnigheid van te loochenen dat Hij een Persoon is, al zegt men dat Hij een bloot mens is, men stemt nochtans toe, hetzij Hij is God en mens, of enkel mens, dat Hij is een onderscheiden Persoon van de Vader. Wat verwarring baart het dan niet, bij Vader en Zoon te voegen en even gelijk te stellen in alles wat tot ons geloof en gehoorzaamheid behoort, de Heilige Geest, zo Hij geen Goddelijke Persoon is gelijk zij? Is Hij, gelijk sommigen wanen, waarlijk een Persoon doch geen Goddelijk, maar een schepsel, dan wordt hier klaar dezelfde eer toegeschreven aan een schepsel als aan God zelf. Dit noemt de Schrift elders verfoeilijke afgoderij, Gal. 1: 8, Rom. 1: 25. En is Hij geen Persoon, maar een kracht en hoedanigheid in God, een uitvloeiing van macht van Hem, aangaande wie onze tegenstrevers gedrochtelijke en onverstaanbare zaken spreken, wat zin kan iemand aan deze woorden geven?

§ 12. Al het toegeschrevene aan de andere Personen, zo ten opzichte van zichzelf als van onze plicht jegens hem, wordt eveneens toegeschreven aan de Heilige Geest. Want alles wat gemeend wordt door de Naam van Vader en Zoon raakt Hem eveneens met Hen. Niet de Naam Vader, niet de Naam Zoon, maar de Naam God, Hen beiden eigen, wordt gemeend. Deze naam is Hen allen gemeen, en wordt allen Drie onderscheiden gegeven; maar Zij hebben in deze zin geen onderscheiden of verscheidene namen. Door de Naam God wordt aangeduid óf Zijn Wezen óf Zijn gezag, want geen andere zin daarvan heeft iemand kunnen uitvinden. In welke zin men nu die Naam neemt, Hij voldoet aan ons oogmerk. Want op de eerste wijs moet men wel erkennen dat het wezen van de Geest hetzelfde is met dat van de Vader. Op de tweede, dat Hij heeft hetzelfde Goddelijk gezag met Hem. Die de natuur en het gezag van God heeft, is God, is een Goddelijk Persoon.
Onze bewijsreden is niet enkel hieruit, omdat Hij wordt tezamen gevoegd met de Vader en de Zoon, want aldus kunnen tot enige einden en oogmerken schepselen met Hen gevoegd worden. Dit bewijzen onze tegensprekers uit Hand. 20: 32, Ef. 6: 10, Filip. 3: 10, 2 Thess. 1: 9, en kunnen zeer vele plaatsen bijbrengen, hoewel de eerstgenoemde het geenszins bewijst, Schlicting, *de Trinitat. ad Meisner. p. 605*. Maar wij beweren ons gezegde uit de wijze en het einde van zijn tezamen gevoegd worden met de Vader en Zoon, waarin hun Naam, dat is, hun Goddelijke natuur en gezag Hem worden toegeschreven.

§ 14. Wij worden gedoopt εις το ονομα, in Zijn Naam. Men kan deze woorden geen zin geven als die onvermijdelijk insluit dat Hij een Persoon is. Zij kunnen maar beogen twee zaken, en niets meer, of het kan tot dezelve gebracht worden.
1. Ons godsdienstig erkennen van Vader, Zoon en Heilige Geest in al onze godsdienstpleging, geloof en gehoorzaamheid. Gelijk wij nu de een erkennen en openlijk belijden, zo ook de Andere; want wij worden eveneens gedoopt in Hun Naam,

ons Hun gezag eveneens onderwerpende, en eveneens het belijden van Hun Naam op ons nemende. Erkennen en belijden wij dan dat de Vader een onderscheiden Persoon is, zo ook de Heilige Geest. Ook worden wij door de doop in de Naam van Vader, Zoon en Heilige Geest plechtig ingewijd en afgezonderd of opgedragen tot de dienstpleging en het aanbidden van Vader, Zoon en Heilige Geest. Dit nemen wij op ons in onze doop. Hierin ligt de grondslag van al ons geloof en belijdenis, en ons verbinden aan God dat ons tot Christenen stelt. Dit is het pand van intreden in verbond met God, en dat wij ons overgeven aan Hem in plechtige verbintenis van godsdienst. Hierin te verzinnen dat iemand die geen God is zowel als de Vader, die geen Persoon is, gelijk Hij en de Zoon, met Hen wordt bijeengevoegd tot de gemelde einden en op die wijs, zonder het minste teken van verschil in godheid of Persoonschap, is zeer vreemd, dwaas, verderfelijk voor allen godsdienst, en leidt des mensen gemoed tot veelgodendom. Gelijk wij ons in de doop verbinden tot alle godsdienstige gehoorzaamheid aan Vader en Zoon, om in Hen te geloven, Hen te betrouwen, vrezen, eren en dienen, doen wij hetzelfde ten aanzien van de Heilige Geest; hoe wij dit kunnen doen, zo Hij Hun niet evengelijk is, kan geen mens verstaan.

15. Wij beweren dan in deze hieruit niet enkel dat wij worden gedoopt in de Heilige Geest, gelijk sommigen voorgeven. Wij worden waarlijk niet gezegd dat te worden. Mensen kunnen verbeeldelijk gezegd worden te zijn gedoopt in een leer, wanneer hun doop is een pand en teken dat zij die belijden. Dus worden de discipelen, die Paulus te Efeze ontmoette, Hand. 19: 3, gezegd te zijn gedoopt εις το Ιωαννου βαπτισμα, in de doop van Johannes, dat is, in de leer van bekering tot vergeving van zonden, waarvan zijn doop een pand was. Dus worden de Israëlieten gezegd te zijn gedoopt εις Μωυσην, in Mozes, 1 Kor. 10: 2, omdat hij hen leidde en aanvoerde door de Zee, toen zij werden besprengd met haar baren, als een teken van hun inwijding tot de plechtigheden en kerkzeden, die hij hun zou overleveren.
Maar wij worden gezegd te zijn gedoopt in zijn Naam, die dezelfde is met die van Vader en Zoon. Waarlijk, zo in dit voorstellen van God als Vader, Zoon en Heilige Geest, en wel onder een en dezelfde Naam, tot een Voorwerp van al ons geloof en dienstpleging, en in onze verbintenis daartoe gevorderd als de grondslag van al onze tegenwoordige godsdienst en toekomende hoop, het leerstuk van de Drie-eenheid van de personen, bestaande in hetzelfde onverdeelde Wezen, niet wordt geleerd en verklaard met deze woorden, mogen wij met recht wanhopen, dat ons ooit enige Goddelijke verborgenheid geopenbaard wordt.

2. Zijn verschijnen in en onder een zichtbaar teken bewijst Zijn persoonlijk bestaan. Dit wordt verhaald Matth. 3: 16, Lukas 3: 22, Joh. 1: 32. Lukas zegt eerst in het algemeen dat Hij neerdaalde εν ειδει σωματικω in een lichamelijke gedaante of verschijnsel. Allen komen overeen dat Hij ver scheen onder de gestalte van een duif. Mattheüs woorden zijn:
ειδε το πνευμα του Θεου καταβαινον ωσει περιστεραν και ερχομενον επ' αυτον, *hij zag Gods Geest nederdalende gelijk een duif, en neerstrijken* (of liever komen) *op Hem.* "Hij zag" is Johannes de Doper, niet Christus zelf. Het betrekkelijke αυτος, ziet in deze plaats op het wijder voorafgegane. Want al zag Christus zelf ook het neerdalen van de Heilige Geest, ik denk evenwel dat het behoort om het teken aan Johannes te geven, waardoor hij Christus zou kennen, Joh. 1: 32, 33.
De volgende woorden dulden meer dan een zin. Want de uitdrukking, gelijk een duif, kan aanduiden de wijze van zijn neerdalen, neerstrijkende (in een lichamelijke gedaante) gelijk een duif nederdaalt. Of zij kan betekenen de wijze op welke Hij

verscheen, gelijk een duif die nederdaalt. De andere evangelisten bepalen deze zin tot de lichamelijke gedaante, waarin Hij neerdaalde. Hij nam aan de gestalte of gedaante van een duif, om Zich daarin zichtbaar te vertonen. Want een zichtbaar pand zou worden gegeven van het komen van de Heilige Geest op de Messias volgens de belofte en door dat pand maakte God aan de Voorloper de Beloofde bekend. Dit was geen ware duif, die was geenszins zo wonderdadig geweest, als dit verschijnen van de Heilige Geest wordt gezegd te zijn. De tekst leidt niet tot zulk ene opvatting, al hebben sommigen van de ouden ze voorgestaan. Want klaar kwam deze gedaante van een duif uit de hemel, Hij zag de hemelen geopend en de duif nederdalende, dat is, uit de hemel, die geopend werd om de weg te banen als het ware voor Hem. De uitdrukking, de hemelen geopend, wordt ook nooit anders gebruikt als ziende op enige verschijning of openbaring van God zelf; doch daartoe wordt ze of het scheuren van de hemelen (wat hetzelfde is) dikwerf gebruikt; Psalm 144:5, Jes. 64: 1*: Neigt uw hemelen, o Heere, en daalt ndeer.* 2 Sam. 22: 10, Ezech. 1: 1. *De hemelen werden geopend en ik zag gezichten Gods.* Zo Hand. 7:56. God gebruikt nooit dit teken dan in enige openbaarmaking van Hem. Was dit geen verschijning van God geweest, geen scheuren of openen van de hemelen ware er toe nodig. Duidelijk staat er dat het was niet een duif, maar de gedaante of vertoning van een duif. Het was ειδος σωματικον, *een lichamelijke gedaante,* en wel van een duif.

§ 16. Gelijk dan in het begin van de oude schepping, Gods Geest "mereechefet", (incabubat) kwam en viel op de wateren, het heelal koesterende en meedelende een vruchtbaar en levendmakende hoedanigheid, gelijk een vogel of duif in het bijzonder haar eieren teer koestert tot zij met en door haar voorttelende warmte die levenkwekende hitte bijzet; alzo kwam nu bij de intrede van de nieuwe schepping de Geest als een duif op Hem, die de onmiddellijke Auteur was van dezelve, en die ze zakelijk in Zichzelf vervatte, die voortzettende uit kracht van zijn tegenwoordigheid bij Hem. Dit wordt ons toegepast in het Syrische Formulier van de doop, opgesteld door Severinus, in het verhaal van Christus' doop: Aramese tekst: *En de Geest van de heiligheid daalde neder, vliegende in gelijkheid van een duif, en rustte op Hem, en zweefde op de wateren.* In het aannemen van de gedaante van een duif kan ook enigszins worden gezien op de duif, die Noach boodschapte het einde van de watervloed, en van Gods toorn, die daarop zei de aarde niet meer te zullen vloeken, Gen. 8: 11. Want daarin was ook een nadrukkelijke verbeelding van Hem, die het arme verloren mensdom bezocht in zijn vervloekten toestand, en vrede uitriep voor allen, die wilden terugkeren tot God door Hem de groten Vredemaker Ef. 2: 14, 15. Tot dit werk trad Hij aanstonds, zo haast deze duif op Hem rustte. In dat schepsel is ook een natuurlijke gepastheid om te vertonen de Geest, die op de Heere Jezus rustte. Want de bekende natuur en aard van een duif is gepast om ons te doen denken aan zuiverheid en onschadelijke onnozelheid, Matth. 10: 16. Hierom de vermaning, zijt onbeschadigend gelijk duiven. Dus wordt ook door de scherpheid van haar gezicht, Hoogl. 1: 15 en 4: 1, vertoond een levendig onderscheidend verstand, gelijk in Christus was door het rusten van de Geest op Hem, Jes. 11: 3.

§ 17. De gedaante dan die verscheen, was van een duif; maar de stof zelf was, dunkt mij, van een vurige natuur, een hemelse stof, gevormd in de gedaante ot gelijkenis van een duif. Zij had de vorm van een duif, maar niet de vertoning van vederen, kleuren of dergelijke. Dit maakte ook het verschijnsel meer zichtbaar, klaar, hemels en heerlijk. De Heilige Geest wordt dikwerf vergeleken bij vuur, omdat Hij oudtijds daardoor werd afgeschaduwd of vertoond. Want het eerste plechtige brandoffer werd aangestoken met

vuur van de Heere. Hierom vertaalde Theodotion oudtijds "wayish'a Jehovah" Gen. 4:4: De Heere zag aan Abels offer, door ενεπυρισεν ο Θεος, God stak Abels offer in brand, God zond vuur neer dat zijn slachtoffer aanstak ten teken dat Hij het aannam.
Zeker is het, dat bij het eerste oprichten van het altaar in de woestijn, vuur van voor de Heere uitging, en het eerste brandoffer en vet verteerde, waarop het volk juichte en op hun aangezicht vielen, Lev. 9:24. Het vuur hierdoor ontstoken, moest op het altaar aangehouden, en geen ander ooit in het offeren gebruikt worden; om het verzuimen hiervan werden Nadab en Abihu verteerd, Lev. 10: 1. Ook daalde bij het inwijden van het altaar in Salomo's tempel vuur neer van de hemel en verteerde het brandoffer, 2 Kron. 7: 1. Vuur hieruit ontstoken, moest ook altoos op het altaar brandende gehouden worden. Op dezelfde wijze gaf God getuigenis aan Elia's dienst, 1 Kon. 18: 38, 39.
God duidde aan door dit alles, dat Hij geen offerande aannam, waar geen geloof was ontstoken in het hart van de offeraar door de Heilige Geest, afgebeeld door het vuur dat de offerande op het altaar aanstak. Ter beantwoording hiervan wordt onze Heere Jezus Christus gezegd *Zich te hebben opgeofferd door de eeuwige Geest,* Hebr. 9: 14. Dit verschijnsel was dan waarschijnlijk vurig. Des Geestes eerste hierop gevolgde aanneming van een lichamelijke gedaante wordt uitdrukkelijk *vurig* genoemd, Hand. 2:3: Hun verschenen gekloofde tongen als van vuur; het zichtbare teken van des Geestes komst op hen, die toen het afbeeldsel van tongen verkoos, om aan te duiden zijn hulp door de wonderdadige gave van vele talen te spreken niet wijsheid en uitspraak, ter verkondiging van het Evangelie.
Dus wordt ook de Heere Christus gezegd te dopen met de Heilige Geest en met *vuur,* Matth. 3: 11. Geen twee zaken worden daardoor gemeend, maar met vuur wordt bij de Heilige Geest gevoegd verklarenderwijze twee woorden voor één zaak: *met de Heilige Geest, die een geestelijk, Goddelijk, eeuwig vuur is.* Zo wordt God volstrekt genoemd een verterend Vuur, Hebr. 12: 29, Deut. 4: 24. Gelijk in de woorden, Hij zal dopen met de Heilige Geest en met vuur, wordt vooruit gezien op het naderhand gebeurde, toen de apostelen de Heilige Geest ontvingen met een zichtbaar pand van vurige tongen, zo schijnen ze ook terug te zien bij wijze van zinspeling op het verhaalde, Jes. 6:6, 7. Want een levende of vurige kool van het altaar, daar het vuur vertoonde de Heilige Geest of Zijn werk en genade, hebbende aangeraakt de lippen van zijn profeet, werd zijn zonde weggenomen in haar schuld en smet. Dit is het werk van de Heilige Geest, die niet alleen ons heiligt, maar die door geloof in ons voort te brengen en de belofte ons toe te passen, tevens de oorzaak is en het middel van onze rechtvaardigmaking, 1 Kor. 6: 11, Titus 3: 4-7, waardoor onze zonden in beider opzichte worden weggenomen.
Dus wordt Zijn uitwerking elders vergeleken bij vuur en branden, Jes. 4: 4, 5: *Als de Heere zal hebben afgewassen de drek van Sions dochters, en zal hebben gezuiverd de bloedschulden van Jeruzalem uit hun midden, door de Geest van oordeel en van uitbranding.* De Geest wordt vergeleken bij vuur en water beide, ten opzichte van dezelfde reinigende kracht in beide. Zo ook Mal. 3:2. Hierom hebben twee evangelisten met de Heilige Geest en vuur, Matth. 3: 11, Lukas 3: 16, en de andere twee alleen de Heilige Geest, Markus 1: 8, Joh. 1: 33, allen dezelfde zaak bedoelende. Ik meld deze dingen om enigszins op te helderen de wijze van deze Goddelijke verschijning, die ook behoort tot de huishouding van de Geest.

§ 18.Deze verschijning dan van de Heilige Geest in lichamelijke gedaante, waarin Hij wordt afgebeeld door iets stoffelijks, en dat een eigen wezen heeft, toont dat Hij zelfs een bestaan is en een eigen wezen heeft. Want is Hij zodanig niet, maar enkel een invloeiend uitwerksel van Gods kracht, dan worden ons door dit verschijnsel niet geleerd rechte bevattingen, maar loutere misvattingen. Want van zo'n toeval kan geen

wezenlijk afbeeldsel of gelijkenis gemaakt worden, of het is gedrochtelijk. Onze wedersprekers zeggen (Crel. de *natura Spirit. Sanct.)* dat een duif geen Persoon is, omdat ze niet is begiftigd met verstand, noodwendig vereist om een Persoon te zijn; dus, zeggen ze, kan men daaruit geen bewijsreden trekken, dat de Heilige Geest een Persoon is. Doch het is genoeg dat Hij is afgebeeld door een bestaand wezen; willen zij Hem daarvoor erkennen, wij zullen ras bewijzen dat Hij is begaafd met Goddelijk verstand, en dus een volkomen Persoon. Hun verdere tegenwerping, dat, zo de Heilige Geest in die verschijning had beoogd te bewijzen dat Hij een Goddelijk Persoon zij, Hij zou hebben verschenen als een mens die een Persoon is, want alzo verscheen God, of een engel in Zijn naam onder het Oude Testament, is van geen meer gewicht. De Heilige Geest openbaarde Zich zo Hem goed dacht enige redenen voor het onderwijzend gebruik maken van de gedaante van een vurige duif, hebben wij reeds aangewezen. God verscheen ook oudtijds niet enkel in menselijke gedaante, maar soms ineen brandende braambos, Exod.3:2,4, soms in een vuur pilaar of wolk, Exod. 14: 24. De verschijningen van God onder het Oude Testament waren allen, gelijk ik elders getoond heb, van de tweede Persoon; en Hij nam aan de menselijke gedaante ten schets en betekenis van Zijn toekomend Persoonlijk aannemen van onze natuur. De Heilige Geest niets daarvan voorhebbende kon Zich vertonen onder welke gedaante Hem behaagde.
Ja, Zich te vertonen onder menselijke gedaante ware voor ons gevaarlijk en onveilig geweest. Want dat had weggenomen het nut van de onderwijzende verschijningen onder het Oude Testament, die de menswording van Gods Zoon leerden, en dus de enige reden van al zulke verschijningen. Hun zien op de menswording van de Tweede Persoon, wordende weggenomen door het eveneens verschijnen van de Derde, gaf dit de mensen voet tot een vals denkbeeld van de Godheid, als had God een 1ichaams gestalte gelijk wij, daar niemand zo dwaas kan zijn om Hem bij een duif te vergelijken. Dit en dergelijke getuigenissen in het algemeen worden gegeven aan het Goddelijke Persoonschap van de Heilige Geest.
Ik zal wijders overwegen welke Persoonseigenschappen Hem in het bijzonder en onderscheiden worden toegeschreven.

§ 19. Eerst, verstand of wijsheid, de eerste onafscheidelijke eigenschap van een verstandig Wezen, wordt Hem in Zijn daden en gewrochten toegeschreven, 1 Kor. 2: 10, De Geest onderzoekt alle dingen, ook Gods diepten. Wat Geest dit is, wordt duidelijk verklaard vers 12: *Want wij hebben niet ontvangen* το πνευμα του κοσμου *de geest van de wereld,* wij worden niet werkzaam gemaakt door de bozen geest, αλλε το πνευμα το εκ του Θεου, *maar de Geest die uit God is,* ene krachtige beschrijving van de Heilige Geest. Dus wordt Hij genoemd Zijn Geest, vers 10. *God heeft ons deze dingen geopenbaard door Zijn Geest.* Te onderzoeken is dan een daad van verstand en de Geest wordt gezegd te onderzoeken omdat Hij kent, vers 11, Niemand weet de dingen van de mens als van de mens geest, die weet al zijn gedachten en raadslagen. Dus weet geen mens, maar Gods Geest, Gods zaken, en Die openbaart ze ons, want door Hem weten wij de dingen ons van God geschonken, vers 12. Deze dingen kunnen niet worden gezegd dan van een Persoon met verstand begaafd. Hij onderzoekt τα βαθη του Θεου; dus Gods diepten, dat is, de verborgenheden van Zijn wil, raad en genade, en is derhalve een Goddelijke Persoon die oneindig verstand heeft. Gelijk van God wordt gezegd "een cheqer litvoenato", Jes. 40: 28, van Zijn verstand is geen einde, mate of onderzoek. Psalm 147:5, Zijn verstand heeft geen getal, het is zonder mate of paal, eindeloos.

Men werpt hier tegen (Schlicting, *de Trinitat. p. 605)* dat de Geest hier niet wordt genomen voor de Geest Zelf en dat de apostel niet uitdrukt wat de Geest zelf doet, maar waartoe *mensen* door des Geestes bijstand bekwaamd worden. Daardoor worden gelovigen geholpen tot het onderzoeken van Gods diepe raadslagen.
Doch dit strijdt lijnrecht tegen de tekstwoorden en de samenhang. Want de apostel verhaalt hoe Gods wijsheid, raadslagen en diepe zaken, die de wereld niet kon verstaan, nu werden verklaard en verkondigd aan de kerk. God, zegt hij, heeft ze ons geopenbaard door zijn Geest. Maar hoe weet de Geest, de Openbaarder, zelf deze dingen? Uit Zijn eigen natuur, door welke Hij weet of onderzoekt alles, ook Gods diepten. De apostel beoogt dan des Geestes openbaring aan de apostelen en schrijvers van het Nieuwe Testament, die van de Geest gedreven werden, evenals die van het Oude, 2 Pet. 1: 2 1. Hij handelt in die woorden niet van het verlichten en onderwijzen van gelovigen in de kennis van de verborgenheden door Hem geopenbaard. Maar wie is die Geest? Dezelfde apostel zegt Rom. 11:33, dat Gods oordelen ondoorzoekbaar, en zijn wegen onnaspeurlijk zijn, en vraagt vers 34: *Wie heeft des Heeren zin gekend, of wie is Zijn raadsman geweest?* Nochtans wordt deze Geest gezegd alles te doorzoeken, zelfs Gods diepten, die voor ieder schepsel volstrekt onnaspeurlijk en onuitvindbaar zijn. Deze is dan Gods Geest zelf, die ook God is; want dus is de tekst, Jes. 40: 13, waaruit deze woorden genomen zijn: *wie heeft des Heeren Geest bestuurd, of Hem als zijn raadsman onderwezen?*
Het helpt de tegenstanders van de Heilige Geest niet, te drijven dat Hij wordt vergeleken met en gesteld tegenover van de mens geest, vers 11, die, zo zij zeggen, geen persoon is. Want geen gelijkenis houdt in elke omstandigheid. Des mensen Geest is zijn redelijke ziel, begaafd met verstand en kennis. Deze is een ondeelbaar verstandig wezen, bekwaam te bestaan in een afgescheiden toestand. Zo zij toestemmen dat Gods Geest zover een Persoon is, vervallen al hun voorwendsels. Hetgeen iemand die anders de Godheid van de Heilige Geest toestemt, in deze, zegt (Good. p. 175) dat de uitdrukking van Gods diepten te onderzoeken, niet lijnrecht op de Geest kan passen, maar moet aanduiden zijn bekwame van ons om ze na te speuren, omdat onderzoek insluit onvolmaaktheid, en het gebruik van middelen om te komen tot kennis van iets, bindt niet. Want zulke daden worden God toegeschreven ten aanzien van hun uitwerksels. En naspeuren bij ons het middel zijnde om volle kennis van iets te verkrijgen, wordt daardoor uitgedrukt de volmaaktheid van Gods kennis. Dus bidt David, *dat God hem wilde doorzoeken en zijn hart kennen,* Psalm 139: 23. Dikwerf wordt God gezegd van de mens hart te doorzoeken, en daardoor aangeduid zijn oneindige wijsheid voor welke alles openligt en naakt is.
Zo wordt de Geest gezegd Gods diepten te doorzoeken, om zijn oneindig verstand en volmaakte kennis, voor welke zij openliggen. Dezelfde zaken hier gezegd van de Geest ten opzichte van God de Vader, worden van de Vader gezegd ten opzichte van de Geest, Rom. 8:27, Die de harten doorzoekt weet des Geestes mening.
Voeg hierbij, dat deze Geest is de Auteur van wijsheid en verstand in en voor anderen - dus moet Hij die hebben in Zichzelf, niet alleen zakelijk of oorzakelijk, maar ook wezenlijk. 1 Kor. 12: 8 worden wijsheid en kennis gerekend onder de gaven die Hij geeft. De gaven van geloof en talen behoeven maar in Hem zakelijk te zijn. Maar die van wijsheid en verstand kunnen niet worden gegeven van iemand dan die zelf wijs is en verstaat wat hij doet. Hierom wordt Hij uitdrukkelijk genoemd de Geest van wijsheid en verstand, of raad en kennis, Jes. 11:3. Dit ware ook te bewijzen door andere getuigenissen, die Hem andere uitwerksels van verstand toeschrijven, gelijk 1 Tim. 4: 1, 1 Petrus 1: 11, 2 Petrus 1:21, doch dit zij genoeg tot ons oogmerk.

§ 20. 2. Hem wordt toegeschreven een wil. Dit is het alleronderscheidenst kenmerk en eigenschap van een Persoon. Alles wat een verstandige wil heeft, is een Persoon. Die kan, wat men ook verzint, niet gevoeglijk iets anders worden toegeschreven, tenzij het klaar en duidelijk is, dat men met leenspreuk te doen heeft. Als dan onze Zaligmaker zegt, dat de wind blaast οπου θτελει waarheen hij wil of hem lust, Joh. 3:8, blijkt klaar, dat het woord oneigenlijk wordt gebruikt, en enkel aanduidt dat de wind te onze opzichte geheel buiten onze macht is, en boven ons bestuur; elk verstaat van zelf genoeg dat onze Zaligmaker geenszins de wind eigenlijk een wil toeschrijft.
Zo ook Jak. 3:4, de woorden, omgewend met een zeer klein roer, waarheen de begeerte des stuurders wil, zijn in de grondtekst:
οπου η ορμη τουευθυνοντος βουλεται, in welke de daad van te willen wordt toegeschreven aan de ορμη, de *impetus* of genegenheid van de stuurman welke nochtans geen wil heeft. Maar de ορμη in die plaats is niet de πρωτη κινησις van de wijsgeren, de *motus primo primus*, of de allereerste beweging of neiging van het gemoed; maar het is de wil zelf onder een ernstige begeerte, gelijk doorgaans is bij hen die schepen sturen in stormen. Hieraan wordt de daad van willen eigenlijk toegeschreven, en hij die ze doet, bewezen een Persoon te zijn.
Dus wordt een wil, bedrijvig met verstand en keus, als het grondbeginsel en de oorzaak van zijn uitwendige daden, de Heilige Geest toegeschreven, 1 Kor. 12: 11, Al deze dingen werkt die een en dezelfde Geest, delende elk mens gelijk Hij wil. De apostel had tevoren bewezen, dat de Geest was de auteur en gever van al de geestelijke gaven, waarvan hij had gehandeld vers 4, 5, 6. Deze gaven verklaart hij te zijn onderscheiden, en toont dit in negen bijzondere zaken, die de Geest verscheiden uitdeelt, vers 8, 9, 10.
Vraagt men nu wat de regel is van dat zijn uitdelen, hij antwoordt, het is Zijn Eigen wil, keus en welbehagen. Hoe kan men nadrukkelijker en klaarder beschrijven een verstandig Persoon, die vrijwillig handelt naar keus en welbehagen.

§ 21.Men werpt hiertegen, (Schlicting p. 610) dat de Heilige Geest hier wordt ingevoerd als een Persoon, door Persoonsverbeelding (Prosopopeia); dat het uitdelen van de gemelde gaven Hem wordt toegeschreven door een leenspreuk, en dat Hij door deze of een andere leenspreuk wordt gezegd een wil te hebben of te handelen gelijk Hij wil. Doch waarlijk, zo zulk verklaren of liever verdraaien van de Schrift doorgaat, zal ons in dezelve niets zekers overblijven; men behoeft maar te zeggen, dit of dat is een leenspreuk, en is één niet genoeg, men kan er twee of drie opeenhopen, en de zin zal geheel verloren zijn. Laat deze stoute vrijpostigheid maar toe, en men kan haast omverwerpen al de Schriftgetuigenissen aangaande Gods wezen zelf en Christus Middelaarschap. Maar de woorden zijn klaar, Hij verdeelt aan elk gelijk Hij wil. En al is zijn Godheid buiten twijfel, zo men Zijn Persoonschap veronderstelt, deze plaats bevestigt, wat ik nu maar aanroer, dat Hij, die het oppermachtig bestel heeft over alle geestelijke gaven, alleen ten regel hebbende zijn eigen wil, die oneindig wijs en heilig is, zeker God gezegend in eeuwigheid is.

§ 22. 3. Nog een eigenschap van een levend Persoon is *macht.* Een macht, waardoor iemand kan handelen volgens het licht van zijn verstand en de besluiten van zijn wil, verklaart hem een Persoon te zijn. Ik meen niet het enkele toeschrijven van macht volstrekt of bekwaamheid tot iets; want dat kan enkel betekenen de uitwerking, die zulke zaken vergezelt in haar eigen plaatsen, als werktuigen van de gewrochten waartoe zij worden gebruikt. In deze zin wordt Gods Woord macht toegeschreven en dat het onze ziel zaligen kan, Jak. 1:21. Het Woord van Gods genade wordt gezegd, Hand. 20:32, machtig te zijn ons op te bouwen en ons een erfdeel te geven onder de

geheiligden; zo die plaats eens meent het geschrevene of verkondigde Woord, hetwelk ik elders heb overwogen want deze dingen worden in andere plaatsen van de Schrift klaar uitgelegd. Het Woord wordt gezegd krachtig te zijn, ja een kracht Gods tot zaligheid, Rom. 1: 16, omdat het God behaagt het te gebruiken en door Zijn genade te bekrachtigen tot dit einde. Doch waar aan iemand macht, Goddelijke macht, volstrekt wordt toegeschreven, en die verklaard wordt te werk gesteld en geoefend te worden door het verstand en volgens de wil van hem, die ze wordt toegeschreven, zo bewijst dat onloochenbaar, dat hij is een Goddelijk Persoon. Want als wij zeggen dat de Heilige Geest zo'n is, menen wij niet meer dan dat Hij is een die door zijn eigen Goddelijk verstand, zijn eigen Goddelijke kracht te werk stelt. Dus is het in deze, Job 33:4: Gods Geest heeft mij gemaakt, en de adem des Almachtigen heeft mij leven gegeven. Scheppen is een daad van Goddelijke macht; de hoogste die wij kunnen bedenken en tevens een gewrocht van des Scheppers wijsheid en wil, als een willekeurige daad en tot een zeker einde bestemd. Dit alles wordt dan hier Gods Geest toegeschreven.

Men werpt tegen (Schlicting. pag. 613, 615) dat door Gods Geest hier gemeld, niets meer wordt verstaan dan onze eigen levensgeest, waardoor wij worden bezield, Gods Geest genoemd omdat Hij hem gaf. Doch dit is al te stout; de woorden bij Job zijn "roeach-eel 'asatnie wenishmat shadai techajeenie". In en omtrent van de mens schepping werkte God tweezins.

(1) God vormde zijn lichaam uit het stof van de aarde; dit wordt uitgedrukt door "'asah" en "jatsar"; Hij maakte, Hij vormde.
(2) Hij stortte in hem een levende of levendmakende ziel, genoemd "nisjmat chajiem", of *de adem des levens.* Deze beide worden hier onderscheiden gemeld, en het eerste toegeschreven aan Gods *Geest,* het andere aan Gods *adem;* dat is, dezelfde Geest aangemerkt in een bijzondere wijze van werking in het instorten van de redelijke ziel. Zulken zin hebben die verbeeldelijke en oneigenlijke woorden, *God ademde in de mens de adem des levens,* dat is, Hij wrocht door Zijn Geest in hem een grondbeginsel van leven, gelijk wij in het vervolg zien zullen.

§ 23. Hij wordt niet alleen genaamd een Geest van wijsheid en verstand, maar ook van *macht of sterkte,* Jes. 11:2, 3. En ofschoon men kan toestemmen dat de zaken, daar gemeld, meer zijn gewrochten van Zijn werkingen, dan bijvoegsels van Zijn natuur, moet echter iemand, die wijsheid en kracht in anderen werkt, die eerst zelf hebben. Hierop ziet ook de vraag, Micha 2: 7: *Is des Heeren Geest verminderd of verkort?* Dat is in Zijn macht, dat Hij niet kan werken en drijven in de profeten en in zijn kerk als in vorige dagen. Dezelfde profeet zegt Hoofdstuk 3:8*: Ik ben vol kracht en oordeel, en macht door des Heeren Geest.* Deze dingen werden in hem gewrocht door Zijn kracht, gelijk de apostel te deze spreekt, Eféze 3: 16.
Die deze waarheid weerspreken, oefenen al hun vermogen in uitvluchten, ja beknibbelingen tegen sommige van deze getuigenissen en sommige uitdrukkingen in dezelve. Doch tegen de gehele bewijsreden, uit overweging van het oogmerk en doelwit van de Schrift in die alle, vinden zij geen uitvlucht.

§ 24. Om deze bewijsreden op te maken, zullen wij overwegen de werken en gewrochten van alle soorten, Gods Geest toegeschreven, die wij zodanige zullen bevinden, als Hem niet gevoeglijk en met oogmerk om enigszins verstaanbaar te zijn, kunnen worden toegekend, tenzij Hij is een onderscheiden enkel wezen of Persoon, begaafd met Goddelijke macht en verstand.

Ik moet in deze nogmaals herinneren dat wij onze bewijs reden niet trekken uit of bevestigen door enig enkel voorbeeld van elk van de werken die wij zullen melden want sommigen ervan enkel aangemerkt, kunnen soms leenspreukig worden toegeschreven aan andere oorzaken, hetwelk niet bewijst dat die daarom ook personen zijn, waarin de kracht ligt van alle uitvluchten van onze tegenstrevers tegen deze getuigenissen maar gelijk ten minste sommigen ervan alleen kunnen worden toegeschreven aan een Goddelijk Persoon, nemen wij ons bewijs uit overweging van al dezelve tezamen gevoegd, of het eenparig toekennen van die allen aan de Geest in de Schrift, en dat maakt het onweersprekelijk. Op de zaken zelf zal ik hier niet staan, omdat ik haar bijzondere natuur in het vervolg moet openleggen.

§ 25. 1. De Geest wordt gezegd *ons te leren, Lukas* 12: 12*: De Heilige Geest zal u leren wat gij spreken moet.* Joh. 14: 16: *De Trooster, de Heilige Geest, Die de Vader zenden zal in Mijn Naam, zal u alle dingen leren en herinneren.* Hij is, 1 Joh. 2:27, de zalving die ons alles leert hoe en waarvan Hij zo genoemd wordt, zullen wij in het vervolg verklaren. Hij is de grote Onderwijzer van de kerk, die het vervullen van de grote belofte, zij zullen allen van God geleerd zijn, Joh. 6:45, is aanbevolen. Het staat droevig met Gods kerk, wanneer haar onderwijzers in een hoek gedreven zijn, en haar ogen hen niet zien. Maar veel beter is het alle andere leraars geheel en al te verliezen, dan deze grote Leermeester alleen. Want al belieft Hij hen te gebruiken, Hij kan geheel zonder hen krachtdadig en zaligmakend leren, waar zij zijn weggevoerd of weggenomen; maar zij kunnen zonder Hem niets leren met het allergeringste geestelijk voordeel. Allen die voorgeven leraars te zijn van anderen, en nochtans zijnen lerenden bijstand verachten, zullen te eniger tijd ondervinden dat zij werk hebben ondernomen dat hun niet toekwam.
Men zegt tegen ons gebruik maken van dit gestelde, *dat de apostel stelt dat de natuur ons ook leert,* 1 Kor. 11: 14.
Leert de natuur zelfs u niet? En de natuur is geen Persoon. Dit is de weg en wijze van hen, met wie wij te doen hebben. Is enig woord in een getuigenis dat wij bijbrengen, ergens leenspreukig gebruikt, al blijkt dat nog zo klaar het moet terstond even oneigenlijk worden verstaan in het getuigenis, daar men tegen heeft, al kunnen zij niet de reden waarom geven. Wordt deze wijze van weerspreken toegelaten; in de Schrift, in geen schrijver, in geen verkering van mensen zal iets verstaanbaars overblijven. Want bijna elk woord of naam wordt ergens oneigenlijk of leenspreukig gebruikt. In het bijzonder in deze plaats zegt de apostel, dat de natuur ons leert voorwerpelijk, gelijk de hemelen en aarde ons leren. Want de natuur wordt gezegd ons te onderwijzen door de gewoonten en daden van hen die leven, voortgaan, en handelen volgens de grondbeginselen, inspraken en genegenheden van de natuur. Elk ziet klaar dat hier niets wordt gezegd van enig dadelijk leren door onderwijs, of enig waar mededelen van kennis maar dat de natuur oneigenlijk wordt gezegd te doen, hetgeen wij doen te harer opzicht. Niet alleen in verscheidene plaatsen, maar in dezelfde spreuk kan men een woord gebruiken, eigenlijk ziende op de ene, en oneigenlijk ziende op de andere zaak. Dus zegt de dichter: *Disce puer virtutem ex me, verumque laborem; Fortunam ex aliis;* want deugd en vlijt, dacht hij, waren eigenlijk te leren; maar geluk of voorspoed niet.

Deze zaken zijn dan zeer verscheiden, gelijk elk aanstonds ziet. Doch wij staan niet op dit of dat bijzonder voorbeeld. Iemand niet volstrekt vooringenomen, leze maar bedaard het gesprek van onze Zaligmaker tot Zijn discipelen, waarin Hij hen opzettelijk onderricht van de natuur en het werk van Gods Geest, aan Wien Hij toen als het ware overdroeg de zorg voor hen en het Evangelie, volgens de belofte, Joh. 14, 15 en 16, en

hij zal in deze geen verder onderricht of bevestiging behoeven. Hij wordt daar dikwerf genaamd de Trooster, de naam van een Persoon, en wel met een ambt bekleed, ten aanzien van het werk dat Hij zou verrichten; en een andere Trooster in antwoord en overeenkomst met de Heere Christus, die een Trooster en een Persoon was, gelijk allen toestemmen, Joh. 14: 16. Is Hij dat niet, dan zou deze uitdrukking met die omstandigheden ons willen misleiden en niet onderwijzen.
Christus zegt wijders, *dat de Geest iemand is die de wereld niet ziet of kent, maar die in de gelovigen blijft en woont,* vers 17. *Iemand die de Vader zou zenden, en die vervolgens zou komen en wel om hen te onderwijzen, leiden, besturen, en zaken te herinneren,* vers 26. *Een Trooster die zou komen, en getuigenis geven van Hem*, Joh. 15: 26. *Iemand die Hij zou zenden om de wereld te overtuigen van zonde, rechtvaardigheid en oordeel,* Joh. 16: 7, 8, en die zou blijven bij Zijn discipelen om zijn lichamelijk afwezen te vervullen.
Dus wordt de Geest gezegd te spreken, leiden, onderwijzen, horen, ontvangen van Christus, en dat anderen te verkondigen, vers 13, 14, met vele andere dingen van de eigen natuur en gewicht; die niet worden gezegd van terzijde of in het voorbijgaan, maar in een lijnrecht aanhoudend gesprek, waarin onze Heere Jezus Christus voorheeft Zijn discipelen te onderrichten wie de Geest was, en wat Hij zou doen voor hen. Al sprak de gehele Schrift van Hem niets meer dan hetgeen onze Zaligmaker hier verklaart, alle onpartijdige mensen moesten en zouden Hem erkennen een Goddelijk Persoon te zijn.
Te zeggen, omdat het een of ander van deze dingen wordt of kan worden leenspreukig of verbloemd toegeschreven aan iets dat geen Persoon is, daar de oneigenlijkheid van zo'n toeschrijving klaar blijkt; daarom moeten ze alle eveneens zo worden toegeschreven aan de Heilige Geest, in dat gesprek van onze Zaligmaker tot Zijn discipelen, waarin Hij beoogde hen te onderwijzen, als gezegd, dat is al te schaamteloze stoutheid. Van dezelfde natuur is het hiervoor beredeneerde aangaande zijn onderzoeken van alle dingen, uit 1 Kor. 2: 11, hetwelk Hem bewijst te zijn een verstandig Werker, en onweersprekelijk aanduidt een Persoonsdaad. Hetzelfde doen de zaken, gemeld Rom. 8: 15, 16, 26. Hij helpt onze zwakheden, Hij bidt voor ons, Hij zelf getuigt met onze Geest - de eigenlijke mening van deze uitdrukkingen - zullen wij in het vervolg naspeuren.
De enigste toevlucht van onze tegenstrevers is hier te verzinnen een Persoonsverbeelding (Schlicting, p. 627).
Maar hoe bewijzen zij die? Alleen met te zeggen, dat deze dingen eigenlijk behoren tot een Persoon die de Geest niet is; dit is niet anders als op te richten hun eigen valse stelling tegen onze bewijsredenen, en niet kunnende het eerst gezegde betwisten, het besluit te loochenen.

§ 26. Nog twee plaatsen van deze natuur en enerlei inhoud, zijn genoeg om ons geloof te bevestigen in de beweerde waarheid. Deze zijn Hand. 13:2, 4. *Als zij de Heere dienden en vastten, zei de Heilige Geest: scheidt mij af Barnabas en Saulus tot het werk, waartoe Ik hen heb geroepen.* Zij dus uitgezonden door de Heilige Geest, vertrokken. En Hand. 20: 28, Hebt dan acht op uzelf, en op de gehele kudde over welke de Heilige Geest u opzieners heeft gemaakt. Deze plaatsen komen wel overeen. Hetgeen in de eerste wordt verhaald als een gebeurde zaak in een buitengewoon geval, wordt in de tweede leerkundig toegepast op gewone gevallen. In de eerste plaats zijn merkwaardig twee zaken, 1. Dat de Heilige Geest zegt dat Hij is de Persoon voor Wie en tot Wiens werk Barnabas en Saulus moesten worden afgezonderd. Hij zegt αθορισατε μοι, niet *zondert Mij,* gelijk in onze Overzetting, als ware de Geest alleen de Gebieder, maar

zondert *voor* Mij, dat Hem ook voorstelt als het Voorwerp van de geëiste plicht, en de Persoon, wiens werk moest worden uitgevoerd. Wie of wat wordt dan gemeend met de voornaam Mij? Immers een Persoon. Geen voorbeeld kan iemand aanwijzen waar ze enigszins verbeeldelijk wordt gebruikt dan in een klare gelijkenis.
Wij moeten dan naspeuren wie door het woord Mij bedoeld wordt. Dit Zijn Woorden van de Heilige Geest: De Heilige Geest zei: *zondert af voor Mij,* Hij wordt dan alleen beoogd. Al het verstand en de vlijt van onze tegenstrevers antwoordt maar, dat deze woorden de Heiligen Geest worden toegeschreven, omdat de profeten, die in de kerk van Antiochië waren, daarin spraken door zijn drift en ingeving. Doch deze uitvlucht geeft geen acht op de kracht van onze bewijsreden; want wij bewijzen niet enkel met wat Hij wordt gezegd te spreken, maar met hetgeen Hij spreekt, *zondert af voor Mij,* en vragen of de profeten door dat woord worden gemeend of niet? Zo ja, wie van hen? Want de Heilige Geest sprak dezelfde zaak door velen; en de een of de ander moet worden bedoeld in het gemeen door hen allen.
Te zeggen, dit was iemand van de profeten, is dwaas, ja lasterlijk.
Het slot van het derde vers bevestigt onze verklaring van het woord: *Tot het werk, waartoe Ik hen heb geroepen.* Dit is buiten tegenspraak de Heilige Geest. Nu, is mensen tot diensten te roepen een vrije daad van gezag, keuze en wijsheid, dat eigenschappen zijn van een Persoon en anders niets. De Schrift voert noch de Vader noch de Zoon ergens in, lijnrechter bekleed met Persoonseigenschappen, als de Heilige Geest in deze plaatsen.
Dit alles wordt bevestigd vers 4, *En zij uitgezonden door de Heilige Geest, vertrokken.* Hij riep hen door hun te schenken bekwaamheid en volmacht tot hun werk; Hij beval dat de kerk hen zou afzonderen, opdat zij werden gezegend en erkend in hun werk; en Hij zond hen uit door een indruk van zijn gezag op hun gemoed, hun gegeven door zijn vorige daden. Wordt hierdoor geen Goddelijk Persoon beschreven, dan weet ik niet hoe die kan beschreven worden.

§ 27. De andere tekst, Hand. 20: 28, bewijst hetzelfde; ze zegt uitdrukkelijk, *dat de Heilige Geest de ouderlingen van de kerk heeft gesteld tot opzieners ervan.* Dezelfde daad van wijsheid en gezag wordt Hem hier weer toegeschreven, en voor de gemelde uitvlucht blijft hier geen plaats. Want deze woorden zijn niet gesproken bijwijze van voorzegging, of in de naam van de Heilige Geest, maar Hem aangaande. En zij verklaren de anderen tekst. Want in de uitdrukking*, scheidt af voor Mij hen die Ik heb geroepen,* moet worden beoogd Hij die hen opzieners maakte, dat is, de Heilige Geest. En wij zullen wel doen op te merken, dat, zo Hij dit toen deed, Hij het nog doet, want de apostel beoogt niet mensen buitengewoon van de Geest gedreven of geroepen, maar de gewone bedienaars van de kerk. Zo mensen niet worden geroepen en aangesteld tot bedienaars, als in het eerst, in gewone gevallen, dan is de kerk dezelfde niet die ze was. Allen die dit werk en ambt op zich nemen, hebben het uiterste belang te overwegen wat zij in hun gehele onderneming met waarheid kunnen toeschrijven aan de Heilige Geest. Mensen niet voorzien met geestelijke gaven of bekwaamheden, die in de dienst treden om tijdelijk voordeel te bejagen, zullen weinig voldoende op die vraag kunnen antwoorden, wanneer zij eens worden gewillig gemaakt of gedwongen die zichzelf te doen.

§ 28. Nog een soort van getuigenissen moeten wij ten dezen kort overwegen, in welke van de Heilige Geest wordt gesproken als het voorwerp van zulke werkzaamheden en daden van mensen, dat niet kan zijn dan een Persoon. Want zo haast men ze toekent aan enig ander voorwerp, blijkt haar onbestaanbaarheid. Dus wordt Hij gezegd *verzocht te*

worden van die zondigen. Gijlieden stemt overeen om des Heeren Geest te verzoeken, Hand. 5:9. In welke zin dit woord ook gebruikt wordt, hetzij middelmatig, te beproeven, gelijk God wordt gezegd Abraham te verzoeken, hetzij ten kwade, te verwekken of aan te leiden tot zonde, het wordt nooit, het kan nooit worden gebruikt dan ziende op een Persoon.
Hoe kan een hoedanigheid, toeval of uitvloeisel van macht van God verzocht worden? Niemand kan verzocht worden dan hij die verstand heeft om het voorgestelde te overwegen, en een wil om daarop te besluiten. Dus verzocht de satan onze eerste ouders dus worden mensen verzocht van hun eigen lusten; dus worden wij gezegd God te verzoeken, wanneer wij Hem tergen door ons ongeloof, of wanneer wij zonder volmacht zijn kracht beproeven. Dus verzochten zij de Heilige Geest, die zich zondig waagden aan zijn alwetendheid, als wilde of kon Hij hun zonden niet ontdekken, of aan zijn heiligheid, als wilde Hij hun bedrog voorstaan. Op die wijze wordt Ananias gezegd *de Heilige Geest te liegen,* vers 3. Niemand kan liegen aan iets dan hetgeen bekwaam is het getuigenis te horen en aan te nemen. Want een leugen is vals getuigenis te geven aan hetgeen men spreekt. Dit moet hij, aan wie men liegt, kunnen oordelen en onderscheiden, dat zonder Persoonseigenschappen van wil en verstand onmogelijk is. Niet enkel een Persoon, maar een Goddelijk Persoon wordt de Heilige Geest hier verklaard te zijn want Petrus zegt, ter uitlegging van de woorden, vers 4*: Gij hebt niet mensen, maar Gode gelogen.* Deze dingen zijn zo klaar en duidelijk, dat het geloof van gelovigen zich weinig zal storen aan de bedrieglijke uitvluchten van onze tegenstrevers.
Op dezelfde wijze wordt de Geest gezegd *weerstaan te worden,* Hand. 7:51, hetwelk is de zedelijke weerstand of tegenstand van de enen Persoon tegen de anderen. Hij wordt ook gezegd *bedroefd te worden, of wij worden bevolen Hem niet te bedroeven,* Efez. 4: 30, gelijk zij oudtijds Gods Heilige Geest weerstonden en kwelden, Jes. 63: 10, een verbeeldelijke uitdrukking wordt in die woorden toegestaan. Eigenlijk kan men Gods Geest niet bedroeven of kwellen; want dat zou onvolmaaktheden insluiten, onbestaanbaar met de Goddelijke natuur. Maar gelijk God wordt *gezegd berouw te hebben en hartsmart,* Gen. 6: 6, wanneer Hij wil doen zaken die mensen doen, of gepast oordelen op zulke tergingen; en wanneer Hij wil verklaren welke uitwerksels zij zouden voortbrengen in een natuur voor zulke stoornissen vatbaar, zo wordt om dezelfde reden Gods Geest gezegd te worden bedroefd en gekweld.
Doch dit kan geenszins van Hem gezegd worden, zo Hij niet is een Persoon, wiens opzicht op zonde, door de evenredigheid tot menselijke personen, kan worden vertoond door deze uitdrukking.
Te zeggen *dat een kracht, of een dadelijk uitvloeisel van macht wordt bedroefd,* is voor alle mensen onverstaanbaar.
Zeker bij, die dus wordt verzocht, weerstaan en bedroefd door zonde en zondaars, is een die kan verstaan, oordelen en besluiten aangaande dezelve. Dat deze dingen ook elders volstrekt God aangaande gezegd worden, verklaart dat degene, te wiens opzichte zij in het bijzonder worden gemeld, God is.

§ 29. De gehele waarheid die wij voorstaan, blijkt nog klaarder in het gesprek van onze Zaligmaker, Matth. 12: 28. De Farizeeën zeiden*: Hij werpt duivelen uit door Beëlzebub, de vorst van de duivelen,* vers 24. Christus antwoordt: *Zo Ik duivelen uitwerp door Gods Geest, dan is Gods koninkrijk tot u gekomen;* en vers 31, 32: *Daarom zeg Ik u: alle zonde en lastering zal de mensen vergeven worden, maar de lastering tegen de Geest zal de mensen niet vergeven worden; die enig woord spreekt tegen de Zoon van de mens, het zal hem vergeven worden maar die tegen de Heilige Geest spreekt, het zal hem niet vergeven worden.* Zie ook Lukas 12: 8- 10. De Geest wordt hier uitdrukkelijk

onderscheiden van de Zoon, als de een Persoon van de ander. Van beiden wordt gesproken ten aanzien van dezelfde zaken op dezelfde wijze; en die zaken worden van hen gezegd algemeen in dezelfde zin. Was nu de Heilige Geest alleen Gods kracht en vermogen, toen bij Jezus Christus tegenwoordig, in alles wat Hij deed, tegen Christus en die kracht kon niet onderscheiden gesproken worden, want zij waren maar één en dezelfde. De Farizeeën lasterden, zeggende*: Hij werpt duivelen uit door Beëlzebub, de vorst van de duivelen.* Zij meenden een persoon, en noemden hem bij zijn naam, natuur en ambt.
Waarop onze Zaligmaker antwoordt, dat Hij ze uitwierp door *Gods Geest.* Een Goddelijk Persoon gesteld tegenover een duivel. Hij onderwijst en waarschuwt hen daarop onmiddellijk, toe te zien hoe zij die Heilige Geest lasterden, door Zijn werken en gewrochten toe te schrijven aan de vorst van de duivelen. Lastering tegen Hem toont lijnrecht wat en wie Hij is; inzonderheid zo'n zonderlinge lastering, die de schuld verzwaart boven alles wat de menselijke natuur anders kan verrichten.
Het wordt onderstelt dat tegen des Vaders Persoon kan gelasterd worden. Zo lasterde die mens tegen de naam van Jehovah en vloekte, Lev. 24: 11.
De Zoon kan in zijn onderscheiden Persoon gelasterd worden, gelijk hier uitdrukkelijk wordt gezegd, en daarbij gevoegd, dat de Heilige Geest ook onderscheiden kan worden gelasterd, of het onmiddellijke voorwerp kan zijn van die zonde, die onvergefelijk wordt verklaard. Mensen die evenwel beweren, dat deze Heilige Geest geen Goddelijke Persoon is, dromen waarlijk al wakende.

§ 30. Ik denk door al deze getuigenissen ten volle te hebben bevestigd het voorgestelde, dat de Heilige Geest geen hoedanigheid is, gelijk sommigen spreken, wonende in de Goddelijke natuur; geen enkel uitvloeisel van kracht en vermogen van God - niet het werken van Gods macht in en tot onze heiligmaking; maar een heilig, verstandig Wezen of Persoon. Uit verscheidene zaken in het voorbijgaan aangeraakt, blijkt onloochenbaar dat Hij is een Goddelijke zelfgenoegzame, zelfbestaande Persoon, samen met Vader en Zoon evengelijk deelgenoot van de Goddelijke natuur.
Onze weerstrevers betwisten dit op zich zelf niet zeer. Want zij belijden dat Hem worden toegeschreven zaken, die niemand dan God kan uitwerken. Nochtans loochenende dat Hij God is, stellen zij al hun hoop van voorspoed in te loochenen, dat Hij een Persoon is; doch omdat ons onderwerp het vordert, en het nuttig kan zijn voor sommiger geloof, zal ik nog enige klare getuigenissen dat Hij God is, aanhalen.

§ 31. 1. Hij wordt uitdrukkelijk *God* genoemd; en Gods Naam Hem eigenlijk en lijnrecht wordende gegeven ten aanzien van geestelijke dingen of zaken Gode alleen eigen, moet Hij ook hebben Gods natuur. In Hand. 5:3 wordt Ananias gezegd de *Heilige Geest te liegen,* dit wordt herhaald en uitgelegd vers 4. *Gij hebt geen mens, maar God gelogen.* De verklaring wat Persoon de Heilige Geest is dient tot verzwaring van de zonde, want Hij is God. Dezelfde Persoon, hetzelfde voorwerp van Ananias' zonde, wordt in beide plaatsen uitgedrukt; derhalve is de Heilige Geest God. Het woord liegen is het zelfde in beide plaatsen ψευδομαι; alleen heeft het andere samenstelling, vers 3, waar de vierde naamval er is bijgevoegd:
ψευσασθαι σε το πνευμα το αγιον dat gij zoudt bedriegen, of denken of ondernemen te bedriegen de Heilige Geest. Hoe? Door Hem te liegen, belijdende in de kerk waarin Hij voorzit iets dat vals is. Dit wordt verklaard vers 4 door εψευσω τω Θεω, *gij hebt God gelogen,* de natuur van zijn zonde wordt in de eerste plaats meest beoogd, haar Voorwerp in de tweede. Daarom noemt de apostel dezelfde zonde, vers 9, *een verzoeken van des Heeren Geest.* Hij loog aan des Heeren Geest, toen hij aan God loog. Deze drie

uitdrukkingen de Heilige Geest, God, des Heeren Geest, duiden aan dezelfde zaak en Persoon; of het gesprek heeft geen samenhang.
Men zegt hiertegen, *dat hetgeen wordt gedaan tegen de Geest, tegen God geschiedt, omdat God Hem zendt.*
Het is waar, als door de Vader gezonden, wordt alles wat tegen Hem geschiedt, zedelijk en zoveel de schuld aangaat, gedaan tegen de Vader. Dus zegt onze Zaligmaker te zijnen opzichte: *Die Mij veracht, veracht Hem die Mij zond.* Maar lijnrecht en onmiddellijk wordt tegen Christus en tegen de Geest gezondigd in hun eigen Personen. Hij is God hier getergd. Zo wordt Hij ook genoemd Heere in enen zin, die God alleen toekomt, 2 Kor. 3: 17, 18. De Heere nu is de Geest en wij worden veranderd van heerlijkheid tot heerlijkheid, απο κυριου πνευματος, door de Heere de Geest, *of des Heeren Geest;* waar Hem ook worden toegeschreven Goddelijke werkingen. Het gezegde Hem aangaande, 1 Kor. 12: 6-8, is overwogen Hoofdstuk 1.

Hetzelfde wordt ook door billijk gevolg opgemaakt uit het vergelijken van Schriftuurplaatsen met elk ander, waarin het gesprokene van God in de een plaats volstrekt, in de andere lijnrecht en onmiddellijk wordt toegepast op de Heilige Geest. Bijvoorbeeld, Levit. 26: 11, 12. *Ik zal, zegt God, Mijn tabernakel in het midden van u zetten, en Ik zal onder u wandelen, en Ik zal uw God zijn, en gij Mijn volk.* Het vervullen van deze belofte verklaart Paulus, 2 Kor. 6: 16, *Gij zijt de tempel van de levende God, gelijk God gezegd heeft: Ik zal in hen wonen, en onder hen wandelen, en Ik zal hun God zijn, en zij zullen mijn volk zijn.* Hoe en door wie geschiedt dit? 1 Kor. 3: 16, 17: *Weet gij niet, dat gij Gods tempel zijt, en dat Gods Geest in u woont? Zo iemand Gods tempel verontreinigt, hem zal God verdelgen, want Gods tempel is heilig, die gij zijt.* Was dan Hij, die oudtijds beloofde te wonen in Zijn volk, en hen daardoor Zijn tempel te maken, God; dan is de Heilige Geest God; want Hij is het, die volgens die belofte dus in hen woont.
Ook Deut. 32: 12, zegt Mozes van het volk in de woestijn*: de Heere alleen leidde hen en van hetzelfde volk in de woestijn wordt gezegd, dat des Heeren Geest hen leidde en rust gaf,* Jes. 63: 14. Des Heeren Geest is dan Jehovah of Jehovah alleen leidde hen niet. Hetgeen van hetzelfde volk wordt genoemd hun zondigen tegen God, en de Allerhoogste te tergen in de woestijn, Psalm 78: 17, 18, wordt *genoemd hun weerstreven en kwellen van de Heilige Geest,* Jes. 63: 10, 11. Vele dergelijke voorbeelden hebben ook anderen bijgebracht en verdedigd.

§ 32. Ten laatste worden Hem ook toegeschreven *Goddelijke eigenschappen,* gelijk
- eeuwigheid, Hebr. 9: 14. *Hij is de eeuwige Geest.*
- Alomtegenwoordigheid, Psalm 139:7. *Waar zal ik vlieden van Uw Geest.*
- Almacht, Micha 2:7, *Des Heeren Geest is niet verkort,* vergeleken met Jes. 40: 28, *De kracht van Gods Geest,* Rom. 15: 19.
- Voorwetendheid, Hand. 1: 16, *Deze Schrift moest vervuld worden, die de Heilige Geest door Davids mond voorzegde van Judas.*
- Alwetendheid, 1 Kor. 2: 10, 11. *De Geest onderzoekt alles, zelfs Gods diepe zaken.*
- Oppergezag over de kerk, Hand. 13: 2 en 20: 28.
- Ter verdediging van de eigen waarheid worden ook doorgaans met vrucht bijgebracht de Goddelijke werken Hem toegeschreven. Doch die hopen wij in het vervolg onderscheiden na te speuren.

Het gezegde zij nu genoeg om te weten wie Hij is, aangaande Wie, Zijn werken en genade wij voorhebben te handelen.

§ 33. Aangaande het wezen en *de Persoonschap* van de Heiligen Geest heb ik nog maar te zeggen, dat in de orde van bestaan Hij de *Derde* Persoon in de Heilige Drie-eenheid is.
Dit wordt uitgedrukt in het plechtige opnoemen ervan, daar die schikking groot bestuur geeft in Evangeliedienstpleging en gehoorzaamheid, Matth. 28: 19: Hen dopende in de Naam van de Vader, en van de Zoon en van de Heilige Geest. Ik beken dat deze opnoeming om de gelijkheid van de personen in dezelfde natuur somtijds verschikt wordt gelijk Openb. 1:4, 5: *Genade zij u en vrede, van Hem, Die is, was en komen zal, en van de zeven Geesten die voor zijn troon zijn, en van Jezus Christus.* De Heilige Geest wordt onder de naam van de *Zeven Geesten voor Gods troon* om zijn verscheidene en volmaakte werkingen in en voor de kerk, opgenoemd in orde voor de Zoon, Jezus Christus. Dus plaatst Paulus de Zoon voor de Vader, 2 Kor. 13: 13*: De genade van de Heere Jezus Christus, en de liefde Gods en de gemeenschap van de Heilige Geest zij met u allen.*
Sommigen denken, dat de Heilige Geest eerst wordt gemeld Kol. 2 - 2: *De erkentenis van de verborgenheid van God, en van de Vader en van Christus.* Wij mogen in het opnoemen van de Goddelijke personen onze vrijheid gebruiken, zij Allen zijnde een God, *boven alles gezegend in eeuwigheid.* Maar in hun ware en natuurlijke orde van bestaan en bijgevolg van werking, is de Heilige Geest de derde Persoon. Want in Zijn natuurlijk bestaan, gaat Hij uit van de Vader en de Zoon, zijnde evengelijk de Geest van beiden, gelijk verklaard is. Dit maakt de natuurlijke orde tussen de personen, die onveranderlijk is.
Hiervan hangt af de orde van Zijn werk*ing,* want Zijn werking is een gevolg van de orde van zijn bestaan.
Dus wordt de Vader gezegd Hem te zenden, gelijk ook de Zoon, Joh. 14: 16, 26 en 16: 7. En Hij wordt dus gezegd te worden gezonden van de Vader en de Zoon, omdat Hij is de Geest van de Vader en de Zoon, uitgaande van beiden, en is de naaste oorzaak in de Drie-eenheid in het verrichten van werken naar buiten. Doch gelijk Hij dus werd gezonden, is zijn eigen wil even gelijk in en tot het werk, waartoe Hij gezonden werd; gelijk de Vader gezegd wordt de Zoon te zenden, en het nochtans was des Zoons eigen liefde en genade tot ons te komen en ons te zaligen. En dit spruit hieruit, dat in het gehele huishoudelijke van de Drie-eenheid, in werken naar buiten, voornamelijk van genade, de orde van bestaan van de personen in dezelfde natuur ons vertoond wordt, en zij eveneens van elkaar afhangen in hun werkingen, als in hun bestaan.
De Vader is de Fontein van alles, zo in wezen en bestaan, als in werkingen. De Zoon is van de Vader, van Hem geteeld, en daarom ten aanzien van Zijn werken van Hem gezonden. Toch is zijn eigen wil in en tot hetgeen waartoe Hij wordt gezonden. De Heilige Geest gaat uit van Vader en Zoon, en wordt daarom gezonden en gegeven door hen, ten aanzien van alle werken, die Hij onmiddellijk uitwerkt, nochtans is Zijn eigen wil het lijnrechte grondbeginsel van alles wat Hij doet. Hij deelt elk uit, gelijk Hij wil. Dit zij genoeg aangaande het wezen van de Heilige Geest en zijn orde van bestaan in de gezegende Drie-eenheid.

Eerste boek
Hoofdstuk 4.

Eigen werken van de Heilige Geest in de eerste of oude schepping

1. Zaken in Goddelijke werkingen op te merken. Gods werken, hoe toegeschreven aan God volstrekt, hoe onderscheiden aan elk Persoon.
2. Reden hiervan.
3. Voltooiende daden in Goddelijke werken, toegeschreven aan de Heilige Geest, en waarom.
4. Eigenlijke werken van de Geest, ten aanzien van de oude schepping.
5. Idem
6. De delen van de oude schepping, de hemel en zijn heir. Wat het heir van de hemel. Het heir van de aarde.
7. Het hemels heir voltooid door de Geest.
8. Ook dat van de aarde.
9. Zijn zweven over de oude schepping, Psalm 104: 30.
10. De schepping van de mens, het werk van de Geest daarin.
11. Idem
12. Idem
13. Idem
14. Idem
15. Het werk van de Geest in het bewaren van alle geschapene dingen, natuurlijk en zedelijk.
16. Verdere bewijzen daarvan, in en buiten de kerk.
17. Werk van Gods Geest in de oude schepping, waarom spaarzaam bekendgemaakt.

§ 1. Eer wij handelen van des Heiligen Geestes werkingen, Hem in het bijzonder eigen, moeten wij vooraf iets zeggen aangaande de werkingen van de Godheid in het algemeen, en de wijze ervan. Dit moet ons recht leiden en besturen in vele Schriftuurplaatsen en in de bijzondere zaken, die wij voor hebben.
Alle Goddelijke werkingen, zowel schepping, natuur, als genade worden doorgaans toegeschreven aan God volstrekt, omreden de verscheidene Personen in hun werkingen onverdeeld zijn, allen werkende door dezelfde wil, wijsheid en macht. Van elk werk van God is dan elke Persoon auteur, omdat elke Persoon God is, en de Goddelijke natuur hetzelfde onverdeelde grondbeginsel van alle Goddelijke werkingen. Dit spruit uit de eenheid van de Personen in hetzelfde Wezen. Doch in Hun wijze van bestaan in het, is tussen en onder hen onderscheiden betrekking en orde. Hierom wordt elk Goddelijk werk onderscheiden toegekend aan elke Persoon, en bij uitstek aan Een. Zo is het in de werken van de oude schepping en van de nieuwe, ook in al hun bijzonderheden. Dus wordt het scheppen van de wereld onderscheiden toegeschreven aan de Vader als Zijn werk, Hand. 4: 24. Aan de Zoon als het Zijne, Joh. 1: 3; en ook aan de Heilige Geest, Job. 33: 4. Maar bij uitstek aan de Vader; en volstrekt aan *God,* die de Vader, de Zoon en de Heilige Geest is.

§ 2. Gods werken worden dus onderscheiden toegeschreven aan elke Persoon, omdat in de onverdeelde werking van de Goddelijke natuur, elk Persoon hetzelfde werk doet, in

de orde van zijn bestaan; niet de een als het werktuig van de ander, of enkel van de ander te werk gesteld, maar als een gemeen grondbeginsel van gezag, wijsheid, liefde en macht. Hoe worden zij dan bij uitstek toegekend het een aan de ene Persoon, het andere aan de Ander?
Hoe aan de Vader *Opera Naturae*, de werken van de natuur of de oude schepping; aan de Zoon *Opera Gratiae procuratae*, alle Goddelijke werkingen, die behoren tot herstel van het mensdom door genade; en aan de Geest *Opera Gratiae applicatae*, Gods werken, waardoor genade in ons wordt uitgewerkt?
Antwoord.

(1) Wanneer een eigenlijke indruk wordt gegeven van het bijzondere eigendom van enig Persoon aan enig werk, wordt dat werk aan die Persoon in het bijzonder toegekend. Dit geschiedt van des Vaders macht en gezag in de oude schepping, en van des Zoons genade en wijsheid in de nieuwe.
(2) Waar enig Persoon voornamelijk neerbuigt tot enig werk, waarin de andere niet meehelpen dan door goedkeuren en toestemmen. Zodanig was des Zoons aannemen van de menselijke natuur, en alles wat Hij in dezelve deed. Zodanig is ook het neerbuigen van de Heilige Geest tot zijn ambt, dat Hem eigenlijk en bij uitstek recht geeft tot Zijn Eigen onmiddellijke werken.

§ 3. 2. Omdat de orde van werking en onder de onderscheiden personen afhangt van de orde van Hun bestaan in de gezegende Drie-eenheid, in elk groot werk van God, worden de besluitende, voltooiende, volmakende daden aan de Heilige Geest toegeschreven. Dit zullen wij vinden in al de voorbeelden die wij nagaan. Hierom zijn de *on*middellijke daden van de Geest de allerverborgenste, keurigste en geheimzinnigste, als behelzende het voltooiende deel van Gods werken. Sommigen wilden graag uitsluiten alle gedachten of melding van Hem in Gods werken; maar waarlijk zonder Hem is geen gedeelte van enig werk van God volkomen of voltooid. Het begin van alle Goddelijke werkingen wordt toegekend aan de Vader, als *Fons et Origo Deitatis*, de bron van de Godheid zelf. *Uit Hem, door Hem en tot Hem zijn alle dingen,* Rom. 11:36. Het doen bestaan, bevestigen en dragen van alles wordt toegeschreven aan de Zoon, Hij is voor alle dingen, en door Hem bestaat alles, Kol. 1: 17. Gelijk Hij alles met de Vader schiep, geeft Hij alles bestaan en duurzaamheid, op een bijzondere wijze, als des Vaders macht en wijsheid. Hij draagt alle dingen door het Woord zijner kracht, Hebr. 1: 3. En het voltooien en volmaken van al deze werken wordt toegeschreven aan de Heilige Geest, gelijk wij zien zullen.
Ik zeg dit niet alsof de een Persoon de ander opvolgde in Zijn werking, ook niet alsof de een ophield en enig werk overgaf en de ander het opvatte en voortzette. Want elk Goddelijk werk, en elk gedeelte er van, is Gods werk, dat is, van de gehele Drie-eenheid onafscheidelijk en onverdeelbaar. Toch ligt op deze werken van God naar buiten een bijzondere stempel van de orde van werking van elke Persoon, ten opzichte van hun natuurlijk en noodwendig bestaan, ook ten aanzien van hun inwendige Hen uitbeeldende eigenschappen, door welke wij onderscheiden onderwezen worden Hen te kennen en te aanbidden. Deze orde van zaken recht te overwegen, zal ons besturen in het rechte verstand van hetgeen ons geloof wordt voorgesteld, aangaande God in Zijn werken en woord.

§ 4. Deze dingen vooraf gezegd zijnde, gaan wij voort te overwegen de eigenlijke werkingen van de Heilige Geest, als ons geopenbaard in de Schrift. Al Gods werken kan men brengen tot twee hoofdzaken.

1. Van de natuur.

2. Van de genade,
   óf *de werken van de oude en de nieuwe schepping.*

En wij moeten onderscheiden naspeuren des Heiligen Geestes eigenlijke werkingen in en omtrent deze werken.

§ 5. Het werk van de oude schepping had twee delen. 1. Hetgeen aanging het onbezielde deel in het gemeen, met zijn invloed, tot voortbrenging van levende, doch redeloze schepselen. 2. Het redelijke of verstandige deel, met de wet van zijn gehoorzaamheid aan God, de eigenlijke nuttigheden en einden waartoe het geschapen was. In deze beide soorten zullen wij naspeuren en overwegen de eigenlijke werken van de Heilige Geest.

§ 6. De algemene delen van het geschapene zijn de hemelen en de aarde, Gen. 1: 1: In den beginne schiep God de hemel en de aarde hetgeen tot dezelve behoort, wordt genoemd *hun heir.* Gen. 2: 1: De hemelen en de aarde waren voltooid en al hun heir. Het hemelse heir is zon, maan, sterren en zelf de engelen; dus genoemd 1 Kon. 22: 19: Ik zag de Heere, zittende op zijn troon, "wechol tsava' hasjamajiem" en *al het hemelse heir* staande bij Hem aan Zijn rechter en linkerhand; dat is, al de heilige engelen, gelijk Dan. 7; 10, 2 Kron. 18:18. Ook Gods heir genoemd, Gen. 32: 1, 2: Jakob ging ook zijns weegs, en Gods engelen ontmoetten hem; en toen hij ze zag, zei Jakob, dit is *Gods heir;* "machaneeh", het woord dat hij gebruikt betekent een gelegerd heir; σπατια ουρανιος, Lukas 2: 13, het hemelse heir of heirleger. Zon, maan en sterren worden ook genoemd het heir van de hemel, Deut. 4: 19: *Dat gij ook uw ogen niet opheft naar de hemel, en aanziet de zon, maan en sterren, van des hemels gehele heir.* Zo Jes. 34: 4, Jer. 33: 22: Dit hemels heir aanbaden de Joden afgodisch, Jer. 8:2: Zij zullen ze uitspreiden voor de zon, maan en al het hemels heir, die zij hebben liefgehad, gediend, nagewandeld, gezocht en geëerd. Het verdubbelen van de uitdrukkingen toont, dat zij op allerlei wijze hun toeschreven ere die God alleen toekomt, die zij alleen moesten hebben geliefd, gediend, nagewandeld, gezocht en geëerd. Dus Jer. 19: 13. Ook genoemd "malkat hasjamajiem" de koningin van de hemel, Jer. 44:17, om de schoonheid en het sieraad.

Het heir van de aarde zijn mensen, dieren en alle andere schepselen, die uit de aarde groeien, of van dezelve leven en gevoed worden. Deze allen worden genoemd het heir van hemel en aarde, uit tweeërlei hoofd.

(1) Om hun orde en sierlijke schikking. Een heir is eigenlijk een getal van mensen, in orde geschikt tot enig einde of oogmerk; en al hun kracht en sterkte, al hun ontzaglijkheid en sieraad bestaat in en spruit uit die orde. Zonder die zijn ze maar een verwarde hoop. Doch een heirleger met banieren is schoon en schrikbarend, Hoogl. 6: 10. Eer alles in deze orde was geschikt, was dit heelal een ruwe mengelklomp, zonder schoonheid of sieraad, want de aarde was woest en zonder gedaante, Gen. 1:2. Hierom vertaalt de gemene Latijnse overzetting het woord in deze plaats *Ornatus eorum,* al hun schoonheid en sieraad. Want het scheppen en sierlijk schikken van deze heiren gaf hun schoonheid en sieraad hierom noemen de Grieken de wereld κοσμος, dat is, *iets opgesierds.*

(2) Omdat alle schepselen in hemel en op aarde, Gods heirlegers zijn, om zijn onweerstaanbare wil en welbehagen te volbrengen. Hierom noemt God Zich dikwerf *Heere der heirscharen;* Heer over beide heirlegers, een van de hemel boven, heilige engelen en hemelse lichamen, en een van alle schepselen beneden op de aarde. Want deze allen gebruikt Hij en doet hen dienen naar zijn welbehagen, tot het uitvoeren van zijn wil en oordelen. Dus sloeg een van die engelen een geheel heirleger van mensen in een nacht, Jes. 37: 36. ja de sterren in haar loopplaatsen vochten tegen

Sisera, Richt. 5: 20. God bestuurde de invloeden van de hemel tegen hem; zo hier ook geen engelen bedoeld worden. God noemt ook onder de geringste schepselen van de aarde sprinkhanen en rupsen, wanneer Hij ze zendt om enig land te vernielen om zonde, zijn heir of heirleger, Joël 2: 11. Doch dit in het voorbijgaan.

§ 7. Het vormen nu en voltooien van dit heir van hemel en aarde wordt eigenlijk Gods Geest toegeschreven, en hierdoor werd het werk van de schepping voltooid en voleindigd. Eerst ten opzichte van de hemelen, Job 26: 13: Door Zijn Geest heeft Hij de hemelen versierd, Zijn hand heeft de kronkelende slang gevormd. Of liever, Zijn Geest heeft versierd. Want "sjiefrah" komt overeen met "roeach" de Geest, niet met *Hij* en het woord betekent versieren, schoon, aangenaam maken. Dus zijn de hemelen versierd door Gods Geest, toen Hij door het scheppen en schikken van hun zichtbaar heir, hen zo heerlijk en schoon maakte als wij zien.
De Targum (een oude verklaring) heeft*: Zijn Geest versierde het aangezicht van de hemelen,* of gaf hun de bevallige schoonheid en welgeschiktheid, waarin wij hen zien. Hierom worden de hemelen als versierd met maan en sterren gezegd te zijn het werk van Gods vingeren, Psalm 8:4, dat is, niet alleen door almacht voortgebracht, maar keurig gewrocht en versierd door Gods Geest. Want door Gods vinger of vingeren wordt bijzonder bedoeld *Gods Geest.* Hierom zegt Christus, Lukas 11: 20*: Maar zo Ik door Gods vinger duivelen uitwerp*…. En Matth. 12:28*: Zo Ik duivelen uitwerp door Gods Geest.* Die dan heeft de hemelen, als 't ware, keurig gewrocht, versierd, opgepronkt, schoon en heerlijk gemaakt, om te verkondigen de prijs van zijn macht en wijsheid, Psalm 19: 1. De Hebreeën verstaan door de langwemelende slang, hier gevoegd bij het versieren van de hemelen, de melkweg in de lucht, die voor het oog het bewegen of wriggelen van een slang in het water vertoont. Aan de Geest wordt dan eigenlijk toegeschreven het werk van het voltooien en voleindigen van de hemelen en hun heir; hetwelk wij verstaan moeten volgens de hier voorgemelde regelen, en niet met uitsluiting van de andere Personen.

§ 8. Zo was het ook met de aarde. God schiep eerst uit niet de aarde, of deze benedenwereld, die zich naderhand verdeelde in zee en droog land. Gelijk door de hemelen verstaan wordt alles wat daarboven en rondom is, wordt door de aarde in haar eerste schepping verstaan de gehele mengelklomp van aarde en water want terstond worden diepte of afgrond en wateren genoemd, zonder hun voortbrenging te melden als onder het scheppen van de aarde, Gen. 1: 2.

(1) Deze mengelklomp dus geschapen zijnde, zweefde *Gods Geest* op die wateren niet enkel water afgescheiden, maar als vervattende de oorspronkelijke vocht, die het stoffelijke grondbeginsel was van leven en zijn voor alle schepselen. "we roeach 'Elohiem merachefet 'al-penee hamajiem". Het woord *Merachefet* betekent een zachte kleine beweging, gelijk een duif of andere vogel maakt in het uitbroeien van zijn eieren, of in het koesteren en verdedigen van zijn jongen. Dit kan geenszins dulden het zeggen van sommigen, dat "roeach 'Elohiem" Geest Gods hier, gelijk soms elders, betekent *de wind;* en genoemd wordt *Gods wind,* omdat die groot en krachtig was, gelijk in de Schriftstijl de grootheid en het uitmunten van iets door die spreekwijs wordt aangeduid, en een grote beving, genoemd een beving Gods, 1 Sam. 14: 15, cederen Gods, en dergelijke. Want, wanneer was die wind geschapen? De verhevelingen zijn eerst voortgebracht op de vierde dag, met het uitspansel, de plaats van hun verblijf. Vanwaar, of wat deze wind dan zou zijn is onverstaanbaar.
(2) Het woord hier gebruikt, betekent zulke zachte lieflijke beweging als vogelen maken op hun nesten. 't Is driemaal in de Schrift, hier, Deut. 32: 11 en Jer. 23:9. Het zegt

uitdrukkelijk, Deut. 32, het bewegen van een arend over zijn jongen ter verdediging, veiligheid en groei. "jerachef jifroosj kenafauw", gelijk een arend zijn vleugelen uitspreidt over zijn jongen. In Jeremia vertalen wij het beven, al mijn beenderen beven, dat is, bewegen zich bevende, gelijk de vederen van een vogel over zijn nest. Dus kan geen zo grote en geweldige wind, die men *een wind Gods* kan noemen, hier worden bedoeld, maar alleen Gods Geest Zelf en Zijn werk.

§ 9. Het werk van Gods Heilige Geest aan de aarde en haar heir was dan, dat Hij op Zich nam de gehele geschapen stof, waaruit alle levende schepselen zouden worden gevormd, daartoe te koesteren en te behoeden, opdat zij haar bestaan hebbende door de kracht van Gods Woord, werd gebracht tot de vorm, orde, schoonheid en volmaaktheid, waartoe zij was verordend. Tot dit oogmerk deelde Hij ze mee een levend en vruchtbaarmakende kracht, en legde er in de zaden van dierlijk leven voor alle soorten van zaken. Hierop bracht ze voort op Gods bevel allerlei schepselen in overvloed, volgens de zaden en grondbeginsels van leven aan de ruwe mengelklomp meegedeeld, door het koesterende zweven van de Heilige Geest. Zonder Hem was alles een dode zee, een verwarde afgrond met duisternis bedekt, onbekwaam iets voort te brengen, niet meer toebereid tot voortbrenging van het een dan het ander. Maar door het zweven van Gods Geest op dezelve, werden er aan meegedeeld de grondbeginselen van al de geslachten, soorten en gestalten van zaken, die met onnagaanbare verscheidenheid uitmaken haar heir en sieraad.
Dit is beter verhaal van de oorsprong van alle dingen, in zijn soorten, dan oude of nieuwe wijsgeren geven. En hieruit sproot de oude overlevering, dat alles is gevormd uit water, waarop Petrus zinspeelt, 2 Pet. 3: 5. Cyprianus verklaart dit in het brede, wiens woorden ik daarom uitschrijf. (nu volgt een Latijns citaat)

Dit werk van het koesteren en voeden van de schepselen wordt in het bijzonder de Heilige Geest toegeschreven, Psalm 104: 30, *Gij zendt Uw Geest uit, zij worden geschapen, en Gij vernieuwt het gelaat van de aarde.* Het scheppen of voortbrengen hier beoogd, is niet het eerste grote scheppingswerk van alles, maar het dagelijkse voortbrengen van schepselen in en volgens hun geslacht. Want de psalmist handelt vers 29 van het afnemen van alle soorten van schepselen in de wereld, door het afsnijden en eindigen van hun leven door Gods voorzienigheid; *Gij verbergt uw aangezicht, zij worden verschrikt Gij neemt hun adem weg, zij sterven, en keren weer tot hun stof.*
De eerste reden waarom onder dit gedurig afnemen en sterven van alle soorten van schepselen, de wereld niet woest en leeg wordt, is omdat Gods Geest, Wiens ambt en werk is alles gedurig in wezen te houden en te bewaren, door zijn kracht voortbrengt nieuw onderstand van schepselen in plaats van hen die dagelijks gelijk bladeren van de bomen afvallen, en tot hun stof terugkeren. ja, daar de aarde zelf, de algemene voedster van hen allen, bij het omlopen van elk jaar schijnt te zijn teneinde van haar werk en nut, met de dood op het aangezicht, die dikwerf tot diep in haar ingewanden doordringt, vernieuwt Gods Geest haar weer door Zijn invloeiende hulp, doende alles in zijn soort opnieuw voortbrengen, waardoor haar geslacht nieuwe schoonheid en sieraad ontvangt.
Dit is het voorname dat de Schrift uitdrukkelijk zegt aangaande het werk van Gods Geest over het onbezielde gedeelte van het geschapene. Zijn werkingen over de mens, en de gehoorzaamheid die hij God schuldig is volgens de wet en het verbond van zijn schepping, moeten wij wijders overwegen.

§ 10. De mens in zijn schepping kan worden aangemerkt tweezins.
1. Enkel natuurlijk ten aanzien van de delen die Zijn Wezen uitmaken.

2. Zedelijk ten opzichte van zijn grondregels van gehoorzaamheid, de wet hem gegeven, en het einde hem ten loon voorgesteld.

De Schrift stelt ons deze dingen onderscheiden ter beschouwing voor.

(1) Het eerste wordt uitgedrukt Gen. 2:7: *De Heere God vormde de mens van het stof van de aarde, en ademde in zijn neusgaten de adem des levens, en de mens werd een levende ziel.* Daar is, 1, de stof, waarvan hij gevormd werd; 2, het leven gevend grondbeginsel daarbij gevoegd 3, het uitwerksel van die samenvoeging en vereniging. De stof was "'afar min ha'adamah"; stof van de aarde, of stof vergaderd tot een hoop van en op de grond, "roosj 'afroot tebeel", Spreuk. 8: 26. Zo wordt God de grote de algemene Maker van alles, vertoond als een kunstenaar, die eerst zijn stof bereidt en ze dan vormt gelijk Hij wil. Dit wordt gemeld tot twee einden.

- Om te vertonen Gods voortreffelijkheid, macht en wijsheid, die uit zulke geringe, verachtelijke stof, als een hoop stof van de vloer, als 't ware, samen geveegd, kon maken, en maakte zo'n uitnemende, sierlijken en heerlijke maaksel als het menselijk lichaam is, of als Adams lichaam was voor de val.
- Om de mens te herinneren zijn oorsprong, opdat hij ootmoedig en afhankelijk bleef van de wijsheid en goedheid van zijn Schepper; want daardoor, niet door zijn oorspronkelijke stof werd hij zo voortreffelijk. Dit erkende Abraham plechtig voor de Heere, Gen. 18: 27, *Zie ik heb mij onderwonden tot de Heere te spreken, die maar stof en as ben.* Hij vernedert zich met zijn oorsprong te herdenken En God verwijt dit als het ware Adam, op zijn zond en overtreding Gen.: 19 *Gij zult terugkeren tot stof, waaruit gij genomen bent. Want gij zijt stof, en tot stof zult gij terugkeren.* God zegt hem, dat hij nu door de zonde had verloren de onsterflijkheid, voor welker genieting hij vatbaar geschapen was en dat zijn lichaam volgens zijn natuur en gesteltenis zou terugkeren tot zijn eerste grondbeginsel of het stof van de aarde.

(2) In dit dus gevormd stof ademde God, "niesjmat chajiem", de adem des levens *Divinae aurae particulam,* een leven verwekkende onsterfelijke Geest. Deze ademde God in hem, als hem iets gevend van Zichzelf, iets onmiddellijk van zijn eigen, niet gevormd uit enig tevoren geschapene stof. Dit is de redelijke ziel, of verstandige geest. Dus werd de mens een middenschepsel tussen de engelen boven en de gevoelige schepselen beneden. Zijn lichaam was gevormd gelijk de dieren uit de stof op de eerste dag geschapen, en afgescheiden tot droog land op de derde dag. Zijn ziel was een onmiddellijk voortbrengsel en uitvloeisel van de Goddelijke macht gelijk de engelen. Dus ademde onze Zaligmaker, toen Hij in de werken van de nieuwe schepping de Heilige Geest aan zijn leerlingen schonk, op hen, als een teken dat Hij hen iets van het Zijne gaf. Deze hemelse Geest, deze hemeladem was voor de mens een levengevend grondbeginsel.

(3) Want het uitwerksel was, dat hij werd "lenefesj chajah" *een levende ziel.* Zijn lichaam werd hierdoor bezield en bekwaamd tot alle leventonende daden. Hierdoor kon hij zich bewegen, eten, zien, horen, enz. Want de natuurlijke uitwerksels van deze adem des levens worden in deze uitdrukking enkel bedoeld. Dus werd de eerste mens Adam gemaakt tot een levende ziel, 1 Kor. 15:45. Dit was de schepping van de mens ten aanzien van de grondbeginselen, waarin zijn natuur bestaat.

§ 11. 2. Zijn zedelijke toestand en grondregel van gehoorzaamheid aan God, wordt uitgedrukt Gen. 1: 26, 27: En God zeide: *Laat ons mensen maken* ***in*** *Ons eigen beeld,*

naar onze gelijkenis en dat ze heerschappij hebben dus schiep God de mens in zijn eigen beeld, in Gods beeld schiep Hij hem. Hij maakte hem oprecht, Pred. 7: 29, volmaakt in zijn toestand; alleszins volkomen, bekwaam, geschikt en machtig tot de gehoorzaamheid van hem geëist. Zonder zwakheid, kwaal, ziekte, tegenstrijdige grondbeginsels, genegenheden of redeneringen. een algemene rechtheid van natuur, bestaande in licht, macht en orde in zijn verstand, gemoed en genegenheden, was het voorname deel van dit beeld van God, waarin hij, werd geschapen. Dit blijkt, zo uit de natuur van de zaak zelf, als uit van de apostel beschrijving van het vernieuwen van dat beeld in ons door Christus' genade, Ef. 4:24, Kol. 3.10. Laat ons in beide deze opzichten overwegen de eigenlijke werkingen van Gods Geest.

§ 12. Ten eerste, aangaande de wezenlijke grondbeginselen van des mensen natuur, drukt God niet vergeefs uit zijn meedelen van een levensgeest door in hem te ademen. God ademde in zijn neusgaten de adem des levens. Gods Geest en Gods adem zijn dezelfde alleen is de een uitdrukking eigenlijk, de andere leenspreukig; derhalve is dit ademen de eigenlijke daad van Gods Geest. Het scheppen van de menselijke ziel, een levend onsterfelijk grondbeginsel en wezen, is het onmiddellijke werk van Gods Geest, Job 33:4: *Gods Geest heeft mij gemaakt, en de adem des Almachtigen heeft mij leven gegeven.* Hier wordt wel het scheppen en voortbrengen van beide de wezenlijke delen van de menselijke natuur ziel en lichaam, dezelfde auteur toegeschreven want Gods Geest en Gods adem zijn dezelfde maar omdat verscheiden uitwerksels worden gemeld, wordt dezelfde oorzaak met verscheiden namen herhaald. Deze Geest van God maakte eerst de mens, of vormde zijn lichaam uit het stof, en gaf hem toen die adem van leven, waardoor bij werd een levende ziel. Dus wordt te deze eerste opzichte, het scheppen van de mens toegeschreven aan de Heilige Geest; want de mens was de voltooiing van de lagere schepping en opdat God door hem werd verheerlijkt zijn alle andere dingen geschapen. Hier worden dan onderscheiden verklaard de werkingen van Hem, aan wie het voltooien en voleindigen van alle Goddelijke werken eigenlijk is aanbevolen.

§ 14. Ten tweede, laat ons overwegen van de mens zedelijke staat en toestand, en de toegerustheid van zijn gemoed en ziel om God te gehoorzamen en te genieten. Dit was het voorname deel van Gods beeld, waarin hij geschapen was. Drie zaken waren nodig om de mens te bekwame tot het Godeleven, waarvoor hij was geschapen.

1. Vermogen om te onderscheiden Gods wil en mening ten aanzien van de gehelen plicht en gehoorzaamheid, die God van hem vorderde en zoverre Gods natuur en eigenschappen te kennen, dat hij God geloofde te zijn het enigste Voorwerp van al de daden en plichten van godsdienstige gehoorzaamheid, en een algenoegzame voldoening en loon in deze wereld en eeuwig.
2. Een vrije onwedersprokene, onverwarde geneigdheid tot elke plicht van de wet van zijn schepping, teneinde om voor God te leven.
3. Een bekwaamheid van verstand, wil en gerede toestemming in de genegenheden, tot recht geschikt volbrengen van alle plichten en onthouding van alle zonden. Deze dingen behoorden tot de ongeschonden staat van zijn natuur, met de oprechtheid van de staat en toestand, waarin hij was geschapen. En al deze dingen waren eigenlijke gewrochten van de onmiddellijke werkingen van de Heilige Geest. Want al is deze rechtheid van zijn natuur onderscheidbaar en afscheidbaar van de vermogens van des mensen ziel, was ze in zijn eerste schepping niet dadelijk ervan onderscheiden, en ze werd niet tot dezelve toegedaan of hem ingestort wanneer geschapen, maar zij is geschapen tegelijk met hem; dat is, zijn ziel werd gemaakt, gepast en bekwaam om te leven voor God als zijn Opperheer, hoogste goed en laatste einde.

Dus was alles dan geheel van de Heilige Geest, van wie de ziel is, gelijk wij verklaard hebben. Ja, al waren deze bekwaamheden van de mens natuurlijke vermogens bijgevoegd, als bovennatuurlijke gaven, (dat echter zo niet is) zij moesten worden erkend bijzonder van de Heilige Geest te zijn. Want in het weer herstellen van deze bekwaamheden in ons verstand, in onze vernieuwing tot Gods beeld in het Evangelie, wordt duidelijk verklaard dat de Heilige Geest ze onmiddellijk werkt. En daardoor herstelt Hij zijn eigen werk, en neemt niemands werk uit zijn hand. Want in de nieuwe schepping bestemt de Vader het in de weg van gezag, brengt alles tot één Hoofd in Christus, Ef. 1: 10, en herstelt Zijn oorspronkelijk eigen werk. De Zoon geeft alles een nieuw bestaan dat hem van de beginne toekwam, Kol. 1: 16; en de Heilige Geest vernieuwt in ons Gods beeld, hetwelk oorspronkelijk in te planten zijn eigen werk was. *Dus kan Adam worden gezegd Gods Geest te hebben gehad in zijn onschuld.* Hij had Hem in deze eigenlijke gewrochten van zijn macht en goedheid, en hij had Hem volgens de inhoud van het verbond, waardoor hij Hem geheel kon verliezen, gelijk gebeurde. Hij had Hem niet door eigenlijke inwoning, want de gehele wereld was toen Gods tempel. In het genadeverbond gegrond in de Persoon en op het Middelaarschap van Christus is het anders. Bij elk, aan wien Gods Geest wordt geschonken tot vernieuwing van Gods beeld in hem, blijft Hij eeuwig. Doch in alle mensen van de eerste tot de laatste zijn alle goedheid, rechtvaardigheid en waarheid, vruchten van de Geest, Ef. 5: 9.

§ 15.Gods werken, dus voltooid, en het gehele natuurgebouw in orde geschikt, laat Gods Geest niet varen. Want gelijk het bewaren, in staat houden en bedrijvig maken van alles in het heelal, volgens elks eigen natuur en onderlinge aaneenschakeling komt van de machtige en krachtdadige invloeden van Gods voorzienigheid zijn in en over alle dingen, hetzij enkel natuurlijke en dierlijke, hetzij redelijke en zedelijke bijzondere werkingen van de Heilige Geest. Een voorbeeld van elke soort zal genoeg zijn. Aangaande het eerste, wordt het voortplanten van de opvolgende geslachten van schepselen en het jaarlijks vernieuwen van het gelaat des aardrijks Hem toegeschreven, Psalm 104: 30, gelijk wij getoond hebben. Want gelijk wij wensen te erkennen de behoorlijke en rechte krachten en werkingen van de tweede oorzaken, verfoeien wijde God verzaking, die daaraan toeschrijft een oorspronkelijke en onafhankelijke kracht en oorzakelijkheid, zonder dat tevoren in, door en op de tweede oorzaken gewerkt wordt door Gods kracht. En deze wordt hier de Geest toegeschreven, die God tot dat einde en oogmerk uitzendt. In redelijke en zedelijke daden, waarin de grote zaken van de wereld bestaan, en waarnaar ze geschikt worden, werkt de Geest ook bijzonder. Dus werkt Hij de grote deugden van wijsheid, moed en dapperheid tot het voortbrengen van grote zaken in de wereld gebruikt. Wanneer God oudtijds mensen verwekte om zijn volk te richten, en hun vijanden ten onder te brengen, wordt gezegd dat Gods Geest op hen kwam, Richt. 3: 10: *Des Heeren Geest kwam op Othniël, en hij richtte Israël, en toog uit ten strijde.* Gods Geest begaafde hem met wijsheid om te regeren, en met moed en bestuur in oorlog. Dus ook Richt. 6:34. En hoewel de voornaamste voorbeelden hiervan zijn gegeven onder Gods volk, wanneer evenwel mensen in de wereld worden verwekt om te doen grote en wonderlijke dingen, door welke God zijn oordelen, beloften of dreigementen uitvoert, ontvangen ook zulken de bijzondere gaven en onderstanden van Gods Heilige Geest.
Hierom wordt Cyrus uitdrukkelijk genoemd *Gods gezalfde,* Jes. 45: 1. Cyrus was van God bestemd een groot en machtig werk te volbrengen. Hij moest uitroeien de grote, oude, Babelse monarchie. God had hierin het belang, dat Hij het verdrukken van zijn volk wilde wreken, en daarin vervullen vele beloften en dreigementen. Het werk zelf

was groot, moeilijk, onvolbrengbaar voor gewone menselijke bekwaamheden; dus zond God zijn Geest om Cyrus te vervullen met wijsheid, moed en krijgskunde, om te volvoeren het werk hem in Gods voorzienigheid toegeschikt. Hierom wordt hij genoemd *Gods gezalfde,* omdat van de koningen zalving oudtijds was een ingesteld teken van het meedelen van de gaven des Heiligen Geestes ter regering aan hen, zie Jes. 45: 1-5. Meer dergelijke voorbeelden waren aan te wijzen.

§ 16. Dus wordt Zerubbabel, wanneer Gods kerk zou worden hersteld in de dienst Gods, na van het volk terugkeren uit hun gevangenis, bijzonder geroepen om te beginnen en voort te zetten het werk van de tempelbouw. Doch de zwarigheden, die hij moest te boven komen, waren groot, en schenen onoverwinbaar. Het volk was weinig en arm, de tegenstanden tegen hen en hun werk groot en menigvuldig; bijzonder de macht van de Perzische monarchie, onder wier regering en onderdrukking zij waren. Want al had Cyrus hun dit werk toegelaten en aangeprezen, zij werden terstond na zijn dood weer verdrukt en in hun werk belet. Deze macht konden zij geenszins weerstaan; maar God zegt hen, dat alle weerstand zal worden weggedaan. *Wie zijt gij, zegt God, o grote berg? Voor Zerubbabel zult gij een dal worden,* Zach. 4: 7. Al het belet van die groten berg, het Perzische rijk, zal worden weggedaan, en Zerubbabel zal in Zijn werk glad en gemakkelijk voortgaan. Maar hoe toch? *Niet door een leger, of door macht en geweld, maar door Mijn Geest, zegt de Heere der heirscharen,* vers 6. *U denkt dat het moet geschieden door legers en uitwendig geweld, waartoe gij geen macht hebt. Maar dat is Mijn weg niet in deze. Mijn Geest zal werken in hun harten, verstand en raadslagen, dat zij niet meer vrezen, maar zelfs bevorderen zullen het werk, dat zij tot hier belet hebben.* En Hij zal werken in verstand en raadslagen van anderen, om hen, die het willen verhinderen, te weerstaan en te verweren, tot zij vernield zijn en die grote berg geheel zij geslecht; gelijk gebeurd is. Zodat de veranderingen in de wereld, die toevallig schijnen, ook uitwerksels zijn van des Geestes kracht en vermogen.

§ 17. Zo hebben wij in het kort beschouwd de bedeling en het werk van Gods Geest in *de eerste schepping.* Maar het uitwerksel hiervan, zijnde een staat van zaken die haast voorbij ging, en de kerk na de komst van de zonde niet bevoordeelde, wordt hetgeen daartoe behoort, in de Schrift spaarzaam beschreven; de ware zin van het dus beschreven veel afhangende van de overeenkomst van Gods volgende werken in des mensen vernieuwing en herstel.
Maar *de nieuwe schepping,* die wij nu wensen te overwegen en alleen lijnrecht bedoelen, wordt met de grondslag, opbouw en voltooiing van Gods kerk in dezelve, als de zaak waarvan de voorname openbaring van Gods heerlijkheid afhangt, en waarin alle uitverkorenen het hoogste belang hebben, volkomener en lijnrechter verklaard in de Schrift. Wij zullen aangaande dezelve vinden een volledige onderscheiden verklaring van de gehele uitdeling en het werk van Gods Geest.

Eerste boek

Hoofdstuk 5.

Weg en wijze van de Goddelijke uitdeling van de Heilige Geest

1. Uitdeling van de Geest, te leren alleen uit de Schrift; algemene bijvoegsels daarvan.
2. Toedeling van de Geest, en zich te begeven tot Zijn werk, hoe uitgedrukt.
3. Hoe en in wat zin de Geest gegeven en ontvangen.
4. Wat het geven van de Geest insluit.
5. Wat Hem te ontvangen.
6. voorrecht en voordeel in de Geest te ontvangen.
7. Idem
8. Hoe God wordt gezegd de Geest te *zenden;* wat zenden insluit.
9. Hoe God de Geest *toedeelt.*
10. Hoe God wordt gezegd Zijn Geest op ons te *leggen;* wat die uitdrukking insluit.
11. Hoe de Geest wordt *uitgegoten.*
12. Wat dat insluit en beoogt.
13. Idem
14. De wegen hoe de Geest zich begeeft tot Zijn werk.
15. Zijn uitgaan van Vader en Zoon uitgelegd.
16. Hoe Hij tot ons komt.
17. Zijn vallen op mensen.
18. Zijn rusten.
19. Hoe, en in welke zin Hij wordt gezegd van iemand te vertrekken.
20. Van de toedelingen van de Heilige Geest, Hebr. 2: 4.
21. Uitleggingen ervan verdedigd.

§ 1. Eer wij handelen van de eigenlijke daden, werken en uitwerksels van de Heilige Geest, in en op *de nieuwe schepping,* vordert de orde van zaken, dat wij eerst spreken van de algemene natuur van Gods bedelen van Hem, en hoe Hij Zich begeeft tot Zijn daden en werkingen in deze. Want dit is de grondslag van alles wat Hij doet, en hierin onderwijst de Schrift ons tot onze stichting. Wij moeten dan in dit gehele gesprek naarstig acht geven op de Schrift; want wij oefenen ons over een onderwerp, waarin wij geen regel, leidsman, noch hulp hebben dan loutere openbaring. En ik wens in deze zakelijk alleen voor te houden uitleggingen van Schriftuurplaatsen, waarin het is geopenbaard. Laat ons dan overwegen:

I. wat ons wordt geleerd aan de zijde van God de Vader ten aanzien van de Heilige Geest en Zijn werk en

II. wat onmiddellijk Hemzelf betreft.

§ 2.

I. Gods schikken van de Geest tot Zijn werk, drukt de Schrift uit op vijf wijzen. Want Hij wordt gezegd:

1. Hem te geven of te schenken;
2. Hem te zenden;
3. Hem toe te delen;
4. Hem uit te gieten;

5. Hem op ons te leggen.

Hoe hij Zich begeeft tot Zijn werk, wordt ook op vijf wijzen uitgedrukt. Want Hij wordt gezegd,

1. uit te gaan;
2. te komen;
3. te vallen op mensen;
4. te rusten;
5. te vertrekken.

Van deze dingen als behelzende de algemene wijze van Zijn bediening en bedeling, moeten wij eerst spreken.

§ 3.

1. Hij wordt gezegd te worden *GEGEVEN van God;* dat is, van God de Vader, Ddie bijzonder gezegd wordt Hem te geven. Lukas 11:13, *Uw hemelse Vader zal de Heilige Geest geven aan hen die Hem bidden.* 1 Joh. 3:24, Hij heeft ons Zijn Geest gegeven. Joh. 14:16, *De Vader zal u een andere Trooster geven, dat is de Heilige Geest,* vers 26. En in overeenkomst met deze daad van God, worden zij, aan wie de Heilige Geest wordt geschonken, gezegd *Hem te ontvangen,* Joh. 7:39, Dit sprak Hij van de Geest, die zij, die in Hem geloven, zouden ontvangen. 1 Kor. 2:12, *Wij hebben ontvangen de Geest die van God is.* 2 Kor. 11:4, *Zo gij enen anderen Geest ontvingt, die gij niet had ontvangen;* waar het ontvangen van de Geest gesteld wordt aan alle gelovigen algemeen te zijn. Dus Gal. 3: 2, Hand. 8: 15, 19, Joh. 14: 17 en 20: 22. Want geven en ontvangen behoren tot elkaar, het een het andere veronderstellende.

Deze uitdrukking van de toedeling des Heiligen Geestes strijdt lijnrecht tegen het wedersproken gevoelen, dat Hij enkel is een voorbijgaande daad, of een toevallig uitvloeisel van Gods macht. Want hoe, of in welke zin kan een daad van Gods macht door Hem worden gegeven, of wij die ontvangen? Die kan waarlijk in generlei zin zijn het voorwerp van Gods geven of van ons ontvangen, bijzonder niet gelijk dit wordt uitgelegd in de andere uitdrukkingen van dezelfde zaak tevoren neergelegd en naderhand overwogen. Iets dat dus *wordt gegeven en ontvangen* moet bestaan hebben. Dus wordt de Heere Christus dikwerf gezegd van God gegeven en bij ons ontvangen te worden.

't Is waar, dat wij kunnen gezegd worden in een andere zin Gods genade te ontvangen. Dat is van de Socinianen uitvlucht in deze, en gedurig tegen klare Schriftgetuigenissen. Kunnen zij maar woorden vinden elders in de Schrift in een andere zin gebruikt, 't is genoeg, denken zij, om het klare doel en oogmerk in een andere plaats tegen te spreken. Dus worden wij vermaand *Gods genade niet tevergeefs te ontvangen,* 2 Kor. 6: 1.

Ik antwoord:

Gods genade kan men nemen tweezins.

A. *Voorwerpelijk* voor de openbaring of het leerstuk van de genade, gelijk Titus 2: 11, 12. Dus worden wij gezegd die te ontvangen wanneer wij ze geloven en belijden, in tegenstelling van hen die ze tegenstaan en verwerpen. Dit is hetzelfde met ons ontvangen van het verkondigde Woord, zo dikwerf in de Schrift gemeld, Hand. 2:41, Jak. 1:21; hetwelk is, het door geloof in onze harten thuisvesten. De mening van het woord in 2 Kor. 6: 1, is, dat elk die de genade of Evangelieleer belijdt, haar kracht moet uitdrukken in heiligheid en betamelijke gehoorzamen, zonder welke zij niets baten of bevoordelen zal.
B. Gods genade wordt soms genomen *onderwerpelijk,* voor de genade die God belieft mee te delen, of de genadehoedanigheden die Hij werkt in onze zielen door Zijn

Geest. In deze zin worden wij ook soms gezegd ze te ontvangen, 1 Kor. 4:7, *Wie maakt onderscheid tussen u en een ander, en wat hebt gij dat gij niet hebt ontvangen?* De apostel spreekt daar van des Geestes gaven en genaden. De reden is, omdat in het meedelen van inwendige genade wij niets toebrengen om ze te verkrijgen, maar enkel zijn ontvangbare onderwerpen. En deze genade is een hoedanigheid of geestelijke gestalte duurzaam en wonende in de ziel. Doch in geen van deze betekenissen kunnen wij worden gezegd Gods Geest te ontvangen, of God Hem te geven, zo Hij enkel is Gods kracht, indruk makende op ons verstand en geest; niet meer dan een mens kan worden gezegd te ontvangen de zonnestralen, die op hem vallende, hem door natuurlijke kracht verwarmen. Nog veel minder kan het geven en ontvangen van de Geest zo worden uitgelegd, zo men in acht neemt het gezegde van zijn gezond en worden, komen en dergelijke verklaringen van Gods toedelen van Hem; waarvan in het vervolg.

§ 4. Dit geven van de Geest, als de daad van de Gever, duidt aan:
1. Gezag,
2. vrijwilligheid en
3. goedertierenheid;
4. en aan des ontvangers zijde voorrecht en voordeel.

1. *Gezag.*
Die iets geeft, heeft gezag om het te schenken. Niemand kan iets geven dan van het zijne, en dat hij in enige zin in zijn macht heeft. De Vader nu wordt gezegd de Geest te geven, en wel op ons gebed, gelijk Lukas 11: 13. In dit te verklaren schijnt enige zwarigheid. Want is de Heilige Geest zelf God, gelijk getoond is, hoe kan men zeggen dat Hij wordt gegeven van de Vader, in een weg als het ware van gezag?
Maar wij kunnen bij de gewijde regel van de waarheid blijvende, deze zwarigheid oplossen zonder nieuwsgierigheid of gevaar.
(1) Dit ziet op de orde van bestaan van de drie Personen in de Goddelijke natuur. Want de Vader is, gelijk aangewezen is, de Bron en Oorsprong in de Drie-eenheid, de Zoon zijnde van Hem, en de Geest van Hen Beiden. Hij moet daarom worden aangezien als de voorname Auteur en Oorzaak van al de werken, die elk van Hen onmiddellijk werkt. Want van Hem, van Wie de Zoon en Geest hun Wezen hebben ten aanzien van hun Persoonschap, hebben zij leven en macht van werking; Joh. 5: 19, 26. Daarom, wanneer de Heilige Geest tot iemand komt, wordt de Vader gezegd *Hem te geven,* want Hij is des Vaders Geest. En dit gezag van de Vader ziet onmiddellijk op het werk zelf en niet op de werkende Persoon. Maar de Persoon wordt gezegd gegeven te worden om des werks wil.
(2) De huishouding van de gezegende Drie-eenheid in het werk van onze verlossing en zaligheid, wordt in deze orde van zaken bedoeld. De bron daarvan ligt in des Vaders liefde, wijsheid, genade en raad. Alles wat bij vervolg daarvan geschiedt, is oorspronkelijk des Vaders geschenk, omdat het enkel geschiedt om Zijn genade uit te voeren. Hierom wordt Hij ook gezegd Zijn Zoon te zenden en te geven. Het gehele werk van de Heilige Geest, als onze Heiligmaker, Leidsman, Trooster en Voorspraak, is des Vaders liefde ons krachtdadig toe te passen, Joh. 16: 13, 14. Omdat Hij hiertoe uit Zijn eigen liefde en zorg heeft bewilligd, en de bron er van ligt in des Vaders liefde en voornemen, welke metterdaad uit te werken hun eindeis, wordt de Geest terecht gezegd van de Vader te zijn gegeven.
(3) In het gehele meedelen van de Geest wordt gezien op zijn uitwerksels of de einden waartoe Hij wordt gegeven. Wat die zijn, zal in het vervolg blijken. Nu ziet het

gezag van dit geven voornamelijk op Zijn gaven en genaden, die van des Vaders gezag afhangen.

2. *Deze uitdrukking duidt aan vrijwilligheid.*
Hetgeen gegeven wordt kan men houden. Dit is Gods Gave, Joh. 4: 10, niet door onze pogingen gekocht, of het loon van onze verdienste. Sommige mensen spreken met vermaak van hun *kopen* van genade en heerlijkheid. Doch zowel het een als het ander wordt gekocht zonder geld, zonder prijs. Het eeuwige leven zelf, het einde van al onze gehoorzaamheid, is Gods geschenk door Jezus Christus, onze Heere, Rom. 6:23. De Schrift kent niets dat de mens kan verdienen dan de dood. Want gelijk Augustinus zegt, *Quidquid tuum est, peccatum est*, alles wat het uwe is, is zonde, en de bezoldiging van de zonde is de dood. Tot wat einde of oogmerk de Geest ons geschonken wordt, hetzij tot meedeling van genade, of tot uitdeling van gaven, of tot troost en verkwikking, het is enkel Gods geschenk, uit zijn volstrekte en oppermachtige vrijheid.

§ 5. Ter beantwoording hiervan, worden zij, aan wie Hij wordt geschonken, gezegd Hem te ontvangen, gelijk in de aangehaalde getuigenissen. Te ontvangen sluit in twee zaken.
(1) Dat wij daaraan niets toebrengen wat de vrijwilligheid van de gift vermindert. Ontvangen beantwoordt aan geven, en dat sluit in de vrijwilligheid van de gever.
(2) Dat het is des ontvangers voorrecht en voordeel. Want niemand ontvangt iets als tot zijn goed.
Wij hebben Hem dan, als een vrij geschenk van God. Want Hem te ontvangen is in het algemeen Hem deelachtig te zijn tot die einden, waartoe God Hem geeft. Wat die einden ook zijn, te hun opzichte worden zij gezegd Hem te ontvangen die Hem deelachtig worden.
Twee dingen brengt men in tegen de vrijwilligheid van dit geschenk, en van ons om niet ontvangen, om het te brengen tot iets noodzakelijks, en vereist aan onze zijde:
1. Het zeggen van Christus, Joh. 14:17: *De wereld kan Hem niet ontvangen, omdat ze Hem niet ziet, noch kent.* Kan de wereld Hem niet ontvangen, dan wordt bekwaamheid en voorbereiding vereist in die Hem ontvangen, welke in de wereld niet zijn; en dus hangt de gift en mededeling van de Geest af van die hoedanigheid in ons. Doch alle mensen zijn natuurlijk aan de wereld gelijk, en in de wereld. Geen mens heeft van nature meer bekwaamheid of kracht in geestelijke dingen dan een ander. Want zij allen zijn eveneens dood in zonden en misdaden, kinderen des toorns. Hoe komen dan sommigen aan deze bekwaamheid en vermogen om Gods Geest te ontvangen, die anderen missen?
Antwoord.
Dit komt, gelijk ik in het vervolg uitvoerig denk te tonen, enkel van de Heilige Geest zelf en Zijn genade; hierin alleen gezien wordende op de orde van Zijn werkingen in ons, sommige zijnde voorbereidend en schikkende tot de volgende; het een ingesteld als een middel tot verkrijging van het ander, en het geheel het gewrocht van Gods vrij geschenk. Want wij maken niet dat tussen ons en anderen onderscheid is en wij hebben niets dat wij niet hebben ontvangen, 1 Kor. 4: 7. Het ontvangen van de Heilige Geest, wat Christus in die uitdrukking bedoelt, waartoe sommigen bekwaam waren, sommigen niet, is niet volstrekt, maar ziende op zeker werk en einde. Dit blijkt klaar uit de samenhang, Hem te ontvangen als trooster en leidsman in geestelijke waarheid. Hiertoe wordt vooraf vereist geloof in Christus Jezus; een gewrocht en vrucht nochtans van dezelfde Geest. In deze zin dan kunnen alleen gelovigen Hem ontvangen, en worden

daartoe bekwaamd door de genade, die zij van Hem ontvangen hebben in hun eerste bekering tot God.

2. Men zegt, wij zijn verbonden om de Geest te bidden eer wij Hem ontvangen; dus hangt het schenken van Hem af van een voorwaarde, die wij moeten volbrengen. Want de belofte is, dat onze hemelse Vader de Heilige Geest zal geven aan die Hem bidden, Lukas 11: 13.
Antwoord. Doch dit bewijst geenszins dat het schenken en ontvangen van Hem niet volstrekt vrij is, maar het tegendeel. *Gratia indebita,* onverdiende genade is het eigen voorwerp van het gebed. God verkort de vrijheid van Zijn Eigen wil niet door deze moedgevende beloften, en vermindert niet de vrijheid van Zijn gaven en genaden, maar wijst ons enkel de weg, waarlangs wij ze kunnen deelachtig worden, tot Gods eer en ons voordeel; en dit ook zelf behoort tot de orde van het mededelen van des Geestes genade aan ons. Dit bidden om de Geest is een plicht, die wij niet kunnen volbrengen zonder Zijn bijstand. *Want niemand kan Jezus Christus Heere noemen dan door de Heilige Geest,* 1 Kor. 12: 3. Hij helpt ons als een Geest van genade en gebed, te bidden om Hem zelf als een Geest van blijdschap en vertroosting.

§ 6.
3. *Dit is een gave, die in God voortkomt uit goedertierenheid.*
Want God wordt gezegd ons Hem te geven rijkelijk, Titus 3:6; hiervan zullen wij spreken over de vierde wijze van zijn meedeling. Ik zeg nu alleen, dat de grootheid van een gift, de vrijwilligheid van de gever, het gebrek van alle verdienste in de ontvanger, uitroepen dat de bron en oorsprong ervan goedertierenheid is. En dit alles loopt op de hoogste wijze tezamen in Gods geven van de Heilige Geest.

§ 7.
4. *Aan de zijde van hen, die deze Geest ontvangen, wordt aangeduid voorrecht en voordeel.*
Zij ontvangen een gift van God, een grote en bijzondere gave van Goddelijke mildheid. Sommige mensen ontvangen ja de Geest op enige wijze en tot enige einden en oogmerken, zonder voordeel in het einde voor hun zielen. Dit zijn zulken die profeteren en duivelen uitwerpen door zijn kracht in Christus' Naam, en nochtans werkers van ongerechtigheid blijvende, ten laatste dag zullen verworpen worden, Matth. 7:22, 23. Eveneens is het met allen, die Zijn gaven alleen ontvangen zonder Zijn genade om te heilige Hun Personen en Hun gaven, gewone en buitengewone; doch dit geschiedt alleen door toeval; want alle gave van de Heilige Geest is goed in haar eigen natuur en strekt tot een goed einde, en is bekwaam ten goede en voordeel van de ontvangers. En al is het lijnrechte einde van sommige gaven niet het geestelijke goed van de ontvangers, maar de stichting van anderen, want de openbaring van de Geest wordt gegeven aan een ieder om daarmee voordeel te doen, 1 Kor. 12:7, zo is evenwel in dezelve die voortreffelijkheid, waardij en nuttigheid, die in grote mate kan dienen tot voordeel van die ze ontvangen en wel gebruiken. Want al zijn ze geenszins genade, zij kunnen dienen om genade op te wekken, te scherpen en tot oefening te brengen, waardoor ze wordt versterkt en aanwast. En zij hebben invloed op heerlijkheid, want door de bekwaamheden, die zij kweken, worden sommigen wijs, en dadelijke werktuigen om velen tot rechtvaardigheid te brengen, die blinken zullen gelijk de glans van het uitspansel, en gelijk de sterren voor eeuwig, Dan. 12: 3. Maar van de mensen ongeloof, ondankbaarheid en lusten, kan deze en alle andere goede dingen bederven. Deze zaken zullen wij in het vervolg bijzonderder overwegen. In het algemeen is de Heilige Geest

deelachtig te worden een onwaardeerbaar voorrecht en voordeel, en zo stelde Christus het voor, Joh. 14: 17.

§ 8.
2. God wordt gezegd Hem te ZENDEN.
Psalm 104: 30: *Gij zendt Uw Geest uit,* Joh. 14: 26: *De Vader zal de Heilige Geest zenden in Mijn Naam.* Dit wordt ook gezegd van de Zoon; *Ik zal u zenden de Trooster van de Vader,* Joh. 15: 26, Joh. 16: 7. En in het vervullen van die belofte wordt gezegd dat Hij Hem uitstortte, Hand. 2: 33, Gal. 4:6: God heeft uitgezonden de Geest van Zijn Zoon in uw harten andere plaatsen hebben ook dezelfde uitdrukking. Zakelijk is ze dezelfde als de voorgaande Hem te geven, hetzelfde gezag, dezelfde vrijheid en goedheid bewijzende. Alleen geeft het woord natuurlijk enige betekenis van plaatselijke beweging. Die gezonden wordt, gaat van zijn tegenwoordige plaats tot de beoogde plaats. Dit kan niet eigenlijk gezegd worden van de Heilige Geest. Want Hij van nature God zijnde is alomtegenwoordig, onbestaanbaar met plaatsverandering, Psalm 139: 7, 8: Waarheen zal ik gaan van U? Waarheen zal ik vluchten van Uw tegenwoordigheid? Al klom ik op in de hemel, enz. Wij moeten dan in deze uitdrukking toestaan een leenspreuk, die de Schrift ons door veelvuldig gebruik heeft gemeen gemaakt. Dus wordt God gezegd: op te staan uit Zijn plaats; de hemelen te buigen, neer te komen; te komen zien wat op de aarde geschiedt, Gen. 18: 21, Jes. 64:1. Dat dit niet eigenlijk wordt gezegd van God die onmetelijk is, stemt elk toe. Doch waar God begint te werken ergens, of met een soort van werk, anders dan tevoren, daar wordt Hij gezegd te komen; want wij moeten zo doen, wij moeten komen tot enige plaats, eer wij er werken kunnen.

Dus sluit het zenden van de Heilige Geest in, als bij Hem te geven gevoegd, twee zaken.

1. Dat Hij tevoren niet was in of bij die Persoon, of onder die Personen tot dat eigenlijke werk en einde, waartoe Hij wordt gezonden. Hij kan in en bij hen zijn in enig opzicht, en naderhand gezegd worden tot hen te worden gezonden in een ander opzicht. Dus beloofde onze Heere Jezus Christus zijn leerlingen de Heilige Geest te zenden als een Trooster, die zij al tevoren hadden ontvangen als een Heiligmaker. Ik zal, zegt Hij, Hem tot u zenden, en gij kent Hem, want Hij blijft bij u, Joh. 14: 17. Hij bleef bij hen als Heiligmaker, eer Hij tot hen kwam als Trooster. Doch Hij wordt in elke komst gezonden tot het een of het ander eigenlijk werk. Dit bewijst klaar genoeg, dat Hij in Zijn gaven en genaden niet algemeen is aan allen. Want dan bleef er geen plaats over voor deze eigenlijke daad, Hem te zenden, welke geschiedt door keus en onderscheiding van het voorwerp. Veel minder is de Geest een licht, dat altoos in alle mensen is, en in hetwelk alle mensen kunnen zijn als zij willen. Want dan zou, dan kon nooit iemand zonder dat licht zijn.
2. Het duidt aan een bijzonder werk daar, of aan iemand, waar, of aan wie niets tevoren was van die soort. Hierom wordt de Vader gezegd Hem te zenden. In deze uitdrukking wordt dan geenszins gemeend, maar enkel gezinspeeld op een plaatselijke beweging. Want gelijk een schepsel geen gewrochten kan voortbrengen waar het niet is, eer het daarheen wordt gezonden, of vrijwillig gaat, zo brengt de Heilige Geest niet voort de gezegende uitwerksels van zijn macht en genade, dan in en tot hen, aan wie Hij wordt gegeven, en gezonden van de Vader. Hoe Hij ter beantwoording hiervan, gezegd wordt zelf te komen, zullen wij in het vervolg verklaren. De Persoon des Geestes wordt dus gezegd te worden *gezonden*, want dit behoort tot de heilige bedeling van de verscheiden Personen van de Drie-eenheid in het werk van onze verlossing. En daarin wordt de Geest in al Zijn werkingen aangezien als van de Vader gezonden, om redenen tevoren dikwerf aangewezen.

§ 9.
3. God wordt gezegd de Geest te verlenen.
Gal. 3:5: Hij die u de Geest verleent, ο ουν επιχορηγων υμιν το πνευμα; Hij die u geeft gedurige of overvloedige onderstand van de Geest. χορηγεω, is te geven een genoegzaamheid tot iets; en χορηγια en χορηγημα zijn *dimensum,* genoegzame voorraad. Een bijvoegsel daarvan is επιχορηγια, waardoor het meedelen van de Geest wordt uitgedrukt, Filip. 1:19: Want ik weet, dat dit zal gedijen tot mijn zaligheid door uw gebeden, και επιχορηγιας του πνευματος του Χριστου, en de bijkomend onderstand van Jezus Christus'Geest. Die Geest en Zijn bijstand had hij tevoren ontvangen; nochtans had hij verdere dagelijkse onderstand volstrekt nodig. Het woord wordt steeds gebruikt voor het voegen van de een zaak bij de andere, of van de enen trap van dezelfde zaak tot de ander, 2 Petrus 1:5:
επιχορηγησατε εν τη πιστει υμων αρετην, voeg bij geloof deugd; of*: in uw geloof neem toe in deugd.* Wanneer God gezegd wordt de Geest te verlenen, duidt het aan zijn gedurig schenken van bijgevoegde onderstanden van Zijn genade door Zijn Geest. Want de Heilige Geest werkt vrijwillig, en deelt uit aan elk gelijk Hij wil. Wanneer Hij dan aan iemand wordt gegeven en gezonden, worden Zijn werkingen bepaald door Zijn Eigen wil en de wil van die Hem zendt. Daarom behoeven wij onderstanden door en van Hem, en deze zijn het voornaamste onderwerp van onze gebeden in deze wereld.

§ 10.
4. God wordt gezegd Zijn Geest te LEGGEN in of op mensen.
En dit behoort ook tot de wijze van zijn uitdeling; Jes. 42: 1: *Zie, Mijn Knecht, Die Ik ondersteun, Ik heb Mijn Geest op hem gelegd.* Het woord is daar inderdaad, Ik heb Mijn Geest op hem gegeven, maar omdat "ntatie 'alauw" *op Hem* daarbij gevoegd is, hebben de onze (Engelsen) het vertaald, *gelegd.* Zo ook Ezech. 37: 14, daar "bechaam" *in u* staat: *Ik zal Mijn Geest in u leggen.* Ditzelfde wordt duidelijk bedoeld Jes. 63: 11, "hasaam beqirboo et-roeach kodsjoo", die Zijn Heilige Geest stelde in het midden van hen. Hiervan wordt "ntatie" ik heb gegeven of zal geven, Jes. 42: 1, vertaald door θησω, Matth. 12:18, θησω το πνευμα μου επ' αυτον, *Ik zal Mijn Geest op hem leggen.* Het woord "natan" dan in deze zin gebruikt, duidt aan niet het schenken of toezeggen, maar het dadelijk uitdelen van iets, gelijk "sa'am" ook betekent, en wordt Gods dadelijk werken in deze, bedoeld; Hij geeft en zendt niet alleen Zijn Geest aan hen, die Hij zo groten weldaad en voorrecht toedenkt, maar Hij legt en stelt Hem metterdaad op hen. Hij zendt Zijn Geest niet aan hen, en laat het aan hun wil en macht over, of zij Hem willen ontvangen of niet; maar Hij legt en stelt Hem zo krachtdadig in of op hen, dat zij Hem metterdaad deelachtig worden. God begiftigt hun hart en gemoed krachtdadig met Hem tot zijn bedoelde werk en einde.
Dus is Exod. 31:6: Ik heb wijsheid gelegd, zoveel als, *Ik heb hem met wijsheid vervuld,* vers 3. Op elk aan wie God de weldaad van Zijn Geest toedenkt, legt en geeft Hij Hem metterdaad; wel niet altoos op dezelfde wijze; soms als het ware bij verrassing, wanneer zij, die Hem ontvangen daarop niet verdacht zijn, noch het begeren.
Dus kwam des Heeren Geest als een Geest van voorzegging op Saul, toen zijn gemoed ver was en vervreemd van zulke gedachten.
Op zulke wijze kwam Gods Geest op Eldad en Medad in het leger, wanneer de andere oudsten tot de tabernakel gingen om Hem te ontvangen, Num. 11:27. Zo kwam de Geest van voorzegging op de meeste profeten oudtijds, zonder verwachting of voorbereiding aan hun zijde. Dus verhaalt Amos hoe hij werd geroepen tot zijn ambt, Amos 7: 14, 15: *Ik was geen profeet, noch profetenzoon, maar ik was een ossenherder, en een*

inzamelaar van wilde vijgen. Maar de Heere nam mij van achter de kudde, en de Heere zei tot mij: ga, profeteer. Hij was niet opgebracht in enige verwachting van deze gave te ontvangen. Hij was daartoe geheel niet voorbereid, maar God verraste hem met zijn roeping en gave, terwijl hij de kudde volgde. Zo werd ook Jeremia geroepen, Jer. 1: 5-7. IJdel redeneert Maimonides hierover, voorschrijvende verscheiden natuurlijke en zedelijke voorbereidingen tot het ontvangen van deze gave. Deze dingen waren wel buitengewoon, maar ik twijfel geenszins of God volhardt nog in velen genade te werken door zulke onverwachte verrassing; op welke wijze, zullen wij in het vervolg naspeuren. Doch soms ten aanzien van sommige gaven en genaden geeft God Zijn Geest, waar enige voorbereiding en meewerking aan onze zijde plaats heeft. Maar overal waar God voorheeft Zijn Geest te leggen of te stellen, doet Hij het krachtdadig.

§ 11.
5. God wordt dikwerf gezegd Hem UIT TE GIETEN.
Spreuken 1:23, Zie, Ik zal Mijn Geest uitstorten over ulieden: "hinee 'avie'ah lachem roechi", betekent *ebullire more scaturiginis,* op te borrelen als een bron. Hierom vertaalt Theodotius de woorden αναβλυσω υμιν πνευμα μου*;* Ik zal Mijn Geest doen uitspringen voor u als een bron; dikwerf wordt het gebruikt van spreken en betekent dan *eloqui aut proferre verba more scaturiginis*. Zie Psalm 45: 2 en 145: 7. Ook heeft "ba'ah" dat sommigen houden voor de wortel van "'avie'ah", Spr. 1:23, dezelfde betekenis. Het woord behelst een dubbele levende leenspreuk. Want des Geestes uitgaan van de Vader wordt vergeleken bij het gedurig opwellen van het water van een levende bron; en zijn mededeling aan ons, bij het overvloeien van dat water, bestuurd nochtans door Gods wil en wijsheid, Jes. 32: 15: Tot de Geest wordt uitgegoten over ons van omhoog, en de woestijn een vruchtbaar veld zij. "'ad-jee'areh 'aleenoe roeach mimaroom. "arah" is ja soms uit te gieten, maar eigenlijker en gemener te ontdekken, te ontbloten, te openbaren, tot de Geest wordt geopenbaard van omhoog. Zo overvloedig zal de Geest worden medegedeeld, dat Hij en Zijn werk klaar, openbaar en duidelijk zijn zal. Of de Geest zal ontdekt worden, gelijk God gezegd wordt zijn arm te ontbloten, wanneer Hij krachtdadig wil werken. Jes. 52: 10 en 44:3: *Ik zal Mijn Geest op uw zaad gieten, en Mijn zegen op uw nakomelingen.* Het woord hier, is zo iets uit te gieten dat het aankleeft, en blijft op het onderwerp. Gelijk Gods Geest blijft bij die Hij wordt meegedeeld. Ezech. 39:29: Wanneer Ik Mijn Geest heb uitgegoten op het huis van Israël; "sjafachtie".
Een ander woord, dat eigenlijk zegt *overvloedig uit te storten.* Het eigen woord in de grote belofte, Joël 2: 28, gebruikt, is vertaald Hand. 2: 17, εκχεω, *effundam*, Ik zal uitstorten Mijn Geest; nog eens uitgedrukt door hetzelfde woord, Hand. 10:45: *De gave des Heiligen Geestes is uitgestort op de heidenen.*

§ 12. Wij merken dan aan over de betekenis van deze uitdrukking, eerst in het algemeen twee zaken.

1. Overal waar ze wordt gebruikt, ziet ze lijnrecht op de Evangelietijden. Zij is of een deel van de beloften dienaangaande, of van het geschiedverhaal harer vervulling. Overal waar ze wordt gemeld, wordt de tijd, staat en genade van het Evangelie bedoeld. Want de Heere Christus moest in alles de voorrang hebben, Kol. 1: 18. Derhalve, al g af God Zijn Geest tevoren in enige mate, Hij stortte Hem niet uit, eer Christus was gezalfd met Zijn volheid.
2. Zij behelst een stilzwijgende vergelijking met enige anderen tijd en bedeling, of enige andere daad van God, waarin of waardoor God tevoren Zijn Geest gaf, maar niet op de weg en de wijze gelijk Hij Hem nu wilde schenken. Het woord beduidt

dan een grotere mate van de Geest nu te geven dan tevoren plaats had, of door enige andere uitdrukking aangeduid is.

§ 13. De uitdrukking behelst drie zaken.

1. een uitmuntende daad van Gods goedertierenheid. Door uitgieten wordt uitgedrukt de mildheid van een algenoegzame volheid. Gelijk de wolken met vochtige damp vervuld, regen neerstorten, Job 36:27, tot ze de opgeploegde aarde overvloedig bewateren, haar vorens neerzetten, en haar door plasregens week maken; gelijk Psalm 65:11-14, waar bijspreukig wordt gesproken van dit uitstorten van Gods Geest van boven. Hierom wordt God gezegd dit *rijkelijk* te doen, Titus 3:5, 6, de vernieuwing van de Heilige Geest, ου εξεχεεν εθ' ημας πλουσιως, *Die Hij rijkelijk heeft uitgegoten over ons,* dat is, over alle gelovigen die tot God bekeerd zijn. Want de apostel handelt daar niet van des Heiligen Geestes buitengewone gaven, toen overvloedig meegedeeld, maar van die genade van de Heilige Geest, waardoor allen die geloven worden wedergeboren, vernieuwd en bekeerd tot God. Want de mensen zijn oudtijds bekeerd door rijke mededeling van de Heilige Geest, en zij moeten nog heden, wat men ook voorgeeft, daardoor bekeerd worden, of in hun zonden sterven. Gods goedertierenheid in andere zaken wordt door ditzelfde woord ook uitgedrukt. De levende God, die ons alle dingen rijkelijk geeft te genieten, 1 Tim. 6: 17.
2. Dit uitgieten ziet op de gaven en genaden van de Geest, niet op Zijn Persoon. Want waar Hij wordt gegeven geschiedt dat volstrekt, en ten aanzien van Zichzelf zonder meer of minder; maar Zijn gaven en genaden kunnen overvloediger worden gegeven op de een tijd dan op de anderen, meer aan de enen mens dan aan de ander. Dus is deze uitdrukking naamwisselend en zegt van de oorzaak, hetgeen het gevolg eigen is, en dat de Geest wordt uitgestort omdat Zijn genaden dat worden.
3. Hierin wordt gezien op enige bijzondere werken van de Geest; gelijk het reinigen of heilige, en het vertroosten of verkwikken van hen, op wie Hij wordt uitgestort. Ten aanzien van het eerste van deze uitwerksels, wordt Hij vergeleken zo bij vuur als bij water. Want die beide hebben reinigende hoedanigheden, schoon op verscheiden voorwerpen, en verschillend werkende. Vuur reinigt en zuivert alle metalen van hun schuim en inmengsel; water alle andere onreine en besmette dingen. Hierom wordt de Heere Jezus Christus in Zijn werk door Zijn Geest tevens vergeleken bij *goudsmids vuur en vollers zeep,* Mal. 3: 2, 3, om de zuiverende, reinigende hoedanigheden van vuur en water. De Heilige Geest wordt uitdrukkelijk genoemd *een Geest van uitbranding,* Jes. 4: 4, want Hij loutert en zuivert de vaten van Gods huis, die van goud en zilver zijn, terwijl de houten en stenen verteerd worden. Het gezegde, Lukas 3: 16, dat onze Heere Jezus Christus zou dopen met de Heilige Geest en met vuur, is maar εν δια δυοιν dezelfde zaak tweezins uitgedrukt, waarom Joh. 1:33, alleen de Heilige Geest gemeld wordt; doch de Heilige Geest zou in zijn bedeling hen louteren en zuiveren, gelijk vuur goud en zilver doet.
   Om dezelfde reden wordt Hij vergeleken bij water, Ezech. 36:25. Ik zal rein water op u sprengen, en gij zult rein zijn, uitgelegd vers 26: Ik zal enen nieuwe Geest in uw binnenste geven; die God noemt Zijn Geest, Joël 2:28, en onze Zaligmaker stromen van water, Joh. 7: 38, 39, zie Jes. 44: 3. Hij wordt dus genoemd ten aanzien van Zijn zuiveren, reinigen en heilige van onze natuur, en te dien opzichte bijzonder gezegd te worden *uitgestort;* gelijk Paulus duidelijk verklaart Titus 3:4-6.
   Het ziet ook op zijn vertroosten en verkwikken van hen, op wie Hij wordt uitgestort; daarom wordt Hij gezegd te worden neergegoten van boven, gelijk regen die op de aarde valt, Jes. 44: 3: *Ik zal water gieten op de dorstigen, en stromen op het droge;*

dat is, Ik zal Mijn Geest op uw zaad gieten, en Mijn zegen op uw nakomelingen, en zij zullen uitspruiten als tussen in het gras, gelijk willigen aan de waterbeken, vers 4, zie Jes. 35:6, 7. Hij komt op de drogen, verzengden, barre grond van van 's mensenhart, met Zijn verfrissende vruchtbaarmakende kracht en zegen, en doet ze uitspruiten en vrucht voortbrengen in heiligheid en gerechtigheid voor God, Hebr. 6: 7. De Heere Christus wordt ten aanzien van Zijn meedelen van Zijn Geest gezegd neer te dalen gelijk regen op het nagras, gelijk droppelen die de aarde bevochtigen, Psalm 72:6. *De ontfermende Heere geve ons gedurig van die wateren en verkwikkenden regen!*

Op deze wijzen in het algemeen wordt Gods toedelen van de Geest, tot wat einde en oogmerk het ook dient, uitgedrukt.

§ 14. Laat ons verder overwegen wat in de Schrift aan de Geest Zelf toegeschreven wordt in zijn opvolgen van deze daden van God, waardoor Hij wordt gegeven en toegedeeld. Dit zijn zaken of daden, die bewijzen dat Hij vrijwillig werkt; niet alleen in hetgeen Hij werkt of doet in mensen, maar ook in de wijze van zijn voortkomen van God, en van Zich te begeven tot Zijn werk.

§ 15.

1. Eerst en algemeen wordt gezegd *dat Hij uitgaat van de Vader;* en omdat Hij is des Zoons Geest, gaat Hij ook op dezelfde wijze van Hem uit; Joh. 15: 26: *De Geest der waarheid, die van de Vader uitgaat, zal van Mij getuigen*.

Er is een tweevoudige εκπορευσις, of uitgang van de Heilige Geest.

(1) De een is θυσικη of υποστατικη, natuurlijk of Persoonlijk. Dit drukt uit Zijn eeuwige betrekking tot de Personen van de Vader en de Zoon. Hij is van Hen door een eeuwige uitvloeiing of uitgang. De wijze hiervan is voor ons in dit leven onbegrijpelijk, en wordt daarom verworpen van sommigen, die niet meer willen geloven als zij kunnen bevatten al worden zij in zichtbare dingen gedwongen toe te staan vele zaken die zij niet ten volle bevatten kunnen. Doch wij leven door geloof, niet door gezicht. Ons is genoeg dat wij in deze grote verborgenheid niets aannemen dan het geopenbaarde, en niets is ons geopenbaard dat onbestaanbaar is met Gods wezen en bestaan. Want dit uitgaan of uitvloeien sluit niet afscheiding of verdeling in, of van de Goddelijke natuur, maar zegt alleen een onderscheiding in bestaan door een eigenschap de Heilige Geest alleen eigen. Doch dit behorende tot het leerstuk van de Drie-eenheid in het algemeen, en elders verhandeld, ga ik het hier voorbij.

(2) Er is een εκπορευσις uitgang van de Geest, die οικονομικη of uitdelend is. Dit is des Geestes uitgang in zich te begeven tot Zijn werk. 't Is een vrije daad van Zijn wil, en geen noodzakelijke eigenschap van Zijn Persoon. En Hij wordt dus gezegd *uit te gaan van de Vader,* omdat Hij voortgaat of uitgaat in het uitvoeren van des Vaders raadslagen en voornemen, en als van Hem gezonden om ze uit te voeren of te volbrengen. *Op dezelfde wijze gaat Hij uit van de Zoon,* door Hem gezonden om Zijn genade toe te passen aan de ziel zijner uitverkorenen. Joh. 16:7. Dit bewijst ja, Zijn eeuwige betrekking tot de Vader en de Zoon, als van Hen uitgaande, of Zijn Eigenlijke *Persoonsbestaan* van Hen ontvangende; want dat is de grond van deze *orde van werking.*

Maar de uitdrukking bedoelt *Zijn Eigen Persoonlijk vrijwillig werken.* Dit is de algemene aantekening van de oorsprong van des Geestes handeling in alles wat Hij doet - Hij gaat uit of komt voort van de Vader. Ware alleen gezegd, dat Hij wordt gegeven en gezonden, men had niet kunnen weten dat er iets was van Zijn Eigen wil

in hetgeen Hij doet; Hij wordt wel gezegd uit te delen aan elk gelijk Hij wil, maar in εκπορευεται, Hij gaat uit vrijwillig tot Zijn werk, wordt Zijn Eigen wil en toestemming ook bevestigd. Dit zijn uitgaan van de Vader is ten gevolge van des Vaders zenden van Hem, om te volbrengen en uit te voeren de voornemens van zijn wil, en de raadslagen van Zijn genade.

§ 16.
2. Tot ditzelfde oogmerk wordt Hij gezegd *te komen,* Joh. 15:26: Wanneer de Trooster gekomen is. Joh. 16:7: *Zo Ik niet wegga, zal de Trooster niet komen;* vers 8: Wanneer Hij gekomen is. Dus wordt Hij gezegd te komen op mensen. Zo hebben wij 1 Kron. 12: 18: De Geest kwam op Amasa, "weroeach lavsjah et-amasaj", de Geest bekleedde Amasa, bezat zijn gemoed gelijk eens mensen kleren hem aankleven. Hand. 19:6: De Heilige Geest kwam op hen, en zij profeteerden; ηλθε. Ερχομαι, *te komen,* is als het ware, het eindpunt van εκπορευομαι, voortgaan of uitgaan. Want deze uitdrukkingen zinspelen op een plaatselijke beweging, van welke deze twee woorden het begin en het einde aanduiden.
Het eerste drukt uit zijn vrijwillig vervoegen tot Zijn werk, het andere zijn voortgaan erin. Zo buigt God neer in het verklaren van zijn Goddelijke werkingen, en schikt het naar ons verstand, om ons enige bevatting van dezelve te geven. De Geest gaat uit van de Vader, als door Hem gegeven, en komt tot ons als door Hem gezonden. De zin van beide is, dat de Heilige Geest werkt door Zijn Eigen wil en toestemming in het uitvoeren van des Vaders wil, waar en wat Hij tevoren niet werkte. Gelijk in dit alles aan geen plaatselijke beweging te denken is, strijdt alles rechtstreeks tegen de inbeelding, dat de Geest enkel is een inklevende kracht, of een dadelijk uitvloeisel en invloed van Gods vermogen. Ons geloof en gehoorzaamheid wordt hierdoor geregeld, in ons handelen met God omtrent de Geest. Want wij mogen de Vader bidden, dat Hij ons de Geest geeft en zendt volgens zijn belofte; en wij mogen de Geest bidden, dat Hij tot ons komt om ons te heiligen en te troosten, volgens het werk en ambt, dat Hij op Zich heeft genomen. Dit wordt ons hierdoor geleerd. Want deze openbaringen van God zijn tot ons onderwijs in de geloofsgehoorzaamheid.

§ 17.
3. Hij wordt, ten derde, gezegd *te vallen op mensen.*
Hand. 10:44: *Terwijl Petrus deze woorden nog sprak, viel de Heilige Geest op allen, die het Woord hoorden,* Hand. 11: 15 zegt Petrus, dit verhalende, de Heilige Geest viel op hen, gelijk op ons in het begin, dat is, Hand. 2:4. Het woord bedoelt een grote schielijke verrassing. Gelijk toen het vuur neerviel van de hemel (een voorbeeld, een type van de Heilige Geest) op Elia's altaar en offer, stond het volk verbaasd, en riep uit, op zijn aangezicht vallende: *de Heere is God,* 1 Kon. 18: 38, 39. Wanneer men zo'n geschenk geenszins verwacht, of in het algemeen al enige verwachting heeft, maar schielijk wordt verrast op een bijzondere tijd, wordt het dus verklaard. Doch overal waar dit woord gebruikt wordt, volgen onmiddellijk enige buitengewone gewrochten, die des Geestes tegenwoordigheid en macht tonen, Hand. 10: 44, 46. Dus was het ook in het begin van Zijn uitstorting onder het Nieuwe Testament, Hand. 2: 4 en 8: 16.

§ 18.
4. Gekomen zijnde wordt Hij gezegd *te rusten op hen, aan wie Hij wordt gegeven en gezonden.*
Jesaja 11:2: *Des Heeren Geest zal op Hem rusten.* Dit wordt verklaard inwonende en bijblijvende, Joh. 1:32, 33, Num. 11:25, 26: *Des Heeren Geest rustte op de oudsten.*

Dus rustte de geest van Elia op Elisa, 2 Kon. 2:15. *De Geest Gods en der heerlijkheid rust op u,* 1 Petrus 4: 14.
Twee zaken sluit dit in:

(1) welgevallen, Hij heeft welgevallen in Zijn werk, waarin Hij rust. Waar God gezegd wordt te rusten in Zijn liefde, doet Hij het met vreugde en gezang, Zef. 3:17. Zo verheugt Zich de Geest waar Hij rust.
(2) Waar Hij rust, blijft Hij. De Christus belooft deze daad van de Geest onder dit denkbeeld, Joh. 14: 16: Hij zal eeuwig bij u blijven. Hij kwam op sommige mensen door schielijke verrassing, enkel om in en door hen te werken enig bijzonder werk en plicht. Tot dit einde bewoog Hij voorbijgaande hun gemoed door zijn kracht. Maar waar Hij gezegd wordt te rusten, gelijk in de werken van heiligmaking en vertroosting, daar woont en blijft Hij met welgevallen en vermaak.

§ 19.
5. Hij wordt, ten vijfde, gezegd *van mensen te vertrekken gelijk van Saul.*
1 Sam. 16:14: *Des Heeren Geest week van Saul.* David bidt dat God Zijn Heilige Geest niet van Hem wegnam, Psalm 51:13. Dit is te verstaan volgens het hier bovengezegde van Zijn komen en gezonden worden. Gelijk Hij wordt gezegd *te komen,* wordt Hij gezegd te vertrekken; en gelijk Hij wordt gezegd gezonden te worden, wordt Hij gezegd te worden weggenomen. Zijn vertrekken van mensen is dan zijn ophouden te werken in en op hen als tevoren; en zover dit geschiedt strafopleggend, wordt Hij gezegd te worden weggenomen. Dus vertrok Hij en werd weggenomen van Saul, toen Hij hem niet meer hielp met die bekwaamheid om als koning te regeren gelijk tevoren. Dit vertrekken van de Heilige Geest van iemand, is of geheel of ten de1e van mensen aan welke Hij geschonken was om te werken verscheidene gaven ten goede van anderen, en velerlei overtuigingen door licht en algemene bijstand tot het volbrengen van plichten, wijkt Hij geheel en geeft hun over aan zichzelf en aan hun hartelust.
Hiervan zijn in de wereld vele voorbeelden. Mensen, die vele gaven van de Heilige Geest zijn deelachtig geweest, op een bijzondere wijze verlicht, en door de kracht van hun overtuigingen gedrongen tot belijdenis van het Evangelie en het volbrengen van vele godsdienstplegingen, verlaten, door hun verzoekingen verstrikt, en overwonnen door de macht van hun lusten, al hun beginselen en verbintenissen, en keren geheel tot zonde en dwaasheid. Van zulke mensen vertrekt de Heilige Geest geheel al hun gaven verdrogen en verwelken; hun licht dooft uit, en zij hebben duisternis in plaats van gezichten. Derzulker toestand is te bewenen; want beter ware hun, de weg van de gerechtigheid niet te hebben gekend, dan nadat zij die kenden, zich af te keren van het heilige gebod hun overgeleverd, 2 Petrus 2: 21.
Sommigen van deze versmaden en verachten nog bij hun afval het gehele werk van Gods Geest, waaraan zij zelf enig deel hadden. De toestand van zulke overgegeven zondaren is doorgaans onherstelbaar, Hebr. 6: 4-6 en 10: 26-30.
Van sommigen wijkt de Geest en onttrekt Zich maar ten dele, en dat doorgaans maar voor een tijd. Dit vertrek betreft de genade, het licht en de troost, die Hij gelovigen toedeelt, in derzelver trappen, en gevoel in hun ziel.

Van hen, die de Geest wordt geschonken om deze dingen te werken op een zaligmakende wijze, vertrekt Hij nooit geheel en voor altoos. Dit belooft en betuigt onze gezegende Zaligmaker duidelijk, Joh. 4: 14: *Die drinkt van het water, dat Ik hem zal geven, zal nimmer dorsten maar het water dat Ik hem zal geven, zal in hem worden een fontein van water, springende tot in het eeuwige leven.* Dat deze Fontein van levend water Zijn Heiligende Geest is, verklaart Hij zelf, Joh. 7: 38, 39. Die de Geest dus heeft

ontvangen zal nooit meer dorsten uit geheel gebrek en nooddruft. Hij wordt ook tot dit einde gegeven uit kracht van het genadeverbond; en daarin is de belofte uitdrukkelijk, dat Hij nooit zal vertrekken van hen die Hij gegeven is, Jes. 59:21, jer. 31: 33 en 32: 39, 40; Ezech. 11: 19, 20 doch in de trappen en gevoelige uitwerksels van deze werkingen, kan Hij voor een tijd van gelovigen wijken en weggaan. Hierom kunnen zij vele geestelijke afnemingen en zwakheden onderhevig zijn, de dingen van de genade die in hen blijven, zijnde als 't ware, gereed te sterven, Openb. 3: 2, en zij kunnen denken van God verlaten en overgegeven te zijn. Dit dacht Sion, Jes. 40: 27 en 49: 14. Want daarin verbergt God Zich, Jes. 45: 15, of verlaat Zijn volk voor een ogenblik, Jes. 54: 7. Hij verbergt Zich, en is verbolgen, Jes. 57: 17. Over deze dingen klaagt David zo dikwerf en bitter, en worstelt en strijdt met God zo ernstig om verlossing er van.
Dit zijn de geestelijke verlatingen die sommigen in onze dagen verachten, smaden en bespotten; zij willen al het gevoel en de klachten van Gods volk daarom doen gaan voor ijdele inbeeldingen van ontstelde hersenen, of de uitwerksels van ontsteld bloed en dierlijke geesten. Ik kan gemakkelijk dragen, dat mensen verachten en bespotten hetgeen wordt voorgesteld als de ondervinding van thans levende belijders. Hun vooroordeel tegen derzelver personen maakt, dat ze hen steeds houden en schelden voor *dwazen en geveinsden.* Maar ik sta verbaasd, waar de Schrift deze dingen zo klaar, ten volle en dikwijls verklaart, zo ten aanzien van Gods en Zijn Heilige Geestes werkingen in dezelve, als van het gevoel van die er belang in stellen waar Gods gehele handelingen en der gelovigen ernstige gebeden in deze zo nauwkeurig worden voorgesteld in de voorbeelden van Job, David, Heman en andere heilige oudtijds; waarin de Schrift zo overvloedige voorraad is tot bestier, herstel, genezing en troost van zielen in zulken toestand, dat nochtans mensen die zeggen Christenen te zijn, en te geloven dat Gods Woord geen fabel is, Gods wegen en werken zo durven smaden en verachten. Zij moeten beogen alle ware onderhandeling tussen God en van de mensen zielen af te schaffen, en enkel over te laten een buitenschors, fleur of gedaante van godsdienst, geen stip beter dan ongodisterij.

Niet alleen alles wat behoort tot geestelijke verlatingen, welker natuur, oorzaken en hulpmiddelen al de schrijvers over zaken van het geweten, zelfs in de Roomse kerk, uitvoerig behandeld hebben, maar het gehele werk van Gods Geest op van de mens hart, met al de gewrochten in hen voortgebracht, ten opzichte van zonde en genade, pogen sommige mensen door hatelijke en ondeugende uitdrukking en in verachting en spot te brengen, S. P. blz. 339-349.
Al de beroeringen van de mensen gemoed uit hoofde van het gevoel van de schuld van de zonde; al de verduisteringen en droefheden, die zij kunnen ondergaan door Gods misnoegen, en terughouden van de gewone invloeden van Zijn genade, liefde, en gunst hunnerzijds al de vrede, troost of blijdschap, die zij kunnen genieten door gevoel van Gods liefde, in hun harten uitgestort door de Heilige Geest, wordt in bittere smaadtaal toegeschreven aan droefgeestigheid, kwade dampen en ontstelde hersenen, waarvan de ontleedkunde zekere en afdoende reden geven kan. Tot zulke hoogte van heilloze goddeloosheid is de stoute trotsheid en onkunde van sommigen in onze dagen geklommen.

§ 20. Nog een algemeen bijvoegsel van des Heiligen Geestes bedeling en werk, dat verder beschrijft Zijn handelwijze, heb ik tot afzonderlijke overweging overgelaten. Dit is hetgeen gemeld wordt Hebr. 2:4, *God medegetuigende door tekenen en wonderen, met verscheiden wonderdaden,* και πνευματος αγιου μερισμοις, *en gaven* (heeft de

Engelse vertaling) *van de Heilige Geest.* Maar μερισμοι, Zijn uitdelingen of verdelingen.
En daaruit nemen sommigen voordeel om te twisten tegen Zijn Wezen zelf. Zo beweert Crellius, dat de Heilige Geest hier wordt genomen lijdelijk, of dat de uitdrukking*: des Heiligen Geestes* een voorwerp van de 2e naamval is, waaruit volgt, zegt hij, dat de Heilige Geest kan worden verdeeld in delen, zodat de een kan hebben het een deel of gedeelte van Hem, de ander het andere.
Antwoord. Hoezeer dit strijdt tegen de waarheid van Zijn Wezen en Persoonsbestaan, blijkt van zelf. Hij kan ook geen schijnbare reden geven voor het verdelen of vaneenscheiden van die kracht Gods, die hij Heilige Geest noemt, tenzij hij de Heilige Geest make tot een hoedanigheid in ons, en niet in de Goddelijke natuur, gelijk Justinus Martyr zegt, dat Plato gedaan heeft, en dus verdeeld te worden.
De uitlegging van de woorden, die hij gebruikt is gewrongen, verkeerd en dwaas, want hun samenhang vereist, dat de Heilige Geest hier wordt genomen bedrijvig, handelend, als de werker van de gemelde verdeling. Hij deelt uit aan mensen van Zijn gaven en krachten in vele delen, niet alles aan een, niet allen in eens, niet alles op een wijze, maar sommige aan de een, sommige aan de ander, sommigen op die tijd, sommigen op een anderen, met grote verscheidenheid. Dus verklaart de apostel in deze plaats, dat de Heilige Geest uitdeelde verscheiden gaven aan de eerste Evangelie verkondigers, tot bevestiging van hun leer, volgens Christus' belofte, Joh. 15: 26, 27. Van deze noemt Hij in het bijzonder:

(1) σημεια, tekenen, dat is, wonderdaden, gewrocht om aan te duiden Gods tegenwoordigheid, door Zijn kracht bij hen die ze wrochten; dus tonende Zijn goedkeuring van de leer, die zij onderwezen.
(2) Τερατα, zeldzaamheden of wonderen, werken boven de macht van de natuur, of de kracht van natuurlijke oorzaken, gewrocht om de mensen te doen verwonderen en verbaasd staan; bewijzende το θειον, en de mensen verrassende met een gevoel van Gods tegenwoordigheid.
(3) Machtige werken van verscheiden soorten, gelijk blinden de ogen te openen, doden op te wekken, en dergelijke. Bij deze worden in het algemeen gevoegd μερισμοι πνευματοσ αγιου, dat is, "matnoot haroeach haqadoosj" gaven van de Heilige Geest. Want deze en dergelijke dingen werkte en veroorzaakte de Heilige Geest tot het gemelde einde en deze uitdelingen zijn van Hem gelijk de tekenen en wonderen, dat is, uitwerksels van Zijn macht; alleen wordt aangeduid hoe zij allen door Hem gewrocht worden, door te geven een macht om ze te werken, die verscheiden uitdelende onder hen aan wie Hij ze schonk, volgens, gelijk er op volgt, κατα την αυτου θελησιν tot Zijn Eigen wil. Deze tekst wordt zo klaar uitgelegd 1 Kor. 12: 7 -11, dat ook de halsstarrigste mens geen uitvlucht overhoudt. Die tekst is hierboven geopend, dus is dat hier niet nodig te herhalen; en zijn deze Zijn gaven, die Hij als delen en gedeelten van Zijn werk met grote verscheidenheid uitdeelt.

Tot hetzelfde oogmerk worden Zijn werkingen beschreven Jes. 11:2, 3: *Des Heeren Geest zal op Hem rusten, de Geest van wijsheid en verstand, de Geest van raad en van sterkte, de Geest van kennis en van des Heeren vrees.* Hij wordt eerst genoemd *des Heeren Geest,* om uit te drukken Zijn Wezen en natuur; dan de Geest van wijsheid, raad, enz., dat is, die de auteur is van wijsheid, raad en de andere genoemde genaden, die ze verdeelt en uitdeelt volgens zijn wil. De verscheiden gaven en genaden, waarmee de gelovigen worden begiftigd en versierd, zijn deze uitdelingen van de Heilige Geest. Daarom zien wij in ons aanroepen van Hem onder het Nieuwe Testament voornamelijk

tot Hem onmiddellijk op als de auteur van deze verscheidene gaven en genaden. Dus bidt Johannes, de zeven kerken van Azië groetende, om genade voor hen van God de Vader en de zeven Geesten, die voor Zijn troon zijn, Openb. 1:4. Dat is, Gods Heilige Geest aangemerkt in Zijn zorg voor, en onderstand geven aan de kerk, als de auteur van de volkomenheid van gaven en genaden, die hun worden en moeten worden geschonken. Dit duidt het getal zeven aan. Daarom wordt van onze Heere Jezus Christus, als de grondslag van zijn kerk, gezalfd met al de gaven en genaden van de Geest in haar volmaaktheid, gezegd, *dat op die een steen zouden zijn zeven ogen,* Zach. 3: 9, al de gaven van de zeven Geesten van God, of van de *Heilige Geest,* die de Auteur is van die allen.

§ 21. Al het beweerde voor het verdelen van de Heilige Geest uit deze plaats, is dan gebouwd op een stelling, die wij hierboven hebben verworpen, dat Hij niet is een Goddelijk Persoon, maar een willekeurig uitvloeisel van Goddelijke kracht, en nog kan op die wijze het beweerde verdelen van de Heilige Geest geenszins verstaanbaar verdedigd worden.
Crellius zegt ja, dat alle Goddelijke ingevingen kunnen worden aangemerkt als een geheel, gelijk vele wateren een zee uitmaken. Te deze opzichte is de Heilige Geest een, dat is, een algemeen, opgemaakt van vele soorten, dit is, *totum logicum.* En dus kan Hij worden verdeeld in zijn ondergeschikte delen.
Antwoord. Maar wat grond of wat schijn geeft de Schrift voor enige zulke denkbeelden? Waar zegt ze, dat al de gaven van de Heilige Geest tezamen stellen of opmaken één Heilige Geest? Of dat de Heilige Geest is een algemeen, omdat vele uitwerksels Hem worden toegeschreven? Of dat de verscheiden gaven van de Geest zo vele onderscheiden soorten van Hem zijn? Zij leert uitdrukkelijk het juist hier tegenover staande, dat de Heilige Geest dit alles werkt gelijk Hem behaagt, zodat zij al Zijn daden naar buiten van Zijn wil en macht.

Het bindt even weinig, dat dezelfde schrijver beweert, *dat Hij wordt verdeeld als een natuurlijk geheel in zijn delen, omdat gemeld wordt van een mate en deel van Hem.* Dus wordt God gezegd Hem te geven aan Jezus Christus niet bij mate, Joh. 3:34. En aan elk gelovige wordt genade gegeven volgens de mate van de gave van Christus; als werd een mate van Hem geschonken aan de een, een andere aan een ander.
Maar deze mate is duidelijk van Zijn gaven en genaden. Deze werden gegeven aan de Heere Christus in alle volheid zonder bepaling van soort of trap. Zij werden Hem dienvolgens ingestort tot de uiterste uitgestrektheid, en het vermogen van de menselijke natuur onbegrijpelijk verhoogd door haar vereniging tot Gods Zoon.
Anderen ontvangen de gaven en genaden des Geestes in een bepaalde mate van soort en trap. Dit te verdraaien tot het verdelen van de Geest zelf, is uitzinnigheid. Zonder vooroordeel valt klaar genoeg te verstaan Gods gezegde tot Mozes, Num. 11: 17: *Ik zal nemen van de Geest die op u is, en die leggen op de oudsten.* Want God spreekt blijkbaar van de gaven des Geestes die mensen bekwaam maken tot regering en bewind, en niet van de Geest zelf. Zonder enige vermindering van die Geest in hem, dat is, van de gaven die hij had ontvangen, gaf God hen, als ontstekende hun kaars aan de zijn. Zo was ook het dubbele deel van Elia's Geest, dat Eliza voor zichzelf verzocht, enkel een grote en zonderlinge mate van profetisch licht, boven hetgeen de andere profeten, die overbleven, ontvangen hadden, 2 Kon. 2: 9. Hij verzocht om "pi sjnajiem" *os duorum*, of *duplex*; το διπλουν μερος, of τα διπλα. De uitdrukking is eerst gebruikt Deut. 21: 17, waar het dubbele deel van de eerstgeborene gemeend wordt. Zodat hij waarschijnlijk begeerde zo'n deel onder de andere profeten, als de eerstgeborene had onder de

broederen van hetzelfde huisgezin, hetwelk ook geschiedde, en waarom hij de regering en het bewind had over hen.

πνευματολογια

Tweede boek

Hoofdstuk 1.

Eigenlijke werkingen van de Heilige Geest onder het Oude Testament, voorbereidende tot het Nieuwe

1. Het werk van Gods Geest in de nieuwe schepping, van sommigen veracht.
2. Werken onder het Oude Testament, voorbereidend tot de nieuwe schepping.
3. Verdeling van de werken des Geestes.
4. Idem
5. De gave van de profetie, haar natuur, nut en einde,
6. Het begin van de profetie.
7. De Heilige Geest alleen hun auteur.
8. De naam profeet zijn betekenis en zijn werk.
9. Profetie door ingeving; waarom zo genoemd.
10. Profeten, hoe bewerkt door de Heilige Geest.
11. De bijvoegsels van profetie, of verscheiden wegen van haar mededeling.
12. Van onderscheiden stemmen.
13. Dromen.
14. Gezichten.
15. Bijvoegsels van profetie. Iets beduidende daden.
16. Plaatsverwisseling.
17. Of ongeheiligde mensen kunnen hebben de Geest van voorzegging.
18. Het geval van Bileam beantwoord.
19. Van het schrijven van de Schrift.
20. Drie zaken daartoe vereist.
21. Van wonderwerken.
22. Werken van Gods Geest in het verbeteren van de natuurlijke vermogens van des mensen verstand in staatkundige dingen.
23. In zedelijke.
24. In lichamelijke.
25. In verstandelijke en kunstige.
26. In het verkondigen van het Woord.

§ 1. Deze algemene zaken, welker overweging de eigenlijke werken van de Heilige Geest moest voorgaan, nu behandeld zijnde, ga ik voort tot mijn voorname onderwerp en oogmerk, *de bedeling en het werk van Gods Heilige Geest, ten aanzien van de nieuwe schepping, en de herstelling van het mensdom, of Gods kerk daardoor.*
Dit is een zaak van het hoogste belang voor ware gelovigen; maar steeds geweldig, en onlangs met bitter schelden weersproken van al de vijanden van de genade van God en onze Heere Jezus Christus. Van het belang en gewicht van dit leerstuk is reeds iets gezegd, ik voeg daar nu niets bij, maar laat allen, die God waarlijk vrezen, hierover oordelen uit het geopenbaarde dienaangaande in de Schrift, en over de nuttigheden van het daarin aangewezen. Velen, weten wij, willen deze dingen niet aannemen, maar zolang wij in ze te verhandelen blijven bij dat Woord, waarnaar wij en zij op enige dag

moeten staan of vallen, behoeven wij ons niet te storen aan hun onkunde of hovaardij, noch ook aan derzelver vruchten en uitwerksels, smaad, spot en verachting. Want εχει Θεος ενδικον ομμα.

§ 2. De werken van de Geest, die tot de nieuwe schepping behoren, zijn twee soorten.

1. Daartoe voorbereidende onder het Oude Testament. Want ik acht, dat de staat van de oude schepping, zoveel ons leven voor God aangaat, eindigde met de komst van de zonde, en het geven van de eerste belofte. Alles wat daarop volgde in een weg van genade, was voorbereidend voor en tot de nieuwe.
2. Dadelijk gewrocht dienaangaande onder het Nieuwe Testament. De daden en werkingen van de Geest, die beide de staten van de kerk gemeen zijn, gelijk zijn krachtdadig toedelen van heiligmakende genade aan Gods uitverkorenen, zal ik verhandelen in het algemeen onder het tweede hoofdstuk. Onder het eerste tel ik enkel op de aan die staat eigen, en maak daartoe vooraf twee algemene stellingen.

I. *Alles wat onder mensen uitmunt, hetzij als volstrekt buitengewoon, en alleszins boven hetgeen natuurlijke grondbeginselen kunnen voortbrengen, hetzij het besta in een uitnemend en zonderling aankweken van die grondbeginsels en bekwaamheden, wordt toegeschreven aan Gods Heilige Geest, als de onmiddellijke Werkmeester en uitwerkende oorzaak van hetzelve.* Dit zullen wij in het vervolg met voorbeelden tonen. Oudtijds was de Geest alles; nu willen sommigen dat Hij niets is.

II. § 3. *Alles wat de Heilige Geest wrocht op een uitmuntende wijze onder het Oude Testament, zag doorgaans en meestendeels, zo niet volstrekt en altoos, op onze Heere Jezus Christus en het Evangelie, en was dus voorbereidend ter voltooiing van het grote werk van de nieuwe schepping in en door Hem.*

§ 4. Deze werken van de Heilige Geest kunnen worden gebracht tot de twee gemelde soorten.

1. Buitengewone, die alle natuurlijke bekwaamheden, hoe aangelegd en aangekweekt te boven gaan.
2. Die bestaan in het aankweken en verhogen van die bekwaamheden tot nut van dit leven en van de kerk.

1. De eerste kunnen worden geschikt onder drie hoofden.

A. Profetie.
B. Beschrijving van de Schrift.
C. Wonderwerken.

2. De tweede soort zullen wij in het vervolg vinden, in zaken:
   (1) Staatkundig, als bekwaamheid tot bewind en regering onder mensen.
   (2) Zedelijk, gelijk moed en dapperheid.
   (3) Natuurlijk, gelijk aanwas van lichaamssterkte.
   (4) Verstandelijke zaken, als:
      A. Gewijde, gelijk Gods Woord te verkondigen.
      B. Kunstige, als in Bezaleël en Aholiab.

Het genadewerk op der mensen harten onder het Nieuwe Testament volkomener als tevoren geopenbaard, en van de eigen soort en natuur in alle staten van de kerk sedert de val, zal ik eens en vooral verhandelen op zijn rechte plaats.

§ 5. De eerste uitmuntende gave en werk van de Heilige Geest onder het Oude Testament, en dat lijnrecht en onmiddellijk zag op Jezus Christus, was *profetie.* Want

haar grote en voorname einde in de kerk, was aan te duiden Hem, zijn lijden en de heerlijkheid, die daarop zou volgen; of in te stellen zaken in de godsdienstpleging, die voorbeelden en schetsen van Hem waren. Want het grootste voorrecht van de kerk oudtijds was maar tijdingen te horen van de dingen die wij genieten, Jes. 33: 17. Gelijk Mozes van de top van Pisga het land Kanaän zag, en in de geest de luisterrijke heiligdommen daarin op te richten, wat het hoogste was waartoe hij kwam, zouden de beste van deze heilige de Koning van de heilige beschouwen in het land, dat nog zeer ver van hen was, of Christus in het vlees. Dit voorgezicht, dat zij door geloof verkregen, was hun grootste vreugde en heerlijkheid, Joh. 8: 56. Zij allen nochtans eindigden hun dagen gelijk Mozes, ten aanzien van het voorbeeld van de Evangeliestaat, Deut. 3: 24, 25. Eveneens was het met hen, Lukas 10: 23, 24. *God voor ons enige betere dingen hebbende voorzien, opdat zij zonder ons niet zouden volmaakt worden,* Hebr. 11:40.
Dat dit was het voorname einde van de gave van de voorzegging, verklaart Petrus, 1 Pet. 1:9-12: *Ontvangende het einde van uw geloof de zaligheid van uw ziel; van welke zaligheid ondervraagd en naarstig nagespeurd hebben de profeten, die profeteerden van de genade, die tot u zou komen. Onderzoekende wat, of op wat wijze van tijd, de Geest van Christus, die in hen was voorbetekende, wanneer Hij tevoren getuigde Christus lijden en de heerlijkheid die zou volgen. Aan welke geopenbaard is, dat zij niet aan zichzelf, maar aan ons toedienden de dingen, die u nu zijn bekendgemaakt.*
Sommige ouden begrepen, dat de profeten enige zaken duister spraken, die niet waren te verstaan dan met groot onderzoek, bijzonder die de verwerping van de Joden betroffen, opdat die niet werden aangezet om de Schrift zelf te vernietigen. Maar in de aangehaalde woorden wordt verklaard de voorname inhoud van het profetische werk onder het Oude Testament, en het licht, oogmerk en dienst van de profeten zelf. Het werk was om te getuigen Gods waarheid in de eerste belofte aangaande de komst van het gezegende zaad. Dit was Gods handelwijze, Hij gaf Zelf eerst onmiddellijk de belofte, die de grondslag van de kerk was, Gen. 3: 15, dan bevestigde Hij die belofte door openbaring aan de profeten; eindelijk werd de Heere Christus gezonden om al de beloften aan de kerk goed te maken, Rom. 15:8.
Ondertussen ontvingen zij vernieuwde openbaringen aangaande zijn Persoon, zijn lijden, de heerlijkheid, die daarop volgen en de genade die daardoor tot de kerk komen zou. Terwijl zij dus werden te werk gesteld en aangeblazen van de Heilige Geest, of de Geest van Christus, poogden zij naarstig te kennen de zaken zelf in haar natuur en kracht, die hun werden geopenbaard; zo nochtans dat zij zagen, dat niet zij zelf, maar enige opvolgende geslachten die metterdaad zouden bezitten. Op deze dingen ingespannen, onderzochten zij ook, zover de Geest aanduiding gaf, *in welke tijd* dit alles zou vervuld worden, wanneer het zou zijn, en in wat soort van tijd, of in welke staat en toestand Gods volk zou wezen in die dagen. Dit was het voorname einde van de gave van de profetie, en dit het voorname werk en bezigheid van de profeten.
De eerste belofte was gegeven door God in de Persoon van de Zoon, gelijk ik elders heb bewezen, Gen. 3: 15. Maar de gehele uitlegging, bevestiging en verklaring daarvan, is voortgezet door de gave van voorzegging.

§ 6. Al vroeg is deze gave in de wereld meegedeeld en gebleven zonder bekende afbreking in het bezit van een of meer mensen in de kerk, ten allen tijde, gedurende hun voorbereidende of dienstbare staat. Na het sluiten van de Kanon van het Oude Testament, hield ze op in de Joodse kerk, tot ze weer levend werd in Johannes de Doper, die groter was dan enig voorgegaan profeet, omdat hij was het dichtst nabij en het klaarst ontdekte de Heere Jezus Christus, het einde van alle profetieën. Dus *sprak God door de mond van Zijn Heilige profeten,* των απ' αιωνος, Lukas 1: 70, van 's

werelds begin af. Aan Adam zelfs zijn vele zaken geopenbaard, zonder welke hij God niet recht had kunnen dienen in de staat en toestand, waarin hij gekomen was. Want al was zijn natuurlijk licht genoeg om hem te besturen tot alle godsdienstplichten, die de wet van de schepping eist het was niet genoeg tot al de plichten van de staat, waarin hij was gebracht door het geven van de belofte na de komst van de zonde. Daarom werd hij bestuurd tot het waarnemen van instellingen van dienstpleging, die hem noodwendig waren en die God aannam, gelijk offeranden. Henochs profetie is niet alleen bewaard, maar herhaald en beschreven, Judas 14, 15.
Noch nieuwsgierig, noch moeilijk ware het, te bewijzen, dat al de aartsvaderen vroeger dan de zondvloed, bestierd zijn door een profetische geest, in het geven van namen aan die kinderen, die hen zouden opvolgen in de heilige geslachten. Van Abraham zegt God zelf, dat hij een profeet was, Gen. 20: 7, dat is, een die dikwerf Goddelijke openbaringen ontving.

§ 7. Deze gave van de profetie was altoos het onmiddellijke gewrocht van de Heilige Geest. Dit wordt bevestigd zo in het algemeen als in elke bijzonderheid. In het algemeen krachtig, 2 Pet. 1: 20, 21: *Wetende eerst, dat geen profetie van de Schrift is van eigen uitlegging, want de profetie kwam oudtijds niet door de wil van mensen, maar heilige mensen Gods spraken, gelijk zij van de Heilige Geest bewogen werden.* Onder gelovigen is het een grondregel, die zij allereerst toestemmen en goedkeuren, als waarop hun geloof rust, dat het zekere woord van de profetie, waarop zij in alles acht geven, vers 19, geen vrucht is van iemands eigen bevattingen niet is onderworpen aan de wil van mensen, zodat zij het verkrijgen of beoefenen door hun eigen bekwaamheden maar dat het is gegeven door ingeving van God, 2 Tim. 3: 16. Want de Heilige Geest door bewerken, bewegen, besturen van het gemoed van heilige mensen, maakte hen daartoe bekwaam. Dit is de enigste bron en oorzaak van alle ware Goddelijke profetie, ooit ingegeven of geschonken tot nut van de kerk. In het bijzonder wordt het komen van Gods Geest op de profeten, hen tot hun werk bekwamende, dikwerf gemeld. Micha toont in zijn eEigen voorbeeld hoe het was met hen allen, Micha 3:8*: Maar waarlijk, ik ben vol kracht door des Heeren Geest, en vol gerichte en dapperheid, om Jakob zijn overtreding en Israël zijn zonde te verkondigen.* Alleen van Gods Geest had hij al zijn bekwaamheid om het profeetambt, waartoe hij was geroepen, uit te voeren.
En toen God zeventig oudsten wilde begiftigen met een gave van voorzegging, zei Hij, te zullen nemen van de Geest die op Mozes was, en die tot dat einde hun te zullen geven dat is, hij zou hen meedelen van dezelfde Geest als in Mozes was.
En overal waar gezegd wordt dat God sprak door de profeten, of dat Gods Woord tot hen kwam, of dat God tot hen sprak, wordt altoos gemeend dat dit was het onmiddellijke werk van de Heilige Geest. Zo zegt David van zichzelf: *Des Heeren Geest sprak door mij, of in mij, en Zijn woord was in mijn tong,* 2 Sam. 23:2. Hierom schrijft onze apostel, zijn woorden aanhalende, die lijnrecht de Heilige Geest toe, Hebr. 3:7: Daarom, gelijk de Heilige Geest zegt: *Heden zo gij Zijn stem horen wilt.* En Hebr. 4:7, zeggende in David.
Dus worden de woorden de Heere der heirscharen toegeschreven, Jes. 6:9, verzekerd te zijn de woorden van de Heilige Geest, Hand. 28:25. Hij sprak tot of in hen door Zijn Heilige ingevingen, en Hij sprak door hen, in hen krachtdadig onfeilbaar te besturen, om uit te spreken, te verklaren en te beschrijven hetgeen zij van hem hadden ontvangen, zonder misslag of verandering.

§ 8. Deze profetie wordt in haar beoefening aangemerkt tweezins. Eerst bepaald voor het voorspellen of voorzeggen van toekomende dingen, gelijk het Griekse woord en het

Latijnse daarvan afgeleid, betekenen. Dus is profetie een Goddelijk voorzeggen van toekomende dingen, voortkomende uit Goddelijke openbaring. Doch het Hebreeuwse "nava'", waarvan "navie'" een profeet en "nevie'ah" profetie komt, is niet bepaald tot zulk een betekenis, hoewel voorzeggingen door bovennatuurlijke openbaring steeds daardoor worden uitgedrukt. Maar in het algemeen betekent het woord niets meer als uit te spreken, uit te leggen en te verklaren de mening of woorden van een ander. Dus zegt God Mozes, dat Hij hem zou maken een god over Farao; een die met Farao zou handelen in de naam, plaats en macht van God; en Aäron, zijn broeder, zou zijn profeet wezen, Exod. 7: 1, dat is, een die zijn mening zou uitleggen en zijn woorden verklaren aan Farao, wijl Mozes had geklaagd over gebrek in zijn uitspraak.
Dus zijn profeten, de uitleggers, de verklaarders van Gods Woord, wil, mening, of Godsspraken aan anderen. Zo een wordt beschreven Job 33:23. Hierom worden zij, die de Schrift uitlegden aan de kerk onder het Nieuwe Testament genoemd profeten, en hun werk profetie, Rom. 12: 7; 1 Kor. 14: 31, 32. Onder het Oude Testament worden zij, die God loofden met gezang in de tempel, volgens Davids instelling gezegd daarin te profeteren, 1 Kron. 25: 2. Deze naam "navie'" profeet, is van overoud gebruik; want God noemde Abraham zo, Gen. 20: 7.
Naderhand werd in algemeen gebruik een profeet genoemd "ro'eh", en "chozeh", ziener, om hun Goddelijke gezichten, veroorzaakt door Gods woorden aangaande Mozes, Num. 12:6, en God Zich doorgaans openbarende door dromen en gezichten, werden profeten, van Mozes dood af, tot Samuëls dagen, genoemd zieners, 1 Sam. 9:9. En "iesj elohiem", *man Gods,* 1 Sam. 2:27. Welke naam Paulus de Evangelieverkondigers geeft, 1 Tim. 6: 11; 2 Tim. 3: 17.
Enige opmerking verdient Kimchi's gezegde, dat het werkwoord meest wordt gebruikt in de *lijdelijke samenvoeging Niphal,* omdat het aanduidt iets te ontvangen van God, bijwijze van openbaring, dat tot anderen wordt gesproken bijwijze van profetie. Gelijk ze nu voor ons ligt als een buitengewone gave van de Heilige Geest, kan ze niet worden bepaald tot strikt voorspellen of voorzeggen, ook niet worden uitgestrekt tot alle ware verklaren van Gods mening, maar alleen tot hetgeen verkregen wordt door onmiddellijke openbaring.

§ 9. Deze eigenlijke gave van de Heilige Geest lust ons na te speuren, en dienaangaande te overwegen twee zaken.
1. Haar algemene natuur.
2. De bijzondere wegen langs welke eigenlijke openbaring iemand geschonken werd.

1. Haar natuur in het algemeen, bestond in *ingeving.* Zo spreekt onze apostel van de profetieën in de Schrift beschreven, 2 Tim. 3: 16, θεοπνευστια. Goddelijke ingeving was haar oorsprong en oorzaak, en de werking van de Heilige Geest in Zijn mening de profeten mee te delen, wordt genoemd *inblazing,* uit tweeërlei hoofde.

A. In overeenkomst met Zijn Naam en natuur. De Naam, door welke Hij ons is geopenbaard, betekent *adem;* en Hij wordt genoemd *Gods adem,* waardoor Zijn Wezenlijke betrekking tot Vader en Zoon, en zijn eeuwige natuurlijke uitgang van Hen wordt uitgedrukt. Daarom, wanneer onze Zaligmaker Hem gaf aan Zijn discipelen, ademde Hij op hen, tot een eigenlijk onderwijzend zinnebeeld van wat Hij gaf, Joh. 20: 22. Zo wordt ook gezegd in het grote werk van het instorten van de redelijke ziel in 's mensen lichaam, God ademde in hem de adem des levens, Gen. 2:7. 't Is dan van des Heiligen Geestes natuur en Naam, dat Zijn onmiddellijke werkingen op van de mensen gemoed, in het bovennatuurlijk meedelen van Goddelijke openbaringen, genoemd wordt ingeving, of inademing. En de onreine

geest, Zijn daden nabootsende, deden zijn dienstplegers aan met een bovennatuurlijke aanblazing, langs wegen, zijn onreinheid betamende.

B. Gelijk dit heilige werk van Gods Geest wordt uitgedrukt, overeenkomstig met Zijn Naam en natuur, wordt ook daardoor aangeduid de zachtmoedigheid, zachtheid en gemakkelijkheid, waarmee Hij werkt. Hij ademt vriendelijk en zacht hun in de kennis en bevatting van heilige dingen. 't Is een eigenlijk en onmiddellijk werk, waarin Hij handelt, overeenkomstig met Zijn natuur als Geest, Gods Geest of adem; en overeenkomstig met Zijn Eigen Persoonseigenschappen van zachtmoedigheid, teerheid en vrede. Zo is zijn daad, *ingeving,* waardoor Hij komt binnen de vermogens van des mensen ziel, die aandoende met een kracht, die hun eigen niet is. 't Is waar, wanneer Hij dus iemand had ingeblazen Gods mening, dat die geen rust had noch kon hebben, tenzij Hij ze verklaarde op de eigenlijkste wijze en tijd, Jer. 20:9, Toen zei ik: *Ik zal van Hem niet meer melden, en niet meer spreken in zijn naam; maar zijn woord was in mijn hart als een brandend vuur, in mijn beenderen besloten, en ik was moe van weerhouden, ik kon niet wachten.* Doch deze ontrusting kwam van een zedelijk besef van hun plicht, en niet van geweldige beroering van de Geest op hun natuur. Viel soms beroering en ontsteltenis van Geest op enige van de profeten in en onder de openbaringen, die zij van de Geest ontvingen, het geschiedde uit tweeërlei hoofde.
   a. Uit de schrikkelijke en zeer vreselijke vertoning van zaken aan hun gezicht en verbeeldingskracht.
   b. Uit de grootheid en schrik van de geopenbaarde dingen zelf, die soms zeer vreselijk en verderfelijk waren, Dan. 8: 27 en 7: 15, 28. Hab. 3: 16, Jes. 21:2-4. Maar des Geestes ingevingen waren teer en lieflijk.

§ 10. 2. De onmiddellijke uitwerksels van deze ingeving waren, dat de aangeblazenen werden bewogen, of werkzaam gemaakt door de Heilige Geest. Heilige mensen Gods spraken υπο πνευματος αγιου θερομενοι, 2 Pet. 1: 21*: Bewogen of gedreven door de Heilige Geest.*

Hierdoor worden twee zaken bedoeld:

A. Het toebereiden en opheffen van hun verstandelijke vermogens, hun gemoed en verstand, waarin zijn openbaringen zouden worden ontvangen. Het bereidde hen om te ontvangen de indruksels, die Hij op ben maakte, en versterkte hun geheugen om ze te onthouden. Hij verlichtte en verhief hun verstand wel niet zo hoog, dat zij onderscheiden verstonden, en ten volle begrepen al de zaken zelf, die hun werden aangeduid. Hun ingevingen behelsden meer dan zij tot de grond konden naspeuren. Hierom, al werden de profeten onder het Oude Testament gebruikt om mee te delen de klaarste openbaringen en voorzeggingen aangaande Jezus Christus, zij allen waren in kennis en verstand van hun mening minder dan Johannes de Doper, gelijk hij ook daarin minder was dan de kleinste gelovige, of de minste in het koninkrijk der hemelen. Dus onderzochten zij naarstig tot hun eigen verlichting en stichting, door de algemene middelen van gebeden en overpeinzing, wat Gods Geest meende in de profetieën, die zij zelf ontvingen door buitengewone openbaring, 1 Pet. 1: 10, 11. Daniël zelf, die zulke klare vertoningen en heerlijke gezichten had aangaande de monarchieën van de wereld, en de veranderingen die de Voorzienigheid in dezelve zou werken, verstond niet wat en hoe het zou zijn in haar vervulling. Dit zegt hij zelf in het slot van zijn gezichten, Dan. 12: 8. Maar de Geest verhief en bereidde hun verstand zo, dat zij bekwaam werden om te ontvangen en te bewaren de indruksels van zaken, die Hij hun meedeelde. Dus stelt men de snaren van enig speeltuig, opdat het recht ontvangt de indruksels van de vinger, en de beoogden klank geve. De Geest sprak niet in hen of door hen, aan het gebruik van

hun natuurlijke vermogens, verstand of geheugen overlatende te verstaan en te onthouden de zaken die Hij sprak, en ze dus anderen te verklaren maar Hij zelf bewrocht hun vermogens, en gebruikte ze om uit te drukken zijn woorden, niet hun eigen bevattingen. Hierin bestaat onder anderen het onderscheid tussen de ingevingen van de Heilige Geest en de zo genoemde van de duivel. Het uiterste dat de satan vermag, is sterke indrukken te maken op de verbeeldingskracht van mensen, of hun vermogens gaande te maken door te bezitten, te verwringen en te verdraaien de werkingen van het lichaam en de geesten van het bloed. De Heilige Geest is in de vermogens, en gebruikt ze als Zijn werktuigen. Hij deed dit, met zoveel licht en bewijs van Zichzelf, van Zijn macht, waarheid en heiligheid, dat hun geen twijfel overbleef, of hun gemoed was onder zijn bestuur en invloed of niet. Mensen kunnen zover vallen onder de macht van hun eigen inbeeldingen, door de overmacht van een verdorven ongestelde neiging, dat ze die houden voor bovennatuurlijke openbaringen. En satan kan bedriegen, ja bedroog vanouds, en misschien nu nog, sommiger verstand zó, en deelt hun mee zo'n besef van zijn inblazingen, dat ze voor een tijd denken die van God zelf te zijn. Maar in de ingevingen van de Heilige Geest en Zijn werkzaam maken van het gemoed van de heilige mensen oudtijds, gaf Hij hun onfeilbare verzekering, dat zij werden bewrocht door Hem alleen, Jer. 23: 28.

Vraagt iemand *door wat τεκμηρια, of onfeilbare tekenen zij zeker konden kennen de ingevingen van de Heilige Geest, en ten enenmale onfeilbaar overreed zijn zonder mogelijkheid van misvatting, dat zij niet werden bedrogen?*
Ik antwoord, dat weet ik niet; want van die zaken hebben wij geen bevinding. Niets van die natuur matigen zij zich aan, die openlijk belijden aandeel te hebben aan de gewone genadewerkingen van de Heilige Geest, wat hun ook vals en dwaas wordt ten laste gelegd. Hetgeen zich ijdelhoofdige mensen in hun ongesteldheden, of onder hun begoochelingen vermeten hebben, neemt geen bedaard of verstandig mens in aanmerking. Maar Gods Geest beoogde hun, die hij dus buitengewoon aanblies, te geven een verzekering, dat zij alleen door Hem werden te werk gesteld, die genoeg was om hen te dragen door het uitvoeren van hun gehelen plicht. Want in het volbrengen van hun werk, waartoe Hij hen riep, zouden hun velerlei gevaren bejegenen, en sommigen zouden hun leven afleggen, tot getuigenis dat de boodschap die zij deden waarheid was. Dit konden zij niet ondernemen zonder zo'n vol bewijs, dat Hij hen te werk stelde, als de menselijke natuur in zulke zaken vatten kan; Abrahams zaak bevestigt dit ten volle. En op hun gemoed moest noodwendig in deze buitengewone werkingen, zo'n indruksel zijn van de Geest zelf, van zijn heiligheid en van zijn gezag, dat hun geheel beveiligde voor alle vrees van bedrog. Hij stelde zelf op het woord, dat zij anderen verkondigden, die kenmerken van Goddelijke waarheid, heiligheid en kracht, die het maakte αξιοπιστον, geloofwaardig, en dat het niet zonder de hoogste zonde van hen, tot wie het kwam, was te verwerpen. Veel meer dan bewees het zichzelf dus aan hen, die het oorspronkelijk werd ingegeven.

B. Hij bewoog en bestuurde hen, zelfs in de werktuigen van hun lichaam, waardoor zij uitdrukten de openbaring, die zij hadden ontvangen door ingeving van Hem. Zij spraken gelijk zij werden gedreven van de Heilige Geest. Hij bestuurde hun tong in het bekendmaken van zijn openbaringen, gelijk iemands verstand zijn hand bestuurt in het schrijven van zijn bevattingen. Hierom zegt David, in het uitdrukken van openbaringen of ingevingen van de Geest ontvangen, dat zijn tong was de pen van een vaardig schrijver, Psalm 45: 2. Dat is, zij werd dus bestuurd door Gods Geest, om uit te drukken de begrippen van Hem ontvangen. Uit dien hoofde wordt God gezegd te spreken door

hun mond, gelijk Hij sprak door de mond van de heilige profeten, Lukas 1: 70, die allen hadden maar een mond, uit hoofde van hun geheel en volstrekt overeenstemmen in dezelfde voorzeggingen; want dit is de mening van een stem of een mond in een menigte. De Heilige Geest sprak door de mond van David, Hand. 1: 16. Want van alles wat zij ontvingen door openbaring, waren zij enkel de pijpen, waardoor het water op zijn plaats werd gebracht, zonder het minste inmengsel van hun verdorvenheden of zwakheden. Dus zegt David, 1 Kron. 28: 19, ontvangen hebbende het ontwerp van de tempel, en de wijze van Gods gehele dienstpleging daarin door de Geest, vers 12: Dit alles deed mij de Heere verstaan in geschrift door zijn hand op mij, zelfs al het werk van dit ontwerp. Gods Geest openbaarde het hem niet alleen, maar bestuurde hem zo in het in geschrift te stellen, dat hij kon verstaan Gods mening uit hetgeen hij zelf geschreven had of God gaf het hem zo duidelijk en klaar, alsof elke bijzonderheid ware in geschrift uitgedrukt door Gods vinger.

§ 11. Blijft over, aangaande dit eerste buitengewone werk en gave van de Heilige Geest, dat wij overwegen de eigenlijke wegen en middelen, langs welke Hij zijn mening de profeten meedeelde, en enige andere toevallige bijvoegsels van de profetie. Sommigen, Maimonides volgende in zijn *More Nebuchim,* hebben van de verscheiden wegen tot het meedelen van Goddelijke openbaringen, onderscheid gemaakt in de trappen van profetieÎn, of in de gaven ervan, de een verheffende boven de ander. Dit heb ik in mijn uitlegging over Hebreeën hfdst. 1 afgekeurd. Waarlijk, noch dit, noch iets anders geeft geen de minsten grond tot het verdichten van de elf trappen van profetie, die hij dacht te hebben uitgevonden; veel minder kan de Geest, of gave van de profetie worden verkregen langs de wegen die bij voorschrijft, en met Tatianus schijnt te begunstigen. De onderscheiden *uitwendige wegen en wijzen van openbaring,* in de Schrift gemeld, kunnen worden gebracht tot drie hoofden.

1. Stemmen.
2. Dromen.
3. Gezichten.

En haar toevallige bijvoegsels zijn twee.

(1) Zinnebeeldige daden.
(2) Plaatsverwisselingen.

De Scholastieken na Aquinas (22. q. 174. A. 1) brengen doorgaans de middelen van openbaring tot drie hoofden. Want omdat wij langs drie wegen iets kennen, 1. door onze uitwendige zinnen, 2. door indruksels op de verbeeldingskracht of inbeelding, 3. door zuivere daden van het verstand openbaarde God Zijn wil aan de profeten ook door drie wegen.

1. Door voorwerpen van hun zinnen, gelijk hoorbare stemmen.
2. Door indruksels op de inbeelding, in dromen en gezichten.
3. Door opheldering of verlichting van hun verstand. Maar omdat deze laatste wijze uitdrukt Goddelijke ingeving, kan ik niet toestemmen, dat ze is een onderscheiden weg van openbaring op zichzelf. Want zij was volstrekt noodzakelijk om te geven onfeilbare verzekering van het gemoed, ook in de andere wegen. En dit ter zijde gezet, blijven zij allen aan bedrog onderhevig.

§ 12. 1. God heeft soms gebruikt ***een onderscheiden stem,*** uitsprekende de zaken, die Hij wilde verklaren, in woorden, die ze betekenden. Zo openbaarde Hij Zich of Zijn mening aan Mozes, wanneer Hij tot hem sprak aangezicht aan aangezicht, gelijk iemand met zijn vriend spreekt, Exod. 33: 11, Num. 12: 8. En zover ik kan nagaan geschiedde de gehele openbaring aan Mozes door uitwendige hoorbare onderscheiden stemmen,

welker zin werd gedrukt in zijn gemoed door de Heilige Geest. Want een uitwendige stem zonder inwendige opheffing en bekwaammaking van het verstand, is niet genoeg om te geven vaste verzekering van waarheid aan hem die ze ontvangt. Dus sprak God tot El ia, 1 Kon. 19: 12-14. Ook tot Samuël, Jeremia, en misschien tot al de andere profeten bij hun eerste roeping en het treden in hun dienst. Want woorden wonderdadig gevormd van God, en gevoelig gebracht tot 's mensen uitwendige oren, brengen met zich grote majesteit en gezag. Deze was niet de gewone weg, waarlangs God zijn mening openbaarde, ze werd ook niet betekend door de spreekwijs*: des Heeren Woord kwam tot mij;* die beoogt alleen onmiddellijke openbaring door wat weg of middel die ook werd gegeven; en dit geschiedde meest door de heimelijke krachtdadige indruk op hun gemoed, hierboven beschreven.
De stemmen werden of onmiddellijk geschapen van God Zelf, gelijk wanneer Hij tot Mozes sprak, waarin de uitnemendheid van de openbaring hem gedaan, voornamelijk bestond, of der engelen dienst werd gebruikt in het vormen en uitspreken ervan. Maar gelijk reeds gezegd, de Goddelijke verzekering aan het gemoed van hen, tot wie ze gesproken werden, en hun bekwaamheid om ze aan andere onfeilbaar te verklaren, was door een onmiddellijk inwendig werk van Gods Geest op hen. Zonder dit konden de profeten zijn misleid door uitwendige hoorbare stemmen, die toch konden op zichzelf aan hun gemoed geen onfeilbare verzekering geven.

§ 13. 2. ***Dromen*** werden onder het Oude Testament gebruikt tot hetzelfde einde, en tot die breng ik al de gezichten, die zij hadden in hun slaap, schoon geen dromen genoemd. Die waren in deze het onmiddellijke werk van de Heilige Geest, ten aanzien van de Goddelijke en onfeilbare indruksels, die zij brachten tot der mensen gemoed. Hierom worden in de belofte van het overvloedig uitstorten van de Geest, of het meedelen van Zijn gaven, dromen gemeld, Hand. 2: 17: *Ik zal uitstorten Mijn Geest op alle vlees, en uw zonen en uw dochteren zullen profeteren, uw jongelingen zullen gezichten zien, en uw oude lieden zullen dromen dromen.* Niet dat God voor had veel te gebruiken deze weg van dromen en nachtgezichten onder het Nieuwe Testament; maar de mening van de woorden is te tonen, dat overvloedig zou worden uitgegoten die Geest, die onder het Oude Testament langs die verscheiden wegen en middelen werkte. Alleen tot enige bijzondere besturingen heeft God soms volhard gezichten in de rust van de nacht te gebruiken. Zo'n gezicht had Paulus, Hand. 16: 10. Doch dit was oudtijds gemener. Dus gaf God Abraham een bijzondere openbaring, toen de schrik eens diepe slaaps op hem viel, Gen. 15: 12-14. En Daniël hoorde de stem van de woorden van Degene die tot Hem sprak, wanneer hij was in een diepe slaap, Dan. 10:9. Doch ik houd deze hun slaap niet voor natuurlijk, maar als van God gezonden en op hen geworpen, opdat Hij in dezelve aan hun verbeeldingskracht het beeld van de zaken vertoonde. Dus deed God oudtijds een diepe slaap op Adam vallen, Gen. 2: 21.
De Joden maken onderscheid tussen dromen en die gezichten in de slaap, gelijk ze onderscheiden kunnen worden aangemerkt; maar ik voeg ze bijeen onder één hoofd van openbaring in de slaap. Deze weg van openbaring was zo algemeen, dat iemand die voorgaf te profeteren, uitriep "chalamtie chalamtie": *ik heb gedroomd, ik heb gedroomd,* Jer. 23:25.
En door des duivels nabootsen van Gods handelwijze met zijn kerk, werd ook de droom onder de heidenen een wijze van waarzegging, Hom. Iliad. l, 63,
και γαρ τ' οναρ εκ Διος εστιν: *want ook de droom is van Jupiter.* En wanneer alle Goddelijke openbaringen de verworpene Joden geheel hadden verlaten, matigden zij zich aan bijzonder verstand in het uitleggen van dromen, en uit hoofde van hun bedrog

hierin, waren zij doorgaans als eerloos berucht. *Qualiacumque voles Judaei somnia vendent.*

§ 14. 3. God openbaarde Zich in en door ***gezichten,*** of het vertonen van zaken aan de inwendige of uitwendige zinnen van de profeten. Deze wijze was zo gemeen, dat ze voor een tijd de naam droeg van alle profetische openbaringen. Want wij hebben reeds gezegd, dat een profeet oudtijds werd genoemd een ziener, en wel omdat in hun ontvangen van de profetieën zij ook gezichten zagen. Dus noemt Jesaja zijn gehele heerlijke voorzegging "chazoon asjer chazah" het gezicht dat hij zag, Jes. 1: 1; deels om de eigenlijke vertoning van zaken aan hem, Jes. 6: 1-3, en deels misschien om het klare bewijs van de zaken hem geopenbaard, die voor zijn gemoed zo volkomen klaar waren, als had hij ze met zijn ogen gezien. Ook begonnen de profetieën om hun inhoud doorgaans genoemd te worden, *des Heeren last.* Want God belastte der profeten geweten met Zijn woord, en hun personen met het uit te voeren. Maar toen valse profeten begonnen veel te gebruiken en zich te bedienen van deze uitdrukking, werd ze verboden, Jer. 23:33, 36. Nochtans vinden wij hiervan melding, misschien omtrent dezelfde tijd, Hab. 1: 1, en na het terugkeren uit de gevangenis, Zach. 9: 1, Mal. 1: 1. Dit verbod betrof dan alleen die tijd, waarin vele valse profetenwaren, die God dus hun voorwendsel wilde ontnemen; of het volk gebruikte tot verachting en spot, de uitdrukking de profeten gemeen in het aankondigen van Gods oordelen tegen hen, wat God hier bestraft en dreigt te wreken.
Maar geen van de profeten had al zijn openbaringen door gezichten, ook raakte dit niet de mededeling van de gave van de profetieën, maar haar oefening. En hun gezichten zijn bijzonder beschreven. Zulken waren die, Jes. 6: 1, 2, Jer. 1: 11, 14, 15, Ezech. 1, en dergelijke.
Van tweeërlei soorten waren deze gezichten.
(1) Uitwendige vertoningen van zaken aan der profeten lichamelijke ogen.
(2) Inwendige vertoningen aan hun gemoed.

(1) Soms werden Personen of zaken vertoond aan hun uitwendige zinnen. Hierin gebruikte God de dienst van engelen. Dus verschenen aan Abraham drie mannen, Gen. 18: 1, 2, een ervan was Gods Zoon Zelf, de anderen twee bedienende engelen, gelijk elders is getoond. Zulke verschijnselen waren het brandend braambos, dat Mozes zag, Exod. 3: 2. De verschijnselen zonder gelijkenis van iets dat leven heeft, op Sinaï bij de wetgeving, Exod. 19. De man, die Jozua zag bij het belegeren van Jericho, Joz. 5: 13, 14. De ziedende pot en de amandelroede, Jer. 1: 11, 13. De twee vijgenkorven, Jer. 24: 1-3, en vele meer. In zulke gevallen maakte God vertoningen van zaken aan hun uitwendige zinnen.
(2) Die werden soms alleen gemaakt aan hun verstand. Dus staat uitdrukkelijk, Hand. 10: 10, dat Petrus, in het zien van een linnen laken op de aarde neergelaten, in verrukking was, επεπεσεν επ' αυτον εκστασισς, hem overviel een vertrekking van zinnen, waardoor hij voor een tijd werd beroofd van het gebruik van zijn lichamelijke zinnen. Hiertoe breng ik ook die van Daniël en al de openbaren de gezichten, bijzonder die, waarin vertoond werden God zelf en zijn heerlijke Troon, gelijk die van Micha, 1 Kon. 22: 19; Jes. 6: 1; Ezech. 1: 3 -5. 't Is klaar, dat in al deze de lichamelijke zinnen van de profeten geen gebruik hadden maar dat hun gemoed werd aangedaan met die denkbeelden en vertoningen van zaken. Doch dit was zo krachtdadig, dat zij niet anders wisten, of zij gebruikten ook hun vermogen des gezichts. Hierom dacht Petrus, dadelijk uit de gevangenis verlost, dat hij maar een gezicht zag, Hand, 12:9, want hij wist uit bevinding, hoe krachtig zij het

gemoed aandoen. Deze gezichten van beide soorten werden de profeten vergund om hun gemoed te bevestigen in het bevatten van de zaken, hun meegedeeld tot onderwijs van anderen. Want hierdoor werden zij van dezelve diep geraakt, waartoe een klaar denkbeeld en vertegenwoordiging van zaken metterdaad strekt.

Evenwel waren nodig om deze gezichten te maken lijnrechte en volle delen van Goddelijke openbaring, twee zaken.

a. Dat van de profeten gemoed recht werd aangedaan, bestierd en opgeheven door de Heilige Geest om ze te ontvangen, dat verzekerde hun dat hun gezichten van God waren.
b. Dat Hij hen bekwaamde getrouw te onthouden en onfeilbaar te verklaren wat hun zo was vertoond. Bijvoorbeeld, Ezechiël ontving een gezicht in de weg van aan zijn gemoed te vertonen een heerlijk tempelgebouw, om de kerk te onderwijzen de geestelijke heerlijkheid en schoonheid van Evangeliedienst-pleging, die zou worden ingevoerd, Ezech. hfdst. 44-48, en het schijnt geheel onmogelijk voor een menselijk verstand te begrijpen, en geheel te onthouden de net verdeelde oprichting, maten en wetten van bet vertoonde gebouw; dus was des Heiligen Geestes eigenlijke werk, in zijn verstand in te planten en te bewaren het afbeeldsel hem voorgesteld, en hem te bekwame het net en onfeilbaar te verklaren. Dus verzekert David, dat Gods Geest hem gaf te verstaan het ontwerp van de tempel, door Salomo te bouwen, in geschrift door zijn hand op hem.

§ 15. Soms ging profetie gepaard met enige ***toegevoegde bijvoegsels.***

(1) Van *zaken.* God beval de profeten soms bij het openbaren van zijn wil, zinnebeeldige daden; gelijk Jesaja naakt en barrevoets te gaan, Jes. 20: 1-3. Jeremia een linnen gordel te kopen, enz., Jer. 13: 1-7. Ezechiël een belegering te maken, Ezech. 4: 1-4, en zijn huisraad te verhuizen, Ezech. 12:3, 4. Hosea een vrouw en kinderen der hoererijen te nemen, Hos. 1: 2. Ik zal in deze dingen, als dikwijls verhandeld, kort zijn. Sommigen ervan, gelijk Jesaja's naakt gaan, en Hosea's nemen van een vrouw van de hoererijen, behelzen in zichzelf zaken strijdig tegen het natuurlicht en Gods uitdrukkelijke wet, die aan anderen kwade voorbeelden zouden geven; dus kan men ze niet houden voor dadelijk verricht maar hun alleen in gezicht vertoond, opdat ze te dieper indruk op hen maakten; en van hetgeen zij zagen of deden in gezicht, spreken zij volstrekt als zo gezien of gedaan, zie Ezech. 8: 3, 4.

De andere genoemde zaken kunnen, zoveel ik kan zien, waarlijk verricht zijn, en niet enkel in gezicht. Klaar werd Ezechiël geboden de zaken te doen die hij deed in het gezicht van het volk, te hunner klaarder overtuiging, Ezech. 12:4-6, en op het zien ervan vraagden zij wat ze hun aangingen? Ezech. 24: 19.

§ 16.

(2) Hun openbaringen gingen, ten tweede, ook gepaard met *plaatsverwisselingen,* of dat zij werden verplaatst en gebracht van de een plaats naar de andere - dit geschiedde Ezechiël, hfdst. 8: 3 en 11: 24. En uitdrukkelijk wordt gezegd, dat dit was in de gezichten Gods. Vallende door Goddelijk bestel in verrukking of vertrekking van zinnen, waarin de werking van hun uitwendige zinnen werd opgeschort, werd hun gemoed en verstand, volgens hun eigen bevatting, gebracht in een heilige verrukking van de een plaats naar de andere; hetwelk alleen werd uitgewerkt door een Goddelijke en krachtdadige vertegenwoordiging van de zaken aan hen, die gebeurden in de plaatsen van waar zij metterdaad afwezig waren.

Dit zijn enige van de aanhangsels van de profetische openbaringen in de Schrift beschreven, en mogelijk zijn nog andere zaken van dezelfde natuur aan te wijzen. Behorende deze allen tot de πολυτροπια της θειας επηλυσεως, of velerlei wijzen van Goddelijke openbaringen, gemeld Hebr. 1: 1.

§ 17. Doch hier ontmoet ons iets twijfelachtigs en van gewicht, of de Heilige Geest ooit gaf Zijn Heilige ingevingen en de gave van de profetie door dezelve, aan goddeloze en ongeheiligde mensen. Want de apostel Petrus zegt, *dat heilige mensen oudtijds spraken gelijk zij werden gedreven door de Heilige Geest,* 2 Pet. 1:21, en dat schijnt aan te duiden dat allen, die werden aangeblazen en gedreven door Hem tot deze gave van de profetie, heilige mensen Gods waren. En nochtans zullen wij vinden, dat ware profetieën zijn gedaan door mensen, schijnbaar geheel ontbloot van alle heiligende genade. En wat de zwarigheid vergroot, 't is zeker dat grote voorzeggingen, ook ten aanzien van Christus zelf, zijn gegeven en gedaan van mensen bestierd en aangeblazen meestendeels van de duivel.
Zo was het met Bileam, een tovenaar, die zich begaf tot duivelbezwering en waarzeggerijen, en als zo'n op Gods last werd uitgeroeid. ja op of omtrent dezelfde tijd, waarin hij een heerlijke voorzegging uitsprak aangaande de Messias, de ster uit Jakob, gaf hij, aan zijn eigen geest en neiging overgelaten, vervloekten raad en onderrichting om Gods volk te verleiden tot verderfelijke en oordeel verwekkende zonden, Num. 31: 16. En in zijn gehele onderneming meende hij zijn gierigheid te verzadigen met een loon voor het vloeken van hen door zijn toverijen. Deze man zegt van zichzelf, dat hij hoorde de woorden Gods, en des Almachtigen gezichten zag, Num. 24: 4, en voorzegde en profeteerde metterdaad heerlijke zaken aangaande Christus en zijn koninkrijk. Zullen wij dan denken, dat Gods Heilige Geest Zijn Heilige ingevingen mengt met des duivels goddeloze inblazingen in een waarzegger? Of zullen wij stellen, dat de duivel was de auteur van deze voorzeggingen, daar God aan de valse goden en hun profeten, door hen aangeblazen verwijt, dat zij niet konden verklaren de dingen die gebeuren zouden, noch tonen de dingen die naderhand komen zullen Jes. 41:22, 23.
Van Saul wordt ook gezegd, dat des Heeren Geest van hem week, en dat een boze geest hem kwelde; en nochtans naderhand dat Gods Geest op hem kwam, en hij profeteerde, 1 Sam. 19:24.
De oude profeet van Bethel, die tot de profeet, die uit Juda kwam, loog, en dat in de naam des Heeren, en hem verleidde tot zonde en verwoesting en waarschijnlijk besmette met Jerobeams afgoderij en valse godsdienstpleging, werd evenwel gehouden voor een profeet, en voorzegde hetgeen gebeurde, 1 Kon. 13.

§ 18. Verscheiden zaken dienen om deze zwarigheid op te lossen.
1. Ten aanzien van de tekst, 2 Pet. 1: 21.
A. Die moet men niet nemen algemeen, dat allen, die te enige tijd profeteerden, Persoonlijk heilig waren,. maar alleen de meeste.
B. Petrus schijnt te spreken alleen van de schrijvers van de Schrift en van de profetieën daarin bewaard, tot onderwijs van de kerk, en die waren ongetwijfeld allen geheiligd en godvrezend.
C. Hij verstaat misschien geen wezenlijke inklevende heiligheid, maar alleen een afzondering en toewijding aan God ambtshalve, dat van een andere natuur is.

2. De gave van de profetie wordt gegeven niet om te zijn op zichzelf, en in zijn eigen natuur een heiligende genade, de ingeving, waardoor ze wordt gewrocht, is dat ook niet. Want omdat ze bestaat in een aandoening van het verstand, met voorbijgaande

bestraling van licht in verborgen zaken, brengt die op zichzelf niet voort, noch kon voortbrengen geloof, liefde of heiligheid in het hart; daartoe is nodig een ander werk van de Heilige Geest.

3. 't Is dan niet onbestaanbaar in deze, dat God schonk onmiddellijke ingeving aan sommige niet wezenlijk geheiligden. Toch kan ik niet toestemmen, dat dit metterdaad geschied zij, zonder billijke bepaling. Want omdat sommigen werden gesteld tot profeten voor de kerk in hun gehelen levensloop, na hun eerste roeping van God, gelijk Samuël, Elia, Eliza, Jeremia en andere profeten in de Schrift gemeld, twijfel ik geenszins, of die allen waren waarlijk geheiligd door Gods Heilige Geest. Maar aan anderen werden alleen tot enige voorvallen ontdekt verborgen of toekomende dingen, of zij vielen in enige verrukkingen of opgetogenheden met bovennatuurlijke beweging van hun verstand (gelijk van Saul tweemaal gezegd wordt) voor korte tijd. En ik vind geen reden als om toe te staan, ja uit Schriftgetuigenissen moeten wij wel toestaan, dat vele zulke mensen zo kunnen worden aangeraakt van Gods Geest. Dus was het met de goddelozen Kájafas, die gezegd wordt te profeteren, Joh. 11: 51; zijn woorden waarlijk drukten uit zo'n grote voorzegging, als in de gehele Schrift is. Maar die ellendige mens kende geenszins het gewicht van hetgeen hij uitsprak. Een schielijk indruksel van Gods Geest deed hem tegen zijn oogmerk een geheiligde waarheid uitspreken, en wel omdat hij hogepriester was, wiens woorden bij het volk hoog geacht werden. En gelijk Bileam werd overheerd om te profeteren en goed te spreken van Israël, daar hij waarlijk voor had en begeerde hen te vloeken, bracht deze Kájafas, beogende de uitroeiing van Jezus Christus, deze woorden voort, welke uitdrukken de zaligmaking van de wereld door zijn dood.

4. De zwarigheid aangaande Bileam zelf, die een tovenaar en van de duivel profeet was, is, erken ik, van enig gewicht. Maar de volgende zaken dienen ter oplossing.
A. Sommigen beweren, dat Bileam was een profeet van God alleen. Dat hij zich ja begaf tot oordeelkundige sterrenkijkerij, en het ramen van toekomende dingen uit natuurlijke oorzaken, maar dat al zijn voorzeggingen Goddelijk waren; en dat haar licht, alleen aandoende het bespiegelend gedeelte van zijn verstand, geen invloed had op zijn wil, hart en genegenheden, die steeds verdorven bleven. Dit beweert Tostatus. Maar uitdrukkelijk wordt gezegd, Numeri 24: 1, *dat hij toverijen zocht;* zijn gehele levensloop en einde wordt beschreven als een tovenaar, en hij wordt uitdrukkelijk genoemd, "qoseem" een waarzegger, Jos. 13: 22, welk woord wij (Engelsen) slechts éénmaal vertalen door *voorzichtige,* dat is, iemand die voorzichtig toekomende dingen raamt, volgens tegenwoordige schijnoorzaken, Jes. 3: 2. Maar het wordt meest gebruikt voor een duivelse voorzegger of waarzegger. Bileams zeggen, *dat hij Gods stem hoorde en gezichten des Almachtigen zag,* kan alleen eigen roem zijn, om eerbied te verwekken voor zijn duivelbezweringen. Maar wij vinden, dat hij in die dagen bekend was in de wereld, en geacht werd Godsspraken aan mensen te uiten. Hiervan maakte God in Zijn voorzienigheid gebruik, om de volkeren te getuigen des Messias komst, waarvan het gerucht toen bijna verloren was. In deze toestand kan men toestaan, dat Gods goede Geest, zonder het allerminste nadeel aan de majesteit en zuiverheid van Zijn Eigen heiligheid, overheerde des duivels macht, zijn inblazingen wierp uit des mans verstand, en in haar plaats gaf zo'n indruksel van de geheiligde waarheden, als hij niet kon nalaten uit te spreken en te verklaren. Voor die korte tijd nam Hij, als het ware, het werktuig uit des satans hand, en door zijn indruksel erop, deed Hij het geluid geven naar zijn welgevallen, en toen dat gedaan was, liet Hij het weer in satans bezit.

En zoveel ik weet, handelde Hij soms zo met andere heidenen, die hun werk maakten om van de duivel orakelen te ontvangen en bekend te maken. Dus deed Hij de dienstmaagd, bezeten van een waarzeggende geest, Paulus en zijn metgezellen erkennen voor dienstknechten van de hoogste God, die de mensen de weg van de zaligheid verkondigden, Hand. 16: 16, 17.
En dit moeten erkennen allen die achten dat de Sibyllen of heidense profetessen voorzeggingen hebben gedaan aangaande Jezus Christus, omdat de gehele trant van haar voorzeggende orakelen duidelijk duivels is. Geen samenspanning van mensen of duivelen zal ooit de Geest doen afstaan van zijn oppermacht over hen, en van hen te doen dienen tot zijn heerlijkheid.

5. De zaak van Saul is klaar. Des Heeren Geest, die van hem week, was de Geest van wijsheid, bescheidenheid en moed om hem te bekwame tot regering en bewind, dat is, des Heiligen Geestes gaven tot dat einde ontnam Hij hem. En de boze geest, die op hem was, ging niet verder dan op te wekken kwellende en verontrustende gemoedsneigingen. Niettegenstaande deze kwelling en straf hem opgelegd, kon Gods Geest te enige tijd op hem vallen, en hem brengen in verrukking of opgetogenheid, waarin zijn verstand buitengewoon werd aangedaan en geoefend, en hij zelf vervoerd tot daden geheel tegen zijn genegenheden. Dus lost Augustinus deze zaak wel op.

6. En aangaande de ouden profeet te Bethel, 1 Kon. 13, ofschoon hij een snood mens schijnt, gebruikte God hem onder andere om Zijn wil soms te openbaren aan dat volk - 't is niet waarschijnlijk, dat hij was onder satans begoocheling, gelijk Baäls profeten; want hij wordt volstrekt genoemd een profeet, *en des Heeren Woord kwam waarlijk tot hem,* vers 20, 21.

§ 19. Ten tweede. ***Het beschrijven van de Schrift*** *was een ander gewrocht van de Heilige Geest, dat zijn begin had onder het Oude Testament.*
Ik houd dit voor een onderscheiden gave van profetie in het gemeen, of liever een onderscheiden soort of slag van profetie. Want vele Goddelijk aangeblazen profeten hebben nooit enige van hun profetieën, of iets anders tot nut van de kerk beschreven. En vele schrijvers van de Schrift waren geen profeten, strikt genomen. Paulus zegt, 2 Tim. 3: 16, dat de ηγραθη Schrift, of het geschrift zelf, was door ingeving van God, gelijk David zegt, dat hij had het ontwerp van de tempel van Gods Geest in geschrift, omdat die hem bestierde in zijn afbeelding te beschrijven, 1 Kron. 28: 19. Deze dienst was eerst Mozes aanbevolen, die behalve de vijf boeken der Wet, waarschijnlijk ook heeft beschreven de geschiedenis van Job. Voor hem waren vele profeten, maar hij bracht de eerste, Gods wil in geschrift, na God zelf, die eerst de Wet in stenen tafelen schreef, het begin en voorbeeld van de Schrift. De schrijvers van de historische boeken van het Oude Testament voor de Babylonische ballingschap zijn onbekend. De Joden noemen ze "nevie'iem riesjoniem" de eerste of *voorgaande profeten.*
Wie zij in het bijzonder waren, weten wij niet, maar wel dat zij waren van het getal van de hei1ige mensen Gods, die oudtijds schreven en spraken gelijk zij werden gedreven van de Heilige Geest; hierom worden zij allen genoemd profeten. Want al schreven zij historischerwijze, gelijk Mozes ook deed, over zaken in hun dagen voorbij en verleden, of misschien gebeurd in hun tijd, zij beschreven die niet, of uit hun geheugen, of uit overlevering, of uit de registers of aantekeningen van vorige tijden, (hoewel zij konden voorzien zijn met, en geoefend in die dingen) maar door ingeving, leiding en bestuur van de Heilige Geest. Hierom worden zij genoemd profeten in de uitgestrekte betekenis van het woord, om aan te duiden Goddelijk aangeblazen en, of die onmiddellijke

openbaringen van God ontvangen. En dus was het met al de schrijvers van de Heilige Schrift. Hun gemoed was onder de volle verzekering van Goddelijke ingeving, hierboven beschreven, en de woorden die zij beschreven waren onder de bijzondere zorg van dezelfden Geest, en van zijn ingeving of bewoording.

§ 20. In dit werk liepen dan samen drie zaken.

1. Het aanblazen van het gemoed van deze profeten, met kennis en bevatting van de zaken hun meegedeeld.
2. Het ingeven van woorden aan hen, om uit te drukken wat hun gemoed bevatte.
3. Het besturen van hun handen, om te schrijven de ingegeven woorden, of van hun tongen, om ze uit te spreken aan hen die ze in geschrift stelden, gelijk Baruch schreef de profetie van Jeremia uit zijn mond, Jer. 36: 3, 18.

Ontbrak een van deze, de Schrift kon niet zijn volstrekt en alleszins Goddelijk en onfeilbaar. Want waren de schrijvers aan zichzelf overgelaten in iets dat dit schrijven aanging, wie kan ons verzekeren, dat *nihil humani*, geen menselijke onvolmaaktheid zich daarin heeft gemengd?

Ik weet, dat sommigen denken, dat alleen de stof en het wezen van de dingen hun is meegedeeld, maar dat de woorden om die uit te drukken aan hen en hun bekwaamheden zijn overgelaten. Dit zeggen zij, te blijken uit de verscheidenheid van stijl, die volgens hun verscheiden bekwaamheden, opvoeding en vermogens onder hen werd gevonden. Dit bewijst, zeggen zij, dat het in woord brengen van hun openbaringen aan hen was overgelaten, en het voortbrengsel was van hun natuurlijke bekwaamheden. Hierover in het algemeen heb ik elders gehandeld en getoond in wat misslagen verscheidenen hebben gelopen, aangaande de stijl van de heilige schrijvers van de Schrift. Dat gezegde herhaal ik hier niet - maar zeg alleen, dat de gemeende verscheidenheid meest spruit uit de verscheidenheid van het behandelde onderwerp, en geenszins zodanig is dat ze begunstigt dit lichtvaardige gevoelen. Want de Heilige Geest in Zijn werk op der mensen gemoed, dwingt ze niet met geweld, en drijft ze niet, anders dan ze zijn in hun eigen natuur, en met hun tegenwoordige begaafdheden en hoedanigheden gepast om te worden werkzaam gemaakt en gebruikt. Hij leidt en bestiert hen in paden, die zij bekwaam zijn te bewandelen. De woorden, die Hij hun ingeeft zijn zulke, waaraan zij gewend zijn, en Hij doet hen zulke uitdrukkingen maken die hen gemeenzaam zijn. Zo maakt iemand, die verscheidene zegels gebruikt, verscheidene indruksels, schoon het besturen ervan eveneens en hetzelfde is. En iemand die kunstig speelt op verscheiden speeltuigen, verscheiden gesteld, maakt verscheiden tonen. Wij mogen en willen ook toestemmen, dat zij gebruikt hebben hun eigen verstands en gemoedsbekwaamheden in het uitkiezen van woorden en spreekwijzen. Dus zocht de prediker uit te vinden aangename woorden, Pred. 12: 10. Doch de Heilige Geest, die der mensen verstand en bekwaamheid grondiger kent dan zij zelf, bestuurde, dreef en werkte zo in hen, dat de woorden die zij verkoren, zo lijnrecht en zeker van Hem waren, als had Hij ze hun met hoorbare stem toegesproken. Hierom is het geschrevene oprecht, woorden van waarheid, Pred. 12: 10.

Dit moest noodwendig zo zijn, of zij konden niet spreken gelijk zij werden gedreven van de Heilige Geest, en hun geschrift kon niet worden gezegd te zijn van Goddelijke ingeving. Hierom hangen dikwerf af van een letter in de grondtekst grote betekenissen, gelijk bijvoorbeeld in het veranderen van de naam Abraham en onze Zaligmaker verzekert, dat ieder stip en jota van de wet onder Gods zorg is, als gegeven door ingeving van Hem Zelf, Matth. 5. Maar ik heb elders van deze dingen gehandeld, en breek daarom hier af.

§ 21. De derde soort van onmiddellijke buitengewone werkingen van de Heilige Geest, volstrekt te bovengaande de daden en schikking van menselijke vermogens***, zijn wonderwerken van alle soorten,*** die onder het Oude Testament velen waren.
Zulke waren vele zaken gewrocht door Mozes, Jozua, Elia, Eliza en anderen, die van Mozes, zo de Joden niet misrekenen, te boven gaande al de anderen in de Schrift beschreven. Deze allen waren de onmiddellijke gewrochten van de Goddelijke macht des Heiligen Geestes. Hij is de enigste auteur van alle wezenlijke wonderdadige werkingen. Want wij verstaan door wonderwerken zulke gewrochten, die waarlijk zijn buiten en boven de macht van natuurlijke oorzaken, hoe ook in het werk gesteld. Uitdrukkelijk wordt gezegd dat onze Heere Jezus Christus wonderwerken wrocht (bijvoorbeeld het uitwerpen van duivelen uit bezetenen) door de Heilige Geest. Was hun onmiddellijke voortbrenging door Hem, in de menselijke natuur van Jezus Christus, Persoonlijk verenigd tot de Zoon Gods; hoeveel meer moet men toestemmen dat ze door zijn macht alleen werden gewrocht in mensen, die niet zulk een betrekking hadden tot de Goddelijke natuur. Dus wordt overal, daar ze gezegd worden te zijn gewrocht door Gods hand of vinger, stipt verstaan de Persoon des Heiligen Geestes, gelijk hierboven getoond is. De mensen, die wonderwerken wrochten waren nooit de wezenlijke onderwerpen van de macht, waardoor ze gewrocht werden, als ware die inklevende of bijblijvende in hen als een hoedanigheid, Hand. 3: 12, 16. Zij werden alleen onfeilbaar bestierd van de Heilige Geest, om door woord of daad vooraf aan te duiden hun werking. Zo was het met Jozua, toen hij zon en maan beval stil te staan, Joz. 10. 12. In Jozua was geen macht, ook niet hem buitengewoon meegedeeld, die zo'n ware invloed had op het gehele gestel van de natuur om in het zo grote verandering uit te werken. Hij had maar Goddelijke volmacht om te spreken hetgeen God wilde uitverken waarom gezegd wordt, dat God daarin hoorde naar de stem eens mensen, vers 14. 't Is de uiterste ijdelheid in sommige Joden, gelijk Maimonides, *More Nebuch,* blz. 2, hfdst. 35, Levi B. Gerson over deze plaats, en anderen, te ontkennen enig stilstaan van zon en maan, en te oordelen dat alleen wordt gemeend de spoed van Jozua in het ten onderbrengen van zijn vijanden voor de avond. Zij beweren dit, opdat Jozua niet wordt geacht groter wonderdaad te hebben gewrocht dan Mozes. Maar de profeet Hábakuk zegt duidelijk anders, Hab. 3: 11, ook hun eigen Sirach, hfdst. 45 en 46, en 't is geen kleine verkeerdheid in sommige Christenen zo'n stinkend verdichtsel te begunstigen, zie Grotius *in Loco.*
't Is eveneens in alle andere wonderdadige werkingen, zelfs waar de delen van des mensen lichamen gemaakt werden tot werktuigen van het wonderwerk zelf, gelijk in de gave van de talen. Zij, die deze gave hadden, spraken niet uit ervaring of bekwaamheid, die in hen bleef, maar zij waren enkel werktuigen van de Heilige Geest, die Hij bewoog naar zijn welbehagen; en het einde van al deze wonderdaden was te geven achting aan de Personen, en te bevestigen de dienst van hen, door wie ze werden gewrocht. Want gelijk zij in het eerste baarden verwondering en verbaasdheid, bewezen zij bij verder overleg, Gods zorg en hulp over zulke Personen en hun werk. Aldus toen God Mozes zond om zijn wil op een ongewone wijze te verklaren aan Israëls volk, gebood Hij hem verscheiden wonderen of tekenen te werken voor hun gezicht, opdat zij geloofden dat hij van God was gezonden, Exod. 4: 8. En zulke werken werden tekenen genoemd, omdat ze waren tekenen en onderpanden van de tegenwoordigheid van Gods Geest bij hen, door wie ze gewrocht werden. Ook werd deze gave nooit geschonken aan iemand alleen, of om hun zelfs wil, maar zij was altoos ondergeschikt tot het werk van Gods mening te openbaren of te verklaren. Dit zijn de algemene hoofdzaken van de ongewone

werkingen van Gods Heilige Geest, in werken die aan alle menselijke of natuurlijke bekwaamheden in haar gehele soort te boven gaan.

§ 22. De volgende soort van des Heiligen Geestes werkingen onder het Oude Testament, welker uitlegging wij beogen, zijn die, waardoor Hij verbeterde, door onmiddellijke indruksels van Zijn Eigen macht, de natuurlijke vermogens en ***bekwaamheden van des mensen verstand.*** Deze betreffen, gelijk reeds gezegd is, staatkundige, zedelijke, natuurlijke en verstandelijke zaken, met sommige van gemengde natuur.

1. *Door Zijn gaven, aangaande staatkundige zaken, bekwaamde Hij mensen tot bewind en burgerlijke regering.*

Regering of oppergezag is van groot belang tot Gods heerlijkheid in de wereld, en zeer nuttig voor de mensen. Zonder regering werd de gehele wereld vervuld met geweld, en werd een openbare vertoonplaats van alle goddeloosheid, wanorde en verwarring. Elk zal toestemmen, dat, om wel en tot de eigenlijke einden te regeren, verscheidene zonderlinge gaven en verstands-bekwaamheden worden vereist in, en nodig zijn voor hen, die daartoe worden geroepen. Deze moeten zij zelf najagen, en naarstig pogen de mate te vermeerderen, die zij reeds verkregen hebben. Waar iemand dit verzuimt, zal de wereld en hijzelf haast eten de vruchten van dit verzuim. Evenwel omdat het uiterste, dat mensen in deze kunnen bereiken door gemene pogingen en algemene zegen daarover, niet genoeg is tot enige eigenlijke einden, die God bedoelde in en door hun bewind en regering, gaf de Heilige Geest dikwerf zonderlingen aanwas van hun verstandsbekwaamheden door Zijn Eigen onmiddellijke en buitengewone werking. En soms bevestigde Hij de uitwerksels van zijn macht hierin, door enige uitwendige zichtbare tekenen van zijn komst tot hen, in welke Hij dus wrocht. Dus wordt in het eerste instellen van het Sanhedrin, of de vergadering van de zeventig oudsten, om met Mozes te dragen de last van het volk in hen te regeren en te besturen, de Heere gezegd, Zijn Geest op hen te leggen, en dat de Geest op hen rustte, Num. 11: 16, 17: *En de Heere zei tot Mozes: Verzamel Mij zeventig mannen van Israëls oudsten, die gij weet te zijn oudsten van het volk en ambtlieden over hen. En Ik zal nemen van de Geest, die op u is, en zal Hem op hen leggen, en zij zullen van het volk last met u dragen.* Vers 25: *En de Heere nam van de Geest, die op Mozes was, en gaf Hem aan de zeventig oudsten, en de Geest rustte op hen.* Deze oudsten werden geroepen om deel te hebben in het hoogste bewind en regering van het volk, dat tevoren geheel was in Mozes handen.

Dit verklaart de oorzaak hunner roeping, vers 11-15. Zij waren tevoren "sjootriem" mindere ambtlieden; gelijk het volk in Egypte had raads- en scheidslieden, Exod. 3: 16, 5: 6 en 24: 1, 9. Nu werd hen aanbevolen hoge macht in het richten, en zij worden daarom genoemd "'elohiem" goden. Want deze waren het tot wie Gods Woord kwam, en die daarom genoemd zijn goden, Joh. 10: 34, 35, Psalm 82: 6, het waren geenszins de profeten, die geen de minste macht noch regering hadden. Op hen rustte de Geest Gods, die in Mozes was; dat is, Hij wrocht dezelfde bekwaamheden tot regering in hen, die Mozes had ontvangen; dat is, wijsheid, rechtvaardigheid, vlijt, moed en dergelijke; opdat zij het volk wijs richtten, en de wet onpartijdig deden uitvoeren. Wanneer nu Gods Geest dus op hen rustte, werd gezegd, zij profeteerden en hielden niet op, vers 25, 26. Dat is, zij zongen of spraken Gods lof uit op een wijze, die aan allen klaar betoonde, dat zij buitengewoon aangedaan werden door de Heilige Geest. Dus wordt dat woord gebruikt 1 Sam. 10:10 en elders. Doch deze gave en dit werk van de profetie was niet het eigenlijke einde, waarom zij met de Geest werden begaafd, want zij werden nu geroepen, gelijk gezegd is, tot bewind en regering. Maar omdat hun gezag en regering onder het volk nieuw was, gaf God dat zichtbare teken en onderpand, dat Hij hen riep

tot hun ambt, opdat hun Personen geacht en hun gezag erkend werd. Om de dubbelzinnigheid van het woord "welo' jasafoe" dat wij vertalen: en zij hielden niet op, zij profeteerden en scheiden niet uit, Num. 11: 25, hetwelk kan betekenen *toedoen* zowel als ophouden, zeggen vele Joden, dat zij zo niet meer profeteerden dan die dag alleen zij profeteerden toen en voeren niet voort, dat is, zo meer te doen.
Wanneer God een koninkrijk onder hen oprichtte, voor hen een nieuwe soort van regering, en Saul uitkipte voor de persoon die regeren zou, wordt gezegd dat God hem gaf een ander hart, 1 Sam. 10:9, dat is, Gods Geest kwam op hem, om hem, gelijk elders wordt uitgedrukt, te begaven met de wijsheid en grootmoedigheid, die hem bekwaamde tot koninklijke regering. En omdat hij schielijk werd geroepen uit geringe staat tot de koninklijke waardigheid, ging het meedelen van Gods Geest gepaard met een zichtbaar teken en kenmerk, opdat het volk, anders gereed zijn persoon te verachten, zich aan zijn regering onderwierp. Want hij had ook een buitengewone aanblazing van de Geest, zich uitdrukkende in een zichtbare verrukking, vers 10, 11.
En hij handelde ook met anderen op die wijze, en stelde ook in om deze oorzaak de plechtigheid van het zalven op hun inhuldiging want dat was een teken van het meedelen van de gaven des Heiligen Geestes aan hen; hoewel daarin werd gezien op Jezus Christus, die gezalfd zou worden met al Zijn volheid, van wie zij voor dat volk voorbeelden waren. Deze gaven tot regering zijn natuurlijke en zedelijke bekwaamheden van des mensen gemoed, gelijk voorzichtigheid, rechtvaardigheid, moed, ijver, goedertierenheid en dergelijke. En wanneer de Heilige Geest op iemand viel om hem te bekwame tot staatkundige regering, en het uitvoeren van burgerlijke macht, deelde Hij hem niet mee gaven en bekwaamheden van geheel andere soort, maar Hij gaf hem alleen buitengewone aanwas van zijn gewone bekwaamheden. En waarlijk, zo lastig valt een rechtvaardige en nuttige regering, zulke grote en veelvuldige verzoekingen nodigen en trekken macht en overvloed van aardse dingen tot zich, dat zonder bijzondere bijstand van Gods Heilige Geest, mensen wel moeten of neerzinken onder hun gewicht, of zich ellendig misdragen in het oefenen en uitvoeren ervan. Dit deed Salomo, toen God hem in het begin van zijn regering keus gaf van alle aardse begeerlijke zaken, uitkiezen wijsheid en kennis om te regeren, boven die alle, 2 Kron. 1: 10-12. En deze ontving hij van Hem, die de Geest is van wijsheid en verstand, Jes. 11:2. Wilden de regeerders der aarde zijn voorbeeld navolgen, en ernstig aanhouden bij God om zulke onderstanden van Zijn Geest, die hen bekwaamde tot heilig en rechtvaardig uitvoeren van hun ambt, het zou op vele plaatsen met hen en met de wereld beter gaan, dan het gaat of gaan kan, waar de staat van zaken, beschreven Hos. 7: 3-5, plaats heeft. God bracht oudtijds deze bedeling ook buiten de gemeenschap van de kerk, tot uitwerking van enige zijner eigenlijke einden; en ik twijfel geenszins of Hij doet dat nog. Dus zalfde Hij Cyrus, en noemt hem zijn gezalfde, Jes. 45: 1. Want Cyrus had tweeërlei werk te doen voor God, in welker beide delen hij zijn bijzondere bijstand behoefde. Hij zou Gods oordelen en wraak uitvoeren over Babel, en Gods volk verlossen, opdat zij de tempel herbouwden. Tot deze beide behoefde en ontving hij bijzondere hulp van Gods Geest, al was hij in zichzelf maar een roofvogel, Jes. 46: 1 l. Want de gaven van de Heilige Geest van deze soort, wrochten geen wezenlijke heiligheid in hen, aan wie ze werden geschonken - zij werden hun alleen gegeven ten goede en voordeel van anderen, met hun eigen voorspoed in hetgeen zij ondernamen tot dat einde. Ja velen, aan wie zij worden gegeven, merken nooit recht aan hun auteur, maar offeren aan hun eigen netten en garen, en zien zichzelf aan voor de bron van hun wijsheid en bekwaamheden. Doch het is geen wonder, dat alle hoogachting voor de gaven van de Heilige Geest in het regeren van de wereld, versmaad wordt, waar zijn gehele werk in en tot de kerk zelf, openbaar wordt bespot.

§ 23.
2. Wij mogen hier bijvoegen de bijzondere begaafdheden met *enige zedelijke deugden,* die Hij enige mensen schonk tot volbrenging van enig bijzonder oogmerk. Dus kwam Hij op Gideon en op Jeftha, om hen te zalven tot het werk van het volk te verlossen van zijn vijanden door strijd, Richt. 6:34 en 11:29 Van hen beiden wordt tevoren gezegd, dat zij waren dappere mannen, Richt. 6: 12 en 11: 1. Dit komen dan van Gods Geest op hen, en hen te bekleden, was Zijn bijzonder opwekken van hun dapperheid, en Zijn versterken van hun gemoed tegen de gevaren, waarmee zij moesten strijden. En Hij deed dit door zo'n krachtdadige indruk van Zijn macht op hen, dat zij zelfs daardoor werden bevestigd van hun roeping, en dat anderen Gods tegenwoordigheid bij hen konden onderscheiden. Hierom wordt gezegd, dat Gods Geest hen bekleedde, zij in hun binnenste werden verwarmd en aan anderen bekendgemaakt, door Zijn gaven en hun oefening.

§ 24.
3. Er zijn voorbeelden, dat Hij bij de gaven van het gemoed, waardoor Hij mensen bekwaamde tot hun plichten, bijvoegde zelfs *lichaamskrachten,* wanneer die ook nodig waren tot het werk waartoe Hij hen riep
Zo was zijn gave aan Simson. Zijn lichaamskracht was bovennatuurlijk, een louter uitwerksel van de macht van Gods Geest, en daarom, wanneer Hij ze te werk stelde in zijn roeping, wordt gezegd, dat des Heeren Geest krachtig op hem kwam, Richt. 14:6 en 15:14, of krachtig in hem wrocht. En Hij gaf hem deze sterkte in de weg van een instelling, bestemmende het groeien van zijn haar, ten teken en pand er van; en wanneer hij de zorg daarvan schond, verloor hij voor een tijd de gave zelf.

§ 25.
4. Hij deelde ook mee *verstandelijke gaven,* om te worden geoefend in en omtrent natuurlijke en kunstige zaken.
Dus begaafde Hij Bezaleël en Aholiab met wijsheid en vernuft in allerlei keurige handwerken, tot het bouwen en versieren van de tabernakel, Exod. 31: 2, 3. Of Bezaleël tevoren zich had toegelegd om die kunsten en wetenschappen te leren, is geheel onzeker. Doch voorzeker waren zijn begaafdheden buitengewoon. Gods Geest verhoogde, vermeerderde en versterkte de natuurlijke vermogens van zijn verstand, tot het begrijpen en verstaan van al de keurige werken, Exodus 31 genoemd, en tot kennis hoe ze toe te stellen en te schikken, in de orde van God zelf beoogd. Derhalve, al verschilde zijn gemeld vernuft en verstand niet in soort van hetgeen anderen door vlijt verkrijgen, hij ontving het door onmiddellijke aanblazing of ingeving van de Heilige Geest, in die trap ten minste die hij deelachtig was.

§ 26.
5. Ten laatste kunnen wij hier ook overwegen de bijstand aan heilige mensen gegeven, tot het bekendmaken en verkondigen van Gods Woord aan anderen
Gelijk aan Noach, de prediker van de gerechtigheid, 2 Petrus 2: 5, tot overtuiging van de wereld en bekering van de uitverkorenen, waarin Gods Geest met mensen twistte, Gen. 6: 3, en predikte hun die ongehoorzaam waren, 1 Petrus 3: 19, 20. Maar tot het verklaren van zijn gehele werk in die bijzondere zaak, zal ons in het vervolg gepaster plaats voorkomen.

§ 27. Zo hebben wij in het kort doorgegaan de bedeling van Gods Geest onder het Oude Testament.
Ik heb daarin niet beoogd op te zamelen Zijn gehele werk en al Zijn daden; want dan moest alles, wat in de kerk prijswaardig is, nagespeurd zijn; want alles is zonder Geest, dood, duisternis en zonde. Alle leven, licht en kracht zijn van Hem alleen. Laten de aangewezen voorbeelden van zaken, uitdrukkelijk Hem toegekend, genoeg zijn, om te tonen, dat het gehele wezen en de welvaart van de kerk enkel en alleen afhing van zijn wil en werkingen.
Dit zal nog klaarder blijken, wanneer wij ook hebben overwogen zijn andere gewrochten en werkingen, die beide de staten van de kerk onder het Oude Testament en het Nieuwe, gemeen zijnde, hier met voordacht zijn voorbijgegaan, omdat haar natuur uitvoeriger wordt verklaard in het Evangelie door helderder voorbeelden. Van de Geest dan was het Woord van de belofte en de gave van de profetie, waarop de kerk is gegrond, en waardoor ze is gebouwd. Van de Geest was de openbaring en instelling van al de inzettingen van godsdienstpleging; van de Geest was het mededelen van gaven en nuttige bekwaamheden, die enig mens ontving tot stichting, regering, bescherming en verlossing van de kerk. Al deze dingen wrocht een en dezelfde Geest, die aan ieder mens onderscheiden bedeelt gelijk Hij wil.
Was dit de staat van zaken onder het Oude Testament, men oordele daaruit hoe die is onder het Nieuwe. Het voorname voordeel van de tegenwoordige staat boven de verleden, die Christus komst in het vlees naastbij was, bestaat in het overvloediger uitstorten van de Heilige Geest op Christus' discipelen, dan tevoren. Hoe kunnen dan sommige mensen denken, dat de Geest en Zijn werk ons van geen grote nuttigheid zijn? Waar wij alles wat goed is, zelfs onder het Oude Testament vinden toegekend aan de Geest, als zijn enigsten onmiddellijke auteur, zijn vele mensen thans moeilijk te overreden, dat Hij nu nog volhardt bijna enig goed in het geheel te doen. In hetgeen men nog toestemt, dat Hij de hand heeft, draagt men zorg alles zo te schikken, dat de voorname lof op mensen komt. Zo verschillend, ja zo tegenstrijdig zijn de gedachten van God en mensen in deze, waar de gedachten niet worden gevangen genomen tot gehoorzaamheid van het geloof. Doch wij scheiden hier vanaf.
De Joodse meesters zeggen algemeen, dat de gave van de Heilige Geest onder de tweede tempel, of nadat hij volbouwd was, ophield. Hun mening moet zijn dat ze ophield ten aanzien van de gave van bedienende profetie of wonderwerken, en van het beschrijven van Gods wil, door ingeving ten dienste van de kerk; anders is hun aanmerking onwaar. Want daarna werden bijzondere openbaringen van de Heilige Geest geschonken aan velen, gelijk aan Simeon en Anna, Lukas 2. Anderen ontvingen ook gedurig van Zijn gaven en genaden, om hen te bekwame tot gehoorzaamheid, en hen toe te rusten tot hun werk. Want zonder aanhouding van deze onderstanden, moet de kerk zelfs volstrekt ophouden.

πνευματολογια

Tweede boek

Hoofdstuk 2.

Algemene bedeling van de Heilige Geest, ten aanzien van de nieuwe schepping

1. Het werk van Gods Geest in de nieuwe schepping, ter overweging voorgesteld. Gewicht van dit leerstuk.
2. De overvloedige uitstorting van de Geest; de grote belofte, ziende op de tijden van het Nieuwe Testament.
3. Bediening van het Evangelie, gegrond in de beloften van de Geest.
4. Hoe deze belofte is gedaan aan alle gelovigen.
5. Bevel aan allen, te bidden om Gods Geest.
6. Christus' plechtige belofte, Zijn Geest te zenden wanneer Hij de wereld verliet.
7. Het doeeinde waartoe Hij Hem beloofde.
8. Het werk van de nieuwe schepping, het voorname middel tot openbaring van God en Zijn heerlijkheid.
9. Hoe die openbaring is geschied, in het bijzondere hierin.

§ 1. Wij komen nu tot het gedeelte van ons werk, dat wij in het geheel voornamelijk beoogden, omdat ons geloof en gehoorzaamheid daarin voornamelijk belang heeft. Dit is de bedeling en het werk van de Heilige Geest, ten aanzien van het Evangelie, of de nieuwe schepping van alles, in en door Jezus Christus. Dit is meer, als iets in de gehele Schrift, ons vlijtigste onderzoek en overpeinzing waardig; en de godsdienst, die wij belijden, heeft geen gewichtiger grondregel en hoofdstuk. De leer van het Wezen en de eenheid van de Goddelijke natuur, hebben wij met het overige mensdom van 's werelds grondlegging af gemeen al hebben sommigen, gelijk onredelijke dieren, zichzelf ook hierin bedorven.
Het leerstuk van de Drie-eenheid, of het bestaan van Drie Personen in de éne Goddelijke natuur of Wezen, was bekend aan allen die Goddelijke openbaring genoten, zelfs onder het Oude Testament, hoewel het ons is betoogd met meer licht en overtuigend bewijs. De menswording van Gods Zoon is beloofd en verwacht, van de eerste zonde in de wereld af, en is dadelijk vervuld in de volheid des tijd, terwijl het Mozaïsche tuchtmeesterschap nog duurde. Maar deze bedeling van de Heilige Geest, waarvan wij nu zouden handelen, is zo eigen aan het Nieuwe Testament, dat Johannes, daarvan sprekende, zegt: De Heilige Geest was nog niet gegeven, omdat Jezus nog niet verheerlijkt was, Joh. 7: 39. En de onderwezenen in de leer van Johannes de Doper alleen, wisten niet of er een Heilige Geest was, Hand. 19:2. Beide deze gezegden betreffen Zijn bedeling onder het Nieuwe Testament; want van Zijn eeuwige Wezen en bestaan waren zij niet onkundig. Hij begon ook toen niet eerst te zijn, gelijk wij reeds betoogd hebben. Om ons dan op te wekken tot naarstig onderzoek van het tevoren in het gemeen aangewezene, zal ik enige zaken voorhouden, die de grootheid en noodzaak van deze plicht bewijzen, en dan voortgaan tot de voorgestelde zaak zelf.

§ 2. De overvloedige uitstorting van de Geest is voornamelijk geprofeteerd en voorspeld als het grote voorrecht en de voorrang van de Evangelie kerkstaat. Dit was die goede

wijn, die tot het laatste bewaard was; hieraan geven getuigenis al de profeten, zie Jes. 35: 7 en 44: 3, Joël 2: 28, Ezech. 11: 19 en 36: 27, met vele plaatsen meer.
De grote belofte van het Oude Testament was Christus komst in het vlees. Maar Hij zou zo komen, dat Hij een einde maakte van de gehele kerkstaat, waarin zijn komst verwacht werd. Dit te bewijzen, was het voornaamste oogmerk van Paulus in zijn brief aan de Hebreeën. Maar deze belofte van de Geest, welker vervulling werd bewaard voor de Evangelietijden, zou zijn de grondlegging van een anderen kerkstaat, en het middel van zijn standhouding. Hebben of begeren wij dan enig belang in het Evangelie zelf, hebben of begeren wij enig deel of lot aan deze zaak of aan de voordelen daaraan vast, die niet minder zijn dan onze aanneming bij God hier, en onze zaligheid hierna; 't is onze plicht de Schriften te onderzoeken en deze dingen vlijtig na te speuren. Niemand bedriege ons met ijdele woorden, alsof de zaken gesproken aangaande Gods Geest, en Zijn werk omtrent gelovigen, dweperij waren, en onverstaanbaar voor redelijke mensen; want om dit verachten van Hem, zal Gods toorn komen over de kinderen der ongehoorzaamheid. Al kent de wereld in wijsheid, en haar rede Hem niet, al kan zij Hem niet ontvangen, de gelovigen kennen Hem, want Hij woont bij hen, en zal in hen zijn, Joh. 14: 17. Dat de wereld thans Gods Geest en Zijn werk versmaadt en veracht, geeft licht en bewijs aan de woorden van onze Zaligmaker*: Dat de wereld Hem niet kan ontvangen, omdat ze Hem niet ziet of kent,* of geen ondervinding heeft van zijn inwendig werk, of van Zijn kracht en genade. Dit wordt dus door de wereld vervuld. Gods Geest in Zijn werk niet openlijk te belijden, is zich het Evangelie en Christus belofte te schamen, als ware het een zaak, in de wereld niet voor te staan.

§ 3. 2. De Evangeliedienst, waardoor wij worden wedergeboren, om te zijn voor God een soort van eerstelingen van Zijn schepselen, wordt om Zijn beloofde tegenwoordigheid en werking daarbij genoemd de bediening des Geestes, ja van de Geest die leven geeft, 2 Kor. 3: 6. Dit geschiedt in tegenstelling van de bediening van de Wet, waarin nochtans waren vele instellingen van dienstpleging en heerlijke kerkzeden. Die niets meer weet van de Evangeliedienst als hetgeen bestaat in het waarnemen van de letter van de instellingen, en de wijze om die te volbrengen, kent niets er van. Toch beogen of zien wij ook nu op geen buitengewone aanblazing of ingeving, gelijk ons lasterlijk wordt beticht, en gelijk sommigen voorgeven dat wij ons aanmatigen. Maar bij de Evangeliedienst is die tegenwoordigheid van Gods Geest, in Zijn gezag, bijstand, mededeling van gaven en bekwaamheden, leiding en bestier, dat zij zonder dezelve nutteloos en onprofijtelijk is, in en voor allen die het werk er van op zich nemen. Dit zal in het vervolg breder verklaard worden. Want,

§ 4. 3. De belofte en gave van de Geest onder het Evangelie, wordt niet gedaan noch geschonken aan enige bijzondere soort personen alleen, maar aan alle gelovigen, gelijk hun toestand en noden vereist. Die zijn dan niet het eigenlijke deel van enige weinigen, maar het algemene belang van alle Christenen. De Papisten staan toe dat deze belofte nog plaats heeft; maar zij pogen ze te bepalen tot hun Paus of hun kerkvergaderingen, zaken nergens in de Schrift gemeld, ook geen voorwerp van een enige Evangeliebelofte. De belofte is gedaan, en wordt vervuld aan alle gelovigen in hun standplaatsen en omstandigheden, kerken in haar orde en dienaars in hun ambt, gelijk getoond zal worden. Anderen staan ook toe, dat deze gave nog duurt, maar verstaan er door niets meer dan enen gewone zegen op van de mensen redelijke pogingen, gemeen, en verkrijgbaar voor allen eveneens. Dit is niets minder, dan zijn gehele werk omverwerpen, Zijn oppermacht uit Zijn hand nemen en de kerk te beroven van alle eigenlijk deel in de belofte van Christus, de Geest aangaande. Wij speuren dan nu na

wat onszelf tegenwoordig aangaat, zo wij discipelen van Christus zijn, en het vervullen van Zijn beloften verwachten. Want wat mensen ook mogen voorgeven, tot op deze dag toe, hebben zij Christus Geest niet, dan zijn zij niet van de Zijnen, Rom. 8:9. Want onze Heere Jezus Christus heeft Hem beloofd als een Trooster, om bij Zijn discipelen eeuwig te blijven, Joh. 14:16. En door Hem is Hij bij en onder hen tegenwoordig tot 's werelds einde, Matth. 28:20 en 18:20. Wij spreken nog niet van Zijn Heiligend werk, waardoor wij worden bekwaamd te geloven, en deelachtig gemaakt die heiligheid, zonder welke niemand God zal zien. Dus is zonder Geest alle godsdienst maar een lichaam zonder ziel, een dode romp zonder levenden Geest. 't is waar, de Heilige Geest houdt op in het vervolgen van Zijn werk, te geven die buitengewone uitwerksels van zijn macht, die nodig waren tot het grondvesten van de kerk in de wereld. Maar Zijn gehele genadewerk, volgens de belofte van het Verbond, wordt niet minder waarachtig en wezenlijk voortgezet op deze dag in en tot al Gods uitverkorenen, dan op de Pinksterdag, en voorwaarts, ook niet minder meegedeeld de nodige gaven tot opbouw van de kerk, Ef. 4:1013. Het erkennen en openlijk voorstaan van het werk van de Heilige Geest in de harten en op het gemoed van mensen, volgens de inhoud van het genadeverbond, is dan het voorname deel van de belijdenis, waartoe nog deze dag alle gelovigen worden opgeroepen.

§ 5. 4. Wij worden bijzonder onderwezen te bidden, dat God ons wilde geven Zijn Heilige Geest, opdat wij door zijn hulp en ondersteuning mochten leven voor God in de heilige gehoorzaamheid, die Hij van ons eist, Lukas 11: 9-13. Onze Zaligmaker, bevelende gestadig aanhouden in onze smekingen, vers 9, 10, en ons moed gevend, dat wij zullen verhoord worden, vers 11, 12, maakt het onderwerp ervan de Heilige Geest: Uw hemelse Vader zal de Heilige Geest geven aan die Hem bidden, vers 13. Hetwelk de andere Evangelisten hebben *goede gaven*, Matth. 7: 11. Omdat Hij is de auteur van die allen, in en voor ons, schenkt ons God geen goede gave dan door Zijn Geest. Hierom gaat de belofte van de Geest te schenken, gepaard met ons de plicht voor te schrijven, dat wij om Hem zouden smeken en bidden; hetwelk ingesloten is in elke belofte, die zijn zenden, geven of schenken meldt. Hij is dan het grote onderwerp van al onze gebeden. En die kostelijke belofte van onze gezegende Zaligmaker, Hem te zullen zenden als een Trooster, om met ons altoos te blijven, is het rechte richtsnoer van de gebeden van de kerk in alle geslachten. Tot nog toe is geen kerk in de wereld zo geheel verbasterd, of in haar openbare formulieren zijn getuigenissen van haar oud geloof, en betrachting in het bidden om de komst van de Geest tot haar, volgens deze belofte van Christus. Daarom bidt onze apostel in al zijn plechtige gebeden voor de kerken in zijn dagen allermeest, *dat God haar wilde geven en vermeerderen de gaven en genaden van de Heilige Geest, met de Geest Zelf,* tot verscheiden bijzondere uitwerksels en gewrochten, die zij nodig hadden, Ef. 1: 17 en 3: 16, Kol. 2: 2. Dit overtuigt ten volle van wat belang het hoogachten van Gods Geest en Zijn werk voor ons is.
Wij moeten in deze handelen met de vrijmoedigheid, die de waarheid ons opgeeft, en daarom zeggen, dat hij, die niet gedurig en ijverig bidt om Gods Geest, en om Hem deelachtig te zijn tot het einden waartoe Hij beloofd is, een vreemdeling is van Christus en zijn Evangelie. Wij moeten dit in acht nemen als de zaak, waarvan onze eeuwige zaligheid afhangt. God kent onze staat en toestand, en wij kunnen beter onze behoeften leren uit zijn voorschrift waarom wij bidden moeten, als uit ons begrip en ondervinding. Want wij zijn in onze geestelijke belangen duister, door de kracht van onze verdorvenheden en verzoekingen, en weten niet wat wij bidden zullen gelijk het behoort, Rom. 8: 26. Maar onze hemelse Vader weet volkomen wat wij behoeven. Daarom, wat wij ook tegenwoordig mogen begrijpen van onszelf, hetwelk wij bij Gods

Woord moeten onderzoeken, onze gebeden moeten worden geregeld naar hetgeen God ons bevolen heeft te bidden, en naar hetgeen Hij beloofd heeft te geven.

§ 6. 5. De plechtige belofte van Jezus Christus, toen Hij de wereld door de dood verlaten zou, moeten wij nog nader overwegen. Hij maakte en bevestigde in dezelve zijn testament, Hebr. 9: 15-17, en beloofde Zijn Geest als zijn grote Erfgave aan Zijn discipelen, en wel als het grote onderpand van hun toekomende erfenis, 2 Kor. 1: 22, waarop zij moesten leven in deze wereld. Alle andere goede zaken heeft Hij ook waarlijk aan de gelovigen gemaakt, gelijk Hij spreekt van vrede met God in het bijzonder. *Vrede laat Ik u, Mijn vrede geef Ik u,* Joh. 14:27. Maar Hij geeft bijzondere genaden en weldaden tot bijzondere einden en oogmerken. De Heilige Geest beloofde Hij om Zijn afwezen te vervullen, Joh. 16: 17, dat is, tot al het einden van geestelijk en eeuwig leven.

1. Laat ons dan overwegen deze gift van de Geest, hetzij wezenlijk, onder het denkbeeld dat Hij was de grote Erfgift, de kerk door onze stervende Zaligmaker gemaakt, of zakelijk, ten aanzien van het einden en oogmerken, om welke Hij dus gemaakt is, en het zal blijken, hoe hoog wij Hem en Zijn werk moeten waarderen. Hoe zouden zich sommigen verheugen, konden zij bezitten enig overblijfsel, of iets dat behoord heeft aan onze Zaligmaker in de dagen van zijn vlees, schoon hun nutteloos! ja, hoevelen, die Christenen heten, pochen op enig voorgewend stukje van zijn kruishout. Liefde, door bijgeloof bedrogen, ligt op de bodem van deze ijdelheid. Want zij willen iets, hun door een stervende Zaligmaker nagelaten, omhelzen. Maar Hij liet hun niets zodanigs na, noch zegende en heiligde het ooit tot enig heilig of gewijd einde. Daarom wordt het misbruik van zulke dingen gestraft met blindheid en afgoderij. Maar openlijk getuigt het Evangelie, dat, toen zijn hart overvloeide van liefde tot Zijn discipelen, en van zorg voor hen, toen Hij heilig voorzag wat hun toestand, werk, plicht en verzoekingen in de wereld zou de wezen, en tegen dat alles het nodige verzorgde, Hij beloofde hen te zullen nalaten en te geven Zijn Heilige Geest om bij hen eeuwig te blijven, ons bestierende op Hem te zien om al onze troost en hulp.
Naar de mate dan, dat wij de Geest waarderen, hoogachten, in Hem vergenoegd en gerust zijn, moet onze achting voor de liefde, zorg en wijsheid van onze gezegende Zaligmaker gemeten worden. En waarlijk alleen in zijn Woord en Geest kunnen wij Hem in deze wereld eren of verachten. In Eigen Persoon is Hij verhoogd aan Gods rechterhand, ver boven alle overheden en machten; zodat niets van het onze Hem onmiddellijk kan bereiken of aandoen. Maar te deze opzichte beproeft Hij ons geloof, liefde en gehoorzaamheid. De verachting en smaad onder verscheiden voorwendsels de Heilige Geest en het werk, waartoe Hij is gezonden van God de Vader en Jezus Christus, aangedaan, is waarlijk te bejammeren. Zij sluit ook in verachting van Hen. Geen voorwendsel van God te eren op hun wijze, zal hen, die zich aan die gruwel schuldig maken, in het minst verschonen. Want het is een afgod, en niet de God en Vader van onze Heere Jezus Christus, die niet krachtdadig werkt in de uitverkorenen door de Heilige Geest, volgens de Schrift.
En 2. Zo wij deze belofte, dat de Geest ons zal worden gegeven, aanmerken in Zijn einden; dan

§ 7. 6. Wordt Hij beloofd en gegeven, als de enigste Oorzaak en auteur van al het goede, dat wij in deze wereld deelachtig zijn, of kunnen worden. Want:

1. Ons wordt geen goed van God meegedeeld, of het wordt ons gegeven, of in ons gewrocht door de Heilige Geest. Geen gave, geen genade, geen barmhartigheid,

geen voorrecht, geen troost, ontvangen, bezitten of gebruiken wij, of zij wordt in ons gewrocht, ons geschonken, of aan ons geopenbaard door Hem alleen.
2. In ons is ook niets goeds tot God, geen geloof, liefde, dienstwilligheid, gehoorzaamheid, of zij wordt krachtdadig in ons gewerkt door Hem alleen. Want in ons, dat is, in ons vlees (en wij zijn van nature maar vlees) woont niets goeds. Alles goeds is van Hem en door Hem, gelijk wij in het vervolg met Gods hulp door voorbeelden zullen bewijzen. Deze dingen dacht ik nodig vooraf te zeggen.

§ 8. Het grote werk, waarin God voornam Zich ten laatste te verheerlijken in deze wereld, was de nieuwe schepping, of het herstel en weer oprichten van alle dingen door Jezus Christus Hebr. 1: 1-3, Ef. 1: 10. Dit belijden in het algemeen alle Christenen, en ik heb het elders betoogd.
Hetgeen God stelt en beoogt tot het voorname middel, ter openbaring van Zijn heerlijkheid, moet vervatten de volmaaktste en volstrekte openbaring en verklaring van Zichzelf, zijn natuur, wezen, bestaan en voortreffelijkheden. Want uit derzelver ontdekking en openbaring, met de plichten die zij, als bekend, van de redelijke schepselen vorderen, ontstaat Gods heerlijkheid, en niet anders.
Dit moest dan geschieden in dit grote werk, en het is ook geschied. Hierom wordt de Heere Christus in zijn Middelaarswerk gezegd te zijn *het Bbeeld van de onzienlijke God,* Kol 1: 15 *Het afschijnsel Zijner heerlijkheid, en het uitgedrukte Beeld van Zijn Persoon,* Hebr. 1:3. In Wiens aangezicht de kennis van Gods heerlijkheid tot ons schijnt, 2 Kor. 4: 6, omdat in en door Hem in Zijn werk van de nieuwe schepping al de heerlijke eigenschappen van Gods natuur worden geopenbaard en opengelegd, onvergelijkelijk meer dan in de schepping van alles in het begin.
God heeft in het uitdenken, ontwerpen, voortbrengen, voortzetten, schikken en vervullen van dit grote werk, Zichzelf uitmuntend en heerlijk ontdekt aan engelen en mensen Ef. 3:8-10 1 Petrus 1: 10-12, opdat wij Hem kenden, liefden, vertrouwden, eerden en gehoorzaamden in alles als God en volgens zijn wil.
Hij heeft in het bijzonder in deze nieuwe schepping Zich bijzonder geopenbaard als *Drie in Een.* Geen heerlijker verborgenheid is in het licht gebracht in en door Jezus Christus, dan die van de Heilige Drie-eenheid, of het bestaan van de drie Personen in de eenheid van dezelfde Goddelijke natuur. En dit is geschied niet zozeer in uitgedrukte voorstellen of woordelijke getuigenissen tot dat einde, hoewel die er ook zijn, als door te verklaren de wederzijdse inwendige Goddelijke daden van de Personen tot elkaar, en de onderscheiden onmiddellijke Goddelijke uitwendige werkingen van elke Persoon in het werk dat Hij volbracht en volbrengt. Want God openbaart Zich aan ons niet enkel leerkundig en stellig, maar door te verklaren wat Hij voor, in en tot ons doet in het uitvoeren van de raad Zijns willens; zie Ef. 1: 4-12. En deze dingen zijn ons geopenbaard, niet alleen opdat ons gemoed werd vervuld van die denkbeelden, maar opdat wij recht wisten hoe ons vertrouwen in Hem te stellen, hoe Hem te gehoorzamen en voor Hem te leven, hoe te verkrijgen en te oefenen gemeenschap met Hem, tot wij Hem eeuwig genieten.

§ 9. Wij moeten deze dingen toepassen en met voorbeelden bewijzen in het werk, dat wij overwegen. Drie zaken in het algemeen worden er in voorgesteld aan ons geloof.
1. Het opperste voornemen, oogmerk, uitvinding en schikking er van.
2. De kopende en verwervende oorzaak en het middel tot de uitwerksels van dat voornemen; met zijn vervulling in zichzelf en ten opzichte van God.
3. De toepassing van het opperste voornemen en zijn dadelijke vervulling, om het ons krachtdadig te maken.

1. Het eerste schrijft de Schrift volstrekt en overal eenparig de Vader toe. Zijn wil, raad, liefde, genade, gezag, voornemen, oogmerk worden steeds voorgesteld als de grondslag van het gehele werk, als die moesten worden vervolgd, uitgewerkt en vervuld, zie Jes. 42: 1-3, Psalm 40: 6-9. Joh. 3: 16, Jes. 53: 1012, Ef. 1: 4-12, en vele teksten meer. Uit hoofde dat de Zoon ondernam uit te werken alles wat de Vader dus had voorgenomen en bestemd, waren er vele daden van des Vaders wil tot de Zoon in Hem te zenden, te geven, te bestemmen, in Hem een lichaam te bereiden, in Hem te troosten en te ondersteunen, in Hem te belonen, en een volk te geven, die tot de Vader behoren, uit hoofde van het gezag, de liefde en de wijsheid die in Hem waren, welker dadelijke werking in het bijzonder behoorde tot een van de andere Personen. In deze allen wordt de Persoon des Vaders in het Goddelijke wezen ons voorgesteld, om te worden gekend en aangebeden.
2. De Zoon buigt neer, stemt toe, en verbindt Zich te doen en te volvoeren in Zijn Eigen Persoon, het gehele werk dat in des Vaders gezag, raad en wijsheid voor Hem bestemd was, Filip. 2: 5-8. En in deze Goddelijke werkingen wordt de Persoon des Zoons ons geopenbaard om te worden geëerd als wij de Vader eren.
3. De Heilige Geest werkt en volbrengt onmiddellijk alles wat geschieden moest ten opzichte van de Persoon des Zoons, of van de mensenkinderen, tot voltooiing en volbrenging van des Vaders raad en des Zoons werk, in die beide eigenlijk toe te passen tot hun eigenlijke uitwerksels en einden. Hierdoor wordt de Geest ons bekendgemaakt, en hierdoor wordt ons geloof, aangaande Hem en in Hem bestierd. Dus doet God in dit grote werk van de nieuwe schepping door Jezus Christus, al Zijn heerlijkheid voorbij ons aangezicht gaan, opdat wij Hem betamelijk zouden kennen en dienen. Des Heilige Geestes eigenlijke werk in deze, zullen wij nu verklaren.

πνευματολογια

Tweede boek

Hoofdstuk 3.

Werk van de Heilige Geest, ten opzichte van het Hoofd van de nieuwe schepping;

Christus' menselijke natuur

1. De eigenlijke werken van de Heilige Geest in de nieuwe schepping.
2. Zijn werk op Christus menselijke natuur.
3. Hoe dit werk kan zijn, aangemerkt de vereniging van de menselijke natuur, tot en in de Persoon van Gods Zoon.
4. Het aannemen van de menselijke natuur in vereniging, de enige daad van de Persoon des Zoons tot haar.
5. Persoonsvereniging, het enige noodwendige gevolg van deze aanneming.
6. Alle andere werkingen van de Persoon des Zoons in en op de menselijke natuur, vrijwillig.
7. De Heilige Geest de onmiddellijke uitwerkende oorzaak van alle Goddelijke werkingen.
8. Hij is de Geest van de Zoon of van de Vader.
9. Hoe al de werken van de Drie-eenheid onverdeeld zijn.
10. Christus' lichaam in de baarmoeder gevormd door de Heilige Geest; maar van de zelfstandigheid van de gezegende maagd; waarom dit nodig was.
11. Christus is hierom niet de Zoon van de Heilige Geest volgens de menselijke natuur.
12. Onderscheid tussen het aannemen van de menselijke natuur door de Zoon, en het scheppen ervan door de Heilige Geest.
13. De ontvangenis van Christus, hoe de Heilige Geest toegeschreven, en hoe de gezegende maagd.
    Redenen van de ondertrouw van de gezegende maagd aan *Jozef*, vroeger dan Christus' ontvangenis.
14. De dadelijke zuiverheid en heiligheid van Christus ziel en lichaam, door Zijn wonderdadige ontvangenis.

§ 1. Des Heilige Geestes bedeling en werk in deze nieuwe schepping betreffen eerst het Hoofd van de kerk, de Heere Jezus Christus in zijn menselijke natuur, als zullende worden en zijnde verenigd tot de Persoon van Gods Zoon. Zij raken ten tweede de leden van dat God geheime lichaam in alles wat hun als zodanig aangaat. En onder deze twee hoofden zullen wij ze overwegen.

§ 2.
I. Moeten wij dan naspeuren des Heiligen Geestes werkingen, rakende Jezus Christus, het Hoofd van de kerk. Deze zijn van twee soorten.

1. Zulke, waarvan Christus' Persoon in zijn menselijke natuur het onmiddellijke Voorwerp was.
2. Zulke, die Hij volbrengt aan anderen Zijnentwege dat is, met lijnrecht opzicht op zijn Persoon en ambt.

§ 3. Eer wij evenwel overwegen de eerste soort van Zijn werken, waarmee wij beginnen zullen, moet een tegenwerping van schijngewicht en zwarigheid weggeruimd worden;

hetwelk ik te liever doe, omdat ons antwoord de gehele zaak, die wij behandelen, klaarder en gemeenzamer maken zal.
De tegenwerping is, dat, omdat Christus menselijke natuur wordt aangewezen als het onmiddellijke voorwerp van deze werkingen van de Heiligen Geest, en dat die natuur was, onmiddellijk, onafscheidbaar en onverdeelbaar verenigd tot de Persoon van Gods Zoon, er geen noodzaak schijnt, ja geen plaats voor enige zulke werkingen van de Geest. Want kan niet Gods Zoon zelf in Eigen Persoon volbrengen al het nodige tot het vormen, onder steunen, heilige en bewaren van Zijn Eigen natuur, zonder eigenlijke bijstand van de Heilige Geest? 't Is moeilijk te verstaan hoe een onmiddellijk werk van de Heilige Geest zou worden tussen gesteld in dezelfde Persoon, tussen de ene natuur en de andere.
Antwoord. Deze schijnzwarigheid dringen de Socinianen sterk aan, om daardoor te verwarren ons gehele leerstuk van de gezegende Drie-eenheid en de menswording van Gods Zoon. Maar duidelijke Schriftgetuigenissen en de klare maatstaf van het geloof, zullen ons gemakkelijk en veilig door deze schijnzwarigheid helpen. Overweeg tot dit einde:

§ 4. 1. De enigste bijzondere onmiddellijke daad van de Persoon des Zoons op de menselijke natuur, was het aannemen ervan in enigheid met Zichzelf.
Hierin hadden Vader noch Geest deel, noch medehulp, *dan door goedkeuring en toestemming,* ει μη κατ' ευδοκιαν και βουλεσιν, gelijk Damascenus spreekt. Want de Vader nam de menselijke natuur niet aan; Hij werd geen mens; gelijk ook niet de Heilige Geest. Maar dit was des Zoons bijzondere daad en werk. Zie Joh. 1: 14, Rom. 1: 4, Gal. 4: 4, Filip. 2: 6, 7, Hebr. 2: 14, 17, welke plaatsen met anderen van dezelfde inhoud, ik elders uitgelegd en tegen der Socinianen uitvluchten verdedigd heb.

§ 5. 2. Dat het enige noodwendige gevolg van deze aanneming van de menselijke natuur of de menswording van Gods Zoon, is de Persoonsvereniging van Christus, of het onafscheidbaar bestaan van de aangenomen natuur in de Persoon des Zoons.
Deze was noodzakelijk en onverbreekbaar, zodat ze niet werd verkort of in het minste geschud, door de tijdelijke ontbinding van die natuur in het scheiden van ziel en lichaam. Want de vereniging van ziel en lichaam in Christus, maakte Hem niet zo'n Persoon, dat de ontbinding ervan zijn Persoonschap vernietigde; maar Hij was één Persoon door die beide te verenigen in Gods Zoon.

§ 6. 3. Dat alle andere werkingen van God in de Persoon des Zoons tot de menselijke natuur vrijwillig waren, en niet noodzakelijk volgden op de gemelde vereniging.
Want er was geen overstorting van de eigenschappen van de ene natuur in de andere, noch dadelijke natuurlijke mededeling van Goddelijke wezenlijke voortreffelijkheden aan de mensheid. Die zo iets schijnen te beweren, brengen alles ten laatste tot een ware toewijzing, bijwijze van bekendmaking, als noodzakelijk op de gemelde vereniging, maar beweren geen wezenlijke overgieting van de eigenschappen van de ene natuur in de andere.
Toch waren deze mededelingen vrijwillig. Hiervan kwamen die tijdelijke bedelingen, toen de menselijke natuur onder haar grote beproeving klaagde, dat de Goddelijke haar had verlaten en verschoven, Matth. 27:46. Want deze verlating was niet in Persoonsvereniging, of in noodwendig bestaan en ondersteuning, maar in het vrijwillig mededelen van licht en vertroosting. Hierom verklaart Christus Zelf, dat de menselijke natuur niet was het inwonende onderwerp van alwetendheid. Want zo spreekt Hij, Mark. 13:32: *Maar van die dag en die uur weet niemand, noch de engelen in de hemel,*

noch de Zoon, maar de Vader. De uitlegging van sommige oud-vaders, dat de Heere Christus dit sprak niet volstrekt, maar alleen, dat Hij het niet wist om het aan hen te verklaren, is Zijner onwaardig. Want de Vader wilde het zó ook niet, aangezien Hij het niet heeft verklaard. Doch slechts sommigen zeiden dit; de beter beradenen gevoelden anders. Christus spreekt van Zichzelf, ten opzichte van zijn menselijke natuur alleen. Aan die waren alle mededelingen vrijwillig. Zo gaf God Hem na Zijn hemelvaart de openbaring, die Hij Johannes gaf, Openb. 1: 1. De menselijke natuur derhalve, hoe onbegrijpelijk verhoogd, is niet het onderwerp van oneindige, wezenlijke, Goddelijke eigenschappen. En de werkingen van Gods Zoon te harent, ingevolge van haar aanneming en haar onverbreekbaar bestaan in de vereniging die daarop volgde, zijn vrijwillig.

§ 7. 4. De Heilige Geest is, gelijk bewezen is, de onmiddellijke bijzondere uitwerkende oorzaak van alle Goddelijke werkingen naar buiten want God werkt door Zijn Geest; of brengt in Hem onmiddellijk de kracht en het vermogen van de Goddelijke voortreffelijkheden tot haar werking waarom hetzelfde werk eveneens is het werk van elke Persoon.

§ 8. 5. De Heilige Geest is de Geest van de Zoon, niet minder als de Geest van de Vader. Hij gaat uit van de Zoon, gelijk van de Vader. Hij is des Zoons Geest, Gal. 4: 6. Hierom is Hij de onmiddellijke Werker van alle Goddelijke daden van de Zoon zelf, ook op Zijn Eigen menselijke natuur. Alles wat Gods Zoon wrocht in, door of op de menselijke natuur, wrocht Hij door de Heilige Geest, die Zijn Geest is, gelijk Hij is des Vaders Geest.

§ 9. 6. Om de gehele zaak op te helderen moeten wij nog verder aanmerken, dat de onmiddellijke werkingen van de Heilige Geest niet worden gezegd van Hem volstrekt, noch Hem toegeschreven met uitsluiting van de andere Personen en hun medehulp in dezelve.
De spreuk is algemeen aangenomen: *Opera Trinitatis ad extra sunt indivisa,* dat is, in Gods werken naar buiten is niet zodanige verdeling, dat ook slechts één werk zou zijn de daad van één Persoon, zonder medehulp van de anderen; en de reden is, *omdat Gods natuur, die de grondregel is van alle Goddelijke werkingen, Een en dezelfde is, onverdeeld in Die Allen.* Omdat ze dan zijn de uitwerksels van de Goddelijke macht, en die macht wezenlijk dezelfde is in elke Persoon, behoren de werken zelfs evengelijk tot Hen. Gelijk - zo het mogelijk was, - dat drie mensen zagen door hetzelfde oog, de daad van zien maar één zou zijn, en evengelijk de daad van alle drie.
Maar de zaken die wij overwegen, worden de Heilige Geest toegeschreven bij uitstek, uit hoofde van de orde van Zijn bestaan in de Heiligeg Drie-eenheid, als zijnde de Geest van de Vader en de Zoon; dus moet in elke Goddelijke daad worden aangemerkt des Vaders gezag, des Zoons liefde en wijsheid, en de onmiddellijke uitwerking en kracht van de Heilige Geest. Ja, er is zo'n onderscheid in Hun werkingen, dat een Goddelijke daad kan voortgebracht worden met een bijzonder opzicht en betrekking tot de Ene Persoon en niet tot de Andere; gelijk het aannemen van de menselijke natuur een daad was van de Zoon, want Hij alleen werd mens.
En zulke zijn de bijzondere werkingen van de Heilige Geest, aangaande het Hoofd van de kerk, onze Heere Jezus Christus, in dit werk van de nieuwe schepping, gelijk wij in verscheiden zaken zullen betogen.

§ 10. 1. Het toestellen, vormen en wonderdadig ontvangen van Christus' lichaam in de baarmoeder van de gezegende maagd, was het bijzondere en eigenlijke werk van de Heilige Geest. Dit werk wordt, beken ik, ten aanzien van bestemming en *gezaghebbende schikking van zaken,* de Vader toegeschreven. Want alzo spreekt de Christus tot Hem: *Een lichaam hebt Gij mij bereid*, Hebr. 10:6. Maar deze toebereiding betekent *niet het dadelijke vormen* en gereedmaken van dat lichaam, maar het eeuwige bestemmen daarvan het was voorbereid in des Vaders raad en liefde.

Ten aanzien van vrijwillige aanneming wordt het toegeschreven aan de Zoon Zelf, Hebr. 2:14: *Dewijl de kinderen vlees en bloed deelachtig zijn, nam Hij ook deel er aan;* Hij nam aan een lichaam en ziel, de gehele menselijke natuur, gelijk de kinderen of alle gelovigen die hebben, synecdochisch[2] genoemd *vlees en bloed;* vers 16: Hij nam aan het zaad van Abraham maar de onmiddellijke Goddelijke uitwerking in deze, was het eigenlijke werk van de Heilige Geest, Matth. 1: 18: *Als Maria, Zijn moeder, ondertrouwd was aan Jozef, eer zij samen kwamen, werd zij zwanger bevonden uit de Heilige Geest;* vers 20: *Dat in haar is ontvangen, is uit de Heilige Geest,* Lukas 1:35: *De engel antwoordende, zei tot haar: de Heilige Geest zal over u komen, en de kracht des Allerhoogste zal u overschaduwen; daarom zal ook dat Heilige, dat uit u zal worden geboren, Gods Zoon genoemd worden.*

1. De werkende Persoon is de Heilige Geest. Hij is de wonderbare Werkmeester in dit heerlijke werk; en daarin werd de kracht des Allerhoogste te werk gesteld. Want de kracht des Allerhoogste is geen uitlegging van de vorige uitdrukking de Heilige Geest; als ware die enkel de kracht van de Allerhoogste, zij is ook niet het bijvoegen van een onderscheiden werker of oorzaak bij de Geest als waren de Heilige Geest en de kracht des Allerhoogste onderscheiden werkers in deze. Alleen wordt uitgedrukt de wijze, op welke Hij zou uitwerken deze wonderbare zaak, waaromtrent de gezegende maagd gevraagd had, vers 34: *Hoe zal dit wezen, omdat ik geen man beken?* De Heilige Geest, zegt de engel, zal de kracht des Allerhoogste tewerkstellende, of in Gods oneindige macht het volbrengen.
2. Zijn treden tot Zijn werk wordt uitgedrukt door over haar te komen. De kracht en betekenis van deze uitdrukking is hierboven verklaard; zij wordt dikwerf gebruikt om aan te duiden Zijn werkingen, ten opzichte van het volbrengen van wonderdaden. Hand. 1:8: *Gij zult kracht ontvangen, nadat de Heilige Geest op u gekomen is.* Hij zal zo op u komen, dat hij tewerkstelt de kracht van de Allerhoogste in en door u, in gaven en wonderwerken. Want Hij wordt gezegd te komen, ten opzichte van zijn beginnen van enige wonderbare werking, daar Hij tevoren niet werkte tot dergelijk einde.
3. De daad van de Heilige Geest in deze was *een scheppende daad;* wel niet gelijk de eerste scheppende daad, die voortbracht de stof en het wezen van alles uit niet, doende iets zijn, wat tevoren niet was, in stof noch vorm, noch lijdende gestaltenis maar gelijk de volgende daden van schepping, waardoor uit stof tevoren geschapen en toebereid, zaken gemaakt werden hetgeen zij tevoren niet waren, en tot welke zij in zichzelf geen bedrijvige gestaltenis hadden, noch hulp toebrachten. Dus werd Adam geschapen, of gevormd uit het stof van de aarde, en Eva uit een rib, van Adam genomen. Daar was voorafgaande stof tot hun schepping, maar zulke die geen bijstand gaf, noch bedrijvige gestaltenis had tot het voortbrengen van dat bijzondere soort van schepsel, waarin zij werden gevormd door Gods scheppende macht.

   Zo was deze daad van de Heilige Geest, in het vormen van het lichaam van onze Heere Jezus Christus. Want al geschiedde dit door een daad van oneindige

[2] Naamsoverdracht van een deel op het geheel; of andersom

scheppende macht, het werd evenwel gevormd of gemaakt van het Wezen van de gezegende maagd. Dit moest volstrekt zo zijn.

(1) Ter vervulling van de beloften aan Abraham en David, dat de Messias zou zijn van hun zaad, en uit hun lendenen zou voortkomen.
(2) Ter vervulling van de eerste moederbelofte, dat het zaad van de vrouw het hoofd van de slang zou vermorzelen. Want het woord moest vlees worden, Joh. 1: 14. Worden uit een vrouw, Gal. 4:4, of uit Davids zaad volgens het vlees, Rom. 1:3, en aannemen Abrahams zaad, Hebr. 2:16.
(3) Om de waarheid hiervan te bevestigen, is zijn geslachtslijst volgens het vlees, beschreven van twee Evangelisten; die tevergeefs en onwaar was, zo Hij niet was gemaakt van de zelfstandigheid, of het vlees van de gezegende maagd.
(4) Al onze bloedverwantschap met Hem, waardoor Hij werd bevoegd om onze Zaligmaker te zijn en te lijden in dezelfde natuur, waarin wij gezondigd hebben, hangt hiervan af, Hebr. 2:14. Want ware Hij ons niet in alles gelijk gemaakt, zonde alleen uitgenomen, zo ware Hij geen deelgenoot van onze natuur; daar was geen grond om ons toe te rekenen hetgeen Hij leed en deed, Rom. 8: 3, zo weinig als aan engelen, welker natuur Hij niet aannam, Hebr. 2: 16. Het werk van de Heilige Geest, ten opzichte van Christus menselijke natuur in de baarmoeder, was dan, die te vormen door Zijn almachtige kracht van de zelfstandigheid van het lichaam van de heilige maagd, zoveel Zijn lichaam aangaat. En hieruit volgen verscheiden zaken.

§ 11. 1. Dat de Heere Christus niet uit deze hoofde, ook niet ten opzichte alleen van Zijn menselijke natuur, kan gezegd worden te zijn de Zoon van de Heilige Geest, al vervulde de Geest de plaats en kracht van een natuurlijke Vader in voortteling. Want de betrekking van Zoonschap hangt alleen af, en spruit van een volkomen voortteling, en niet van elk gewrocht van een uitwerkende oorzaak. Van het een vuur door het andere aangestoken zeggen wij niet, dat is de zoon van het andere dan zeer oneigenlijk. Veel minder van een huis, door iemand gebouwd, dat is Zijn Zoon. Daar was dan geen andere betrekking tussen de Persoon van de Heilige Geest en Christus menselijke natuur, als die van Schepper en schepsel. En de Heere Christus is en wordt genoemd Gods Zoon, alleen ten opzichte van de Vader, en Zijn eeuwige onuitsprekelijke generatie, Hem meedelende wezen en bestaan, als de bron en oorsprong van de Drieeenheid. Zoonschap is dan een Persoonlijk bijvoeging, en behoort tot Christus als *een Goddelijk Persoon,* en niet ([3]) ten opzichte van Zijn menselijke natuur. *Maar die natuur aangenomen zijnde, was de gehele Christus Gods Zoon.*

2. Dat deze daad van de Heilige Geest in het vormen van Christus' lichaam, verschilt van des Zoons daad, in het aannemen van de menselijke natuur, tot Persoonsvereniging met Zichzelf. Want deze daad van de Zoon was geen scheppende daad, voortbrengende een wezen uit niets, of iets te maken door dezelfde kracht, hetgeen het in Zijn Eigen natuur niet was. Maar het was een onuitsprekelijke daad van liefde en wijsheid, opnemende de natuur, zo gevormd door de Heilige Geest, zo voor Hem toebereid, tot Zijn Eigen, op het ogenblik van haar vorming, daardoor voorkomende het enkel en alleen op zichzelf bestaan van die natuur. Gelijk dan des Heiligen Geestes scheppende daad in het vormen van Christus' lichaam in de baarmoeder, Hem niet maakt tot zijn Vader, zelfs niet volgens de menselijke natuur maar Hij Gods Zoon is alleen uit hoofde van zijn eeuwige generatie; duidt ze ook niet aan een aanneming van die natuur tot eenheid met Zichzelf, de Geest werd geen mens: Hij vormde Christus menselijke

[3] in de eerste plaats

natuur, lichaam en ziel, met, in en tot een bestaan in de tweede Persoon in de Drieeenheid, niet Zijn Eigen.
'

§ 12. 3. Hieruit volgt ook, dat de ontvangenis van Christus in de baarmoeder, als het uitwerksel van een scheppende daad niet geschiedde met voortgang en vervolg van tijd, maar in één moment was volbracht. Want al kunnen aan de scheppende daden van oneindige macht, daar de gewrochte werken onderscheiden delen hebben, voortgang of during van tijd worden toegekend, gelijk de wereld geschapen is in zes dagen; evenwel werd elk deel er van, dat het voorwerp van een eigenlijke scheppende daad is, ogenblikkelijk voortgebracht. Dus geschiedde het vormen van Christus' lichaam, met het instorten van een redelijke ziel om het leven te geven al groeide het naderhand in de baarmoeder tot de geboorte. En gelijk deze ontvangenis waarschijnlijk geschiedde onmiddellijk op de groetenis van de engel, was noodwendig, dat niets van Christus menselijke natuur op zichzelf bestond, voor haar vereniging met Gods Zoon. Want op, en in het tijdstip van zijn vorming werd het Woord vlees, Joh. 1: 14. En Gods Zoon werd uit een vrouw, Gal. 4: 4. Zodat het gehele wezen van zijn natuur werd geschapen in hetzelfde tijdstip.
Dusver gaat de Schrift voor, en hierin is het nodig staande te houden het vormen van Christus' lichaam en ziel door de Heilige Geest. De nieuwsgierige vragen van sommige schoolgeleerden en anderen, laten wij achterwege, of veroordelen ze liever. Want het verdere van deze wonderdaad van de Heilige Geest, schijnt met opzet ons verborgen in de uitdrukking δυναμις υψιστου επισκιασει σοι, *de kracht des Allerhoogsten zal u overschaduwen.* Onder dit geheime heerlijke lommer, wensen wij hier op aarde te leren aanbidden dat heilige werk, waarin wij eeuwig hopen ons te verheugen en God te zegenen. Doch ik denk, dat in dit woord ook wordt gezinspeeld op de uitdrukking van de oorspronkelijke werking van de Heilige Geest, over de nieuwlings voortgebrachte mengelklomp van de oude schepping, hierboven gemeld. Hij was Gen. 1:2, "merachefet" zwevende en bewegende, als het ware, over dezelve, ter vorming en voortbrenging van alles wat leeft. Want beide woorden sluiten in een zinspeling van overdekken, gelijk een vogel zijn eieren broeit, om derzelver zaaddragende kracht, door zijn warmte, levenwekkend vermogen mee te delen.

§ 13. Wij moeten nog overwegen, hoe hetzelfde werk van Christus' ontvangenis werd toegeschreven aan de Heilige Geest *én aan de gezegende maagd.* Want van haar wordt uitdrukkelijk voorzegd, Jes. 7: 14, "ha'almah harah", *een maagd zal ontvangen;* hetzelfde woord dat gebruikt wordt om uit te drukken het ontvangen van enige andere vrouw, Gen. 4: 1. Hierom hebben de ouden haar genoemd Θεοτοκος en *dei Genitrix, moeder Gods,* welk laatste woord ten minste, ik wenste dat zij niet gebruikt hadden. Vergelijk het met de Schrift, en gij zult er ras een onverdedigbare καινοφωνια in vinden. De woorden van de engel, Lukas 1: 31, zijn tot haar:
συλλημη εν γαστρι και τεξη υιον, *gij zult ontvangen in uw baarmoeder, en voortbrengen een Zoon*. Haar ontvangen van Hem wordt onderscheiden van Hem voort te brengen.
Evenwel zegt de oude geloofsbelijdenis, gewoonlijk genoemd *van de apostelen,* en algemeen aangenomen van alle Christenen, *dat Hij is ontvangen van de Heilige Geest, en alleen geboren van de maagd Maria.*
Antwoord. Hetzelfde werk wordt toegekend aan beiden, als oorzaken van verscheidene soorten, aan de Heilige Geest, als bedrijvige uitwerkende oorzaak, die door Zijn almachtige kracht het uitwerksel voortbracht. De twistredenen van sommige ouden over *de Spiritu Sanctu*, en *ex Spiritu Sanctu* waren geheel nodeloos. Want Zijn scheppende

uitwerking wordt bedoeld. En Christus' ontvangenis wordt de gezegende maagd toegeschreven als de lijdende stoffelijke oorzaak; want Zijn lichaam werd gevormd van haar wezen, gelijk verklaard is.

Deze ontvangenis van Christus was na haar plechtige ondertrouw met Jozef, om verscheidene redenen.

1. Haar huwelijk met hem zou haar onbevlekte onschuld beschermen.
2. God bezorgde iemand, die voor haar en haar kind zou zorgdragen.
3. Onze gezegende Zaligmaker werd daardoor bevrijd voor alle aantijging van een onwettige geboorte; totdat Hij door Zijn Eigen wonderwerken getuigenis zou geven aan zijn wonderdadige ontvangenis, aangaande welke men zijn moeder tevoren niet kon geloven.
4. Opdat Hij iemand had uit wiens hoofd zijn geslachtslijst werd beschreven, om te bewijzen het vervullen van de belofte aan Abraham en David. Want de geslachtslijn werd niet wettig vervolgd enkel door de moeder. Hierom beschrijft Mattheüs zijn geslachtslijst door Jozef, aan wie zijn moeder wettig ondertrouwd was; en hoewel Lukas beschrijft Zijn ware natuurlijke geslachtslijn door de voorvaders van de gezegende maagd, noemt hij haar niet, maar meldt enkel haar ondertrouw, en begint met Heli haar vader, Lukas 3: 23. Dit dan is de eerste zaak aan de Heilige Geest eigenlijk toegeschreven ten aanzien van het Hoofd van de kerk Jezus Christus.

§ 14. Christus' 1ichaam werd door deze wonderbare schepping door des Heiligen Geestes onmiddellijke kracht een gepaste woonplaats voor Zijn Heilige ziel, alleszins gereed en genegen tot alle oefeningen van genade en deugd. Wij hebben niet alleen te strijden met de verdorvenheid van onze natuur in het algemeen, maar ook met de verkeerdheid van onze bijzondere gestaltenissen. Hierdoor is de een geneigd tot drift, toorn en gramschap, de andere tot ijdelheid en losheid, een derde tot wellust en vleselijk vermaak; anderen tot luiheid en ledigheid. En al is deze neiging, zover zij is de uitwerking van onze bijzondere gestaltenis en aard op zichzelf geen zonde, zij komt er zeer nabij, en aangezet door de gewone snoodheid van onze natuur, geeft ze gedurig gelegenheid tot zonde. Maar Christus' lichaam, zuiver en nauwkeurig gevormd van de Heilige Geest, had in zijn gestaltenis geen geschiktheid of neiging tot de allerminste afwijking van volmaakte heiligheid van enige soort. De wonderbare overeenstemming van zijn natuurlijke gestaltenis, maakte liefde, zachtmoedigheid, medelijden, geduld, vriendelijkheid, milddadigheid Hem natuurlijk en eigen, als zijnde onvatbaar voor alle bewegingen, die konden dienen of strekken tot iets dat ervan verschilde.
Hierom, al nam Hij, ten tweede, op Zich de zwakheden, die tot onze menselijke natuur als zodanig behoren, en van dezelve onafscheidbaar zijn, tot ze verheerlijkt werd Hij nam evenwel geen van onze bijzondere zwakheden aan, die onze Personen aankleven, veroorzaakt, of door de ondeugd van onze gestaltenissen, of door het ongeregeld gebruik van onze lichamen. De natuurlijke hartstochten van ons gemoed, die bekwaam zijn als middelen tot kwelling en moeite, gelijk verdriet, droefheid en dergelijke, nam Hij op Zich; ook de natuurzwakheden, die het lichaam moeilijk vallen, gelijk honger, dorst, vermoeidheid, pijn. Ja, de zuiverheid van Zijn Heilige gestaltenis maakte Hem veel gevoeliger in deze, als ooit enig mens. Maar van onze lichaamskwalen en ziekten, die ons persoonlijk aankleven op de wanorde en ondeugd van onze gestaltenissen, was Hij volstrekt vrij.

Tweede boek

Hoofdstuk 4.

Werk van de Heilige Geest, in en op Christus' menselijke natuur

1. De dadelijke heiliging van Christus menselijke natuur door de Heilige Geest. Op wat grond vlekkeloos en vrij van zonde. Zeker begiftigd met alle genaden.
2. Oorspronkelijke heiligheid en heiliging in Christus, hoe voortgezet door de Geest. Oefening van genade in Christus, door de redelijke vermogens Zijner ziel. Haar aanwas.
3. Wijsheid en kennis, hoe vermeerderd, voorwerpelijk in de menselijke natuur van Christus.
4. Het zalven van Christus door de Heilige Geest met kracht en gaven.
5. Hem bij uitstek meegedeeld bij zijn doop. Joh. 3:34, uitgelegd en verdedigd.
6. Wonderdadige werken, in Christus gewrocht door de Heilige Geest.
7. Christus door de Geest bestierd, geleid en ondersteund in zijn gehele werk. Markus 1: 11 geopend.
8. Hoe de Heere Christus Zich aan God offerde door de eeuwige Geest.
9. Zijn heiliging daartoe.
10. Genaden bij uitstek daarin werkzaam, liefde, ijver, onderwerping, geloof en waarheid alle daarin geoefend.
11. Het werk van Gods Geest jegens Christus, terwijl Hij was in de staat van de doden; in Zijn opstanding en verheerlijking.
12. Idem
13. Het ambt van de Geest, om aan Christus getuigenis te geven, en Zijn volvoering.
14. De ware weg, en het middel om te komen tot kennis van Christus, met haar noodzakelijkheid.
15. Gevaar van misvattingen hierin.
16. Wat het is Christus lief te hebben gelijk wij behoorden.

§ 1. Ten tweede, *Christus menselijke natuur dus gevormd in de baarmoeder door een scheppende daad van de Heilige Geest, werd op het tijdstip van haar ontvangenis geheiligd en vervuld met genade, volgens de mate van haar ontvangbaarheid.*
Niet voortgeteeld door natuurlijke voortteling, werd ze niet besmet door de oorspronkelijke zonde of verdorvenheid van Adam, welke alleen door die weg en dat middel wordt voortgezet. Hij niet zijnde in de lendenen van Adam zedelijk[4] *vóór de val,* - want de belofte van Zijn menswording werd naderhand gegeven, - kon Adams zonde uit geen hoofde Hem worden toegerekend. Alle zonde is op Hem gelegd als onze Middelaar en Borg van het Verbond; maar uit Zijn Eigen hoofde was Hij niet de allerminste beschuldiging van zonde oorspronkelijk of dadelijk onderhevig. Zijn natuur als wonderdadig geschapen op de gezegde wijze, was volstrekt onschuldig, zonder vlek en vrij van zonde, gelijk Adam, toen hij werd geschapen. Dit was nog alles niet, zij werd door de Heilige Geest ten hoogste begaafd met alle genade. En hierdoor was ze in het vervolg alleen vatbaar voor verdere trappen van dadelijke oefening, maar niet voor enige nieuwe soort van genade.

[4] als verbondshoofd

En dit werk van heiliging of oorspronkelijk instorten van alle genade in Christus' menselijke natuur, was het onmiddellijke werk van de Heilige Geest, en Hem noodzakelijk. Want al worden de natuurlijke vermogens van de ziel, het gemoed en genegenheden, geschapen zuiver, onschuldig, onbesmet, gelijk ze niet anders kunnen geschapen worden van God - 't is evenwel niet genoeg om enig redelijk schepsel te bekwamen om voor God te leven - veel minder was het alles wat in Jezus Christus was. Daartoe wordt vereist bovennatuurlijke geschenken van genade, aan de natuurlijke vermogens van onze ziel toegevoegd. Zullen wij voor God leven, in ons moet zijn een grondbeginsel van geestelijk leven, zowel als van natuurlijk leven. Dit was Gods beeld in Adam, en werd in Christus gewrocht door de Heilige Geest, Jes. 11: 1-3: *Een rijsje zal voortkomen uit de stam van Jesse, en een scheut zal uit zijn wortelen groeien. En des Heeren Geest zal op Hem rusten, de Geest van wijsheid en verstand, de Geest van raad en sterkte, de Geest van kennis en vrees des Heeren; en zal Hem vaardig maken van verstand in des Heeren vrees.*
Ik stem toe, dat het volgende werk van de Geest in en op de Heere Christus, in het uitvoeren van Zijn ambt, als Koning en Hoofd van de kerk in deze woorden is ingesloten. Maar Zijn eerste heiligende werk in de baarmoeder wordt voornamelijk beoogd. Want de uitdrukkingen, *een rijsje uit de stam van Jesse, en een scheut uit zijn wortelen,* ten opzichte van welke de Geest wordt gezegd Hem meegedeeld te worden, zien duidelijk op zijn menswording. En Christus' ziel was van het eerste ogenblik harer instorting, een onderwerp, voor een volheid van genade ontvangbaar, ten aanzien van haar hebbelijk verblijf en inwoning, al werd haar dadelijke oefening voor een tijd opgeschort, tot de werktuigen van het lichaam daartoe geschikt waren. Dit ontving zij dan bij haar eerste zalving van de Geest. Hiervan was Hij van Zijn eerste ontvangenis af heilig, zowel als onschuldig en onbesmet, Hebr. 7:26. *Dat heilige!* Lukas 1:35. In het beginsel vervuld met volkomen genade en wijsheid, omdat de Vader Hem gaf de Geest niet bij mate, Joh. 3:34. Zie dienaangaande onze uitlegging over Hebr. 1:1, eerste deel, bladzij 598, enz. Zie Joh. 1: 14-16.

§ 2. Ten derde. De Geest zette dat werk voort, welks grond slag Hij dus had gelegd. Wij moeten in deze vlijtig opmerken twee zaken.
1. Dat de Heere Christus als mens oefende en moest oefenen alle genaden door de redelijke vermogens en krachten van Zijn ziel, verstand, wil en genegenheden. Want Hij oefende genade als een mens, geworden uit een vrouw, geworden onder de wet. Zijn Goddelijke natuur was Hem niet in plaats van een ziel, en werkte niet onmiddellijk de zaken die Hij uitvoerde, gelijk sommige ouden ijdel dachten. Maar zijnde een volkomen mens, was zijn redelijke ziel in Hem het onmiddellijke grondbeginsel van al zijn zedelijke werkingen, gelijk de onze in ons. Nu had en maakte Hij in het aanleggen en oefenen van deze vermogens en zielskrachten, voortgang naar de wijze van andere mensen. Want Hij was ons in alles gelijk, doch zonder zonde.
In haar aanwas, uitbreiding en oefening was ook vereist voortgang in genade. Deze had Hij gedurig door de Heilige Geest, Lukas 2:40: *Het kind groeide, en werd sterk in Geest.* Het eerste ziet op Zijn lichaam dat groeide, en nam toe naar de wijze van andere mensen, gelijk vers 52: *Hij nam toe in grootte.* Het andere ziet op de bevestiging van de vermogens van zijn gemoed Hij werd sterk in Geest. Dus vers 52: *Hij wies in wijsheid, en in grootte, en in genade.* Hij was πληρουμενοσ συφιας, steeds vervullende en vervuld met nieuwe trappen van wijsheid in haar oefening, gelijk de redelijke vermogens van zijn gemoed konden vatten; aanwas in deze vergezelde zijn jaren, vers 52. Het gezegde van de Evangelist toont de vervulling van het voorzegde, Jes. 11: 1-3. En dit *toenemen in genade en wijsheid* was het eigenlijke werk van de Heilige Geest.

Want gelijk de vermogens van zijn gemoed werden uitgebreid bij trappen, en versterkt, vervulde de Heilige Geest die met genade tot dadelijke gehoorzaamheid.

§ 3. 2. Christus' menselijke natuur was vatbaar, dat aan haar gemoed en verstand werd voorgesteld nieuwe voorwerpen, waarvan zij tevoren enkel had een niet-weten. Dit is een onafscheidbaar bijvoegsel van de menselijke natuur als zodanig, gelijk vermoeidheid of honger, en geen ondeugd of berispelijk gebrek. Sommigen hebben hard geschreeuwd over het toeschrijven van onwetendheid door sommige Hervormde Godgeleerden aan Christus menselijke ziel, Bellarm. *de Anim. Christi*. Neemt men onwetendheid voor een zedelijk gebrek van enige soort, of onkunde van iets dat iemand behoort te weten, of dat hij tot de volmaaktheid van zijn toestand of plicht nodig heeft, dan is het onwaar, dat dit ooit aan Christus toegeschreven is door iemand van hen. Neemt men het enkel voor een niet weten van enige dingen, dan ontkent het alleen oneindige alwetendheid, en behelst niets onbestaanbaars met de hoogste heiligheid en zuiverheid van de menselijke natuur. Dus zegt de Heere Christus van Zichzelf, dat Hij niet wist de dag en uur van het einde van alle dingen, en Paulus van Hem, dat Hij gehoorzaamheid leerde door de dingen die Hij leed, Hebr. 5: 8. In het vertonen dan van zaken opnieuw aan Christus menselijke natuur, nam bare wijsheid en kennis voorwerpelijk toe, en in nieuwe proefwegen en verzoekingen, leerde Hij ondervindelijk het nieuwe beoefenen van genade. Dit was het gedurige werk van de Heilige Geest in Christus menselijke natuur. Hij woonde in Hem in volheid, want Christus ontving de Geest niet bij mate. En gestadig bij alle gelegenheden gaf Hij uit van zijn onnaspeurbare schatten, genade ter beoefening in alle plichten en voorvallen. Hierdoor was Hij hebbelijk heilig, en oefende heiligheid zuiver en algemeen in alles.

§ 4. Ten vierde. De Heilige Geest zalfde Hem op een bijzondere wijze met al de buitengewone krachten en gaven, nodig tot het oefenen en volbrengen van Zijn ambt op aarde. Jes. 61: 1: *Des Heeren Geest is op Mij, omdat de Heere Mij gezalfd heeft om een blijde boodschap te brengen de zachtmoedigen Hij heeft Mij gezonden om te verbinden de gebroken van hart, om de gevangenen vrijheid uit te roepen, en de gebondenen opening van de gevangenis.* Christus' profetisch ambt en Zijn volbrengen van het op aarde, wordt beoogd. Hij past deze woorden op Zichzelf in Zijn Evangelieverkondiging, Lukas 4:18. Want dit ambt volbracht Hij bijzonder hier in de wereld, als waardoor Hij mensen onderwees in de natuur en nuttigheid van zijn andere ambten. Zijn koninklijke macht oefende Hij in Zijn menselijke natuur op aarde, maar spaarzaam. Hoewel daartoe ook behoorde Zijn uitzenden van apostelen en evangelisten, om met gezag te prediken. En omtrent het eindigen van Zijn bediening stelde Hij in inzettingen van evangelie dienstpleging en bestemde de orde van Zijn kerk in haar te gronden en op te bouwen, hetwelk waren daden van koninklijke macht. Hij volbracht geen daad van Zijn priesterlijk ambt, dan alleen omtrent Zijn dood, toen Hij Zichzelf gaf voor ons ten offerande en slachtoffer aan God tot een welriekende reuk, Ef. 5: 2, waarin God rook een reuk van rust, en jegens ons werd verzoend. Maar de gehele loop van Zijn leven en dienst was het volbrengen van zijn profetisch ambt aan de Joden, Rom. 15: 8, hetwelk Hij moest doen volgens de grote belofte, Deut. 18: 18, 19. En van Hem hierin aan te nemen of te verwerpen, hing af leven en dood van Israëls kerk, Deut. 18: 19, Hand. 3:23, Hebr. 1: 1, Joh. 8:24. Hiertoe werd Hij toegerust door deze zalving van de Geest. En daar is enig onderscheid tussen de Geest die op Hem was, en Zijn gezalfd worden om de blijde boodschap te verkondigen, hetwelk behelst het meedelen van de gaven van die Geest aan Hem. Dus wordt gezegd, Jes. 11:2, de Geest rustte op Hem als een Geest van wijsheid, om Hem vaardig te maken van levend verstand in des Heeren vrees. Dit

was op een bijzondere wijze, en enigermate onuitspreekbaar, waarom Hij wordt gezegd te zijn gezalfd met de olie van vreugde boven zijn medegenoten, of die dezelfde Geest met Hem deelachtig waren, Psalm 45:8, Hebr. 1: 8, 9, hoewel ik erken, dat in die uitdrukking bijzonder wordt gezien op zijn heerlijke verhoging die daarop volgde, gelijk over die plaats gezegd is. Dit meedelen van buitengewone gaven, ter uitvoering van zijn profetisch ambt, geschiedde bij zijn doop, Matth. 3. Zij werden niet geschonken aan het Hoofd van de kerk, en geen gaven van de eigen natuur worden in het algemeen gegeven aan enige van Zijn leden, dan tot gebruik, beoefening en aanwas. Dat zij toen zijn geschonken, blijkt uit het volgende:

§ 5.

A. Toen ontving Hij het zichtbare pand, dat Hem bevestigde in en aan anderen betuigde van zijn roeping van God tot het oefenen van Zijn ambt. Want toen daalde Gods Geest neer gelijk een duif en rustte op Hem, en zie een stem kwam van de hemel, zeggende: *Deze is Mijn geliefde Zoon, in Wien Ik Mijn welbehagen heb,* Matth. 3:16, 17. Hierdoor werd Hij van God de Vader verzegeld, Joh. 6:27, Die in dat zichtbare pand van Zijn roeping, het grootzegel van de hemel aan zijn lastbrief hechtte. Dit zou ook zijn een getuigenis aan de anderen, opdat zij Hem erkenden in het ambt, dat Hij nu op Zich had genomen, Joh. 1: 33.

B. Hij ving nu aan Zijn openbare bediening, en gaf Zich geheel over tot Zijn werk. Want tevoren toonde Hij alleen bij gelegenheid Gods tegenwoordig zijn bij Hem, om der mensen gemoed enigszins te bereiden tot achtgeving op Zijn bediening; gelijk toen Hij hen deed verbaasd staan over Zijn redenen met de leraren in de tempel, Lukas 2: 46, 47. En hoewel Hij waarschijnlijk werd aangeblazen door de Geest in en tot vele zulke buitengewone daden, gedurende de loop van Zijn afgezonderd leven, ontving Hij niet eer de volheid van gaven tot Zijn werk, als in de tijd van zijn doop, daarom begaf Hij Zich niet tevoren geheel tot Zijn openbare bediening.

C. Terstond hierop wordt gezegd, dat Hij was vol van de Heilige Geest, Lukas 4: 1. Tevoren werd Hij *gesterkt* in de Geest, πληρουμενος σοφιας, Lukas 2:40, steeds vervullende, maar nu was Hij πληρης πνευματος αγιου, *vol* van de Heilige Geest. Hij werd dadelijk begiftigd en voorzien met al de volheid van geestelijke gaven, Hem enigszins nodig of nuttig, of die de menselijke natuur kan ontvangen. Hierop ziende, zegt de evangelist, Joh. 3:34:

ου γαρ εκ μετρου διδωσιν ο Θεος το πνευμα, want God geeft de Geest niet bij mate. Dat de Heere Jezus Christus hier bedoeld, en aan Hem de Geest dus gegeven werd, blijkt klaar uit de samenhang; van Hem wordt gesproken, Hij is het Onderwerp van de gehele rede, vers 31: *Die van Boven komt is boven allen; Die uit de hemel komt is boven allen.* Niemand twijfelt of dit is een beschrijving van Christus' Persoon. En in het begin van dit vers, die God gezonden heeft, de gewone omschrijving van de Heere Jezus Christus dikwerf in dit Evangelie gebruikt; Hij getuigt hetgeen Hij heeft gezien en gehoord, vers 32. En spreekt de Woorden Gods, vers 34. Zijn getuigenis had ook verscheiden uitkomsten, velen verwierpen het vers 32. Maar sommigen namen het aan en verzegelden daarin dat God waarachtig is, vers 33. *Want die niet gelooft Gods getuigenis van Zijn Zoon, maakt Hem tot een leugenaar,* 1 Joh. 5: 10. Tot een reden van dit alles, volgt, dat God Hem de Geest gaf niet bij mate, zodat Hij volkomen vermocht Gods woorden te spreken, en die zijn getuigenis verwierpen waren billijken toorn onderhevig, vers 36. IJdel dan wil Crellius *de Spirit. Sanct.* gevolgd van Schlicting in zijn uitlegging van deze plaats, dat de Heere Christus in deze woorden niet wordt bedoeld. Want zij willen ze maar

in het algemeen doen betekenen, dat God aan geen maten is gebonden in het uitdelen van de Geest, maar geeft aan de een volgens deze, aan de ander volgens die mate. Doch dit verbreekt de samenhang en zin van de woorden, en weerspreekt de tekst zelf. Want Gods geven van de Geest niet εκ μετρου bij mate, is dat Hij ze geeft αμετρως, onmeetbaar, zonder gekende maat of paal, en zo is de Geest gegeven alleen aan de Heere Christus. Want aan elk van ons wordt gegeven genade, volgens de mate van Christus Gift, Ef. 4: 7. Dat is, in de mate die Hij belieft te geven en uit te delen. Maar de uitwerksels van dit geven van de Geest aan de Heere Christus niet bij mate, behoorde tot die volheid, uit welke wij ontvangen genade voor genade, Joh. 1: 16. Want hierdoor volvoerde de Vader Zijn wil, H*em behaagde dat in Christus alle volheid wonen zou,* Kol. 1: 19, opdat Hij in alles de voorrang had.

Geen zwarigheid heeft deze uitlegging door het gebruik van het woord διδωσι Hij geeft, in de tegenwoordige tijd, schoon Crellius dat dringen wil. Christus, zeggen zij, had tevoren de Geest ontvangen, want dit wordt van Hem gezegd na Zijn doop. Werd Hij dan beoogd, daar moest liever staan, Hij heeft gegeven, of Hij heeft Hem gegeven niet bij mate. Maar,

1. Dit was terstond op zijn doop, dus kon van het geven des Geestes volheid worden gesproken als van een tegenwoordige onlangs gebeurde zaak, gelijk bij alle gelegenheden in het gebruik is.
2. Het meedelen van de Geest is een aanhoudende daad, in dat Hij Christus werd gegeven om bij Hem te blijven, en op Hem te rusten, waarin was het aanhouden van Gods liefde tot en van Gods zorg over Hem in Zijn werk. Hierom zegt de Heere Christus van Zichzelf, of de profeet in Zijn Persoon, dat *de Geest* Hem zond. *De Heere God en Zijn Geest heeft Mij gezonden,* Jes. 48: 16. Hetzelfde werk in het zenden van Christus wordt toegeschreven aan de Heere God, dat is, de Vader, en aan de Geest, maar op verscheiden wijzen. Hij was gezonden van de Vader, gezaghebbend, en Zijn toerusting door de Geest, met gaven tot Zijn werk en ambt, wordt genoemd Hem te zenden. Gelijk hetzelfde werk meer wordt toegeschreven aan verscheiden Personen in de Drie-eenheid, uit verscheiden hoofde.

§ 6. Ten vijfde, des Heiligen Geestes kracht, waardoor Christus deze grote en wonderbare werken wrocht, gaf op een bijzondere wijze getuigenis aan Zijn dienst, en bevestigde die. Hierom wordt gezegd, dat God door Hem wonderwerken wrocht, Hand. 2:22. Jezus van Nazareth, een Man van God goedgekeurd, door wonderwerken en wonderen, en tekenen die God door Hem deed. Want die allen zijn onmiddellijke uitwerksels van Goddelijke macht. Dus wanneer Hij duivelen uitwierp met een gebiedend woord, zegt Hij, dat Hij het deed door Gods vinger, Lukas 11: 20, dat is wel Gods oneindige macht; maar Gods macht geoefend bijzonder door de Heilige Geest, gelijk de andere evangelisten zeggen, Matth. 12: 28. Daarom waarschuwt Hij de Joden, toen zij zijn machtige werken aan Beëlzebub, de vorst van de duivelen toeschreven, dat zij daarin lasterden de Heilige Geest, wiens werken het waarlijk waren, vers 31, 32. Hierom werden die machtige werken genoemd δυναμεις, krachten, om de kracht van Gods Geest, geoefend in ze uit te werken, zie Mark. 6: 5 en 9: 39, Lukas 4: 36, 5: 17, 6: 19, 8: 46 en 9: 1. En in het oefenen van deze kracht bestond het getuigenis, Hem gegeven door de Geest, dat Hij Gods Zoon was. Want dit was noodwendig tot overtuiging van de Joden, tot welke Hij gezonden was, Joh. 10: 37, 38.

§ 7. Ten zesde, Christus werd door de Geest geleid, bestierd, getroost, ondersteund in de gehele loop van Zijn dienst, verzoekingen, gehoorzaamheid en lijden. In enige weinige voorbeelden zullen wij dit tonen.
1. Terstond na Zijn doop, toen Hij was vervuld met de Heilige Geest, werd Hij door de Geest geleid in de woestijn, Lukas 4: 1. De Heilige Geest leidde Hem tot strijden met, en overwinning van de duivel. Hierin begon Hij Zijn dienst en dit leert ons wat wij te wachten hebben, zo wij ons plechtig begeven om Christus te volgen in het werk van het Evangelie te verkondigen.
Het Woord dat Markus gebruikt, heeft enige twijfel gebaard wat Geest bedoeld wordt in de woorden το πνευμα αυτον εκβαλλει εις την ερημον, Mark. 1: 12: *De Geest dreef Hem in de woestijn.* Dezelfde Geest en dezelfde daad beogen al de Evangelisten, Matth. 4: 1, Mark. 1: 12, Lukas 4: 1. Maar hoe de Heilige Geest gezegd wordt εκβαλλειν, Christus te drijven, is zo licht niet te vatten. Het woord is bij Lukas dat aanduidt leiding en redelijk bestier. En dit kan ten aanzien van onze Heere Jezus Christus aan geen andere Geest worden toegeschreven, dan aan Gods Geest. Mattheüs noemt hetzelfde uitwerksel: Hij werd gevoerd, of opgevoerd, of weggenomen midden uit het volk. En dit geschiedde υπο του πνευματος, door die Geest, die even tevoren op Hem neerdaalde en rustte, Matth. 3: 17. De samenhang in Lukas laat ook niet toe, dat een andere Geest bedoeld wordt. *En Jezus vol van de Heilige Geest, keerde weer van de Jordaan, en werd door de Geest geleid in de woestijn,* door die Geest van welke Hij vol was. Dus wordt door εκβαλλει bij Markus niets meer bedoeld als Hem voort te zenden door een hoge en sterke indruk van de Heilige Geest op Zijn gemoed.
Hierom wordt hetzelfde woord gebruikt aangaande het zenden van anderen, door een krachtdadig indruksel van Gods Geest op hun hart, tot het werk van het Evangelie te verkondigen. Mattheüs 9:38: *Bidt gij dan de Heere van de oogst,* οπως εκβαλη εργατας εις τον θερισμον αυτου. Aldus ook Lukas 10:2*: Dat Hij arbeiders in Zijn oogst uitstote,* namelijk door hen te voorzien met de gaven van Zijn Geest, en hen door de kracht van Zijn genade te dringen tot hun plicht. Dus begon Christus na zijn voorbereiding, Zijn werk onder bestier van de Geest. Het ware te wensen, dat ook anderen ernstig wilden trachten Hem gelijkvormig te zijn in al de regelen van hun roeping.

2. Door des Heiligen Geestes bijstand werd Hij zegepralend gevoerd door de loop van zijn aanvechtingen, tot volkomen overwinning van zijn tegenstrever, ten opzichte van die strijd, waarin hij trachtte Christus af te wenden van Zijn werk, wat hij naderhand poogde door alle wegen en middelen te weerstaan en te hinderen.

3. De verzoeking geëindigd zijnde, keerde Christus weer uit de woestijn om het Evangelie te verkondigen in des Geestes kracht, Lukas 4: 14. Hij keerde terug εν τη δυναμει του πνευματος, in de kracht van de Geest in Galiléa, dat is, krachtdadig bekwaamd door de Heilige Geest, tot volbrenging van Zijn werk. Dus was zijn eerste redevoering te Názareth over de woorden, Jes. 61: 1: *De Geest des Heeren HEEREN is op mij, omdat Hij Mij gezalfd heeft om het Evangelie te verkondigen de armen,* Lukas 4:18, met die uitslag, dat zij allen Hem getuigenis gaven, en zich verwonderden over de aangename woorden, die uit zijn mond voortkwamen, vers 22. Dus Zijn dienst beginnende in de kracht van de Geest, en Hem hebbende ontvangen niet bij mate, vertoonde Hij steeds bij alle gelegenheden zijn wijsheid, macht, genade en kennis, tot verbazing van allen, stoppende zijn wedersprekers de mond, en hen besluitende in hun woede en ongeloof.

4. Door de Geest werd Hij bestierd, gesterkt en vertroost in zijn gehelen loop in al Zijn verzoekingen, moeite en lijden, van het eerst tot het laatst. Wij weten, dat die allen op Hem gedurig aanvielen in Zijn gehele weg en werk een groot deel van hetgeen waartoe Hij Zich om onzentwil vernederde, bestond toch in die dingen. In en onder die behoefde Hij krachtige ondersteuning en sterken troost. Deze beloofde God Hem, deze verwachtte Hij, Jes. 50: 7, 8, 42: 4, 6 en 49: 5-8. Nu waren al de vrijwillige mededelingen van de Goddelijke natuur aan de menselijke, gelijk wij getoond hebben door de Heilige Geest.

§ 8. Ten zevende, Christus offerde Zich aan God door de eeuwige Geest, Hebr. 9: 14. Ik weet, dat vele geleerden oordelen, dat door die eeuwige Geest wordt beoogd niet de derde Persoon, maar de Goddelijke natuur van de Zoon Zelf. En die kan men zonder twijfel ook eigenlijk noemen *de eeuwige Geest.* De woorden zelf geven ook reden en aanleiding tot die zin. Want de apostel toont waarom Christus' offerande al de offeranden van de wet in kracht te boven ging en overtrof en waarom zij zeker zou voortbrengen het grote uitwerksel, ons gewetens te reinigen van dode werken. En dit was om en sproot uit de waardigheid van Zijn Persoon, uit hoofde van Zijn Goddelijke natuur, Zijn Godheid gevend ondersteuning aan Zijn menselijke natuur in het opofferen van Zichzelf. Want om de onverbreekbare eenheid van beide Zijn naturen, werd Zijn Persoon het grondbeginsel van al zijn Middelaars daden, en vandaar hadden zij hun waardigheid en kracht. Ik weerspreek deze uitlegging van die woorden niet. Maar vele oude en nieuwe geleerden oordelen aan de andere zijde, dat de Persoon van de Heilige Geest beoogd wordt.

§ 9. Omdat deze stof, hoe de Heere Christus Zich opofferde aan God als een slachtoffer door de eeuwige Geest, gewichtig is, zal ik ze verder kort verklaren.
Die alleen aanziet het uitwendige gedeelte van Christus dood, ziet er niets in dan lijden. De Joden vingen Hem, en zij met de krijgsknechten geselden en doodden Hem, hangende Hem aan het hout. Maar de voorname overweging bestaat in Zijn opofferen van Zichzelf ten slachtoffer aan God, als de grote Hogepriester van de kerk, om voor zondaren verzoening te doen en vrede te maken, hetwelk voor de wereld verborgen was onder de uitwendige daden van geweld Hem aangedaan. En dit deed Hij *door de eeuwige Geest.* Merk daarin op, het volgende:

1. Hij heiligde Zich, wijdde Zich toe, of droeg Zich op aan God tot een offerande of slachtoffer; Joh. 17: 19, om hunnentwil (dat is, van de uitverkorenen) heiligde Ik Mijzelf. De Heere Christus was tevoren volmaakt geheiligd in alle inklevende heiligheid, zodat Hij niet kon spreken van Zich opnieuw te heilige in die zin ook niet van het toewijden van Zichzelf tot Zijn ambt van priester want dit was de daad van Degene, die Hem riep; Hij verheerlijkte Zichzelf niet om Hogepriester te worden, maar Hij, die tot Hem zei: *Gij zijt Mijn Zoon,* Hebr. 5:5, Die maakte Hem priester door Zijn dood, naar de kracht van een eindeloos leven, Hebr. 7: 16, 20, 21. Dus heiligde Hij Zich tot een slachtoffer, gelijk het offerdier oudtijds werd toegewijd ten offerande. Daarom wordt gezegd, dat Hij aldus Zichzelf heiligde, of toewijdde, opdat wij geheiligd werden. Nu worden wij geheiligd door het offeren van Christus' lichaam eens voor al, Hebr. 10: 10. Dit was zijn eerste priesterlijke daad. Hij wijdde Zich toe ten offerande aan God, en Hij deed dit door de krachtdadige werking van de eeuwige Geest in Hem.
2. Hij ging vrijwillig en van zelf naar Gethsémané, hetwelk beantwoordde het toeleiden of brengen van het offerdier aan de tabernakeldeur, volgens de wet - want daar gaf Hij Zich niet alleen over in handen van hen die Zijn bloed zouden storten,

maar daar begon Hij ook dadelijk Zich op te offeren aan God in Zijn helangsten, toen Hij gebeden en smekingen met sterke roepingen en tranen opofferde, Hebr. 5:7, hetwelk verklaart niet de stof, maar de wijze van zijn offeren.

3. In alles wat hierop volgde, tot Hij de Geest gaf, offerde Hij Zichzelf aan God, in en door de werkingen van de genade van de Heilige Geest in Hem, die Hem tot het laatste bijbleven. Deze moeten wij vlijtig overwegen, omdat van dezelve afhangt de kracht van Christus' dood, in verzoening en verdienste, als verhoogd en uitmuntend gemaakt door de waarde en hoogheid van zijn Persoon. Want niet enkel Christus' dood, als strafdragend en ondergaan door de weg van lijden, is het middel van onze verlossing, maar Christus' gehoorzaamheid daarin, welke bestond in zijn opofferen van Zichzelf door de eeuwige Geest aan God, gaf er kracht en uitwerking aan. Laat ons dan naspeuren, wat hoofdgenaden van de Geest Hij oefende in dit offeren van Zichzelf aan God dit waren.

   A. Liefde tot mensen en medelijden met zondaars. Hierin was de heilige ziel van de Heere Jezus toen in de hoogste en onbegrijpelijkste oefening. Deze worden dan dikwerf uitgedrukt, daar deze offerande van Christus gemeld wordt, Gal. 2: 20: Die mij liefhad en Zich voor mij gaf; Openb. 1:5: Die ons liefhad en ons waste in Zijn Eigen bloed. Medelijden is de eerste genade in een hogepriester of offeraar geëist, Hebr. 5: 2. God nu uitvoerende een voornemen van liefde, (want Christus werd in de wereld gezonden tot uitvoer van eeuwige liefde, Joh. 3: 16, Titus 3: 4-6) zo was deze liefde, nu onbegrijpelijk verhoogd in Christus hart, Gode aangenaam en erkennenswaardig. Deze ingespannen liefde ondersteunde ook Christus gemoed onder al Zijn lijden, gelijk Jakob om zijn grote liefde tot Rachel zijn zevenjarigen dienst om haar licht achtte, Gen. 29:20. Dus verdroeg de Heere Christus het kruis en verachtte de schande, om de vreugde van Zijn keurlingen te zaligen, Hem voorgesteld, Hebr. 12:2. En dit was een genade van de eeuwige Geest, waardoor Hij Zich aan God offerde.

   B. Voornamelijk drong Hem in dit alles zijn onuitsprekelijke ijver en brandende genegenheid tot Gods heerlijkheid. Deze kolen verteerden met een geweldige vlam, als het ware het slachtoffer. En Hij bedoelde tot Gods heerlijkheid twee zaken.

      (1) Te betonen Zijn rechtvaardigheid, heiligheid en gestrengheid tegen de zonde. Zijn oogmerk was Gods heerlijkheid, te herstellen in alles wat zij had geschenen te lijden door zonde, Psalm 40:7-9, Hebr. 10:5-7. Hij kwam verrichten met volle zielsbegeerte, (uitgedrukt in de woorden: *zie, Ik kom*) hetgeen wettische offeranden niet doen konden, aan Gods rechtvaardigheid voldoen voor de zonde, om te zijn een verzoening, tot betoning van Gods rechtvaardigheid, Rom. 3: 25. En Hij deed dit ten aanzien van de wijze, met onuitsprekelijke brandende ijver en genegenheden; vers 8: *Ik heb vermaak om Uuw wil te doen, o Mijn God, ja Uw wet is midden in Mijn ingewand;* Hij verdubbelt Zijn uitdrukking van de ingespannenheid zijns gemoeds hierop; en toen Hij in Zijn laatste Pascha Zich bereidde tot zijn lijden, betuigde Hij de hoogste begeerte van Zijn hart en genegenheden er toe, Lukas 22: 15: *Ik heb met begeerte begeerd dit Pascha met u te eten, eer Ik lijde en tevoren,* Lukas 12: 50: *Ik moet met een doop gedoopt worden, en hoe word Ik geperst tot die vervuld is?* Zijn ijver tot bevordering van Gods heerlijkheid, in het betonen van zijn rechtvaardigheid en heiligheid, door het opofferen van Zichzelf ten zondoffer, om verzoening te doen, gaf Hem geen rust noch stilte eer Hij dit had begonnen, en ten uiterste volbracht.

(2) Te oefenen Zijn genade en liefde. Dit, wist Hij, was de weg om te openen de schatten van genade en liefde, opdat zij werden uitgestort op zondaars, tot Gods eeuwige heerlijkheid. Want dat was Gods oogmerk in al deze, Rom. 3:24-26. In deze ijver en genegenheid tot de glorie van Gods rechtvaardigheid, trouw en genade, in Christus hart gewrocht door de eeuwige Geest, offerde Hij Zichzelf voornamelijk op aan God.

C. Zijn heilige onderwerping en gehoorzaamheid aan Gods wil, toen in haar hoogste oefening, en de genade in dezelve ten uiterste gevorderd, waren nog een bijzonder deel van dit opofferen van Zichzelf. Dat dit in Hem werd gewrocht door de Heilige of eeuwige Geest, is reeds verklaard. De Schrift zegt dikwerf, dat dit bijzondere invloed had op de kracht en verdienste van Zijn offerande, Filip. 2:8: *Hij vernederde Zichzelf, en werd gehoorzaam tot de dood, de kruisdood.* En toen Hij gebeden en smekingen opofferde, al was Hij de Zoon, leerde Hij gehoorzaamheid door hetgeen Hij leed, Hebr. 5: 8. Dat is, Hij had bevinding van gehoorzaamheid in lijden. 't Is waar, de Heere Christus gehoorzaamde God in Zijn gehele levensloop, als geworden uit een vrouw en onder de wet, Gal. 4:4. Maar nu kwam Hij tot haar grote beproeving, in het bijzondere gebod van de Vader, Zijn leven af te leggen en Zijn ziel te stellen ten zondoffer, Jes. 53:10. Dit was de hoogste daad van gehoorzaamheid aan God, die er ooit was of zijn zal. En daarom van God met het hoogste genoegen aangenomen, Jes. 53: 11, 12, Filip. 2: 9, 10. Deze werd in Hem gewerkt, tot deze werd Hij bewrocht door de Heilige Geest, dus offerde Hij Zich door Hem op aan God.

D. Hiertoe behoren ook het geloof en vertrouwen op God, dat Hij met vurige gebeden, roepingen en smekingen oefende op God en Zijn belofte. Zo ten opzichte van Zichzelf, als van het Verbond dat Hij nu met zijn bloed verzegelde. Dit vertoont onze apostel als een van Zijn Eigenlijke werken, in het Oude Testament voorzegd, Hebr. 2: 13: *Ik zal mijn vertrouwen op Hem stellen.* Dit zag,

- op Christus Zelf, dat Hij zou worden ondersteund, bijgestaan en gevoerd door het werk, dat Hij had ondernomen tot een gezegenden uitslag. Hierin werd Hij ja schrikkelijk aangevallen, tot Hij uitriep: *Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?* Psalm 22:1. Nochtans waren in het vervolg, en door zijn gehele schrikkelijke beproeving, zijn geloof en vertrouwen op God overwinnende. Dit drukte Hij uit in zijn diepste nood en beproeving, Psalm 22: 9-11, en beleed het zo openlijk, dat zijn vijanden, toen zij Hem verloren en verslagen dachten, het Hem verweten, Psalm 22: 8, Matth. 27: 43. Dit verklaart Hij in het brede, Jes. 50: 7-9. Dus waren zijn geloof en vertrouwen op God, aangaande Zijn Eigen ondersteuning en verlossing, met het vervullen van al de beloften Hem gedaan, op zijn ondernemen van het Middelaarswerk, overwinnende.
- Dit zag op het Verbond en al de weldaden, de kerk van de uitverkorenen daardoor mee te delen. Het bloed, dat Christus nu stortte, was het bloed des Verbonds, en het werd gestort voor de kerk, opdat de zegeningen van het Verbond haar werden meegedeeld, Gal. 3:13, 14. Hierop ziende, oefende Hij ook geloof in God, gelijk klaar blijkt in zijn gebed, in het begin van Zijn opdraging, Joh. 17.

Merk op dienaangaande drie zaken:

1. Deze en dergelijke genaderijke werkzaamheden van Christus' ziel waren de wegen en middelen, waardoor Hij in Zijn dood en bloedstorting, die de

uitwendige werktuigen Hem gewelddadig aandeden, en die strafdragend was, ten aanzien van het vonnis van de wet, vrijwillig en ongedwongen Zich opofferde ten slachtoffer aan God om verzoening te doen. En deze dingen werden door de waardigheid van Zijn Persoon krachtdadig en overwinnende. Zonder deze ware Zijn dood en bloedstorting geen offer geweest.

2. Deze dingen maakten zijn opofferen van Zichzelf ten slachtoffer van liefelijke reuk aan God, Ef. 5:2. God had zo volstrekt behagen en welgevallen in deze hoge en heerlijke werkzaamheden van genade en gehoorzaamheid in Jezus Christus. dat Hij als het ware rook een reuk van rust tot het mensdom, of tot hen, voor wie Christus Zich opofferde, zodat Hij niet meer wilde op hen toornen, of hen vloeken; gelijk gezegd wordt van het voorbeeld hiervan in Noachs offerande Gen. 8: 20, 21. God had meer behagen in Christus' gehoorzaamheid, als mishagen in Adams zonde en ongehoorzaamheid, Rom. 5: 17-19. Het was dan niet het uitwendige lijden van een geweldige en bloedige dood Hem aangedaan door de ijselijkste goddeloosheid, die ooit de menselijke natuur beging, waardoor God verzoend werd, Hand. 2: 23, ook niet enkel Christus ondergaan van de straf van de wet, was het middel van onze verlossing maar op Zijn vrijwillig overgeven van Zichzelf ten slachtoffer, in deze heilige daden van gehoorzaamheid, werd God op een bijzondere wijze met ons verzoend.
3. Al deze dingen gewrocht zijnde in de menselijke natuur door de Heilige Geest, die in de tijd van zijn opoffering al Zijn genaden ten alleruiterste deed werken, wordt Hij daarop gezegd *Zich op te offeren aan God door de eeuwig gen Geest,* door welke Hij als onze Hogepriester daartoe was geheiligd, bemoedigd en werkzaam gemaakt.

§ 10. Ten achtste, over de Heere Christus was een bijzonder werk van de Heilige Geest, terwijl Hij was in de staat der doden. Want wij moeten hier herdenken de regel, hiervoor gegeven, dat, niettegenstaande de eenheid van Christus menselijke natuur met de Goddelijke, in de Persoon des Zoons, Gods mededelingen aan dezelve, boven het bestaan, vrijwillig waren. Dus werd de vereniging van Zijn naturen in Zijn Persoon, in Zijn dood in het geringste niet verkort; nochtans beval Hij Zijn ziel of Geest bijzonder in de handen van God Zijn Vader, Psalm 31:6, Lukas 23:46: *Vader, in Uw handen beveel Ik Mijn Geest.* Want de Vader had Zich verbonden in een eeuwig verbond, om voor Hem zorg te dragen, Hem te bewaren en te beschermen, zelfs in de dood, en Hem weer te tonen de weg en het pad des levens, Psalm 16:11. Onverminderd dan de eenheid van zijn Persoon, was Zijn ziel in haar afgescheiden staat, bijzonder onder des Vaders zorg, bescherming en macht, bewaard in Zijn liefde, tot het uur kwam waarin Hij Hem weer toonde het levenspad. Zijn heilig lichaam in het graf, bleef onder de bijzondere voorzorg van Gods Geest, en hierdoor werd vervuld de grote belofte, *dat Zijn ziel niet zou worden gelaten in de hel, en het Heilige geen verderving zou zien,* Psalm 16: 10, Hand. 2:31. Christus' lichaam wordt daar genoemd *het Heilige;* als gemaakt iets heiligs door zijn ontvangenis in de baarmoeder door van de Heilige Geest kracht het wordt ook onderscheiden van zijn ziel, en Petrus stelt het tegenover Davids lichaam, dat stervende, verrotting zag, Hand. 2:29. Dit zuiver en heilig wezen werd bewaard in zijn ongekreuktheid door van de Heilige Geest overschaduwende kracht, zonder enig toeval van verandering, gelijk andere dode lichamen.

Ik ontken niet, dat de dienst van engelen werd gebruikt omtrent Christus dood lichaam in het graf, zelfs van hen, die men naderhand zag zitten ter plaats waar Hij gelegen had, Joh. 20: 12, deze bewaarden het voor alle uitwendig geweld en schennis doch dit

geschiedde ook onder de bijzondere zorg van Gods Geest; hoe die door engelen werkt, is in het vorige verklaard.

§ 11. Ten negende, in Zijn opstanding was een bijzonder werk van de Heilige Geest, dit was de voltooiende daad van het leggen van de grondslag van de kerk, waardoor Christus inging in zijn rust, het grote getuigenis gegeven, dat het verlossingswerk volbracht was, God daarin voldaan en de Persoon des Middelaars aangenomen. Het wordt uit verschillende hoofde onderscheiden toegekend aan elke Persoon in de Drieeenheid niet alleen gelijk al Gods werken naar buiten, onverdeeld zijn, en hun werking elke Persoon evengelijk aangaat, maar ook uit hoofde van Hun eigenlijke betrekking tot en aandeel in het verlossingswerk, op de wijze hiervoor verklaard.

- Het wordt toegeschreven aan de Vader, uit hoofde van Zijn gezag, en het verklaren daarin, dat Christus volkomen had volbracht het werk Hem aanbevolen Hand. 2:24: Hem heeft God opgewekt, de smarten des doods ontbonden hebbende, omdat niet mogelijk was dat Hij van dezelve gehouden werd; van de Vader wordt daar gesproken, en die, gelijk in andere plaatsen, gezegd Christus van de doden op te wekken - doch die doet dit ten opzichte van zijn ontbinden van de smarten des doods, λυσας τας ωδινας του θανατου. Deze zijn de "chevlee-mawet", die met kleine verandering van een klinkletter, betekenen de droefheden des doods, of de banden des doods. Want "chevlee-mawet" zijn de smarten des doods, en "chevlee-mawet" zijn des doods banden, zie Psalm 18:5 en 116:3. En de smarten des doods hier beoogd, waren hun banden, dat is, hun macht om de Heere Christus daarmee voor een tijd gebonden te houden. Want de pijnen des doods, dat is, ωδινας, smartende pijnen, eindigden in Zijn dood zelf. Maar hun gevolgen worden hier hun toegerekend, of het blijven onder de macht des doods, volgens het vonnis van de wet. Deze ontbond God, toen de wet ten volle voldaan, haar vonnis werd weggenomen, en de Heere Christus vrij gekend van haar gehele beschuldiging. Dit was de daad van God de Vader, als Opperheer en Rechter van alles. Hierom wordt die gezegd Christus op te wekken van de dood, gelijk een rechter door zijn bevel ontslaat een vrijgesproken gevangene, of die de wet heeft voldaan.
- Ditzelfde werk eigent Christus Zich ook toe, Joh. 10: 17, 18: *Ik leg Mijn leven neer, opdat Ik het weer neme niemand neemt het van mij, maar Ik leg het van zelf neer, Ik heb macht om het neer te leggen, en Ik heb macht om het weer te nemen.* Want al namen mensen gewelddadig zijn leven weg, toen zij Hem met goddeloze handen kruisten en doodden, Hand. 2:23 en 3:15, toch zegt Hij, omdat zij daartoe geen gezag noch macht hadden zonder zijn toestemming: niemand kon of zou Mijn leven wegnemen, dat is, tegen mijn wil, door macht over mij, gelijk het leven van andere mensen wordt weggenomen; dit kunnen geen engelen noch mensen doen. Dus ook, schoon de Vader gezegd wordt Hem van de doden op te wekken, door het wegnemen van het vonnis van de wet, dat Hij voldaan had, nam Hij ook Zelf Zijn leven weer door een daad van de liefde, zorg en macht van zijn Goddelijke natuur zijn wederleven een daad zijnde van zijn Persoon, al stierf alleen de menselijke natuur.
- Maar des Heiligen Geestes eigenlijke uitwerkende kracht, verenigde zijn allerheiligste ziel en lichaam weer, 1 Pet. 3: 18: Hij werd gedood in het vlees, maar levend gemaakt *door de Geest,* ζωοποιηθεις τω πνευματι, Hij werd in het leven hersteld door de Geest, dit was dezelfde Geest, waardoor Hij hen, die ongehoorzaam waren, in Noachs dagen predikte, vers 19, 20, of die Geest van Christus, die in de profeten was van 's werelds grondlegging af, 1 Petrus 1: 11, 12, door welke Hij predikte in Noach tot dat ongehoorzaam geslacht, 2 Petrus 2:5, waardoor Gods

Geest voor een tijd twistte met de inwoners van de oude wereld, Gen. 6: 3, dat is, *Gods Heilige Geest.* Zo leert ons Paulus, Rom. 8: 11: *Maar zo de Geest van Hem, die Jezus uit de doden opwekte, in u woont, zal Hij, die Christus uit de doden opwekte, ook uw sterfelijke lichamen levend maken door Zijn Geest, die in u woont. God zal ook onze sterfelijke lichamen levend maken door dezelfde Geest, waardoor Hij Christus uit de doden opwekte.* Want de betrekking van het een werk tot het andere, vordert dat wij de woorden aldus verstaan. Ditzelfde bevestigt Hij klaar, Ef. 1: 17-20. Hij bidt dat God hun gaf Zijn Heilige Geest, als een Geest van wijsheid en openbaring, vers 17; zijn uitwerksels in en op hen, beschrijft Hij vers 18, en begeert, dat zij Hem zo deelachtig worden, dat door het werk van Gods Geest hen vernieuwende en levendmakende, zij ondervinden mochten de uitnemende grootheid zijner kracht, die Hij betoonde, toen Hij Hem uit de doden opwekte. En het bewijs of getuigenis dat Hij Gods Zoon was in Zijn opstanding uit de doden, wordt gezegd *te zijn volgens de Geest van heiligheid, of de Heilige Geest,* Rom. 1:4. Hij is duidelijk verklaard Gods Zoon te zijn door Zijn opstanding uit de doden, εν δυναμει κατα πνευμα αγιωσυνης, dat is, door des Heilige Geestes krachtige werking. Dit meent ook de uitdrukking, 1 Tim. 3: 16: *Gerechtvaardigd in de Geest.* God is geopenbaard in het vlees door zijn menswording en lijden, en gerechtvaardigd in de Geest, door te verklaren zijn vrijspraak van het doodsvonnis, en van al de onheilen en smaadheden die Hij onderging, door zijn levendmaking en wederopstanding uit de doden, door de machtige en krachtdadige werking van Gods Geest.

§ 12. Ten tiende, de Heilige Geest verheerlijkte de menselijke natuur en maakte ze alleszins gepast tot haar eeuwig zitten aan Gods rechterhand, en ten voorbeeld van de verheerlijking van der gelovigen lichamen. Hij die eerst Zijn natuur heilig maakte, maakte ze nu heerlijk. En gelijk wij Hem worden gelijkvormig gemaakt in onze zielen, hier zijn beeld in ons wordende vernieuwd door de Geest, is Hij in Zijn lichaam, nu verheerlijkt door de krachtdadige werking van diezelfde geest, het voorbeeld en voorbeeld van de heerlijkheid, die wij in onze sterfelijke lichamen zullen ontvangen door dezelfde Geest. *Want wanneer Hij verschijnt, zullen wij Hem gelijk zijn,* 1 Joh. 3:2. *Want Hij zal onze vernederde lichamen veranderen, opdat zij Zijn heerlijk lichaam gelijkvormig worden gemaakt, volgens de werking waardoor Hij machtig is Zich alles te onderwerpen,* Filip. 3: 2 1.
Dit zijn enige hoofdzaken van des Heiligen Geestes werkingen op de menselijke natuur van het Hoofd van de kerk. Dit alles is, belijd ik, een werk, waar wij weinig kunnen inzien; hetgeen duidelijk geopenbaard is, wensen wij maar aan te nemen en te omhelzen; overwegende, dat, zo wij de Zijnen zijn, wij voorgeschikt zijn om Hem gelijkvormig te worden in alles, door de kracht en uitwerking van de Geest, die dus alles in Hem wrocht tot Gods heerlijkheid. Onuitsprekelijke vertroosting baart ons het overwegen wat geschied is in en op onze natuur, door het toepassen van Gods liefde en genade door Zijn Geest aan dezelve, en het geeft ons tevens groot voordeel in het besturen van ons geloof en gebeden in onze pogingen naar gelijkvormigheid met Hem, hetwelk is ons naaste einde, behalve het genieten van God in heerlijkheid. Hetgeen wij dan in deze bevatten, omhelzen wij en hun diepten zijn het voorwerp van onze verwondering en lof.

§ 13.
II. Nog een ander werk van de Heilige Geest, niet onmiddellijk in en op Christus' Persoon, maar tot Hem en zijnentwege ten aanzien van Christus' werk en ambt, vervat

het hoofd en de bron van des Heiligen Geestes ambt jegens de kerk. Dit was Zijn getuigenis geven aan de Heere Christus, dat Hij Gods Zoon was, de ware Messias, en dat het werk dat Hij in de wereld volbracht, Hem van God de Vader was aanbevolen. Ditzelfde werk voert Hij nog heden uit, en zal daarin volharden tot de voltooiing van alle dingen. Hoe de Heere Christus in deze wereld werd veracht, en hoe smadelijk daar uitgezonden door de dood, is bekend. Hierop volgde een grote twist onder mensen, waarin hemel en hel groot belang hadden. Het grootste deel van de wereld, haar vorsten, heersers en wijzen, zeiden dat Hij was een bedrieger, verleider, kwaaddoener, rechtvaardig gestraft om boze daden. Hij aan de andere zijde verkoos twaalf apostelen om te getuigen de heiligheid van zijn leven, de waarheid en zuiverheid van zijn leer, het vervullen van des Ouden Testaments voorzeggingen in zijn geboorte, leven, werk en dood, en bijzonder zijn opstanding uit de doden, waardoor Hij werd gerechtvaardigd en vrijgekend van alle beschuldigingen van hel en wereld, en al haar lasteringen gewraakt.
Maar wat kon het getuigenis van twaalf arme mannen, schoon nog zo eerlijk, vermogen tegen al de tegenstrijdige stemmen van de wereld? Dus werd dit werk van getuigenis geven aan de Heere Christus, bevolen aan Hem, die boven en over alles is, die boven alles overwinnend getuigen kan, Joh. 15: 26*: Maar wanneer de Trooster gekomen is, die Ik u zal zenden van de Vader, de Geest van de waarheid, die van de Vader uitgaat, Hij zal van Mij getuigen.* Zo beweren de apostelen zijn medegetuigenis, Hand. 5:32: *En wij zijn Zijne getuigen van deze dingen, gelijk ook is de Heilige Geest, die God gegeven heeft hun die Hem gehoorzaam zijn.* Hoe hij zijn getuigenis gaf, verklaart Paulus Hebr. 2:4: God ook getuigende met hen (te weten de apostelen) door tekenen, wonderen en verscheidene wonderdaden en gaven van de Heilige Geest, volgens zijn wil.
Het eerste voorname einde, waarom God de Heilige Geest gaf, om al de wonderbare uitwerksels te werken in hen, die in Jezus geloofden, was om getuigenis te geven aan zijn Persoon, dat Hij waarlijk Gods Zoon was, die Hij erkende en verhoogde. Want niemand, als die geheel alle rede en verstand verzaakt en verblind is, kan zich verbeelden dat Gods Heilige Geest zulke wonderbare werkingen zou werken in en door hen die in Jezus geloven, zo Hij niet beoogde daardoor te rechtvaardigen Zijn Persoon, werk en leer. En dit met Zijn krachtdadige werking in en door de verkondiging van het Woord, overwon in korte tijd al het kwaadstoken van de satan en Zijn werktuigen door de gehele wereld, en overreedde de meeste mensen tot geloof in, en gehoorzaamheid aan Hem, 1 Kor. 2: 4, 5.
Op ditzelfde getuigenis wordt nog waarachtig geloof in Hem gehandhaafd in deze wereld. Dit was Zijn belofte aan Zijn discipelen, toen zij zorgvuldig waren hoe in Zijn afwezen staande te kunnen blijven: *Ik zal u de Trooster zenden, en die gekomen zijnde, zal de wereld overtuigen van zonde, van gerechtigheid en van oordeel; van zonde, omdat zij in Mij niet geloven; van gerechtigheid, omdat Ik tot Mijn Vader ga, en gij Mij niet meer ziet; van oordeel, omdat de vorst van deze wereld geoordeeld is,* Joh. 16:7-11. De reden, waarom de wereld niet in Christus geloofde, was, omdat zij niet geloofde, dat Hij van God was gezonden, Joh. 9: 24. De Geest zou de wereld bestraffen door Zijn getuigenis van haar ongeloof, en haar daarvan overtuigen door de waarheid van Zijn zending te bewijzen. Want hiervan hing af de gehele uitslag van het geschil tussen Hem en de wereld. Of Hij rechtvaardig of een bedrieger was, moest beslist worden door Zijn gezonden of niet gezonden zijn van God, en bijgevolg door Gods aannemen of afkeuren van Hem Dat Hij zo was gezonden, zo goedgekeurd, overtuigde de Heilige Geest de wereld door zijn getuigenis, tonende dat Hij ging tot de Vader, en bij Hem verhoogd werd; want op zijn hemelvaart en verhoging ontving Hij, en stortte uit de belofte van de Geest ten deze opzichte, Hand. 2:33. Over Hem was in de wereld een onrechtvaardig oordeel gegaan door satans ingeving. Op dit getuigenis van de Geest zou dat oordeel

omgekeerd en een strijdig vonnis gewezen worden over de auteur daarvan, de vorst van deze wereld. Want door het Evangelie, dat dus getuigenis gaf, werd Hij ontdekt, overtuigd, geoordeeld, verwezen en geworpen uit Zzijn macht en heerschappij in de wereld, die Hij door de duisterheid van des mensen gemoed van binnen, en afgoderij uitwendig, had verkregen en geoefend. Dat de Heilige Geest ditzelfde werk, ofschoon niet volstrekt door dezelfde middelen, nog heden ten dage doet, zal in het vervolg blijken.

§ 14. Deze overwegingen kunnen ons leiden tot de kennis van, en omgang met onze Heere Jezus Christus, Die ons zo noodzakelijk, zó nuttig is, en die de Schrift ons zó aanprijst. Het gehele verzuim van te leren Christus kennis, en de waarheid gelijk ze is in Hem, is niet verderfelijker voor van de mensen zielen, als die te leren door verkeerde wegen, door welke valse en kwade denkbeelden of vertoningen van Hem, van de mens gemoed worden ingeprent. De Papisten willen Hem leren en onderwijzen door beelden, het werk van mensenhanden en leugenleraars. Want van God zelf, tot al zulke einden verboden, en daarom onvruchtbaar en nutteloos tot enig einde van geloof of heiligheid, zijn zij in zichzelf alleen gepast om voort te brengen lage en vleselijke gedachten in verdorven bijgelovige gemoederen. Want zulke beeldendienaars weten niet wat de eigenlijke oorzaak is, of het eigenlijke voorwerp van de eerbied en de genegenheden die zij in zichzelf vinden, wanneer zij tot de beelden naderen en voor hen aanbidden; en de begrippen, die zij hierdoor kunnen hebben, dienen maar om te kennen naar het vlees, dat Paulus voor geen deel van zijn plicht hield, 2 Kor. 5: 16. Maar de heerlijkheid van de menselijke natuur, als verenigd tot de Persoon van Gods Zoon, en getreden in het volbrengen van Zijn Middelaarsambt, bestaat alleen in deze uitnemende, eigenlijke, onuitsprekelijke mededelingen van Gods Geest aan Hem, en zijn krachtdadige werkingen in Hem. Dit wordt ons vertoond in de spiegel van het Evangelie, in welke wij door geloof ziende, veranderd worden naar hetzelfde beeld, door dezelfde Geest, 2 Kor. 3: 18.

§ 15. Onze Heere Jezus Christus voorzegt onszelf dat groot onderzoek naar Hem geschieden zou, en grote bedriegerijen daaronder gaan zouden: *Zo zij, zegt Hij, tot u zeggen, Hij is in de woestijn, ga niet uit, zie Hij is in de binnenkameren, geloof het niet,* Matth. 24:26. Onze Zaligmaker meent daar niet door een woestijn, een lage, vervolgde, verachten en onzichtbare toestand in uitwendige belijdenis. Want Hij voorzegde Zelf, dat zijn kerk zou worden gedreven in de woestijn, en daar gevoed voor lange tijd, Openb. 12: 6. En Christus is waar Zijn kerk is, want Hij heeft beloofd bij en onder haar te zijn tot 's werelds einde, Matth. 28: 20. Hij meent ook door binnenkameren geenszins de afgezonderde plaats en tot samenkomst, veiligheidshalve, die al Zijn discipelen honderden jaren hebben moeten gebruiken, na de apostelen, die soms samen kwamen in een bovenkamer, soms des nachts uit vrees van de Joden. En zulke waren zeker al de vergaderplaatsen van de eerste Christenen. Maar onze Zaligmaker voorzegt hier de valse wegen, waarin mensen zouden voorgeven dat Hij werd geleerd en gevonden. Sommigen zouden zeggen: Hij is εν τη ερημω, in de woestijn of wildernis, mensen ga derwaarts, gij zult Hem zien en vinden. Hierin worden beoogd de oude bijgelovige monniken, die onder voorwendsel van godsdienst zich begaven in woestijnen en eenzame plaatsen. Zij gaven voor, grote gemeenschapsoefening met Christus, grote gezichten en verschijningen van Hem daar te genieten, wordende op vele wijzen misleid en bedrogen door de satan en hun eigen inbeeldingen. 't is tevens bespottens- en bejammerenswaardig te gedenken, tot welke ellendige dwaasheden, bedriegerijen en bijgelovigheden deze soort van mensen verviel; nochtans was in die dagen niets

gemener, dan te zeggen, dat Christus was in de woestijn, verkerende bij de monniken en kluizenaars. *Ga niet tot hen uit,* zegt onze Heere Jezus Christus, *want gij zoudt bedrogen worden;* en nog zegt Hij: *Zo zij tot u zeggen, Hij is* εν τοισ ταμειοις, *in de binnenkameren, gelooft het niet.* Deze woorden vervatten, denk ik, een diepzinnig en krachtig onderwijs. Ταμεια betekent de geheime vertrekken in een huis waar brood, wijn en voorraad bewaard wordt. Dit is de eigenlijke betekenis en het gebruik van het woord. Hoe kan dan iemand voorgeven dat Christus in zo'n plaats was? Dit werd zozeer voorgegeven en daarop volgde zulk ijselijk bijgeloof, dat Gods wijsheid het voorzag, en Gods goedheid er tegen waarschuwde. Want hierdoor wordt beoogd het Paapse verdichtsel van Transsubstantiatie. Christus moet zijn in de geheimkamers, daar zij hun ouwels en wijn bewaren, dat is, εν τοισ ταμειοις. "In deze, zegt onze Zaligmaker, gelooft hen niet. Met alle list, bedrog en bloedig geweld zal men u pogen te doen geloven dat Christus is des miskelken bewaarplaats; maar wilt gij niet bedrogen zijn, geloof hen niet." Door zulke valse wegen hebben sommigen voorgegeven, aan mensen Christus te onderwijzen en te leren, die hen hebben gebracht in schadelijke strikken en verderf. Dit ons gezegde recht in acht genomen, zal ons besturen tot geestelijk en zalig makend kennen van Hem, en hem dus te kennen, moeten wij leren:

§ 16.

1. *Om Hem lief te hebben met zuivere ongemengde liefde.* 't Is waar, de Persoon van Christus als God-mens, is het eigenlijke Voorwerp van onze liefde tot Hem. Maar een klaar onderscheiden gezicht van Zijn naturen en haar voortreffelijkheden, wekt krachtdadig op, en trekt onze liefde tot Hem. De bruid in het Hooglied, reden gevend van haar sterke genegenheden tot Hem, zegt, dat Hij is blank en blozend, de voornaamste van tienduizend; dat is, volmaakt in de schoonheid van de genaden van de Heilige Geest, die Hem ten hoogste beminnelijk maakten. Zo ook Psalm 45:3. Wilt gij dan Christus aan uw genegenheden voorstellen, op zo'n wijze dat uw liefde tot Hem oprecht zij en onvervalst, gelijk ze moet zijn, Ef. 6: 24, en dat gij uw zielswerkzaamheden niet verkwist op een vals voorwerp, en denkt dat u Christus liefhebt, daar u alleen lieft uw eigen inbeeldingen; beschouw Zijn menselijke natuur, als schoon en lieflijk door het werk van Gods Geest op haar, hiervoor beschreven. Lieft u Hem, omdat Hij was en is zo vol genade, zo vol heiligheid, omdat in Hem was een gehele volheid van de genaden van Gods Geest? Overweeg recht het voorgestelde Hem aangaande, en hebt gij uit hoofde daarvan welgevallen in, en liefde tot Hem, uw liefde is oprecht en geestelijk. Maar spruit uw liefde enkel uit bevatting, dat Hij nu in de hemel heerlijk is, en daar machtig goed of kwaad te doen zij verschilt weinig van die van de Papisten, welker liefde in hun werkzaamheden veel wordt geregeld door de goede of kwade schilderij van de beelden, waardoor zij Hem vertonen. U wordt dikwerf aangezet uw liefde te vestigen op de Persoon van Christus, en dat is uw grote plicht in deze wereld. Maar dit is u onmogelijk, zonder onderscheiden bevatting en kennis van Hem. Overweeg tot dit einde in het algemeen nog drie zaken.

A. De gezegende eenheid van zijn twee naturen in dezelfde Persoon. Hierin staat Christus enkel alleen; God hebbende die eigenlijken staat op Zich genomen, die in geen andere zaak of weg in aanmerking kwam; dit moet dan iets zonderlings baren in onze Goddelijke liefde tot de Persoon van Christus.
B. De ongeschapen heerlijkheden van de Goddelijke natuur, die aan onze liefde hetzelfde voorwerp geven als aan de liefde, die wij God volstrekt schuldig zijn.
C. De volkomenheid en volheid van genade, die woonde in Zijn menselijke natuur, als Hem meegedeeld door de Heilige Geest, waarvan wij gesproken hebben.

Als Christus' Persoon liefhebt, het moet zijn uit zulke overwegingen. Terwijl sommigen dit verwaarloosden, hebben zij gemijmerd op hun eigen inbeeldingen en denkende zelf ziek te zijn van liefde tot Christus, hebben zij enkel gekwijnd in hun eigen hersenbeelden.

2. *Wij moeten Christus zo kennen, dat wij alles doen Hem gelijkvormig te worden.* Deze gelijkvormigheid bestaat in deel te hebben aan de genaden, welker volheid in Hem woont. Wij kunnen dan die op geen andere wijze ordelijk najagen, dan door te gewennen aan Hem, en recht te overwegen het werk van Gods Geest op zijn menselijke natuur, hetwelk overwaardig is ons allernaarstigst onderzoek.
Zo hebben wij in het korte geschetst van de Heilige Geest bedeling en werk in en tot de Persoon van onze Heere Jezus Christus, het Hoofd van de kerk Zijn toebereiden van een geheimduidend lichaam voor Hem, in Zijn machtige genadewerk op Gods uitverkorenen, zal nu volgen.

Tweede boek

Hoofdstuk 5.

Het algemene werk van de Heilige Geest in de nieuwe schepping, ten opzichte van de leden van het lichaam, waarvan Christus het Hoofd is

1. Christus het Hoofd van de nieuwe schepping.
2. Zaken in het algemeen voor het overige werk van de Geest, vooraf gezegd. Veronderstelde zaken tot het werk van de Heilige Geest jegens de kerk, de liefde en genade van Vader en Zoon.
3. Het gehele werk van het bouwen van de kerk, de Heilige Geest aanbevolen; Hand. 2: 33, geopend.
4. De grondslag van de kerk, in de belofte van de Heilige Geest, en haren opbouw door Hem alleen.
5. Christus tegenwoordig bij Zijn kerk, alleen door Zijn Geest. Matth. 28:19, Hand. 1:9, 10 en 3:21, Matth. 18: 19, 1 Kor. 6: 16 en 1 Kor. 3: 16 vergeleken.
6. De Heilige Geest werkt de werken van Christus; Joh. 16: 13-15 geopend.
7. De Heilige Geest de eigenlijke auteur van alle genade.
8. De Heilige Geest werkt dit alles volgens Zijn Eigen wil.
   A. Zijn wil en welbehagen is in al Zijn werken.
   B. Hij werkt verscheiden in de soorten en trappen van Zijn werkingen. Hoe men Hem kan weerstaan, hoe niet.
9. Hoe hetzelfde werk wordt toegeschreven aan de Geest onderscheiden, en aan andere met Hem.
10. De algemene hoofdzaken van Zijn werkingen jegens de Kerk.

§ 1. Wij hebben overwogen het werk van Gods Geest, in te leggen de grondslag van de kerk van het Nieuwe Testament, door zijn bedelingen omtrent haar Hoofd, onze Heere Jezus Christus. Hij is de grondsteen van dit gebouw, met zeven ogen op Hem gegraveerd, of vervuld met volstrekte volmaaktheid van alle gaven en genaden van de Geest, Zach. 3: 9, *Welke ook is verhoogd als de hoofdsteen des hoeks, met toeroeping in hemel en op aarde, genade, genade zij Dezelve,* Zach. 4: 7. Gelijk bij het leggen van de grondslag en het plaatsen van de hoekstenen van de aarde in de oude schepping, de morgensterren samen vrolijk zongen, en al Gods kinderen juichten. Job 38:6, 7. Dus zingen op het leggen van deze grondvest, en het plaatsen van deze hoeksteen, in de nieuwe schepping, alle dingen tezamen, en roepen: *Genade, genade, Dezelve!* Dezelfde hand, die deze grondslag legt, voltooit ook het gebouw. Dezelfde Geest Hem boven alle mate gegeven, Joh. 3:34, geeft genade aan elk van zijn leden, volgens de mate van Christus' gave, Ef. 4: 7.
Ons staat nu te overwegen *het voltooiende werk van de nieuwe schepping, door de krachtdadige werking, en uitdelingen van Gods Geest.*
Tot vaststelling van ons geloof behoort dat Hij die toebereidde, heiligde en verheerlijkte de menselijke natuur, het natuurlijke lichaam van Jezus Christus, het Hoofd van de kerk, heeft ondernomen te bereiden, te heilige en te verheerlijken Zijn geheimduidend lichaam, of al de uitverkorenen, Hem van de Vader gegeven. Doch eer wij dit in bijzondere zaken overwegen, moet het volgende voorafgaan.

§ 2. 1. Tot het werk van de Heilige Geest jegens de kerk, worden ondersteld enige zaken waarvan het voortkomt, waarop het is gebouwd, en waarin het eindigt. 't Is geen oorspronkelijk, maar een voltooiend werk, dat alles brengt tot volkomenheid, en veronderstelt de volgende dingen,
A. Des Vaders liefde, genade, raad en eeuwig voornemen.
B. Het gehele Middelaarswerk van Jezus Christus, welke zaken ik elders verhandeld heb. Want van des Heiligen Geestes eigenlijke werk, is die zaken van de Vader en de Zoon krachtdadig toe te passen op van de uitverkorenen zielen, tot prijs van de heerlijkheid van Gods genade. God doet alles om Zichzelfs wil, en Zijn hoogste einde is het openbaren van Zijn heerlijkheid God schijnt in de oude of eerste schepping voornamelijk of eerst te willen betonen en verhogen de heerlijke, wezenlijke eigenschappen van Zijn natuur, Zijn goedheid, macht, wijsheid en dergelijke; gelijk Psalm 19: 1-4, Rom. 1: 19-21, Hand. 14: 15-17 en 17:24-27. Latende op de werken Zijner handen maar enige duistere indruksels van de onderscheidenheid van Personen, bestaande in de eenheid van dat wezen, welker eigenschappen Hij had ontdekt en verheerlijkt.
Maar in het werk van de nieuwe schepping beoogt God eerst en voornamelijk de eigenlijke openbaring van elke Persoon van de gehele Drie-eenheid onderscheiden, in hun eigenlijke onderscheiden werkingen al dienende ten laatste ook tot openbaring, van de heerlijkheid zijner natuur. Hierin bestaat het voorname voordeel van het Nieuwe Testament boven het Oude. Want al werd het werk van de nieuwe schepping begonnen, en verborgen en zakelijk voortgezet onder het Oude Testament, zij hadden daarin geen volkomen ontdekking van de huishouding van de heilige Drie-eenheid, die niet klaar bleek, eer het gehele werk luisterrijk werd aan het licht gebracht door het Evangelie. Schoon dan wel blijkt krachtige geloofsoefening en vurige genegenheid in der gelovigen toenaderingen tot God onder het Oude Testament, zo vinden wij geen klaren toegang tot de Vader in de Zoon door de Heilige Geest, gelijk Ef. 2: 18, waarin het leven en de troost van onze gemeenschap met God bestaat. In het Nieuwe Testament verklaart God duidelijk, dat de grondslag van dit alles is gelegd in des Vaders raad, wil en genade, Ef. 1: 3-6; dat het banen van de weg, ter vervulling van Zijn raad, zodat die kon worden voortgebracht tot prijs van Zijn heerlijkheid, geschiedt door des Zoons Middelaarschap God in deze voorhebbende alles zo te besturen, dat alle mensen de Zoon eerden, gelijk zij de Vader eren, Joh. 5: 23.
Dan bleef nog over, het dadelijk toepassen van dit alles op van de mensen zielen, opdat zij deelgenoten werden van de genade, hun toegedacht in des Vaders raad, en toebereid in des Zoons Middelaarschap; en hierin zou de Heilige Geest worden geopenbaard en verheerlijkt; opdat ook Hij samen met de Vader en Zoon werd gekend, aangebeden, gediend volgens Zijn Eigen wil. Dit is het werk door Hem ondernomen. En hierop wordt elk bij zijn plechtig inwijden in Gods Verbond, ter beantwoording van dit voornemen en werk, gedoopt in de Naam van de Vader, en van de Zoon, en van de Heilige Geest, Matth. 28: 19. Deze dingen hierboven behandeld, moesten nogmaals worden aangeroerd.

§ 3. Uit de natuur en orde van dit werk van God vloeit, dat, nadat de Zoon dadelijk in het vlees was gekomen volgens de belofte, en vervuld had het in Eigen Persoon op Zich genomene, de grote belofte van het voortzetten en voleindigen van Gods gehele genadewerk in onze zaligheid, het zenden van de Heilige Geest betreft, om te doen en te volbrengen hetgeen hij ook had ondernomen. Dus wordt gezegd, wanneer onze Heere Jezus Christus naar de hemel was gevaren, en zichtbaar en heerlijk begon voort te zetten het bouwen van de kerk op Zichzelf, haar rotssteen en grondslag, dat Hij door Gods

rechterhand verhoogd, *van de Vader had ontvangen de belofte van de Heilige Geest,* Hand. 2:33, hetwelk wij een weinig moeten verklaren.
Eer Christus van Zijn discipelen vertrok, gelijk meer is aangehaald, vertroostte en bemoedigde Hij hun neerslachtige geesten met de belofte van Hem tot hen te zenden; welke Hij hen dikwerf herhaalt en verzekert, Joh. 14, 15, 16. 2. Toen Hij hen dadelijk zou verlaten na zijn opstanding, gaf Hij hun bevel stil te zitten en niet te beginnen het openbare werk van de kerk te bouwen, waartoe Hij hen had bestemd, eer de belofte hun dadelijk werd vervuld, Hand. 1:4: *Met hen vergaderd zijnde, beval Hij hen dat zij niet zouden vertrekken uit Jeruzalem, maar wachten de belofte des Vaders;* en vers 8: *Gij zult kracht ontvangen nadat de Heilige Geest op u gekomen is, en gij zult mijn getuigen zijn, in Jeruzalem, in geheel Judea, in Samaria, en tot de uiterste delen van de aarde.* Hij wilde, dat zij zouden wachten hulp en voorspoed in hun werk, alleen van de beloofden Geest, en zegt hun, dat zij door Zijn bijstand zouden worden bekwaamd om zijn getuigenis te dragen tot de uiterste delen van de aarde. Hierin lag en ligt de grondslag, duurzaamheid en kracht van de dienst van de kerk. Christus' Koninkrijk is geestelijk, en in zijn bezielende grondbeginselen onzichtbaar. Zo wij ons verstand alleen vestigen op uitwendige orde, verliezen wij de gehele oorsprong en de kracht ervan; geen uitwendige zichtbare verordening door mensen, al was die volgens regel en gebod nodig, geeft wezen, leven, nuttigheid en voorspoed aan de dienst: maar alleen Christus meedelen van de Geest, welker eeuwigdurende belofte Hij ontving van de Vader.
Waarom Hij op Zijn hemelvaart, ter vervulling van de grote belofte aan de kerk onder het Oude Testament, Jes. 44: 3, Joël 2:28, en ook van Zijn Eigen, aan Zijn discipelen opnieuw gegeven, Zijn Geest op hen uitstortte. Dit verklaart Petrus in deze tekst: *Door Gods rechterhand zijnde verhoogd, en van de Vader ontvangen hebbende de belofte van de Heilige Geest, heeft Hij uitgestort wat gij ziet en hoort in zijn wonderbare werkingen en gewrochten.* En Hij wordt gezegd, toen te ontvangen *de belofte van de Vader,* omdat Hij toen ontving de beloofde zaak. De belofte werd hem toen niet eerst gegeven, Hij ontving ze ook niet voor Zichzelf want de belofte was gegeven lang tevoren, en Hij had in eigen Persoon ontvangen de volheid van de Geest van zijn menswording af, gelijk verklaard is. Maar nu werd Hem gegeven dadelijke macht, om de belofte te vervullen en te voltooien, in het uitdelen van de beloofde zaak, en Hij wordt deswegens gezegd *de belofte te ontvangen;* gelijk Hebr. 11: 13, 39, van al de gelovigen onder het Oude Testament, dat zij in het geloof stierven, de belofte niet ontvangen hebbende, dat is*, de beloofde zaak kwam in hun dagen niet dadelijk,* al hadden zij de belofte ervan; gelijk uitdrukkelijk wordt gezegd van Abraham, Hebr. 7: 6. De belofte zelf was dan gegeven aan de Heere Christus, en dadelijk door Hem ontvangen in het Middelaarsverbond, toen Hij ondernam het grote werk van alles weer te herstellen tot Gods heerlijkheid. Want Hij had hierin des Vaders verbintenis, dat de Heilige Geest zou worden uitgestort op mensenkinderen, om aan hun ziel krachtdadig toe te passen zijn gehele Middelaarswerk; aldus wordt Hij nu gezegd deze gelofte te ontvangen, omdat ze uit zijn hoofde, en door Hem als verhoogd, nu plechtig werd vervuld in en tot de kerk. Op dezelfde wijze wordt dezelfde zaak beschreven Psalm 68: 19: *Gij zijt opgevaren omhoog, Gij hebt de gevangenis gevangen geleid, Gij hebt ontvangen gaven voor mensen:* vertaald Ef. 4:8. *Gij hebt mensen gaven gegeven,* want Hij ontving de belofte op deze tijd, alleen om te gevende Geest en Zijn gaven aan mensen. Is iemand zo dwaas, dat hij verwacht kracht en bijstand in het werk van de dienst zonder Geest, of voorspoed in zijn pogingen die God aanneemt, hij bedriegt Zijn Eigen ziel en die van anderen.

§ 4. Hier ligt de grondslag van de Christenkerk. De Heere Christus had Zijn apostelen geroepen tot het grote werk van Zijn kerk te bouwen, en zijn Evangelie in de wereld uit

te breiden. Van zichzelf waren zij daartoe duidelijk en klaar onbekwaam en onmachtig. Maar alles wat hun ontbrak, hetzij licht, wijsheid, gezag, kennis, uitspraak of moed, belooft Hij hun te geven. Dit zou Hij doen en deed Hij, door hen te zenden de Heilige Geest, van wiens tegenwoordigheid en bijstand alleen afhing de gehele voorspoed van hun dienst in de wereld. Door de Heilige Geest gaf Hij ze bevelen Hand. 1:2. Deze bevelen raakten het gehele werk van de Evangelieverkondiging, en het gronden van de kerk, en Hij gaf ze hun door de werkingen van Goddelijke wijsheid in de menselijke natuur door de Heilige Geest. Aan hun zijde verbiedt Hij hen zonder Zijn bijstand iets te ondernemen, vers 4, 8, 9. In deze belofte dan grondde de Heere Christus zelf de kerk, en bouwde ze op door dezelve. Op deze spil draait en steunt tot deze dag haar gehele gewicht neem die weg, stel dat ze ophoudt nog gedurig vervuld te worden, en Christus kerk in deze wereld heeft volstrekt een einde. Geen bedeling van de Geest, geen kerk. Die de Geest geheel wil scheiden van het Woord, mag evengoed zijn Bijbel verbranden. De blote letter van het Nieuwe Testament brengt niet meer voort; geloof en gehoorzaamheid in der mensen ziel maakt niet meer een kerkstaat onder hen die ze genieten, als de letter van het Oude Testament heden ten dage doet onder de Joden, 2 Kor. 3: 6-8.
Doch, geloofd zij God, die deze dingen heeft tezamen verknocht voor Zijn keurlingen, in de band van een eeuwig Verbond, Jes. 59: 21. Mensen mogen zich schikken in zo'n orde, en zo'n wijze van kerkregering, en dienstpleging instellen als zij goedvinden, hetzij met achtgeving, zo hun dunkt op de letter van de Schrift, of volgens hun eigen wil, wijsheid en uitvinding; zo zij het werk van Gods Geest ontkennen of verzaken, zo niet in en op hen is zo'n werk van Hem, als waartoe Hij is beloofd van onze Heere Jezus Christus, onder hen is geen kerkstaat, noch daarvoor te erkennen of te achten. En van de dienst en de kerk hangen af Gods algemene mededelingen van genade.

§ 5. De Heilige Geest vervult Christus lichamelijk afwezen, en Christus vervult door Hem al Zijn beloften aan de kerk. Hierom noemen sommige ouden de Geest, *Vicarium Christi,* Christus' Stedehouder, of die Zijn Persoon verbeeldt, en Zijn beloofde werk uitvoert. *Operam navat Christo Vicariam.* Toen onze Heere Jezus de wereld zou verlaten, beval Hij Zijn discipelen het Evangelie te verkondigen en de wereld te onderwijzen in het geloof en de belijdenis daarvan, Matth. 28: 19. Te hunner bemoediging hiertoe, belooft Hij Zijn tegenwoordigheid bij hen, in hun gehele werk, in alles waartoe iemand van hen zou worden geroepen, zolang hij het Evangelie op aarde wilde verkondigd hebben. *Ik ben,* zegt hij, *met ulieden altoos, tot 's werelds einde, of de voltooiing van alles,* vers 20, en terstond na Hij aldus had gesproken, terwijl zij het zagen werd Hij opgenomen en een wolk nam Hem weg uit hun ogen, en zij staroogden naar de hemel toen Hij opvoer, Hand. 1:9, 10.
Waar is nu de vervulling van Zijn belofte, dat Hij bij hen zou blijven tot het einde van alles; de enigste bemoediging die Hij hun gaf tot deze onderneming? Kwam Hij na deze zegepralende hemelvaart om bezit te nemen van zijn Koninkrijk en heerlijkheid, tot hen weer, en bleef Hij bij hen? Nee, zegt Petrus, *de hemelen moeten Hem ontvangen tot de tijden van de wederoprichting van alle dingen,* Hand. 3: 21.
Hoe is dan deze Zijn belofte vervuld, die zo eigenlijk zag op de dienst en dienaars van het Evangelie, dat zonder dezelve nooit iemand eerlijk, of met een goed geweten die dienst kan aanvangen, of op dezelve de minsten voorspoed verwachten? Daar Christus nog aan de kerk Zelf beloofd heeft, dat, waar maar twee of drie vergaderd zijn in Mijn Naam, Hij zou zijn in het midden van hen, Matth. 18: 19, 20, waarvan al haar troost en aanneming bij God afhangt?

Ik antwoord: al deze beloften werden volkomen vervuld door zijn zenden van de Heilige Geest. In en door Hem is Christus tegenwoordig bij Zijn discipelen in hun dienst en vergaderingen. Zo haast Christus de wereld geheel verlaat, moet de kerk dat ook doen. Want alleen zijn tegenwoordigheid stelt mensen in die staat, of in het bezit van dat voorrecht. Want Hij zegt: *Ik zal in hen wonen en in hen wandelen, en Ik zal hun God zijn, en zij zullen Mijn volk zijn,* 2 Kor. 6: 16, Levit. 26: 12. Hun behoren tot Gods volk, en tevens de tempel van de levende God, dat is, gebracht te worden in een geheiligde kerkstaat tot zijn dienstpleging, hangt af van Zijn wonen in hen, en wandelen in hen; en Hij doet dit alleen door Zijn Geest. *Want weet gij niet, dat gij Gods tempel zijt, en dat Gods Geest in u woont?* 1 Kor. 3: 16. De Geest vertoont dan zo ver de Persoon, en vervult het lichamelijk afwezen van Christus, dat van Zijn tegenwoordigheid volstrekt afhangt het wezen van de Kerk, de voorspoed van de dienst en haar gehele stichting.

Dit verdient onze ernstige overweging zozeer als iets in het gehele Evangelie. De Heere Jezus zegt, dat Zijn tegenwoordigheid bij ons door Zijn Geest, ons beter en voordeliger is, als zijn lichamelijk bijblijven. Wie nu heeft enige genegenheid tot Christus, en denkt niet dat zijn lichamelijk bijzijn op aarde Hem onuitsprekelijk zou bevoordelen? Dus mocht het ook geweest zijn, was iets zodanigs bestemd in Gods wijsheid en liefde. Doch dit is zo niet; en ons wordt bevolen meer voordeel en nuttigheid te verwachten uit Zijn Geestelijk bijzijn, of zijn tegenwoordigheid bij ons door de Heilige Geest. Wij moeten dan zeker nauwkeurig onderzoeken hoe hoog wij dit waarderen, en wat voordeel wij er door doen. Want zo wij niet ondervinden, dat wij wezenlijk ontvangen genade, bijstand en vertroosting door deze tegenwoordigheid van Christus bij ons, zo hebben wij geen het minste voordeel door of van Hem, want Hij is nu op geen andere wijze tot die einden bij iemand, als door Zijn Geest.

Dit zullen te enige dag ondervinden, zij, welker belijdenis zichzelf zo dwaas tegenspreekt, dat ze zeggen Christus te eren en tevens Zijn Geest lasteren in al Zijn Heilige werkingen.

De Heere Christus uitdrukkelijk beloofd hebbende bij ons te zijn tot het einde van alles, vraagt men, hoe wordt die belofte vervuld?

Sommigen zeggen, Hij is bij ons door Zijn dienaren en instellingen maar hoe is Hij dan bij die dienaren zelf, aan welke de belofte van zijn tegenwoordigheid bijzonder gedaan is?

De Papisten zeggen, dat Hij vleselijk en lichamelijk tegenwoordig is in het sacrament. Maar Hij heeft zelf gezegd, dat het vlees in zulken zin niet nut is, Joh. 6:63, en dat alleen de Geest levend maakt.

De Luthersen verzinnen een alomtegenwoordigheid of overalheid van Zijn menselijke natuur, uit kracht van haar Persoonseenheid. Doch die is verderfelijk aan die natuur zelf; welke gezegd wordende als zulk een natuur overal te zijn, waarlijk nergens is. De geleerdste Luthersen schamen zich voor deze inbeelding. De woorden van Smith over Ef. 4: 10, ινα πληρωθη τα παντα, zijn merkwaardig: *Per τα παντα aliqui intelligunt totum mundum, seu totum universum hoc, exponuntqu ut Omnipraesentia sua omnibus in mundo locis adeset, loca omnia implendo: et hi verbum πληρωση de physica et crassa impletione accipiunt; quam tamen talis πληρωσις, seu impletio locurum in mundo omnium quae vel expansionem corpoream in quantitate continua, vel multiplicationem, imo infinitam multitudinem unius ejusdemoque corporis in discreta praesupponit, et ex humana speculatione orta est falsoque nostrix Ecclesiis affingitur;* (waarin hij evenwel belijdt dat ze wordt geleerd) *Ne cogitanda quidem sit pro homine; sed potius Omnipraesentia Christi Hominis - uti promissa est, modo nobis ineffabili credi, et multo certius aliunde scriri possit ex ipsius promissione,* Matth. 28: 20. Deze

weg, gelijk wij met de Schrift zeggen, is door Zijn Geest, welker volkomen wijze van tegenwoordigheid en werking onuitsprekelijk is.

§ 6. 4. Vertonende de Persoon en vervullende de plaats van Jezus Christus, werkt Hij, en brengt teweeg alles wat de Heere Christus heeft op Zich genomen te werken en uit te voeren aan Zijn discipelen. Gelijk dan des Zoons werk niet was het zijne, maar eer het werk des Vaders, die Hem zond, en in wiens naam Hij het uitwerkte; is het werk van de Heilige Geest niet het Zijne, maar liever het werk van de Zoon die Hem zendt, en in Wiens Naam Hij het vervult, Joh. 16: 13-15: *Maar wanneer de Geest der waarheid gekomen is, zal Hij u in alle waarheid leiden. Want Hij zal niet spreken uit Zichzelf, maar hetgeen Hij hoort zal Hij spreken, en Hij zal u de toekomende dingen verkondigen. Hij zal mij verheerlijken, want Hij zal ontvangen van het Mijne, en zal het u tonen. Alles wat de Vader heeft is het Mijne; daarom zei Ik, dat Hij zal nemen van het mijne, en het u tonen.*

(1) Hij komt om Christus discipelen te openbaren en mee te delen waarheid en genade. En in dat te doen, spreekt Hij niet van Zichzelf; dat is, van Zichzelf alleen. Hij komt niet met enige volstrekt nieuwe bedelingen van waarheid of genade, onderscheiden of verschillend van die in en door de Heere Christus, en die zij van Hem gehoord hadden. Aan de discipelen wordende beloofd de Heilige Geest, en al hun werk en plichten opgeschort tot het vervullen van die belofte, mochten zij, omdat Hij God is, denken dat Hij zou komen met enige volstrekt nieuwe bedelingen van waarheid, zodat hun geleerde en aangenomen waarheid van Christus, zou voorbijgaan en hen nutteloos worden. Om al zulke begrippen te voorkomen, zegt Christus dat des Geestes werk zou zijn, alleen voort te zetten en op te bouwen de grondslag gelegd in zijn Persoon of leer, of de waarheid die Hij had geopenbaard uit des Vaders boezem. Dit acht ik de mening van de uitdrukking: *Want Hij zal niet spreken uit Zichzelf, Hij zal geen andere waarheid openbaren,* geen andere genade meedelen, als in, van en door Mijzelf is. Dit zou de Heilige Geest doen, en dit deed Hij; wij mogen hieraan beproeven elke Geest of hij van God is. De Geest die iets openbaart, of die voorgeeft te openbaren enige leer, genade of waarheid, die strijdt, of niet overeenstemt met, ja die niet is de leer, genade of waarheid van Christus, als nu in de Schrift geopenbaard, die voortbrengt iets nieuws, iets eigens, of uit zichzelf, die geest is niet uit God.

(2) Dus volgt, *hetgeen Hij hoort, zal Hij spreken.* Hetgeen Hij hoort is de gehele raad van Vader en Zoon, aangaande de zaligheid van de kerk. Maar hoe wordt Hij gezegd die te horen, welk woord in zijn eigen betekenis geen plaats heeft in de onderlinge inwendige daden van de Goddelijke Personen van de Heilige Drie-eenheid? Zijnde de Geest van de Vader en de Zoon, van beiden uitgaande, is Hij evengelijk deelgenoot van hun raadslagen. Dus wordt de uitwendige daad van horen gemeld als het teken van zijn oneindige kennis van de eeuwige raadslagen van Vader en Zoon, waaraan Hij ook deel heeft. Dit is een algemene regel, dat de woorden, die te onze opzichte uitdrukken het middel tot iets, wanneer zij op God toegepast worden, niets meer beogen dan de tekenen daarvan. Horen is *ons middel*, om te weten de mening van iemand buiten ons - en wanneer God gezegd wordt te luisteren of te horen, is het een teken van *Zijn kennis*, niet het middel daartoe. Dus wordt de Heilige Geest gezegd die dingen te horen, omdat Hij ze weet; gelijk ook uit dien hoofde, dat Hij onderzoekt Gods diepe zaken. Voeg hierbij, dat de raadslag van deze dingen oorspronkelijk de Vader eigen is, en Hem overal in het bijzonder wordt toegeschreven; dus wordt des Geestes deelgenootschap daarin, als een onderscheiden Persoon, genoemd zijn horen.

(3) Hierbij wordt gevoegd, Zijn grote werk. *Hij zal,* zegt Christus, *Mij verheerlijken.* Tot dit oogmerk wordt Hij gezonden om dit werk te doen, komt Hij, gelijk Christus' oogmerk en werk was te verheerlijken de Vader, die Hem zond. Dit moeten steeds in gedachten houden allen, die nodig hebben te bidden om Zijn bijstand in hun werk of ambt in Gods kerk. Hij wordt hun gegeven, opdat zij door Hem, Jezus Christus heerlijkheid zouden geven en toebrengen.

(4) Hoe de Heilige Geest de Heere Christus verheerlijkt, wordt ook verklaard. *Hij zal ontvangen van het Mijne, en het u tonen;* het meedelen van geestelijke dingen van Christus door de Geest, wordt hier genoemd zijn ontvangen ervan; gelijk het meedelen van de Geest van de Vader, door de Heere Christus aan Zijn discipelen, wordt genoemd het ontvangen van de belofte. De Geest kan onderwerpelijk geen bijvoegsel, dat Hij niet heeft, ontvangen dus wordt hier beoogd het huishoudelijke van deze dingen. Hij wordt niet gezegd te ontvangen, alsof Hij ze tevoren niet had. Want wat kan Hij, die God is, dus ontvangen? Alleen, wanneer Hij begint die dingen aan ons te geven, omdat ze in het bijzonder zijn de zaken van Christus, wordt Hij gezegd ze te ontvangen. Want wij kunnen niets geven van eens anders goed, dan hetgeen wij van Hem ontvangen. Goederen worden ons gegeven van Christus door de Geest want dus volgt: en zal ze u tonen. Hij zal ze u bekendmaken zo verklaren, zo duidelijk bewijzen aan en in u, dat gij ze zult verstaan en ondervinden in uw binnenste. Hij zal ze u tonen door openbaring, u er in onderwijzen, en ze u door mededeling schenken. Wat zaken zou Hij dus verklaren? τα εμα, *Mijn zaken,* zegt onze Zaligmaker. Christus' zaken kan men brengen tot twee hoofden: Zijn waarheid en Zijn genade, Joh. 1: 17.

- De eerste toont Hij door openbaring, de andere door dadelijke mededeling. Zijn waarheid toont Hij hun door openbaring, gelijk wij Hem hebben verklaard te zijn de onmiddellijke auteur van alle Goddelijke openbaringen. Deze gaf Hij de apostelen door zijn ingevingen, hen bekwamende om onfeilbaar te ontvangen, verstaan en verkondigen de gehelen raad van God in Christus. Want zo leidde Hij hen, volgens de belofte, in alle waarheid.
- En Zijn genade toonde Hij hun, in op hen uit te storten zijn heiligmakende genaden en buitengewone gaven, in overvloedige mate. Dus volhardt Hij nog de waarheid en genade van Christus te tonen aan alle gelovigen; schoon niet ten aanzien van de waarheid op dezelfde wijze, en van de genade in dezelfde trap, als aan de apostelen. Want Hij toont ons de waarheid van Christus, of de waarheid door Jezus Christus gekomen, door het Woord, als geschreven en verkondigt, ons daarin onderwijzende, en ons gemoed geestelijk en zaligmakend verlichtende, om te verstaan Gods mening in het. En van Zijn genade schenkt Hij ons in onze heiligmaking, vertroosting en mededeling van geestelijke gaven, volgens de mate van Christus gift, elk hetgeen de tegenwoordige nuttigheid van de kerk vereist; van welke zaken in het vervolg breder.

(5) De reden van dit gezegde volgt ten laatste: *alles wat de Vader heeft is het Mijne; daarom zei Ik, dat Hij van het Mmijne zal nemen, en u tonen.* Twee zaken staan in deze woorden aan te merken.

1. De uitgebreidheid van Christus' zaken, die de Geest aan de gelovigen toont; het zijn al de dingen die de Vader heeft. *Zij zijn Mijne,* zegt onze Zaligmaker; deze alle dingen kan men nemen, óf volstrekt en Persoonlijk, óf met bepaling tot enig ambt. Alles wat de Vader heeft volstrekt, is ook des Zoons. Want ontvangende Zijn Persoonschap van de Vader, door mededeling van de gehele ongeschonden Goddelijke natuur, moeten al des Vaders zaken noodwendig de Zijne zijn. Dus *gelijk de Vader heeft leven in Zichzelf, heeft Hij ook de Zoon gegeven te hebben*

leven in Zichzelf, Joh. 5: 26. Hetzelfde kan ook worden gezegd van al de andere wezenlijke eigenschappen van de Godheid. Toch schijnen hier niet bedoeld deze alle dingen van de Goddelijke natuur, die Christus had door eeuwige voortteling; maar alle dingen van geestelijke genade en macht die Hij had door vrijwillige giften, Matth. 11:27, Joh. 3: 35: De Vader heeft de Zoon lief, en heeft alles in Zijn hand gegeven. Dat is, al de uitwerksels van des Vadersliefde, genade en wil, alles wat Hij had voorgenomen in Zichzelf van eeuwigheid, en wat zijn oneindige macht en goedheid zou voortbrengen in het uitvoeren daarvan, was alles gegeven en bevolen aan Jezus Christus dus was alles wat de Vader heeft, het zijne.

Om deze dingen recht te verstaan en te begrijpen, moeten wij overwegen *tweevoudige werkingen van God, als Drie in Een.*
A. De eerste volstrekt in alle Goddelijke werken, hoedanig ook; de andere huishoudelijk in Gods werkingen aangaande onze zaligheid. In die van de eerste soort, behoren beide, werking en werk in het gemeen en onverdeeld tot, en komen voort van elke Persoon; omdat zij allen zijn gewrochten van de wezenlijke eigenschappen van dezelfde Goddelijke natuur, welke is in hen allen, of liever, die de een natuur is van hen allen. Evenwel, gelijk Zij hebben één natuur, is in die natuur een orde van bestaan, en de onderscheiden Personen werken in de orde van hun bestaan, Joh. 5: 19, 20: *Voorwaar zeg Ik u, de Zoon kan niets doen van zichzelf, als hetgeen Hij de Vader ziet doen; want wat zaken Die doet, dezelve doet de Zoon desgelijks.* De Vader werkt niet eerst in orde van tijd, en dan de Zoon het ziende, een ander werk, het eerste gelijk. Maar de Zoon doet hetzelfde werk dat de Vader doet. Dit is volstrekt noodwendig, om hun eenheid in natuur. Nochtans is in de orde van hun bestaan, de Persoon des Vaders de oorsprong van alle Goddelijke werken in hun grond en beginsel, en wel in de orde van de natuur voorafgaande des Zoons werking. Die wordt daarom gezegd *te zien wat de Vader doet;* hetwelk volgens onze hierboven gegeven regel, in het uitleggen van zulke uitdrukkingen, wanneer de Goddelijke natuur toegeschreven, is het teken en bewijs, niet het middel van Zijn kennis. Hij ziet wat de Vader doet, als zijn eeuwige wijsheid.
Hetzelfde moeten wij zeggen van de Heilige Geest, ten aanzien van Beiden, Vader en Zoon. Deze orde van werking in de Heilige Drie-eenheid is niet willekeurig, maar natuurlijk en noodwendig, om het een Wezen en zijn onderscheiden bestaanlijkheden.

B. Er zijn, ten tweede, werkingen, tot welke, ten opzichte van onze zaligheid, Vader, Zoon en Heilige Geest, genadig neerbuigen, en van die wordt hier gehandeld. Al was nu het bestemmen van dit werk volstrekt vrijwillig, werd op het te onderstellen, de orde van zijn vervulling noodwendig gemaakt door de orde van het bestaan van de onderscheiden Personen in de Godheid; en dat wordt hier verklaard. Dus zijn:

1. De zaken ons te verklaren en te schenken, oorspronkelijk des Vaders zaken. Hij is de eigenlijke fontein van die allen. Zijn liefde, genade, wijsheid, goedheid, raad en wil is haar opperste oorzaak en bron. Hierom worden zij gezegd te zijn de dingen, die de Vader heeft.
2. Zij worden gemaakt des Zoons dingen, dat is, zij worden gegeven en geschonken in en tot zijn uitdeling, uit hoofde van zijn Middelaarschap want daardoor moetenzij voor ons worden toebereid en ons geschonken tot Gods heerlijkheid. Omdat dan de Heere Christus Middelaar is, zijn al de zaken van genade oorspronkelijk des Vaders, en dan Hem gegeven.

3. Zij worden ons dadelijk meegedeeld door de Heilige Geest, daarom zei Ik: *Hij zal van het Mijne nemen en het u tonen.* Hij deelt ze ons niet mee onmiddellijk van de Vader. Wij ontvangen zo geen genade van God, dat is, de Vader; wij oefenen zo geen erkentenis van dankzegging of gehoorzaamheid aan God. Wij hebben geen toegang tot de Persoon des Vaders onmiddellijk. Door de Zoon alleen hebben wij toegang tot de Vader, en door de Zoon alleen deelt Hij ons uit Zijn genade en goedheid. Die de Zoon niet heeft, heeft de Vader niet. Hem zijn, als de grote Schatmeester van hemelse dingen, alle genade en ontferming toevertrouwd. De Heilige Geest toont die ons, werkt ze in ons, schenkt ze ons, als vruchten van Christus' Middelaarschap, en niet enkel als gewrochten van des Vaders Goddelijke liefde en mildheid dit vordert de orde van bestaan, hierboven gemeld. Dus vervult de Heilige Geest, Christus' lichamelijk afwezen, en werkt uit alles wat Hij heeft te doen en te vervullen aan de zijn in de wereld; zodat alles, wat de Heilige Geest doet, hetzelfde is, alsof het ware onmiddellijk gewrocht door de Heere Christus in eigen Persoon; waardoor al Zijn Heilige beloften ten volle worden vervuld aan hen die geloven.

§ 6. Dit onderwijst ons de weg en de wijze van de gemeenschap die wij hebben met God door het Evangelie; want hierin bestaat het leven, de kracht en de vrijheid van onze Evangeliestaat, en bevindelijke kennis hiervan geeft ons onze overzetting, uit de duisternis in Gods wonderbaar licht.

1. De Persoon des Vaders in Zijn wijsheid, wil en liefde, is de Oorsprong van alle genade en heerlijkheid. Maar niets hiervan wordt ons meegedeeld onmiddellijk van Hem. De Zoon heeft Hij lief, en alles in handen gegeven. Die heeft de weggebaand ter mededeling van deze dingen aan ons, tot Gods heerlijkheid. En Hij doet het onmiddellijk door de Geest, gelijk verklaard is. Hiernaar moet al onze erkentenis aan God geregeld worden. De Vader, de Oorsprong van alle genade en heerlijkheid, beogen wij ten uiterste in ons geloof, dankbaarheid en gehoorzaamheid; zo niet nochtans, of wij merken aan de Zoon en de Heilige Geest, als één God met Hem. Maar wij kunnen tot Hem niet naderen – noch met een van Hen - onmiddellijk. *Niemand komt tot de Vader, zegt Christus, dan door Mij,* Joh. 14:6. Door Hem geloven wij in God, 1 Petrus 1:21.

Wij kunnen nog evenwel dit niet doen, als daartoe bekwaam gemaakt door de Geest, de auteur in ons van geloof, gebed, lof, gehoorzaamheid, en alles waardoor onze ziel tot God nadert. Gelijk het nederdalen van God voor ons in liefde en genade, uitloopt of eindigt in het werk van de Geest, in en op ons, begint al ons opklimmen tot God daarin. En gelijk het eerste bewijs van het uitgaan van genade en liefde voor ons van de Vader, is in en door de Zoon, is de eerste stap die wij tot God de Vader doen, in en door de Zoon. Deze dingen moeten wij uitdrukkelijk in het oog hebben, zo ons geloof, liefde en gehoorzaamheidsplichten, Evangelisch zullen zijn.

Bijvoorbeeld, de gebeden van goddeloze mensen onder overtuiging, vrees, moeite en gevaar, zijn enkel, *Vox naturae clamantis ad Dominum naturae, een* uitroep van de verlegen natuur tot de God van de natuur, want zo merkt de natuur God aan. Maar de gebeden van gelovigen zijn, *Vox Spiritus aoptionis clamantis per Christum, Abba Pater,* de stem van de Geest van de aanneming tot kinderen, roepende in van de gelovigen harten tot God door Christus, *Abba Vader.* Het recht inachtnemen van deze orde van zaken, geeft leven en geest aan alles wat wij met God te doen hebben.

Wee de Evangeliebelijders, die zich laten verleiden te geloven, dat alles, wat zij met God te doen hebben, bestaat in het behartigen van zedelijke deugdzaamheid. Dit betaamt hen, die het Christendom moe zijnde, tot het heidendom willen terugkeren. Maar onze gemeenschap is langs de beschreven weg met de Vader en Zijn Zoon

Christus Jezus. Wij hebben dan het hoogste belang, om na te speuren, en voor onszelf te verkrijgen de beloofde werkingen van de Heilige Geest. Want door die alleen worden ons meegedeeld des Vaders liefde, en de vruchten van des Zoons Middelaarschap, zonder hetwelk wij geen eigendom hebben aan dezelve. En alleen door dezelve worden wij bekwaamd om voor God aangename erkentenissen van gehoorzaamheid te doen.
't Is dwaze onkunde en ontrouw, te denken, dat onder het Evangelie tussen God en ons geen gemeenschap is, dan aan Gods zijde, in wetten, geboden en beloften; en aan onze zijde in gehoorzaamheid volvoerd in eigen kracht, en op overtuiging dat wij ze schuldig zijn. Hiervan uit te sluiten de wezenlijke inwendige werkingen van de Heilige Geest, is het Evangelie te vernielen. En gelijk wij verder hopen te tonen, dit is de ware grond en reden, waarom er is een zonde tegen de Heilige Geest, die onvergefelijk is; want Hij tot ons komende om toe te passen des Vaders liefde en des Zoons genade aan onze ziel, ligt in Hem te verachten, een verachting van Gods gehele werkingen ten onzent, in een weg van genade, waarvoor geen hulpmiddel zijn kan.

§ 7. 5. Omdat de Heilige Geest is de Geest van genade, en de onmiddellijke uitwerkende Oorzaak van alle genade en genade gewrochten in mensen, moet men die overal, waar zij, of enige vruchten er van worden gemeld, aanzien als een gedeelte van Zijn werk, al wordt de Geest niet uitdrukkelijk genoemd, of die gewrochten Hem in het bijzonder toegeschreven.
Ik weet, of versta niet wel wat sommige mensen beginnen te spreken, aangaande *zedelijke deugd;* zij schijnen te beogen (wilden zij maar de oude Pelagiaanse dubbelzinnige uitdrukkingen achterlaten, en klaar verstaanbaar spreken) dat die is in hun eigen macht, en bijgevolg in de macht van alle andere mensen, of ten minste met een gewone zegen op hun eigen pogingen welke zaken wij in het vervolg moeten onderzoeken. Toch zullen, denk ik, alle mensen toestaan, dat ons deelgenootschap aan genade alleen is van de Heilige Geest. Genade wordt in de Schrift genomen tweezins.

1. Voor Gods genadige vrije liefde en gunst ten onzent.
2. Voor genadige vrije krachtdadige werkingen in en op ons. In beide die betekenissen is de Heilige Geest haar auteur, te onze aanzien. De eerste openbarende en toepassende; de andere zelf werkende. Want al is Hij niet de hoofdoorzaak, noch de Teweegbrenger van genade in de eerste zin, hetwelk is des Vaders vrije daad, evenwel worden de kennis, gevoel, troost en al de vruchten er van, alleen door Hem ons meegedeeld, gelijk wij in het vervolg zien zullen. Genade in de tweede zin, is Zijn Eigen en bijzonder werk. Wij moeten dan houden voor toegestaan, dat de Heilige Geest eigenlijk en voornamelijk wordt bedoeld in alle plaatsen, die van enig genadewerk van God in en tot mensen melden.

§ 8. 6. Wij moeten wel in acht nemen, dat de Heilige Geest in Zijn gehele werk, in alles wat Hij doet, handelt, werkt en uitdeelt volgens Zijn Eigen wil. Dit bevestigt onze apostel uitdrukkelijk. Hiervan hangen af verscheiden zaken van groot gewicht in onze wandel voor God. Als,

1. Dat van de Heilige Geest wil en welbehagen is in al de goedheid, genade, liefde en kracht, die Hij ons meedeelt, of in ons werkt. Hij bestelt niet als een enkel werktuig of dienaar, zaken waaraan Hij geen eigendom, of over welke Hij geen macht heeft. Maar in alles werkt Hij voor ons volgens Zijn Eigen wil. Wij moeten dan in alles wat wij van en door Hem ontvangen, niet minder erkennen zijn liefde, vriendelijkheid en oppermachtige genade, als die van de Vader en Zoon.
2. Dat Hij niet werkt als een natuurlijk werkmeester, *ad ultimum virium*, in het uiterste van Zijn kracht, alsof Hij in alles deed wat Hij kan. Hij matigt al Zijn werkingen

naar Zijn wil en wijsheid. Het gezegde, Hand. 7:51, *dat mensen de Heilige Geest weerstaan,* en dus Zijn werk voor hen verijdelen, is niet omdat zij dit volstrekt kunnen doen, maar alleen in enige wijze, soort of trap van Zijn werkingen. Mensen kunnen weerstaan enige soort of slag van middelen die Hij gebruikt in enig einde en oogmerk; maar zij kunnen Hem niet weerstaan in zijn voornemen en het einde dat Hij bedoelt. Want Hij is God, en wie heeft Gods wil weerstaan? Rom. 9: 19.
Dus moet men in elk werk van Hem aanmerken twee zaken:
(1) Waartoe de middelen die Hij gebruikt in hun eigen natuur strekken.
(2) Wat Hij er mee voorheeft.
Het eerste kan worden weerstaan en teleurgesteld, maar het tweede niet. Soms bedoelt Hij in en met zijn Woord, dat in Zijn Eigen natuur strekt tot bekering van zondaars, alleen hun verharding, Jes. 6: 9, 10, Joh. 12: 40, 41, Hand. 28: 26, Rom. 11: 8. En Hij kan, als Hij wil, met zulke kracht en vermogen werken, dat alle tegenstand weg is. Soms wil Hij alleen bestellen, dat het Woord worde verkondigd en bekendgemaakt aan mensen, want dit is ook Zijn werk, Hand. 13: 2. Hierin kunnen mensen Zijn werk weerstaan, en zijn raad aangaande zichzelf, verwerpen. Maar wanneer Hij zijn kracht wil tewerkstellen in en door zijn Woord, tot het scheppen van een nieuw hart in mensen, in het openen van blinde ogen, neemt Hij daarin zo weg het grondbeginsel van tegenstand, dat Hij niet wordt, niet kan worden weerstaan.

§ 9. Hieruit volgt, dat Zijn werken kunnen zijn van verscheiden soorten, en dat die van een soort zijn, ongelijk in trappen kunnen worden voortgezet. 't Is dus in de werkingen van alle vrijwillige werkmeesters, die door keuze en oordeel werken. Zij zijn niet bepaald tot een soort van werk, noch tot het voortbrengen van dezelfde soort van uitwerksels; en daar zij dat voorhebben, matigen zij die in trappen, volgens hun macht en welbehagen.
Dus zullen wij bevinden, dat sommige werken van de Heilige Geest kunnen zijn volkomen in hun soort, en mensen hun gehele einde en oogmerk deelachtig gemaakt, zonder dat in hen gewrocht wordt zaligmakende genade. Zulke zijn Zijne werken van verlichting, overtuiging en vele anderen. Mensen kunnen een werk van de Heilige Geest op hun hart en gemoed hebben, en evenwel niet worden geheiligd en tot God bekeerd. Want de natuur en soort van Zijn werken worden geregeld door Zijn Eigen wil en voornemen; zo Hij niets meer voorheeft als hun overtuiging en verlichting, zal niets meer worden uitgewerkt. Want Hij werkt niet uit noodzaak van nature, zodat al Zijn werkingen moeten zijn van dezelfde soort, en hun eigenlijken vorm hebben van zijn natuur, en niet van zijn wil. Ook daar Hij hetzelfde uitwerksel in soorten voortbrengt in van de mensen ziel, gelijk in de wedergeboorte, doet Hij dat door velerlei middelen, en zet ze voort met zeer ongelijk versterken van haar grondbeginsel, en aanwas van haar vruchten tot heiligheid hiervan komt het grote onderscheid in licht, heiligheid en vruchtbaarheid, dat wij onder gelovigen vinden, al zijn ze al deelgenoten van dezelfde genade in soort. De Heilige Geest werkt in deze allen volgens Zijn Eigen wil, die geen andere regel heeft of kan hebben als zijn oneindige wijsheid. Dit herinnert Paulus de Korinthiërs, om weg te nemen allen naijver en nijd, aangaande geestelijke gaven, opdat elk ordelijk gebruikte tot voordeel en stichting van anderen, hetgeen hij had ontvangen. *Zij worden,* zegt hij*, gegeven en uitgedeeld door de Geest, volgens Zijn Eigen wil, aan de een op deze, aan de andere op die wijze;* dus is geheel onredelijk daarom te twisten.

§ 10. Doch zo het werken van genade in ons, met alle van zijn uitwerksels en vruchten, in al de verscheiden trappen, moet worden toegeschreven aan de Heilige Geest en Zijn

werkingen in ons, volgens zijn wil, dan doen wij zelf niets, en dan is niet nodig dat wij pogen, trachten of zorgen om toe te nemen in heiligheid, dat wij plichten van gehoorzaamheid waarnemen. Waartoe dienen dan al de geboden, dreigementen, beloften en opwekkingen in de Schrift, die klaar beogen onze eigen pogingen te verwekken en aan te zetten? Met deze zwarigheid trachten mensen Gods genade te verwarren en te verbijsteren.

Ik antwoord daarop:

1. Mensen mogen zulke ongerijmde gevolgen verzinnen als zij willen, wij mogen de waarheid, dat Gods Geest de auteur en werker is van alle genade, en van al haar trappen, van alles wat geestelijk goed is in ons, niet afstaan, tenzij wij onze Bijbels ook willen afstaan. Want die leren, dat in ons, dat is, in ons vlees, geen goed woont, Rom. 7:18. Dat wij niet bekwaam zijn uit onszelf iets te denken, als uit onszelf, maar onze bekwaamheid is uit God, 2 Kor. 3:5. Die machtig is alle genade te doen overvloedig zijn in ons, opdat wij altijd in alles alle genoegzaamheid hebben, tot alle goed werk overvloedig zijnde, 2 Kor. 9:8. Maar zonder Christus kunnen wij niets doen, Joh. 15: 5. Want God werkt in ons, beide te willen en te werken, naar zijn welbehagen, Filip. 2: 13. Die dan zeggen, *dat in ons enig geestelijk goed is, of enige trap ervan, dat niet is gewrocht in ons door Gods Geest,* vernielen de genade van het Evangelie, loochenen dat God is het enigste, eerste, opperste en hoogste Goed, en de onmiddellijke oorzaak van alle goed, hetwelk is te loochenen Zijn Wezen zelf. Zeker dan, wat mensen ook voorgeven, volgt uit dit gestelde niet als hetgeen waarachtig, goed en nuttig is voor van de mensen zielen want uit waarheid, bijzonder zulke grote gewichtige waarheden, volgt niets anders.
2. 't Is domme onkunde, dat iemand in zaken van God, uit de krachtdadige werkingen van de Geest, wil beweren luiheid en het verzuimen van onze plicht. Die niet weet, dat God heeft beloofd in ons te werken in een weg van genade, hetgeen Hij van ons eist in een weg van plicht, heeft of nooit de Bijbel gelezen, of gelooft Hem niet; heeft nooit gebeden, of weinig opgemerkt waarom hij bad. Die niet bidt dat God in hem werkt, hetgeen God van hem eist, is een heiden, geen Christen. Wij weten, dat wij hetgeen God ons beveelt, voorschrijft, en waartoe Hij ons bemoedigt, met alle vlijt en ernst moeten in acht nemen en opvolgen, zozeer als wij onze ziel en haar eeuwig welzijn waarderen; en dat onze plicht is te geloven, dat God zal vervullen alles wat Hij heeft beloofd in, voor en tot ons te doen. Onbestaanbaarheid tussen deze dingen te verzinnen, is dwaas God te beschuldigen.
3. Als deze dingen strijden, moet het zijn, of omdat van de mens natuur niet bekwaam is bevelen te ontvangen, of omdat ze geen bijstand behoeft; beide valse en ijdele stellingen, gelijk in het vervolg zal worden getoond. De Heilige Geest werkt zo in ons, dat Hij werkt door ons; en hetgeen Hij doet in ons, geschiedt door ons. Onze plicht is Zijn geboden in acht te nemen, volgens de overtuiging van ons gemoed; en Zijn werk is ons te bekwame om ze te volbrengen.
4. Die wil of kan luiheid en verzuim in zichzelf toegeven, uit hoofde van de beloofde werkingen van de Geest van de genade, mag dat aanzien voor een bewijs, dat hij geen deel noch belang daarin heeft. want de Geest geeft doorgaans nergens zijn hulpen en bijstanden, als daar Hij de ziel bereidt door naarstigheid in plichten. En omdat Hij ons niet anders beweegt als in en door de vermogens van ons eigen gemoed, is belachelijk en tegenstrijdig te zeggen: ik wil niets doen, omdat Gods Geest alles doet want daar de mens niets doet, doet Gods Geest niets, tenzij enkel in het instorten van de eerste gestaltenis, of het grondbeginsel van genade waarvan in het vervolg.

5. Trappen van genade en heiligheid, die wij naspeuren, zijn gelovigen alleen eigen. Zij worden voorzien met bekwaamheid en kracht, om in acht te nemen en te volbrengen de plichten, waarvan de aanwas van genade en heiligheid afhangt. Want al is in gelovigen geen genade, noch trap van genade of heiligheid, als die in hen gewrocht is door Gods Geest, hangt evenwel doorgaans en in orde, de vermeerdering en groei van genade, en hun toenemen in heiligheid en rechtvaardigheid af, van het gebruiken en tot nut aanleggen van de ontvangen genade, in het vlijtig waarnemen van al de plichten van gehoorzaamheid, van ons geëist, 2 Pet. 1:5-7. Ik acht ten uiterste onredelijk en dwaas, dat iemand slof en achteloos is in het waarnemen van de plichten, die God van hem eist, van welke afhangt al zijn geestelijke wasdom, waarin het eeuwige welzijn van zijn ziel zo'n belang heeft; op voorwendsel van de krachtdadige hulp van de Geest, zonder welke hij niets doen kan, en die hij niet heeft, noch kan hebben, zo lang hij niets doet.
   Hier ligt de grond en grondslag van ons geloof oefenen, in het bijzonder tot de Geest, en van onze geloofswerkzaamheden in gebeden en dankzeggingen. Zijn deelgenootschap aan de Goddelijke natuur, is de ware reden waarom wij Hem Goddelijke en godsdienstige eer in het algemeen bewijzen maar dat Hij voor ons handelt volgens de oppermacht van Zijn wil, is de eigenlijke reden dat wij Hem in het bijzonder aan roepen in het oefenen van genade, want wij worden ook in Zijn Naam gedoopt.

§ 9. Ten zevende mogen wij opmerken, dat in de handelingen en werken van de Heilige Geest, enige zaken, Hem onderscheiden en afzonderlijk worden toegeschreven, al worden zaken van dezelfde soort gewrocht door de Persoon, in en door wie Hij werkt, of Hij wordt gezegd terzelfder tijd te doen dezelfde zaak, onderscheiden door Zichzelf, en in en door anderen. Dus Joh. 15: 26, 27: *Ik zal,* zegt onze Zaligmaker, *zenden de Geest der waarheid, en Hij zal van Mij getuigen, en gij zult ook getuigen.* Des Geestes getuigenis aan Christus wordt voorgesteld als onderscheiden en afzonderlijk van der apostelen getuigenis: *Hij zal van Mij getuigen, en gij zult ook getuigenis geven.* Nochtans werden zij alleen door de Geest bekwaamd om hun getuigenis te geven. Dit wordt uitdrukkelijk verklaard Hand. 1:8: *Gij zult kracht* ontvangen, nadat de Heilige Geest op u gekomen is, en gij zult Mijn getuigen zijn. Hun getuigenis geven aan Christus was het uitwerksel van des Heiligen Geestes kracht op hen, en van Zijn werk in hen. En Hij zelf gaf geen ander getuigenis als in en door hen. Wat is dan het onderscheiden getuigenis, Hem toegeschreven?
Het moest, hetzij in en door wie ook gewerkt, in Zijn Eigen natuur ontdekken zijn betrekking tot de Geest, als Zijn werk. Zo was het in deze; want het waren de tekenen en wonderen of wonderwerken die Hij wrocht, ter bevestiging van der apostelen getuigenis, die al hun oorsprong klaar aanwezen. Dus zegt onze apostel Hebr. 2:4: Het woord was bevestigd, Συνεπιμαρτυρουντος του Θεου σημειοις τε και τερασι, *God mede getuigende door tekenen en wonderen.* Hij bekwaamde de apostelen om aan Christus getuigenis te geven door hun verkondiging, lijden, heiligheid en standvastig te getuigen zijn opstanding. Doch hierin verscheen en vertoonde de Geest Zich niet aan de wereld, als in en door hen, in wie Hij wrocht, maar door hen wrocht Hij zulke zichtbare wonderwerken, dat ze zich bewezen te zijn uitwerksels van zijn macht, en zijn onderscheiden getuigenis aan Christus. Dus zegt onze apostel Rom. 8: 16: De Geest zelf getuigt met onze geest, dat wij kinderen Gods zijn. Het getuigenis dat onze geest geeft van onze aanneming tot kinderen, is het werk en de vrucht van de Geest in ons. Was dit niet, het ware vals en niet bevestigd door het getuigenis van de Geest Zelf, die de Geest van de waarheid is. *En niemand weet de zaken Gods, dan Gods Geest,* 1 Kor. 2: 11. Zo

Hij ons zoonschap niet in en tot ons verklaart, kunnen wij het niet weten. Hoe getuigt Hij dan met onze geest? Wat is zijn onderscheiden getuigenis in deze?
Het moet zulk een daad van Hem zijn, die bewijst dat ze van Hem onmiddellijk is, aan hen die ze aangaat, dat is, aan hen die ze wordt gegeven. Wat deze in het bijzonder is, en waarin ze bestaat, zullen wij in het vervolg naspeuren. Zo ook Openbaring 22: 17: *De Geest en de bruid zeggen: Kom.* De bruid is de kerk, en zij bidt om Christus' komst. Zij doet dit door hulp en bijstand van Hem, die de Geest is van genade en van gebed. En nochtans onderscheiden en afzonderlijk zegt de Geest: *kom;* dat is, Hij verwekt zulke ernstige en vurige begeerten, dat ze op zich hebben een stempel van Zijn onmiddellijke kracht en werking. Vers 20 geeft de zin van deze plaats dus, dat de bruid tot Christus zelf zegt *kom*, of dat zij bidt om het verhaasten van zijn komst. Of zij zegt, *kom* tot anderen in het nodigen van hen tot Christus, gelijk het slot van vers 17 schijnt aan te wijzen; en dan worden bedoeld de gebeden en verkondiging van de kerk tot bekering van zielen. In deze beiden werkt de Geest uitmuntend om ze krachtdadig te maken. Óf misschien wordt in deze plaats de Geest genomen voor de Geest in de wegwijzers en leiders van de kerk. Zij, biddende door Zijn bijzonder bestuur en hulp, zeggen, *kom* of zeggen tot anderen *kom*; en de bruid, of het lichaam van de kerk door dezelfde Geest werkzaam gemaakt, voegen zich bij hen in dit grote verzoek en gebed; daartoe worden alle gelovigen genodigd in de volgende woorden: en hij die hoort, zeg: *kom.*

§ 10. Dit alles moesten wij in het algemeen vooraf zeggen, als gevende enig inzicht in des Heiligen Geestes werkingen in en tot ons. Wij hebben hierdoor de weg gebaand ter overweging van Zijn Eigenlijke werk, in het roepen, opbouwen en voortzetten van de kerk tot volmaaktheid. Al Zijn werken van deze soort kan men brengen tot drie hoofdzaken.

1. Heiligmakende genade.
2. Bijzondere gaven.
3. Bijzondere Evangelie voorrechten.

Doch wij moeten opmerken, dat deze dingen niet zo zijn onderscheiden, dat ze geheel van elkaar zijn afgescheiden; want dezelfde zaak kan onder verscheidene aanmerkingen dit alles zijn, genade, gave en voorrecht. Ik beoog enkel des Heiligen Geestes werkingen te brengen tot deze hoofden, elk tot het hoofd waarin het meest uitsteekt, en waaronder het ons lijnrecht wordt voorgesteld. Ik begin nu met Zijn werk van genade.

Derde boek

Hoofdstuk 1.

Werk van de Heilige Geest, in de nieuwe schepping door wedergeboorte

1. De nieuwe schepping voltooid.
2. Wedergeboorte, het bijzondere werk van de Heilige Geest.
3. Idem
4. Idem
5. Idem
6. Idem
7. Idem
8. Idem
9. Gewrocht onder het Oude Testament, maar klaar geopenbaard in het Nieuwe.
10. Het is van dezelfde soort in allen die wedergeboren worden.
11. Idem
12. Idem
13. Haar oorzaken en weg, dezelfde zijnde in allen.
14. Idem
15. Zij bestaat niet in de doop enkel.
16. Idem
17. Ook niet in zedelijke hervorming van leven;
18. Idem
19. Maar een nieuw schepsel wordt in dezelve gevormd.
20. Idem
21. Idem
22. Welker natuur verklaard wordt, en
23. Verder uitgelegd.
24. Het loochenen van de oorspronkelijke verdorvenheid van de natuur, is de oorzaak van vele schadelijke gevoelens.
25. Wedergeboorte bestaat niet in geestdrijversverrukkingen; derzelver natuur en gevaar.
26. Idem
27. Het gehele leerstuk, noodzakelijk, wordt veracht, verdraaid, en verdedigd.

§ 1. Wij hebben in het vorige verklaard het werk van de Heilige Geest, in het toebereiden en vormen van Christus' natuurlijke lichaam. Dit was het begin van de nieuwe schepping, het gronden van de Evangeliestaat en de kerk. Maar dit was niet het gehele werk, dat Hij te doen had. Gelijk Hij had verzorgd en bereid Christus natuurlijk lichaam, moest Hij ook bereiden zijn mystiek of geheimzinnig lichaam. Hierdoor werd het werk van de nieuwe schepping voltooid en volmaakt. En gelijk het was ten aanzien van Hem en Zijn werk in de oude schepping, was het ook in de nieuwe. Op alles lag in zijn eerste voortbrenging duisternis en dood. Want de aarde was leeg en zonder gedaante, en duisternis was op het aangezicht van de diepte, Gen. 1:2. Niets was er dat leven in zich had, of enig grondbeginsel van leven, of enige gesteldheid daartoe. In deze toestand zweefde de Geest op de bereide stof, bewaarde en koesterde ze, en deelde alle

dingen mee een grondbeginsel van leven, waardoor het werd bezield, gelijk wij verklaard hebben. In de nieuwe schepping ging het niet anders. Op alle mensen was door de zonde gekomen geestelijke duisternis en dood. Geen levend mens had het allerminste grondbeginsel van geestelijk leven, of enige gesteldheid daartoe. De Heilige Geest ondernam in deze staat van zaken te scheppen een nieuwe wereld, nieuwe hemelen en nieuwe aarde, waarin gerechtigheid zou wonen. En dit deed Hij in de eerste plaats door krachtdadig mee te delen een nieuw grondbeginsel van geestelijk leven aan de zielen van Gods uitverkorenen, de onderwerpen waarop God had bestemd, dat dit werk zou worden gewrocht. Dit doet Gods Geest *in hun wedergeboorte,* gelijk wij nu zullen tonen.

§ 2. Ten eerste.
Wedergeboorte, zegt de Schrift overal, te zijn het eigen en bijzondere werk van de Heilige Geest, Joh. 3: 3-6: Jezus antwoordde en zei tot Nicodemus: *Voorwaar, voorwaar zeg Ik u, tenzij iemand wederom geboren worde, hij kan Gods Koninkrijk niet zien. Nicodemus zei tot Hem: Hoe kan een mens geboren worden, wanneer hij oud is; kan hij ten tweede male in zijn moeders baarmoeder ingaan, en geboren worden? Jezus antwoordde: Voorwaar, voorwaar zeg Ik u: tenzij iemand geboren wordt uit water en Geest, hij kan in Gods Koninkrijk niet ingaan. Dat geboren is uit vlees, is vlees; en dat geboren is uit de Geest, is geest.*
Met een oud wetenschappelijk leraar van de Joodse kerk, een meester in Israël, redeneert onze gezegende Zaligmaker dus, en onderwijst Hem. Hij besloot uit het overwegen van Christus' wonderwerken, dat God met hem was, en kwam hem vragen aangaande Gods Koninkrijk. Onze Zaligmaker wetende, dat alle geloof en gehoorzaamheid aan God, en al ons aangenaam zijn aan Hem, afhangt van onze wedergeboorte, of wedergeboren te worden, onderricht hem van haar noodzakelijkheid, waarover hij in het eerste verbaasd staat; dus gaat Christus voort hem te onderwijzen de natuur van het werk, welker noodzaak Hij verklaard had, en beschrijft ze bij haar oorzaak en uitwerksel zij werd in haar oorzaak gewrocht door *water en Geest.* Door de Geest, als de voorname uitwerkende oorzaak, en door water, als het pand, teken en bewijs daarvan, in het inwijdende zegel van het Verbond, welks leer toen was verkondigd onder hen door Johannes de Doper. Óf dezelfde zaak wordt gemeend in een verdubbelde uitdrukking, en de Geest ook aangeduid door het water, onder welk zinnebeeld Hij dikwerf beloofd wordt.

§ 3. Hiervan dan, of van dit werk, is de Heilige Geest de voorname uitwerkende Oorzaak; waarom Hij, in wie het wordt gewerkt, gezegd wordt te zijn geboren van de Geest, vers 8: Zo is een ieder, die van de Geest geboren is. Dit is hetzelfde met Joh. 1: 13: *Die geboren zijn niet uit bloed, noch van de wil des vleses, noch van de wil des mans, maar uit God.* De natuurlijke en vleselijke middelen van bloed, vlees en des mans wil, worden in deze geheel verworpen, en het gehele uitwerken van de nieuwe geboorte, God alleen toegeschreven. Zijn werk beantwoordt alles wat tot natuurlijke voortteling wordt toegebracht door de wil en natuur des mans. Want die zaken worden hier vergeleken, en van zijn gelijkheid met natuurlijke voortteling, wordt dit werk van de Geest genoemd wedergeboorte; dus drukt onze Zaligmaker uit in deze plaats de toespeling en tegenstelling tussen deze dingen: *Wat geboren is van het vlees is vlees; en wat geboren is van de Geest, is geest,* vers 6, en beschrijft verder dit werk van de Heilige Geest door zijn uitwerksel of het voortgebrachte; 't is geest, een nieuw Geestelijk wezen, schepsel, natuur, leven, gelijk verklaard zal worden. En omdat in het wordt meegedeeld nieuw geestelijk leven, wordt het genoemd: *een levendmaking of*

opwekking ten aanzien van de staat, waarin alle mensen zijn, eer dit werk in en op hen gewrocht wordt, Ef. 2: 1, 5, hetwelk is des Geestes werk alleen, want de Geest maakt levend, het vlees bevoordeelt niets, Joh. 6: 63; zie Rom. 8: 9-11, Titus 3: 4-6, waar dezelfde waarheid wordt verklaard en bevestigd: *Maar nadat de goedertierenheid en liefde van God, onze Zaligmaker, tot mensen verscheen, maakte Hij ons zalig, niet door werken van rechtvaardigheid, die wij gedaan hebben, maar volgens zijn barmhartigheid, door het wassen van de wedergeboorte en het vernieuwen van de Heilige Geest, die Hij over ons rijkelijk heeft uitgegoten door Jezus Christus, onze Zaligmaker.*

§ 4. Zie hier duidelijk hetgeen wij dikwerf hebben gemeld, de gehele gezegende Drieeenheid, en elk Persoon ervan onderscheiden werkzaam, in het werk van onze zaligheid. Haar gehele bron of oorsprong ligt in de goedertierenheid en liefde van God de Vader. Daaraan schrijft de Schrift ze vooral toe, zie Joh. 3: 16, Ef. 1: 3-6. Alles wat geschiedt ter volbrenging van dit werk, geschiedt ingevolge zijn wil, voornemen en raad, en is een uitwerksel van zijn liefde en gunst. De teweegbrengende oorzaak van het toeëigenen van Gods liefde en gunst aan ons, is Jezus Christus, onze Zaligmaker, in het gehele werk van zijn Middelaarschap, vers 6; en de onmiddellijke uitwerkende oorzaak in het meedelen van des Vaders liefde en goedertierenheid, door des Zoons Middelaarschap aan ons, is de Heilige Geest. En Hij doet dit in het vernieuwen van onze natuur, door het wassen van de wedergeboorte, in welke wij worden gereinigd van onze zonden, en geheiligd aan God.

§ 5. Meer getuigenissen behoeven wij hiertoe niet bij te brengen. De waarheid, dat de Heilige Geest is de Auteur van onze wedergeboorte, van de ouden geacht een drangreden, tot bewijs van Zijn Godheid, door de grootte en waardigheid zelf van het werk, wordt in woorden ten minste, zo ver ik weet, toegestemd bij allen, die zedige Christenen willen zijn.
Dat anderen die bespotten en belachen, geeft gelegenheid tot deze onze verdediging daarvan. Maar men verwachte niet dat ik hier zal behandelen de gehele leer van de wedergeboorte in haar beoefening, gelijk ze kan worden afgeleid door gevolgen uit de Schrift, volgens de regelmaat van het geloof en de bevindingen van de gelovigen; anderen hebben dat reeds gedaan. Ik beoog nu maar in de volgende hoofdzaken te bevestigen de grondstellingen van de waarheid aangaande de werkingen van de Heilige Geest, die men hedendaags met kracht en geweld tegenstaat,

§ 6. 1. Al is het werk van de wedergeboorte door de Heilige Geest gewrocht onder het Oude Testament, van 's werelds grondslag af, en de leer daarvan in de Schrift beschreven, ze werd evenwel toen maar duister geopenbaard, in vergelijking van haar licht en bewijs in het Evangelie. Dit blijkt uit het gesprek van onze gezegenden Zaligmaker over dit onderwerp met Nicodémus die van dit leerstuk klaar onderricht wordende, verbaasd vraagde: *Hoe kunnen deze dingen geschieden?* Onze Zaligmaker toont met Zijn antwoord, dat Hij uit de Schrift beter kennis hiervan had kunnen krijgen. *Zijt gij,* zegt Christus, *een leraar Israëls, en weet gij deze dingen niet?* Onderneemt gij anderen te onderwijzen wat hun staat, toestand en plicht tot God is, en bent uzelf onkundig van zo groot grondleerstuk, dat gij uit de Schrift had kunnen leren? Had hij het daaruit niet kunnen leren, van onze Zaligmakers berisping had geen grond. Want het was geen schuld noch verzuim, niet te weten hetgeen God niet had geopenbaard. Het leerstuk, dat elk, die in Gods Koninkrijk zal ingaan, moet wedergeboren zijn uit de Heilige Geest, was dan vervat in de Schriften van het Oude Testament. Het was zelfs

vervat in de beloften, dat God zou besnijden de harten van Zijn volk, dat Hij zou wegnemen hun stenen hart, en hun geven een hart van vlees, met Zijn wet daarin geschreven, en dergelijke meer, gelijk wij in het vervolg zullen tonen.

§ 7. Wij zien evenwel dat het zo duister verklaard werd, dat de voorname meesters en leraars van het volk er weinig of niets van wisten. Sommigen willen, zo zij zelf wisten wat zij wilden, of zo wij hun mening kunnen vatten uit hun hooggeleerde waanwijze woorden, dat deze wedergeboorte niets anders zij dan hervorming van leven, volgens de regelen van de Schrift. Maar Nicodémus kende genoeg de noodzaak tot hervorming van leven, zo hij ooit Mozes of de Profeten gelezen had. Te denken, dat onze Heere Jezus Christus hem voorstelde een bekende zaak onder een nieuwe naam of denkbeeld, nooit van Hem gehoord, en hem daarop berispte over onkunde van iets dat hij wel kende en verstond, is een lasterlijke inbeelding. Hoe zij zich kunnen bevrijden van de schuld hiervan, die de wedergeboorte houden enkel voor een leenspreukige uitdrukking van verbetering van leven, weet ik niet. En is ze zo, heeft zij niets meer in, als te worden, gelijk zij drijven, een nieuw zedelijk mens, een zaak, die de gehele wereld van Joden en heidenen verstond, dan was onze Heere Jezus Christus zo ver van haar licht en klaarheid bij te zetten door hetgeen Hij leerde aangaande de wedergeboorte en haar natuur, wijze, oorzaken en uitwerksels, dat Hij ze bracht in groter donkerheid en duisternis, als waarin zij ooit was overgeleverd van Joodse meesters of heidense wijsgeren. Want al leert het Evangelie waarlijk alle zedenplichten netter en klaarder, en dringt haar onderhouding aan door krachtiger beweegredenen, als ooit een mens in iets anders uitdacht, zo men evenwel moet denken, dat het in zijn leer van de nieuwe, of wedergeboorte, alleen beoogt die zedenplichten en haar waarneming, is het duister en onverstaanbaar. Zo de Schriften van het Nieuwe Testament niet beogen een verborgen geheimzinnig werk van Gods Geest in en op der mensen zielen, maar alleen een hervorming van leven, en het wel besteden van 's mensen natuurlijke bekwaamheden, in het oefenen van zedelijke deugd, door het gebruik van uitwendige middelen, die hun gemoed en verstand daartoe overhalen, moet men zeggen, dat ze duister zijn boven alle andere schriften, gelijk sommigen reeds beginnen voor te geven aangaande de Brieven van Paulus. Maar zo lang mensen moeten toestemmen dat ze waar zijn, en in enige zin Gods Woord, menen wij te kunnen tonen, dat de zaken, die ze bedoelen, klaar zijn, eigenlijk, behoorlijk en vatbaar uitgedrukt, en dat de schijnzwarigheden spruiten uit de verborgen natuur van de zaken zelf, en uit de zwakheid van ons verstand om ze te verstaan niet uit duisterheid of verwardheid in haar bekendmaking.
Men twist dienaangaande op verscheidene wijzen; sommigen oordelen, dat alles in de Schrift is uitgedrukt, met neerbuiging tot onze vatbaarheid, zodat vele zaken nog hebben een onuitdrukkelijke grootheid boven ons begrip. Anderen denken integendeel, dat onder een grootheid van woorden en hoogdravende uitdrukkingen, kleiner en lager zaken worden bedoeld en verstaan moeten worden. Sommigen oordelen de zaken van het Evangelie diep en geheimzinnig, de woorden en uitdrukkingen klaar en eigenlijk. Anderen achten de woorden en uitdrukkingen geheimzinnig en verbloemd, maar de beoogde zaken gemeen en vatbaar voor de natuurlijke rede van elk mens. Doch ik keer tot mijn oogmerk.

§ 8. Wedergeboorte en haar leer, waren onder het Oude Testament. Al Gods uitverkorenen werden in hun verscheiden geslachten door Gods Geest wedergeboren. Maar in de uitbreiding en vermeerdering van waarheid en genade onder het Evangelie, gekomen door Jezus Christus, die leven en onsterflijkheid aan het licht bracht, werden niet alleen meer mensen die ontferming deelachtig, maar de natuur van het werk zelf

werd veel klaarder, duidelijker en onderscheidener geopenbaard en ontdekt. En omdat dit was het voorname en inwendige geneesmiddel voor de kwaal, die de Heere Christus kwam genezen en wegnemen, was dat leerstuk een van de eerste, die Hij verkondigde. Alle zaken van deze natuur lagen tevoren, zelfs van 's werelds begin af, verborgen in God, Ef. 3: 9. Enige kennis werd van dezelve gegeven in gelijkenissen en duistere spreuken, "chidoot minie-qedem", Psalm 78: 2, in voorbeelden, schaduwen en ceremoniën, zonder dat men de natuur van de genade in dezelve klaar kon onderscheiden. Maar wanneer de grote Geneesmeester van onze zielen kwam, die zou helen onze natuurwonden, door welke wij waren dood in zonden en misdaden, ontblootte Hij de kwaal zelf, toonde haar grootheid en ons verderf door dezelve, opdat wij haar genezing met dankbaarheid erkenden. Hierom is in het Evangelie geen leerstuk volkomener en duidelijker verklaard, als dit van onze wedergeboorte, door de krachtdadige en onuitsprekelijke werking van de Heilige Geest. Dat men dit grote en heilige werk weerstaat en veracht, tegen het nu zo duidelijk geopenbaarde licht en bewijs van de waarheid aan, is een gevolg en vrucht van de verdorvenheid van onze natuur.

§ 9. Weinigen zijn tot nog toe zo stout, dat ze de wedergeboorte duidelijk in verstaanbare woorden volstrekt loochenen. Maar velen treden in de voetstappen van hem, die de eerste in Gods kerk ondernam ze te ondermijnen. Deze was Pelagius, wiens voornaamste kunst in het invoeren van zijn ketterij bestond in het bemantelen van zijn stellingen met algemene en dubbelzinnige uitdrukkingen, gelijk nog sommigen Zijn Eigen woorden en spreekwijzen liefst gebruiken. Hierom verdedigde hij zich in lange tijd niet, al werd hij terecht van hooggaande dwalingen beschuldigd, maar bespotte zijn wederstrevers, als die zijn stellingen verdraaiden, en zijn uitdrukkingen niet verstonden. Door dit middel werd hij niet alleen vrijgesproken in het oordeel van minder ervarenen in het bedrog en de listen van hen, die op het verleiden uit zijn, maar ook gerechtelijk in een vergadering van bisschoppen en hij had waarschijnlijk in het kort de gehele kerk besmet met het vergif van de gevoelens, die 's mensen hovaardige verdorven natuur zo graag aanneemt en omhelst, had God niet verwekt enige weinige Godzalige geleerde mensen, voornamelijk Augustinus, om zijn bedriegerijen te ontdekken, zijn lasteringen en verstrikkende sluitredenen te wederleggen, hetwelk zij met onvermoeide vlijt en goed gevolg deden.
Nochtans vond dit onkruid, eens van de boze gezaaid, zo'n gepaste en vruchtbare grond in 's mensen verduisterd verstand en hovaardig hart, dat het tot heden toe niet geheel is uitgeroeid; maar dezelve bittere wortel spruit steeds op en bevlekt velen, wat nieuwe glimpen men ook op zijn bladeren en vruchten wil leggen. En al hebben de tegenwoordige verdedigers van dezelfde zaak met Pelagius geenszins zijn geleerdheid, naarstigheid of schijn van godsvrucht, zij volgen hem nauwkeurig in hun gevoelens voor te stellen met bedekte dubbelzinnige uitdrukkingen, die niet in de grond onderzocht, tot verscheiden uitleggingen leiden; en verwijten daarop, gelijk hij, hun wederstrevers, dat ze hun gevoelen niet recht voorstellen, wanneer zij daarin voordeel zien; dit bewijzen sommige hedendaagse schriften klaar genoeg.

§ 10. Ten tweede.
Wedergeboorte door de Heilige Geest is in soort, hetzelfde werk, door dezelfde kracht van de Geest gewrocht in allen die zijn of zullen worden wedergeboren, van 's werelds begin tot haar einde. Met groot verschil belieft de Heilige Geest te gebruiken, toe te passen en krachtdadig te maken de uitwendige middelen, tot uitvoer van dit grote werk. De wegen en wijzen hiervan kunnen tot geen zekere schikking gebracht worden. Want

de Geest werkt gelijk en wanneer Hij wil, volgende de enige regel van Zijn Eigen wil en wijsheid.

- Veeltijds gebruikt God de verkondiging van Zijn Woord, daarom genoemd een ingeplant Woord, dat onze zielen kan zaligmaken, Jak. 1: 21, en het onvergankelijke zaad, waardoor wij worden wedergeboren, 1 Pet. 1: 23.
- Soms wordt de wedergeboorte gewerkt zonder de verkondiging, gelijk in allen die wedergeboren worden eer zij kunnen redekavelen, of in hun kindsheid.
- Soms worden mensen geroepen, en dus wedergeboren op een ongewone wijze, gelijk Paulus; maar doorgaans in en door het gebruik van gemene middelen, van God tot dat einde ingesteld, gezegend en geheiligd.

In grote mate verschilt ook het bemerken en *verstaan van het werk zelf,* in hen, in wie het wordt gewrocht. Want het is in zichzelf geheim en verborgen, en niet te onderkennen als door zijn oorzaken en uitwerksels. *Gelijk de wind blaast waarheen hij wil, en men zijn geluid hoort, maar niet weet vanwaar hij komt, of waar hij heengaat, zo is een ieder die uit de Geest geboren is,* Joh. 3:8.

§ 11. In sommiger gemoed en geweten wordt ze bekendgemaakt door onfeilbare tekenen en kenmerken. Paulus wist, dat Christus in hem was gevormd en geopenbaard, Gal. 1: 16. Zo verklaart hij *dat elk, die in Christus Jezus is, een nieuw schepsel is,* 2 Kor. 5: 17, dat is, wedergeboren, hetzij ze zichzelf daarvoor erkennen of niet. Want velen zijn duister aangaande hun eigen toestand in deze al hun dagen; zij vrezen de Heere, zij gehoorzamen de stem van zijn Knecht (Christus Jezus) en wandelen nochtans in duisternis, en hebben geen licht, Jes. 50: 10. *Zij zijn kinderen des lichts,* Lukas 16: 8, Joh. 12: 36, Ef. 5: 8, 1 Thess. 5: 5, *en wandelen evenwel in duisternis,* en hebben geen licht; deze uitdrukkingen hebben sommigen wel gebruikt en tot nut aangelegd, maar anderen hebben die onlangs bespot en gelasterd.

§ 12. Groot verschil is er ook in *het voortzetten van dit werk tot de volkomenheid,* in het groeien van het nieuwe schepsel, of de aanwas van genade, onze natuur door het ingeplant want sommigen maken door des Heiligen Geestes hulp grote en spoedige voortgang naar volkomenheid; anderen tieren traag en brengen weinig vrucht voort; wij kunnen hier de oorzaken en gelegenheden daarvan niet optellen. Maar niettegenstaande al het verschil in voorafgaande gesteldheden, in het toepassen van uitwendige middelen, in haar wijze, gemeen of ongemeen, in de gevolgen van minder of meer vrucht, het werk zelf is in zijn eigen natuur van de eigen soort, een en hetzelfde.
Gods uitverkorenen zijn niet wedergeboren op een andere wijze, door enige andere soort van werking van de Heilige Geest onder het Oude Testament als onder het Nieuwe. De wonderdadig bekeerden, gelijk Paulus, of die op hun bekering wonderwerkende gaven verkregen, gelijk menigeen van de eerste Christenen, werden op geen andere wijze wedergeboren, noch door geen andere inwendige kracht van de Heilige Geest, als elk, die nu deze dag wedergeboren, en deze genade, dit voorrecht geschonken wordt. De zichtbare wonderwerken van de Heilige Geest waren geen deel van het werk van de wedergeboorte, en behoorden niet noodzakelijk tot het want velen waren onderwerpen van dezelve, en ontvingen wonderwerkende gaven, die nooit werden wedergeboren; en velen werden wedergeboren, die ze nooit hadden.
't Is waarlijk een vrucht van de hoogste onkunde, en het niet ondervinden van deze dingen, te willen beweren dat in het werk van de wedergeboorte, de Heilige Geest oudtijds wonderdadig wrocht in en door uitwendige zichtbare werkingen, maar nu alleen op een menselijke en redelijke wijze, ons verstand leidende door de regelen van

de rede, tenzij men bedoelt de meer uitwendige wijze en het teken van Zijn werking. Want alle begenadigden zijn altijd, en zullen altijd worden wedergeboren door dezelfde soort van werking en door hetzelfde gewrocht van de Heilige Geest op de vermogens hunner ziel. Dit blijkt verder, als wij overwegen:
1. Dat de staat van alle mensen, als onwedergeboren, volstrekt dezelfde is. De een is van nature niet onwedergeborener dan de ander. Alle mensen zijn sedert de val en het verderven van onze natuur door zonde, in dezelfde staat en toestand voor God. Allen zijn ze eveneens van Hem vervreemd, en allen eveneens onder zijn vloek, Psalm 51: 7, Joh. 3: 5, 36, Rom. 3: 19 en 5: 15-18, Ef. 2: 3, Titus 3: 3, 4. In de onherborenen zijn trappen van goddeloosheid; maar tussen hen is in staat en toestand geen onderscheid, zij allen zijn eveneens onherboren. Gelijk onder herborenen verscheiden trappen van heiligheid en rechtvaardigheid zijn, de een misschien de ander ver overtreffende, en nochtans tussen hen geen onderscheid is in staat en toestand, alle even gelijk wedergeboren zijnde. ja, sommigen kunnen bekwamer en beter bereid zijn tot het werk zelf, en daardoor nader bij die staat dan anderen; maar de staat zelf kent zulke trappen niet. Nu moet het zijn hetzelfde werk in soort en natuur, dat mensen verlost en overzet uit dezelfde staat en toestand. Hetgeen de eigenlijke oorzaak geeft, tot verwisseling van hun staat, tot hun overzetting uit de dood in het leven, is en moet zijn hetzelfde in allen. Wijs mij iemand ooit in de wereld, niet gelijk alle anderen in zonde geboren, en van nature dood in zonden en misdaden, de mens Christus Jezus alleen uitgenomen, en ik zal hem toestaan een andere soort van wedergeboorte als anderen, doch zo een zou dan geen behoeven.

§ 14. 2. De staat waartoe mensen worden gebracht door wedergeboorte, is dezelfde. Zij kent in haar wezen of natuur geen trappen, zodat de een zou zijn wedergeborener dan de ander. Elk uit God geboren is dat evengelijk, de een kan wel schoner zijn dan de ander, als dragende klaarder stempel van het beeld zijns hemelse Vaders, maar niet waarachtiger. Mensen kunnen zijn minder óf meer heilig, minder óf meer geheiligd, maar niet minder óf meer wedergeboren. Alle kinderen in de wereld geboren, zijn eveneens geboren, al loopt de een de ander ras voorbij in de aanwas en voltooiing van de natuur. Zo zijn ook allen uit God geborenen eveneens geboren, al loopt de een de ander vooruit in de aanwas en voltooiing van genade. In deze wereld was dan nooit meer dan één soort van wedergeboorte, en haar wezenlijke vorm in allen in bijzondere soort dezelfde.

3. Dat de uitwerkende oorzaak van dit werk, de genade en kracht waardoor het gewerkt wordt, en de inwendige wijze van die genade mee te delen, dezelfde zijn, zal in het vervolg verklaard worden. Aan deze vaste maat moet dan elk gemeten worden. Mensen mogen hooghartig zijn, en dit gehele werk van Gods Geest verachten, of in zijn plaats oprichten een inbeelding van zichzelf, maar zij moeten willens of onwillens aan deze toets beproefd worden, en van hun al of niet deel hebben aan dezelve, hangt niets minder af als hun toelating tot Gods Koninkrijk. Men wende voor wat men wil, de ware reden waarom de nieuwe geboorte wordt veracht, is omdat men een nieuw leven haat. Die ongaarne hoort van voor God te leven, hoort node van uit God geboren te worden.

Laat ons naspeuren wat de Schrift aangaande de wedergeboorte leert, en verklaren wat ze niet is, of wat zaken men vals daarvoor opgeeft, en wat ze waarlijk is.

§ 15.
1. *De wedergeboorte bestaat niet in deel te hebben aan de instelling van de doop en het belijden van de leer van de bekering.*
Dit is alles wat sommigen aan de wedergeboorte willen toestaan, tot gehele verwerping en vernieling van de genade van onze Heere Jezus Christus; want het geschil is in deze niet, of de instellingen van het Evangelie, gelijk de doop, waarlijk meedelen inwendige genade aan hen, aan wie ze uitwendig recht bediend worden, hetzij ex *opere operato,* uit het gedane werk, gelijk de Papisten zeggen, of als een middel, verbondsgewijze, tot geleide en mededeling van de genade die zij betekenen en veronderstellen; maar of het uitwendige genieten van de instelling, gevoegd bij het belijden van berouw in volwassenen, niet zij alles wat wedergeboorte wordt genoemd. De ijdelheid van deze verwaande dwaasheid, die alle Evangeliegenade vernielt, en uitgevonden is om mensen in het zondigen voet te geven, en hun te verbergen de noodzaak om te worden wedergeboren, en daarin weer te keren tot God, zullen wij openleggen in het verklaren van de natuur van het werk zelf.
Tegenwoordig dienen de volgende redenen om dit uit onze weg te ruimen.

§ 16.
(1) De wedergeboorte bestaat niet in deze dingen, die alleen zijn uitwendige tekenen en merken van dezelve, of ten hoogste, ingestelde middelen om ze te bevorderen. Want de natuur van de zaken verschilt, en is onderscheiden van derzelver middelen, bewijzen of panden. De doop nu, en het belijden van zijn leer, is niets meer, gelijk allen, die over zijn natuur geschreven hebben, toestemmen.
(2) De apostel Petrus stelt deze zaak in haar ware schikking, 1 Pet. 3: 2 1: Ter beantwoording waarvan, ook de doop ons nu behoudt; niet het afleggen van de vuilheid van het vlees, maar het antwoord van een goed geweten tot God, door de opstanding van Jezus Christus. De uitwendige bediening van deze instelling, stoffelijk aangemerkt, reikt niet verder dan het afwassen van de vuilheid van het vlees, maar daardoor wordt meer betekend. In dezelve wordt aangeduid het wederbeding van een goed geweten tot God, door Christus' opstanding uit de doden, of een geweten gezuiverd van dode werken, om de levende God te dienen, Hebr. 9: 14, en levend gemaakt uit kracht van zijn opstanding, tot heilige gehoorzaamheid; zie Rom. 6: 3-7.
(3) De apostel Paulus onderscheidt duidelijk de uitwendige instellingen, met alles wat behoort tot het behoorlijk genieten ervan, van het werk van de wedergeboorte zelf, Gal. 6: 15: In Jezus Christus baat besnijdenis niets, noch voorhuid baat niets, maar een nieuw schepsel. Want gelijk door besnijdenis daar wordt gemeend het gehele gestel van Mozaïsche instellingen, zover veronderstelt de voorhuid, gelijk ze toen was in de besnijdenis doende heidenen, deelgenootschap aan al de instellingen van het Evangelie. En van die allen onderscheidt hij het nieuwe schepsel, zonder hetwelk zij allen kunnen zijn, en dan in Christus Jezus niets waardig.
(4) Was dit zo, dan moesten allen, die behoorlijk gedoopt zijn, en daarop belijden de doopleer, dat is, *van bekering, tot vergeving van zonden,* noodzakelijk worden wedergeboren. Dit nu weten wij anders te zijn. Bijvoorbeeld, Simon de tovenaar was recht en behoorlijk gedoopt, ja door Filippus, de Evangelist, dat kon niet zijn zonder belijdenis van geloof en bekering; dienvolgens wordt gezegd dat hij geloofde, Hand. 8: 13, dat is, beleed zijn geloof in het Evangelie. Hij was nochtans niet wedergeboren; want terzelfder tijd had hij geen deel noch lot in die zaak, zijn hart niet recht zijnde in Gods gezicht, maar in de gal van bitterheid en band van ongerechtigheden, vers 21, 23, hetwelk geenszins beschrijft een nieuw

wedergeboren en bekeerd mens. Hierom zeggen de Kabbalistische Joden, die in het donker omtasten naar de oude denkbeelden van waarheid, die onder hun voorvaderen was, dat op het ogenblik, dat iemand wordt een Jodengenoot van de gerechtigheid, in hem komt een nieuwe ziel uit de hemel, en dat zijn oude heidense ziel verdwijnt, of wordt weggenomen. Zij verstaan de inbrenging van een nieuw Geestelijk grondbeginsel te zijn voor de ziel hetzelfde, dat de ziel voor het lichaam natuurlijk is, of zij verkiezen dus uit te drukken de herhaalde belofte van het wegnemen van het stenen hart, en het geven van een vlezen hart in de plaats.

§ 17.
2. *De wedergeboorte bestaat niet in zedelijke hervorming van leven en omgang; stel dat ze zich uitstrekt tot hervorming in alle bekende zaken.*
Stel dat iemand wordt veranderd van wellust tot matigheid, van roverij tot rechtvaardigheid, van hovaardij en het heersen van ongeregelde driften tot ootmoed en bescheidenheid; stel alles wat men zich van die natuur kan verbeelden; alles wat de regelen van de strengste zedenmeesters voorschrijven; stel dat deze verandering zij arbeidzaam, net en nauwkeurig, en dus veel nut doet in de wereld; stel nog, dat de mens er toe is gebracht en overreed door de prediking van het Evangelie, en dus ontvliedt de besmettingen die in de wereld zijn door begeerlijkheden, door de kennis van onze Heere en Zaligmaker Jezus Christus, of door het bestuur van zijn leer, in het Evangelie voorgedragen; nochtans is dit alles, gevoegd bij de doop, ja vergezeld met belijdenis van geloof en berouw, geen wedergeboorte, noch vervat ze in zich. Dit gestelde gaat verder als alles wat sommigen onder ons, zoveel ik weet, voorgeven, in hun verwarde denkbeelden en haarklovende uitdrukkingen aangaande zedelijkheid, wanneer zij die maken tot hetzelfde met genade. Doch wat werkelijke rechtvaardigheid in deze allen mag zijn, zij drukken niet uit aanklevende hebbelijke rechtvaardigheid, en elk, wie die ontkent, werpt omver het Evangelie, en het gehele werk van Gods Geest en van de genade van onze Heere Jezus Christus.

§ 18. Doch deze onze stelling ontkennen, ja bespotten sommigen, en beschuldigen haar voorstanders als vijanden van zedelijkheid, rechtvaardigheid en hervorming van leven. al deugd, zeggen ze, wordt hierdoor uitgesloten, om in te voeren een onzekere ingebeelde Godzaligheid. Maar of wij door de leer van de wedergeboorte, of enige andere, weerstaan of buiten sluiten zedelijke deugd of niet, zullen God en Christus te zijner tijd oordelen en verklaren. Ja, kon het belijden van de waarheid bestaan met zulker belang, wij mochten het beslissen van dit geschil overlaten aan hun eigen geweten. Nu, aan die vierschaar niets durvende vertrouwen, als niet genoeg verzekerd dat ze vrij is van verdorven grondregelen en vooroordelen, zullen wij de wereld laten oordelen over onze leer, ten aanzien van deugd en zedelijkheid uit haar vruchten, vergeleken bij die van onze weerstrevers.
Ondertussen betuigen wij, aangaande deugd en zedelijkheid, niets anders te beogen, dan die te bevorderen, door haar te zetten op een eigenlijken grond, of haar te enten op die stam, waarop ze alleen kunnen tieren en groeien tot Gods heerlijkheid en voordeel van der mensen zielen; in dit oogmerk mogen wij ons niet laten beletten door het samenrovend geschreeuw van onwetenden of godsvruchthaters. Die onze stelling verachten en beschimpen, worden verzocht te wederleggen de bewijsredenen, die tot hun bevestiging volgen, en de anderen, die wij in het beschrijven van de natuur van het werk van de wedergeboorte zelf, zullen opgeven; maar op gronden en regelen, die de Christengodsdienst niet vernielen en afgoderij invoeren, eer zij op overwinning roemen.

§ 19. *Tot de wedergeboorte behoort het instorten van een nieuw wezenlijk geestelijk grondbeginsel in de ziel, en haar vermogens van geestelijk leven, licht, heiligheid en rechtvaardigheid, geneigd en gepast tot uitroeiing, of verdrijving van een tegenstrijdig aangeboren hebbelijk grondbeginsel van zonde en vijandschap tegen God, bekwamende tot alle daden van heilige gehoorzaamheid, en dus in de orde van de natuur, die voorafgaande, dan bestaat ze niet in enkel hervorming van leven en zedelijke deugd, al zijn die nog stipt of nauwkeurig.*

Drie zaken moeten wij opmerken, tot opheldering van deze stelling, eer wij treden tot het bewijzen en bevestigen ervan.

1. Dat deze hervorming van leven, die wij zeggen geen wedergeboorte te zijn, of dat wedergeboorte daarin niet bestaat, is een noodwendige plicht, van alle mensen onvermijdelijk gevorderd. Want wij zullen ze hier nemen voor de gehelen loop van dadelijke gehoorzaamheid aan God, en wel volgens het Evangelie. Zij, die ze aandringen, in plaats van wedergeboorte, of als de zaak, waarin de wedergeboorte bestaat, beschrijven ze zo, dat ze is, of ten minste kan zijn geheel vervreemd van ware Evangeliegehoorzaamheid, en dus niet een aangename plicht bij God in zich heeft, gelijk wij in het vervolg hopen te tonen. Doch wij zullen ze hier nemen in dit ons onderzoek voor de gehelen hoop van plichten, ons in gehoorzaamheid aan God voorgeschreven.
2. Dat het grondbeginsel, hierboven beschreven, waarin de wedergeboorte, lijdelijk aangemerkt, of als in ons gewrocht, bestaat, altijd zeker en onfeilbaar voortbrengt de beoogde hervorming van leven. In sommigen volkomener, in anderen onvolmaakter, in allen oprecht. Want dezelfde genade in natuur en soort wordt meegedeeld aan verscheidene Personen, in verscheidene trappen, en zij maken er gebruik van en voortgang in, met minder of meer zorg en naarstigheid. In volwassenen dan zijn deze dingen onafscheidbaar.
3. Dus komt het verschil in deze hierop uit; wij zeggen en geloven, dat de wedergeboorte bestaat in *Spirituali Renovatione Naturae*, in een geestelijke vernieuwing van onze natuur.

   Onze hedendaagse Socinianen zeggen, dat ze bestaat in *Morali Reformatione Vitae*, *in zedelijke hervorming van leven.* Gelijk wij nu toestemmen, dat deze geestelijke vernieuwing van de natuur onfeilbaar voortbrengt zedelijke hervorming van leven, is dit geschil teneinde, zo zij willen toestaan, dat deze zedelijke hervorming van leven spruit uit een geestelijke hervorming van onze natuur. Dit verstonden de ouden, door eerst te ontvangen de Heilige Geest, en dan alle genaden met Hem.

   Maar wil men dubbelzinnig, oneigenlijk en onschriftuurlijk spreken, wil men verwarren gewrochten met haar oorzaken, hebbelijkheden met daden, vermogens of krachten met toevallige daden, ingestorte grondbeginselen met verkregen hebbelijkheden, geestelijk met zedelijk, genade met natuur, wil men daardoor gelegenheid nemen om anderen te schelden uit gebrek van beter bewijs, met zulken wil ik niet twisten. Want zo men toestaat, dat een nieuw Geestelijk grondbeginsel, een ingestorte hebbelijkheid van genade of genadige vermogens, in en tot de wedergeboorte vereist worden, of dat ze zijn het voortgebrachte of het werk van de Geest daarin, hetgeen uit de Geest geboren is, geest zijnde, is dit gedeelte van de natuur van dit werk genoegzaam uitgemaakt. En dit getuigt de Schrift overvloedig.

§ 20. 2 Kor. 5: 17: *Zo iemand in Christus is, hij is een nieuw schepsel*. Dit nieuwe schepsel is het beoogde, zo-even beschreven, hetwelk uit de Geest geboren zijnde, geest is.

Dit wordt voortgebracht in van de mensen ziel door een scheppende daad van Gods macht, of het is geen schepsel; en het wordt tot de wezenlijke vermogens van onze ziel toegedaan, of het is geen nieuw schepsel; want alles wat in de ziel is van vermogen, geschiktheid, bekwaamheid of neiging tot God, of tot enige zedelijke daden, van nature, behoort tot de oude schepping, en is geen nieuw schepsel. Het moet iets zijn, dat een wezen en bestaan heeft op zichzelf in de ziel, of het kan noch nieuw zijn, noch schepsel. Paulus stelt het tegenover alle uitwendige voorrechten, Gal. 5: 6 en 6: 15. Dat het wordt voortgebracht door een scheppende daad van almachtige kracht, getuigt de Schrift, Psalm 51: 12, Ef. 2: 10. En dit kan niets anders aanduiden dan een nieuw Geestelijk grondbeginsel of natuur, in ons gewrocht door Gods Geest.
Nee, zeggen sommigen, een nieuw schepsel is niets meer als een veranderd mens; is dit waar, is dan deze verandering ook inwendig?
Ja, in de voornemens, oogmerken en genegenheden van het gemoed. Maar is het door wezenlijke instorting van een nieuw grondbeginsel van geestelijk leven en heiligheid? Nee, het duidt enkel aan een nieuwe loop van verkering, en de uitdrukking is leenspreukig, een nieuw schepsel is een zedelijk mens, die zijn loop of weg verandert. Want was hij altoos een zedelijk mens, was hij nooit in een ondeugende weg of loop, gelijk de jongeling, Matth. 19: 18-20, dan was hij altoos een nieuw schepsel. Dit is een soort van Evangelie, dat ineens omverwerpt de oorspronkelijke zonde en de genade van onze Heere Jezus Christus. Deze leer is waarlijk niet geleerd van de oudvaders, van welke sommigen hoog opgeven; ja, zij is veel walgelijker dan alles wat Pelagius zelf ooit leerde, die waarlijk de genade meer toeschreef als deze mensen, hoewel hij loochende dit scheppen van een nieuw grondbeginsel van genade in ons, gaande voor alle daden van gehoorzaamheid. Dit verdraaien van alle schriftuuruitdrukkingen van geestelijke dingen tot leenspreuken, is de naaste weg om alles te verdraaien tot een gedichtsel, of ten minste om het Evangelie te maken de duisterste en onbekwaamste weg, om de waarheid van zaken te onderwijzen, die ooit in de wereld gebruik had.

§ 21. Dit nieuwe schepsel bestaat dan niet in een nieuwe loop van daden, maar in vernieuwde vermogens, in nieuwe geneigdheid, kracht en bekwaamheid tot en in dezelve. Hierom wordt het genoemd de Goddelijke natuur, 2 Petrus 1: 4: Hij heeft ons gegeven grote en dierbare beloften, opdat gij door dezelve deelachtig werd van de Goddelijke natuur. Deze Goddelijke natuur, is niet de natuur van God, van welke wij in ons eigen Persoon geen onderwerpelijke deelgenoot zijn. 't Is evenwel een natuur, dat is een grondbeginsel van werking, en wel Goddelijk of geestelijk, te weten een hebbelijk heilig grondbeginsel, in ons gewrocht van God en Zijn Beeld dragend. Door de beloften dan worden wij gemaakt deelgenoten van een Goddelijk bovennatuurlijk grondbeginsel, van geestelijke daden en werkingen, hetwelk de zaak is, die wij staande houden. Dus wordt onze gehele mening verklaard, Ef. 4: 22-24: *Leg af aangaande de vorige wandeling, de oude mens, die verdorven is volgens bedrieglijke lusten; wordt vernieuwd in de geest van uw gemoed en doet aan de nieuwe mens, die naar God geschapen is in gerechtigheid en ware heiligheid.*
Hier wordt beschreven het werk van de wedergeboorte in zijn grondslag en voortgang.

1. Wordt de grondslag van alles gelegd in ons vernieuwd worden in de Geest van ons gemoed, wat dezelfde apostel noemt veranderd te worden in de vernieuwing van ons gemoed, Rom. 12: 2. Dat dit bestaat in deel te krijgen aan een nieuw zaligmakend bovennatuurlijk licht, om het gemoed te bekwamen tot en te besturen in geestelijke werkzaamheden, zal in het vervolg verklaard worden. Hierin bestaat onze vernieuwing in kennis, naar het beeld van Hem die ons schiep, Kol. 3: 10.

2. En het grondbeginsel zelf ons ingestort, in ons geschapen, wordt genoemd *de nieuwe mens,* vers 24. Dat is, het nieuwe schepsel, tevoren gemeld, en genoemd de nieuwe mens, omdat het bestaat in de algemene verandering van de gehele ziel, als zijnde het grondbeginsel van alle geestelijke en zedelijke daden.
   a. Het wordt gesteld tegenover de oude mens, vers 22. *Leg af de oude mens, en doet aan de nieuwe mens*, vers 22, 24. Deze oude mens is nu de verdorvenheid van onze natuur, gelijk die natuur is het grondbeginsel van godsdienstplichtige, geestelijke en zedelijke daden, als blijkt Rom. 6: 6. 't Is geen verdorven wandel, maar zijn grondbeginsel en wortel. Want het wordt onderscheiden, zo van der mensen wandel, als van de verdorven lusten, die daarin worden geoefend, zoveel die oefening betreft.
   b. Het wordt genoemd *de nieuwe mens,* omdat het is het uitwerksel en gewrocht van Gods scheppende kracht, en dat in een weg van *nieuwe schepping* zie Ef. 1: 18, Kol. 2: 12, 13, 2 Thess. 1: 11; en het wordt hier gezegd te zijn geschapen naar God, vers 24. Nu is het voorwerp van een scheppende daad een ogenblikkelijke voortbrenging. Wat voorbereidselen en schikkingen daartoe mogen zijn, het voortbrengen van een nieuwe gestalte en wezen, door schepping, geschiedt in een ogenblik. Dit kan dan niet bestaan in een enkele hervorming van leven. Dus worden wij gezegd hierin te zijn *Gods maaksel, geschapen in Christus Jezus tot goede werken,* Ef. 2: 10. In ons is een werk van God, dat al onze goede werken tot Hem voorgaat. Want eer wij enige van die kunnen werken, moeten wij in de orde van de natuur Gods maaksel zijn, tot dezelve geschapen, of geestelijk tot haar volbrenging bekwaamd.

§ 22. Deze nieuwe mens, waarin wij herboren worden, wordt gezegd te zijn *geschapen in rechtvaardigheid en ware heiligheid.* Dat daarin wordt gezinspeeld op de mens in onschuld, in Gods beeld geschapen, zal niemand, denk ik, ontkennen. Het wordt ook uitgedrukt Kol. 3: 10: *Gij hebt aangedaan de nieuwe mens, vernieuwd in kennis, naar het beeld zijns Scheppers.*
Zie dan wat Gods beeld was, of waarin het bestond in de eerste mens, daarmee komt overeen deze nieuwe mens, van God geschapen. Het bestond niet in hervorming van leven, ook niet in een loop van deugdelijke daden; want hij was geschapen in Gods beeld, eer hij iets goeds gedaan had, of daartoe bekwaam was.
Maar dit beeld van God bestond voornamelijk, gelijk wij elders hebben bewezen, in de oprechtheid, rechtheid en bekwaamheid van zijn ziel, verstand, wil en genegenheden, tot en in de gehoorzaamheid, die God van hem eiste. Hiermee wordt hij begiftigd vroeger als alle vrijwillige daden, door welke hij voor God zou leven. Zo moet dan ook wezen onze wedergeboorte, of het scheppen van deze nieuwe mens in ons. Die is het voortbrengen, instorten, scheppen van een nieuw zaligmakend grondbeginsel van geestelijk leven, licht en kracht, in de ziel, voorafgaande alle ware Evangeliehervorming van leven in de orde van de natuur, mensen daartoe bekwamende, volgens Gods wil.

§ 23. Hiermee stemt overeen het gezegde van onze Zaligmaker, Lukas 6:43: *Een goede boom brengt geen kwade vruchten voort, een kwade boom geen goede vruchten;* vergeleken met Matth. 7: 18. De vrucht volgt de natuur van de boom. En men kan de natuur van de vrucht niet veranderen, als door te veranderen de natuur van de boom, die ze voortbrengt. Nu is alle verbetering van leven in hervorming maar vrucht, Matth. 3: 10. Maar het veranderen van onze natuur gaat vooraf. De Schrift houdt steeds deze vasten voet, dat ze onderscheid maakt tussen de genade der wedergeboorte, die ze verklaart te zijn een onmiddellijk bovennatuurlijk werk van God in en op ons; en alle

gehoorzaamheid, heiligheid, rechtvaardigheid, deugd, of wat in ons goed is, die het gevolg, voortgebrachte en uitwerksel daarvan is. ja, God verklaart dit duidelijk in Zijn Verbond, Ezech. 36:25-27, Jer. 31:33 en 32:39, 40. Gods handelwijze met ons in Zijn Verbond is, dat Hij eerst onze natuur wast en reinigt, het stenen hart wegneemt, een vlezen hart geeft, zijn wet in onze harten schrijft, in ons Zijn Geest geeft, waarin, gelijk wij zullen tonen, de genade van de wedergeboorte bestaat. En het uitwerksel en gevolg daarvan is, dat wij zullen wandelen in zijn inzettingen, zijn rechten houden en doen dat is, onze levenswijze hervormen, en God in alles heilig gehoorzamen; waarvan deze dingen onderscheiden zijn als oorzaken en uitwerksels. Zie dienaangaande Rom. 6:3--6, Kol. 3:1, 5, Ef. 2: 10 en 4: 23-25.
Ik dring dit verder aan op onderstelling, dat door de hervorming van leven wordt verstaan alle dadelijke gehoorzaamheid; want dat soort van leven, dat men eigenlijk noemt een zedige levensloop, in tegenstelling van openbare ongebondenheid en onrechtvaardigheid, en dat niet voortkomt uit een inwendig grondbeginsel van zaligmakende genade; is zoverre van de wedergeboorte van de genade te zijn, dat het volstrekt God niet aangenaam is, wat nuttigheid of achting het in de wereld hebben mag.

§ 24. Verder wordt dit werk beschreven te bestaan in *de heiligmaking van de gehele Geest, ziel en lichaam,* 1 Thess. 5: 23. Zo sommigen dit verstaan door hervorming van leven en zedelijke deugd, trachten zij tevergeefs achting te winnen om hun klaarheid en duidelijkheid in het onderwijzen van geestelijke dingen. Want wie staat niet verbaasd over zulk een beschrijving van zedelijkheid, dat ze is de hoofd heiligmaking van de gehele geest, ziel en lichaam van een gelovige door de Heilige Geest? Maar dit overgeslagen, in de Schrift is geen beschrijving van het werk van de wedergeboorte, in zijn natuur, oorzaken of uitwerksels, geen naam er aan gegeven, geen belofte er van gedaan, niets gesproken van de wegen, middelen of kracht, waardoor ze wordt gewrocht, dat niet onbestaanbaar is met dit stoute Pelagiaanse verdichtsel, dat de genade van Jezus Christus verwoest. De grond van deze inbeelding, dat wedergeboorte bestaat in een zedelijke hervorming van leven, spruit uit het loochenen van de oorspronkelijke zonde, of een inklevende hebbelijke verdorvenheid van de natuur. Want de meesters van de mensen van dit gevoelen zeggen, dat al de ondeugd of besmetting die in ons is, alleen komt door een gewoonte van zondigen. En hun bevattingen hiervan regelen hun gevoelens aangaande wedergeboorte. Want is de mens niet oorspronkelijk verdorven en bevlekt, is zijn natuur niet bedorven, wordt hij niet bezeten door, is hij niet onder de macht van kwade gestaltenissen en genegenheden; hij behoeft zeker geen inwendige geestelijke vernieuwing van de natuur. 't Is voor zo een genoeg, dat hij door verandering van leven afsta van een gewoonte van zondigen, en zijn wandel hervormt volgens het Evangelie, waartoe hij in zichzelf kracht heeft. Maar wij hebben reeds ten dele bewezen, en zullen verder met Gods hulp in het vervolg tonen, dat in onze wedergeboorte de aangeboren onkunde, duisternis en blindheid van ons gemoed verdreven, zaligmakend en geestelijk licht daarin, door de kracht van Gods genade ingevoerd, de verdorvenheid en halsstarrigheid van onze wil weggenomen, een nieuw grondbeginsel van geestelijk leven en rechtvaardigheid geschonken, en de wanorde en weerspannigheid van onze genegenheden genezen wordt door het instorten van Gods liefde in onze ziel; en de verdorven inbeelding van het tegenstrijdige gevoelen, dat recht tegen de leer van de Schrift, tegen het geloof van de oude kerk, tegen de ondervinding van alle ware gelovigen aanloopt, heeft onder ons onlangs niets anders voortgebracht als onkunde en verwaandheid, om het voor te spreken.

§ 25.
3. *Het werk van de Heilige Geest in de wedergeboorte, bestaat niet in geestdrijvende verrukkingen, vertrekkingen van zinnen, stemmen, of iets zulks.*
Misschien hebben bedrogen mensen zo iets begrepen of voorgegeven. Maar het voorspreken van enige zulke inbeeldingen wordt vals en ten onrechte gelegd ten laste van hen, die het krachtdadige werk van de Heilige Geest in onze wedergeboorte voorstaan. Hiertoe zijn velen zeer gereed, hetzij uit onkunde of boosheid, allen van wie zij in deze verschillen, leren, zo zij zeggen, (zoverre zij weten wat zij zeggen, of wat zij bevestigen) *de mensen uitzien naar geestdrijvende inblazingen of onverantwoordelijke verrukkingen, en die te houden voor bekering tot God, al leven zij terzelfder tijd in het verzuim van heiligheid en rechtvaardigheid van wandel.*
Ik antwoord hierop, zijn er die dit doen, God zal hen, zonder bekering, met de andere kinderen van de ongehoorzaamheid, oordelen. Doch tevens moeten wij luid uitroepen, dat anderen, die hun vlijt willen tonen in het aanwijzen van deze dingen, zover ik onderscheiden kan, de namen van deugd en rechtvaardigheid hoog verheffen, in tegenstelling van de genade van Jezus Christus, en de heiligheid, die een vrucht van dezelve is. Maar die beschuldiging is in hen, die men ze aanwrijft, louter laster en vals.
Dit zullen in de groten oordeelsdag getuigen de schriften en woorden van hen, die vlijtig hebben gearbeid in het verklaren van het werk van de Heilige Geest in onze wedergeboorte.

Laat ons dan dienaangaande opmerken drie zaken.
(1) Dat de Heilige Geest in dit werk gewoonlijk Zijn kracht betoont in en door het gebruik van middelen. Hij werkt ook op mensen, overeenkomstig met hun natuur, gelijk de vermogens hunner ziel, gemoed, wil en genegenheden bekwaam kunnen worden aangedaan en bewerkt. Hij komt hen niet over met verrukkingen tegen hun wil, gebruikende hun vermogens en krachten, gelijk de boze Geest de lichamen van bezetenen wringt, zijn gehele werk is redelijk, en verantwoordelijk door en aan hen, die de Schrift geloven en ontvangen hebben de Geest van de waarheid, die de wereld niet kan ontvangen. De wezenlijke kracht van de Heilige Geest, in het bewijzen van de uitnemende grootheid zijner macht, in ons levend te maken, bij de oude kerk steeds genoemd zijn inblazen van genade, zo in bijzondere schriften, als in besluiten van kerkvergaderingen, kunnen wij zeker niet anders begrijpen, als enige andere scheppende daad van Goddelijke macht; want gelijk wij de wind horen, maar niet weten vanwaar hij komt, of waar hij heen gaat, zo is elk die uit God geboren is.
Nochtans zijn hierin zeker, twee zaken.

A. Dat Hij niets werkt, op geen andere wijze, noch door geen ander middel, als in Gods Woord is bepaald en verklaard. Aan Gods Woord mag en moet dan alles, wat waarlijk behoort of wordt voorgewend te behoren tot dit werk van de wedergeboorte, worden beproefd en getoetst.
B. Dat Hij niets werkt tegenstrijdig met of opgedrongen aan enige van onze zielsvermogens, maar dat Hij werkt in en door dezelve, overeenkomstig met hun natuur; en hen beter kennende, gelijk Augustinus spreekt, als zij zichzelf, brengt Hij voort Zijn beoogde einde met almachtige gemakkelijkheid.

§ 26.
(2) Dit grote werk bestaat dan in het geheel, noch ten dele niet in verrukkingen, vertrekkingen van zinnen, gezichten, geestdrijvende inblazingen, maar in het uitwerksel van de kracht van Gods Geest op der mensen ziel, door en volgens zijn Woord, zo Wet als Evangelie.

En zij die met deze dingen beschuldigen hen, die dit werk hebben beweerd, verklaard en verkondigd volgens de Schrift, willen waarschijnlijk daardoor zichzelf voet geven in hun haat tegen hen en tegen het werk zelf. Daar dan door gemoedsongesteldheden, verwarde denkbeelden, of lang aanhoudende benauwende vrezen en droefheden, in en onder enig voorbereidend werk van de Geest, dat soms als het hart doorsnijdt, in het gevoel van zonden en de verlorenen zondigen staat, mensen vallen in bevattingen of inbeeldingen van iets buitengewoons in de voorgemelde wegen zo het niet ras en nauwkeurig wordt gebracht tot de regel, en daardoor verdreven, kan het voor hun ziel zeer gevaarlijk zijn, en geeft nooit enig bondig nut of voordeel. Zulke bevattingen zijn meestendeels of begrippen van ontstelde verstanden en verwarde verbeeldingen, of bedriegerijen van de satan, zich veranderende in een engel des lichts, die de leer van de wedergeboorte niet behoorde te moeten verantwoorden.
Nochtans moet ik zeggen, dat velen van hen, die waarlijk dit genadewerk van de Heilige Geest zijn deelachtig gemaakt, in de wereld, die toch hen niet kent, zijn aangezien voor uitzinnige, geest drijvers en dwepers. Zo noemden de hoplieden de profeet, die Jehu kwam zalven, 2 Kon. 9: 11. Zo zeiden de nabestaanden van onze Zaligmaker, toen Hij het Evangelie begon te verkondigen: *Hij is buiten zijn zinnen,* Mark. 3:21, en zij gingen uit om Hem vast te houden. Zo oordeelde Festus van Paulus, Hand. 26: 24, 25. En de schrijver van het Boek van de Wijsheid beschrijft wat sommigen, voor hen helaas te laat, belijden zullen, hoofdstuk 3: 4, 5: *Berouw hebbende, zullen zij uitroepen, en door angst des Geestes zuchten, dit is hij, met wie wij eertijds lachten, en die wij voor een bijspreuk des verwijts hadden. Wij zotten hielden zijn leven voor razernij, en zijn einde oneerlijk, hoe is hij nu gerekend onder Gods kinderen, en is zijn lot onder de heiligen.* Uit het gezegde blijkt:

§ 27.
(3) Dat het werk van Gods Geest, in het wederbaren van des mensen zielen, vlijtig moet worden nagespeurd, in de verkondiging van het Evangelie, en van allen, aan wie het Woord wordt verkondigd. De verkondigers hebben bijzondere noodzaak om deze plicht vlijtig te volbrengen. Want zij worden gebruikt in het werk zelf door Gods Geest, als werktuigen tot uitwerking van deze nieuwe geboorte en leven. Dus noemt Paulus zich *vader* van hen, die tot God bekeerd of wedergeboren waren door het Woord dat hij verkondigde, 1 Kor. 4: 15: *Al had gij tien duizend onderwijzers in Christus, gij hebt niet vele vaders, want in Christus Jezus heb ik u geteeld door het Evangelie.* Hij werd gebruikt in de verkondiging van het Woord, tot hun wedergeboorte, en was daarom hun geestelijke vader, ja, hij alleen, al werd het werk naderhand voortgezet door anderen. Zo dan mensen *vaders zijn in het Evangelie,* alleen voor hen, die door hun persoonlijke dienst tot God bekeerd zijn, en voor niemand anders, zal het niemand in de groten oordeelsdag bevoordelen die naam zich te hebben aangematigd, terwijl ze geen grondslag had in dat werk en zijn dadelijke volbrenging. Dus noemt Paulus, Onesimus, door hem in de gevangenis bekeerd, *zijn zoon, in banden geteeld,* Filemon 10, en dit verklaart hij, hem te zijn gelast en bevolen als het voorname einde van zijn dienst, in het verkondigen van het Evangelie; Hand. 26: 17, 18, Christus zei tot hem: *Ik zend u tot de heidenen, om hun ogen te openen,* en hen te bekeren van de duisternis tot het licht, en van de macht van de satan tot God, hetwelk beschrijft het werk dat wij overwegen.
Dit is ook het voorname einde van onze dienst. Het is nu zeker de plicht van leraars, het werk waarin zij gebruikt worden, te verstaan, zoverre hen mogelijk is, opdat zij niet werken in het duister, en onzeker kampen, als de lucht slaande. Alles wat de Schrift dienaangaande heeft geopenbaard, van zijn natuur, wijze van werking, oorzaken, uitwerksels, vruchten, bewijzen, moetenzij vlijtig naspeuren. Hierin geestelijk ervaren te

zijn, is een van de voornaamste nodige zaken tot het leraarswerk, zonder hetwelk niemand ooit bekwaam is om het Woord recht te snijden, en zich te betonen een arbeider, die niet behoeft beschaamd te worden.

Nochtans wordt dit gehele werk met onbegrijpelijke woede en korzeligheid allersmadelijkst gehekeld en veracht. Die erin arbeiden, schrijven voor, zegt men, een lang en lastige sleep van bekering; zij houden voor, vieze en spitsvondige voortgangen van wedergeboorte, om van de mensen hoofd te vervullen met ontelbare zwermen van bijgelovige vrezen en zwarigheden, over de ware trappen van Godzalig berouw, en de zekere toevallen van gehele verootmoediging. Kon men van bepaalde personen, misvattingen in deze aanwijzen, óf dat ze voorschrijven regelen aangaande bekering tot God, en wedergeboorte, die geen grond hebben in Gods Woord, men mocht hen wederleggen en bestraffen.
Maar het oogmerk van deze uitdrukkingen is klaar, en men werpt in dezelve verachting op het werk van God Zelf. Ik moet belijden te geloven, dat het verbasteren van de waarheid en kracht van de Christelijke godsdienst, het niet kennen van de voorname leerstukken van het Evangelie, de smaad in deze en dergelijke uitdrukkingen geworpen op de genade van onze Heere Jezus Christus, door mensen, die niet alleen zeggen leraars te zijn, maar van een hogere trap, een allerdroevigst voorteken is voor de gehele staat van de Hervormde kerk onder ons, zo het niet intijds beteugeld en verbeterd wordt.

(1) Ik bevestig dan dienaangaande, dat het is de onvermijdelijke plicht van alle Evangelieleraars, door en door bekend te zijn met de natuur van dit werk, opdat zij in staat zijn om zich te voegen naar Gods wil, en de genade van de Geest, in het voort te zetten en te volbrengen op de ziel van hen, die zij het Woord verkondigen. Zij kunnen zonder genoegzame kennis hiervan niet een gedeelte van hun plicht en ambt recht uitvoeren. Zijn allen, die hen horen, dood in zonden en misdaden geboren, zijn zij van God gesteld tot werktuigen tot hun bekering, dan is het uitzinnigheid, die zij in de grote dag zullen verantwoorden, zo zij verzuimen vlijtig na te speuren de natuur van dit werk, en de middelen waardoor het wordt gewrocht. Onkunde of slofheid hierin, en in Zijn Eigen ziel niet te hebben ondervonden de kracht van dit werk, is een grote oorzaak van de levenloze en onnutte bediening die onder ons is.

§ 28.
(2) 't Is, ten tweede, ook de plicht van allen, aan wie het Woord wordt verkondigd dit werk na te speuren; tot zulken zegt Paulus, 2 Kor. 13:5: *Onderzoekt uzelf, of gij in het geloof zijt, beproeft uzelf; kent gij uzelf niet, hoe Jezus Christus in u is, tenzij gij verwerpelingen zijt.* Elk Christen, of belijder van de Christelijke godsdienst, heeft het hoogste belang zichzelf te beproeven en te onderzoeken, wat werk van Gods Geest in zijn hart was en is; niemand kan dat afraden, als die beoogt hem tot zijn verderf te blinddoeken. En:

- de leer daarvan is ons geopenbaard en geleerd. *Want de verborgen dingen zijn voor de Heere, onze God; maar de geopenbaarde zijn voor ons en voor onze kinderen altoos, om te doen al de woorden van de wet,* Deut. 29: 29. En wij spreken niet van nieuwsgierige vragen naar verborgen zaken, of de geheime bedekte daden van de Heilige Geest; maar alleen van oprechte pogingen, om na te speuren en te begrijpen de leer aangaande dit werk, teneinde wij het verstaan mochten.
- Recht te bevatten de natuur van dit werk, en welk deel wij er aan hebben, is van zoveel gewicht in al onze plichten, en in al onze vertroostingen, dat het onderzoeken

van die beide niet kan worden verzuimd als met de uiterste dwaasheid en uitzinnigheid.

- Voeg hierbij het grote gevaar, dat mensen in deze kunnen bedrogen worden, hetwelk de spil is, waarop hun eeuwige staat en toestand volstrekt draait, en waarvan alles afhangt. 't Is geheel zeker, dat vele mensen zich in deze bedriegen. Want velen leven klaarblijkelijk onder een van deze twee verderfelijke dwalingen, of dat men kan in de hemel komen, of ingaan in Gods Koninkrijk, zonder te worden wedergeboren, rechtstreeks tegen het gezegde van onze Zaligmaker, Joh. 3: 6; of dat men kan wedergeboren zijn en nochtans blijven leven in zonde, recht aan tegen het gezegde, 1 Joh. 3: 9.

Derde boek

Hoofdstuk 2.

Werken van de Heilige Geest, voorbereidend tot wedergeboorte

1. Verscheidene zaken, voorbereidend tot het werk van de bekering.
2. Stoffelijke en vormende gestaltenissen, met haar onderscheid.
3. Zaken in de macht van onze natuurlijke vermogens, worden van ons geëist als plichten.
4. Idem
5. Inwendige geestelijke uitwerksels in van de mensen ziel, door Gods Woord gewrocht.
6. Idem
7. Verlichting. Overtuiging van zonde. Gevolgen daarvan.
8. Deze dingen verscheiden geleerd.
9. Kracht van het Woord, en uitwerking van de Geest onderscheiden.
10. Onderwerp van dit werk; gemoed, genegenheden en geweten.
11. Natuur van dit gehele werk, en verschil van zaligmakende bekering, verder verklaard.
12. Idem
13. Idem

§ 1. Aan het werk van wedergeboorte zelf, volstrekt aangemerkt, ***gaan doorgaans vooraf enige voor en toebereidende werken of werkingen in en op des mensen ziel, daartoe leidende.*** *Toch bestaat de wedergeboorte in dezelve niet, en kan van dezelve niet worden afgeleid.*
Dit is zakelijk de stelling van de afgezondenen van de kerk van Engeland op de kerkvergadering van Dordrecht, van welke twee bisschoppen stierven en de anderen kerkelijke ambten bezaten. Ik meld dit, opdat zij, die deze dingen verachten, zouden overwegen wier as zij vertrappen en bespotten.
Zonder twijfel mag men, op billijke gronden, van hun oordeel en gevoelens verschillen, maar dit te doen, met hen te beschuldigen van dwaasheid, en hetgeen zij geloofden en leerden, te verachten, te beschimpen en te bespotten, betaamt alleen een geslacht van nieuw genaamde godgeleerden onder ons.
Doch ter zake; ik spreek in deze stelling alleen van volwassenen, die niet bekeerd zijn, eer zij hebben gebruik gemaakt van de middelen tot genade, in en door hun eigen rede en verstand; en de voorbereidingen die ik beoog, zijn dat alleen stoffelijk; niet behelzende genade van dezelfde natuur, als de wedergeboorte zelf. een stoffelijke voorbereiding schikt en maakt enigszins zijn onderwerp bekwaam om te ontvangen iets dat er aan zal worden meegedeeld, bijgevoegd of ingestort, als zijn vorm. Dus is hout, door droogte en welgesteldheid bekwaam en gereed om vuur te vatten, of te verbranden. een vormende gestaltenis is, waar een trap van dezelfde soort bet onderwerp schikt tot verdere trappen. Gelijk het morgenlicht, dat van dezelfde soort is, de lucht schikt om te ontvangen het volle licht van de zon. De eerste erkennen wij hier, niet de tweede. Dus wordt in natuurlijke voortteling de stof op verscheidene wijzen geschikt, eer de vorm wordt ingevoerd. Adams lichaam werd gevormd eer de redelijke ziel er in geademd

werd; en Ezechiëls beenderen kwamen tot elkaar met gerucht en beving, eer des levens adem in hen kwam.

§ 2. Ik beoog hier dit voorbereidend werk, omdat ik het in het vervolg uitvoeriger moet behandelen, alleen hoofdzakelijk te melden in de volgende zaken.

§ 3. Sommige zaken worden van ons als *plichten* geëist tot onze wedergeboorte, die zo zijn in de macht van onze natuurlijke vermogens, dat alleen verdorven vooroordelen, en hardnekkigheid in het zondigen, mensen er van terughouden. Deze kunnen wij brengen tot twee hoofden.

1. *Uitwendig bijwonen van de verkondiging van Gods Woord, en van de andere uitwendige middelen tot genade daarbij gevoegd, of in het Woord ingesteld.* Geloof komt door horen, en horen door Gods Woord, Rom. 10: 17, dat is, Gods Woord te horen, is het gewone middel om in der mensen ziel geloof voort te brengen. Dit wordt geëist van allen, tot wie het Evangelie komt, en dit kunnen zij van zelf doen, zowel als enige andere natuurlijke of burgerlijke daad. Doet men dit niet, veracht men het Woord van ver, ja, doet men het niet met vlijt en keuze, het spruit enkel uit trage verwaarlozing van geestelijke dingen, vleselijke zorgeloosheid en verachting van God, die men zal verantwoorden.
2. *Naarstige oplettendheid van het gemoed, in het betrachten van de middelen tot genade, om te verstaan en aan te nemen de geopenbaarde en aangeduide zaken, als Gods mening en wil.* Tot dit einde heeft God mensen hun rede en verstand gegeven om die te gebruiken en te oefenen aangaande hun plicht voor Hem, volgens de openbaring van zijn mening en wil. Tot dit einde vermaant Hij hen, te gedenken dat zij mensen zijn, en tot Hem te keren. En hierin is niets, als hetgeen staat in de vrijheid en macht van de redelijke vermogens van onze ziel, bijgestaan van de algemene hulp, die God allen mensen in het algemeen geeft. Grote voordelen kunnen worden en worden dagelijks hierdoor verkregen. Mensen, die naarstig te werk stellen hun redelijke vermogens in en omtrent geestelijke dingen, als uitwendig geopenbaard in Gods Woord, en zijn verkondiging, verkrijgen daardoor veeltijds grote voordelen, en overtreffen huns gelijken in andere dingen; gelijk Paulus aan Gamaliëls voeten opgebracht. Wilde men maar zo gezet en vlijtig najagen de kennis van geestelijke dingen, als geopenbaard op een wijze die met onze vermogens en verstand overeenkomt; gelijk men poogt ervaren te worden in handwerken, wetenschappen en kunsten van dit leven, het zou met velen geheel anders zijn als nu. Verzuim hierin is ook de vrucht van aardsgezindheid, geestelijke luiheid, liefde tot zonde en verachten van God, alle vrijwillige gestalten en werkingen van des mensen gemoed.

§ 4. Deze dingen worden van ons geëist tot onze wedergeboorte, en het ligt in de macht van onze wil die op te volgen; merk op dienaangaande.

(1) Dat het verzuimen en niet doen ervan, de grote gelegenheid en oorzaak geeft tot eeuwig verderf van de meeste mensen, aan of onder wie het Evangelie verkondigd wordt. Dit is de veroordeling, dat het licht in de wereld gekomen is, en de mensen beminden de duisternis meer dan het licht, omdat hun daden boos zijn, Joh. 3: 19. De meeste mensen weten wel, dat zij in deze zo weinig doen wat zij kunnen, als wat zij moesten. Geen voorwendsels van onmacht en zwakheid gelden hier. Zij weten en zullen hiernamaals moeten belijden, dat hun eigen verfoeilijke luiheid, wereldliefde en zonde, hen heeft afgewend van naarstig waar te nemen de middelen tot bekering,

en hun gemoed deswegens vlijtig te oefenen. Klachten hierover tegen zichzelf, zullen uitmaken een groot deel van hun laatste bitter geroep.

(2) In het naarstigste gebruik van uitwendige middelen, kunnen mensen uit zichzelf niet komen tot wedergeboorte, of waarachtige bekering tot God, zonder eigenlijk, krachtdadig, inwendig werk van de Heilige Geest van de genade op hun gehele ziel. Dit is het zakelijke, dat wij in het vervolg uitvoerig moeten verhandelen, waarom wij het hier voorbijgaan.

(3) Doorgaans ontmoet God in het krachtige meedelen van Zijn genade, hen, die de uitwendig middelen vlijtig waarnemen; ik zeg *doorgaans,* in vergelijking van de verachters en verzuimers ervan; soms waarlijk gaat God, als het ware, buiten de weg, om te ontmoeten en tot Zichzelf thuis te brengen een vervolgde Saulus, hem aannemende en afroepende van een openbare levensloop van zonde en weerspannigheid. Maar doorgaans deelt Hij zijn bijzondere eigenlijke genade uit onder hen, die de gemene middelen tot dezelve waarnemen. Want daardoor wil God zijn Woord verheerlijken, en tonen zijn goedkeuren van onze gehoorzaamheid aan zijn bevelen en inzettingen.

§ 5.
In en op van de mensen ziel worden gewerkt enige inwendige geestelijke uitwerksels, van welke het verkondigde Woord de onmiddellijke werktuigelijke oorzaak is, die gewoonlijk het werk van wedergeboorte of ware bekering tot God voorgaan.
Die te brengen zijn tot drie hoofdzaken.

1. Verlichting.
2. Overtuiging.
3. Hervorming.

De eerste behoort alleen tot het gemoed de tweede tot het gemoed, geweten en genegenheden de derde tot het leven en de wandel.

§ 6. De eerste is ***verlichting,*** van welker natuur en oorzaken wij in het vervolg onderscheiden moeten handelen; nu merken wij ze alleen aan als doorgaans de wedergeboorte voorafgaande, en stoffelijk het gemoed schikkende tot dezelve. Onder deze naam van verlichting bevatten wij al het licht, dat wij door enig middel verkrijgen, of al de kennis die wij hebben van, of aangaande geestelijke bovennatuurlijke geopenbaarde zaken En hiervan zijn drie trappen.

(1) Hetgeen enkel spruit uit vlijtig tewerkstellen van de redelijke vermogens van onze ziel om te weten, te bemerken en te verstaan de leerstukken van de waarheid, gelijk ze ons zijn geopenbaard. Want hierdoor kan worden verkregen veel kennis van Goddelijke waarheden, die anderen door onachtzaamheid, luiheid en hoogmoed missen. Deze kennis, die ik breng tot verlichting, is een licht, de aangeboren bevattingen van des mensen gemoed bijgevoegd, en die in zichzelf te bovengaande; omdat het betreft dingen, die des mensen hart nooit van zichzelf kan opgeven, maar welker kennis wordt medegedeeld door openbaring, 1 Kor. 2: 9-11. De reden, waarom zo weinigen zich oefenen tot verkrijging van deze kennis, volgens hun bekwaamheden, is om de vijandschap die het vleselijke gemoed van alle mensen van nature heeft tegen de geopenbaarde zaken zelf. Ik bevat onder deze trap alle kennis van geestelijke dingen, die enkel natuurlijk is.

(2) Er is een verlichting, die een eigenlijk gewrocht is van de Heilige Geest, door Gods Woord op der mensen gemoed. Ten aanzien hiervan worden mensen, die geheel van God afvallen en eeuwig verloren gaan, gezegd *eens te zijn verlicht geweest,* Hebr. 6:4. Dit licht raakt op verscheiden wijzen het gemoed, en voegt veel bij het enkel

natuurlijke, of verkrijgbare door het enkele oefenen van onze natuurlijke vermogens.

§ 7.

A. Want het voegt erbij *klaarheid,* makende de begrepen zaken in het gemoed klaarder en duidelijker. Hierom worden mensen er mee begaafd, gezegd *de weg der gerechtigheid te kennen,* 2 Petrus 2: 2. Klaar en onderscheiden te bevatten de Evangelieleer als de weg van de gerechtigheid. Zij kennen ze niet enkel of bloot als waar, maar als een weg van gerechtigheid; dat is, de weg van Gods rechtvaardigheid, daarin geopenbaard van geloof tot geloof, Rom. 1: 17. En de weg van rechtvaardigheid voor zondaars in Gods ogen, Rom. 10:3, 4.
B. Het voegt er bij *groter toestemmen van de waarheid* van de geopenbaarde zaken, als enkel natuurlijke rede kan voortbrengen. Hierom worden deze dus verlichten dikwerf gezegd te geloven; hun geloof alleen zijnde het blote toestemmen van hun gemoed aan de waarheid, hen geopenbaard. Dit wordt dus gezegd van Simon de tovenaar, Hand. 8: 13, en van verscheidene Joden, Joh. 2: 23, 24 en 12: 42.
C. Het voegt er bij enige soort van *voorbijvliegende blijdschap.* Deze ontvangen het Woord met vreugde, en hebben nochtans geen wortel in zichzelf, Lukas 8: 13. Zij verheugen zich in het licht ervan, ten minste voor een tijd, Joh. 5:35. Mensen dus verlicht, worden op verscheiden wijzen door het Woord geraakt, gelijk zij niet worden, welker natuurlijke vermogens niet geestelijk zijn aangezet.
D. Het voegt er nog dikwerf bij *gaven,* waarvan dit geestelijke licht is als het ware de algemene stof, die in de oefening wordt gevormd en geschikt op vele wijzen. Deze soort van geestelijk licht, het uitwerksel van deze verlichting, is het onderwerp, en bevat in zich het wezen van alle geestelijke gaven. 't Is een soort van gave, wanneer voortgebracht en geoefend op de een wijze, of in de een soort van plicht; een andere, op een andere wijs. En daar het wordt voortgezet tot gaven, hetwelk voornamelijk geschiedt door oefening, daar zet het het gemoed wonderbaar aan, en verhoogt zijn bevattingen in en van geestelijke dingen. Aangaande deze trap van verlichting, zeg ik:
   - Dat ze niet is wedergeboorte, dat die daarin niet bestaat, noch daarop noodzakelijk of onfeilbaar volgt. Een derde trap is daartoe nodig, die wij in het vervolg zullen aanwijzen. Velen kunnen dus verlicht, en nimmer bekeerd worden.
   - Dat ze in orde van de natuur de volle en ware bekering tot God voorafgaat, en stoffelijk daartoe voorbereidt en schikt. Want zaligmakende genade komt in de ziel door licht. Zijnde dan een gave van God, is het aller mensen plicht te grijpen naar deel er aan, al verwaarlozen dit zeer velen.

§ 8. Ten tweede. ***Overtuiging van zonde is*** nog een gewrocht van het verkondigen van het Woord, ware bekering tot God voorafgaande.
Deze beschrijft Paulus in het gemeen, 1 Kor. 14:24, 25: *Zo gij profeteert, en een die niet gelooft komt in, die wordt van allen overtuigd; en dus worden de geheimen van zijn hart openbaar gemaakt, en dus neervallende op zijn aangezicht, zal hij God aanbidden.* Zij sluit in, of gaat gepaard met verscheidene zaken.

1. Een ontrustend gevoel van de schuld van de zonde, ten opzichte van Gods wet, zijn bedreigingen en toekomende oordelen. Zaken, tevoren klein geacht en bespot, worden de ziel nu een last en gedurige ontrusting. Dwazen drijven de spot met zonde zij verdraaien hun wegen, en snuiven de wind op gelijk een woudezel; maar in hun maand, wanneer overtuiging hen bezwaart, kan men hen vinden. Der mensen

gemoed wordt hierdoor op verscheidene wijzen aangedaan met vrezen en angst in verscheidene trappen, volgens de indruksels, die Gods Woord op hen maakt. Deze trappen worden niet voorgeschreven als noodzakelijke plichten voor mensen onder overtuiging, maar alleen beschreven, gelijk zij doorgaans gebeuren, tot troost en bestier van die het aangaat. Gelijk iemand onderwezen wordende, hoe hij zich in een reis op zee moet gedragen, gezegd wordt, waar hij zal ontmoeten rotsen en zanden, stormen en tegenwinden, waar hij moet voorzichtig zijn, en gevaar zal lopen. Hem wordt niet als zijn plicht voorgeschreven tot die rotsen en stormen te gaan, maar hij wordt onderwezen hoe ze te ontwijken waar hij ze ontmoet, gelijk hij zal, omdat ze in de rechten weg liggen.

2. Droefheid of smart over bedreven zonden, omdat ze zijn voorbij en onherdoenlijk, dat de eigenlijke reden is van deze veroordelende droefheid. Deze noemt de Schrift *droefheid van de wereld,* 2 Kor. 7: 10. Godgeleerden noemen ze doorgaans *wettische droefheid,* als die tezamen gevoegd met het gemelde gevoel van de schuld van de zonde, de mensen brengt *tot dienstbaarheid onder vrees,* Rom. 8: 15. 3.
3. Verootmoediging over zonde; hetwelk is de oefening of het werken van droefheid en vrees in uitwendige daden van belijdenis, vasten, bidden en van de gelijke. Dit is de ware natuur van *wettische verootmoediging,* 1 Kon. 21:29. 4. Tenzij deze dingen de ziel verslinden door wanhoop, wordt zij zeker vol gedachten, begeerten, onderzoek en uitvindsels tot verlossing uit de staat en toestand, waarin zij is; gelijk Hand. 2: 37 en 16: 30.

Hierop volgt, ten derde, dikwijls ***grote hervorming van leven*** en verandering in genegenheden; gelijk Matth. 13: 20, 2 Petrus 2:20, Matth. 12:43.

§ 9. Al deze dingen kunnen worden gewrocht in der mensen gemoed, door de verkondiging van het Woord, ***en evenwel het werk van de wedergeboorte nooit in hen worden voltooid. Ja, al zijn ze op zichzelf goed, en vruchten van Gods goedheid ten onzent, zij kunnen niet alleen verloren worden ten aanzien van alle geestelijk voordeel, maar worden misbruikt tot onze grote schade.***
Dit geschiedt enkel door onze eigen zonden, waardoor wij nieuwe schuld op onze ziel laden en doorgaans langs een van deze drie wegen.

1. Sommigen zijn geenszins zorgvuldig of wijs, om dit licht en overtuiging aan te leggen, tot het einde waartoe het strekt en leidt. Zijn boodschap is van de mensen gemoed om te wenden, af te rukken van zelfvertrouwen en te wijzen op Christus. Waar men hierop geen acht geeft, waar men dit licht niet gebruikt en aanlegt tot verkrijging van dit einde, daar verdooft en vermindert het ongemerkt, en gaat uit.
2. In sommigen wordt het uitgeblust door de kracht en het geweld van hun begeerlijkheden, liefde tot zonde en macht van de verzoeking. Het wordt dagelijks weggezondigd en laat de ziel, tienmaal erger als het haar vond.
3. Sommigen rusten in deze dingen, alsof ze behelsden Gods gehele werk ten onzent, en hen bestierden in al de plichten van hen geëist. Dit is de staat van velen, daar zij hun macht ten laatste uitstrekken tot een merkelijke hervorming van leven en het waarnemen van godsdienstplichten. Doch dit geschiedt, als gezegd is, door het misbruik, dat der mensen vleselijk gemoed, zijn vijandschap tegen God behoudende, van deze dingen maakt. In hun eigen natuur zijn ze goed, nuttig en stoffelijke voorbereidingen tot wedergeboorte, het gemoed schikkende tot het ontvangen van Gods genade.

§ 10. De leer dienaangaande hebben vele geleerde en getrouwe Evangeliedienaars op verscheidene wijzen behandeld onderscheiden en toegepast. Zij voegden bij het licht, dat Gods onfeilbaar woord der waarheid hun in deze gaf, de ondervindingen die zij hadden opgemerkt in hun eigen harten en in het gewetens van anderen, met wie zij hadden omgegaan, die met het Woord overeenkwamen. En in het verkondigen van deze waarheid, volgens de mate van de gave van Christus genade, bij hen verscheiden ontvangen, was hun dienst nuttig en vruchtbaar in de wereld, ter bekering van velen tot God.
Maar wij beleven en zien, dat men al deze dingen afschaft, verwerpt, en dat sommigen daartoe inslaan een weg, zo vreemd en ongerijmd, als het afschaffen zelf. Want zij willen niet eens weerleggen door schrift of rede, hetgeen zedige mensen dienaangaande hebben geleerd, of voorgedragen of zelfs bewijzen door, of uit de Schrift, wat het werk van de wedergeboorte is, en wat zijn oorzaken en vruchten zijn. Deze en dergelijke wegen gehouden van allen, die geestelijke dingen verhandeld hebben van het eerste Christendom af, verachten en verwerpen zij. Maar zij werpen op de zaken zelf schrikkelijke smaad en verachting, in woorden met voordacht opgestapeld, om ze te doen versmaden van mensen, die noch zichzelf, noch het Evangelie kennen. Die ze leren, noemt men uitzinnig en ongeletterd, die ze aannemen bijgelovig, hersenloos en eigenzinnig. Alle overtuiging, gevoel van en droefheid over zonde, alle vrees voor de vloek en de straf die de zonde verdient, alle gemoedsberoering en benauwdheid uit deze hoofde, scheldt men voor dwaze inbeeldingen, uitwerksels van lichaamskwalen en ongesteldheden, geestdrijvers denkbeelden, spruitende uit ontstelde hersenen en vreemde verkeerde luimen en neigingen. Men zegt ook ditzelfde, of dergelijke van alle geestelijke verlatingen, vreugden en verkwikkingen; en men brandmerkt de gehele leer dienaangaande met nieuwigheid, en wenst, dat ze schielijk uit de wereld verdwijnt. In onze dagen zien wij dus het Evangelie bespotten en verachten, waarvan andere tijden en plaatsen misschien geen ondervinding hebben.
Want sommigen van de ouden hebben dit alles overvloedig geleerd in hun uitleggingen van de schriftuurplaatsen die ze uitdrukken, bijzonder Augustinus, die ze moest en kon naspeuren; ja, de leer dienaangaande is grotendeels behouden in de Roomse kerk zelf. Alleen vermoeien die uitleggingen sommigen onder ons, die niet machtig de beginselen en grondvesten, waarop ze gebouwd staan, om te wroeten, of ze door Schriftuur of rede te wederleggen, zich begeven tot dit schelden en lasteren. En alsof hun niet genoeg was openlijk uit te roepen hun onkunde, en het persoonlijk ontberen van deze dingen, die onafscheidbaar vergezellen de overtuiging van zonde, gerechtigheid en oordeel, om welke te werken in allen die geloven zullen, onze Heere Jezus Christus beloofd heeft de Heilige Geest te zullen zenden, maken zij het verachten ervan in anderen, een voornaam uitwerksel van de godsdienst, die zij belijden. Evenwel, Gods grondvest staat vast; God kent de Zijnen. Doch wij keren tot ons voornemen.

§ 11. Al de zaken gemeld als werktuigen, gewrocht door Gods Woord, zijn uitwerksels van de kracht van Gods Geest. Het Woord zelf, van de mensen gemoed bloot voorgehouden, zal hen zo niet raken. Wij behoeven dit maar te bevestigen met de verkondiging, en haar vruchten op de meeste mensen, van de profeten oudtijds, Jes. 49: 4, Jer. 15: 10, Ezech. 33: 31, 32, van Jezus Christus zelf, Joh. 8:59, en van de apostelen, Hand. 13:41, 45, 46. Hierom zijn de Joden, die de letter van het Oude Testament hebben, zonder de bedeling van de Geest, tot deze dag zo blind, verhard en stijfzinnig, als enig volk in de wereld, dat het geheel niet heeft. Velen, ook onder ons, zitten al hun dagen onder de verkondiging van het Woord, zonder enige van deze uitwerksels op hen, daar anderen hunner medehoorders waarlijk worden geraakt, overtuigd en bekeerd.

Alleen dan de bedeling van de Geest in en door het Woord, brengt voort alle of enige van deze vruchten op der mensen gemoed. Hij is de bron van alle verlichting. Hierom worden verlichten gezegd, *de Heilige Geest deelachtig te zijn,* Hebr. 6: 4. Onze Zaligmaker belooft ook de Heilige Geest, om de wereld te overtuigen van zonde, Joh. 16: 8, wel ziende in die plaats op één soort van zonde; maar echter genoeg tonende de algemene regel, dat alle overtuiging van zonde is van en door de Geest. Geen wonder dan, dat mensen zorgeloos in hun zonden leven, die het licht, dat de Heilige Geest geeft, en de overtuiging die Hij werkt, ten spot en smaad maken.

§ 12. *Maar hoe kan men dit werk toeschrijven aan des Heilige Geestes uitwerkende kracht, daar men toestemt, dat dit alles kan worden gewerkt op der mensen gemoed en ziel, zonder Gods zaligmakende genade hoe kan de Geest de auteur zijn van zo'n werk; beoogt Hij dan maar een zwak en onvolkomen werk op van de mens hart, of staakt en verlaat Hij Zzijn ondernomen genadewerk voor hen, als niet machtig het uit te voeren?*
Antwoord.

1. In vele, misschien in de meeste aldus geraakten, volgt daarop ware bekering tot God; de Heilige Geest door deze voorbereidsels, de weg banende tot het brengen van het nieuwe geestelijke leven in de ziel. Dus behoren zij tot een werk in zijn soort volkomen.
2. Daar ze feilen, en de zaak waartoe zij in haar natuur strekken, niet bereiken, geschiedt dat, niet uit zwakheid en onvolmaaktheid in zichzelf, maar door zonden in hen, in wie ze gewrocht worden. Bijvoorbeeld, gemene verlichting en overtuiging van zonde, strekken in haar natuur tot oprechte bekering, op dezelfde wijze als de wet dient om tot Christus te brengen. Daar dit einde niet wordt bereikt, komt het altoos door tussenkomst van een daad van moedwilligheid en halsstarrigheid in die verlichten en overtuigden. Zij leggen het ontvangen niet oprecht tot voordeel aan, en bezwijken niet enkel uit gebrek van kracht om voort te gaan, maar door een vrije daad van hun eigen wil, weigeren zij de genade, hun verder in het Evangelie aangeboden. Deze wil en zijn dadelijk weerstaan van des Geestes werk, belieft God in sommigen weg te nemen; wanneer en waar die wordt weggenomen, is het oppermachtige genade; waar ze blijft, werkt daarin van de mens zonde en schuld want hiertoe wordt maar vereist vrijwilligheid; wil en niet macht geeft rechtheid of overdwarsheid aan zedelijke daden.
3. De Heilige Geest werkt in zijn gehele werk, als reeds getoond is, vrijwillig, wat, wanneer en hoe Hij wil. Opdat Zijn werkingen Hem betamen, worden tot dezelve maar vereist deze twee zaken:
   a. Dat ze in zichzelf goed en heilig zijn.
   b. Dat ze zijn krachtdadig tot bereiking van haar bij Hem beoogde einde. Dat Hij altijd met dezelve zou beogen het hoogste einde, waartoe zij zedelijk strekken kunnen, schoon zij het metterdaad niet uitwerken, wordt niet vereist. En deze dingen zijn te vinden in deze werkingen van de Heilige Geest. Zij zijn in haar eigen natuur goed en heilig; zo is verlichting, overtuiging en droefheid over zonde, met daarop volgende verandering van hartstochten en verbetering van leven.

§ 13. Hetgeen Hij werkt in zulken, volbrengt metterdaad en onfeilbaar het beoogde einde, dat enkel is mensen te verlichten, te overtuigen, te verootmoedigen en verbeteren; daarin feilt Hij geenszins. Hem behaagt in deze gebruik te maken van de wet, en door dezelve de ziel te brengen tot zo'n dienstbaarheid, dat zij worde opgewekt om te zoeken naar verlossing. Hierom wordt Hij naar die daad genoemd *de Geest van dienstbaarheid*

tot vrees, Rom. 8: 15. Dit werk maakt uit de derde soort van aarde, in Christus' gelijkenis van de zaaier: zij ontvangt het zaad, en het schijnt uit te spruiten, tot het door de zorg van de wereld, verzoekingen en voorvallen van dit leven wordt verstikt en verdorven, Matth. 13: 22. En omdat dit dikwerf grote schijn en gelijkenis heeft met wedergeboorte zelf of ware bekering tot God, zodat noch wereld, noch kerk het kunnen onderscheiden, hebben alle belijders van het Evangelie groot belang, om naarstig te onderzoeken of zij in hun eigen ziel deelachtig zijn enig ander werk van Gods Geest of niet. Want al is dit een goed werk en dienstig tot wedergeboorte, die niet meer verkrijgt en niet verder komt, gaat eeuwig verloren. Vele mensen bedriegen zich in deze waarlijk en spreken vrede tot hun ziel, op de uitwerksels van dit werk, waardoor het niet alleen, gelijk altoos voor alle mensen niet genoeg is om hen te zaligen, maar waardoor het wordt een middel tot hun tegenwoordige geruststelling en verderf voor het toekomende. Ik zal daarom pogen aan te wijzen, wat dit werk, in al zijn delen samengevoegd en ten beste aangelegd, niet alles kan uitwerken; of mensen zelf wilden oordelen, hoe het dienaangaande in hun ziel staat.

§ 15.
1. Wij hebben al de uitwerksels van dit werk geplaatst in het verstand, het geweten, de genegenheden en omgang. Hieruit volgt, niettegenstaande alles wat er van is, of kan worden gezegd, dat *de wil* niet metterdaad is veranderd, of inwendig vernieuwd door hetzelve. De wil nu is het heersende regelende zielsvermogen, gelijk het verstand het leidende en onderrichtende. Zolang de wil onveranderd blijft, onvernieuwd, blijft de kracht en heerschappij van de zonde in de ziel, wel ontrust, maar niet verbroken. Wel worden in deze staat de daden van de wil dikwerf berispt en tegengesproken door het licht van het verstand en nadenkingen van het geweten, zodat de wil niet zo vrij, gerust en onbedwongen de zonde kan bedrijven als naar gewoonte; zijn felheid en woede, in het lopen tot de zonde, gelijk het paard tot de strijd, zijn aanlopen tegen God, en de dikke platen van zijn schild, kan worden getemd en weerhouden door de doornenhagen, die hij in zijn weg vindt gezet, en door de vuistslagen van licht en overtuiging van binnen. Zijn vermaak en gretigheid in het zondigen kan worden gestild en bedwongen door het veelvuldige voorhouden van des Heeren schrik aan de ene, en het vermaak van eeuwige rust aan de andere zijde; maar evenwel ter zijde zettende alle inzichten voor zijn eigen grondbeginsel uitheems, blijft de neiging en overbuiging van de wil zelf, steeds en gedurig tot zonde en boosheid. De wil van zondigen kan worden bedwongen door duizend inzichten, door licht en overtuiging voortgebracht, maar niet geheel weggenomen. Dit ontdekt zich, waar de allereerste bewegingen van de ziel tot zondige voorwerpen gevoelig behagen, tot zij worden weersproken door licht en vrees. Dit bewijst een onvernieuwde wil, zo het aanhoudend en algemeen is.

§ 16. 2. De uitwerksels van dit werk op *het verstand,* het eerste onderwerp, dat er van aangedaan wordt, gaan zover niet, dat zij er aan geven vermaak, welgevallen en genoegen in de levende geestelijke natuur, en voortreffelijkheden van de zaken eraan geopenbaard. De ware natuur van zaligmakende verlichting bestaat in, dat ze het verstand geeft zulk een lijnrecht opmerkend inzicht en vooruitzicht in geestelijke dingen, dat die in haar eigen geestelijke natuur het behagen, vergenoegen en aangenaam zijn. Zodat het in haar gedaante veranderd wordt, in de vorm ervan overgegoten, en er in berust, Rom. 6: 17 en 12: 2, 1 Kor. 2: 13, 14, 2 Kor. 3: 18 en 4: 6. Zover gaat het werk, waarvan wij gesproken hebben niet. Want al worden geestelijke dingen daardoor enigszins ontdekt aan het verstand, dat vindt in dezelve geen onmiddellijke lijnrechte geestelijke uitnemendheid, maar enkel ten aanzien van enige weldaad of voordeel, die

door middel van dezelve te verkrijgen is. Het geeft niet zo'n geestelijk inzicht in de verborgenheid van Gods genade door Jezus Christus, genoemd Gods heerlijkheid, schijnende in het aangezicht van Christus, 2 Kor. 4:6, dat de ziel in haar eerste lijnrecht gezicht daarvan, zich over hetgeen zij in zichzelf is, verwondert, zich onder dezelve vermaakt, die goedkeurt, en er in vindt geestelijke troost en verkwikking. Het deelt enkel mee zo'n licht en kennis, dat die genade iemand kan welgevallen in haar uitwerksels, als een weg van ontferming en zaligheid.

§ 17. 3. Dit werk strekt zich uit tot *het geweten;* nochtans reinigt het 't geweten niet van dode werken, om de levende god te dienen; dat is het uitwerksel van het dadelijke leggen van Christus' bloed op onze ziel door het geloof, Hebr. 9: 14. Dit werk doet aan het geweten twee zaken.

(1) Het maakt het gereder, vaardiger, scherper, in het bestraffen en veroordelen van alle zonden als tevoren. Zonden te veroordelen volgens zijn licht en leiding, is natuurlijk, en onafscheidbaar aan 's mensen geweten. Maar zijn gereedheid en bekwaamheid, om deze veroordelende macht te oefenen, kan door gewoonte en aanhoudend zondigen in deze wereld, op verscheidene wijzen verzwakt en verhinderd worden. Doch wanneer het geweten wordt gebracht onder de macht van dit werk, en zijn bestierend licht vermeerderd, waardoor het meer ziet van het kwaad van de zonde als tevoren, en zijn acht geven op zichzelf wordt gescherpt en aangezet, is het gereder en levendiger in zijn oordeel en afkeurende macht te vertonen als tevoren.

(2) Het geweten wordt hierdoor geholpen en bestuurd, om in de zonde vele dingen te veroordelen, die het tevoren goedkeurde. Want zijn oordelende macht staat steeds gelijk met zijn licht. En daardoor worden dan vele dingen ontdekt zondig te zijn, die de blote natuurkaars tevoren zo niet aanwees. Nochtans met dit alles wordt het geweten niet gereinigd van dode werken; dat is, het geweten verkrijgt hierdoor niet zo'n verfoeiing van zonde om de zonde zelf, dat het de ziel gedurig bestiert tot gebruikmaking van Christus' bloed, tot haar reiniging en uitzuivering. Het geweten vergenoegt zich met alles te houden in oproer, wanorde en verwarring, door zijn gedurig veroordelen van zonde en zondaars.

§ 18. 4. Dit werk raakt in grote mate *de hartstochten;* wij hebben dit getoond in de vrees, droefheid en vermaak aangaande geestelijke dingen, die daardoor worden opgewekt en gaande gemaakt. Nochtans schiet het te kort in door te werken op de hartstochten zelfs, in twee zaken.

- Het vestigt ze niet.
- Het vervult ze niet.

1. Wordt vereist dat onze hartstochten gevestigd zijn op hemelse en geestelijke dingen, en ware genade werkt dit uit. Kol. 3: 1, 2, *Indien gij met Christus opgewekt bent, zoekt de dingen die boven zijn, waar Christus zit aan Gods rechterhand.* Zet uw genegenheden op dingen die boven zijn. De vreugde, vrees, hoop, droefheid aangaande geestelijke en eeuwige dingen, die ons gemeld werk voortbrengt, zijn voorbijgaande, onzeker, onbestendig, niet alleen in trap, maar in het wezen zelf. Zij zijn soms gelijk een overvloeiende rivier, men moet ze bij alle gelegenheden uitgieten. Soms zijn ze gelijk wateren die feilen, men geeft geen droppel uit. Soms zijn ze heet, soms koud soms op, soms neerwaarts; soms geheel hemel, soms geheel wereld, zonder mate, zonder bestendigheid.

Maar ware genade vestigt de genegenheden op hemelse dingen. In de trappen van haar oefening kan zijn en is grote verscheidenheid, naar zij worden opgewekt, geholpen,

ondersteund door genade en haar middelen of opgestopt, en verhinderd door tussenkomst van verzoekingen en afleidingen. Maar de bestendige trek en neiging van vernieuwde genegenheden, is tot geestelijke dingen, gelijk de Schrift overal getuigt, en de ondervinding bevestigt.

2. Het voorgemelde werk *vervult de genegenheden niet;* hoe het ook mag dienen om ze in te nemen en te stillen. Het komt, gelijk vele vreemdelingen tot een herberg, die wel schijnen het gehele huis in te nemen, maar die nochtans het huisgezin niet buiten stoten. Licht en overtuiging komen met al hun gevolg in het gemoed en de genegenheden, als wilden zij die vervullen en alleen bezitten maar zij laten met dat alles de stille vertrekken van het huis over aan wereld, zonde en zichzelf; zij werpen die niet uit de genegenheden, en vervullen haar plaatsen niet met geestelijke dingen. Maar zaligmakende genade vervult de genegenheden met geestelijke dingen, verzadigt de ziel met geestelijke liefde, vreugde en vermaak, en maakt al de andere hartstochten werkzaam op haar eigen voorwerp. Zij ontzegt niet alle plaats aan andere zaken, nabestaande, bezittingen, genietingen, enkel als natuurlijk, en ondergeschikt aan God en geestelijke dingen; maar willen, die vleselijk zijn, wanorde aanbrengen, of overheersen, zij werpt ze uit.

§ 19. 5. Dit werk gaat soms ver *in hervorming van leven en omgang,* zodat het daarin wil uitdrukken de gehele gedaante van Godzaligheid. Doch het is ook hierin onderhevig aan drieërlei gebrek en onvolmaaktheid. Want:

1. Het kan bestaan met en toelaten woedende en heersende zonden van onkunde. Het besturende licht in dit werk niet leidende tot het verfoeien van alle zonde als zonde, niet tot het najagen van heiligheid, in het oogmerk om Christus algemeen gelijkvormig te zijn, maar wordende opgezameld uit dit en dat bijzonder gebod, ziet dikwerf grote zonden over het hoofd. Dus deed het vervolging in Paulus voor zijn bekering; en dus laat het toe, haat en vervolgingslust in velen tot deze dag; andere zonden van dergelijke natuur kunnen ook zijn uiterste onderzoek ontduiken, tot verderf van de ziel.
2. Zijn hervormen van de levenswijze is zelden algemeen in alle bekende zonden, tenzij voor een tijd, zolang de ziel eigengerechtigheid hevig najaagt. Paulus had zich in die toestand zo weerhouden, dat hij, volgens de wet onberispelijk was; en de jongeling dacht al de geboden te hebben onderhouden, van zijn Jeugd aan. Maar dit oogmerk voorbijgaande, niettegenstaande het uiterste dat dit werk kan bereiken, zo haast de kracht van zijn eerste indruksels begint af te nemen, zal de begeerlijkheid zich langs enige opengehouden weg ontdekken en uitgeven, waarvan reeds veel is gesproken.
3. De wandel en omgang van mensen, die leven en blijven onder de macht van dit blote werk, is zeker verdwijnend en afnemend, koelheid, traagheid, verzuim, wereldliefde, vleselijke wijsheid en zorgeloosheid winnen op hen dadelijk veld. En al zijn zij door langdurige onthouding van openbare wellustige zonden, en het vaststellen van eigendom aan het daartegenover staande, aan dezelve niet overgegeven, zij worden door het verslappen van de kracht van hun overtuigingen, en doordat de zonde op hen veld wint, wandelende en pratende geraamten in Gods dienst, droge, sappeloze, nutteloze wereldlingen.
   Maar waar de ziel is ingelegd met ware zaligmakende genade, is zij in een staat van steeds te groeien. Zulk een gaat van kracht tot kracht, van genade tot genade, van heerlijkheid tot heerlijkheid, en is zelfs in grijzen ouderdom vet en groen. Wij kunnen door deze dingen leren onderscheiden in onszelf het gemelde

voorbereidende werk, van het werk van de waarachtige zaligmakende bekering tot God. Dit zijn enige hoofdzaken van de werkingen van de Heilige Geest op van de mensen gemoed, die veeltijds zijn voorbereidend tot ware bekering tot God; en soms verzwaart het verachten en verwerpen ervan in grote mate de zonde en ellende van hen, in wie zij gewrocht werden.

§ 20. Deze dingen in de Schrift klaar voorgesteld en met voorbeelden bewezen, hebben alle Christenen, behalve sommigen in onze dagen, zakelijk toegestemd; sommige Papisten hebben ze zó ver getrokken, dat zij ze maakten vormelijk schikkende tot rechtvaardigmaking, en daartoe meehelpend verdienstelijk.
Doch *dit ontkenden de oud-vaderen,* die niet toestemden, dat enige zodanige voorbereiding, of enige zedelijke deugd, mensen bekwaamde tot ware bekering, maar zij merkten op, dat anderen dikwerf werden geroepen eerder dan zulke bekwaamden. En in hun schriften zijn prikkelen en nagelen, ingeslagen door wijze en ervaren meesters van de verzamelingen, tot groot voordeel van onsterfelijke zielen. Want in acht nemende door wat gewone wegen en middelen deze uitwerksels gewrocht worden in het gemoed van de hoorders van het Woord, met hun gevolgen in droefheid, beroerte, vrees en verootmoediging, en de weg die mensen inslaan om ze voort te zetten, of zich te redden uit die angsten; hebben zij behandeld de regelen van de Schrift, met hun eigen en anderer ondervinding daarmee overeenkomende, tot groot voordeel van Gods kerk. Dat sommigen nu deze dingen verachten en bespotten, is geenszins het geluk van onze eeuw, gelijk de uitkomst zal tonen.

§ 21. Allen, die ondertussen denken mochten, dat wij deze waarheden en leerstukken, in de Schrift zo klaar geopenbaard, welke te kennen 's mensen ziel zo nuttig, en te verkondigen Gods kerk zo voordelig is, zullen verlaten, enkel omdat zij ze niet verstaan en daarom verachten, zullen zich bedrogen vinden. Wil men de onchristelijke handelwijze van sommigen over deze dingen aflaten, en duidelijk bewijzen, dat mensen niet behoeven te worden overtuigd van zonde, niet behoren zich er over te verootmoedigen, noch gevoelig te bedroeven, ook geen hulpmiddel of verlossing er van te zoeken; dat alle mensen niet worden geboren in een staat van zonde; dat onze natuur niet is verdorven door de val; dat wij alles, wat van ons geëist wordt, kunnen doen, zonder inwendige hulp en bijstanden van Gods Geest; wij zullen vlijtig pogen op te merken.

Derde boek

Hoofdstuk 3.

Het verderf of de schending van het gemoed door de zonde

1. Verachting en bederving van de leer van de wedergeboorte.
2. Alle mensen in de wereld zijn wedergeboren of onherboren.
3. Algemene beschrijving van de verdorven natuur.
4. Verdorvenheid van het gemoed.
5. Idem
6. Duisternis erop.
7. De natuur van geestelijke duisternis.
8. Idem
9. Gebracht tot twee hoofdzaken van duisternis, voorwerpelijk.
10. Hoe weggenomen.
11. Idem
12. Idem
13. Idem
14. Van duisternis onderwerpelijk, haar natuur en kracht.
15. Idem
16. Bewezen.
17. Eféze 4: 17, 18, geopend.
18. Toegepast.
19. Het gemoed vervreemd van het leven Gods.
20. Idem
21. Idem
22. Wat het leven Gods is.
23. De macht van het verstand in geestelijke dingen, onderzocht.
24. Idem
25. 1 Kor. 2: 14, geopend. Ψυχικος ανθρωπος *de natuurlijke mens;* wie.
26. Wat geestelijke dingen zijn.
27. Hoe de natuurlijke mens geen geestelijke dingen kan kennen, noch ontvangen.
28. Onderscheid tussen leerstukken te verstaan en zaken aan te nemen.
29. Idem
30. Tweevoudige macht en bekwaamheid van het verstand, ten opzichte van geestelijke dingen, uitgelegd.
31. Redenen, waarom geen natuurlijk mens geestelijke dingen kan onderscheiden.
32. Idem
33. Idem
34. Idem
35. Odem
36. Idem
37. Hoe en waarom geestelijke dingen voor de natuurlijke mens dwaasheid zijn.
38. Waarom natuurlijke mensen niet kunnen aannemen Gods zaken.
39. Idem
40. Idem
41. Dubbele onmacht van 's mensen gemoed, van nature.

42. 1 Korinthe 2: 14. Verder verdedigd.
43. Macht van de duisternis in onherborenen.
44. Het gemoed vervuld met willen of lusten, en vijandschap daardoor.
45. De kracht en het vermogen van geestelijke duisternis, in het brede verklaard.

§ 1. Wij hebben, hoop ik, de weg gebaand om recht te overwegen het grote werk van de Geest, in het wederbaren van Gods keurlingen. Hierdoor vormt Hij de leden van Christus Gods geheime lichaam, en bereidt levende stenen tot het bouwen van de tempel, waarin de levende God wil wonen. Om dan nu niet alleen te verklaren de waarheid in deze, maar die ook te verdedigen tegen sommiger pogingen om ze te vervalsen, moeten wij eerst overwegen een beschrijving ervan, onlangs stout genoeg, en misschien met al te veel gezag, gegeven in deze woorden: Wat is het te worden wedergeboren en een nieuw Geestelijk leven te hebben in Christus, anders dan te worden oprechte medegenoten *(Proselieten)* van het Evangelie; te verzaken alle ondeugende gewoonten en daden, en te geven oprechte en eenparige gehoorzaamheid aan al de wetten van Christus; en derhalve, zo die allen maar zijn geboden van zedelijke deugd, is wedergeboren te worden en een nieuw Geestelijk leven te hebben, enkel te worden een nieuw zedelijk mens. Maar hun verhaal (sprekende van leraars, die van de kerk van Engeland verschillen) van dit stuk, is zo wild en grilziek, dat, al had ik maar dit alleen om mijn beschuldiging tegen hen goed te maken, het ware meer dan genoeg om ten toon te stellen de gedrochtelijke dwaasheid van hun geestelijke Godgeleerdheid, pag. 343, 344.
Dit zijn, beken ik, de woorden van iemand die niet zeer schijnt in acht te nemen wat hij ook zegt, zo het maar tot zijn oogmerk dient, om andere mensen te schelden en te verachten. Want hij overweegt niet, dat hij in deze zijn beschrijving geheel uitsluit de wedergeboorte van kinderen door de doop, die de kerk, waarin hij beambte is, zo duidelijk belijdt. Doch omdat dit openlijk wordt verklaard, uitgeroepen en voorgehouden, als leer onder ons goedgekeurd, al weerspreekt de uitgever zichzelf en zijn kerk duidelijk, moeten wij het in acht nemen.
Van zedelijkheid en genade zullen wij elders handelen. Hier overwegen wij het werk van de wedergeboorte; en dienaangaande leren de zo hoog beschuldigden geen andere leer, als die zakelijk is aangenomen in al de Hervormde kerken in Europa, en die zovele godgeleerden van de kerk van Engeland met hun keurstem hebben bevestigd in de kerkvergadering te Dordrecht.
Of dit verdient al de smaad, die dit hoogmoedig mens hen aanwrijft met zijn opgeblazen woorden van de ijdelheid, zal alle onpartijdigen in het vervolg blijken; ook wat men denken moet van de aangehaalde beschrijving, zo vol van onkunde en dwaasheid, als van hovaardij en walgelijke dwalingen. Ik weet, dat sommige woorden daarvan, volgens de oude Pelagiaanse handgreep, dubbelzinnig gebruikt worden, en dat men ze een andere zin en uitlegging kan aantijgen, als haar tegenwoordig gebruik en oogmerk toelaat; doch wij hopen ook die kunst te leur te stellen.

§ 2. Alle mensen in de wereld zijn ten opzichte van God in tweeërlei staat: onherboren of wedergeboren. En omdat de Schrift wedergeboren te zijn, bevestigt en ook ontkent, mogen wij zeggen, dat elk vatbaar onderwerp, elk levend mens, een van beide is. Dit, denk ik, stemmen algemeen toe alle Christenen. 't Is ook klaar in de Schrift, en wij hebben, waar het voorkwam, bewezen, dat alle mensen worden geboren in een onherboren toestand. Dit zegt onze Zaligmaker zo duidelijk, dat niemand er kan tegen opstaan. Joh. 3:3-8. Omdat wedergeboorte dan is des mensen verlossing, (of het middel

daartoe) uit de staat en toestand waarin hij is geboren, of van nature is, kunnen wij niet ontdekken waarin zij bestaat, zonder te verklaren de staat waaruit zij zijn verlost. Wij zullen dan eerst in het brede de gevallen natuurstaat, beroofd van Gods oorspronkelijke genade, voorhouden, doch op een effectieve wijze, tot stichting van alle soorten van gelovigen, niet op de wijze en leerorde van de scholen, die wij nochtans elders zullen volgen.

§ 3. In het verklaren van de staat van de verdorven natuur na de val, en eer als het herstellen ervan, door de genade van Jezus Christus, dat is, de krachtdadige werking van de Heilige Geest, meldt de Schrift voornamelijk drie zaken.

1. De verdorvenheid en verergering van verstand, die ze noemt duisternis en blindheid, met de gevolgen van ijdelheid, onkunde en dwaasheid.
2. De verergering van de wil, en de genegenheden die zij verscheiden uitdrukt door zwakheid of onmacht, en weerspannigheid of halsstarrigheid.
3. Met de algemene naam van de dood, uitgebreid tot de toestand van de gehele ziel; deze hebben verscheiden uitwerksels en gevolgen, gelijk verder zal blijken.

§ 4. Alle mensen van nature niet verlicht, niet vernieuwd in hun gemoed door de zaligmakende krachtdadige werking van de Heilige Geest, zijn in een staat van duisternis en blindheid ten opzichte van God, van geestelijke dingen, van de weg om God te behagen en Hem te leven. Al zijn mensen anders, en in andere zaken nog zo wijs, kundig, geleerd en ervaren, zij zijn in geestelijke dingen duister, blind, onwetend, zo zij niet zijn vernieuwd in de Geest van hun gemoed door de Heilige Geest. Dit kan, dit wil de wereld niet horen noch verdragen, maar vertoornt zich zo haast het gemeld wordt. Men acht het een kunstgreep en verdichtsel van zwakke mensen, om wijzere dan zij, te berispen en te veroordelen. Op dergelijk zeggen, vraagden ook de Farizeeën Christus, met hoogmoed en verachting: *zijn wij dan ook blind?* Joh. 9: 40. Maar Hij onderricht hen, dat hun waan van licht en kennis te hebben, enkel zou dienen om hun zonde en verdoemenis te verzwaren, vers 41, en zegt hen duidelijk, dat, hoe zij ook pochten, zij nooit Gods stem hadden gehoord, of Zijn gedaante gezien, Joh. 5:37.

§ 5. Sommigen praten thans veel van *de kracht van de verstandelijke vermogens van onze ziel,* alsof die niet waren bedorven, verergerd, verminderd, verzwakt; en als lag al het nadeel, onze natuur door de komst van de zonde overgekomen, maar in de wanorde van de hartstochten en de mindere gevoelige delen van de ziel, die ras opstaan en muiten tegen het arme onbesmette licht dat in het verstand is. En dit zegt men zonder opzicht op zijn vernieuwing door de Heilige Geest; want zo zij die ook insluiten, zijn zij in hun redenen klare verwarde beuzelaars. Waarlijk, sommige mensen schrijven, alsof zij het nooit hadden waardig geacht met de Schrift te raadplegen; en anderen zijn duidelijk overgegaan tot de tenten van de Pelagianen. Maar hun hedendaagse kunsten van waanwijs pochen, verachtelijk honen en onredelijk bespotten voorbijgaande, is het niet moeilijk zo te betogen de verdorvenheid van 's mensen verstand van nature, en zijn onmacht daardoor, om geestelijke dingen te onderscheiden op een geestelijke wijze, zonder het zaligmakende krachtdadige werk van de Heilige Geest in zijn vernieuwing, dat de hovaardigste en meest dartele van hen het niet bondig zal kunnen weerspreken.
Wij staven hierin enkel de bekende leer van de oude algemene kerk, verklaard in de schriften van de geleerdste vaderen, en in de besluiten van de kerkvergaderingen tegen de Pelagianen, welker dwalingen en ketterijen, een troep van Sociniaanse Arminianen nu onder ons doet herleven.

§ 6. Overweeg tot dit einde eerst wat getuigenissen de Schrift geeft aan de stelling, als in het algemeen neergelegd Matth. 4:16: *Het volk dat in duisternis zat, zag groot licht, en hun, die zaten in het gewest en de schaduw des doods, ging licht op.* Van wat bijzondere soort die duisternis was, zal meer volgen. Nu beantwoordt ze onze stelling, dat het gemelde volk, voor de verlichting, hun gegeven door de Evangelieverkondiging, in duisternis zat, of onder de macht er van leefde. En gelijk het licht was, waardoor zij werden geholpen, van dezelfde soort was de duisternis, waaronder zij gehouden werden. En in dezelfde zin, toen Christus het Evangelie verkondigde, scheen het licht in de duisternis, en de duisternis begreep het niet, Joh. 1:5. Zij gaf geen plaats aan het licht van de waarheid door Hem verkondigd, opdat die werd aangenomen in 's mensen ziel. De last, die Christus gaf aan Paulus, toen Hij hem *zond om het Evangelie te verkondigen, was van de mensen ogen te openen en hen te bekeren van de duisternis tot het licht,* Hand. 26: 18. Niet van een licht binnen in hen want inwendig licht is het oog of het gezicht van de ziel. Maar de duisternis bestond in hun blindheid, in geen geopende ogen te hebben. *Om hun ogen te openen, en hen te bekeren van de duisternis.* Ef. 5: 8: *Gij was eertijds duisternis, maar nu bent gij licht in den Heere.* Welke verandering en verwisseling, in 's mensen gemoed voortgebracht, in deze uitdrukking wordt verstaan, zal in het vervolg blijken. Dat een grote verandering wordt voorgehouden, zal elk moeten toestemmen, Kol. 1: 13*: Die ons heeft verlost uit de macht van de duisternis,* 1 Petrus 2:9: *Die ons heeft geroepen uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht.*
De duisternis in deze getuigenissen aan onbekeerde toegeschreven, vergelijkt Paulus met die in het begin, vroeger als het scheppen van het licht, Gen. 1:2: Duisternis was op het aangezicht der diepte; geen schepsel had vermogen om te zien, in allen was duisternis onderwerpelijk, en daar was geen licht om te zien, maar alles was voorwerpelijk omwonden in duisternis. In deze staat van zaken schiep God, door een daad van zijn almacht, licht; Gen. 1: 3: *God zeide: daar zij licht! en daar werd licht.* Het gaat in deze nieuwe schepping geenszins anders. God, die toen licht gebood uit de duisternis te schijnen, schijnt in der mensen hart, om hun te geven verlichting van de kennis van Zijn heerlijkheid, in het aangezicht van Jezus Christus, 2 Kor. 4:6. Geestelijke duisternis is in en op alle mensen, tot God door een almachtig en uitvoerend werk van de Geest in hen schijnt, of in hen licht schept. En deze duisternis is het licht van binnen, dat sommigen pochen in zichzelf en anderen te zijn.

§ 7. Om onze weg in deze te banen, moeten wij overwegen:

- eerst, de natuur van geestelijke duisternis, wat ze is en waarin zij bestaat;
- ten tweede moeten wij tonen haar kracht en vermogen in en op 's mensen verstand, en hoe dat door haar wordt verdorven.

1. De naam duisternis is in deze leenspreukig, en ontleend van de natuurlijke. Wat natuurlijke duisternis is, en waarin zij bestaat, weet elk; die haar oorzaak en reden niet weten, kennen haar door de uitwerksels. Men kent ze voor de zaak, die mensen belet alle geregelde werkingen, door de uitwendige zinnen bestierd. Zij is tweevoudig. 1. Wanneer licht om te zien ontbreekt, of wanneer het gewone licht, het enigste uitwendige middel tot ontdekking van afgelegen voorwerpen, wordt weggenomen. Alzo was het met de Egyptenaars in de driedaagse duisternis op hun land. Zij konden niet zien door gebrek van licht; zij behielden wel hun vermogen om te zien, maar geen licht hebbende, zagen zij elkaar niet, en stonden niet op van hun plaats, Exod. 10:23. Want waarschijnlijk bedwong God, om de schrik van zijn oordeel te vergroten, zowel de kracht van het kunstlicht als van het natuurlijke.

2. Er is duisternis voor mensen, wanneer zij zijn blind geboren of geworden, Psalm 69: 24: *Laat hun ogen duister worden, dat ze niet zien.* Dus sloeg de engel die van Sodom met blindheid, Gen. 19: 11, en Paulus de tovenaar, Hand. 13: 11. Hoe de zon ook schijnt, het blijft voor blinden altoos donker.

§ 8. Geestelijke duisternis kan ook, in overeenkomst hier mee, gebracht worden tot twee hoofdzaken. Want daar is voorwerpelijke duisternis, een duisternis op mensen, en een onderwerpelijke, duisternis in mensen. De eerste bestaat, in het gebrek van het middel waardoor zij alleen kunnen worden verlicht in de kennis van God en geestelijke dingen. Deze wordt beoogd in Matth. 4: 16. Dit middel is het Woord van God en zijn verkondiging. Het wordt genoemd een licht, Psalm 119: 105, en gezegd licht te geven, Psalm 19: 2, of te zijn een licht, schijnende in een duistere plaats, 2 Pet. 1: 19, omdat het is het uitwendige middel tot mededeling van het licht van de kennis, van God aan 's mensen gemoed. Hetgeen de zon is aan de wereld in natuurlijke dingen, dat is Gods Woord en zijn verkondiging aan mensen in geestelijke zaken. Hierom past Paulus toe aan het Evangelie en zijn verkondiging, Rom. 10: 18, het gezegde van de zon in het uitspansel, in het verlichten van de wereld, Psalm 19: 1-5.

§ 9. Deze duisternis ligt op allen, die het Evangelie niet is bekend gemaakt, of die het niet hebben aangenomen, waar het bekendgemaakt is. Sommigen verbeelden zich veel van een zaligmakende openbaring van de kennis Gods, door de werken van de schepping en voorzienigheid, aan de redelijke vermogens van 's mensen gemoed voorgehouden. Die ijdele inbeelding te wederleggen, is mijn oogmerk niet; anders ware licht te tonen, dat er geen zaligmakende openbaring van de kennis Gods aan zondaars is, als van God in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende, en dat God dus wordt bekendgemaakt alleen door het Woord van de verzoening, de Evangelieverkondigers aanbevolen. Wat kennis men dan ook mag verkrijgen door het gemelde middel, van God als de God der natuur over mensen regerende, en van hen gehoorzaamheid vorderende, volgens het verbond en de wet hunner schepping; de kennis van Hem als een God, die in Christus zonden vergeeft en zondaars zaligt, is alleen verkrijgbaar door het Evangelie. Doch dit heb ik elders bewezen en bevestigd.

§ 10. Deze duisternis weg te nemen, is het werk van de Heilige Geest. Eer dit geschiedt, kan niemand Gods Koninkrijk zien of ingaan. En dit doet Hij door het Evangeliewoord te zenden tot enig volk, land, plaats of stad, gelijk Hem behaagt. Het Evangelie komt of gaat niet, of blijft niet weg van enige plaats of volk door toeval, of door pogingen van mensen, maar het wordt gezonden en beschikt volgens de oppermachtige wil en het welbehagen van Gods Geest, die bekwaamt, roept en zendt mensen om het te verkondigen, Hand. 13:2, 4, en wijst hun aan op wat plaatsen zij het zullen bekendmaken, hetzij door duidelijke openbaring, gelijk oudtijds, Hand. 16: 6-10. of bestiert hen door de verborgen werkingen van zijn voorzienigheid. Dus hangt het verspreiden van het Evangelielicht, aangaande tijden, plaatsen en mensen, geheel af van Zijn oppermachtig welbehagen, Psalm 147: 19, 20. Daarom, al moeten wij zorg dragen, en veel bidden aangaande de aanhouding en voortplanting van de Evangelieverkondiging, wij behoeven daarom niet angstig te zorgen. De Heilige Geest heeft dit werk en die zorg op Zich genomen, en zal het voortzetten volgens Gods raad en voornemen, aangaande het Koninkrijk van Jezus Christus in deze wereld. En dusverre is de verkondiging van het Evangelie enkel een *causa sine qua non,* oorzaak zonder welke niet is 's mensen wedergeboorte; en het schenken daarvan hangt af enkel van de wil van Gods Geest.

§ 11. Onderwerpelijke duisternis staat in deze lijnrechter en onmiddellijker te overwegen, en haar natuur, opzicht en invloed op 's mensen gemoed te verklaren, eer wij recht kunnen begrijpen het werk van de Heilige Geest in ze weg te nemen door wedergeboorte.
De Schrift drukt uit door deze duisternis de natuurlijke verergering en het bederf van 's mensen verstand, ten aanzien van geestelijke dingen, en van onze verplichting aan God, volgens de inhoud van het verbond. Doch wij moeten vooraf zeggen twee zaken.

§ 12. 1. Ik zal niet handelen van het verergeren of bederf van 's mensen verstand door de val, in natuurlijke, burgerlijke, staatkundige of zedelijke dingen, maar enkel in geestelijke, hemelse en evangelische zaken; het ware licht te bewijzen uit Gods Woord, uit de ondervinding van alle mensen, op de rede gebouwd, en met zeer vele voorbeelden, dat des mensen gehele redelijke ziel sedert de val, en door de komst van de zonde, is verzwakt, ingekort, verdorven in al haar vermogens en in al haar werkingen, aangaande haar eigen en natuurlijke voorwerpen. Tegen deze kwalen, tegen de vele onvermijdelijke beroeringen die de ziel in bezit nemen, en in al haar werkingen verwarren, is geen hulpmiddel, als door enige verborgen en heimelijke werking van Gods Geest, gelijk Hij steeds oefent in het besturen en regeren van de wereld.
Doch wij zullen nu maar handelen van de onmacht, het gebrek, de verergering en verkeerdheid van het verstand, ten aanzien van geestelijke dingen alleen. Waartoe dient,

§ 13. 2. Dat ter oorzaak van het verderf, verergering of ondeugd des verstands van alle onherboren mensen, die de Schrift noemt duisternis en blindheid, zij niet bekwaam zijn van zichzelf, door hun eigen rede en verstand, hoezeer ook geoefend en onderwezen, te onderscheiden, aan te nemen, te verstaan of zaligmakend te geloven geestelijke dingen, of de verborgenheid van het Evangelie, wanneer en gelijk zij hun uitwendig worden geopenbaard, zonder een uitwerkend krachtdadig werk van de Heilige Geest, scheppende, of door zijn almachtige kracht leggende in hen een nieuw zaligmakend licht. Stel, eens mensen verstand ongekwetst, of zonder zulke natuurlijke gebreken als niet algemeen, maar Persoonlijk en toevallig zijn, stel, het vrij te zijn van aangewende ondeugden of moedwillige vooroordelen; 't is evenwel op het voorstellen van de leer en verborgenheden van het Evangelie, ook door de meest ervaren meesters der verzamelingen, met het grootste bewijs en betoog van de waarheid, van zichzelf niet machtig om geestelijk en zaligmakend, die aan te nemen, te verstaan en toe te stemmen, zonder de bijzondere hulp, bijstand en werking van de Heilige Geest. Overweeg, om deze waarheid te bewijzen, enkel hoe de Schrift beschrijft het verstand zelf, en Zijn werkingen in geestelijke dingen, Ef. 4: 17, 18: *Ik zeg dan, en betuig in de Heere, dat gij niet meer wandelt als andere heidenen wandelen in de ijdelheid van hun gemoed, verduisterd in het verstand, vervreemd zijnde van het leven Gods, door de onwetendheid, die in hen is, om de blindheid van hun harten.* De apostel spreekt, ja, van de heidenen, maar uit hoofde van iets dat alle mensen van nature gemeen is. Want hij handelt van hun staat, ten opzichte van de vermogens van hun verstand en ziel, in welke ten aanzien van het leven Gods, of geestelijke dingen, onder mensen natuurlijk geen onderscheid is, maar welker werkingen en uitwerksels zakelijk dezelfde zijn.

§ 14. Sommigen wilden graag in deze tekst de apostel doen zeggen*: Laat ons niet leven gelijk de heidenen in hun boze misbruiken en afgodendienst.* Die lange zondeloop heeft hun verstand verblind zodat ze niet zien hetgeen zij door het natuurlicht zien konden, en dat ze door die grove onkunde en verharding van het hart lopen in alle goddeloosheid,

vervreemd van het leven dat God en de natuur van hen vordert. Deze uitlegging veronderstelt,

1. Dat de apostel eerst ziet op de werken, niet op de staat en toestand van de heidenen.
2. Dat deze werken alleen zijn hun afgoderij en afgodendienst.
3. Dat de zaken, hun hier toegeschreven, op hen kwamen door een lange zondeloop.
4. Dat de gemelde duisternis bestaat in niet te onderscheiden, hetgeen kon worden gezien bij het natuurlicht.
5. Dat hun vervreemding van het leven Gods bestaat in het lopen tot de goddeloosheid, die afgelegen, of ver is van het leven dat God en de natuur vordert. Doch al deze gevoelens zijn zo ver van in de tekst vervat te zijn, dat ze tegen deze lijnrecht strijden. Want:

(1) Al zet de apostel zijn beschrijving van deze staat van de heidenen voort, tot de boze werken die er op volgden, vers 19, hij bedoelt nochtans eerst hun staat van nature, ten opzichte van het leven Gods. Dit blijkt klaar uit het daartegenover gestelde, dat hij de Christenen voorhoudt, de nieuwe mens naar God geschapen, in rechtvaardigheid en ware heiligheid, vers 24.

(2) De gemelde ijdelheid is onderwerpelijk in hun gemoed, en beoogt dus afgodendienst alleen als een gewrocht daarvan. De ijdelheid van hun gemoed is het grondbeginsel, dit wandelen, hetzij wat het zij, is het uitwerksel en gevolg.

(3) Geen lang zondeloop wordt hier in het minste gemeld, veel minder dat die de oorzaak zij van de andere dingen, aan de heidenen toegeschreven, waarvan zij waarlijk maar was het uitwerksel. Dat de apostel beschrijft de staat van alle mensen van nature, blijkt uit hfdst. 2: 1-3.

(4) De duisternis hier gemeld, staat tegenover licht in de Heere te zijn, hfdst. 5: 8, hetwelk niet is enkel natuurlicht alleen, daarbij kan niemand onderscheiden geestelijke dingen, of de zaken die behoren tot het leven Gods.

(5) Het leven Gods is hier niet het leven, dat God en de natuur vordert, maar het leven dat God openbaart in, en vordert en meedeelt door het Evangelie door Jezus Christus, gelijk alle geleerde uitleggers erkennen. Dus handelt de apostel hier van 's mensen staat van nature, ten aanzien van geestelijke en bovennatuurlijke dingen; en hij brengt alles in de mens tot drie hoofdzaken, meldende.

- Τον νουν, het gemoed.
- Την διανοιαν, het verstand.
- Την καρδιαν, het hart.

En deze allen zijn een geheel grondbeginsel van al onze zedelijke en geestelijke werkingen, en zijn alle aangedaan van de duisternis en onkunde, waarvan wij handelen.

§ 15. 1. Wordt genoemd ο νους *het gemoed.*

Dit is de το ηγεμονικον, het leidende en regerende zielsvermogen. 't Is dat in ons, dat uitziet naar eigen voorwerpen voor de wil en genegenheden, om aan te nemen en te omhelzen. Hierdoor hebben wij onze eerste bevattingen van alle dingen, van welke afleidingen gemaakt worden tot onze betrachting. Hieraan wordt toegeschreven ματαιοτης, *ijdelheid;* zij wandelen in de ijdelheid van hun gemoed. De Schrift zegt, zaken ijdel te zijn, die nutteloos en vruchteloos zijn. Ματαιος, *ijdel,* is van tevergeefs, Matth. 15:9. Hierom noemt de apostel de afgoden van de heidenen en de kerkzeden in hun dienst gebruikt ματεια, *ijdele dingen,* Hand. 14: 15. Hij drukt dus uit het "havlee sjav", Jona 2: 8, vliegende ijdelheden; of "één" dat is zoveel als ενωφελες, een zaak geheel nutteloos en onprofijtelijk, volgens de beschrijving 1 Sam. 12:21. "tatohoe 'asher lo-jo'ieloe welo yatsieloe kie-tohoe heemah", ijdelheden die niet kunnen bevoordelen,

noch verlossen, want zij zijn ijdel. Geen voordeel of nut komt uit iets ijdels, wanneer het gemoed wordt gezegd te zijn ijdel of onder de macht van de ijdelheid, beoogt het twee zaken.

(1) Zijn natuurlijke geneigdheid tot ijdele dingen, dat is, tot zaken die geen eigenlijk noch nuttig voorwerp zijn voor de ziel en haar genegenheden. Het zoekt rondom, om de ziel te leiden tot rust en genoegen, maar steeds in ijdele dingen, met gedurige verandering. Zonde, wereld, vermaak, genoegen van het vlees, hoogmoed des levens, jaagt het natuurlijk na. Werkingen van deze natuur heeft het ijdele gemoed overvloedig, het vermenigvuldigt ijdele verbeeldingen, gelijk het zand van de zee. Deze worden genoemd de verdichtsels van 's mensen hart, Gen. 6: 5, die ondervonden worden altoos enkel kwaad te zijn. Deze verdicht, smeedt en brengt het voort, zo overvloedig gelijk de aarde gras, of wolken regendruppen. Hierin is het,

(2) Ongestadig. Want dat ijdel is, is veranderlijk, ongestadig, onbevestigd, lichtvaardig, gelijk het natuurlijke gemoed is; zodat het gelijkt in wanorde en verwarring, naar de hel zelf, of naar de hoerachtige vrouw, beschreven Spr. 7: 11, 12. Dit is het gemoed overgekomen door het verliezen van de gevestigde geregeldheid, waarin het was geschapen. In ons was hetzelfde denkende of verbeeldende vermogen, in de staat van onschuld, als ons onder de macht van de zonde bijblijft, maar toen waren al Zijn werkingen geregeld en geschikt. Het gemoed was bekwaam om die allen te besturen tot het einde, waartoe wij geschapen waren. God was en zou geweest zijn het voorname voorwerp van die alle, en alle andere zaken hadden tot God geleid. Maar nu wij van God zijn geweken, nu wikkelt het gemoed in die alle, in allerlei verwarring; en dat alles eindigt in ijdelheid of teleurstelling. Zij bieden als het ware de ziel hun dienst aan, om haar te brengen tot genoegen; en al worden zij de een voor, de andere na verworpen, als niet volbrengende hetgeen zij beloven, zij komen al steeds weer tevoorschijn onder hetzelfde denkbeeld, en houden de gehele ziel onder altoos durende teleurstellingen. Hierdoor kan de ziel niet recht toestemmen de gemene grondbeginselen van de godsdienst, die zij evenwel niet kan loochenen. Dit zal in het vervolg nog opgehelderd worden. Hierom wordt bij de bekering tot God gezegd, dat het gemoed wordt vernieuwd, Rom. 12:2, en wij vernieuwd in de geest van ons gemoed, Ef. 4: 23. Door *het gemoed* wordt verstaan het vermogen zelf, het redelijke grondbeginsel in ons van begrijpen, denken, spreken en toestemmen. Dit wordt door genade vernieuwd of gebracht in een andere hebbelijkheid en gestalte, door het een regerend, leidend, geestelijk licht in te planten. De geest des gemoeds is de genegenheid en gestaltenis in Zijn daden. Deze moeten ook worden geregeld door genade.

§ 16. 2. Daar is de διανοια, *het verstand.*

Dit is de το διακριτικον, het bestierende, onderscheidende, oordelende vermogen van de ziel, dat haar leidt tot beoefening. Het geleidt de ziel in het verkiezen van de denkbeelden, die ze ontvangt door het gemoed. Dit is verdorvener dan het gemoed zelf. Want hoe nader dingen komen bij de oefening, hoe krachtiger de zonde in dezelve werkt. Dit wordt dan gezegd verduisterd te zijn. En is dit zo, dan is het geheel ijdel voor te wenden, dat het bekwaam is geestelijke dingen te onderscheiden, zonder bovennatuurlijke verlichting. Licht schijnt in de Evangelieverkondiging, of schiet enige stralen in dit verduisterde verstand van de mensen, maar dat ontvangt het niet, Joh. 1: 5.

§ 17. 3. Daar is καρδια, *het hart.*

Dit is in de Schrift το πρακτικον, in de ziel het betrachtende grondbeginsel van werking, en sluit dus ook in de wil. 't Is het dadelijke voegen van de wil en de genegenheden bij het gemoed en het verstand, ten opzichte van de voorwerpen door hen voorgesteld. Licht wordt ontvangen door het gemoed, toegepast door het verstand, gebruikt door het hart. Hierop is, zegt de apostel, πωρωσις, *blindheid.* Geen enkele onkunde of onbevattelijkheid van de denkbeelden van de waarheid wordt gemeend, maar een halsstarrige weerstand van licht en overtuiging. een volstrekte halsstarrige hardheid ligt op het hart, daarom verwerpt het al de indruksels, die er opkomen door denkbeelden van waarheid. En uit dien hoofde worden de mensen zelf, voor hun bekering, gezegd duisternis te zijn, Ef. 5:8. Zedelijke beroving kan trappen hebben; maar wanneer zij wordt uitgedrukt in het afgetrokkene, betekent dat de hoogste, dat is, gehele en volstrekte, en dit wordt gezegd alleen ten opzichte van geestelijk en zaligmakend licht, of een zaligende bevatting van geestelijke waarheden. In zulke mensen is niet zoveel als enige geschiktheid overgebleven, om zaligmakende kennis te ontvangen, zo weinig als duisternis geschiktheid heeft om licht te ontvangen. Het gemoed blijft, ja, een vatbaar onderwerp om ze te ontvangen, maar het heeft geen werkelijk vermogen, noch geschiktheid in zichzelf daartoe. Daarom, wanneer God belieft ons te geven nieuwe bekwaamheid om geestelijke dingen recht te verstaan en te bemerken, wordt Hij gezegd ons te geven een nieuw zielsvermogen, uit hoofde van de gehele onmacht van ons gemoed natuurlijk om ze aan te nemen, 1 Joh. 5: 20. Wat ijdele mensen ook roemen van de volmaaktheid en bekwaamheid hunner redelijke vermogens, ten opzichte van Gods dienst en zaken, dit is hun staat van nature, volgens Gods oordeel, dat eeuwig stand zal houden.

§ 18. Merk op in het voorbijgaan, welke uitlegging de gehele wereld, en alles wat er in is, aan deze tekst geeft, en hoe zij getuigt dat het gemoed van natuurlijke mensen onder de macht van de ijdelheid ligt, want dit is de bron en onuitputtelijke wel van al de ijdelheid, die de wereld vervult. Vele ijdelheid brengt haar eigen straf aanstonds voort, in de kwelling en teleurstelling van de mensen, in het najagen van vergaande goederen, waarvan Salomo uitvoerig handelt in zijn Prediker. Doch ik beoog hier de zondige ijdelheid, die het gemoed zelf voortbrengt, in alle soorten van mensen, ouderdom, sekten en toestanden in de wereld. Dit zagen, beklaagden, berispten en bespotten wijze heidenen, zonder ooit te kunnen uitvinden de oorzaak, of zich te kunnen ontdoen van de macht dier ijdelheid, schoon enigszins onderscheiden van de gemene soort, wat licht ware aan te wijzen. Toch blijkt van zelf, dat bijna alles wat ons oog ziet, of ons oor hoort in de wereld, geheel ijdel is. Alles wat onder de mensen zoveel gerucht, zoveel werk, zo'n vertoning, zo'n gedaante maakt, kan men brengen tot twee hoofdzaken.

1. De ijdelheid, die mensen brengen in zaken op zichzelf goed en van enig nut, of ten minste onverschillig. Dus bederft men op verscheidene wijzen zijn gebouwen, woningen, hanteringen, verkeringen, macht, rijkdom en vrienden; men voegt bij dezelve ontelbare ijdelheden, die ze walgelijk en verachtelijk maken, en die de geringsten toestand maken de gepaststen tot redelijk vergenoegen.
2. Mensen vinden uit, en scheppen als het ware, vele zaken tot loutere steunsels, voorstanders en voedsters van ijdelheid. Zulke zijn in godsdienstpleging, vleselijke, prachtige kerkgebaren, gelijk die van de Roomse kerk, die geen ander einde hebben als te verschaffen enig voorraad tot vergenoeging van ijdele gemoederen; zulke zijn toneelspelen, kluchten en wat dies meer zij; loutere speeltonelen voor de ijdelheid zelf. Geen einde ware aan het enkel opnoemen van de gemene uitwerksels van de ijdelheid in de wereld; en de mensen zijn daarom zeer oneens. Die er aan vast zijn, houden zich vreemd dat anderen niet meelopen tot dezelfde uitgieting van de

overdadigheid, en lasteren zulken, 1 Petrus 4:4.Zij staan verwonderd over de dwarse, halsstarrige, kribbige inborst van sommige mensen, die geen vermaak scheppen, noch goedkeuring geven aan zaken en wegen, waar hun gemoed zo mee overeenkomt. Anderen daarentegen staan verwonderd, hoe de wereld zo verzot kan zijn, als ze doorgaans is, op zulke ijdele en dwaze dingen.
Het overwogene leert ons de gronden en redenen hiervan. Van de mensen gemoed is van nature geheel ijdel, onder de macht van de ijdelheid, en een steeds vruchtbare baarmoeder van allerlei gedrochten. De wereld wordt nu haast zesduizend jaren oud, en het opwellen van ijdelheid, of het pogen om onderstand uit dezelve te trekken, is zo min teneinde, als op de dag, dat de zonde er in kwam. Nieuwe zonden, nieuwe ondeugden, nieuwe ijdelheden breken steeds uit alles omdat 's mensen gemoed van nature geheel ijdel is. Geen middel of weg kan ze opstoppen in mensen, huisgezinnen, steden, volkeren, als voor zoverre der mensen gemoed wordt genezen en vernieuwd door de Heilige Geest. De wereld mag haar gedaante en uitwendige schijn veranderen, zij mag haar toneel verwisselen en haar rol spelen in nieuw gewaad en opschik, maar zij blijft steeds geheel ijdel, zolang natuurlijke ongenezen ijdelheid in van de mensen gemoed heerst, en dit zal hen weerhouden van alle zaligmakende kennis van geestelijke dingen.

§ 19. 't Is een van onze voorname plichten, te kennen en naarstig te waken tegen de overblijfsels van deze ijdelheid in ons gemoed. De zondige kwalen van onze natuur worden niet aanstonds ineens genezen, maar zij worden geheeld en weggedaan trapsgewijs, totdat onze loop van gehoorzaamheid in deze wereld voltooid is. Drie uitwerksels van deze natuurlijke ijdelheid van het gemoed in zijn verdorven toestand zijn nog in gelovigen zelfs, als:

1. Onbestendigheid in heilige plichten, van overdenken, bidden en onderzoeken van het Woord hoe gereed is het gemoed daarin om te zwerven en huisvesting te geven aan ijdele dwaze inbeeldingen, of ten minste aan gedachten en bevattingen van zaken, ongepast tot de plichten die wij oefenen? Hoe moeilijk wordt het gemoed gehouden in een evenbare, gezette, gevestigde gestalte, om geestelijk te werken in geestelijke dingen? Hoe gereed is het elk ogenblik zijn ingespannenheid te verlaten? Alles wat wij ondervinden, of in deze bejammeren, komt van de ongenezen overblijfsels van deze ijdelheid.
2. Zij neigt en leidt mensen tot gelijkvormigheid met de ijdele wereld, in gewoonten, aanwendsels en verkering, alle ijdel en dwaas. Dit gaat zover, en geschiedt met zulke drangredenen, dat men in vele bijzondere ijdelheden, hen bezwaarlijk onderscheiden kan van de gehele wereld, die onder haar macht ligt. Belijders zullen misschien de wereld niet volgen in grove dingen, die enkel dienen om de ijdelheid te ondersteunen aan te zetten en te voeden; maar hoe gereed zijn velen, om in zaken onverschillig op zichzelf, maar nochtans in het uitvoeren met ijdelheid vervuld, op te volgen de loop en gewoonte van de wereld, die in het boze ligt en voorbijgaat.
3. Zij werkt door dwaze en verdichte inbeeldingen, en geeft daardoor heimelijk voedsel aan het vlees en zijn begeerlijkheden, want die allen leiden doorgaans tot zelfverhoging en genoegen. Deze, worden zij niet zorgvuldig weerstaan, gaan voort tot zo'n hoogte, dat ze de gehele ziel in grote mate besmetten. In deze zaken ligt de voorname oorzaak en aanleiding van alle andere zonden en misslagen. 't Is dan onze noodwendige plicht, deze oorspronkelijke kwaal met kracht te weerstaan, en naarstig te werk te stellen tot een geneesmiddel:

a. Een heilige gezetheid van het gemoed en blijvende neiging tot geestelijke dingen, die de gelovigen is meegedeeld door de Heilige Geest, gelijk in het vervolg te verklaren staat, Ef. 4: 23, 24.
b. Dat genadig grondbeginsel recht en gedurig voort te zetten.
   - Door gedurige waakzaamheid tegen de verijdeling van het gemoed en dwaze nutteloze inbeeldingen, ten minste zoverre, dat ijdele gedachten in ons niet blijven huisvesten.
   - Door het gemoed gedurig bezig te houden in Heilige Geestelijke overdenkingen, betrachtende steeds de dingen die boven zijn, Kol. 3:2. 3. Door gedurig onze ziel te verootmoedigen over al de ijdele werkingen van ons gemoed, die ons geweten opgeeft. Dit alles kan nuttig worden uitgebreid, maar wij moeten voortgaan.

§ 20. Laat ons verder overwegen wat andere uitwerksels en gevolgen, aan het gemoed van onherborenen, dus verergerd, bedorven, met duisternis bezet, en daardoor onder de macht van de ijdelheid gebracht, uit dien hoofde worden toegeschreven. Wij kunnen het gemoed van mensen in die staat, aanmerken:
1. In zijn gestaltenis en genegenheden.
2. In zijn macht en doeningen, ten aanzien van geestelijke bovennatuurlijke dingen.

1. Het is in zijn neigingen, door de beschreven duisternis, verkeerd en verdorven, daardoor zijn de mensen *vervreemd van het leven Gods,* Ef. 4: 18. Want deze vervreemding van het Goddelijke leven, is door de verderving van hun gemoed. Hierom worden zij gezegd te zijn vervreemd, en vijanden in het verstand door boze werken, of door hun gemoed in boze werken bevestigd, en onder hun macht liggende, Kol. 1:21.
Tot verstand van de mening hiervan, laat ons overwegen wat dit leven Gods is, en hoe het onherboren gemoed van het is vervreemd.

§ 21.
(1) Alle leven is van God. Ons dierlijk leven is van Hem, Hand. 17:28, Psalm 104:30.
(2) Ons menselijke leven, door vereniging van de redelijke ziel met het lichaam, is ook van God op een zonderlinge wijze, Gen. 2: 7, Job 10: 12. Geen van deze wordt ergens genaamd het leven Gods; maar daardoor wordt bedoeld een bijzonder leven voor God, en daartoe behoren, of tot die beschrijving worden gebracht verscheiden zaken.
   a. 't Is het leven, dat God van ons eist, om Hem hier te behagen en Hem eeuwig te genieten. Het leven van geloof en geestelijke gehoorzaamheid door Jezus Christus, Rom. 1: 17, Gal. 2:20. Ik leef door het geloof des Zoons Gods, Rom. 6: 10.
   b. 't Is het leven dat God in ons werkt, niet natuurlijk door zijn kracht, maar geestelijk door Zijn genade, en dat zowel in zijn grondbeginsel als in al zijn levende daden, Ef. 2: 1, 5, Filip. 2: 13.
   c. 't Is het leven waardoor God in ons leeft, dat is, in en door Zijn Geest door Jezus Christus, Gal. 2:20, Christus leeft in mij, en waar de Zoon is, daar is de Vader; waarom ook dit leven gezegd wordt te zijn verborgen met Christus in God, Kol. 3:3.
   d. 't Is het leven, waardoor wij voor God leven, Rom. 6: 10, waarvan God is het hoogste en volstrekte einde, en tevens de voornaamste uitwerkende oorzaak. Hierin zijn vervat twee zaken.

- Dat wij alles doen tot Gods heerlijkheid. Dit is het eigenlijke einde van al de daden en werkingen van dit leven, Rom. 14: 7, 8.
- Dat wij beogen in en door het te komen tot het eeuwig genieten van God, als onze zaligheid en loon, Gen. 15: 1. 5. Van dit leven is het Evangelie de wet en regel, Joh. 6: 68, Hand. 5: 20.

e. Al de vruchten van dit leven zijn heiligheid en geestelijke Evangeliegehoorzaamheid, Rom. 6: 22, Filip. 1: 11.
f. 't Is ten laatste een leven dat niet sterft, de dood niet onderworpen, eeuwig leven, Joh. 17:3. Deze dingen behoren voornamelijk tot het bijzondere geestelijke hemelse leven, hier genoemd *het leven Gods.*

§ 22. Het vleselijke gemoed is vervreemd van dit leven; het heeft er geen zin in, geen genegenheid daartoe, maar het vervoert de gehele ziel tot weerzin er tegen. Deze vervreemding of afkeer openbaart zich in twee zaken:

1. In zijn ongereedheid en onvatbaarheid, om deswegens onderwijs aan te nemen. Hierdoor zijn de mensen stomp en traag van hart om te geloven, Lukas 24: 25. Νωφροι ταις ακοαις, Hebr. 5: 11, 12, zwaar in het horen, en traag in het bevatten. Dus zijn alle mensen, in zaken, waarin zij geen zin maar afkeer van hebben. Hierover klaagde God tegen Zijn oude volk: *Mijn volk is dwaas, Mij kennen zij niet, het zijn zotte kinderen, zij hebben geen verstand, wijs zijn ze om kwaad te doen, maar goed te doen weten zij niet*, Jer. 4: 22.
2. In alle ander leven boven dit te kiezen en te achten. De eerste keuze van een natuurlijk gemoed, is een leven van zonde en vermaak, dat een dood is, een dood voor God, 1 Tim. 5: 6, Jak. 5: 5. Een leven zonder de wet, en eer zij komt, Rom. 7:9. Dit leven voegt voor het vleselijke gemoed, dit begeert het, vermaakt zich er in, en scheidt er node van. Wordt het gedwongen door moeiten of overtuigingen, om dit leven geheel of ten dele te verlaten en af te staan; het zal kiezen, prijzen en verheffen een zedelijk leven, een leven in, door en onder de wet, hoewel ook dat ten laatste het gemoed niets meer zal baten, als het leven van zonde en vermaak, die het heeft moeten verlaten, Rom. 9: 32 en 10: 3. Veel te denken over dit geestelijke leven, dit leven Gods, kan het niet; die denkbeelden zijn ongerijmd, de beschrijving daarvan onverstaanbaar, en het te beoefenen is hatelijke dwaasheid, of nodeloos bijgeloof. Dit is de gestaltenis en neiging van het gemoed, als verergerd en bedorven tot geestelijke dingen.

§ 23. Laat ons ook overwegen, de kracht van het gemoed in Zijn werking in geestelijke dingen. Deze is in het kort geheel niets in de zin, die volgen zal, Rom. 5: 6. Want wij zullen bewijzen, dat het gemoed van een natuurlijk mens, of in de staat van de natuur, hoe ook aangezet of verbeterd onder de voordelen van goede opvoeding en geleerdheid, niet bekwaam of machtig is van zichzelf, om geestelijk en zaligmakend, of op de rechte wijze, te ontvangen, omhelzen en toe te stemmen geestelijke dingen, schoon aan het voorgesteld in de verkondiging van het Evangelie, tenzij het wordt vernieuwd, verlicht en werkzaam gemaakt door de Heilige Geest.

§ 24. Dit bevestigt Paulus duidelijk, 1 Kor. 2: 14: *De natuurlijke mens ontvangt niet de dingen van Gods Geest, want die zijn hem dwaasheid; hij kan ze niet verstaan, omdat zij geestelijk worden onderscheiden.*

1. Het onderwerp is Ψυχικος ανθτωπος, *animalis homo,* de natuurlijke mens, hij, die een natuurlijk mens is. Deze beschrijving staat in de Schrift over tegen geestelijk, 1 Kor. 15:44, Judas vers 19, daar ψυχικοι worden beschreven door πευμα νη εχοντες, die

Gods Geest niet hebben. De grond van dit onderscheid en het daardoor verdelen van de mensen in deze twee soorten, ligt in het gezegde van Paulus, 1 Kor. 15:45: 'Εγενετο ο πρωτος ανθρωπος Αδαμ εις ψυχην ζωσαν, ο εσχατος 'Αδαμ εις πνευμα ζωοποιουν. *De eerste Adam werd een levende ziel;* hierom wordt elk mens, die niets meer heeft als hetgeen van Adam is afgeleid, genoemd ψυχικος, *een levende ziel,* gelijk de eerste Adam was. De laatste Adam werd een levendmakende Geest, hierom is elk, die van Hem is, elk deelgenoot van zijn natuur, van hem voortgekomen, πνευματικος, een geestelijk mens.
De persoon dan, van wie hier gesproken wordt, of ψυχικος, is een die heeft alles wat is, of kan worden afgeleid van de eerste Adam, een begaafd met een redelijke ziel, die oefent en gebruikt al haar redelijke vermogens.

§ 25. Sommigen, die zich achten zo nabij aan bevordering, dat ze reeds meesterlijke lessen geven, en op andere verachtelijk smalen, zeggen, dat door deze natuurlijke mens enkel wordt bedoeld, iemand overgegeven aan zijn vermaken en bestierd door dierlijke neigingen; een die zich overgeeft aan het bestier van zijn mindere vermogens. Maar een redelijk mens, een die wil in acht nemen de inspraken van de rede, heeft geen het minste deel aan deze stelling. Doch hoe bewijst men dit? Zijn wij niet tevreden met bloot zeggen, wij zullen ten laatste moeten tevreden zijn met schelden, liegen en allerlei smaad. Doch Paulus verdeelt in dit hoofdstuk alle levende mensen in πνευματικοι en ψυχικοι, *geestelijke en natuurlijke.* Die geen geestelijk mens is, hij zij wie en wat hij wil, hij zij zo redelijk, als sommigen zich aanmatigen, of de wereld bidden te geloven dat ze zijn, hij is een natuurlijk mens. een middelsoort van mensen te stellen, vernielt volstrekt het gehele oogmerk van des apostels redenering. Deze omschrijving ψυχικος ανθρωπος is de beste en zachtste in de Schrift gegeven aan onherboren mensen, ten opzichte van de dingen Gods, en geeft geen reden om te denken, dat ze alleen uitdrukt de booste soort ervan. De Schrift noemt mensen, eigenlijk gevangen onder dierlijke hartstochten, niet ανθρωποι ψυχικοι, natuurlijke mensen, maar eer αλογα ζωα φυσικα 2 Pet. 2: 12, natuurlijke, onredelijke dieren. En Augustinus zegt, Tractat. 98, in Johan.: *Animalis homo, id est, qui secundum hominem sapit, animalis dictus ab anima, carnalis a carne, quia ex anima, et carne constat omnis homo, non percipit ea quae sunt Spiritus Dei, id est, quid gratia credentibus conferat crux Christi.* En een ander, *Carnales dicimur, quando totos nos voluptatibus damus; Spirituales quando Spiritum Sanctum praevium sequimur; id est, cum ipso sapimus instruente, ipso ducimur auctore. Animales reor esse Philosophos qui proprios cogatatus putat esse Sapientiam, de quibus recte dicitur, animalis autem homo non recipit ea quae sint Spiritus, stultitia quippe est ei.* Hieronim. *Comment. in Epist. ad* Gal. *cap. 5.*
En een ander, Chrysostomus in 1 Kor. 2: 15: De natuurlijke mens is een die alles toeschrijft aan de kracht en redeneringen van het gemoed, en die niet denkt dat hij hulp van boven nodig heeft, dat uitzinnigheid is. Want God heeft de ziel gegeven, opdat zij zou leren en ontvangen hetgeen Hij schenkt, of dat van Hem is, en niet zou denken dat zij genoegzaam is van zichzelf of voor zichzelf. Ogen zijn schoon en voordelig; maar zo zij willen zien zonder licht, zal deze schoonheid en vermogen hun niet bevoordelen, maar schaden. En zo het gemoed wil zien, geestelijke dingen, zonder Gods Geest, verstrikt het maar zichzelf. Het is een dwaze stelling, dat er is een soort van onherboren redelijke mensen, die niet zijn onder de macht van verdorven genegenheden, in en omtrent geestelijke dingen; aangezien het vleselijke gemoed is vijandschap tegen God.
Het onderwerp van des apostels voorstel is dan, *een natuurlijk mens,* elk die dat is, die niets meer is, dat is, elk die geen geestelijk mens is, heeft niet ontvangen de Geest van Christus, vers 11, 12, maar hij kan hebben de geest eens mensen, hem bekwamende te

onderzoeken en te kennen de dingen van de mens, of te verkrijgen wijsheid in natuurlijke, burgerlijke of staatkundige dingen.

§ 26. 2. De woorden veronderstellen, dat enige zaken worden voorgehouden aan het gemoed van deze natuurlijke mens.
Want de apostel spreekt ten opzichte van de Evangelieverkondiging, waardoor dat voorstel geschiedt, vers 4, 7, en deze zaken zijn τα του πνευματος του Θεου, *de dingen van Gods Geest;* in dit hoofdstuk op meer dan een wijze uitgedrukt en genoemd, vers 7, Gods wijsheid in een verborgenheid, de verborgen wijsheid van God verordend. vers 12, de dingen ons van God geschonken; vers 16, de mening van Christus. vers 2, Jezus Christus en die gekruist. En dergelijke meer. In het Evangelie zijn, en tot de verkondiging daarvan behoren, ontelbare voorschriften, aangaande zedelijke plichten te volbrengen jegens God, onszelf en alle mensen. Deze allen komen overeen met en zijn gepast tot het ingeschapen natuurlicht, omdat de grondbeginsels van die allen, erin onuitwisbaar ingedrukt zijn. Deze dingen enigszins zijnde van de mens, kan de geest van de mens, die in hem is, kennen, vers 11. Hoewel men ze niet kan waarnemen en oefenen volgens Gods mening, zonder hulp en bijstand van de Heilige Geest. Doch deze dingen worden niet eigenlijk hier bedoeld, maar de verborgenheden, die geheel afhangen van oppermachtige, bovennatuurlijke openbaring. Zaken die geen oog gezien, geen oor gehoord heeft, en in 's mensen hart niet zijn opgeklommen, vers 9. Zaken van Gods oppermachtige raad, waarvan geen indruksels waren op 's mensen gemoed in zijn eerste schepping. Zie Ef. 3: 8-11.

§ 27. 3. Van de natuurlijke mens wordt ten opzichte van geestelijke dingen uitgedrukt, 1. 'Ου δυναται γνωναι, *hij neemt ze niet aan.* 2. 'Ου δεχεται, hij kan ze niet kennen. In deze dubbele stelling, wordt:

(1) ontkend vermogen om geestelijke dingen aan te nemen, hij kan ze niet kennen, hij kan ze niet ontvangen (gelijk Rom. 8: 8, de vleselijke gezindheid onderwerpt zich aan Gods Wet niet, zij kan ook niet) en de reden volgt, omdat ze geestelijk onderscheiden worden, waartoe zo'n mens geen vermogen heeft.
(2) Een wil om ze te verwerpen, wordt ingesloten. Hij neemt ze niet aan, omdat ze hem dwaasheid zijn. Hij heeft er die denkbeelden van, dat hij er niets mee wil te doen hebben.
(3) Metterdaad, omdat hij niet kan noch wil, neemt hij ze niet aan. De natuurlijke mens kan niet, wil niet, zal niet aannemen de dingen van Gods Geest. Hij is geheel onvatbaar om ze toegang te geven in de te verklaren zin. Om deze stelling te zuiveren van tegenwerpingen, moeten wij aanmerken,

§ 28.
Ten eerste. Dat niet wordt gemeend de enkele letterlijke zin van leerstukken of voorstelsels van waarheid. Bijvoorbeeld, dat Jezus Christus is gekruist, door de apostel gemeld, vers 2, is een voorstel, welker zin en mening enig natuurlijk mens kan verstaan, zijn waarheid toestemmen, en dus worden gezegd het te ontvangen. En al de leerstukken van het Evangelie kunnen worden geleerd en verklaard, in voorstellen en verhandelingen, welker zin en mening een natuurlijk mens verstaan kan. In het recht naspeuren van deze zin, en daarop te oordelen over waarheid en valsheid, ligt het gebruik van de rede in godsdienstige dingen, dat sommigen uit onkunde willen verwarren met vermogen, om te onderscheiden geestelijke dingen op zichzelf en in hun eigen natuur. Dit dan stemmen wij toe; doch wij loochenen tevens, dat een natuurlijk mens kan aannemen de zaken zelf. Groot verschil is er tussen het denkbeeldig

ontvangen van leerstukken in het verstand, en het wezenlijk aannemen van de onderwezen zaken zelf. Het eerste kan een natuurlijk mens doen. En alle doen het, die door het gebruik van uitwendige middelen, kennen de leer van de Schrift, in onderscheiding van onkunde, valsheid en dwaling. Dus worden onherborenen gezegd te kennen de weg van de gerechtigheid, 2 Pet. 2:21, dat is, denkbeeldig en leerkundig; want wezenlijk, zegt onze apostel, kunnen zij niet. Hierop belijden zij God te kennen, dat is, de zaken die hen geleerd zijn aangaande God en zijn wil, terwijl zij Hem in werken verloochenen, gruwelijk en ongehoorzaam zijnde, Titus 1: 16, Rom. 2: 17, 18. Op die wezenlijke wijze alleen ontvangen geestelijke dingen, zij, in wiens gemoed die zo worden ingeplant, dat ze voortbrengen haar wezenlijke en eigen uitwerksels, Rom. 12: 2, Ef. 4: 22-24.

Tot het aannemen van geestelijke dingen, wezenlijk en gelijk zij in zichzelf zijn, worden vereist twee zaken.

(1) Dat wij die onderscheiden, toestemmen en aannemen, onder bevatting van haar gelijkvormigheid en overeenkomst met Gods wijsheid, heiligheid en rechtvaardigheid, 1 Kor. 1: 23, 24. De reden waarom mensen niet aannemen Christus gekruist, als in het Evangelie verkondigd, is omdat zij daarin geen overeenstemming zien met de voortreffelijke volmaaktheden van Gods natuur. Niemand kan Hem aannemen, eer hij in Hem ziet een uitdrukking van Gods macht en wijsheid. Tot ons recht ontvangen van de dingen van Gods Geest, wordt dan vereist, dat wij geestelijk zien en onderscheiden, haar beantwoorden aan Gods wijsheid, goedheid en heiligheid, waarin ligt de voorname rust en het genoegen van ware gelovigen. Dit kan een natuurlijk mens niet doen.

(2) Dat wij onderscheiden haar gepastheid tot de grote einden, waartoe zij worden voorgesteld als het middel ter volbrenging. Tenzij wij dit klaar en onderscheiden zien, kunnen wij haar niet anders achten als zwak en dwaasheid. Deze einden zijnde Gods heerlijkheid in Christus, onze verlossing uit een staat van zonde en ellende, en een overzetting in de staat van de genade en heerlijkheid; zo wij niet kennen deze dingen, en de gereedheid, bekwaamheid en kracht van de dingen van Gods Geest om ze uit te werken, kunnen wij die niet recht aannemen; en dit kan een natuurlijk mens niet doen. Uit deze aanmerkingen onder vele anderen, blijkt hoe en waarom een natuurlijk mens niet vatbaar is voor de dingen van Gods Geest.

§ 29. Wij moeten ten tweede aanmerken, dat in des mensen gemoed is of kan zijn tweevoudige vatbaarheid, of vermogen om te ontvangen, kennen of verstaan geestelijke dingen.

A. Een natuurlijk vermogen, bestaande in de gepastheid en evenredigheid van de zielsvermogens, om aan te nemen geestelijke dingen, in de weg die zij ons worden voorgesteld. Dit onderstellen al de vermaningen, beloften, geboden en dreigementen van het Evangelie. Want tevergeefs werden die ons voorgesteld, hadden wij geen redelijk verstand en gemoed om te begrijpen haren zin, nut en gewicht; en waren wij dus geen bekwame onderwerpen voor het geloof, de genade en de gehoorzaamheid van ons geëist. Niemand zeg, dat mensen in hun bekering tot God, zijn gelijk blokken en stenen, of wilde dieren die geen verstand hebben. Want al wordt het bekeringswerk genoemd stenen Abrahams kinderen te maken, om de grote verandering, en omdat wij van onszelf daaraan niets toebrengen; zo wij nochtans alleszins zodanig waren, in de vatbaarheid van onze natuur, zou het Gods wijsheid niet betamen, de gemelde middelen te gebruiken, om dat werk uit te werken. God wordt wel gezegd ons hierin verstand te geven, 1 Joh. 5:20, doch het natuurlijke verstandsvermogen wordt daardoor niet

gemeend, maar alleen de vernieuwing daarvan door genade, en het dadelijke oefenen van die genade, in het begrijpen van geestelijke dingen. Gods geboden hebben twee bijvoegsels.

1. Dat zij zijn evengelijk.
2. Dat zij zijn gemakkelijk, of niet zwaar. Het eerste hebben zij van de natuur van de geboden zaken en de gepastheid van ons gemoed, om zulke geboden te ontvangen, Ezech. 36: 25-27. Het andere hebben zij door de toedeling van Christus' Geest en genade, hetwelk hen maakt niet alleen doenlijk, maar gemakkelijk voor ons.

§ 30. Sommigen geven voor, dat wij macht hebben in en van onszelf, om te volbrengen alles wat van ons geëist, of ons voorgeschreven wordt bij wijze van plicht. Zo zij door deze macht niets meer verstaan, dan dat ons gemoed en redelijke zielsvermogens zijn gepast en geschikt, in haar natuurlijke vatbaarheid, voor en tot daden, waarin die plichten bestaan, stemmen wij dat gereed toe. Want God eist niets van ons, dan hetgeen moet worden gewrocht in ons gemoed en wil, en waartoe die natuurlijk gepast en bekwaam zijn. Maar, zo zij menen, zo'n werkzame kracht en vermogen, die aangespoord door beweegredenen ons voorgesteld, van zichzelf behoorlijk kan beantwoorden Gods geboden; ontkennen zij de verdorvenheid van onze natuur, door de komst van de zonde, en maken Christus' genade nodeloos, gelijk wij zullen tonen.

B. In het gemoed is of kan zijn zo'n vermogen om geestelijke dingen te onderscheiden, dat het dat vermogen onmiddellijk kan oefenen, op het recht, dat is geestelijk voorstellen ervan. Gelijk iemand, die gezond en ongeschonden vermogen heeft om te zien, op het recht voorhouden van zichtbare voorwerpen, die kan zien en onderscheiden. Dit vermogen moet geestelijk en bovennatuurlijk zijn. Want omdat geestelijke dingen, geestelijk aan te nemen, is die zo aan te nemen, dat men ze wezenlijk gelooft met Goddelijk en bovennatuurlijk geloof, die te lieven met Goddelijke liefde, en de gehele ziel en genegenheden daarnaar te veranderen, Rom. 6: 17, 2 Kor. 3: 18, heeft geen natuurlijk mens kracht omdat te doen; en dit ontzegt de apostel hem in deze plaats. Dus moet tussen het natuurlijke vermogen van het gemoed en de daad van geestelijk te onderscheiden, tussenkomen een krachtdadig werk van de Heilige Geest, daartoe bekwamende, 1 Joh. 5: 20, 2 Kor. 4: 6.

§ 31. Van deze stelling, dus verklaard, geeft de apostel dubbele reden:

- de eerste genomen van de natuur van de zaken, die men kennen moet, ten opzichte van het gemoed en verstand van een natuurlijk mens.
- De andere van de weg of wijze, waardoor alleen geestelijke dingen aanneembaar worden onderscheiden.

1. De eerste reden, genomen van de natuur van de zaken zelf, ten opzichte van het gemoed is, *zij zijn dwaasheid.* Op zichzelf zijn ze wijsheid Gods, 1 Kor. 2: 7. Uitwerksels van Gods wijsheid, en die de stempel van Gods wijsheid op zich hebben; wanneer hun bekendmaking dwaasheid werd geacht, twist de apostel daarom niet, maar zegt, het is dan dwaasheid van God, 1 Kor. 1: 25, waardoor hij veracht alle menselijke wijsheid, die het Evangelie veracht; en zij zijn Gods verborgen wijsheid; zo'n uitwerksel van Goddelijke wijsheid, als geen schepsel kon ontdekken, Ef. 3:9, 10, Job 28:20-22. Zij zijn Gods wijsheid in een verborgenheid, of vol diepe geheime wijsheid. Maar voor de natuurlijke mens zijn zij dwaasheid, niet alleen hoewel zij Gods wijsheid zijn, maar eigenlijk omdat zij het zijn en gelijk zij het zijn; want het vleselijke gemoed is vijandschap tegen God. Nu acht men dwaasheid hetgeen men houdt voor zwak en

ongerijmd, of dat vervat of uitdrukt middelen en einde zonder evenmate, of iets onbegeerlijks in vergelijking met de mededingende zaken, of iets uit anderen hoofde niet te verkiezen, of niet aanneembaar op de voorgestelde voorwaarden. Om de een of de andere, of om al deze redenen, zijn de geestelijke dingen, hier bedoeld, waarin Gods wijsheid in de Evangelieverborgenheid bestaat, dwaasheid voor een natuurlijk mens, hetwelk wij in enige zaken zullen tonen.

§ 32. A. Dat zij dit waren voor de oude wijsgeren, getuigt onze apostel, én de ondervinding van de eerste tijden van de kerk, 1 Kor. 1: 20. Hadden zij geestelijke dingen gevoegd tot het gemoed of de rede van natuurlijke mensen, zo moesten zij, die hun gemoed hadden verbeterd en waren opgeheven tot de hoogste oefening van de rede, veel gereder hebben ontvangen en omhelsd de Evangeliegeheimen, als de armen, ongeletterden, die veel beneden hen daarin waren. Dus gaat het in natuur of zedelijkheid; wordt iets van waardij van de mensen gemoed voorgesteld, de wijsten, die het meeste weten, zullen het eerst omhelzen. Hier ging het geheel anders, de wijsten, de kundigen, de redelijken, de geleerden van de wereld, stonden meest en langst tegen de geestelijke dingen, met opzet en voordacht, omdat zij hun dwaasheid waren, om al de gemelde redenen en hun weerstand geschiedde met trotsheid, smaad en verachting, gelijk zij dachten dwaze dingen te moeten handelen.

§ 33. De diepe onkunde en verwaandheid, waardoor sommigen zich nu niet schamen te prediken en te drukken, dat het geleerde, redelijke, wijze deel van de mensen, daarvoor gehouden of die het zich aanmatigden, de wijsgeren en die onder hun geleide de inspraken van de rede zeiden te volgen, eerst het Evangelie omhelsden, als beter dan anderen geschikt om het te ontvangen, kunnen wij niet genoeg met verbazing verachten. Hadden zij eens overwogen wat het Nieuwe Testament aangaande deze zegt, of kenden zij het begin, de groei of voortgang van de Christelijke dienstpleging in de wereld, zij stonden zelf beschaamd over deze dwaasheid. Maar dagelijks in deze *Prodeunt Oratores novi stulti adolescenti,* nieuwe redenaars komen uit dwaze jongelingen, die stout spreken, terwijl zij niet weten wat zij zeggen of bevestigen.

§ 34. B. De voorname Evangelieverborgenheden, of de bedoelde geestelijke dingen, houden en verwerpen velen als dwaas, ja als vals en onwaar. Al hebben zij geen reden om te denken dat ze vals zijn, dan omdat zij ze dwaas achten; en zij noemen ze vals, om ze te beter voor dwaasheid te oordelen. Alles wat behoort tot de menswording van Gods Zoon, zijn voldoening voor zonde en zondaars, het toerekenen van zijn gerechtigheid aan hen die geloven, de krachtdadige werking van Zijn genade in het bekeren van des mensen ziel, met het grootste deel van de geestelijke dingen van het Evangelie, nemen velen niet aan, omdat zij ze vals achten. En zij worden hiertoe overgehaald, omdat zij ze aanzien als dwaas en onvoegzaam voor de redelijke grondbeginsels van hun gemoed.

§ 35. C. Velen bespotten ze openlijk en beschimpen ze als de verachtelijkste denkbeelden, waar mensen hun rede over kunnen oefenen. Petrus voorzag ze, 2 Petrus 3: 3, 4, en nu zijn ze gekomen. De wereld krielt van spotters met geestelijke dingen, als die ongepast zijn om redelijke, edelmoedige geesten aan te doen, omdat ze zo dwaas zijn. Doch deze dingen zijn ons voorzegd, opdat wij, als zij gebeurden, niet zouden worden beroerd of geschud in ons gemoed. ja, sommiger ongodisterij dient ten middel om het geloof van anderen te bevestigen.

§ 36. D. Sommigen, die het Evangelie nog niet openlijk durven tegenspreken, verschillen weinig van de evengemelden. Want ze belijden het geloof daarvan en erkennen onderwerping aan zijn regelen en wetten. Maar de zaken in het Evangelie verklaard kan men brengen, als reeds gezegd is, tot twee hoofden:

1. Zulken die bestaan in het bevestigen, besturen en verbeteren van de zedelijke grondbeginsels en geboden van de natuurwet.
2. Zulken, als onmiddellijk vloeien uit Gods oppermachtige wil en wijsheid, ons alleen meegedeeld door bovennatuurlijke openbaring. Zulken zijn al de uitwerksels van Gods wijsheid en genade, als in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende, Christus' ambten, zijn bedienen ervan, zijn toedelen van de Geest en de eigenlijke evangelische, bovennatuurlijke genaden en plichten, van ons te die opzichte gevorderd. De eerstgenoemde soort van zaken zullen velen hoog prijzen, verheffen, en verklaren hoe zij met de rede overeenstemmen, en wat gelijkluidende uitdrukkingen in de oude wijsgeren te vinden zijn. Maar zij komen aldus in dubbele ongelegenheid; want
   a. Zij overtreden doorgaans zichtbaar hun genaamde regel, boven anderen. Waar zijn toch enige, of velen van deze soort van mensen te vinden, die in enige mate opvolgen de zedigheid, ootmoed, zachtzinnigheid, geduld, zelfverloochening, soberheid, matigheid, verachten van de wereld, liefde tot mensen, liefdadigheid en zuiverheid, die het Evangelie vordert onder dit hoofd van plichten? Trotsheid, staatzucht, onverzadelijke begeerten naar aardse voordelen en bevorderingen, spotten, schimpen en verachten van anderen, ijdele omgang, nijd, toorn, wraakzucht, schelden, zijn geen van de zedenplichten, in het Evangelie geëist.
   b. Geen voorwendsel van achting voor enig deel van het Evangelie, zal mensen beschutten voor de straf, die zij verdienen, die het geheel in enig wezenlijk deel verwerpen. En dit is de toestand van velen. De zaken, die eigenlijk behoren tot de Evangelieverborgenheden, of de onnaspeurlijke rijkdom van Gods genade in Christus Jezus, zijn hun dwaasheid, en het verkondigen ervan noemen zij vreemde taal en dwaasheid. Sommigen van hen zeggen wel niet met de monnik te Rome, dat de heilige Paulus tot grote buitensporigheden verviel in deze dingen: maar zij durven zijn schriften beschuldigen van donkerheid en duisternis, om geen andere reden, zoverre ik kan begrijpen, als omdat hij aanhoudt in het verklaren van deze geestelijke verborgenheden. En 't is niet licht uit te drukken, wat verachting en smaad sommige leraars werpen op het prediken ervan. 't Is misschien niet kwaad, dat sommigen hun eigen schande hierin zo openlijk uitroepen, en in geschrift nalaten, ter verfoeiing voor de nakomelingen.

§ 37. E. De uitkomst van de Evangelieverkondiging bewijst, dat Zijn Geestelijke dingen voor de meesten dwaasheid zijn, want zij verwerpen ze als zulken, Jes. 53: 1-3. Zo een mens wijs en zedig geacht, anderen, met ernst, bewijs van liefde en zorg, met alle beweegredenen aanprijst een weg om schatrijk te worden waar toch mensen op gezet zijn, en men zijn raad niet volgt, oordeelt men zeker zijn voorstel niet voegzaam tot het beloofde einde, en dus dwaasheid en zo handelen mensen met de Evangelie-verborgenheden; zij worden onderricht, in en door de wegen van God ingesteld, hoe groot en heerlijk zij zijn, en wat gezegende gevolgen het geestelijke aannemen ervan zal hebben. De schoonheid en voortreffelijkheid van Christus, het onwaardeerlijk voorrecht van Gods aanneming tot kinderen, de grote en dierbare beloften aan gelovigen gedaan, de heerlijkheid van de toekomende wereld, de noodzaak tot en voortreffelijkheid van heiligheid en Evangeliegehoorzaamheid, tot het verkrijgen van eeuwige zaligheid,

wordt de mensen verkondigd en aangedrongen met drang en bewijsredenen, vervuld met Goddelijk gezag en wijsheid; nochtans zien wij na dat alles bij de uitkomst hoe weinigen zich begeven met enige ijver om ze aan te nemen, of ze metterdaad aannemen; want velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren. En de reden is, omdat waarlijk voor hun verduisterd verstand deze dingen dwaasheid zijn, al zeggen zij het tegendeel.

§ 38. 2. Bij de redenen, waarom een natuurlijk mens nooit *wil* aannemen de dingen van Gods Geest, voegt de apostel de reden waarom hij *niet kan;* genomen van de wijze waardoor alleen zij kunnen worden nuttig en zaligmakend aangenomen, die hij niet kan bereiken, omdat zij geestelijk onderscheiden worden. Hij behoudt in dit gehele hoofdstuk een tegenstelling tussen een natuurlijk en geestelijk mens, natuurlijke en geestelijke dingen, natuurlijk en geestelijk licht en kennis. De natuurlijke mens, zegt hij, onderscheidt bij natuurlijk licht, natuurlijke dingen. De dingen van de mens kent des mensen geest. En de geestelijke mens onderscheidt bij geestelijk licht, van Jezus Christus ontvangen, geestelijke dingen. Want niemand kent de dingen Gods, als Gods Geest en die Hij ze wil openbaren. Deze bekwaamheid ontzegt de apostel aan de natuurlijke mens. En hij bewijst het:

(1) Omdat het is het werk van Gods Geest van de mensen gemoed te begiftigen met die bekwaamheid, dit ware niet nodig, had men die van zichzelf van nature.
(2) Het licht zelf, gelijk hij elders breder toont, waardoor alleen geestelijke dingen geestelijk kunnen worden onderscheiden, wordt gewrocht, voortgebracht, geschapen in ons, door een daad van Gods alvermogen, 2 Kor. 4:6.39.

Uit dit alles blijkt, dat in 's mensen gemoed is tweeërlei onmacht tot geestelijke dingen.

1. Die onmiddellijk het gemoed aandoet, een *natuurlijke* onmacht, waardoor het die niet kan ontvangen uit gebrek van licht in zichzelf.
2. Die het gemoed aandoet door de wil en de genegenheden, een *zedelijke* onmacht, waardoor het niet kan ontvangen de dingen van Gods Geest, omdat het onveranderlijk niet wil; omdat door de ongepastheid van het voorwerp tot die wil en genegenheden, en tot het gemoed door dezelve, zij daarvoor dwaasheid zijn.

§ 40. 1. In onherborenen is een *natuurlijke* onmacht, door het onmiddellijke verderf van de gemoeds of verstandsvermogens, waardoor een natuurlijk mens volstrekt onbekwaam is, zonder eigenlijke vernieuwing van de Heilige Geest, geestelijke dingen zaligmakend te onderscheiden. Nochtans is deze onmacht, ofschoon volstrekt en natuurlijk, niet te verwinnen, en al heeft ze in zich de natuur van een straf, er is geen verontschuldiging of vermindering van des mensen zonde, in niet aan te nemen geestelijke dingen, hun voorgesteld; want al is dit onze ellende, het is onze zonde, het is de ellende van onze personen, en de zonde van onze natuur. Gelijk ons gemoed daardoor ongelijkvormig is met Gods mening, is het onze zonde; als een gevolg van het verderf van onze natuur door de val, is het een uitwerksel van zonde; en als ons blootstellende voor al het kwaad, dat op zonde en ongeloof volgt, is het beide straf en oorzaak van de zonde. Niemand kan zijn zonde of misdrijf bijbrengen, ter verontschuldiging van een andere zonde van enige soort. Deze onmacht is natuurlijk, omdat ze bestaat in beroofd te zijn van het licht en vermogen, dat oorspronkelijk was in de vermogens van ons gemoed of verstand, en omdat ze nooit kan worden weggenomen of genezen, als door het onmiddellijk meedelen van een nieuw geestelijk vermogen en bekwaamheid aan het gemoed zelf door de Heilige Geest in Zijn vernieuwing, dus genezende het verderf van het vermogen zelf. En dit kan bestaan met het tevoren verklaarde, aangaande het natuurlijke vermogen van het gemoed om geestelijke dingen

te verstaan. Want dat vermogen betreft de natuurlijke bekwaamheid van onze gemoedsvermogens deze onmacht, het beroofd zijn ervan in geestelijke dingen.

§ 41.
2. In het gemoed van onherborenen is een *zedelijke* onmacht, in grote mate daarop vallende van de wil en de genegenheden, waardoor het gemoed nooit wil ontvangen geestelijke dingen; dat is, die altoos en onveranderlijk wil verwerpen en weigeren, en dat om verscheidene lusten, verdorvenheden en vooroordelen, in het onoverwinnelijk gevestigd, doende het gemoed die aanzien voor dwaasheid. Hierom zal geen mens op de laatste dag worden veroordeeld en verloren gaan, enkel ter oorzaak van zijn natuurlijke onmacht. Elk die het Evangelie verkondigd is, en die het heeft verworpen, zal overtuigd worden van stellige daden in zijn gemoed, het Evangelie verwerpende om liefde tot zichzelf, zonde en wereld. Dus kan niemand tot Christus komen, tenzij de Vader hem trekke, Joh. 6:44. Zo is hun natuurlijke onmacht, dat zij niet kunnen, zij is ook niet te genezen als door onmiddellijk Goddelijk onderwijs of verlichting, gelijk geschreven is: Zij zullen allen van God geleerd zijn, vers 45.
Maar ook deze *willen niet* tot Christus komen, opdat zij het leven hadden, Joh. 5:40. De zaak in verschil was daar niet de macht of onmacht van hun gemoed, maar de hardnekkigheid van hun wil en genegenheden, waarover mensen voornamelijk zullen worden geoordeeld op de laatste dag. Want dit is de veroordeling, dat het licht is in de wereld gekomen, en de mensen hadden de duisternis liever dan het licht, omdat hun daden boos zijn, Joh. 3: 19. Hieruit volgt,

3. Dat de wil en de genegenheden meer verdorven zijnde als het verstand, gelijk blijkt uit hun weerstaan en verijdelen van zijn veelvuldige overtuigingen, niemand metterdaad zijn gemoed te werk stelt, om te ontvangen de dingen van Gods Geest, tot het uiterste van de bekwaamheid die hij heeft. Want alle onherborenen worden daarin onoverwinnelijk verhinderd door de verdorven halsstarrigheid en verkeerdheid van hun wil en genegenheden. Niemand verbetert recht de bekwaamheid van zijn natuurlijke vermogens, in het gebruik van middelen, ter volbrenging van zijn plicht tot God hierin. Het gezegde zij genoeg ter verdediging van dit Goddelijke getuigenis, aangaande de onmacht van des mensen gemoed in de natuurstaat, om te verstaan en aan te nemen de dingen van Gods Geest op een geestelijke en zaligmakende wijze, hoe ook aan het voorgesteld hetwelk zij, die anders gevoelen, wel kunnen verachten, maar niet wederleggen.

§ 42. Oordeel hieruit over de omschrijving en uitlegging van deze plaats, onlangs door iemand gegeven: Maar zulke dingen als deze, verachten volstrekt zij, die alleen worden geleid door het licht van de menselijke rede, de wijsgeren, enz., en luisteren dus niet naar de Evangelieleer, want die schijnt hun dwaasheid. Die kunnen ook door geen eigen letteroefening komen tot kennis derzelve; want die is alleen te verkrijgen door het verstaan van de voorzeggingen van de Schrift, en zulke andere middelen, als afhangen van Goddelijke openbaring, de stem van de hemel, neerdalen van de Heilige Geest, wonderwerken, enz.

1. De natuurlijke mens wordt hier toegestemd te zijn de redelijke mens, de geleerde wijsgeer, een die wandelt bij het licht van de menselijke rede, hetwelk niet overeenkomt met zijn uitvlucht tegen dit getuigenis, dat maar wordt gemeend een wellustige, overgegeven aan zijn dierlijke driften. Doch deze zijn uitdrukking heeft geen grond, al geeft Hieronymus voet tot zulk iets. Paulus zegt zelf, dat hij meent

elk mens, van wat soort of toestand hij zij, die niet heeft ontvangen de Geest van Christus.

2. Hij verklaart, ου δεχεται, zij verachten volstrekt, dat het woord hier, noch elders, noch zijn schikking in deze samenhang niet toelaat of goedkeurt. De apostel geeft in het gehele gesprek reden, waarom zo weinigen het Evangelie aannamen, bijzonder van die het vatbaarst schenen, de wijzen en geleerden - daar het Evangelie Gods wijsheid was - het kwam door hun onmacht, om aan te nemen de dingen Gods, en uit hun haat en tegenstand ervan, geen van welke was te genezen als door Christus Geest.
3. De apostel handelt niet wat mensen konden uitvinden door eigen naarstigheid, maar wat zij deden en wilden, en niet anders konden doen, toen het Evangelie hun werd voorgesteld, verklaard en verkondigd. Zij ontvingen niet, zij konden niet ontvangen, toestemmen of geloven de geestelijke verborgenheden daarin geopenbaard.
4. Dit verkondigen van het Evangelie aan hen, ging vergezeld en werd behandeld met de bewijzen die hij meldt, de getuigenissen van de voorzeggingen van de Schrift, wonderwerken en dergelijke, op dezelfde weg en wijze, en in dezelfde trap, als aan hen die het aannamen en geloofden. In de uitwendige middelen van openbaring en voorstellen was geen onderscheid.
5. De eigenlijke mening van ου δεχεται, *neemt niet aan,* wordt gegeven in de volgende rede en uitlegging daarvan; ου δυναται γνωναι, hij kan ze niet kennen, dat is, tenzij hij daartoe geestelijk wordt bekwaam gemaakt door de Heilige Geest. Dit wordt verder bevestigd in de rede die volgt, omdat ze geestelijk onderscheiden worden. Dit te verdraaien tot de uitwendige middelen van openbaring, daar het lijnrecht beoogt uit te drukken de inwendige wijze hoe het gemoed ontvangt de geopenbaarde zaken, is met de Schrift om te springen gelijk men wil. Hoeveel beter licht en bepaalder zin van deze plaats geeft Chrysostomus' beschrijving van een natuurlijk en geestelijk mens.

   Ψυχικος ανθρωπος, ο δια σαρκα ζων, και μητω φωτισθεις τον νουν δια πνευ ματος, αλλε μονην την εμφυτον, και ανθρωπινην συνεσιν εχων, εν των απαν των ψυχαις εμβαλλει ο δημιουργος. Een natuurlijk mens is hij, die leeft in of door het vlees, en wiens gemoed nog niet is verlicht door de Geest; maar die alleen heeft het ingeboren menselijk verstand, waarmee de Schepper aller mensen gemoed heeft begaafd.

   ο πνευματικος; ο δια πνευμα ζων φωτισθεις τον νουν. Δια πνευματος, ου μο νην την εμφυτον και ανθροπινην συνεσιν εχων, αλλα μαλλον την ψαρισθει σαν πνευματικην, εν των πιστων ψυχαις εμβαλλει το αγιον πνευματα.

   De geestelijke mens is hij, die leeft door de Geest, wiens gemoed door Hem verlicht is; hebbende niet alleen aangeboren menselijk verstand, maar liever een geestelijk verstand, hem genadig geschonken waarmee de Heilige Geest het gemoed van gelovigen begaaft. Maar wij gaan voort.

§ 43. Verklaard hebbende de onmacht in het gemoed van natuurlijke mensen, om geestelijke dingen geestelijk te onderscheiden, uit hoofde van hun geestelijke blindheid, of de duisternis die in hen is, moeten wij nog overwegen de kracht en het vermogen van deze duisternis, om hen te houden in gedurige en onoverwinnelijke afkeer van God en het Evangelie. Wij moeten ook hiertoe overwegen enige schriftuurplaatsen; want niettegenstaande alle andere denkbeelden en twisten in deze, meest ter opvolging van de genegenheden en hartstochten van de verdorven natuur, moet de Schrift ons oordeel bepalen, en de steun van ons geloof zijn. Deze geestelijke duisternis heeft dan een macht over 's mensen gemoed, om hen van God te vervreemden; dat is, de zaak die de

Schrift zo noemt, is geen enkele beroving, met onmacht in het vermogen daarop volgende; maar een verdorven hebbelijkheid die krachtig, en voor hen in wie zij is, onvermijdelijk hun wil en genegenheden inneemt, tot het weerstaan van geestelijke dingen; de wereld is nu zichtbaar vervuld met uitwerksels hiervan.
Ik zal dit eerst in het algemeen, daarna in bijzondere zaken bewijzen; en in het geheel tonen, dat niet alleen de daad van geloven en zich tot God te keren, het werk en gewrocht van de genade alleen is, wat de Pelagianen openlijk ontkenden, en de halve Pelagianen openlijk toestemden; maar ook dat alle vermogen en bekwaamheid daartoe, eigenlijk zo genoemd, ook door genade is.

§ 44.
1. Wij worden gezegd, Kol. 1: 13, te worden verlost, εκ της εξουσιας του σκοτους, *uit de macht van de duisternis.* Het woord betekent een macht, die bestaat in gezag of regering, die overheerst en gebiedt hen die er onder staan. Hierom worden zonden, zonderling van ongewone grote schuld, genoemd *werken van de duisternis,* Ef. 5: 11, niet alleen als wordende doorgaans gepleegd in het duister, maar tot welke ook de duisternis van 's mensen gemoed hen neigt, en die natuurlijk voortbrengt. Het ook hier genoemd de macht van de duisternis, heet *de macht van de satan,* Hand. 26: 18. Want ik erken dat hier wordt beoogd niet alleen of enkel de inwendige duisternis, of blindheid van 's mensen gemoed in de natuurstaat, maar *de gehele staat van duisternis,* met hetgeen satan en wereld daaraan toebrengen. Deze wordt gemeld Jes. 60:2*, Zie, duisternis zal de aarde bedekken, en dikke donkerheid het volk, doch de Heere zal over u opgaan.* Het is een donkerheid, die niets kan verdrijven dan des Heeren licht, opgaande over en in des mensen ziel. Doch alles komt uit inwendige duisternis. Want de satan heeft geen macht noch gezag over mensen, dan door middel van deze duisternis. Door die alleen werkt die vorst van de macht van de lucht krachtig in de kinderen van de ongehoorzaamheid, Ef. 2: 2. Door die bedriegt, verleidt en bederft hij hen; hij heeft geen anderen weg om hun gemoed te verharden en te verbitteren tegen het Evangelie, dan door deze blindheid of duisternis in hen te vermeerderen, 2 Kor. 4: 4.

§ 45. Zie bewijs van de kracht en het vermogen van deze duisternis in de duivel zelf. Petrus zegt, dat de engelen, die gezondigd hebben, worden bewaard tot het oordeel onder ketenen van duisternis, 2 Petrus 2: 4. Duidelijk zinspelen die woorden op grote booswichten, die men in ketenen gebonden, bewaart tot hun plechtige terechtstelling. Dus handelt God met de gevallen engelen Want al doorwandelen zij aarde en lucht, in schijn van vrijheid, zij leggen aan ketenen van duisternis, die hen vasthouden tot het oordeel wordt uitgevoerd. Zij leggen volstrekt onder Gods macht, zonder enige mogelijkheid van verlossing.
Maar waarom onderneemt geen van hen, of zal in eeuwigheid ondernemen, te verkrijgen vermindering of verlossing van straf door bekering, en zich te schikken naar Gods wil in al hun wijsheid, ondervinding en lang vooruitzicht van hun nakende eeuwige ellende?
Dit komt enkel van hun eigen duisternis, in welker ketenen zij zo zijn gebonden, dat, ofschoon zij geloven hun eeuwig verderf en beven voor Gods wraak daarin, zij moeten volharden in hun loop van kwaaddoen, ongehoorzaamheid en muiterij. Al zijn nu natuurlijke mensen niet even verstokt als zij, als welke een weg om te kunnen ontvlieden, verzorgd is en wordt voorgesteld, die zij niet hebben, is deze duisternis even krachtig, om hen te binden in een staat van zonde, zonder de krachtdadige verlichting van de Heilige Geest, als in de duivelen zelf. Dit kan verder blijken uit overweging van bijzondere zaken, waarin zij haar kracht in hen te werk stelt.

§ 46. 1. Zij vervult het gemoed met vijandschap tegen God, en alle Goddelijke dingen; Kol. 1:21, *Gij waart vijanden in uw gemoed;* Rom. 8:7, *Het vleselijke gemoed is vijandschap tegen God, het onderwerpt zich aan Gods wet niet.* Het vleselijke gemoed daar bedoeld, is hetgeen in elk mens is, die niet heeft ontvangen, die niet is deelachtig gemaakt Gods Geest, op een zonderlinge zaligmakende wijze, gelijk Paulus daar verklaart, vers 5, 6, 9-11. Zodat het voorwendsel ijdel is en lijnrecht strijdig tegen de apostel, dat hij alleen beoogt een soort van vleselijke, wellustige mensen. Deze stoutheid, niet alleen in het verdraaien, maar in het openlijk tegenspreken van de Schrift, is nog jong; de oude vijanden *van Gods genade waren zo stout niet. God is in Zichzelf oneindig goed en begeerlijk. Hoe groot is zijn goedheid! Hoe groot is zijn schoonheid!* Zach. 9: 17. Alles in Hem is gepast om te bewegen, te beantwoorden en te vervullen de zielsgenegenheden. Voor allen, die God kennen, is Hij de enigste verlustiging, rust en genoegen. Waarom is dan der mensen gemoed vervuld en bezeten met vijandschap tegen God? Vijandschap en haat tegen God, die volstrekt en oneindig goedheid is, schijnt te strijden tegen onze menselijke genegenheden. Maar zij komen voort uit deze duisternis, die in de verderving en schending van onze natuur ligt, langs de wegen die wij zullen verklaren.

§ 47. Sommigen in onze dagen beweren en bepleiten, dat op begrip van de goedheid van Gods natuur, als geopenbaard in de werken en het licht van de natuur, mensen zonder andere voordelen, God kunnen liefhebben boven alles en van Hem worden aangenomen. Doch dit zou Christus en het Evangelie, als voorwerpelijk voorgesteld, is het niet nutteloos, niet onvermijdelijk noodwendig maken; en ik moet vragen, hoe wordt de vijandschap tegen God, waarmee het gemoed van alle natuurlijke mensen, volgens het zeggen van de apostel, vervuld is, zo opgeruimd en weggenomen, dat zij God liefhebben boven alles, omdat deze dingen lijnrecht strijden en onverzoenlijk zijn? Dit moet geschieden of door de kracht van het verstand zelf, op het voorstellen van Gods goedheid eraan, of door de krachtige werking in en op het van Gods Geest. Geen andere weg kent men tot nog toe; voor de laatste strijden wij; en aangaande de eerste veronderstelt de apostel Gods goedheid, en het voorstellen van deze goedheid Gods aan 's mensen gemoed, niet alleen als geopenbaard in de werken van de natuur, maar ook in de Wet en het Evangelie en nochtans bevestigt hij, dat het vleselijke gemoed, dat in elk mens is, vijandschap is tegen God. In vijandschap is nu geen geschiktheid, noch neiging om lief te hebben. In zulke mensen kan dan niet meer ware liefde tot God zijn, als kan bestaan met vijandschap tegen God.

§ 48. IJdel en vergeefs is dan al het gezegde, aangaande de aanneming bij God, die vinden zullen zij, die Hem liefhebben boven alles om zijn goedheid, zonder verder mededeling van Christus of de Heilige Geest aan hen; omdat in de wereld nooit was of zijn zal het geringste vonkje van zo'n liefde tot God. Want wat men zich ook inbeelden mag van de liefde tot God, waar deze vijandschap, spruitende uit duisternis, niet is weggenomen door de Geest van genade en liefde, is ze maar een zelfbehagen, door de valse denkbeelden van God, die deze duisternis hen inblaast. Met deze behagen of verschrikken zij zichzelf, gelijk de zaken hun verdorven rede of inbeelding voorkomen. Mensen in deze staat, ontbloot van Goddelijke openbaring, zochten oudtijds God, Hand. 17: 27, gelijk men in het donker omtast. En al vonden en kenden zij Hem in enige mate, zoverre dat zij uit de geschapene dingen beseften zijn eeuwige kracht en Godheid, Rom. 1:20, 21, hij bleef voor hen steeds volstrekt de onbekende God, Hand. 17: 23, die zij niet kennende, dienden dat is, zij wilden Hem eren in het toewijden van altaren, maar zij

kenden Hem niet; ου αγνοουντες ευσεβειτε. Dat zij allen valse denkbeelden van God hadden, blijkt, omdat niemand van hen, zich uit kracht van Hem te kennen, bevrijdde van grove afgodendienst, de grootste vijandschap tegen Hem; of zich niet toegaf in vele goddeloosheden of zonden, uit de denkbeelden die zij ontvangen hadden van God en zijn goedheid, Rom. 1: 20, 21. De uitslag van hun naspeuren van Gods natuur was, dat zij Hem niet verheerlijkten, maar ijdel werden in hun inbeeldingen, en verduisterd in hun dwaze hart. Op de algemene grondbeginsels van het eerste wezen en het hoogste goed, maakte hun inbeelding zulke gedachten van God, die hen behaagden en vermaakten, en hun genegenheden uitlokten, niet waarlijk tot God en zijn goedheid, maar tot het uitwerksel en gewrocht van hun eigen inbeeldingen. Hierom waren zij, die de verhevenste begrippen hadden aangaande Gods natuur, wezen en goedheid, en de hoogste uitdrukkingen van volstandige verwondering over, en liefde tot Hem, wanneer de waarachtige God hen door enig middel werd verklaard, gelijk Hij wil bekend zijn, Gods grote tegenstanders en vijanden. Dit bewijst onweersprekelijk, dat de liefde tot Gods goedheid, die sommigen zich verbeelden in mensen ontbloot van bovennatuurlijke openbaring, en andere hulpen van genade, in de beste van hen uitging tot de voortbrengsels van hun eigen inbeeldingen, en niet tot God zelf.

§ 49. Maar deze voorbijgaande, laat ons overwegen de uitwerksels van deze duisternis, werkende door vijandschap in het gemoed van hen, aan wie het Woord verkondigd wordt, want ook in deze, zolang zij niet krachtdadig worden overgehaald door overwinnende genade, oefent zij zich, bedekt of openbaar. En al worden zij misschien leerkundig onderwezen in ware denkbeelden aangaande God en Zijn Eigenschappen, dwalen zij altoos in hun hart, in het toepassen ervan op zichzelf, of in het aanmerken van hun eigen belang in dezelve. Al hun effectieve denkbeelden van God strekken om hun hart van Hem te vervreemden, hetzij door verachting, of door onrechte schrik en vrees. Want sommigen achten God traag, en niet opmerkende wat zij doen, ten minste over hen zo niet misnoegd, dat zij behoeven uit te zien naar verandering in staat en toestand. Zij denken, dat God hun gelijk is, Psalm 50: 21; tenminste dat Hij hen goedkeurt en zal aannemen, al bleven zij in hun zonden. Dit nu is een vrucht van de hoogste vijandschap tegen God, schoon opgesmukt met het voorwendsel van de meest verheven denkbeelden en begrippen van zijn goedheid. Want gelijk het is een zware misdaad zich te verbeelden in de Goddelijke natuur een uitwendige gedaante, en dat God is gelijk mensen of dieren, de hoogste zonde van de grootste afgodendienaars, Rom. 1:23, Psalm 106: 20, is het nog tergender zonde, God zo te begrijpen gelijk dierlijke mensen, dat Hij hen goedkeurt en aanneemt in hun zonden. Nochtans, al wordt Gods natuur en wil voorwerpelijk geopenbaard in zijn Woord, wil en zal deze duisternis dit valse denkbeeld van God staande houden in van de mensen gemoed, waardoor zij in hun zonden ten uiterste verhard worden. Waar dit feilt, zal ze aan de andere zijde God vertonen als geheel vuur en woede, onverbiddelijk en onhandelbaar. Zie Micha 6: 6, Jes. 33: 14. Gen. 4: 13.

§ 50. Deze duisternis vervult het gemoed met vijandschap tegen al Gods wegen. Want het vleselijk gemoed is vijandschap tegen God en aan zijn wet niet onderworpen, het kan dat niet zijn; zulken zijn vervreemd van het leven Gods, de gehele weg en het werk van voor God te leven, mishaagt hun door hun onkunde en blindheid, Ef. 4: 18. Het acht de gehele regel en maat daarvan dwaasheid, 1 Kor. 1: 18, 20. Maar ik mag, kortheidshalve, niet te veel bijzondere, hoewel in onze dagen velen met hun pochende hovaardige woorden van de ijdelheid, aangaande de kracht en genoegzaamheid van het verstand, zelfs tot godsdienstige en geestelijke dingen, nodig maken te verklaren, wat de

Heilige Geest in deze oordeelt en duidelijk uitdrukt in de Schrift. Een Schriftgetuigenis zal voor leerlingen van Jezus Christus gewichtiger zijn als duizend vertogen tot het tegendeel.

§ 51. 2. Deze duisternis vervult het gemoed met willen of verkeerde lusten, lijnrecht strijdig tegen Gods wil, Ef. 2: 3. Het gemoed heeft θεληματα διανοιων, willen of lusten, dat is hebbelijke neigingen tot vleselijke voorwerpen. Het behartigt aardse dingen, Filip. 3: 19. Hierom wordt het gemoed zelfs gezegd vleselijk te zijn, Kol. 2: 18. Het is ten opzichte van geestelijke dingen, als uit het vlees geboren, vlees. Het bemint, smaakt, keurt goed, enkel aardse, vleselijke, ijdele dingen. Niets komt overeen met het als hetgeen nieuwsgierig, of nodeloos, of bijgelovig, of vleselijk en aards is. Daarom worden de mensen gezegd te wandelen in de ijdelheid van hun gemoed. Hun gehele levensloop wordt bestierd door een overheersend grondbeginsel van ijdelheid. En in deze staat werken de gedachten en inbeeldingen van het gemoed altoos, om te verzorgen vleselijke voorwerpen voor deze ijdele en vleselijke gestaltenis; die worden daarom gezegd gedurig boos te zijn, Gen. 6: 5. Dit is het doen van een verduisterd gemoed; zijn ijdele gestaltenis of neiging, zijn vleselijke wil, wekt op ijdele gedachten en inbeeldingen, het neemt ter harte de dingen van het vlees, Rom. 8:5. Deze gedachten hechten op en vertonen aan het gemoed gepaste voorwerpen, ter voldoening van zijn ijdelheid en lusten. Met deze bedrijft het gemoed dwaasheid en ontucht, daardoor wordt de vleselijke hebbelijkheid voortgezet en bevestigd, en dit vermenigvuldigt inbeeldingen van diezelfde soort, waardoor men zich verhit, Jes. 57:5, en bozer en bozer wordt. En de bijzondere neiging van deze inbeeldingen beantwoordt het overheersen van enige bijzondere lust in het hart of gemoed.

§ 52. Men zegt misschien, al is dit zo in vele, bijzonder in overgegeven zondaars, het bewijst, als voortkomende uit hun wil en verdorven vleselijke genegenheden, geen onmacht in het gemoed om geestelijke dingen te onderscheiden en aan te nemen; maar niettegenstaande deze spoorloosheden in sommige, blijft het verstandelijk vermogen steeds begaafd met een macht, om te onderscheiden, te beoordelen, te geloven geestelijke dingen op een betamelijke wijze.
Antwoord.

A. Wij beredeneren nu niet de zwakheid en onbekwaamheid van het gemoed dienaangaande, die als het ware een natuurlijke onmacht is, gelijk blindheid in de ogen, deze is hiervoor uitgelegd en bevestigd. Maar wij beogen een zedelijke onbekwaamheid, ten aanzien van al de natuur vermogens onoverwinnelijk, om geestelijke dingen recht te ontvangen, die volgt op het verderf en beroving van het gemoed in de natuurstaat, dat de Schrift noemt duisternis of blindheid.
B. Onze aangehaalde getuigenissen hebben genoeg bevestigd, dat al de gemelde zaken voortkomen van het verderf van het gemoed. En omdat dit gemeen is en eveneens in alle onherborenen, zo het niet voortbrengt in al zijn uitwerksels dezelfde trap van spoorloosheid, komt dat van enige stralen van licht en heimelijke overtuiging van de Heilige Geest, in het vervolg breder te verklaren.
C. Wij beogen maar te bewijzen de onvermijdelijke noodzaak tot een zaligmakend werk van gemoedsverlichting, om het te bekwamen tot het aannemen van geestelijke dingen geestelijk, die genoeg blijkt uit de kracht van deze duisternis, waardoor geen mens bekwaam is om zichzelf te redden of te zaligen. Want ook

§ 53. 3. Zij vervult het gemoed met vooroordelen tegen geestelijke dingen, als in het Evangelie voorgesteld. En dat heeft geen licht noch kracht om zich uit deze

vooroordelen te ontwarren. Geen klein deel van zijn verderf bestaat in zijn gereedheid om ze te omhelzen en hardnekkig aan te kleven. Enige weinige van die vooroordelen zijn:
A. Het gemoed bevat door zijn duisterheid, dat geestelijke dingen, de zaken in het Evangelie voorgesteld, geheel onbestaanbaar zijn met waar genoegen en voldoening. Vergenoegen zoeken toch alle mensen langs velerlei wegen en bejagen het met ijver. Zij bedoelen iets te verkrijgen, dat hun gemoed vergenoegt en hun begeerten vervult. En zij denken doorgaans, eer zij de voorstellen van het Evangelie veel overwegen, iets zulks al op het spoor te hebben, door de geringe proefjes van genoegen in hun lusten, die zij hebben verkregen in de wegen van de wereld. Deze hoopgevende beginsels willen zij niet verlaten, Jes. 57: 10: Gij zijt vermoeid in de grootheid van uw weg, evenwel zegt gij niet, het is buiten hoop; gij hebt het leven van uw hand gevonden, daarom wordt gij niet ziek. Zij staan dikwerf gereed te bezwijken in het vervolgen van hun lusten, om het teleurstellen dat zij daarin ondervinden, of de onheilen die ze vergezellen. Want welke weg zij zich keren in hun najagen, zij moeten wel zien of sterk verdenken, dat het einde daarvan is of zijn zal ijdelheid en kwelling des geestes. Nochtans latenzij hun begonnen najagen niet af; zij zeggen niet: daar is geen hoop; want zij vinden het leven van hun hand. Het een of het andere komt dagelijks in, hetzij van het werk dat zij doen, of het gezelschap dat zij bijwonen, of de verwachting die zij hebben, dat hun hoop levend houdt en hen onwillig maakt om hun tegenwoordige toestand te verlaten. Zij vinden die wel niet de allerbeste, maar denken niet dat er beter zijn kan. Dus is hun grote oogmerk die te verbeteren, of daarin voorspoedig te zijn. Konden zij verkrijgen meer geneugte, meer rijkdom, meer kracht en gezondheid, meer verzekering van lang leven, meer macht, meer eer, meer gepaste voorwerpen tot hun vleselijke begeerten, dan, denken zij, zou het beter zijn dan het nu is; maar voor iets dat van dit alles geheel in soort verschilt, kunnen zij geen achting huisvesten. In deze staat en toestand, worden geestelijke dingen, de geestelijke verborgenheden van het Evangelie hen voorgesteld. Met de eerste opslag oordelen zij, dat deze dingen hen niet zullen helpen in het najagen of vermeerderen van hun vleselijke genoegens. En dusverre oordelen zij recht. De zaken van het Evangelie geven geen voet, noch hulp aan van de mensen lusten. Ja, zij kunnen enigszins ontdekken, dat het Evangelie in zijn kracht toegelaten zijnde, zal kruisigen en doden de verdorven genegenheden, die zij tot hier hebben nagejaagd te verzadigen. Want dit verklaart de Schrift duidelijk, Kol. 3: 1-5, Titus 2:11, 12.

§ 54. In twee zaken hebben mensen, die vergenoegen en voldoening zoeken, belang.
1. De voorwerpen van hun lusten of begeerten.
2. Die lusten en begeerten zelf.

De eerste kan men aanmerken in hun eigen natuur, dus zijn ze onverschillig; of als bekwaam tot misbruik tot verdorven en zondige einden. Op de eerste wijze, gelijk het Evangelie hen niet veroordeelt, voegt het niets bij dezelve voor hen, die het Evangelie aannemen. Het geeft de mensen niet meer rijkdom, goederen of eer, als zij tevoren hadden in de wereld. Het belooft niets zulks aan die het aannemen, maar eer het tegendeel.
De tweede wijze veroordeelt het Evangelie en neemt ze weg. En aangaande der mensen begeerten zelf, is het 't openbare werk van het Evangelie die te doden. Hierdoor wordt de natuurlijke verdorven betrekking tussen deze begeerten en hun voorwerpen verbroken en ontbonden. Het Evangelie laat de mensen, buitengewone gelegenheden uitgezonderd, hun goede naam, achting, rijkdom, eer, wettig verkregen en bezeten, behouden. Maar het verbond tussen het gemoed en deze dingen in alle natuurlijke mensen, moet verbroken worden. Men mag ze niet meer aanzien als het hoogste goed,

of in plaats daarvan, als de stof van het genoegen, maar zij moeten plaats maken voor geestelijke, onzichtbare, eeuwige dingen. Dit vervreemdt heimelijk het vleselijk gemoed van en verwekt een vooroordeel tegen dezelve, als wilde zij de ziel beroven van al haar tegenwoordige genoegens en niets in plaats ervan aanbieden, dat overeenkomt met enige van haar begeerten of hartstochten. Want uit hoofde van de duisternis, onder welker macht zij ligt, kan zij niet onderscheiden de voortreffelijkheid van de geestelijke en hemelse dingen haar voorgesteld, noch zo'n genegenheid hebben tot de zaken waartoe zij eigenlijk en gepast zijn, dat de ziel daarnaar uitgaat. Hierdoor wordt dit vooroordeel in de ziel onoverwinnelijk. Zij zal, kan, noch wil niet toelaten zaken die geheel onbestaanbaar zijn met alles waarin zij genoegen hoopt of zoekt. Mensen behagen zichzelf maar met dromen en inbeeldingen, die spreken van zo'n redelijkheid en voortreffelijkheid in Evangeliewaarheden, dat het gemoed van een natuurlijk mens onderscheidt zo'n gepastheid in dezelve voor hem, dat hij ze daarop aanneemt en omhelst. En zij, die zich meest verhovaardigen, en behagen met zulke redenen, geven doorgaans het overtuigendste bewijs van de krachtige duisternis en vijandschap in het vleselijke gemoed tegen de geestelijke dingen van het Evangelie in leven en kracht.

§ 55. 2. Het gemoed wordt door deze duisternis vervuld met vooroordelen tegen de Evangelieverborgenheden, op een zonderlinge wijze. Gods daarin verborgen geestelijke wijsheid kunnen natuurlijke mensen niet aannemen, zij verachten ze, en houden al de delen van haar verklaring voor ledige en onverstaanbare denkbeelden. Door dit vooroordeel overwint deze duisternis het gemoed van mensen, anders kundig en geleerd; zij heeft dit gedaan in alle tijden, maar in geen meer als die wij beleven. Nochtans ligt in het Evangelie en in zijn leer een geheiligde, verborgen, geestelijke wijsheid. Deze is voor de wijste mensen van de wereld, zolang zij onder de macht van deze duisternis blijven, dweepachtig, inbeelding en dwaas. Paulus bewijst, 1 Kor. 1 en 2, lijnrecht, dat de Evangelieleer is Gods wijsheid in een verborgenheid dat de wijze en geleerde mensen van de wereld, die Christus' Geest niet ontvangen hebben, deze wijsheid niet kunnen onderscheiden noch verstaan, en dat daarom de zaken van het Evangelie voor hen zwak en dwaasheid zijn. Dat dwaas is wordt veracht; ja dwaasheid is het enige voorwerp van verachting. Hierdoor zien wij, dat sommigen met de hoogste trotsheid, spot en smaad, verachten de zuiverheid, eenvoud en gehele verborgenheid van het Evangelie, die nochtans belijden dat zij het Evangelie geloven. Laat ons om de gehele natuur van dit vooroordeel op te helderen, enige zaken onderscheiden aanmerken.

§ 56. Twee soorten zaken zijn in het Evangelie verklaard.
1. Die het Evangelie volstrekt en alleen eigen zijn; die geen voetstappen hebben in de wet of in het natuurlicht, maar enkel zijn openbaringen het Evangelie eigen. Van deze natuur zijn al de zaken die Gods liefde en wil in Christus Jezus aangaan. De verborgenheid van zijn menswording, ambten, gehele middelaarschap, het uitdelen van de Geest, ons deelgenootschap daaraan en onze vereniging met Christus daardoor, onze aanneming tot kinderen, rechtvaardigmaking en dadelijke heiligmaking daaruit voortkomende; in het kort, alles wat behoort tot het kopen en toe-eigenen van zaligmakende genaden van deze soort. Deze dingen zijn zuiver en eigenlijk Evangelie, aan het Evangelie alleen eigen. Hierom achtte Paulus, aan wie de uitdeling daarvan was toevertrouwd, dezelve zo uitnemend, dat hij in vergelijking ervan voornam niets te weten, 1 Kor. 2: 2. En hij beschrijft zijn dienst, als alleen tot dat einde dienende, Ef. 3: 7-11.

§ 57. 2. In het Evangelie worden verklaard en bevolen zaken, die gegrond zijn in de wet en het licht van de natuur.
Zulke zijn al de zedelijke plichten daarin geleerd. Twee zaken staan daarom aan te merken.
(1) Dat ze in enige mate de mensen zijn bekend op een andere wijze, door andere grondbeginsels. Het ingeschapen natuurlicht leert en bevestigt ze, hoewel duister. Dus zegt Paulus van het mensdom in het algemeen,
το γνωστον του Θεου φανερον εστιν εν αυτοις, Rom. 1: 19, Hetgeen men van God kan kennen, is in hen geopenbaard. Gods wezenlijke eigenschappen, die onze zedelijke plicht voor Hem noodwendig maken, worden gekend door het natuurlicht. Door ditzelfde licht zijn mensen bekwaam om hun daden te beoordelen, of ze goed zijn of kwaad, Rom. 2: 14, 15. Dit is al het licht, waarop sommigen pochen, gelijk zij te eniger tijd met schaamte zullen ondervinden.
(2) Op alle mensen ligt verplichting tot gehoorzaamheid, overeenkomstig hun licht in deze. Dezelfde wet en het licht, dat deze dingen ontdekt, gebiedt tevens hun waarneming. Dus is het met alle mensen, eer het Evangelie hun wordt bekendgemaakt.
In deze staat brengt het Evangelie twee zaken in van de mensen gemoed.

a. Het bestiert ons tot recht volbrengen van deze dingen, uit een recht grondbeginsel, langs een rechten regel en tot een recht einde en oogmerk, zodat zij en wij in dezelve verkrijgen aanneming bij God. Hierom geeft het dezelve een nieuwe natuur en verandert zedelijke plichten in Evangelie gehoorzaamheid.
b. Door mededeling van die Geest, die de Evangeliebekendmaking wordt bijgevoegd, krijgen wij kracht tot haar volbrenging, op de wijze die het Evangelie voorschrijft.

§ 58. Hieruit volgt, dat het Evangelie deze weg houdt.

1. Het stelt voor en verklaart zaken daaraan eigenlijk en alleen eigen. Dus begon Paulus steeds zijn Evangelieverkondiging, 1 Kor. 15: 3.
2. Het openbaart zijn eigen geheimen, om die te leggen ten grondvest van geloof en gehoorzaamheid. Het legt ze in het gemoed in en vervormt daardoor de gehele ziel tot dezelve; zie Rom. 6: 17; Gal. 4: 19; Titus 2: 11, 12; 1 Kor. 3: 11; 2 Kor. 3: 18.

Deze grondslag gelegd zijnde, - zonder welke het Evangelie niets als 't ware te doen heeft met der mensen ziel en tot niets verders zal voortgaan met hen, die dit Zijn eerste werk verwerpen, - *ent het alle plichten van zedelijke gehoorzaamheid op deze stam van geloof in Christus Jezus.*
Deze weg houdt het Evangelie en ook de apostel Paulus in al zijn brieven. Hij verklaart eerst de geloofsverborgenheden, die het Evangelie alleen eigen zijn, en daalt dan tot de zedelijke plichten, daardoor geregeld.
Maar het gemelde vooroordeel keert de orde van deze zaken anders om. Wanneer zij, die onder zijn kracht liggen, uit velerlei hoofde het Evangelie in het gemeen toelaten, vestigen zij hun gemoed eerst en voornamelijk op zaken, gegrond op de weten het licht van de natuur. Deze kennen en herkennen zij enigszins in zichzelf, daarom prijzen en verheffen zij ze, hoewel niet in hun eigen plaats, noch tot hun eigenlijk einde. Zij maken ze ten grondslag volgens de plaats, die zij hadden in de wet van de natuur en het werkverbond, daar het Evangelie hen enkel erkent voor noodzakelijke opbouwsels op de grondslag. Maar voornemende om zedelijke plichten in hun gemoed de voorrang te geven, overwegen zij naderhand de eigenlijke leerstukken van het Evangelie, met het een of andere van deze uitwerksels.

1. Sommigen verachten ze geheel op hun wijze en smalen op hen, die ze bij uitstek belijden. Alles wat ze vervatten is in hun oordeel van weinig belang, in vergelijking

van de noodwendige plichten van zedelijkheid, die zij voorgeven te omhelzen; en om zich te ontslaan van de moeite om ze na te speuren, verwerpen zij ze als onverstaanbaar of onnodig.

2. Óf zij zullen door gedrongen uitleggingen, derzelver geest en verborgenheden ontzenuwende en bedervende, ze brengen en schikken tot hun eigen lage en vleselijke bevattingen. Zij pogen het Evangelie en al zijn verborgenheden te brengen tot hun eigen licht met sommigen, tot de rede met anderen, tot de wijsbegeerte als de rest. Die met hun zwakke en vleselijke denkbeelden van deze zaken niet overeenstemmen, hebben te wachten al de smaad en het verwijt, die de hovaardige voorwenders van wijsheid en wetenschap oudtijds op de apostelen en eerste Evangelieverkondigers wierpen. Zij, die hierdoor de zedelijkheid verheffen boven de verborgenheid en de genade van het Evangelie, verwerpen tevens het Evangelie en vernielen de zedelijkheid; want die rukkende van haar eigenlijken grondslag, valt zij in het slijk; de wandel van de mensen, die dit leren, geeft hiervan geen klein bewijs.

§ 59. Dit vooroordeel doet velen de geestelijke dingen van het Evangelie versmaden en verachten; God zegt van Efraïm, Hos. 8: 12, *Ik schrijf hem de voortreffelijke dingen van mijn wet voor, maar zij zijn geacht als wat vreemds.* De bedoelde zaken zijn "roevee thoratie" de grote, veelvuldige, verscheidene dingen van de wet. Hetgeen de wet toen was voor dat volk, is nu het Evangelie voor ons. De thora, wet, was het gehele middel ter mededeling van Gods mening en wil aan hen, gelijk Gods gehele raad ons wordt geopenbaard in het Evangelie. Deze dingen schreef God hun voor, of maakte ze in haar zelf en in haar openbaring hun klaar en duidelijk. Maar zij achtten ze, na dat alles "kemoo-zar", gelijk men ook het Evangelie acht, wat vreemds, onbekend voor des mensen gemoed, waaraan zij zich weinig laten gelegen liggen. Zij willen in acht nemen zaken, die overeenkomen met de grondbeginsels van hun natuur; zaken zedelijk goed of kwaad maar Gods verholen wijsheid in de Evangelie verborgenheid, achten zij wat vreemds. Met ontelbare andere vooroordelen van diezelfde natuur, vervult deze duisternis der mensen gemoed, waardoor zij worden krachtdadig en voor alle eigen licht of kracht onoverwinbaar, weerhouden van geestelijke dingen geestelijk aan te nemen.

§ 60. De kracht en uitwerking van deze duisternis in en op de ziel van onherborenen, blijkt verder uit het aanmerken van haar eigenlijk onderwerp, of de natuur en het gebruik van het vermogen, dat er van wordt aangedaan. Dit is het gemoed of het verstand. Licht en kennis zijn verstandelijke deugden of volmaaktheden van het gemoed, en dat in alle soorten, hetzij in natuurlijke, zedelijke of geestelijke dingen. De duisternis, waarvan wij spreken, is de beroving of het ontbreken van geestelijk licht. Daarom staan licht en duisternis tegenover elkaar. Gij was duisternis, maar bent nu licht in de Heere, Ef. 5: 8. Het gemoed of verstand is dan aangedaan met deze duisternis en wordt daardoor bedorven en geschonden.
Men kan het gemoed aanmerken tweezins:

1. Als *beschouwende* of bespiegelende, onderscheidende en beoordelende zaken er aan voorgesteld. Zo is het Zijn werk uit te vinden, te overwegen, te onderscheiden, te begrijpen de waarheid van zaken. In hetgeen wij behandelen is het de plicht van het gemoed te begrijpen, te verstaan en aan te nemen de waarheden van het Evangelie, als aan het voorgesteld, op de wijze en tot het einde van dat voorstellen. Hiertoe is het, gelijk wij getoond hebben, uit hoofde van zijn verderf geheel onbekwaam, Joh. 1: 5; 1 Kor. 2: 14.

2. Men kan het aanmerken als *effectief in het vermogen* dat het heeft om de gehele ziel te besturen en de wil te bepalen tot dadelijke werking volgens zijn licht. Ik onderzoek nu niet, of de wil in zijn bijzondere nette daden, noodzakelijk volgt de bepaling van het gemoed, of het werkdadig verstand. Ik beoog maar, dat hij is het bestierende zielsvermogen in alle zedelijke en geestelijke werkingen. Waaruit volgt:

§ 61.

1. Dat niets in de ziel, wil en genegenheden, kan willen, begeren of aankleven enig goed, als hetgeen het gemoed daaraan voorstelt, en gelijk het voorstelt. Het goed, wat het ook zij, dat het gemoed niet kan ontdekken, kan de wil niet kiezen, de genegenheden niet aankleven. Al hun werkingen dienaangaande beantwoorden hun plicht niet. Dus leert Christus ons Matth. 6: 22, 23: Het licht van het lichaam is het oog; is dan uw oog eenvoudig, het gehele lichaam zal vol licht zijn. Maar is uw oog boos, het gehele lichaam zal vol duisternis zijn; is dan het licht dat in u is duisternis, hoe groot is die duisternis? Gelijk het oog natuurlijk is het licht van het lichaam, of het middel daartoe, zo is het gemoed voor de ziel. Is in het oog duisternis, niet alleen het oog, maar het gehele lichaam is in duisternis, omdat alleen in het oog het licht is van het gehele lichaam zo ook, is het gemoed onder duisternis, de gehele ziel is het ook, omdat zij geen licht heeft als door het gemoed. Hierom wordt verlichting soms genomen voor het gehele werk van de bekering tot God, en de geestelijke werkingen van het gemoed, door de vernieuwing van de Heilige Geest, worden steeds voorgesteld, als voorafgaande elke genadewerking in de wil, het hart en het leven; waarvan meer in het vervolg.
2. Gelijk de ziel geenszins kan door enig ander van haar vermogens ontvangen, omhelzen, of aankleven, het goed op een zaligmakende wijze, dat het gemoed niet zaligmakend begrijpt, kunnen de wil en de genegenheden, daar het gemoed effectief bedrogen, of enigszins onder de macht van vooroordelen gevangen genomen wordt, zich geenszins bevrijden van te huisvesten het kwaad, dat het gemoed verkeerd heeft toegestemd. Dus zullen, daar het gemoed verwerpelijk is, of van gezond oordeel ontbloot, zodat het goed kwaad, en kwaad goed noemt, het hart, de genegenheden en de wandel daarmee overeenkomen, kom. 1: 28, 29. De Schrift wijst doorgaans op het verleiden van het gemoed, als het grondbeginsel van alle zonde, 1 Tim. 2: 14, Hebr. 3: 12, 13, 2 Kor. 11:3.

§ 62. Uit deze schets van de staat van 's mensen gemoed in geestelijke dingen, zolang hij onherboren is, besluiten wij, dat het gemoed in de natuurstaat zo verdorven, geschonden en ondeugend is, dat het niet bekwaam is, op het voorstellen van geestelijke dingen aan het, in de bekendmaking en verkondiging van het Evangelie, die te verstaan, aan te nemen en te omhelzen op een geestelijke en zaligmakende wijze, zodat de heiligende kracht ervan, daardoor wordt gebracht en gevestigd in de ziel, zonder een inwendige, eigenlijke, onmiddellijke, bovennatuurlijke, krachtdadige, verlichtende daad van de Heilige Geest. Wat die is en waarin zij bestaat, zal volgen.

Derde boek

Hoofdstuk 4.

Leven en dood, natuurlijk en geestelijk vergeleken

1. Van de dood in zonden. Alle onwedergeborenen geestelijk dood.
2. Geestelijke dood tweevoudig.
3. Leenspreukig.
4. Leven natuurlijk, wat en waarin het bestaat.
5. Dood natuurlijk, met zijn noodwendige gevolgen.
6. Idem
7. Idem
8. Het bovennatuurlijk leven van Adam in onschuld, in zijn grondbeginsel, daden en kracht.
9. Onderscheiden tussen dat en ons geestelijk leven in Christus.
10. Idem
11. Dood, geestelijk een beroving van het leven dat wij in Adam hadden; een ontkenning van het leven van Christus.
12. Idem
13. Beroving van een grondbeginsel van alle leven voor God. Geestelijke onmacht hierin.
14. Onderscheiden tussen de natuurlijke en geestelijken dood.
15. Idem
16. Idem
17. De nuttigheid van geboden, beloften en dreigementen.
18. Idem
19. Idem
20. Idem
21. Geen mens gaat verloren enkel uit gebrek van kracht.
22. Idem
23. Idem
24. Geen levende daden in een staat des doods; de weg tot het meedelen van geestelijk leven.
25. - 28. Van wat natuur de beste werken zijn van onherborenen.
29. Geen gestaltenis tot geestelijk leven onder de macht van geestelijk dood.

§ 1. De Schrift beschrijft onherboren mensen in hun staat en toestand *als geestelijk dood.* Hieruit volgt ook, dat zij nodig hebben een inwendig, krachtdadig, volbrengend werk van de Heilige Geest op hun zielen, om hen te verlossen uit deze staat en toestand door wedergeboorte. En dit betreft voornamelijk hun wil en genegenheden, gelijk de duisternis en blindheid, tevoren beschreven, hun gemoed en verstand. Daar is een geestelijk leven, waardoor mensen voor God leven, zij, hiervan geheel vreemd en verstoken, Zijn Geestelijk dood. Dit verklaart de Schrift van alle onherborenen, hetzij in lijnrechte woorden, hetzij in andere stellingen van hetzelfde gewicht; zij getuigt het lijnrecht op vele plaatsen, Ef. 2: 1, *Gij waart dood in zonden en misdaden;* vers 5, Toen gij dood was in zonden; Kol. 2:13, En gij dood zijnde in uw zonden, en de voorhuid van

uw vlees; 2 Kor. 5: 15, Is een voor allen gestorven, dan waren zij allen dood; Rom. 5:15, Door de misdaad van enen, zijn velen dood, vers 12, *De dood is doorgegaan tot alle mensen, omdat allen gezondigd hebben.* Dit wordt ook bevestigd op de andere wijze, daar het herstellen en terecht brengen van de mensen door de genade van Christus wordt genoemd hun levendmaking, of hun nieuw leven te schenken want dit veronderstelt, dat ze dood waren, of ontbloot van het leven dat ben in dit levend maken wordt meegedeeld. Want alleen kan iets, dat tevoren dood was, gezegd worden te zijn levend gemaakt; zie Ef. 2: 5, Joh. 5: 21, Joh. 6: 63.

§ 2. Deze dood, waaronder onherborenen zijn, is tweevoudig:
1. *Wettisch,* ten opzichte van het vonnis van de wet: *Ten dage dat gij daarvan eet, zult gij de dood sterven,* Gen. 2:17. Op dit vonnis werd Adam en zijn gehele nakomelingschap dood, volgens de wet, zedelijk dood, of onderhevig aan de dood als straf, en daartoe verwezen. Deze dood wordt bedoeld in sommige van de aangehaalde plaatsen, gelijk Rom. 5:12, en ook misschien 2 Kor. 5: 15. Want gelijk Christus stierf, waren zij allen dood. Hij stierf strafdragend onder het vonnis van de wet, en zij allen waren de dood onderhevig, of dood uit dien hoofde. Doch dit is niet de dood, die ik meen, en wij worden van die niet verlost door wedergeboorte, maar door rechtvaardigmaking, Rom. 8: 1.

§ 3. 2. In hen is een g*eestelijke* dood, zo genoemd leenspreukig van zijn overeenkomst en gelijkheid met de natuurlijke dood. 't Is van groot belang, te kennen de ware natuur hiervan, en hoe uit hoofde van dezelve, onherborenen geheel onmachtig zijn om iets te doen dat geestelijk goed is, eer zij zijn levend gemaakt door de almachtige kracht en onweerstaanbare werking van de Heilige Geest. Dus moeten wij, om dit recht te verklaren, overwegen de natuur van leven en dood natuurlijk, met toespeling op welke de geestelijke staat van onherborenen dus beschreven wordt.

§ 4. Leven in het gemeen, of het leven van een levend schepsel is, *Actus Vivificantis in Vivificatum per unionem utriusque,* de daad van een levendmakend grondbeginsel, op een levend te maken onderwerp, uit kracht van hun vereniging. En daarin staan te overwegen drie zaken.
1. Het grondbeginsel van leven zelf. Dit is in de mens de redelijke levende ziel, genoemd "niesjmat chajiem", Gen. 2:7, God ademde in zijn neusgaten de adem des levens, en de mens werd een levende ziel. God had aan van de mens lichaam, uit het stof van de aarde gevormd, toegedacht een grondbeginsel van leven, verhevener dan dat van de onvernuftige dieren, dat maar is de uitvloed en geest van hun gestaltenis en aard, hoewel eigenlijk voortgebracht door van de Heilige Geest vormende kracht en vermogen, gelijk hiervoor gezegd is. God schiep dan voor hem een bijzondere, onderscheiden, levendmakende ziel, en stortte die in de stof, te harer ontvangst toebereid. Hij deed dit niet alleen in het begin van het scheppen van de soort of het geslacht van de eerste twee mensen, maar Hij doet dit gedurig in de gewone loop van de werken zijner voorzienigheid, in het geslacht te doen aanhouden. Want hebbende verordend het toebereiden van het lichaam door voortteling, stort Hij erin onmiddellijk de levende ziel, de adem des levens.

2. De *Actus Primus,* of de levenwekkende daad van dit grondbeginsel, op het levend gemaakt grondbeginsel in en uit kracht van vereniging. Hierdoor wordt de gehele mens "nefesj chajah" een levende ziel ψυχικος ανθρωπος, een *persoon,* levend gemaakt

door een levenwekkend grondbeginsel, en bekwaamd tot alle natuurlijke leventonende daden.

3. De daden van dit leven zelf. Deze zijn van twee soorten.
1. Die vloeien uit het leven, als leven.
2. Die er uit voortkomen, als zo'n leven, uit het grondbeginsel van een redelijke ziel.

- De eerste soort zijn natuurlijk en noodzakelijk gelijk al de daden en werkingen van de zinnen, van het bewegende vermogen en van hetgeen behoort tot het ontvangen en gebruiken van voedsel. Deze zijn daden van leven, door welke niet te hebben, de Psalmist bewijst dat de afgoden dood zijn; zoverre zijn ze van Goddelijk leven te hebben, dat zij in 't geheel niet leven, Psalm 115: 4-7. Deze zijn daden van leven als leven, van het onafscheidbaar, en haar einde is om aan te houden de vereniging van het geheel, tussen de levenwekkende en levendgemaakte grondbeginselen.
- Er zijn daden van leven, die voortkomen uit de bijzondere natuur van dit levenwekkend grondbeginsel, zulke zijn al de verkiezende en gebiedende daden van ons verstand en wil alle vrijwillige, redelijke en eigenlijke menselijke daden. Deze spruiten uit die bijzondere soort van leven, die het bijzondere levenwekkend grondbeginsel van een redelijke ziel geeft.

§ 5. Hieruit blijkt waarin de natuurlijke dood bestaat. Daarin zijn aan te merken drie zaken.
1. Het afscheiden van de ziel van het lichaam. Hierdoor houdt op de daad van het instorten van de levende ziel, in al zijn einden. Want als een grondbeginsel van leven voor het geheel, werkt het alleen uit kracht van zijn vereniging met zijn daardoor levend te maken onderwerp.
2. Een ophouden van alle levende daden, in het levend gemaakte onderwerp. Want de vereniging waaruit zij zouden voortvloeien, is ontbonden.
3. Als een gevolg hiervan, is het lichaam onmachtig en onbekwaam tot alle levende werkingen. Niet alleen houden op metterdaad alle werkingen van het leven, maar het lichaam is niet meer bekwaam om ze uit te werken. Wel blijft er in *Polentia obedientialis,* een lijdend vermogen, om weer leven te ontvangen, wanneer aan het meegedeeld door een inwerkende kracht; gelijk Lazarus dode lichaam ontvangbaar bleef voor een levende ziel; maar een werkelijk vermogen om zich te schikken tot leven of levende daden heeft het niet.

§ 6. Uit dit alles kunnen wij door nette overeenkomst opmaken waarin geestelijk leven en dood bestaat. Maar eerst moeten wij opmerken de volgende zaken.
1. Dat Adam in de staat van onschuld, behalve zijn natuurlijk leven, waardoor hij was een levende ziel, een bovennatuurlijk leven had, ten aanzien van zijn einde waardoor hij voor God leefde. Dit wordt genoemd het leven Gods, Ef. 4: 18, waarvan de mensen nu in de natuurstaat vervreemd zijn; het leven dat God vordert en dat God ten voorwerp en einde heeft. Dit leven was in hem bovennatuurlijk; want al werd het samen geschapen in en met de redelijke ziel, als een volmaaktheid die zij behoefde en de staat waarin, en ten opzichte van het einde waartoe zij geschapen werd, vloeide het evenwel niet natuurlijk uit de grondbeginselen van de redelijke ziel, ook waren de grondbeginselen, vermogens of bekwaamheden van het niet onafscheidelijk van die van de ziel zelf, zijnde enkel toevallige volmaaktheden ervan, er ingelegd door zonderlinge genade. Dit leven was hem noodzakelijk, ten aanzien van de staat waarin en het einde waartoe hij geschapen was, te leven voor de levende God op een bijzondere wijze; te leven tot Gods heerlijkheid in deze wereld,

in het volbrengen van de redelijke en zedelijke gehoorzaamheid van hem geëist, en te leven naderhand in Gods heerlijkheid en het eeuwige genieten van Hem als zijn hoogste goed en grootste loon. Hij werd hiertoe bekwaamd door het Gode leven, waarvan wij vervreemd zijn in de natuurstaat.

2. In dit leven staan, als in leven in het gemeen, te overwegen drie zaken.
   (1) Zijn grondbeginsel.
   (2) Zijn werkingen.
   (3) Zijn kracht of hebbelijkheid, daad en vermogen.

§ 7.

(1) *Tot hetzelve behoorde een levendmakend grondbeginsel.* Want alle leven is een daad van een levenwekkend grondbeginsel. In Adam was dit Gods beeld, of een hebbelijke gelijkvormigheid met Gods mening en wil; waarin de heiligheid en rechtvaardigheid van God zelfs werd vertoond, Gen. 1: 26, 27. In dit beeld was hij geschapen, of het was met hem samen geschapen, als een volmaaktheid, die zijn natuur behoefde in de toestand, waarin hij geschapen werd. Dit gaf hem een hebbelijke gestaltenis tot alle plichten van de gehoorzaamheid van hem geëist. Het was de rechtheid van al zijn zielsvermogens, ten opzichte van zijn bovennatuurlijk einde, Pred. 7: 29.

(2) Tot het behoorden aanhoudende daden, door of uit kracht van en overeenkomende met dit grondbeginsel. Al de daden van Adams leven moesten zijn ondergeschikt tot zijn groot zedelijk einde. In alles wat hij deed moest hij voor God leven volgens de wet van het Verbond, waarin hij voor God wandelde. En in alles te handelen volgens het licht in zijn verstand, de rechtvaardigheid en heiligheid in zijn wil en genegenheid, de oprechtheid of vroomheid of geschiktheid in zijn ziel, was zijn leven voor God.

(3) § 8. Hij had hierbij macht of bekwaamheid om het grondbeginsel van leven aan te houden in gepaste daden van het, ten opzichte van de gehele gehoorzaamheid van hem gevorderd; dat is, hij had genoegzame bekwaamheid ter volbrenging van elke plicht of al de plichten die het Verbond eist. In deze drie zaken bestond Adams bovennatuurlijk leven in onschuld. En het leven waartoe wij door Christus hersteld worden, beantwoordt het en vervult zijn afwezen ten aanzien van het einde in voor God te leven, volgens het nieuwe Verbond waar wij worden ingenomen. Want Adams leven ware ons niet genoegzaam, om voor God te leven volgens de voorwaarden van het Nieuwe Verbond en het genadeleven, dat wij nu genieten, is niet gepast tot het Verbond, waarin Adam stond voor God. Tussen deze zijn enige verschillen, welker voornaamste wij zullen brengen tot twee hoofdzaken.

§ 9. 1. Het grondbeginsel van dit leven was geheel en al in de mens zelf. Het was wel het uitwerksel van een andere oorzaak buiten hem, Gods goedwilligheid en macht, maar het werd overgelaten te groeien op geen andere wortel, als die in de mens zelf was. Het was geheel zijn natuur ingeplant, en daarin lag zijn springader. Dadelijke opwekkingen door invloed van Gods macht zou het gehad hebben. Want geen grondbeginsel van werking kan bestaan onafhankelijk van God, noch zich tot werking begeven zonder Gods medehulp. Maar in het leven, waartoe wij vernieuwd worden door Jezus Christus, ligt de springader en het grondbeginsel niet in ons, maar in Hem, als het een algemene hoofd van allen die Hem deelachtig worden. *Hij is ons leven,* Kol. 3: 4, en ons leven is in Zijn bron en springader, met Christus verborgen in God. Want Hij maakt ons levend door Zijn Geest, Rom. 8: 10, 11. En ons geestelijk leven als in ons, bestaat in de levenwekkende daden van die Zijn Geest in ons want zonder Hem kunnen wij niets

doen, Joh. 15:5. Uit kracht hiervan wandelen wij in nieuwheid des levens, Rom. 6: 4. Wij leven dan hierdoor, nochtans niet zozeer wij, maar Christus leeft in ons, Gal. 2: 20.

§ 10. 2. Deze levens verschillen in het voorwerp van hun levende daden. Want het leven, dat wij nu leven door het geloof des Zoons Gods, heeft vele voorwerpen van zijn werkzaamheid, die het andere leven niet had. Want omdat al de daden van geloof en liefde, dat is al onze gehoorzaamheid, ziet op de openbaring, die God ons van Zichzelf en Zijn wil geeft, en er nu nieuwe openbaringen van God in Christus zijn, worden bijgevolg van ons geëist nieuwe plichten van gehoorzaamheid, gelijk in het vervolg zal blijken. Meer dergelijke verschillen zijn tussen dezelve. Toch is het leven, dat wij hadden in Adam, in zoverre van dezelfde natuur en soort met het leven waartoe wij in Christus Jezus vernieuwd worden, gelijk onze apostel toont in vele plaatsen, zie Ef. 4: 23, 24, Kol. 3: 10, dat die beide dienen tot hetzelfde einde en oogmerk.

§ 11. Omdat er dan is dit tweevoudige geestelijke leven, of bekwaamheid om voor God te leven, dat wij hadden in Adam, en dat wij hebben in Christus, moeten wij naspeuren ten aanzien van welke van deze twee, onherboren mensen gezegd worden geestelijk dood te zijn, of dood in zonden en misdaden. En dit ziet eerst op het leven, dat wij hadden in Adam; want de ontneming van dat leven lag in het vonnis van de wet: Gij zult stervende sterven. Deze geestelijke dood is daarin vervat, en wel in ontbloot te zijn van geestelijk leven, of leven voor God, dat onherboren mensen nooit hadden, noch *de facto,* noch *de jure,* in daad noch recht, in geen staat of toestand. Dus zijn zij te deze opzichte dood alleen ontkennend; zij hebben het leven niet, maar ten aanzien van het leven, dat wij hadden in Adam, zijn zij dood door ontneming, zij hebben verloren de macht die zij hadden om voor God te leven.

§ 12. Uit het gezegde blijkt de natuur van deze geestelijken dood, onder welker macht alle onherboren mensen liggen. In dezelve zijn drie zaken.

1. Wegneming van een grondbeginsel van geestelijk leven, dat ons bekwaamt om voor God te leven.
2. Verstoken te zijn van alle geestelijke levende daden; dat is, van alle daden en plichten van heilige gehoorzaamheid, God aangenaam, en strekkende om Hem te genieten.
3. Geheel gebrek en onmacht tot enige zulke daden. Deze allen zijn in de dood, die een beroving is van leven, gelijk deze.

In dezelve is dus:
1. Beroving van het grondbeginsel van geestelijk leven, dat de mens had eer de zonde kwam, of de macht om voor God te leven volgens het werkverbond; en een ontkenning van het leven, dat wij door Christus hebben, of vermogen om voor God te leven volgens de inhoud van het genadeverbond. Die dan dus dood zijn, hebben geen grondbeginsel of eerste vermogen om voor God te leven, of te volbrengen enige plicht God aangenaam, ter genieting van Hem, volgens een van de verbonden. 't Is met hen in al de daden en einden van geestelijk leven, gelijk met het lichaam in al de daden en einden van het natuurlijk leven, wanneer de ziel er uit vertrokken is. Waarom worden zij anders gezegd dood te zijn?

§ 13. Men werpt tegen, het grote onderscheid tussen natuurlijke en geestelijke dood. In de natuurlijke dood wordt de ziel zelf geheel weggenomen van het lichaam; maar in de geestelijke blijft de ziel er in. De mens blijft, niettegenstaande deze geestelijke dood,

begaafd met verstand, wil en genegenheden. En die bekwame hem om te volbrengen zijn plicht aan God, en de geëiste gehoorzaamheid.
Antwoord.

1. In geestelijk leven is de ziel tot zijn grondbeginsel, gelijk het lichaam is tot de ziel in het natuurlijk leven. Want in het natuurlijke leven is de ziel het levenwekkende grondbeginsel, en het lichaam is het levend gemaakte. Wanneer de ziel het lichaam verlaat, laat zij het al zijn natuurlijke eigenschappen, maar geheel beroofd van de eigenschappen, die het lichaam had uit kracht van zijn vereniging met de ziel. Dus is het geestelijke leven de ziel in en door haar wezenlijke eigenschappen niet het levend makende, maar het levend gemaakte grondbeginsel. En wanneer het levendmakende grondbeginsel van geestelijk leven vertrekt, laat het de ziel al haar natuurlijke eigenschappen in wezen geheel, maar zedelijk bedorven. Doch van al de vermogens en bekwaamheden, die zij had uit kracht van haar vereniging, met een levendmakend grondbeginsel van geestelijk leven, wordt zij beroofd. Te ontkennen, dat zo'n levendmakend grondbeginsel van geestelijk leven ons wordt toegevoegd door Christus genade, onderscheiden en afgescheiden van de natuurlijke vermogens van de ziel, is zakelijk te loochenen het gehele Evangelie. 't is evengelijk als te ontkennen dat Adam geschapen is in Gods beeld, hetwelk hij verloor, en dat wij worden vernieuwd tot Gods beeld door Jezus Christus.
2. Hierom, alles wat de ziel werkt in geestelijke dingen door haar verstand, wil en genegenheden, als beroofd van, of niet levend gemaakt door dit grondbeginsel van geestelijk leven, doet zij natuurlijk, niet geestelijk, gelijk verder zal blijken.

§ 14. Dus zijn alle mensen, niet wedergeboren door de Geest, onbekwaam of onmachtig tot het geestelijk volbrengen van geestelijke dingen, omdat ze geestelijk dood zijn.

(1) Wat zij kunnen doen, of hoe men hun doen mag noemen, tenzij ze zijn begiftigd met een levendmakend grondbeginsel van genade, kunnen zij geen daad geestelijk leven tonend, geen daad van het Gode leven, of die God volstrekt aanneemt, verrichten. Hierom zegt Paulus: de vleselijke gezindheid is vijandschap tegen God, zij is Gods wet niet onderworpen, zij kan ook niet, Rom. 8:7. *Dus die in het vlees zijn kunnen God niet behagen,* vers 8. Laten mensen deze vleselijke gezindheid beknibbelen, en drijven dat ze alleen is het gevoelige deel van de ziel, of de genegenheden als verdorven door vooroordelen en boze gewoonten; twee zaken zijn in deze tekst klaar. 1. Dat deze vleselijke gezindheid is in alle mensen, die geen deelgenoten zijn van Gods Geest en zijn levendmakende kracht.

(2) Dat overal, daar ze is, onmacht is om iets te doen dat God behaagt; en dit is het zakelijke dat wij beweren, hetwelk men zowel met zedigheid kan loochenen, als het gezag van de apostel verwerpen. *Niemand,* zegt de Christus aangaande een van deze daden, *kan tot Mij komen, tenzij de Vader hem trekke,* Joh. 6: 44. Van alle mensen in de natuur, vergeleken met kwade bomen, wordt bevestigd, dat zij geen goede vrucht kunnen voortbrengen, tenzij hun natuur zij veranderd, Matth. 7:18 en 12:33. Jeremia vergelijkt ook deze onmacht ten goede, met zaken in de natuur onmogelijk, Jer. 13:23. Wij twisten niet over uitdrukkingen; de Schrift leert ons overvloedig, dat de mens van nature geen vermogen heeft in zichzelf, om op het enkele voorstellen van zijn plicht in geestelijke gehoorzaamheid, op vermaningen uit Gods Woord, gepaard met alle gepaste dienstige beweegredenen tot dezelve, iets te onderscheiden, willen of doen, op een wijze die God aanneemt, ten opzichte van ons geestelijk Gode leven, volgens zijn wil, en het toekomende genieten van Hem, zonder het krachtdadige instorten, of scheppen in hem van een nieuw begenadigd

grondbeginsel, of hebbelijkheid dat hem daartoe bekwaamd en dat de Heilige Geest dit werkt in allen die geloven, zullen wij in het vervolg tonen.

Maar men zal tegenwerpen, gelijk sedert Pelagius dagen steeds geschied is, dat dit te stellen, alle vermaningen, geboden, beloften, dreigementen, de gehele weg waarlangs God ons uitwendig zijn wil bekendmaakt, verijdelt en teleurstelt. Want waartoe dient blinden te vermanen dat ze zien, of doden dat ze leven, of hen wat te beloven als zij het doen? Handelt men dus met stenen, ware dat niet bespottelijk, daar ze geheel onmachtig zijn? Hoe kan men dan mensen, zo onmachtig tot geestelijke dingen, stellen?
Antwoord.

1. Ter toepassing van enig middel, tot volbrenging van een uitwerksel, vordert de hoogste Wijsheid niets meer, als dat het in zijn eigen natuur daartoe gepast zij, en dat het daardoor te bewerken onderwerp in zijn natuur raakbaar zij. Dus zijn vermaningen met beloften en dreigementen in hun soort, als zedelijke werktuigen, gepast en bekwaam om voort te brengen de uitwerksels van geloof en gehoorzaamheid in van de mensen gemoed. En de vermogens van hun ziel, hun verstand, wil en genegenheden zijn gepast om tot dat einde bewerkt te worden door dezelve. Want mensen zijn door hun redelijke vermogens bekwaam om te onderscheiden derzelver natuur, en te oordelen waartoe zij strekken. En omdat deze vermogens zijn het grondbeginsel en onderwerp van alle dadelijke gehoorzaamheid, wordt toegestemd, dat in de mensen is een natuurlijke ver afgelegene leidende macht om God te gehoorzamen, die nochtans nooit metterdaad recht kan werken, zonder de krachtdadige medewerking van Gods genade, hen niet alleen bekwamende, maar in hen werkende te willen en te doen.
2. Vermaningen, beloften en dreigementen, zien niet voornamelijk op onze tegenwoordige bekwaamheid, maar op onze plicht. Hun einde is ons te verklaren, niet wat wij kunnen, maar wat wij moeten doen. En dit doen ze ten vol1e Zeg aan de andere zijde als een algemene regel, dat wij in en van onszelf machtig of bekwaam zijn te doen hetgeen God ons gebiedt of aanraadt, met beloften op gehoorzaamheid, en dreigementen op ongehoorzaamheid; en gij verijdelt geheel Gods genade, of maakt ze ten minste alleen nuttig tot gemakkelijker volbrenging van onze plicht, niet nodig tot het wezen van de plicht zelf, hetwelk is het Pelagiaans gevoelen, zo dikwerf oudtijds veroordeeld. Doch in de kerk is tot heden geloofd, dat het gebod onze plicht aanwijst, maar dat de belofte kracht geeft om ze te volbrengen.
3. § 18. God belieft deze vermaningen en beloften te maken *Vehicula Gratiae,* het middel ter mededeling van geestelijk leven en kracht aan mensen. Hij heeft ze ingesteld tot dat einde, omdat ze aangemerkt de zedelijke en verstandelijke vermogens van des mensen gemoed daartoe gepast zijn. Hierom worden deze uitwerksels toegeschreven aan Gods Woord, die waarlijk de genade er door meedeelt, werkt, Jak. 1: 18; 1 Petrus 1: 23. Dit is in hun bedeling onder het genadeverbond, hun eigenlijk einde. God mag ze dan wijs gebruiken en bevelen te gebruiken, niettegenstaande al des mensen onmacht om ze zaligmakend op te volgen, omdat Hij ze zelfs kan, wil en zal krachtdadig maken tot het bedoelde einde.

§ 19. Maar zegt men verder: Zijn de mensen dus geheel ontbloot van een grondbeginsel van geestelijk leven, van alle vermogen om voor God te leven, dat is, tot bekering, geloof en gehoorzaamheid; is het dan rechtvaardig, dat ze eeuwig verloren gaan, enkel om hun onmacht, of omdat ze niet doen, iets dat ze niet kunnen doen. Dit ware tichelstenen te eisen en geen stro te geven; ja veel te eisen waar niets gegeven wordt. De

Schrift legt overal 's mensen verderf, hun moedwillige zonde, nergens hun zwakheid of onmacht ten laste.
Antwoord.

1. 's Mensen onmacht om voor God te leven is zijn zonde. Al haar gevolg komt met recht ten haren laste. Wij werden onmachtig door de zonde van onze natuur in onze eerste voorouders, al haar gevolgen zijn onze zonden en ellende, Rom. 5: 12. Waren wij onmachtig zonder ware eigen schuld, volgens de wet van onze schepping en het verbond van onze gehoorzaamheid, het ware een andere zaak. Maar dit veronderstelt, wij hebben het elders bewezen, die verloren gaan eten maar de vrucht van hun eigen wegen.
2. § 20. In de onderhandelingen tussen God en der mensen zielen, ten opzichte van hun gehoorzaamheid en zaligheid, hebben zij allen in verscheidene zaken macht in enige trappen en mate, om Gods mening en wil op te volgen, die zij vrijwillig verwaarlozen. Dit is van zichzelf genoeg om hun eeuwig verderf te rechtvaardigen; doch,
3. Niemand is zo onmachtig om voor God te leven en iets voor Hem te doen, of hij is tevens machtig om wat tegen God te doen. Alle mensen hebben van nature een boze verdorven hebbelijkheid, die hen vervreemdt van 't leven Gods. En in het verwerpen van enig gebod aan mensen gegeven, tot Evangeliegeloof en gehoorzaamheid, kunnen en zullen zij tewerkstellen een vrije stellige daad van hun wil, hetzij lijnrecht, of die er voor te houden is, in iets anders de voorrang te geven. Gelijk zij tot Christus niet kunnen komen, tenzij de Vader hen trekt, willen zij ook niet komen, opdat zij het leven hebben; dit is hun verderf rechtvaardig en uit hun zelf.

Aldus beschrijft de Schrift de macht, bekwaamheid of onmacht van de mensen in de natuurstaat, tot het volbrengen van geestelijke dingen. Sommigen schelden het voor dweperij en onverstand, dat de Heere Christus moet verantwoorden, niet wij. Want wij verhalen maar duidelijk, wat Hij heeft uitgedrukt in zijn Woord, acht iemand dit dwaasheid, de dag om te beslissen waar de schuld ligt, komt.

§ 21. In deze dood, ten tweede, houden metterdaad op alle levende daden. Uit dit gebrek van macht, of het ontberen van een grondbeginsel van geestelijk leven, kan de mens in de natuurstaat geen levende daad van geestelijke gehoorzaamheid volbrengen, niets dat geestelijk goed of zaligmakend, of God, volgens de inhoud van het Nieuwe Verbond, aangenaam is; hetwelk ons lust wat uit te breiden.
De gehele loop van onze gehoorzaamheid aan God in Christus, is het leven Gods, Ef. 4:18. Het leven, dat op een bijzondere wijze van Hem is, waarvan Hij is de eigenlijke veroorzaker en waardoor wij leven voor Hem, hetwelk ons einde is. En het Evangelie, de regel van onze gehoorzaamheid, wordt genoemd het Woord, of de Woorden van dit leven, Hand. 5: 20, hetgeen ons leidt en bestiert hoe voor God te leven. Hierom zijn al de plichten van dit leven levende daden, geestelijke levende daden, werkingen van het leven, waardoor wij voor God leven.

§ 22. Waar dan dit leven niet is, zijn al van de mensen werken dode werken. Waar de mensen dood zijn in de zonden, zijn hun werken dode werken. Zij zijn allen dood, hetzij in hun eigen natuur, of ten aanzien van hen die ze volbrengen, Hebr. 9: 14. Het zijn dode werken, omdat ze niet voortkomende uit een grondbeginsel van leven, onnut zijn, gelijk dode zaken, Ef. 5: 11, en eindigen in de eeuwige dood, Jak. 1: 15.
Laat ons dan overwegen vanwaar wij dit geestelijk leven, dat ons tot die levende daden bekwaamd, trekken en bekomen.

1. De oorsprong en bron van dit leven is bij God, Psalm 36: 10*, Bij U is de fontein des levens;* de enigste springader van ons geestelijk leven is op een bijzondere en eigenlijke wijze in God. Hierom wordt ook ons leven gezegd te zijn verborgen met Christus in God, Kol. 3:3, dat is, als in zijn eeuwige voortbrengende en bewarende oorzaak. Eveneens is het ook met allerlei leven. God is de levende God, alle andere zaken zijn in zichzelf dood, haar leven, wat het ook zij, is in God veroorzakend en voortreffelijk; in haar is het enkel afgeleid.
2. § 23. Ons geestelijk leven is in zijn eigenlijke natuur onderscheiden van alle andere soorten van leven, in dat Zijn volheid is meegedeeld aan de Heere Christus als Middelaar, Kol. 1: 19, en uit Zijn volheid ontvangen wij het, Joh. 1: 16. Een grondbeginsel van geestelijk leven wordt ons meegedeeld uit Zijn volheid daarvan, waardoor Hij levend maakt wie Hij wil. Hierom wordt Hij gezegd te zijn ons leven, Kol. 3: 4. En in ons leven zijn het niet zozeer wij die leven, maar Christus leeft in ons, Gal. 2:20, omdat wij niets verrichten als door zijn kracht en vermogen, 1 Kor. 15: 10.
3. § 24. De fontein van dit leven zijnde in God, en de volheid er van voor ons opgelegd in Christus, deelt Hij ons mee de kracht en het grondbeginsel er van door de Heilige Geest, Rom. 8: 11. Dat die hiervan is de onmiddellijke uitwerkende oorzaak, zullen wij in het vervolg bewijzen. Hij doet het nochtans zo, dat Hij het voor ons trekt uit Jezus Christus, Ef. 4: 15, 16. Want Hij is het leven en zonder Hem, of vermogen van Hem meegedeeld, kunnen wij niets doen, Joh. 15: 5.
4. Dit geestelijk leven wordt ons meegedeeld door de Heilige Geest, volgens en tot het einde van het Nieuwe Verbond. Want de Verbondsbelofte is, dat God zijn wet zal schrijven in ons hart, en dat wij dan zullen wandelen in zijn inzettingen; dat is, het grondbeginsel van leven moet alle levende daden voorafgaan. Van dit grondbeginsel van leven dus afgeleid en ons toegebracht, komen al de levende daden, door welke wij voor God leven. Daar dit niet is, gelijk het niet is in allen die dood zijn in zonden, want om het ontbreken hiervan worden zij dood genoemd, kan geen daad van gehoorzaamheid aan God zo worden verricht, dat het zou wezen een daad van het leven Gods; en de Schrift drukt het dus uit. Dezelfde zaak wordt beoogd, wanneer wij met andere woorden zeggen, dat zonder een ingestorte hebbelijkheid van inwendige aanklevende genade, van Christus ontvangen door een krachtdadig werk van de Geest, niemand kan geloven of God gehoorzamen, of enige plicht zaligmakend verrichten, zodat God ze aanneemt. Zo wij niet in deze grondstelling blijven, laten wij in de kerk de gehelen vergiftige vloed van Pelagianerij.
   Te zeggen dat wij in onszelf bekwaam zijn slechts een goede gedachte te denken, of iets het geringst te doen gelijk ons betaamt, dat wij hebben enige kracht of bekwaamheid ons eigen, of van nature, hoezeer ook uitwendig aangezet en bestierd door alle mogelijke beweegredenen, onderwijs, redeneringen en bemoedigingen, om het Evangelie zaligmakend te geloven of te gehoorzamen in enige zaak, is omver te werpen het Evangelie en het geloof van de algemene kerk in alle eeuwen.

§ 25. Maar men werpt tegen: Dat vele onherborenen kunnen en metterdaad verrichten vele plichten van Godsdienstige gehoorzaamheid; is in die allen niets van geestelijk leven, dan zijn ze zonden, en verschillen dus niets van hun allerergste daden in deze wereld, die ook maar zonde zijn; is dit zo, wat baat hun dan deze arbeid? Was het hun niet alzo goed hun lusten en vermaken op te volgen, zo het toch op een uitkomt? 't Is alles zonde en niets meer waarom dringen dan de Evangelieverkondigers mensen, die zij weten in die staat te zijn, plichten op? Wat voordeel zullen zij hebben in het

opvolgen? Liet men hen niet nutter aan hun zelf en wachten tot hun bekering, als met hen tevergeefs dus tijd en vlijt te spillen?
Antwoord.
1. Ja al de plichten van zulke mensen zijn in enige zin zonde. Augustinus noemde de deugden van ongelovigen *splendida peccata,* blinkende zonden. Sommigen, die dat nu mishaagt, kunnen hem beter berispen als wederleggen. Twee zaken vergezellen elke eigenaardige plicht.
(1) Dat God ze aanneemt.
(2) Dat ze zij geheiligd in de doener; geen van deze is in de plichten van onherborenen, want zij hebben geen geloof en zonder geloof is het onmogelijk God te behagen, Hebr. 11: 6. Paulus verzekert ook, dat de bevlekten en ongelovigen, dat is, alle ongeheiligde mensen door de Genadegeest niet gereinigd, alles onrein is, omdat hun geweten en gemoed besmet is, Titus 1: 15. Dus wordt hun gebed gezegd een gruwel en hun ploegen zonde te zijn; en wij vinden niets dat in hen of voor hen anders zij.
Maar gelijk er zijn goede plichten die aanklevende zonden hebben, Jes. 64: 6, zijn er zonden, die enig goed in zich hebben. Want *bonum oritur ex integris, malum ex quocunque defectu.* Zulke zijn de plichten van onherborenen. Gelijk zij ze verrichten, en voor hen zijn ze zonden, stoffelijk, en in zichzelf zijn ze goed. Dit onderscheidt hen van en verheft ze boven zonden, die alleszins zondig zijn. Als plichten zijn ze goed, als plichten van zulke mensen zijn ze kwaad, omdat hun noodwendig ontbreekt hetgeen hen van kwaad te zijn zou bewaren. Op deze grond moeten zij ze verrichten en daartoe vermaand worden.

§ 26. Hetgeen goed is, stoffelijk, en in zichzelf, hoewel bedorven door zijn betrekking op de persoon die het verricht, wordt goedgekeurd en aangenomen in zijn eigen plaats. Want plichten kunnen worden volbracht tweezins.
1. Geveinsd en in schijn; dus verfoeit God hen geheel in stof en wijze, zulk een vergiftig inmengsel verderft alles, Jes. 1: 11-14, Hos. 1: 4.
2. In oprechtheid, volgens het licht en de overtuiging dat de mens heeft; zulke plichten worden in hun wezen goedgekeurd, en niemand wordt ooit vermaand iets te doen in geveinsdheid, zie Matth. 10: 21. Uit hoofde dan ook, dat de plichten zelf aannemelijk zijn, mag men mensen tot dezelve aanzetten.
3. Maar men moet toestaan, dat dezelfde plicht in Zijn Wezen in het algemeen, uitwendig volbracht volgens dezelfde regel, wordt aangenomen in of van de een, en verworpen in of van de ander. Aldus was het met de offeranden van Kaïn en Abel. Dit niet alleen, maar dezelfde verworpene plicht kan hebben trappen in het kwade, om welke hij wordt verworpen, en hij kan zondiger zijn in en voor de een als de ander. Maar wij moeten in acht nemen, dat het verschil niet enkel alleen behoort tot de verscheiden staten van de mensen die ze verrichten, omdat iemand is in de staat van de genade, wiens plichten worden aangenomen, en een ander in de natuurstaat, welker plichten worden verworpen, gelijk hun personen. Want al is het aannemen van onze personen een noodwendige voorwaarde tot het aannemen van onze plichten, God zag eerst Abel, daarna zijn offer aan, er is evenwel altoos een waar onderscheid van soorten in de plichten zelf, van welke de een aangenomen, de ander verworpen wordt, al kunnen wij het misschien geenszins bemerken. Gelijk in de offeranden van Kaïn en Abel, die van Abel geschiedde in geloof, welks ontbreken in die van Kaïn veroorzaakte dat ze werd verworpen. Zo dan plichten kunnen zijn alleszins dezelfde in grondbeginsel, regel en einden, of alles wat nodig is om ze in soort goed te maken, zij zouden alle evengelijk worden aangenomen bij God, hetzij wie ze volbracht, want God is geen aannemer des Persoons; doch dit kan niet zijn,

dan waar de volbrengers deel hebben aan dezelfde genade. 't Is dan alleen van de mensen wil, die hun plichten bederft, welke van hen met recht gevorderd worden als goed. Het gebrek ligt niet onmiddellijk in hun staat, maar in hun wil en verkeerdheid.

4. § 27. Gods wil is de regel van aller mensen gehoorzaamheid. Die zijn zij allen gehouden te gehoorzamen; wordt hetgeen zij verrichten, door hun eigen gebrek hen bij de uitkomst zonde, het gebod blijft rechtvaardig en heilig, en het volbrengen van hen recht geëist. De wet is de zedelijke oorzaak van het volbrengen van de plichten die ze eist, maar niet van de zondige wijze van het volbrengen. God heeft zijn recht om mensen te gebieden niet verloren, omdat zij door hun zonde verloren hebben hun vermogen, om zijn geboden te vervullen. Zo de billijkheid van het gebod spruit uit de evenmaat van krachten, die mensen hebben om het te volbrengen, dan is hij, die zich heeft op de hals gehaald de hoogste zedelijke onmacht, die verdorven gemoedshebbelijkheden in hem kunnen invoeren, of een zondeloop voortbrengen, bevrijd van gehoorzaamheid te erkennen aan enige van Gods geboden omdat elk toestemt, dat de mens zo'n hebbelijkheid van zondigen kan verkrijgen, dat ze hem berooft van alle vermogen tot gehoorzaamheid. Derhalve,

§ 28. Evangelieverkondigers en anderen hebben volmacht om alle mensen aan te zetten tot plichten van geloof, bekering en gehoorzaamheid, al weten ze dat zij in zichzelf geen vermogen of bekwaamheid hebben om ze recht te volbrengen. Want:

1. Dat te doen is Gods wil en gebod, en die is de regel van al onze plichten. Zij hebben niet aan te zien wat mensen kunnen of zullen doen, maar wat God eist. Te oordelen wat mensen vermogen, en Gods geboden daarnaar te schikken, is geen mens toevertrouwd.
2. Zij hebben in het aandringen van plichten, met onderstelling van de beschrevenen staat van onmacht, tweeërlei einde.
   (1) Te voorkomen een zondeloop, die mensen kunnen verharden, en dus hun bekering moeilijker, zo niet hopeloos maken.
   (2) Te gebruiken een middel van God ingesteld tot hun bekering, of het meedelen van zaligmakende genade aan hen. Zulke zijn Gods geboden, en de plichten in dezelve geëist. In en door die deelt God gewoonlijk mee van Zijn genade aan van de mensen ziel, niet ten aanzien van hen, als hun plichten, maar als van God ingestelde en geheiligde wegen tot zulke einden. En hieruit volgt, dat zelfs plichten bedorven in hun volbrenging, de verrichters voordelig zijn. Want:
      a. In ze te verrichten worden zij bewaard voor vele zonden.
      b. Op een bijzondere wijze voor de grote zonde van God te verachten, die doorgaans eindigt in de onvergefelijke zonde.
      c. Zij worden hierdoor nuttig voor anderen, en tot vele einden van Gods heerlijkheid in de wereld.
      d. Zij worden gehouden in Gods weg, waarin zij trapsgewijs kunnen worden overgebracht tot ware bekering tot God.

§ 29. Ten derde, in deze staat van geestelijke dood is in hen, die onder zijn macht zijn, geen gestaltenis werkzaam en hellende tot geestelijk leven. Niets zulks is in een dood lichaam tot natuurlijk leven; 't is een gepast onderwerp voor een macht van buiten, om er een levend grondbeginsel in te brengen. Dus werd Lazarus' dode lichaam weer levend gemaakt, door zijn ziel daarin te brengen. Maar in zichzelf had het geen de minste werkzame gestaltenis of neiging daartoe. 't Is evenzo met de dood van de ziel in zonden en misdaden; in dezelve is *potentia obedientalis,* vermogen dat haar bekwaamt te

ontvangen de mededelingen van genade en geestelijk leven. Maar zij heeft van zichzelf geen gestaltenis daartoe. In haar is een ver afgelegene macht, in de natuur van haar vermogens gepast om bewerkt te worden door Gods Geest en genade. Maar een onmiddellijke macht, haar schikkende en bekwamende tot geestelijke daden, heeft zij niet. De reden is, omdat natuurlijke verdorvenheid haar aankleeft als een onoverwinbare onverzettelijke hebbelijkheid, die steeds tot het kwade aanlokt, waarmee de allerminste gestaltenis tot geestelijk goed niet kan bestaan. In de ziel is in schriftuurtaal, al noemen sommigen dit onverstaanbaar, het lichaam van de zonden van het vlees, Kol. 2: 11, waarin zij, zo het niet wordt weggenomen door geestelijke besnijdenis, door de kracht van Christus dood, eeuwig dood zal liggen. In ons is dan iets dat kan worden levend gemaakt en gezaligd. En dit is alles wat wij hebben van nature om te roemen. Al is de mens door de zonde gemaakt gelijk de beesten die vergaan, dom en dwaas in zijn verstand en genegenheden; hij is dat niet volstrekt, hij behoudt de levende ziel, de verstandelijke vermogens die het onderwerp waren van oorspronkelijke rechtvaardigheid, en gepast om weer te ontvangen de vernieuwing van Gods beeld, door Jezus Christus.

§ 30. Toch schijnt ook dit onderhevig aan een tegenwerping uit voorbeelden in de Schrift, die wij ook ondervinden dat verscheiden goede plichten worden verricht van onherboren mensen, met neiging om voor God te leven, hetwelk bewijst enige gestaltenis tot geestelijk goed. Zo begeerde Bileam te sterven de dood van de oprechten, en Herodes hoorde Johannes graag, en deed vele dingen gewillig. En wij vinden grote pogingen naar bekering tot God, in velen die er nooit toe komen. Zo men nu zegt, daar is geen gestaltenis tot geestelijk leven in enig onherboren mens, stelt men alle onherborenen evengelijk, dat tegen de bevinding strijdt.
Antwoord.

1. Onherborenen kunnen buiten twijfel verrichten vele uitwendige plichten, in zichzelf goed, en uitwendig geschikt tot middelen ter bekering. Zij kunnen ook hebben dadelijke oogmerken, begeerten en pogingen naar hetgeen hen wordt voorgesteld als hun hoogste goed. Maar zoverre deze begeerten of daden enkel natuurlijk zijn, is in dezelve geen gestaltenis tot geestelijk leven, of iets dat geestelijk goed is; en zoverre zij bovennatuurlijk zijn, zijn ze niet van de mens zelf. Want,
2. Al zijn in de mens geen voorbereidende genegenheden, op hem zijn voorbereidende werken; die Gods Woord niet hebben, kunnen evenwel hebben overtuigingen van goed en kwaad, door het gezag van God in hun geweten, Rom. 2: 14, 15. En de wet in haar bekendmaking, kan mensen aanzetten tot vele plichten van gehoorzaamheid; nog veel meer kan het Evangelie dit doen. Doch al de vruchten hierdoor voortgebracht, worden gewrocht door Gods macht, geoefend in de bedeling van het Woord; zij worden niet afgeleid uit de natuurlijke vermogens van des mensen verstand, maar zijn uitwerksels van Gods macht in en op de mensen. Wij weten, dat in het vlees niets goeds woont; en alle onherborenen zijn niets meer; want wat uit het vlees geboren is, is vlees.
3. De daden dus uitgewerkt en voortgebracht in onherborenen, zijn geen vruchten van, noch gesteldheden tot geestelijk leven. Geestelijk dode mensen kunnen hebben oogmerken en begeerten om zich te bevrijden van eeuwig te sterven; maar zulk een begeerte om zalig te worden is geen zaligmakende gestaltenis tot leven.

Derde boek

Hoofdstuk 5.

De natuur, oorzaken en middelen van de wedergeboorte

1. Beschrijving van de natuurstaat, nodig tot recht verstand van het werk des Geestes in de wedergeboorte.
2. Geen mogelijkheid van zaligheid voor mensen, die leven en sterven in een staat van zonde.
3. Verlossing daaruit, alleen door wedergeboorte.
4. De Heilige Geest de eigenlijke Veroorzaker van dit werk.
5. Verschillen over de wijze en natuur daarvan.
6. Wijze van de ouden in het uitleggen van de leer van de genade; de tegenwoordige leerwijze voorgesteld.
7. Bekering, niet gewerkt door zedelijke overreding alleen.
8. 9, 10. De natuur en kracht van zedelijke overreding, waarin zij bestaan.
11. Verlichting, voorbereidend tot bekering.
12. - 18. De natuur van genade alleen zedelijk krachtig, geopend niet genoeg tot bekering.
18. - 20. De eerste weerlegging, dat het werken van genade in de bekering zij door zedelijke overreding alleen.
22. De tweede.
23. 24. De derde.
25. De vierde.
26. 27, 28. Waarin het werk van de Geest in de wedergeboorte bestaat; gebruik en einde van uitwendige middelen.
29. Dadelijke inwendige uitwerking van de Geest in dit werk.
30. - 35. Genade overwinnend en onweerstaanbaar, haar natuur uitgelegd.
36. Bewezen.
37. 38, 39, 40. De wijze van Gods werking, door genade op onze wil, verder uitgelegd. Getuigenissen aangaande het dadelijk schenken van geloof door Gods kracht.
41. 42, 43, 44. Overwinnende kracht van inwendige genade, bewezen met Schriftuurgetuigenissen.
46. 46, 47, 48, 49. Uit de natuur van het werk daardoor gewrocht, in levendmaking en wederbaring.
50. 51, 52, 53, 54. De wedergeboorte overwogen, ten opzichte van de onderscheiden vermogens der ziel. Het verstand.
55. De wil.
56. 57. De hartstochten.

§ 1. Eer wij het werk van de wedergeboorte beschrijven, moeten wij aanwijzen haar onderwerp of de staat en toestand van hen, die te wederbaren zijn. Want van dit te kennen hangt af het rechte begrip van de natuur van dat werk. Gelegenheid tot al de misvattingen en dwalingen deze aangaande vanouds of onlangs, heeft gegeven het misverstand van der mensen ware staat in hun gevallen toestand, of van de natuur als bedorven. Ja zij, die dit gehele werk bespotten, versterken zich daarin door hun onkunde

van die staat, die zij niet willen leren van de Schrift of ondervinding; want *Natura sic apparet vitiata ut hoc majoris vitii sit non videre*, gelijk Augustinus zegt, de natuur bewijst zich verdorven, door te verblinden van de mens verstand in zijn eigen verdorvenheid te onderscheiden. Wij hebben dit werk, zover hier nodig, reeds afgedaan, anders ware daar nog veel bij te doen, bijzonder, zo ik mij niet had bepaald tot de verdorvenheid van verstand en wil, aangaande de verdorvenheid van de hartstochten, die evenwel krachtig is om onbekeerde mensen te houden onder de macht van de zonde, al is onwaar dat de gehele verdorvenheid van de natuur daarin bestaat, gelijk sommigen zwak en onrechtzinnig drijven.
Ik heb ook niet gehandeld van de aanwas en vermeerdering van de natuurverdorvenheid, die de gewoonte van zondigen tot zich trekt in al zijn verkeerde einden. Deze noemt nochtans de Schrift veelmaals haar natuurlijk en noodzakelijk gevolg in allen, waar de krachtdadige hartveranderende genade van Gods Geest het niet voorkomt. En zij helpt opmaken de onmogelijkheid van zich tot God te bekeren, Jer. 13:23; Rom. 3: 10-19.
Doch dat de gehele moeilijkheid van de bekering zou spruiten uit *des mensen aannemen van een hebbelijkheid of gewoonte van zondigen,* is vals en strijdklaar tegen de Schrift. Deze dingen zijn persoonlijke kwalen en komen bijzondere mensen over door eigen schuld, in verscheidene trappen. Wij zien, dat onder het gebruik van dezelfde middelen sommigen worden bekeerd tot God, die diep waren gedompeld in een hebbelijke openbare zondeloop, en dat anderen, daarvan weerhouden door de invloed op hun genegenheden en hartstochten, van een goede opvoeding, onbekeerd blijven. Dus ging het ook oudtijds met de tollenaars en hoeren aan de ene, en met Farizeeën aan de andere zijde. Doch mijn oogmerk was enkel te melden hetgeen alle mensen is, of waarin algemeen gelijk belang hebben al de deelgenoten van dezelfde gevallen menselijke natuur. En het verklaarde dienaangaande uit de Schrift, zal ons besturen in na te speuren het werk van de Heilige Geest van de genade, in onze verlossing daaruit.

§ 2. Dat mensen in deze staat levende en stervende, niet kunnen zalig worden, is klaar, en behoeft geen verdere bevestiging. Dit hebben tot hier toegestemd allen, die Christenen genaamd worden; weinig moet ons raken, dat sommige naamchristenen nu beginnen onze natuurkwaal uit te lachen en het hulpmiddel te bespotten. Allen, die ernstige en ware Christenen willen zijn, houden voor zeker en gewis, dat allen, die niet worden verlost van een staat van zonde, niet worden verlost van een staat van ellende. En allen die loochenen het noodzakelijke verloren gaan van allen, die leven en sterven in de verdorven natuurstaat, loochenen allen de nuttigheid van de menswording en het middelaarschap van Gods Zoon. Want kunnen wij zalig worden zonder het vernieuwen van onze natuur, geen noodzaak of nuttigheid was er tot het nieuw scheppen van alle dingen door Jezus Christus, dat voornamelijk daarin bestaat. En kunnen mensen zalig worden onder al de onheilen, ons door de val overgekomen, dan is Christus tevergeefs gestorven. Dikwerf zegt Gods Woord, dat mensen in de natuurstaat vijanden zijn van God, vervreemd van Hem, kinderen des toorns, onder de vloek, enz. Kunnen zulken zalig worden, dan ook duivelen. 't Is onbestaanbaar met Gods natuur, heiligheid, rechtvaardigheid of waarheid, en met de wet en het Evangelie; 't is niet mogelijk in de natuur van de zaak zelf, dat zulke mensen ingaan, of bezitten heerlijkheid en rust bij God. Verlossing uit en van deze toestand is dan onvermijdelijk nodig, om ons te bekwamen tot de erve van de heilige in het licht.

§ 3. Deze verlossing moet geschieden en geschiedt door *wedergeboorte.* Christus bepaalt duidelijk dit, en haar gemelde noodzaak, Joh. 3:3, *Tenzij iemand worde weder of*

van boven geboren, hij kan Gods Koninkrijk niet zien. 't Is eveneens tot ons oogmerk, in wat zin Gods Koninkrijk wordt genomen, in genade hier, of in heerlijkheid hierna. Geen eigendom er aan, geen deel aan de vruchten ervan, is verkrijgbaar dan door wedergeboorte. Dit slotvonnis van Christus raakt en gaat over alle mensen, niemand uitgezonderd. En het werk, door wedergeboorte bedoeld, hetwelk is de geestelijke bekering en levendmaking van 's mensen ziel, wordt overal toegeschreven hun die zullen zalig worden. Mensen kunnen hebben, door onkunde en vooroordelen, valse begrippen van de wedergeboorte en haar natuur, of waarin zij bestaat; maar zoveel ik weet komen alle Christenen overeen, dat zij is de weg en het middel van onze verlossing, uit de staat van de zonde, of van de verdorven natuur, of liever onze verlossing zelf. Want dit stellen Schriftuurgetuigenissen en de natuur van de zaak zelf boven alle tegenspraak, Titus 3:3-5. Die de wedergeboorte en het onderzoek of iemand wedergeboren is, beschimpen, zullen eens, maar misschien te laat om er voordeel bij te doen, haar noodzaak verstaan.

§ 4. De Heilige Geest is de onmiddellijke Werker en oorzaak van dit werk van de wedergeboorte. Dit, denk ik, stemt elk in het gemeen toe. In woorden erkent elk, dat al Gods keurlingen worden geheiligd door de Heilige Geest. En deze wedergeboorte is het hoofd, de fontein, of het begin van onze heiligmaking, zakelijk die geheel in zich bevattende, gelijk in het vervolg zal blijken; dat ze een deel ervan is, kan niemand ontkennen men belijdt ook, denk ik, dat ze is een uitwerksel of gewrocht van genade, welker dadelijke uitdeling alleen is in handen van de Heilige Geest. In woorden zal elk dit toestemmen, hoewel ik niet versta hoe sommigen deze belijdenis kunnen overeenbrengen met andere inbeeldingen en gevoelens, die zij dienaangaande voorstellen. Wat zo men ter zijde stelt wat mensen hierin zelf doen en wat anderen doen voor hen, in de bediening van het Woord, weet ik niet, als zij hun losse inbeeldingen uitdrukken, wat er overblijft om aan Gods Geest toe te schrijven. Wij zullen nu maar gebruiken het algemeen toegestemde, dat wedergeboorte is het werk van de Heilige Geest of een gewrocht van Zijn genade. Niet dat wij hiertoe genoodzaakt zijn, maar om in deze twisten te ontgaan, in welke mensen hun valse gevoelens bedekken onder algemene dubbelzinnige uitdrukkingen, gelijk Pelagius en zijn navolgers oudtijds. Maar de Schrift getuigt duidelijk hetgeen wij beogen. Hetgeen onze Zaligmaker noemt te worden wedergeboren, Joh. 3: 3, noemt Hij te worden geboren uit de Geest, vers 5, 6, omdat Die is de enigste voorname uitwerkende oorzaak van deze nieuwe geboorte. Want de Geest maakt levend, Joh. 6: 63; Rom. 8: 11. En God maakt ons zalig volgens zijn barmhartigheid, door de wassing van de wedergeboorte en de vernieuwing van de Heilige Geest, Titus 3: 5, daar Gods Woord dan zegt, dat wij uit God worden geboren, of wedergeboren volgens zijn wil, Joh. 1: 13; Jak. 1: 18; 1 Joh. 3: 9, ziet dat op de bijzondere en eigenlijke werking van de Heilige Geest.

§ 4. Deze dingen bekennen dusverre de Pelagianen zelfs, zo oude als nieuwe, ten minste in het algemeen; niemand durft totnogtoe loochenen, dat wedergeboorte het werk is van de Heilige Geest in ons, dan die bedrogen zielen, die Hem en Zijn werk loochenen. Wij moeten dan alleen naspeuren de wijze en natuur van dit werk; want zijn natuur hangt af van de wijze van het werken van Gods Geest hierin. Hierover, beken ik, is vanouds veel getwist; en de waarheid dienaangaande heeft nauwelijks openbare tegenstand ontgaan in enige eeuw van de kerk. Zij is tegenwoordig de grote twistappel tussen de Jezuïeten en de Jansenisten, de laatste dicht blijvende bij de leer van de voorname oude kerkelijke schrijvers, de eerste trachtende onder nieuwe inbeeldingen, uitdrukkingen en onderscheidingen, het Pelagianisme weer te versterken, waartoe sommigen van de

oudere schoolmannen (scholastieken) de weg baanden, over welke onze Bradwardine, zolang geleden, al klaagde. Doch nooit is ze met zoveel zwakheid en onkunde gehekeld en bespot, dan van een soort van mensen onder ons, die door vertellingen van omzwervende Joden, redekundige vertogen, wakkere woordvitterijen en hovaardig schelden van die van hen verschillen, denken de waarheid uit de wereld te schimpen en te bannen; al durfden zij nog nooit duidelijk en klaar handelen met een enige drangrede tot hun verdediging en bevestiging voortgebracht.

§ 6. De oude kerkelijke schrijvers, die deze dingen naarstig naspeurden en gelukkig behandeld hebben, gelijk Augustinus, Hilarius, Prosper en Fulgentius, stellen het gehele werk van Gods Geest op des mensen ziel voor, onder hoofddelen of onderscheidingen van genade. Hierin hebben hen gevolgd velen van de zedigste schoolmannen en zeer vele latere schrijvers. Dikwerf melden zij genade als voorbereidende, verhoedende, werkende, medewerkende en bevestigende. Onder deze hoofddelen behandelen zij het gehele werk van onze wedergeboorte of bekering tot God. En al hadden zij enige verandering in leerorde en wijze van uitdrukking, die verschillen kan tot voordeel van de leerlingen, zij leerden zakelijk dezelfde leer, die onder ons is geleerd sedert de hervorming, die sommigen nu voor nieuw schelden. Zij wordt in het geheel rechtvaardig en net voorgesteld door *Augustinus in zijn Belijdenis,* waarin hij verhaalt zijn ondervindingen, van de waarheid die hij had onderwezen, in zijn eigen ziel. Ik kon en zou hun voetstappen, gevolgd hebben, waren er niet zovele verschillen gemaakt over de uitlegging en toepassing van deze spreekwijzen en onderscheidingen, en het verklaren van de natuur van de daden en uitwerksels van de Geest van de genade in dezelve beoogd, de waarheid te ontwarren van al die banden en knopen, ware langer werk dan ik hier bedoel, en zou mij van mijn voornaam oogmerk afleiden.
Ik breng dan in het algemeen het gehele werk van Gods Geest, in het wederbaren van zondaars, tot twee hoofdzaken.
1. Het voorbereidende.
2. Het uitwerkende.

Het voorbereidende is *overtuiging van zonde.*
Deze is het werk van de Heilige Geest, Joh. 16:8, 9. Deze kan ook onderscheiden worden in drie hoofden.
(1) Ontdekking van de ware natuur van de zonde, door dienst van de wet, Rom. 7:7.
(2) Toepassing van die ontdekking aan het gemoed of verstand, gedaan op het geweten van de zondaar.
(3) Het bewegen van de hartstochten, overeenkomende met die ontdekking en toepassing, Hand. 2:37. Doch deze zaken zijn, zoverre zij tot dit ons oogmerk behoren, reeds voorgesteld. Wij moeten nu voornamelijk naspeuren het werk zelf, of de natuur en wijze van het werken van Gods Geest in en op van de mens ziel in zijn wedergeboorte, en dat, zo ontkennende, als stellig, verklaren.

§ 7. 1. Het werk van Gods Geest, in het wederbaren van zondaars, of het levend maken van doden in zonden en misdaden, of de eerste zaligmakende bekering tot God, bestaat niet enkel in zedelijke overtuiging. Door overtuiging versta ik zo'n overreding, die kan of niet kan van uitwerking zijn; wij noemen volstrekt overreding, die iemand metterdaad overhaalt. En wij moeten dienaangaande overwegen:
(1) wat door die uitdrukking wordt bedoeld, en waarin de kracht van de zaak bestaat.
(2) Bewijzen, dat het gehele werk van Gods Geest, in het bekeren van zondaars daarin niet bestaat. Ik behandel deze dingen onder die schikking, als bekend aan alle

ervarenen in deze, uit de schriften van oude en nieuwe schrijvers. Want vergeefs zou ik trachten de buitensporige verwarde redevoeringen van sommige hedendaagse schrijvers te brengen tot een zekere en bepaalde staat van zaken tussen ons in geschil. Hun oogmerk en besluit schijnt te bestaan in deze hoofdzaken.

1. Dat God uitdeelt genade aan elk, in de verkondiging van de leer van de wet en het Evangelie.
2. Dat het aannemen, geloven en beoefenen van deze leer, wordt aangedrongen door beloften en dreigementen.
3. Dat de geopenbaarde, onderwezen en geboden zaken, niet alleen goed zijn in zichzelf, maar zo overeenkomend met 's mensen rede en belang, dat het gemoed wel moet worden geschikt en geneigd om ze aan te nemen en te gehoorzamen, tenzij het wordt overweldigd door vooroordelen en gewoonte van zondigen.
4. Dat het overwegen van de beloften en dreigementen van het Evangelie genoeg is om deze vooroordelen weg te nemen en de zondeloop te hervormen.
5. Dat op het volgen en gehoorzamen van de Evangelieleer, de mensen de Geest en de voorrechten van het Nieuwe Testament deelachtig worden, en recht hebben tot al de beloften van dit en het toekomende leven. Dit volkomen opstel van het Pelagianisme, in de kerk oudtijds veroordeeld, als de genade van onze Heere Jezus Christus volstrekt buiten sluitende, zullen wij uit de weg ruimen, al overwegen wij niet in het bijzonder de losse verwarde uitdrukkingen van sommigen. Want zo het werk van onze wedergeboorte niet bestaat in een zedelijke overtuiging, die, gelijk wij zien zullen, bevat alles wat deze mensen aan genade willen toestaan, valt hun gehele gebouw van zelf omver.

§ 8. Aangaande de natuur van deze zedelijke overtuiging, staan ons te overwegen twee zaken.

1. Haar middel, werktuig en stof; dit is Gods Woord, of de Schrift in haar onderwijzingen, bevelen, beloften en dreigementen. Deze, en deze alleen gebieden, dringen en overreden ons tot bekering en voor God te leven. Wij begrijpen hierin de gehele Schrift, wet, Evangelie en al de Goddelijke waarheden, in dezelve vervat, als verscheiden betreffende de eigenlijke einden, waartoe zij geschikt zijn. Want al zijn ze onderscheiden en bijzonder gepast om voort te brengen onderscheiden uitwerksels op 's mensen gemoed, zij alle strekken, samengevoegd, tot het algemene einde, de mens te besturen, hoe hij voor God zal leven en God zal genieten. Ik zal hier niet handelen van het bericht en onderwijs, dat mensen hebben aangaande Gods wil, en de gehoorzaamheid die God van hen vordert, door het natuurlicht en de werken van de schepping en voorzienigheid. Want die staan, of alleen zonder enig bijgevoegd onderwijzend licht door openbaring, en dan ontken ik dat ze zijn een genoegzaam uitwendig middel ter bekering van een enige ziel, of men kan ze aanmerken als verbeterd door Gods geschreven Woord, als aan mensen bekendgemaakt, en dus zijn ze daaronder begrepen en behoeven geen afgescheidene overweging. Wij onderstellen dan, dat zij, aan wie het Woord wordt verklaard, tevoren hadden al de hulp, die het natuurlicht verschaft.

§ 9. De voorname weg ter toepassing van dit middel, om zijn uitwerksel op 's mensen ziel voort te brengen, is de dienst van de kerk. God heeft de dienst bestemd ter toepassing van het Woord op 's mensen gemoed en geweten, tot hun onderwijs en bekering. Merk dienaangaande op twee zaken.

1. Dat Gods Woord, aldus uitgedeeld door de dienst van de kerk, het gewone uitwendige middel is, dat de Heilige Geest gebruikt in de wedergeboorte van de volwassenen, aan wie het wordt verkondigd.
2. Dat het alleszins genoegzaam is in zijn soort, dat is, als een uitwendig middel. Want de openbaring van God en zijn wil daardoor gedaan, is genoegzaam om mensen te onderwijzen wat zij moeten geloven en doen, opdat zij worden bekeerd tot God, en Hem bewijzen de gehoorzaamheid, die hij vordert. Hieruit volgen twee zaken,
   A. Dat de nuttigheid van deze middelen voor mensen in de staat van zonde, hen die ze niet opvolgen, maar verwerpen, onverantwoordelijk stelt, zie Jes. 5: 3-5, Spr. 29: 1, 2 Kron. 36: 14, 15, Joh. 15: 22.
   B. Dat het uitwerksel van wedergeboorte, of bekering tot God, wordt toegeschreven aan Gods verkondigd Woord, om zijn kracht daartoe in zijn soort en wijze, als het uitwendige middel, 1 Kor. 4: 15, Jak. 1: 18, 1 Petrus 1: 23.

§ 10. 2. Laat ons overwegen de natuur, en waarin de kracht van dit zedelijke werk bestaat. En daartoe opmerken,

§ 11.
1. Dat in het gebruiken van dit middel, ter bekering van mensen, vooraf en voorbereidend tot de zaak, waarin deze zedelijke overtuiging bestaat, van de mens gemoed wordt onderwezen in de kennis van Gods wil en zijn plicht tot God. Het Woord in zijn bekendmaking aan mensen ziet eerst op hun duisterheid en onkunde, waardoor zij zijn vervreemd van het leven Gods. Het eerste einde dan van Goddelijke openbaring, is ons bekend te maken Gods raad en wil, zie Matth. 4: 15, 16, Lukas 4: 18, 19, Hand. 26: 17, 18 en 20: 20-27. Door het verkondigen van de wet en het Evangelie, worden mensen onderwezen in Gods gehele raad, en wat Hij van hen vordert. En in hun vatten hiervan bestaat de verlichting van hun gemoed, waarvan wij in het vervolg onderscheidener moeten handelen. Zonder deze verlichting te onderstellen is er geen gebruik maken van de overredende kracht van het Woord; want die bestaat in het gemoed aan te doen met zijn belang, in de zaken die het kent, of waarin het is onderwezen. Dus onderstellen wij in deze, dat iemand is geleerd door Gods Woord de noodzaak van wedergeboorte, en wat van hem daartoe wordt gevorderd.

§ 12. 2. Op onderstelling, dat iemand is onderwezen in de kennis van Gods wil, als geopenbaard in de wet en het Evangelie, gaat Gods Woord in zijn bekendmaking vergezeld met krachtig overredend vermogen, tot opvolging en waarneming ervan. Bijvoorbeeld, zo iemand overtuigd is door Gods Woord van de natuur van de zonde, van zijn zondige toestand, van zijn gevaar daarom, zo om zijn natuurzonde, om welke hij is een kind des toorns, als om zijn dadelijke zonde, die hem verder brengt onder de vloek van de wet en Gods gramschap; van zijn plicht hierop om tot God te keren, en de weg, waarlangs hij dat kan doen; dan zijn in de geboden, vermaningen, verwijten, beloften en dreigementen van het Woord, bijzonder als bekendgemaakt in de dienst van de kerk, krachtige beweegredenen om aan te doen, en drangredenen om over te halen het verstand en de wil van zo'n, om te trachten naar zijn wedergeboorte of bekering tot God, redelijk en aandringend boven alles wat men tot het tegendeel kan zeggen. Op sommigen, beken ik, doen al deze dingen geen kracht, zij blijven onbewogen en onbekommerd, zij verachten ze, en leven en sterven weerspannig tegen hun licht, hun ogen wordende verblind door de God van deze wereld. Doch dit bewijst niet, dat ze in zichzelf niet krachtig zijn, wel dat ze voor ons niet krachtig zijn van zichzelf, maar alleen als de Heilige Geest die voor ons belieft te bekrachtigen. De zedelijke overreding,

waarvan wij spreken, bestaat maar in deze beweegredenen, redeneringen en aandrangen, waardoor mensen, in en door Gods Woord en de dienst ervan, worden vermaand en geraden tot bekering tot God. De kracht ervan tot het voorgestelde einde, spruit uit de volgende zaken, alle gevestigd op God Zelf.

§ 13.

1. Uit bewijs van de waarheid van de zaken, waaruit deze beweegredenen en aandrangen genomen zijn. De grondslag van al de kracht van de bekendmaking van het Evangelie ligt in het getuigenis, dat de zaken er in voorgesteld, geen kunstig verdichte fabelen zijn, 2 Petrus 1: 16. Daar dit niet wordt aangenomen en vast toegestemd, kan er geen overredende kracht in zijn. Maar daar men krachtig is overreed van de waarheid van de voorgestelde zaken, daar is het gemoed geschikt om te worden overreed. En hierop is de gehele kracht van Gods Woord, in en op der mensen zielen, gevestigd op Gods waarheid en waarspreking. Want de zaken in de Schrift vervat, worden ons niet voorgesteld als enkel waar, maar als Goddelijke waarheden, als onmiddellijke openbaringen van God, die niet alleen vorderen redelijk, maar gewijd godsdienstig gezag. Het zijn zaken die des Heeren mond heeft gesproken.
2. In de dingen dus toegestemd, worden voorgehouden aan des mensen wil en genegenheden, zaken, goed, beminnelijk en voortreffelijk, behelzende het hoogste goed, de gelukzaligheid en het uiterste einde van onze natuur, die wij moeten najagen en verkrijgen en zaken kwaad en schrikkelijk, het uiterste onheil dat onze natuur kan ondergaan, dat wij moeten ontvlieden. Want hun wordt aangezegd, dat Gods wil op te volgen in de voorstellen van het Evangelie, en dienvolgens zich te bekeren van de zonde tot God, goed is, ja het allerbeste voor alle mensen, voorzeker gepaard met tegenwoordig vergenoegen en toekomende heerlijkheid. In dezelve wordt ook voorgehouden het alleredelste voorwerp voor onze genegenheden, God zelf als vriend, als verzoend in Christus, langs een weg gepast tot zijn heiligheid, rechtvaardigheid, wijsheid en goedheid. Waartegen wij niets kunnen inbrengen noch opwegen. De weg tot verzoening van zondaars met God door Jezus Christus, wordt ook voorgesteld, als hebbende zo'n stempel van Goddelijke wijsheid en goedheid, dat niemand ze kan weigeren in te slaan, als uit lijnrechte vijandschap tegen God zelf. Tot aandrang van deze zaken op van de mensen gemoed, heeft de Schrift zeer vele redekavelingen, beweegmiddelen en drangredenen, en die aan te dringen is het voorname einde van de dienst. Aan de andere zijde wordt verklaard en bewezen, dat de zonde is de grote vervalsing van onze natuur, het verderf van onze ziel, het enigste kwaad in de wereld, in haar schuld en straf dat te blijven in een staat van zonde, en te verwerpen de uitnodiging van het Evangelie ter bekering tot God, is dwaas, een redelijk schepsel onwaardig en eeuwigdurende schade. Zijn dan in het oordeel van elk redelijk schepsel, geestelijke dingen waardiger als natuurlijke; eeuwige als tijdelijke? En worden zij dus geschonken in oneindige goedheid, liefde en wijsheid, zij moeten dan bekwaam zijn om van de mens wil en genegenheden te overhalen. En hierin is de kracht van het Woord op 's mensen gemoed en geweten, gevestigd op Gods gezag. Deze bevelen, beloften, dreigementen, zijn de zijn, Hij heeft recht om ze te geven, macht om ze uit te voeren, Zijn gezag gaat gepaard met zijn heerlijke grootheid, oneindige macht, goedheid, liefde en al de eigenschappen van Zijn Heilige natuur; deze allen wel overdacht, zetten die beweegmiddelen en drangredenen gewicht, kracht en vermogen bij.

§ 14. Grote kracht en uitwerking komt hier nog bij door het behandelen van die beweegredenen in de verkondiging van het Woord. Hierin leggen sommigen groot gewicht op het redekundig vermogen van de verkondigers, als hierdoor bekwaam om veel te vermogen op van de mensen gemoed. Zijn hun bekend de genegenheden en gesteltenissen van allerlei soort van mensen, de natuur hunner hartstochten en vooroordelen; de soorten en krachten van drangredenen om mensen aan te doen en over te halen; en de wegen om hun gemoed te overreden, zij drukken dit alles uit in sierlijke, eigenlijke, krachtige woorden, gepast om hen te verlokken, te trekken en in te nemen tot de wegen en middelen hun voorgesteld. Hierin stellen sommigen de voorname nuttigheid en kracht van de predikdienst. Ik acht dit alles niets, want Paulus de apostel werpt dit alles geheel buiten zijn dienst, 1 Kor. 2: 4, Mijn gesprek en mijn prediking was niet met verlokkende woorden van menselijke wijsheid, maar in het betonen van de Geest en van kracht. Sommigen hebben onlangs smakeloos en ongegrond voorgewend, dat in het laatste gedeelte niet werd beoogd een bewijs van de krachtdadige tegenwoordigheid van Gods Geest in de verkondiging van het Evangelie, maar de macht tot het werken van wonderdaden, recht strijdig tegen het gehele oogmerk van de plaats en de toestemming van de beste uitleggers. Maar niemand heeft tot nog toe durven zeggen, dat door het eerste deel van deze woorden de overredende daad van menselijke redeneerkunst niet wordt gesloten buiten nuttigheid en kracht, in het prediken van het Evangelie. Doch men acht ze zo nuttig en krachtig als men wil in het prediken tot bekering van onsterfelijke zielen, wij zullen het daarbij laten, en de kracht van de prediking aanwijzen in twee andere oorzaken.

§ 15. 1. Gods instelling. God heeft de verkondiging van zijn Woord gesteld tot het middel, het enige uitwendige gewone middel tot bekering van 's mensen ziel. 1 Kor. 1: 17-20. Markus 16: 15, 16, Rom. 1: 16. En de kracht of uitwerking van iets dat gebruikt wordt tot enig einde in geestelijke zaken, hangt enkel af van zijn Goddelijke instelling tot dat einde.

§ 16. 2. De bijzondere gaven waarmee Gods Geest de Evangelieverkondigers voorziet, om hen te bekwamen tot krachtdadig uitvoeren van hun werk, Ef. 4: 11-13, waarvan wij in het vervolg denken te handelen. Dus wordt alle kracht, die deze dingen vergezeld, afgeleid van Gods oppermacht. Want Hij heeft deze weg van verkondiging gekozen tot dit einde, en Hij schenkt Zijn gaven aan wie Hij wil. Hierom hebben al de overhalende beweegredenen in Gods Woord, tot bekering van de zonde tot God, die bijzondere kracht op der mensen gemoed, die haar eigen zijn.

§ 17. Wij zeggen dan in deze niet, dat de beweegredenen van Gods Woord worden overgelaten aan enkele natuurlijke werking, ten opzichte van de vermogens van hen die het verkondigen, maar dat het daarenboven van God wordt gezegend, en vergezeld met de kracht van de Heilige Geest, ter voortbrenging van zijn uitwerksel en einde op 's mensen ziel. Alleen strekt zich van de Heilige Geest werking op 's mensen gemoed en wil in en door deze middelen niet verder uit, zegt men, dan tot beweegredenen, aandrangen, redenen en overwegingen, aan het gemoed voorgesteld, om de wil en genegenheden over te halen. Dus is Zijn werking hierin zedelijk en dus oneigenlijk, niet in wezen, eigenlijk en natuurkundig. Ik bevestig aangaande dit gehele werk deze twee zaken.

§ 18.

1. Dat de Heilige Geest van het Woord gebruik maakt in de wedergeboorte of bekering van al de volwassenen, hetzij onmiddellijk in en door de verkondiging ervan, of door enige andere toepassing van licht en waarheid op het gemoed, uit het Woord getrokken; want de redeneringen, beweegredenen en overhalende aandrangen die het Woord oplevert, raken het gemoed, en bewerken onze ziel in onze bekering tot God, waardoor het onze redelijke gehoorzaamheid wordt. Niemand is op de gewone wijze bekeerd, of hij kan enige rekenschap geven, welke aanmerkingen hem daartoe hebben overgehaald.
2. Wij zeggen, dat het gehele of gehele werk van de Heilige Geest in onze bekering hierin niet bestaat; maar dat er is een waarachtig wezenlijk werk, waardoor Hij instort een genadig grondbeginsel van geestelijk leven in al die inderdaad bekeerd en waarlijk wedergeboren worden, en dat zonder het niemand wordt verlost van de staat van zonde en dood, die wij hebben beschreven; hetwelk onder andere blijkt als volgt.

§ 19. Onze voorname drangredenen in deze zullen hierna volgen, in onze bewijzen uit de Schrift, dat er is een waar, dadelijk werk van Gods Geest op 's mensen ziel in zijn wedergeboorte. Dat alles wat Hij doet niet bestaat in deze zedelijke overreding, bewijzen de volgende redenen.
1. Werkt de Heilige Geest niet anders op mensen in hun wedergeboorte of bekering, dan door hen voor te stellen en aan te dringen, redenen, bewijzen en beweegredenen tot dat einde, dan blijft na, en niettegenstaande zijn gehele werk, van de mens wil volstrekt vrijwillig om ze aan te nemen of niet, of om zich op dezelve tot God te bekeren of niet; want dan bestaat dit gehele werk in aan de wil voor te stellen voorwerpen, ten aanzien van welke hij onbepaald wordt gelaten, om ze te kiezen en aan te nemen of niet. En waarlijk dit beweren sommigen. Want zij zeggen, dat in of bij alle mensen, ten minste in allen die het Evangelie verkondigd wordt, die genade tegenwoordig is, dat zij bekwaam zijn om zich naar het Woord te voegen zo zij willen, en dus te geloven, berouw te hebben, of enige daad van gehoorzaamheid aan God, volgens Gods wil te verrichten. En dat zij kunnen weigeren, zo zij willen, gebruik te maken van deze hulp, bijstand, kracht of genade, en dus kunnen blijven in hun zonden. Wat deze genade zij, of vanwaar men deze macht en bekwaamheid heeft, verklaren sommigen niet. Velen beelden zich waarschijnlijk genoeg in, dat ze enkel natuurlijk is; maar zij laten toe, dat ze genade wordt genoemd, omdat ze van God is, die ons heeft geschapen.
Anderen erkennen ze te zijn het werk of gewrocht van inwendige genade, waarin deels bestond het verschil tussen de hele en halve Pelagianen oudtijds. Doch deze allen staan toe, dat het volstrekt zij in de macht van 's mensen wil, om er gebruik van te maken of niet; dat is, van het gehele uitwerksel op hen, of het voortbrengsel in hen van deze genade, hun langs de beschreven weg meegedeeld. Want onverminderd alles, wat in of op ons door dezelve wordt gewrocht, blijft de wil steeds veranderlijk, buigzaam en onbepaald. 't Is waar, dat niettegenstaande de genade dus toegedeeld, de wil macht heeft om ze te verwerpen en in de zonde te blijven. Maar dat in ons geen meer genade gewrocht wordt, dan die men zo kan verwerpen, of dat de wil van die genade kan gebruik maken tot bekering, die zij kan verwerpen, is vals.

§ 20.
(1) Want dit schrijft toe de gehelen roem van onze wedergeboorte en bekering aan onszelf, niet aan Gods genade. Want die daad van onze wil op deze onderstelling, waardoor wij ons tot God bekeren, is enkel onze eigen daad, niet van Gods genade.

Dit blijkt klaar, want was de daad zelf door genade, dan was het niet in des wils macht haar te hinderen.

(2) Dit zou volstrekt onzeker laten, niettegenstaande Gods voornemen en Christus' vrijkoping, of ooit iemand in de wereld tot God bekeerd werd of niet. Want wanneer het gehele genadewerk voorbij is, staat het volstrekt in de macht van 's mensen wil, of het iets zal uitwerken of niet, en dus is het volstrekt onzeker; hetwelk recht strijdt tegen Gods verbond, belofte en eed, met en tot Jezus Christus.

(3) Het strijdt tegen zeer vele uitdrukkelijke Schriftgetuigenissen, die dadelijke bekering tot God toeschrijven aan Zijn genade, als haar onmiddellijke uitwerkster. Dit zal in het vervolg verder blijken. God werkt in ons het willen en het doen, Filip. 2: 13. De daad dan zelf van te willen in onze bekering, werkt God; en al willen wij zelf, Hij evenwel veroorzaakt ons te willen, door in ons te werken het willen en het doen. Is de daad van onze wil in te geloven en te gehoorzamen, in onze bekering tot God, niet het gewrocht van Zijn genade in ons, dan werkt Hij in ons niet het willen, en het doen naar zijn welbehagen.

§ 21. 2. Deze zedelijke overreding, hoeverre ook voortgezet, of tot nut aangelegd en krachtdadig ondersteld, deelt de ziel geen nieuwe ware bovennatuurlijke kracht mee. Want omdat zij, ja, Gods Geest of genade in en door dezelve werkt door redenen, beweegmiddelen, drangredenen, voorkomende overwegingen, en niet anders, is zij alleen bekwaam op te wekken en gaande te maken de kracht die wij hebben, het gemoed en de genegenheden bevrijdende van vooroordelen en andere zedelijke beletsels. Ware hulp en inwendige geestelijke kracht, zal noch kan zij niet meedelen. Allen die toestemmen, dat ons enige zulke inwendige geestelijke kracht wordt meegedeeld, moeten ook toestemmen, dat een ander werk van Gods Geest in en op ons geschiedt, dan deze overredingen kunnen voortbrengen. Doch sommigen oordelen, dat het in deze gaat als volgt: 's mensen gemoed is bevangen met veel onkunde, en doorgaans onder de macht van vele vooroordelen, die het door de verdorven loop van zaken in de wereld, innemen van zijn eerste kindse daden af. De wil en de genegenheden zijn ook geschonden door verdorven hebbelijkheden, aangewend door de eigen middelen. Maar wanneer het Evangelie hun wordt voorgesteld en verkondigd, zijn de zaken daarin vervat, de plichten, die het vordert, de beloften, die het geeft, zo redelijk, of zo gepast tot de grondregels van onze rede, en het onderwerp ervan is zo goed, begeerlijk en schoon voor verstandelijke begeerten, dat ze wel wordende overgebracht tot het gemoed., machtig zijn te verdrijven al de vooroordelen en beletsels van een verdorven levenswijs, onder welke het heeft geleden, en de ziel over te halen, om af te staan van zonde, dat is, van een zondeloop, en te worden een nieuw mens, in al deugdzame verkering.

Dat de wil deze vrijheid en macht heeft, bewijst men met de sluitrede van Biel, uit Scotus en Occam, welke vervat het zakelijke dat men in deze beweert. ja, aldus te doen is, zegt men, zo gepast tot de redelijke grondbeginsels van een welgesteld gemoed, dat anders te doen, de grootste dwaasheid en uitzinnigheid is. Bijzonder zal dit bekeringswerk ontwijfelbaar gewerkt worden, zo het te werk leggen van deze middelen, in Gods voorzienigheid zo wordt geschikt, dat ze tijdig zijn, ten opzichte van de gestalte en toestand van het gemoed, waaraan ze worden toegepast. En gelijk vele zaken nodig zijn, om de middelen tot genade dus tijdig te maken, en net gepast tot de aangewezene gestalte, luim en geschiktheid van het gemoed, bestaat in zulk een gepastheid veel van haar uitwerking. Dit is, zegt men, het werk van de Heilige Geest en een gewrocht van Gods genade. Want zo Gods Geest door het Woord der mensen gemoed niet onderschepte, aanporde, opwekte en gaande maakte, zo Hij hen niet hielp en

ondersteunde wanneer zij trachten tot God te keren, in het opruimen van vooroordelen en allerlei zedelijke beletsels, de mensen zouden blijven volharden, als het ware, dood in zonden en misdaden, ten minste zouden hun pogingen naar verlossing zwak en vruchteloos zijn.

§ 22. Dit is al de genade, al het werk van Gods Geest in onze wedergeboorte en bekering, dat sommigen willen toestaan, zoverre ik uit hun schriften en redenen zien kan. Doch dat hiertoe meer wordt vereist, is reeds verklaard. Ook is aangewezen de ware en eigenlijke nuttigheid en kracht van deze middelen in dit werk maar die geheel hierin te stellen, deed en beweerde Pelagius oudtijds ja, hij stemde toe groter nuttigheid en kracht van de genade, als ik kan vinden toegestemd in de hedendaagse verwarde redevoeringen van sommigen over dit onderwerp. Averechts pogen velen dan zulke verrotte dwalingen der mensen gemoed op te dringen, en dat nog door rauwe stellingen, zonder voorwendsel van bewijs.
Wij hopen in het vervolg te tonen, dat de gehele grond van al hun schone vertogen de gepastheid van Evangeliegrondregelen en beloften, tot onze wijsheid en rede, vroeger als enig zaligmakend werk van Gods Geest op ons gemoed, lijnrecht weerspreekt de leer van Gods Woord. Maar, zo men zegt, wij hebben niet zozeer te onderzoeken wat Pelagiaans is of niet, als wat waarheid is of leugen wij erkennen wel dat dit is en zijn moet ons eerste en voorname onderzoek, doch het kan nuttig zijn te weten, in wiens voetstappen zij treden, die nu weerstaan de leer van de krachtdadige genade van Christus, en wat oordeel de oude kerk over hun grondregelen en gevoelens velde.

§ 23. Men geeft nog voor, dat de genade in de bediening van het Woord, wezenlijk en krachtdadig werkt, bijzonder door verlichting, inwendige aandoeningen van het gemoed en de hartstochten; en zo daarop de wil zijn daad verricht, en zich daardoor bepaalt tot het goede te kiezen, in te geloven en zich te bekeren; dat dan de genade dus toegediend, hem bijspringt, helpt en voortzet in het voltooien van zijn daad zodat dit het gehele werk van de genade is. Dus pleit men nog, als eertijds de halve Pelagianen.
Doch in deze allen is de weg, waardoor genade of Gods Geest deze verlichting werkt, de genegenheden gaande maakt en de wil helpt, alleen door zedelijke overreding, en geen wezenlijke kracht wordt medegedeeld of ingestort, dan de wil met volkomen vrijheid tot nut kan gebruiken of verwerpen. Doch dit is zakelijk niet minder dan de gehele genade van Jezus Christus omver te werpen en nutteloos te maken. Want men schrijft de mens toe de ere van zijn bekering en maakt zijn wil de voorname oorzaak ervan. Men doet de mens zichzelf opnieuw telen, of zichzelf wederbaren, zichzelf te onderscheiden van anderen, door iets dat hij niet op een bijzondere wijze heeft ontvangen. Het neemt we, de overeenkomst, die er is tussen het vormen van Christus natuurlijk lichaam in de baarmoeder, en het vormen van zijn geheimduidend lichaam in de wedergeboorte. Het maakt de daad van voor God te leven door geloof en gehoorzaamheid, tot een enkele natuurlijke daad, die geen vrucht is van Christus' middelaarschap of vrijkoping, en legt Gods Geest geen meer kracht of vermogen toe, in of tot onze wedergeboorte, als een leraar die het Woord verkondigt, of een redenaar, die welsprekend en hartroerend overreedt tot de deugd, en ondeugd afmaant. Misschien zullen sommigen onder ons al deze gevolgen toestemmen, en voor waarheid erkennen; want tot zover zijn de zaken in de wereld gekomen, door der mensen stoute hoogmoed en onkunde. Doch daar men dit toestemt, wordt niet van terzijde maar duidelijk en lijnrecht Christus' gehele Evangelie en genade verloochend.

§ 24. 3. Dit is niet alles waarom wij bidden; wanneer wij voor onszelf of voor anderen bidden om krachtdadige genade. De oud-vaders drongen zeer aan tegen de Pelagianen, dat de genade, die zij erkenden, niet beantwoordde aan de gebeden van de kerk, of hetgeen de Schrift ons leert bidden. Wij mogen alleen bidden om hetgeen God beloofd heeft, en dat Hij het ons mededeelt langs de weg, waardoor Hij het wil werken en uitvoeren. Nu is hij in deze zeer onverschillig die alleen bidt dat God hem of anderen wil overreden te geloven en te gehoorzamen, om bekeerd te worden, of zichzelf te bekeren. Gods kerk bad altoos, dat God deze dingen in ons wilde werken; en allen die in dezelve waarachtig belang hebben, bidden gedurig dat God ze krachtdadig werkt in hun harten; zij bidden dat God hen bekeert, in hen schept een rein hart, en vernieuwt een rechte Geest; dat Hij hen om Christus' wil het geloof schenkt en in hen vermeerdert; en dat Hij in al deze in hen wilde werken door de uitnemende grootheid zijner kracht, beide te willen en te doen volgens zijn welbehagen. Geen Pelagiaan bad immer om genade, of om genadige hulp tegen zonde en verzoeking, met gevoel van zijn gebrek, of zijn gebed weersprak zijn belijdenis.
Te denken, dat door deze gebeden, en door al de andere, die de Schrift in de mond legt, en welke geestelijk gevoel van ons gebrek doet uitboezemen wij niets meer begeren dan dat God ons overreedt, aanport en opwekt om onze eigen kracht en vermogen te werk te stellen, ter volbrenging van hetgeen wij begeren, strijdt rechtstreeks tegen de ondervinding van alle Christenen. ja het ware dwaas en belachelijk zo iemand met aandrang, ernst en ijver, bad om iets dat in zijn eigen macht is, en dat niet kan worden uitgewerkt dan door zijn eigen vermogen. En zij spotten met God, die Hem bidden voor hen iets te doen, dat zij voor zichzelf kunnen doen, en dat God niet kan doen voor hen, dan wanneer en gelijk zij het voor zichzelf doen.
Stel dat iemand macht heeft in zichzelf tot geloof en berouw; stel dat deze zijn zulke daden van zijn wil, als God niet werkt, ja niet kan werken door Zijn genade in hem, maar kan hem alleen daartoe overreden en voldoende redenen aanwijzen, waarom hij het behoort te doen, tot wat einde zou, of met wat gevoeglijkheid kan zo een bidden, dat God hem geeft geloof en bekering? Sommigen in onze dagen schijnende dit op te merken, beginnen de gebeden van de Christenen te bespotten en te verachten. Want omdat die in al hun smekingen om genade, de grond ervan leggen in ootmoedige erkentenis van hun eigen geringheid en onmacht tot alle geestelijk goed ja een natuurlijke afkeer daarvan, en een gevoel van de macht en werking van de overgebleven inwonende zonde; zich hierdoor aansporende tot de ernst, en aanhouding in hun gebeden om genade, die hun toestand noodwendig maakt, gelijk dit dus is geoefend door alle Christenen van de eerste af, wordt dit van hen bespot en veracht. In plaats dan van zulke verachte gebeden, zal ik hun toereiken een oud opstel, dat beter voegt tot hun grondregelen. De voorrede is: *Ille ad Deum digne elevat manus, ille Orationem bona Conscientia effundit qui potest dicere:* het gebed volgt: *Tu nosti Domine quam Sanctae et Purae et Mundae sint ab omni malitia, et iniquitate, et rapina quas ad te extendo manus. Quemadmodum justa, et munda labia, et ab omni mendacio libera quibus offero tibi Deprecationes, ut mihi misecearis*.
Dit gebed leerde Pelagius een weduwe bidden, gelijk hem werd voorgeworpen in de Diospolitaanse Kerkvergadering te Lydia in Palestina, hoofdstuk 6. Alleen leerde hij haar niet zeggen dat zij in haar hart geen bedrog had, gelijk iemand onder ons waanwijs en verwaand pocht, dat hij in het zijne niet kent, zo volmaakt acht zich de mens. Doch om dit gebed van Pelagius op te wegen, zal ik deze mensen een ander gebed opgeven, maar hieronder, en de opsteller verzwijgen, opdat zij hem niet ten galg doemen. Zo dan sommigen, gelijk het schijnt, willen leraren dat wij geen genade van Christus hebben,

dan alleen die van het Evangelie ons lerende onze plicht, en loon voorstellende, weet ik niet waarom zij te bidden hebben, dan om rijkdom, goederen, hoogheid en dergelijke.

§ 25. 4. Deze soort van genadewerking daar zij alleen is, dat is, daar zij wordt gesteld met uitsluiting van een inwendig dadelijk werk van de Heilige Geest, is niet bekwaam om uit te werken en voort te brengen het werk van de wedergeboorte of bekering tot God, in mensen die waarlijk zijn in de natuurstaat, hiervoor beschreven. De allerkrachtigste overredingen kunnen zulken geenszins overhalen om zich te bekeren, niet meer dan drangredenen een blinde kunnen overreden om te zien, een dode uit het graf op te staan, of een lamme om te wandelen. Dus moet de gehele beschrijving, hiervoor uit de Schrift gegeven van de staat van de gevallen natuur, worden weerlegd en weggeruimd, eer men deze genade kan denken genoegzaam te zijn tot wedergeboorte en bekering van enig mens in die natuur. Doch sommigen gaan voort op andere grondstellingen. Mensen, zeggen zij, hebben van nature zekere denkbeelden en grondbeginsels, aangaande God en de gehoorzaamheid Hem verschuldigd, die betooglijk zijn door het licht van de rede, en zekere gemoedsvermogens om daarvan gebruik te maken tot hun eigen einde. Doch zij, of ten minste sommigen van hen stemmen toe, dat, hoe ook die grondbeginsels worden aangelegd en bedrijvig gemaakt door die vermogens, zij niet genoegzaam zijn om in de uitwerking iemand krachtdadig te brengen tot het leven Gods, of hem te bekwame om God zo te geloven, lieven en gehoorzamen, dat hij ten laatste komt tot God te genieten ten minste dat ze dit niet zullen doen veilig en gemakkelijk, maar met veel gevaar en verwarring; dus heeft God uit zijn goedheid en mensenliefde, Zich verder geopenbaard door Jezus Christus in het Evangelie, met de eigenlijke weg, waardoor zijn troon tegen de zonde is afgekeerd en vrede gemaakt voor zondaars, waaromtrent mensen tevoren slechts verwarde bevatting en hoop hadden. Nu zijn de zaken ontvangen, voorgesteld en voorgeschreven in het Evangelie, zo goed, zo redelijk, zo alleszins gepast tot de grondregelen van ons wezen, de natuur van ons verstandig samenstel, of 's mensen rede, en zo versterkt met redelijke en krachtige beweegredenen in de beloften en dreigementen van het, ons vertonende aan de een zijde het hoogste goed dat onze natuur vatten kan, en aan de andere zijde het grootste kwaad dat wij onderhevig zijn en moeten ontwijken, dat niemand ze kan weigeren of verwerpen, als door dierlijke liefde tot zonde, of door de kracht van verdorven hebbelijkheden, door een boze levenswijze verkregen. En hierin bestaat Gods genade tot mensen, bijzonder wanneer de Heilige Geest belieft van deze dingen gebruik te maken in de bediening van het Evangelie door de dienst van de kerk. Want wanneer 's mensen rede door deze middelen wordt aangepord, zoverre dat ze de vooroordelen verwerpt, en daardoor wordt bekwaamd om recht te oordelen over hetgeen hun wordt voorgesteld, haalt dit hen over om zich tot God te bekeren, hun levenswijs te veranderen en Hem te gehoorzamen volgens de Evangelieregel, opdat zij zalig worden.
Dit ware voorwaar een merkwaardig opstel van de Christenleer, bijzonder wanneer door sommigen redekundig opgesmukt, of toneelsgewijs vertoond met verdichte vertellingen en leerzame fabelen, ware het niet geheel gebrekkig in de volgende zaken.

1. Het sluit uit de onderstelling van 's mensen val, ten minste het verdorven worden van onze natuur, daarop gevolgd.
2. Het sluit uit alle wezenlijke krachtdadige genade, door Jezus Christus uitgedeeld; die het maken enen eigenzinnige droom, geheel vervreemd van het oogmerk en de leer van het Evangelie. Maar vergeefs is het te redeneren over wedergeboorte en bekering tot God, met mensen die deze dingen ontkennen.

§ 27. Zo'n werk dan van de Heilige Geest moeten wij naspeuren, dat metterdaad het gemoed vernieuwt, het hart verandert, de genegenheden heiligt, alles krachtdadig en uitwerkende; of geen verlossing uit de beschreven natuurstaat zal worden gewrocht, verkregen, of zal op iets volgen. Want niettegenstaande het uiterste goed gebruik van ons verstand en rede, en het uitnemendste voorstellen van de Evangeliewaarheden, vergezeld met de krachtigste aandrang tot onze plichten en gehoorzaamheid, die de natuur van de zaken zelf oplevert, is het gemoed eens mensen in de natuurstaat, zonder bovennatuurlijke opheffing door genade, niet bekwaam om ze zo te begrijpen, dat zijn bevatting zij geestelijk, zaligmakend, of eigen aan de bevatte zaken. En niettegenstaande al de onderscheiding, waartoe het verstand kan komen in de waarheid van Evangelievoorstellen, en de overtuiging die het mag hebben van de noodzaak tot gehoorzaamheid, is de wil niet machtig, zich te begeven tot enige geestelijke daad daarvan, zonder een vermogen, onmiddellijk in hem gewrocht door de kracht van Gods Geest; of liever, tenzij Gods Geest door Zijn genade uitwerken de daad van willen in de wil. Wij besluiten dan, om geen bewijzen te vermenigvuldigen, dat het allerbeste gebruik van uitwendige middelen alleen, niet is al de genade, nodig tot wedergeboorte van 's mensen ziel, ook niet is alles wat in dezelve metterdaad wordt in het werk gesteld.

§ 28. Dus bewezen zijnde dat het werk van de Heilige Geest, in de wedergeboorte van der mensen ziel niet bestaat in een onderstelde gevoeglijke overreding van 's mensen gemoed daar die alleen is, ga ik voort te tonen,
1. Waarin het bestaat, en wat zijn ware natuur is. Waartoe dient:
Van wat uitwerkende kracht ook zij, of geacht mag worden te zijn, of mogelijk zijn kan, in en voor onherborenen, de zedelijke werking, die de verkondiging van Gods Woord vergezeld, of zijn uitwerksel is, als van de Heilige Geest gezegend en gebruikt, willen wij graag aan hetzelfde Woord toeschrijven. Wij staan toe, dat de Heilige Geest in het werk van de wedergeboorte aan volwassenen het Woord gebruikt, zo wet als Evangelie, en de dienst van de kerk in de bediening daarvan, als het gewoonste middel daartoe ja, dit is gewoonlijk het gehele uitwendige middel tot dit werk gebruikt, en het gaat gepaard met eigenlijke kracht daartoe. Die dan beweren, dat tot bekering van zondaren niets meer nodig is, dan de verkondiging van het Woord aan hen, die voegzaam geschikt zijn om het te ontvangen; en dat Gods genade geheel bestaat in het krachtdadige toepassen daarvan op 's mensen gemoed en genegenheden, waardoor zij worden bekwaamd om het op te volgen, en tot God te keren door geloof en bekering, schrijven het Woord geen groter kracht toe, dan wij, die deze bediening ontkennen te zijn de gehele oorzaak van de bekering. Want wij leggen het Woord toe dezelfde kracht als zij, ja meer; doch wij beweren, dat in deze moet worden gewrocht een uitwerksel, waartoe al deze macht, zo ze alleen staat, onmachtig is. Maar in zijn eigen soort is het genoegzaam en krachtig, zoverre, dat de vrucht van wedergeboorte of bekering tot God er aan wordt toegeschreven. Dit is in het vorige reeds verklaard.

§ 29. 2. Daar is niet alleen een zedelijke, maar een fysische onmiddellijke werking van de Geest door zijn kracht en genade, of zijn machtige genade op 's mensen gemoed of ziel, in zijn wedergeboorte. Dit moeten wij vasthouden, of al de heerlijkheid van Gods genade wordt verloren, en de genade toegedeeld door Christus, verwaarloosd. Dit wordt bevestigd Ef. 1: 18-20, Opdat gij mag weten welke zij de uitnemende grootheid van zijn macht aan ons die geloven, volgens de werking van zijn machtige kracht, die Hij wrocht in Christus, toen Hij Hem opwekte uit de doden. Aan de macht, hier gemeld, wordt toegeschreven een uitnemende grootheid, ten aanzien van het uitwerksel er door voortgebracht. Gods macht in zichzelf is tot alle daden even oneindig, God is almachtig.

Maar sommige uitwerksels zijn groter dan andere, en hebben buitengewone stempels van die macht. Zo is dat, hier beoogd, waardoor God maakt dat mensen gelovigen worden en hen in het geloof bewaart. Aan deze macht van God wordt toegeschreven een dadelijke uitwerking of veroorzaking, de werking van zijn machtige kracht. En de natuur van deze werking of veroorzaking wordt verklaard te zijn van dezelfde soort met de te werk gestelde, in het opwekken van Christus uit de dode. En dit geschiedt door een wezenlijke fysische uitwerking van Goddelijke macht. Dus wordt bier betuigd, dat Gods werk aan gelovigen, hetzij om hen gelovigen te maken, of in het geloof te bewaren, want tot ons oogmerk is het eveneens, bestaat in te werk te stellen zijn Goddelijke macht, door wezenlijke inwendige veroorzaking. Dus wordt God gezegd in ons te vervullen al het welbehagen van zijn goedheid, en het werk van het geloof met kracht, 2 Thess. 1: 11, 2 Petrus 1:3. Hierom wordt het werk van de genade in de bekering steeds uitgedrukt met woorden, die aanduiden een wezenlijke inwendige uitwerking, gelijk scheppen, levendmaken, vormen, een nieuw hart geven, waarvan in het vervolg; en overal daar gesproken wordt van dit werk als een dadelijke uitwerking, wordt het God toegeschreven. God schept ons opnieuw, Hij maakt ons levend, Hij teelt ons naar zijn wil maar ten opzichte van ons wordt het steeds lijdelijk uitgedrukt; wij worden geschapen in Christus Jezus, wij zijn nieuwe schepselen, wij worden wedergeboren, en dergelijke dit wel opgemerkt, is alleen genoeg om het gehele opstel van Arminiaanse genade om te stoten. Tenzij een werk gewrocht door macht, en wel wezenlijk en onmiddellijk, hierin bedoeld zij, kan zo'n werk niet worden gezegd mogelijk te zijn, noch uitgedrukt worden. Dus is in de Schrift zeer klaar, dat Gods Geest werkt inwendig, onmiddellijk, krachtdadig in en op 's mensen gemoed in zijn wedergeboorte. De nieuwe geboorte is het uitwerksel van een daad van zijn macht en genade; of, niemand wordt wedergeboren, dan door de inwendige uitwerkende kracht van de Geest.

§ 30. 3. Deze inwendige uitwerkende kracht van de Heilige Geest op des mensen gemoed, is in de uitkomst onfeilbaar, overwinnend, onweerstaanbaar, of altoos krachtdadig. Doch in deze onderstellen wij, dat de mate van de kracht van de genade en het te bereiken einde, zijn vastgesteld door Gods wil. Tot Gods einde is de genade altoos krachtig of uitwerkend en onweerstaanbaar, of, zij zal metterdaad uitvoeren hetgeen God beoogt dat zij werkt; want dat God wil werken, zal niemand keren, wie heeft zijn wil weerstaan? Vele bewegingen van genade zelf in het hart van gelovigen, worden zoverre weerstaan, dat ze niet bereiken het uitwerksel waartoe zij in haar eigen natuur strekken. Ware dit anders, alle gelovigen zouden volmaakt zijn. Maar de ondervinding leert klaar, dat wij niet altoos beantwoorden de neigingen van de genade ten minste niet in de trap waartoe zij neigt. Nochtans zijn ook zelfs zulke bewegingen, zo zij zijn van en door zaligmakende genade, krachtdadig zoverre, en tot al het einden waartoe zij zijn beoogd in Gods voornemen want Gods wil zal niemand, ook in het minste teleurstellen. Daar enig genadewerk niet krachtdadig is, had God het nimmer anders beoogd, en niet in het werk gesteld die kracht van genade, nodig om het krachtdadig te maken. In of tot alle mensen dan, aan welke de Heilige Geest zijn kracht te werk stelt, of Zijn genade bedrijvig maakt te hunner wedergeboorte, ruimt Hij op alle hinderpalen, overwint alle tegenstanden en brengt onfeilbaar voort het beoogde uitwerksel. Dit voorstel, van groot gewicht tot de glorie van Gods genade, en krachtig weerstaan door de voorstanders van de verdorven natuur en Is mensen vrije wil in die staat, moeten wij verder uitleggen en bevestigen. Wij zeggen dan,

§ 31.

A. De kracht, die de Heilige Geest te werk stelt in onze wedergeboorte, is in Zijn werking of oefening gepast tot de gesteldheid van ons gemoed, wil en genegenheden, om daardoor te worden bewerkt en aangedaan, volgens haar naturen en natuurlijke werkingen. *Bekeer mij, en ik zal bekeerd zijn, trek mij, en ik zal U nalopen.* Hij werkt in haar op geen andere wijze dan zij zelf gepast zijn te worden bewogen en te bewegen, en te worden bewerkt en te werken, volgens haar eigen natuur, macht en vermogen. Hij trekt ons met mensenzelen. En het werk zelf wordt uitgedrukt door overreden, God overreedde Efraïm; en lokken: *Ik zal ze lokken in de woestijn, en troostelijk toespreken.* Want gelijk het zeker krachtdadig uitwerkt, strijdt het geenszins meer tegen onze vermogens, als een overhalende overreding. Zodat:

B. § 32. Hij neemt in onze wedergeboorte het gemoed niet in met enige geestdrijvige indruksels en werkt niet volstrekt in alles op ons als in buitengewone voorzeggende ingevingen oudtijds; waarin 's mensen gemoed en lichaamsdelen waren enkel lijdelijke werktuigen, door Hem bewogen boven hun natuurlijke bekwaamheid en werkelijkheid, niet alleen in het grondbeginsel van werking, maar ook in de wijze van uit werking. Maar Hij werkt op 's mensen gemoed, in en door hun eigen natuurlijke doeningen, door een onmiddellijke invloed en indruksel van zijn macht. *Schep in mij een rein hart, o God!* Hij werkt het willen en het doen.

C. § 33. Hij doet dan de wil geen geweld of dwang aan. Dat vermogen kan die natuurlijk niet toelaten. Wordt het gedwongen, het wordt vernield. Daar de Schrift spreekt van dwingen, (dwingt ze om in te komen) ziet ze op de zekerheid van de uitkomst, niet op de wijze van werking op mensen. Maar omdat de wil in de verdorven staat van de gevallen natuur niet alleen hebbelijk vervuld is en bezeten met weerzin tegen alle geestelijk goed, (vervreemd van het leven Gods) maar het gedurig weerstaat, als liggende onder de macht van vleselijke gezindheid, die vijandschap is tegen God; en omdat deze genade van de Geest in het bekeren deze tegenstand overwint, vraagt men, of dit kan geschieden zonder enige soort van geweld en dwang; temeer, omdat wij reeds betoogd hebben, dat zedelijke overreding en voorwerpelijk lokken daartoe niet genoeg is?

Ik antwoord: wij staan toe dat in het werk van de bekering tot God, schoon niet in de bekeringsdaad zelf, twist is tussen genade en de wil, hun daden strijdig zijnde, en dat genade overwint; nochtans doet ze de wil geen geweld of dwang aan, want:

§ 34. a. De weerstand is niet als tevoren. De wil oefent vijandschap en tegenstand tegen genade, als hem voorwerpelijk voorgesteld. Zo weerstaan mensen de Heilige Geest; dat is, in het uitwendige aanbod van genade door het Woord. Blijft dat alleen, zij kunnen het altoos weerstaan altijd weerstaat gij de Heilige Geest. De wil dan wordt niet gedwongen door enige macht, in genade te werk gesteld, in de weg waarin hij haar kan weerstand doen; maar de genade overwint de wil, als werkende inwendig, wezenlijk en metterdaad (physice), hetwelk niet is het voorwerp van des wils tegenstand; want de genade wordt de wil niet voorgesteld als iets dat hij kan aannemen of verwerpen, maar zij werkt in de wil krachtdadig.

§ 35. De wil, gelijk verscheidene van de schoolleraars zelf erkennen, werkt in de eerste daad van bekering niet, gelijk als hij wordt bewerkt, beweegt niet, gelijk als hij wordt bewogen, en is derhalve daarin lijdend, in de zin die wij nader zullen verklaren. Is dit zo niet, dan kan men niet ontwijken dat de daad van ons terugkeren tot God, zij een enkele natuurlijke daad, niet geestelijk of door genade. Want het is dan een daad van de wil,

daartoe tevoren niet bekwaamd door genade. Dus moet men toestemmen en wij zullen bewijzen, dat in de orde der natuur, het werken van de genade in de wil, in onze bekering gaat voor het werken van de wil zelf; hoewel de wil in hetzelfde tijdstip dat hij wordt bewogen, beweegt; en wanneer bij wordt bewerkt, werkt hij zelf en bewaart Zijn Eigen vrijheid in de oefening. Hierin geschiedt dan een inwendige almachtige geheime daad door de kracht van de Heilige Geest, voortbrengende of veroorzakende in ons de wil ter bekering tot God, zo onze wil bewerkende, dat hij ook zelf werkt, en dat steeds vrijwillig. Dus zegt Augustinus *cont. Duas* Epistol. Pelag. *Lib. i. cap. 19. Trahitur* (Homo) *miris modis ut velit, ab illo qui novit intus in ipsis cordibus hominum operari, non ut homines, quod fiery non possit, nolentes credant, set ut volentes ex nolentibus fiant.* De Heilige Geest die in zijn kracht en werking, inniger, als het ware, kent de grondbeginselen van onze ziel dan zij zelf, werkt krachtdadig, met bewaring en het oefenen van de vrijheid van onze wil, onze wedergeboorte en bekering tot God. Dit is het zakelijke, dat wij in deze vasthouden en hetwelk verklaart de natuur van dit werk van de wedergeboorte, als zijnde een inwendig geestelijk werk. Ik zal dan de voorgestelde waarheid bevestigen met klare Schriftuurgetuigenissen, en redenen in dezelve vervat of er uit afgeleid.

§ 36. Het werk van de bekering zelf, en bijzonder de daad van geloof, of het geloof zelf, wordt uitdrukkelijk gezegd uit God te zijn, door God te worden gewrocht in ons, aan ons te worden gegeven door Hem. De Schrift zegt niet enkel dat God ons geeft bekwaamheid of macht om te geloven, te weten zo'n macht die wij wel kunnen gebruiken of niet, gelijk wij willen, maar geloof, berouw en bekering zelf worden gezegd te zijn Gods werk en gewrocht. De gehele Schrift meldt niets van het meedelen van macht ver van of nabij aan 's mensen gemoed, om hem te bekwame om te geloven, vroeger als dadelijk te geloven. Macht van ver, mag men ze zo noemen, in de bekwaamheden of vermogens van de ziel, de rede van het verstand en de vrijheid van de wil, hebben wij overwogen. Maar van de zaak, die sommigen noemen een naaste macht, of een bekwaamheid om te geloven in de orde van de natuur, het geloof zelf voorafgaande, in ons gewrocht door Gods genade, zwijgt de Schrift. Paulus zegt van zichzelf, παντα ισχυω εν τω ενδυναμουντι με Χριστω, Filip. 4: 13, Ik kan alles doen, of ik vermag alles door Christus die mij bekwaamt; en schijnt te spreken van een macht of bekwaamheid van te doen het voorafgaande. Doch dit is geen macht tot de allereerste geloofsdaad, maar een macht in hen, die geloven. Ik erken een macht, die wordt geoefend in medewerking van Christus' Geest, met de genade, die gelovigen hebben ontvangen, tot het volbrengen van alle daden van heilige gehoorzaamheid, waarvan ik elders handelen moet. Gelovigen hebben een hoofdsom van hebbelijke genade, die men kan noemen inwonende genade, in dezelfde zin, waarin oorspronkelijke verdorvenheid wordt genoemd inwonende zonde. Doch deze genade, noodwendig tot elke daad van geestelijke gehoorzaamheid, is van zichzelf zonder vernieuwde medewerking van Christus' Geest, niet bekwaam of genoegzaam om voort te brengen een enige geestelijke daad. Dit werken van Christus op en met de genade, die wij ontvangen hebben, wordt genoemd ons macht te geven. Doch met de onherborenen en in de eerste geloofsdaad is het geenszins dus.

§ 37. Maar zegt men, alles wat dadelijk wordt volbracht, was te voren *in Potentia,* in iemands macht. Dus moet in ons zijn een macht om te geloven, eer wij geloven.
Antwoord. Gods daad in ons geloof werkende, is een scheppende daad. Want wij zijn Gods maaksel, geschapen in Christus Jezus, Ef. 2: 10. En die in Christus Jezus is, is een nieuw schepsel, 2 Kor. 5: 17. Nu zijn de uitwerksels van scheppende daden nergens in

Potentia, dan in Gods bedrijvige macht; dus was de wereld zelfs eer zij dadelijk wezen had. Dit noemt men *Potentia Logica;* die niets meer is dan een ontkenning van enige tegenstrijdigheid tegen bestaan; niet *Potentia Physica*, die insluit een geschiktheid tot dadelijk bestaan. Niettegenstaande dan al deze voorbereidende werken van Gods Geest, die wij in deze toestaan, wordt door dezelve niet gewrocht in 's mensen gemoed en wil zo'n naaste macht, gelijk men ze noemt, die hem bekwaamt om te geloven zonder verdere dadelijke genade, werkende het geloof zelf. Dus is ten opzichte van te geloven, Gods eerste daad in ons te werken te willen, Filip. 2: 13, Hij werkt in ons te willen. Nu, te willen geloven, is te geloven. Dit werkt God in ons door die genade, die Augustinus en de schoolleraars noemen *Gratia Operans,* omdat ze werkt in ons, zonder ons, de wil enkel wordende bewogen, en zijnde daarin lijdelijk. Sommigen drijven, dat aan alle mensen, die het Evangelie wordt verkondigd, of die worden geroepen door de uitwendige bediening van het, wordt gegeven een macht of vermogen om te geloven. En wel omdat zij, aan wie het Woord aldus wordt verkondigd, *zo zij niet dadelijk geloven, zullen eeuwig verloren gaan,* gelijk duidelijk wordt gezegd Markus 16: 16.

Hoe was dit nu rechtvaardig, zo zij niet hadden ontvangen een macht of vermogen om te geloven.
Antwoord.

1. Zij, die niet geloven op het voorstel van Christus in het Evangelie, blijven zonder hulpmiddel onder de schuld van hun andere zonden, om welke zij eeuwig moeten verloren gaan. *Zo gij niet gelooft,* zegt Christus*, dat Ik die ben, zult gij in uw zonden sterven,* Joh. 8:24.
2. 's Mensen onmacht tot de geloofsdaad, hebben zij door hun eigen schuld, als gesproten uit de oorspronkelijke natuurverdorvenheid, en voortgezet door verdorven vooroordelen, en aangenomen gewoonten van zondigen; dus gaan ze rechtvaardig verloren, van wie nochtans wordt gezegd, zij kunnen niet geloven, Joh. 12:39.
3. Allen, die het Evangelie afslaan, stellen te werk een daad van de wil, in het te verwerpen, hetwelk allen mensen vrij staat, en waartoe zij bekwaam zijn*. Ik wilde u vergaderen, maar gij wilde niet,* Matth. 23:37. *Gij wilt tot Mij niet komen, opdat gij het leven mag hebben,* Joh. 5:40.

§ 38. Maar de Schrift zegt duidelijk*, dat sommigen, aan wie het Evangelie was verkondigd, niet konden geloven,* Joh. 12:39, en *van alle natuurlijke mensen, dat ze niet kunnen begrijpen de dingen Gods,* 1 Kor. 2:14. *'t Is niet aan allen gegeven te verstaan de verborgenheden van Gods Koninkrijk, maar alleen aan sommigen,* Matth. 11:25. Die het dan zo niet gegeven is, hebben niet de macht die wij bedoelen. *Ja het geloof is niet aller,* of alle mensen hebben het geloof niet, 2 Thess. 3: 2. *Maar het is Gods uitverkorenen alleen eigen,* Titus 1: 11 Hand. 13: 48. *En deze uitverkorenen zijn maar weinigen van de geroepenen*, Matth. 20: 16.

§ 39. Om dit verder op te helderen dient, dat men deze eerste daad van willen tweezins kan aanmerken.

1. Als in de wil gewrocht onderwerpelijk, en dus is ze vormelijk alleen in dat vermogen. In deze zin is de wil enkel lijdelijk, en alleen het bewogen of bewrochte onderwerp. Te dien opzichte is de daad van Gods genade in de wil een daad van de wil.
2. Maar men kan ze aanmerken als zijnde uitwerkende ook in de wil, die, bewrocht wordende, zelf werkt. Dus is ze van de wil als haar grondbeginsel, en een levende daad daarvan, hetwelk haar geeft de natuur van gehoorzaamheid. Dus is de wil in

Zijn Eigen natuur, *Mobilis,* bekwaam en gepast om te worden bewrocht door de genade van de Geest, tot geloof en gehoorzaamheid, ten opzichte van de scheppende daad van de genade geloof in ons werkende, is hij *Mota*, daardoor bewogen en bewrocht. En ten opzichte van zijn eigen kiezende daad, als zo bewrocht en bewogen, is hij *Movens,* de naaste uitwerkende oorzaak ervan.

§ 40. Deze dingen vooraf gezegd tot opheldering van de natuur van de werking van de Geest, in het eerste meedelen van genade aan ons, en des wils voeging daarmee, keren wij weer tot onze bewijsredenen of getuigenissen voor het dadelijk schenken van geloof aan ons door Gods Geest en genade, die waarlijk noodwendig moet zijn krachtdadig en onweerstaanbaar, want te zeggen dat God iets werkt, dat niet gewerkt wordt, ware ongerijmd; Filip. 1: 29, *U is gegeven om Christus' wil niet alleen in Hem te geloven, maar ook voor zijn zaak te lijden.* In Christus te geloven, drukt tilt zaligmakende genade zelf. Deze wordt ons gegeven. Hoe? *Door Gods macht in ons werkende te willen en te doen naar zijn welbehagen,* Filip. 2: 13. Ons geloof is ons komen tot Christus, En niemand, zegt Christus zelf, kan tot Mij komen, tenzij het hem wordt gegeven van mijn Vader, Joh. 6:65. Alle vermogen in onszelf tot dit einde wordt geheel weggenomen; niemand kan tot Mij komen. Hoe wij mensen ook stellen te zijn voorbereid of geschikt, wat drangredenen hun worden voorgesteld, in hoe bekwame tijd ook om de zaken voegzaam en aangenaam te maken voor hun genegenheden, niemand kan met dit alles van zichzelf geloven, niemand kan tot Christus komen, tenzij het geloof zelf hem wordt geschonken dat is, in hem wordt gewrocht door des Vaders genade, Kol. 1: 12. Zie dit duidelijk bevestigd, belde, ontkennender en stellender wijze, Ef. 2: 8, *Uit genade zijt ent gij zalig geworden door het geloof; en dat niet uit uzelf, het is Gods gave*. Onze eigen bekwaamheid, hoe groot ook, hoe bijgestaan en opgewekt, en God gave worden tegenover elkaar gesteld. Is het Gods gave, dan is het niet uit onszelf. En op welke wijze God ons die gave schenkt, wordt verklaard vers 10, Want wij zijn Gods maaksel, geschapen in Christus Jezus tot goede werken. Goede werken of Evangeliegehoorzaamheid zijn de beoogde zaken. Deze moeten voortkomen uit geloof, of zij zijn God niet aangenaam, Hebr. 11:6. En de weg waardoor zij, of een grondbeginsel van gehoorzaamheid, in ons worden gewrocht, is door een scheppende daad van God; wij zijn Gods maaksel, geschapen in Christus Jezus. Dus wordt God ook gezegd ons bekering te geven, 2 Tim. 2:25, Hand. 11: 18. Dit is alles wat wij beweren. God werkt in onze bekering door de uitnemende grootheid zijner kracht, die Hij wrocht in Christus, toen Hij Hem uit de doden opwekte, in ons metterdaad geloof en berouw. God geeft, God schenkt ze ons, zodat ze enkel zijn uitwerksels van Zijn genade in ons. En Zijn werken in ons brengt onfeilbaar voort het beoogde uitwerksel, omdat Hij werkt dadelijk geloof, niet slechts een macht om te geloven, die wij kunnen of tewerkstellen en gebruiken, of vruchteloos laten, zo wij willen.

§ 41. Niet alleen, dat God in ons geeft en werkt het geloof en berouw, maar ook de weg waardoor Hij het doet, of de wijze op welke Hij gezegd wordt die in ons voort te brengen, bewijst klaar, dat Hij het doet door een onfeilbaar uitwerkende kracht, die 's mensen wil nimmer weerstaat; want zijn weg is alle weerzin, tegenstand, wederstreving, en alles wat zijn beoogde einde in de weg ligt, weg te nemen; Deut. 30:6, *De Heere, uw God, zal uw hart besnijden, en het hart van uw zaad, om de Heere, uw God, lief te hebben met uw gehele hart en met uw gehele ziel, opdat gij leeft.* Een ontkenning van het werk, hier beoogd, wordt uitgedrukt Deut. 29: 4, *De Heere heeft u niet gegeven een hart om te verstaan, noch ogen om te zien, noch oren om te horen, tot op deze dag.* Wat een besneden hart is, verklaart Paulus Kol. 2: 11. 't Is de uittrekking van het lichaam der

zonden des vleses, door Christus' besnijdenis, dat is, onze bekering tot God. 't Is het geven van een hart om te bemerken, ogen om te zien, oren om te horen, dat is, geestelijk licht en gehoorzaamheid door weg te nemen alle hinderpalen en beletsels. Dit is het onmiddellijke werk van Gods Geest Zelf. Niemand besneed immer zijn eigen hart. Geen mens kan zeggen, dat hij het begon te doen door de kracht van zijn eigen wil, en dat God hem toen maar hielp door Zijn genade. Gelijk de daad van uitwendige besnijdenis aan het lichaam van een kind, eens anders daad is, en niet des kinds, dat daarin enkel lijdend is en het uitwerksel maar in Zijn lichaam heeft, zo is het in deze geestelijke besnijdenis. Zij is Gods daad, waarvan onze harten het onderwerp zijn. En onze natuurlijke blindheid, weerspannigheid, hardnekkigheid in de zonde, en de vooroordelen, die ons verstand en genegenheden bezetten, die ons verhinderen tot God te bekeren, worden door deze besnijdenis weggenomen. Want door dezelve wordt het lichaam van de zonde van het vlees uitgetrokken. En hoe kan het hart het genadewerk weerstaan, wanneer hetgeen, waardoor het weerstaan zou, metterdaad wordt weggenomen?

§ 42. Ezech. 36: 26, *Ik zal u geven een nieuw hart en enen nieuwe geest in uw binnenste; en Ik zal het stenen hart uit uw vlees wegnemen, en u geven een hart van vlees. En Ik zal Mijn Geest in u geven, en u doen wandelen in mijn inzettingen, en gij zult mijn rechten bewaren en doen.* Voeg hierbij Jer. 24:7, *En Ik zal hun een hart geven om Mij te kennen, dat Ik de Heere ben; en zij zullen mijn volk zijn, en Ik zal hun God zijn; dus zullen zij zich tot Mij bekeren met hun gehele hart.* Ook Jes. 44:3-5, *Ik zal water gieten op de dorstigen, en stromen op het droge, Ik zal Mijn Geest op uw zaad gieten, en mijn zegen op uw nakomelingen; en zij zullen uitspruiten tussen in het gras, gelijk wilgen aan de waterbeken. Deze zal zeggen: Ik ben des Heeren.* Zo ook Jer. 31:33, *Ik zal mijn wet in hun binnenste geven, en die in hun hart schrijven.*

Ik vraag aangaande deze overeenstemmende getuigenissen twee zaken.

1. Is het ons geoorloofd, is het onze plicht te bidden, dat God wilde doen en uitwerken hetgeen Hij heeft beloofd te doen, voor onszelf en voor anderen? Voor onszelf, dat het werk van onze bekering wordt vernieuwd, voortgezet en voltrokken in de weg en door de middelen waardoor het is begonnen, *en dat dus Hij, die het goede werk in ons begon, dat voltooit tot de dag van Jezus Christus,* Filip, 1:6. Want die bekeerd en wedergeboren zijn, en op goede onfeilbare gronden zijn overreed dat ze het zijn, mogen evenwel bidden om de zaken die God belooft te werken in hun eerste bekering, omdat hetzelfde werk moet worden in hen bewaard en voortgezet door dezelfde middelen, dezelfde kracht, dezelfde genade, waardoor het begonnen is, om reden, dat dit werk, zover het enkel is het werk van de bekering, wel onmiddellijk wordt voltrokken en voltooid in Zijn Wezen; maar als zijnde het begin van een werk van heiligmaking, gedurig moet worden vernieuwd en herdaan, om de in ons overgebleven zonde en de onvolkomenheid van onze genade. Voor anderen, dat het in hen wordt begonnen en voltooid. En begeren wij niet in zulke gebeden dat God waarlijk, krachtig en metterdaad wilde wegnemen door de inwendige werking van Zijn Geest, alle verhindering, tegenstand en weerzin in ons gemoed en wil, en dat Hij ons metterdaad schenkt, mededeelt en in ons werkt een nieuw grondbeginsel van gehoorzaamheid, opdat wij God zeker altoos liefhebben, vrezen en vertrouwen? Of bidden wij maar dat God ons zo helpt, dat Hij ons volstrekt onbepaald laat, of wij willen gebruik maken van zijn hulp of niet? Was dat immer de mening van een enige godvrezende ziel in haar smekingen? Hij weet waarlijk niet wat bidden is, die,

niet bidt dat God door zijn onmiddellijke kracht deze dingen werkt in degenen voor wie hij ze bidt. En tot dit gebed wordt ook krachtdadige genade vooraf vereist.

2. Dus vraag ik ten tweede, of God waarlijk veroorzaakt en werkt in iemand de dingen die Hij hier belooft te zullen werken en veroorzaken? En zo nee, waar dan Gods waarheid en trouw blijft?
   Men antwoordt, dat Hij het doet en zal doen, mits dat men niet weigert zijn aanbod van genade, Zijn werkingen niet weerstaat, maar die opvolgt. Doch dit helpt niets,

§ 43. Want:

(1) Wat is het niet te weigeren de genade van bekering, maar zich daarnaar te voegen? Zo het is niet te geloven, niet te gehoorzamen, zichzelf niet te bekeren, dan belooft God ons te bekeren, op voorwaarde dat wij onszelf bekeren; geloof in ons te werken, op voorwaarde dat wij geloven; en een nieuw hart, onder beding, dat wij ons hart zelf nieuw maken. Zover worden gebracht al de wedersprekers van Gods genade, door de voorwaarden, die zij tot hun uitwerking verdichten, om te bewaren de oppermacht van de vrije wil in onze bekering, dat is, tot klare en duidelijke tegenstrijdigheden, die anderen hun klaar genoeg hebben aangewezen, en waarvan zij zich nooit hebben kunnen zuiveren.

(2) Belooft God dus te werken, gelijk de aangehaalde Schriftuurplaatsen getuigen, en doet Hij het metterdaad niet, dat moet dan zijn omdat Hij niet kan of niet wil; zegt men, Hij doet het niet omdat Hij niet wil, dan schrijft men God toe, dat Hij wel belooft ons stenen hart weg te nemen, en ons te geven een nieuw hart, met zijn wet daarin geschreven, maar dat Hij het niet wil volbrengen, hetwelk is zijn getrouwheid te vernielen en God tot leugenaar te maken.
   Zegt men, 't is omdat Hij niet kan, omdat de mensen de genade, waardoor Hij dit zou uitwerken, tegenstreven en weerstaan; waar blijft dan Gods wijsheid, in te beloven iets in ons te werken dat Hij wist niet te kunnen volbrengen zonder onze involging, en dat Hij wist dat wij niet zouden involgen? Maar, zegt men, God belooft ja deze dingen te werken en te volbrengen, maar langs de weg, die Hij heeft ingesteld; dat is, door te geven zulke onderstanden van genade, die ons daartoe bekwaam maken, weigeren wij nu die goed te gebruiken, de schuld is enkel de onze.
   Ik antwoord daarop, de zaken zelf Zijn beloofd, niet zo'n meedeling van middelen om ze uit te werken, dat ze kan of niet kan voortbrengen, gelijk de plaatsen zelf, recht overwogen, bewijzen zullen, als volgt.

§ 44.

1. Het onderwerp, waarvan deze belofte spreekt, is *het hart.*

En in de Schrift wordt het hart genomen voor de gehele redelijke ziel, niet volstrekt, maar als al de zielsvermogens, zijnde een algemeen grondbeginsel van al onze zedelijke werkingen. Hierom worden aan het toegeschreven eigenschappen, die alleen eigen zijn aan het gemoed of het verstand, gelijk te zien, te bemerken, wijs te zijn, te verstaan, en in het tegendeel te zijn blind en dwaas soms eigenschappen die eigenlijk behoren tot de wil en de genegenheden, gelijk God te gehoorzamen, te lieven, te vrezen te vertrouwen. Dus wordt daardoor beoogd het grondbeginsel van al onze geestelijke en zedelijke werkingen.

§ 45. 2. Dit hart wordt beschreven, gelijk het in ons is, vroeger als de krachtdadige werking van Gods genade in ons; het wordt gezegd *stenig* te zijn. *Het stenen hart.* Niet volstrekt wordt het gezegd steen te zijn, maar ten opzichte van een zeker gebruik. Dit

doeleinde wordt verklaard te zijn *ons wandelen in Gods wegen, of God te vrezen.* Dus zijn onze harten van nature om voor God te leven, of in zijn vrees een steen, of steenachtig; en wie ondervindt dit niet door de stenen overblijfsels nog steeds in hem? Twee zaken dan sluit deze uitdrukking in.

a. Een onmacht tot alle daden tot dat einde. Wat ook het hart kan doen uit zichzelf in natuurlijke of burgerlijke zaken, in uitwendige dingen, tot het einde om voor God te leven, kan het uit zichzelf zonder Gods genade niet meer doen dan een steen kan doen uit zichzelf tot enig einde waartoe Hij gebruikt wordt.
b. Een halsstarrige, hardnekkige weerstand tegen alles wat tot dat einde leidt. Zijn hardheid of hardnekkigheid, staande tegenover de buigzaamheid van een vlezen hart, wordt voornamelijk beoogd in deze uitdrukking. En in deze halsstarrigheid van het hart bestaat al de weerzin in Gods genade, die in ons is van nature, en daaruit spruit al de tegenstand, die sommigen zeggen altoos genoeg te zijn, om alle werking van Gods Geest door Zijn genade vruchteloos te maken.

§ 46. 3. Dit hart, dat is, deze onmacht en vijandschap, die in onze natuur is tot bekering en geestelijke gehoorzaamheid, zegt God, *dat Hij zal wegnemen;* dat is, Hij zal het doen aan hen die te bekeren staan volgens het voornemen van Zijn wil, en die Hij tot Hem wil doen keren. God zegt niet, dat Hij zal trachten het weg te nemen, of dat Hij zal in het werk stellen zulke of zulke middelen om het weg te nemen, maar volstrekt dat Hij het zal wegnemen. Hij zegt niet, dat Hij mensen zal overreden om het op te ruimen of weg te doen, dat Hij hen daarin zal helpen en bijstaan, en wel zoverre, dat, zo het niet geschiedt, dat hun eigen schuld geheel zijn zal, gelijk het zonder twijfel is daar het niet wordt weggedaan; maar Hij zegt volstrekt, dat Hij het zelf zal wegnemen. Dus is de daad van het weg te nemen, Gods daad door Zijn genade, en niet de daad van onze wil, dan alleen door Gods genade bewogen en 't is zo'n daad dat zijn uitwerksel noodzakelijk is. 't Is onmogelijk, dat God het stenen hart wegneemt, en dat evenwel het stenen hart niet wordt weggenomen. Hetgeen God dan hierin belooft, in het wegnemen van onze natuurlijke verdorvenheid, is in zijn uitkomst onfeilbaar, en in zijn wijze van werking onwederstandelijk.

§ 47. 4. Niet alleen wat God van ons neemt in het genezen van onze oorspronkelijke kwaal, maar ook wat Hij ons schenkt, of in ons werkt, wordt hier uitgedrukt. Dit is een nieuw hart en een nieuwe Geest. *Ik zal u geven een nieuw hart.* En tevens wordt verklaard wat voordeel wij daardoor ontvangen. Want allen, in wie dit nieuwe hart wordt geschonken of gewrocht, *vrezen metterdaad de Heere, en wandelen in Zijn wegen uit kracht daarvan.* Want dit betuigen de aangehaalde teksten, en niets meer wordt er toe vereist, niets minder kan het voortbrengen. Dus moet in dit nieuwe hart, ons gegeven, een grondbeginsel van alle heilige gehoorzaamheid aan God zijn, het scheppen van welk grondbeginsel in ons is onze bekering tot Hem; want God bekeert ons, en wij zijn bekeerd.
En hoe wordt dit nieuwe hart ons meegedeeld?
Ik zal, zegt God, *hun een nieuw hart geven.* Is dat, Hij zal het Zijne doen, opdat zij het hebben; maar zij kunnen weigeren Zijn hulp, en zonder hetzelve blijven?
Geenszins, *Ik zal,* zegt Hij, *een nieuwe Geest in hun binnenste stellen;* welke uitdrukking niet zo'n bepaling of voorwaarde toelaat. Tot nog verder verklaring bevestigt Hij *te zullen schrijven Zijn Wet in ons hart.*
Men stemt toe, dat dit ziet op Gods schrijven van de Wet oudtijds in stenen tafelen. Gelijk Hij toen schreef de letter van de wet in stenen tafelen, zodat die daarop en daardoor metterdaad werden gegraveerd in dezelve, wordt door het schrijven van de

wet, dat is, haar merg en inhoud, in onze harten, zij zo waarlijk daarin gevestigd, als haar letter oudtijds werd in de stenen tafelen. Dit kan niet anders zijn dan in een grondbeginsel van gehoorzaamheid en liefde tot haar, hetwelk God metterdaad in ons werkt. En de hulp of onderstand, die sommigen toestemmen, te worden overgelaten aan de macht van onze eigen wil om ze al of niet te gebruiken, heeft geen overeenkomst met het schrijven van de wet in stenen tafelen. En het einde van Gods beschreven werk is geen macht om te gehoorzamen, die kan worden in het werk gesteld of niet. Maar het is dadelijke gehoorzaamheid in bekering met al zijn vruchten. En zo God in deze beloften niet voorhoudt een wezenlijke uitwerkende kracht van inwendige genade, die wegneemt allen weerzin van de natuur in bekering, en metterdaad genezende haar verdorvenheid, haar onfeilbaar meedeelt een grondbeginsel van geestelijke gehoorzaamheid, weet ik niet met welke woorden zo'n werk kan worden uitgedrukt. De uitvlucht, dat de kracht van dit werk wordt opgeschort op voorwaarden in onszelf, vervalt aanstonds in grove en tastbare tegenstrijdigheden. Zie een bijzonder voorbeeld van dit werk, Hand. 16: 14.

§ 48. Een derde bewijs wordt genomen *uit de staat en toestand des mensen van nature, hiervoor beschreven.*
Want die is zo ellendig, dat niemand er uit kan worden verlost, dan door de machtige, inwendige, uitwerkende genade die wij voorstaan; zo ellendig dat van de mens verstand en wil in dezelve niets kan doen in of tot bekering tot God, als wanneer door genade aangedaan. De reden waarom sommigen verachten, sommigen tegenstaan, sommigen bespotten het werk van Gods Geest in onze wedergeboorte of bekering, of het alleen houden voor een uitwendig kerkgebaar, of een zedelijke verandering van leven en omgang, is hun onkunde van de verdorven en ellendigen staat van 's mensen ziel in zijn verstand, wil en genegenheden van nature. Want is die, gelijk wij ze hebben beschreven, dat is, gelijk de Schrift ze voorhoudt, zij kunnen zo dom niet zijn, als zich in te beelden dat ze kan worden genezen, of mensen er uit verlost, zonder andere hulp dan van de redelijke aanmerkingen, die sommigen houden voor het enige middel te van onze bekering tot God.
Wij zullen dan naspeuren wat de genade, waardoor wij uit die staat verlost worden, is of zijn moet.

§ 49. 1. Zij wordt genoemd ***een levendmaking.***
Wij zijn van nature dood in zonden en misdaden, gelijk bewezen en de natuur van die dood in het brede aangewezen is. In onze verlossing daarvan worden wij gezegd levend gemaakt te worden, Ef. 2: 5. Hoewel dood, horen wij de stem van Gods Zoon, en leven, Joh. 5: 25. Van God levend gemaakt zijnde door Jezus Christus, Rom. 6: 11. Nu kan zo'n werk in ons niet worden gewrocht dan door krachtdadige mededeling van een grondbeginsel van geestelijk leven, en niets anders kan ons verlossen. Sommigen willen de kracht van deze bewijsreden ontduiken, met te zeggen, dat al deze uitdrukkingen leenspreukig, en de bewijzen uit dezelve maar walgelijke leenspreuk en zijn. Ach! dat het gehele Evangelie bij hen geen leenspreuk zij! Maar is in ons geen onmacht van nature tot alle daden van geestelijk leven, gelijk in een dood mens tot alle daden van natuurlijk leven, is tot onze verlossing uit die toestand en om in ons te werken een grondbeginsel van geestelijke gehoorzaamheid, niet noodwendig dezelfde macht van God, die nodig is om doden op te wekken, dan mogen zij zowel zeggen, dat de Schrift onwaarheid als leenspreukig spreekt. Dat hierin wordt geoefend almachtige kracht, de uitnemende grootheid van Gods macht hebben wij bewezen uit Ef. 1: 18, 19, Gal. 2: 12, 13, 2 Thess. 1: 11, 2 Petrus 1: 3.

Maar wat verstaan deze mensen door dit levendmaken, dit opwekken uit de doden door Gods kracht? Een overreden van ons gemoed door redelijke beweegredenen uit het Woord genomen, en de zaken daarin vervat? Maar wie hoorde immer zo'n gedrochtelijke uitdrukking, zo ze niets meer beduidt? Wat konden de heilige schrijvers beogen, met zo'n werk als dat, te noemen een levendmaken van hen die dood waren in zonden en misdaden door Gods machtige kracht, of zij moesten ons hebben willen beletten hun mening recht te verstaan, door een geluid van onverstaanbare woorden. Ach, of sommigen dit niet dachten!

§ 50. Het gewrochte werk zelf is *onze wedergeboorte.*
Ik heb in het vorige bewezen, dat die bestaat in een nieuw geestelijk, bovennatuurlijk, levenwekkend grondbeginsel, of hebbelijkheid van genade, gestort in de ziel, het verstand, de wil, de genegenheden, door de kracht van de Heilige Geest, hen, in wie het is, schikkende en bekwamende tot geestelijke, bovennatuurlijke, levenwekkende daden van geloof en gehoorzaamheid. Sommige mensen schijnen te willen loochenen alle hebbelijkheid van genade; en op die onderstelling is niemand langer een gelovige, dan zolang hij is in de dadelijke oefening van geloof. Want in hem blijft niets, waardoor hij een gelovige kan genoemd worden. Doch dit werpt duidelijk omver Gods Verbond en al de genade ervan. Anderen ontkennen uitdrukkelijk alle genadige, bovennatuurlijke, ingestorte hebbelijkheden, hoewel zij nog toestemmen zulke, als worden of kunnen worden verkregen door het veelvuldig oefenen van de genaden of deugden, welker hebbelijkheden zij zijn. Maar de Schrift beschrijft dit werk van de wedergeboorte gans anders, want bet bestaat in de vernieuwing van Gods beeld in ons, Ef. 4: 23, 24, Wordt vernieuwd in de Geest uws gemoeds, doet aan de nieuwe mens, die naar God geschapen is in rechtvaardigheid en ware heiligheid. Dat Adam in onschuld een bovennatuurlijke bekwaamheid had om voor God te leven, hebbelijkheid in hem wonende, wordt doorgaans toegestemd. En hoewel wij gemakkelijk konden bewijzen, dat bij, geschapen tot een bovennatuurlijk einde voor God te leven en God te genieten, onmogelijk dat kon beantwoorden of opvolgen in de enkele kracht van zijn natuurlijke vermogens, waren die niet begaafd geweest met bovennatuurlijke bekwaamheid, tot dat einde met en in hem geschapen, willen wij over woorden niet twisten. Men stem slechts toe, dat Adam geschapen is naar Gods beeld, en dat hij in zichzelf bekwaamheid had om al Gods geboden te vervullen. Deze nu is door de val verloren; zo iemand dit loochent is het licht te bewijzen.
In onze wedergeboorte wordt dit beeld van God in ons vernieuwd, vernieuwd in de Geest uws gemoeds, door een scheppende daad van almachtige kracht, en naar God, of volgens zijn gelijkenis, geschapen in rechtvaardigheid en ware heiligheid. Hierin is dan een inplanten van een nieuw grondbeginsel van geestelijk leven, van een Gode leven in berouw, geloof en gehoorzaamheid, of algemene heiligheid volgens de Evangeliewaarheid of de waarheid door Jezus Christus gekomen, Joh. 1: 17. En het gewrocht van dit werk wordt genoemd *geest*, Joh. 3: 6, *Wat uit de Geest geboren is, is geest.* Uit Gods geest worden wij geboren; dat is, ons nieuwe leven wordt in ons gewrocht door zijn kracht. Hetgeen in ons uit Hem dus geboren wordt, is *geest* het zijn niet de natuurlijke vermogens van onze ziel, die worden eens geschapen, eens geboren, en niet meer maar het is een nieuw grondbeginsel van geestelijke gehoorzaamheid, waardoor wij voor God leven. Dit is het gewrocht van de inwendige, onmiddellijke kracht van de genade.

§ 51. Dit blijkt nog klaarder, zo wij overwegen de vermogens van de ziel onderscheidenlijk en van de Heilige Geest eigenlijke werk op dezelve in onze wedergeboorte of bekering tot God.
Het leidende, bestierende zielsvermogen is ***het verstand,*** hetwelk is verdorven en geschonden door de val, en hoe het in de natuurstaat verdorven blijft, is hiervoor aangewezen. 't Is in het kort, onmachtig om geestelijke dingen geestelijk te onderscheiden, want het is bezeten van geestelijke blindheid of duisternis, het is vervuld met vijandschap tegen God en zijn wet, het acht de zaken van het Evangelie dwaasheid, omdat het is vervreemd van het leven Gods door onwetendheid. Wij moeten dan naspeuren het werk van de Heilige Geest op ons verstand, in ons te bekeren tot God, door hetwelk deze verderving wordt weggenomen, deze geschonden staat genezen, waardoor wij dan geestelijke dingen geestelijk zien en onderscheiden om tot zaligheid te kennen God en zijn wil, als geopenbaard in en door Jezus Christus. Dit verklaart de Schrift op verscheidene wijzen.

§ 52. 1. Hij wordt gezegd *ons het verstand te geven,* 1 Joh. 5: 20, *Gods Zoon is gekomen, en heeft ons het verstand gegeven, dat wij de Waarachtige kennen*, hetwelk Hij doet door Zijn Geest. De mens is door de zonde geworden gelijk de beesten die vergaan, die geen verstand hebben, Psalm 49:13, 21. Zijn natuurlijk, verstandelijk vermogen of rede, heeft hij volstrekt niet verloren, maar behouden, met het vrije, hoewel verminderde gebruik ervan in natuurlijke en burgerlijke zaken. En het wordt verder uitgebreid in de zonde. De mens is wijs om kwaad te doen. Maar het is verloren in Zijn Eigenlijk gebruik tot zaligende kennis van God en zijn wil; Zij hebben geen kennis om goed te doen, Jer. 4:22. Want van nature is niemand verstandig die God zoekt, Rom. 3: 11. Het verstand is verdorven, niet zozeer in de wortel en het grondbeginsel van zijn doeningen, als ten opzichte van dezelver eigenlijk voorwerp, bestek en einde. Al is dan dit geven van het verstand, niet in ons opnieuw te scheppen dat natuurlijk vermogen, 't is evenwel dat genadewerk erin, zonder hetwelk dat vermogen in ons als verdorven, ons niet meer bekwaamt om God zaligmakend te kennen, alsof wij gans geen verstand hadden. De genade dan hier genoemd, *het verstand te geven,* is te maken dat ons natuurlijk verstand zaligmakend verstaat. Hierom bidt David, Psalm 119:34, *Geef mij het verstand, en ik zal uw wet onderhouden.* Het gehele werk beschrijft Paulus, Ef. 1: 16-19, *Opdat de God van onze Heere Jezus Christus, de Vader van de heerlijkheid, u geve de Geest van de wijsheid en van de openbaring in zijn kennis, verlichte ogen uws verstands, opdat gij mag kennen wat de hoop is van zijn roeping,* enz. Dat de Geest van wijsheid en openbaring, Gods Geest is, die deze gewrochten in ons werkt, hebben wij in het vorige getoond. En klaar is de openbaring hier beoogd, onderwerpelijk, in ons te bekwamen om het geopenbaarde te begrijpen; niet voorwerpelijk in nieuwe openbaringen, die de apostel niet bidt dat zij mochten ontvangen. Dit blijkt klaarder uit de daarop volgende beschrijving, verlichte ogen uws verstands. In 's mensen verstand is een oog, dat is, natuurlijk vermogen en bekwaamheid om geestelijke dingen te onderscheiden. Doch dit oog wordt soms gezegd blind, soms duisternis, soms toegesloten te zijn. Waardoor niets anders kan worden gemeend dan de onmacht van ons verstand om God zaligmakend te kennen, of zaken ons voorgesteld geestelijk te onderscheiden. Dit oog te openen is het werk van de Geest van de genade, Lukas 4:19, Hand. 26: 18. En dit is het krachtdadige wegnemen van de verdorvenheid van ons verstand met al zijn gewrochten, hiervoor beschreven.
Maar hoe worden wij deelgenoten hiervan? Door Gods geschenk, dat vrijmachtig is en metterdaad werkende. Want ten eerste, God geeft ons de Geest van wijsheid en openbaring tot dat einde. En werkt ten tweede in ons de zaak zelf. Hij geeft ons een hart

om Hem te kennen, Jer. 24:7, hetwelk wij zonder dit niet kunnen, of God zou niet ondernemen in ons te werken tot dat einde. In 's mensen bekering tot God, werkt dan op hun verstand een krachtdadige scheppende daad van de Heilige Geest, die hem bekwaamt om geestelijke dingen geestelijk te onderscheiden, waarin het zaad en wezen van Goddelijk geloof is begrepen.

§ 53. Dit wordt genoemd *het vernieuwen van ons gemoed;* vernieuwd in de geest uws gemoeds, Ef. 4:23, hetwelk is hetzelfde met vernieuwd in kennis, Kol. 3: 10. Deze vernieuwing van ons gemoed heeft in zich een vervormende kracht, om de gehele ziel te veranderen tot een God gehoorzamende gestalte, Rom. 12:2. Dit werk van ons gemoed te vernieuwen wordt de Heilige Geest toegeschreven, Titus 3: 5, *De vernieuwing van de Heilige Geest.* Sommige mensen schijnen zich in te beelden, ja durven zeggen, dat in of aan 's mensen verstand niet zulk een verdorvenheid is, dat hij door het gebruik van zijn rede niet kan bevatten, aannemen en onderscheiden de Evangeliewaarheden, hem voorwerpelijk voorgesteld. Van het gebruik van de rede in deze, en haar bekwaamheid om te onderscheiden en te beoordelen de zin van het voorgestelde, en de kracht van sluitredenen in zaken van godsdienst, zullen wij in het vervolg handelen, en nu maar onderzoeken of onherboren mensen van zichzelf bekwaam zijn om geestelijke dingen geestelijk te onderscheiden, als die hun worden voorgesteld in de verkondiging van het evangelie, op zulk een wijze dat hun kennis zij zaligmakende in en voor zichzelf, en God in Christus aangenaam, zonder enig eigenlijk, inwendig, krachtdadig werk van de Heilige Geest van de genade in en op hen?
Zegt men ja, gelijk sommigen zeggen, die zich niet vergenoegen met hen toe te schrijven bekwaamheid tot de denkbeeldige aangeleerde kennis, die niemand hun ontzegt, vraag ik verder, tot wat oogmerk zegt de Schrift dat zij worden vernieuwd door de Heilige Geest, waartoe dienen al Gods genadewerkingen in hen, hiervoor verhaald?
Elk die recht overweegt wat de Schrift leert aan gaande de blindheid, duisternis en onmacht van ons verstand in geestelijke dingen ons voorgehouden, zolang wij in de natuurstaat zijn, en wat ze zegt aangaande het werk van de Heilige Geest, in ons verstand te vernieuwen, te veranderen, aan het te geven nieuwe kracht, nieuwe bekwaamheid, nieuwe werking, zal zeer weinig achten de ongegronde, zotte, onbewezen lessen van sommigen, aangaande de kracht van de rede in zichzelf, om te bevatten en te onderscheiden godsdienstige dingen, in de mate die van ons bijwijze van plicht geëist wordt. Dit is eveneens of men zei, als de zon klaar schijnt, zijn alle blinden machtig om te zien.

§ 54. God wordt gezegd in deze *ons verstand licht mee te delen,* en wel zo, dat wij bij het zien of bemerkende zaken ons in het Evangelie voorgesteld, tot onze nut en zaligmakend. 2 Kor. 4:6, *God, die het licht gebood te schijnen uit de duisternis, heeft geschenen in onze harten, om te geven verlichting van de kennis van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus Christus.* Werkt God niet anders op 's mensen gemoed, dan door hem uitwendig voorwerpelijk de waarheid voor te stellen, waartoe meldt de apostel de almachtige daad van de scheppende kracht, die God oefende in het eerste voortbrengen van het natuurlijke licht uit de duisternis? Wat overeenkomst heeft dat werk met het onderwijzende voorstellen van waarheden aan 's mensen gemoed?
Zegt iemand stout dat Gods daad in het geestelijk verlichten van ons gemoed niet is van dezelfde natuur in kracht en uitwerking, als die waardoor God het licht schiep in het begin, hij is geen antwoord waardig. Omdat het gewrocht, in ons voortgebracht, wordt genoemd licht, wordt de daad zelf beschreven door schijnen. God heeft geschenen in onze harten, dat is, in ons gemoed, dus brengt Hij in het licht, door een daad van

almachtig vermogen. De apostel noemt niet alleen het in ons gemoed dus gewrochte, licht, maar zijn leenspreuk verlatende, zegt hij duidelijk, daardoor te verstaan de dadelijke kennis van Gods heerlijkheid in het aangezicht van Jezus Christus; dat is, God geopenbaard in Christus door het Evangelie, vers 4. Hebbende dan vergeleken, 1. 's Mensen gemoed van nature, en zijn vermogen om geestelijke dingen te onderscheiden, met de staat van alles onder de duisternis, vroeger dan het scheppen van het licht; 2. Gods krachtdadige werking in hem te verlichten, met de daad van Gods almacht, in het voortbrengen of scheppen van het natuurlijke licht, schrijft *hij onze bekwaamheid om te kennen en ons dadelijk kennen van God in Christus toe aan Gods wezenlijke kracht en werking.* Deze dingen geven ons, deels te begrijpen het werk van de Heilige Geest op der mensen gemoed in hun bekering tot God, waardoor zijn verdorvenheid wordt genezen, hetwelk zonder dit niet geschiedt. Door dit middel en geen ander worden wij, die duisternis waren, licht in de Heere, of *komen tot zaligmakende kennis van God in Christus,* ziende in en onderscheidende geestelijke dingen met een eigenlijk beschouwend gezicht, waardoor al de andere vermogens van onze ziel worden bestierd en aangezet tot geloofsgehoorzaamheid.

§ 55. Voornamelijk ten opzichte van de wil en zijn verdorvenheid van nature, worden wij gezegd te zijn *dood in zonden.* In dezelve zit de zonderlinge hardnekkigheid, door welke een onherboren mens niet wil noch kan beantwoorden zijn eigen overtuiging, of wandelen volgens zijn licht in gehoorzaamheid. want men kan de wil aanmerken tweezins.

1. Als een redelijk, levend vermogen van onze ziel.
2. Als een vrij grondbeginsel, vrijheid zijnde van zijn wezen of natuur. Deze wordt dan in onze bekering tot God, vernieuwd door de Heilige Geest, door in dezelve krachtig in te planten een grondbeginsel van geestelijk leven en heiligheid, in plaats van de oorspronkelijke rechtvaardigheid, die hij verloor door de val. Dat de Heilige Geest dit doet, bewijzen al de aangehaalde getuigenissen.

- Van des gemoeds vernieuwing, als zijnde een redelijk, levend vermogen en deze levendmaking, zie hiervoor.
- Als een vrij werkend grondbeginsel wordt het bepaald tot Zijn daden in deze, door de krachtdadige werking van de Heilige Geest, zonder de minste verhindering van zijn vrijheid of vrije werking, gelijk verklaard is.

Deze waarheid bewijzen onder anderen de volgende zaken.
Werkt de Heilige Geest niet onmiddellijk en krachtdadig op de wil, in hem voortbrengende en scheppende een grondbeginsel van geloof en gehoorzaamheid, hem onfeilbaar bepalende in zijn vrijwerkende daden; dan moet al de eer van onze bekering worden toegeschreven aan onszelf, en men onderscheidt zich daarin door de gehoorzamende daden van onze vrije wil van anderen, die Gods genade zo niet opvolgen; hetwelk Paulus tegenspreekt, 1 Kor. 4: 7. Ook kan Gods voornemen, aangaande de bekering van een enige ziel nimmer zeker en vast zijn; omdat God alles doende wat tot bekering kan geschieden, de wil onovergehaald blijvende, hij kan niet bekeerd worden, lijnrecht tegen Gods Woord, Rom. 8: 29, Matth. 11:25, 26, Joh. 6: 37. In Gods beloften aan Jezus Christus, aangaande de menigten die in Hem zouden geloven, kan ook geen oorspronkelijke onfeilbaarheid zijn; omdat mogelijk is dat niemand in Hem gelooft, zo dit afhangt van de onbepaalde vrijheid van hun wil, te geloven of niet; en noodwendig moet de zaligheid zijn desgenen die wil, en die loopt, niet van God, *Die Zich ontfermt over wie Hij wil,* lijnrecht tegen Rom. 9: 15, 16. De gehele kracht van Gods genade doet men dus afhangen van 's mensen wil, wedersprekende dat wij zijn Gods maaksel, geschapen in Christus Jezus tot goede

werken, Ef. 2: 10. Op deze onderstelling weet men niet waarom men bidt, wanneer men bidt om zijn eigen of anderer bekering tot God, gelijk reeds getoond is.
Zo'n werk dan van de Heilige Geest op onze wil is noodzakelijk, als geneest en wegneemt zijn verdorvenheid tevoren beschreven, dat ons bevrijdt van de staat van de geestelijke dood, dat ons doet leven voor God, dat onze wil overhaalt tot en in de daden van geloof en gehoorzaamheid. Dit werkt Gods Geest, terwijl en wanneer Hij ons maakt nieuwe schepselen, ons dood in zonden en misdaden, levend maakt, ons geeft een nieuw hart, in ons legt een nieuwe geest, zijn wet schrijft in ons hart, om Gods wil te doen en te wandelen in zijn wegen; in ons werkt het willen en het doen, makende onwilligen en hardnekkigen, gewillig en gehoorzaam, ja dat alles vrijwillig en uit keuze.

§ 56. Op dezelfde wijze wordt overwinnende liefde de genegenheden ingeplant door de Geest van de genade, welke maakt dat de ziel met vermaak en welgevallen God en Zijn wegen aankleeft. Deze ruimt op en neemt weg de vijandschap, hiervoor beschreven, met al haar uitwerksels; Deut. 30: 6, *De Heere, uw God, zal uw hart besnijden, en het hart van uw zaad, om de Heere, uw God, lief te hebben met uw gehele hart en ziel, opdat gij leeft.* Deze besnijdenis des harten bestaat in het afleggen van het lichaam van de zonde des vleses, gelijk Paulus spreekt, Kol. 2: 11. Hij kruisigt het vlees met zijn lusten en genegenheden.
Sommigen denken, dat al onze natuurverdorvenheid bestaat in die van het gevoelige deel van de ziel, of onze hartstochten. De ijdelheid en dwaasheid van dit gevoelen is reeds getoond. Nochtans ontken ik niet, dat de hartstochten bijzonder verdorven zijn, en dat door dezelve het verstand en de wil voornamelijk bedrijven de lusten, die in dezelve bijzonder hun zitplaats hebben, of door dezelve werkt volgens haar verkeerde en verdorde neigingen, Gal. 5: 24, Jak. 1: 14, 15. Dus neemt de Geest, in het besnijden van onze harten, waarin Hij het vlees met zijn lusten, genegenheden en daden kruisigt, uit het verstand en de wil weg hun vijandschap, vleselijke vooroordelen en verdorven neigingen, wel in waarheid, maar niet volstrekt en volkomen en vervult ons in plaats daarvan met heilige, geestelijke liefde, blijdschap, vrees en vermaak, niet veranderende het wezen van onze genegenheden, maar haar heiligende en bestierende door het grondbeginsel van zaligend licht en kennis tevoren beschreven en haar behoorlijk verenigende tot haar eigen voorwerp. Dit gezegde bewijst dat de Heilige Geest in 's mensen ziel, waar hij haar wedergeboorte of bekering beoogt, metterdaad, krachtig en onweerstaanbaar werkt, hetwelk wij moesten bevestigen.

§ 57. Uit al deze blijkt, dat onze wedergeboorte is een werk van Gods Geest, en dat daardoor niet wordt gemeend enige daad van onszelf alleen geen daad zo van onszelf, dat ze door uitwendige hulpmiddelen en allen bijstand kan worden afgeleid uit de grondbeginsels van onze natuur. Dit zegt de Schrift duidelijk; want dit werk lijnrecht meldende in zijn oorzaak en de wijze hoe het wordt uitgewerkt, schrijft ze het God of Zijn Geest duidelijk toe; 1 Petrus 1: 31 God heeft volgens zijn grote barmhartigheid ons wedergeboren. Jak. 1: 18, Naar zijn wil heeft Hij ons gebaard door het woord der waarheid. Joh. 3:5-8, *Uit de Geest geboren.* 1 Joh. 3:9, *Uit God geboren.* En ze sluit duidelijk buiten alle bedrijvig aandeel hierin, ten minste in zijn eerste begin, des mensen wil. 1 Petrus 1: 23, *Wedergeboren, niet uit vergankelijk zaad, maar uit onvergankelijk door Gods Woord, dat eeuwig leeft en blijft.* Joh. 1: 13, Die geboren zijn, niet uit bloed, noch uit de wil van het vlees, niet uit de wil des mans, maar uit God. Zie Matth. 16: 17, Titus 3:5, Ef. 2:9, 10. Zij dan, die beweren dat 's mensen wil bedrijvig deel heeft in de wedergeboorte, moeten aanwijzen Schriftuurgetuigenissen, die ze daaraan toeschrijven als het uitwerksel aan zijn oorzaak. Waar zegt de Schrift, dat iemand wordt

wedergeboren, of opnieuw geteeld door zichzelf? Zo men toestemt, gelijk men wel moet, wil men Schrift, rede en algemeen begrip niet verkrachten, dat, wat ook zij onze plicht en vermogen hierin, deze uitdrukkingen moeten aanduiden een daad van God, niet van ons, dan is het zakelijke, dat wij staande houden toegestemd, gelijk wij altoos gereed zijn te tonen. 't Is waar, God gebiedt ons het hart te besnijden en nieuw te maken. Maar Hij verklaart daarin onze plicht, niet onze macht; want Hij belooft zelf in ons te werken hetgeen Hij van ons eist. En de macht, die wij hebben en oefenen in de voortgang van dit werk, in heiligmaking en heiligheid, spruit uit het ingestorte grondbeginsel dat wij ontvangen in onze wedergeboorte; tot alle welke einden wij moeten bidden om de Geest, volgens het voorbeeld van de oud-vaders.

Derde boek

Hoofdstuk 6.

De wijze van de bekering, verklaard in het voorbeeld van Augustinus

De uitwendige middelen en wijze van de bekering tot God, of de wedergeboorte, met de trappen van geestelijke werking op 's mensen gemoed en haar uitwerksels, voorgesteld door een voorbeeld in de bekering van Augustinus, gelijk hij die zelf verhaalt.

§ 1. Geen leerstuk van het Evangelie wordt met meer kracht en list weerstaan, *dan dat wij worden wedergeboren door de onmiddellijke krachtdadige werking van de Heilige Geest van de genade;* en wil iemand belijden, dat hij zulk een werk van God heeft ondervonden, of verklaren de weg en wijze waarlangs het is gewrocht, hij stelt zich bloot aan spot en verachting; ja van iets zulks maar te melden, is onder mensen, die zich Christenen noemen, ten spotnaam geworden; die aandeel of belang in deze genade beweert te hebben, verbeurt alle achting van mensen, die zich wijs en redelijk achten. Dit is geenszins iets nieuws, maar het schijnt bijna zo oud als de wereld, en Kaïns vijandschap tegen Abel was maar een spruit van deze hovaardige en verkeerde neiging. Ismaël vertoont in de Schrift al die onder uitwendige belijdenis van de ware godsdienst, bespotten de Izaks, de kinderen van de belofte, die bewijzen en betonen hun eigendom aan de inwendige kracht ervan, die de anderen niet verstaan; aldus ging het in alle eeuwen.
Dit voorzag ook Augustinus, zijn grote zonden willende belijden, om daardoor te verhogen de glorie en kracht van Gods genade in zijn bekering. *Rideant,* zegt hij, *me arrogantes et nondum salubriter prostrati et elisi per te deus meus, ego tamen confiteor libi dedecora mea, in laude tua; Confess.* Lib. 4. hoofdstuk 1. *Laten verwaande mensen, die nimmer zaligmakend zijn neergeworpen, noch in stukken gebroken door U, mijn God, mij uitlachen en bespotten, ik zal evenwel belijden mijn schande tot Uw lof.*
Niemand stote zich aan de uitdrukkingen: zalig, of gezondmakend neergeworpen en verbroken te zijn van God; in het oordeel van deze grote man zijn ze geen dweperij. Denkt dan niet vreemd, zo dezelfde waarheid, dezelfde oefening, dezelfde belijdenis ervan, nog eveneens wordt gehandeld. Laten lachen, laten spotten zij, die nooit heilzaam verootmoedigd zijn, noch verbroken door gevoel van zonde, noch opgebeurd door genade. Wij moeten het heilige werk van Gods Geest voorstaan en de waarheid openlijk belijden, gelijk ze is in Jezus.

§ 2. Van de oorspronkelijke natuurverdorvenheid hebben wij gehandeld, zover ons oogmerk vereist. Doch wij moeten nog iets zeggen van de uitwerksels dier verdorvenheid, die dienen zullen om recht te verstaan de weg en wijze, langs welke Gods Geest voortgaat te harer genezing en wegneming, die wij nu in het bijzonder overwegen.

§ 3. 1. Dat het verdorven grondbeginsel de zonde, de ingeboren inwonende neiging in ons tot het kwade, in onze natuur al vroeg werkt, doorgaans vroeger dan alle genadewerkingen in ons. Al werden sommigen geheiligd in of van de baarmoeder, heeft in de orde van de natuur deze ingeboren verdorvenheid in hen eerst plaats; want iets onreins kan niets reins voortbrengen, maar dat uit het vlees geboren is, is vlees. Psalm

58: 4, *De goddelozen zijn vervreemd van de baarmoeder aan, zij dolen zo ras zij geboren zijn, sprekende leugens.* Het helpt niet te zeggen, dat de psalmist spreekt van goddeloze mensen, dat is, overgegeven booswichten. Want waartoe ook de mens in het vervolg wordt gebracht door een zondeloop, alle mensen zijn zedelijk eveneens van de baarmoeder af, en het verzwaart 's mensen goddeloosheid dat ze zo vroeg begint en zo ongestutte loop behoudt. Kinderen kunnen niet spreken van de baarmoeder af, zo haast zij geboren zijn. Nochtans zegt de Schrift hier dat ze leugens spreken. Zij meent dan het verkeerde werken van de verdorven natuur in de kindsheid. Want alles wat ongeregeld is, dat niet beantwoordt aan de wet van onze schepping en de regel van onze gehoorzaamheid, is leugen. Augustinus geeft onder vele andere een merkwaardig voorbeeld van de ongeregelde werking van de natuur in de kindsheid. Confess. Lib. 1. hoofdst. 6. *Paulatim sentiebam ubi essem; et voluntates meas volebam ostendere eis per quos implerentur, et non poteram: ilaque jactabam membra, et voces signa similia voluntalibus meis, pauca quae poteram et qualia poteram; et cum mihi non obtemperabatur, vel non intelligendo, vel ne obesset, indignabar non subditis Majoribus, et liberis non servientibus, et me de illis flendo vindicabam.* Hij herzegt het nog eens hoofdst. 7. *An pro tempore illo bona crat, flendo petere etiam quod noxie daretur, indignari acriter non subectis hominibus liberis, et majoribus, hisque a quibus genitus est, multisque practerea prudentioribus, non ad nutum voluntatis obtemperantibus, feriendo nocere mihi quantum potest quia non obeditur imperiis quibus perniciose obediretur?Ita imbecillitas membrorum infantilium innocens est, non animus infantium.*
"De ongeregelde verkeerde bewegingen van het verstand, wil of lust, nog niet onder het bestier van de rede, die in kinderen zich vertonen, in hun toorn en wraak, wanneer men hen niet involgt, zelfs tot hun nadeel, spruiten uit de verkeerdheid van onze natuur, en zijn vruchten van de inwonende zonde. Het dikwijls bedrijven van deze mindere daden, bereidt het gemoed en de wil tot geweldiger driften, door het vermeerderen van de natuurlijke vermogens en het aanzetten van nieuwe voorwerpen, hun verdorvenheden voorgehouden. God schiep onze natuur oorspronkelijk zo niet, in een lager en bozer toestand dan andere schepselen, in wier jongen geen van deze ongeregeldheden zijn, maar in welke een geregelde opvolging van haar natuurlijke drift de overhand heeft. En gelijk het sterven van vele kinderen, wat zorg men ook voor hun leven draagt, daar de jongen van andere schepselen meest leven, zo zij het nodige onderhoud hebben, bewijst dat hun de zonde wordt toegerekend, want de dood kwam door de zonde en ging voort tot allen, omdat zij allen gezondigd hebben; bewijzen ook de ongeregelde daden, hun eigen, dat hen aankleeft van de ontvangenis af, de zonde of de verdorvenheid van de natuur."

§ 4. 2. Met de aanwas van onze natuurlijke vermogens en de kracht van onze lichaamsleden, die van nature wapentuigen worden van de ongerechtigheid tot zonde, Rom. 6: 13, werkt dit verkeerde grondbeginsel klaarder, geduriger en met meer voortgang in het voortbrengen van dadelijke zonden, of ongeregelde daden van het verstand, de wil, en de genegenheden. Aldus zegt Salomo, *dat jeugd en jonkheid ijdelheid zijn,* Pred. 11: 10. 's Mensen verstand in de staat van kindsheid en jeugd, vertoont zich in alle soorten van ijdele doeningen, dwaze inbeeldingen, verkeerde en korzelige lusten, valsheid in woorden en gevoelige vruchten van verdorven hartstochten van alle soorten.
Augustinus' *eerste Boek van belijdenis* verklaart treffelijk de aangehaalde tekst, aangaande de ijdelheid van de kindsheid en jeugd, met hartroerende zichzelf beschuldigende klachten, over de zondeschuld daardoor gemaakt. Misschien denken

sommigen lichtvaardig, dat in die wegen van dwaasheid en ijdelheid, waarin de jeugd zich verteert, of aan zichzelf gelaten, zou verteren, geen zedelijk kwaad is, als zijnde kinderlijke onnozelheden. Augustinus dacht anders: *Istane est,* zegt hij, *innocentia puerilis? Non est Domine, non est Ore te Deus meus, nam haec ipsa sunt quae a paedagogis et magistris, a nucibus pitulis, passeribus, ad Praefectos et Reges aurum praedia mancipia haec ipsa omnino qua succendentibus majoribus aetatibus transeunt.* Lib. 1. hoofdstuk 19.
"Zij is geenszins onnozelheid. Het eigen grondbeginsel, dezelfde gemoedsgestaltenis brengt voort bij rijper jaren en groter gelegenheden, groter zonden. En wie heeft ernstige eerbied voor God, recht begrip van zijn heiligheid, en klare overtuiging van de natuur van de zonde, die overdenkende de daden van zijn kindsheid, welke de meeste mensen door de vingers zien, in dezelve niet vindt de verdorvenheid waarover zij zich schamen. Door die middelen wordt het hart verder in de zonde verstokt, en de aangeboren halsstarrigheid voortgezet."

§ 5. 3. Op deze algemene ongeregeldheden volgen dadelijke zonden, en wel zulke, die strijden tegen het overgebleven natuurlicht en de inspraak en het bestier van het gemoed en geweten, welker invloed tot kennisgeving van zedelijk goed en kwaad, onafscheidbaar is van onze zielsvermogens. Want al kan die in sommigen gesmoord en toegeschroeid zijn, zij kan nooit geheel worden uitgewist of vernietigd, maar zal 's mensen natuur bijblijven in alle eeuwigheid, zelfs in de staat, waarin zij alleen zal dienen om zijn ellende te vergroten. Ons lust dit op te helderen in twee voorbeelden. 1. Liegen is een zonde in welke de verdorven natuur in de jeugd zich vertoont, die wij nu om verscheidene redenen voorbijgaan, zij dwalen van de baarmoeder af, sprekende leugens. Onze natuur wordt allereerst tot zonde verlokt door een leugen, en wij vielen in Adam door ze te geloven. In elke zonde is een bijzondere leugen. Maar tot vals spreken tegen beter weten in, zijn doorgaans kinderen geneigd, doch de een meer dan de ander, naar zij gewoon zijn andere boosheden te plegen, die zij dwaas denken daarmee te bedekken. Dit erkent en beweent Augustinus in zichzelf: *Non videbam voraginem turpitudinis in quam projetus eram ab oculis tuis; nam in illis quid jam me turpius fuit, fallendo innumeabilibus mendaciis, et paedagogum et magistros et parentes amore ludendi, et studio spectadi nugatoria.* Lib. 1. Hoofdst. 19.
"Ik zag niet, o God, in hoe vuile afgrond ik van voor U was neergeworpen, want wat was vuiler dan ik, toen ik uit liefde tot de spelen en lust tot ijdelheden leermeesters en ouders bedroog met ontelbare leugens."
Hierover was hij naderhand zeer verootmoedigd, en leerde er veel uit van de boosheid zijner natuur. En wij ondervinden, dat gevoel van deze zonde dikwijls vergezelt de eerste dadelijke overtuiging van de mensen. Want als zij op zichzelf ernstig acht geven, of zich beschouwen in de spiegel van de wet, gevoelen zij niet alleen de natuur van deze zonde, maar ook hoezeer zij zich in dezelve toegaven, hoe zij telkens uit gebrek aan waakzaamheid ervan werden overrompeld; ja soms voorbedacht hun andere zonden bedekte met valsheden, om bestraffing en tucht te ontgaan. Het melden van deze dingen zal waarschijnlijk worden veracht en bespot in deze tijd, waarin men 's mensen grootste goddeloosheden maar spel acht; doch God en zijn heiligheid en waarheid blijven dezelfde, welke veranderingen de wereld ook ondergaat. De psalmist schijnt te zien op deze zonde van de jeugd, als hij bidt, Psalm 119:29, dat God van hem wilde wegnemen de weg van liegen. Van dezelfde natuur zijn, de kleine dieverijen, in de ouders of voogden te beroven van zaken de kinderen niet ter hand gesteld. Zij beroven vader of moeder en zeggen, 't is geen overtreding, Spr. 28: 24. Dus zegt Augustinuss*: Futa etiam*

faciebam de cellario parentum et de mensis, vel gula impuitante, vel ut haberem quod darem pueris ludum suum mihi puo pariter delectabantur tamen vendentibus.
Hij stal soms van zijn ouders, tot voldoening van zijn lusten, of om zijn makkers mee te delen. In zulke zaken vertoont zich de oorspronkelijke verdorvenheid in de jeugd of kindsheid, en daardoor neemt zij toe in kracht, en versterkt het gemoed en de hartstochten tegen het licht en de kracht van overtuiging.

§ 6. 4. Met des mensen opgroeien in de natuurstaat, wint de zonde veld in en op hen onderwerpelijk en voorwerpelijk. De begeerlijkheid krijgt kracht met de jaren, en wordt geweldiger, als men bekwamer wordt om ze uit te voeren, haar werktuigen in de zielsvermogens, zintuigen en leden van het lichaam dagelijks daartoe dienstiger wordende, en bekwamer om indrukken te ontvangen of bewegingen op te volgen. Hierom schuiven sommigen de zonden van de jeugd op heet bloed, en de rusteloosheid van de dierlijke geesten, die tot ongeregeldheden en buitensporige dingen aanporren. Doch deze zijn maar *vehicula concupiscentiae,* zaken die de begeerlijkheid gebruikt om haar venijn te verspreiden. Want de zonde keert alles in die staat tot haar voordeel, en misbruikt zelfs het gebod om in ons alle begeerlijkheid te werken, Rom. 7:8. Ook worden de voorwerpen van de begeerlijkheid door de gelegenheden van het leven vermenigvuldigd.
Verzoekingen wassen aan met de jaren en wereldse bezigheden, maar bijzonder door de verdorven omgang van de meesten. Hierom vallen velen in hun jeugd op de een of andere wijze in grove dadelijke zonden; dat allen zo niet doen, is het loutere uitwerksel van voorkomende genade, niet van zichzelf. Hierop ziet Paulus, 2 Tim. 2:22*, Vliedt de begeerlijkheden van de jonkheid;* lusten die krachtig en overwinnend werken in de jonkheid, zo Gods genade hen niet ten onderbrengt. David bidt in gevoelige ondervinding hiervan: *Gedenk niet de zonde mijner jonkheid,* Psalm 25: 7. En het herdenken ervan is soms de pijniging van de ouderdom, Job 20: 11. Dus belijdt Augustinus ootmoedig aan God in het brede, Lib. 2. Hoofdstuk 1, 2, 3, zijn vallen in grote zonden, gelijk hoererij en onreinheid in zijn jonge jaren, die hem lang gevangen hield. En hij geeft rede van zijn openbare belijdenis: Hoofdstuk 3.
"Ik verklaar deze dingen, o mijn God, niet aan U, maar voor uw aangezicht aan mijn medemensen, die dit mijn geschrift zullen zien. Opdat, dit is zijn einde, ik en elk die dit leest, overweegt, uit wat diepten wij tot U moeten roepen. Hij beleefde niet de dagen in welke ootmoedige belijdenis van zonden werd veracht en bespot."

§ 7. Der mensen vallen onder de macht van verzoekingen, en door die in grote dadelijke zonden, heeft doorgaans tweeërlei gevolg.

A. God neemt soms gelegenheid door dezelve, om hun geweten te doen ontwaken tot diep gevoel, niet alleen van die bijzondere bedreven zonde, maar ook van hun andere. De grote Geneesmeester hunner ziel verandert dit vergif in een geneesmiddel, en gebruikt deze wond tot doorvlijming van een zweer. Want hebben hun slofheid, vooroordelen en gewoonte van zondigen, het gevoel van kleiner zonden weggenomen en hen zorgeloos gemaakt, de slag op hun geweten van die grotere tergingen raakt wel zo diep, dat zij worden gedwongen een hulpmiddel te zoeken. Dus ging het met velen, Hand. 2: 36, 37, als Petrus aanwees dat zij hadden toegestemd in het kruisigen van Jezus Christus, werden zij in het hart gestoken, en riepen uit: Mannen broeders! wat zullen wij doen?
B. § 8. Anderen gaan onzinnig voort in de zonde. Alle banden, alle invloed van natuurlicht weggeworpen zijnde, breken 's mensen lusten, losgelaten, alle overige hinderpalen door, tot de grootste buitensporigheden. Omdat zij niet terstond worden

gestraft, gelijk zij eerst vreesden, verstouten zij zich tot groter goddeloosheden, Pred. 8: 11. Dus wordt hun bekering tot God moeilijker, en de mens zover vervoerd, als genade hem kan weerhalen. Want,

§ 9. 5. Hierop volgt bij velen een zondeloop en gewoonte van zondigen. Hiervan spreekt Paulus, Ef. 4: 18, 19, Ongevoelig geworden, hebben zij zich overgegeven tot ontucht, om alle onreinheid gretig te bedrijven. Eigen gewoonte neemt het gevoel, 's werelds gewoonte neemt de schande weg, liefde tot de zonde doet ze gretig najagen. Zie Confess. Lib.2. hoofdstuk 6. Toch verschilt deze zondeloop, door verzoekingen meer of minder aangeprikkeld en bijgestaan, zeer veel in uitwerksel en trappen. Van hier de verscheidene levenswijze van onboetvaardige zondaars in de wereld, waarin sommiger buitensporigheid schijnt te rechtvaardigen de ingetogener wandel van anderen. ja sommigen, die niet meer eigendom hebben aan Gods Verbond dan anderen, zullen de buitensporigheden van zonden en goddeloosheid, waarin anderen vallen, met schrik verfoeien. Dit verschil spruit niet hieruit, dat 's mensen natuur niet eveneens verdorven is, maar dat God belieft door zijn weerhoudende genade sommigen binnen zijn gezette palen van zondigen te houden, en anderen zo aan zichzelf te laten, dat zij hun lusten en verzoekingen in volgende, tot alle kwaad voortgaan. De lichaamsgesteltenis heeft ook bijzondere neigingen en aanprikkelingen tot sommige zonden.
En sommigen staan meer bloot aan verzoekingen door uitwendige omstandigheden; hierdoor worden sommigen voortgedreven tot allerlei kwaad. Doch in allen is de oude mens, die verdorven is volgens de bedrieglijke lusten, natuurlijk dezelfde. Alle verschil in goed of kwaad, niet in de natuur zelf, maar in 's mensen deelnemen en vastkleven aan het een, en ontwijken van het ander, is van Gods wil, die heimelijk voor sommigen bereidt een betere natuurgesteltenis, leerzaam, buigzaam en vatbaar voor zaken die het gemoed innemen, en meer vergenoegen dan vleselijke vermaken; en sommigen stelt God in hun opvoeding, beroep, gezelschappen, oogmerken en einden in de wereld, in wegen, met openbare ongebondenheid onbestaanbaar, hetwelk hun neigingen zeer intoomt, behalve Gods heimelijke, inwendige werkingen op hun hart en gemoed, waarvan in het vervolg. Dit drukt Augustinus treffend uit, Confess. Lib. 2. hoofdstuk 7:
"Ik zal U, o God, loven, danken en uw naam belijden, omdat Gij mij hebt vergeven mijn boze en goddeloze daden. Ik schrijf toe aan Uw genade en ontferming, dat Gij mijn zonden hebt doen smelten als ijs, en dat ik niet alle kwaad gedaan heb. Want wat kon ik niet gedaan hebben, die goddeloosheid om zichzelf beminde? Al de boosheden, erken ik, zijn mij vergeven, die ik vrijwillig gedaan heb en die ik door uw bestier niet heb uitgevoerd. Wat mens die zZijn eigen zwakheid overweegt, durft zijn kuisheid of onschuld, toeschrijven aan eigen kracht, om U te minder te lieven, als had hij Uw ontferming te minder nodig, door welke Gij vergeeft de zonden van de tot U bekeerden. Niemand die van U is geroepen, en die door het horen van uw stem de boosheden, die ik belijd, is ontweken, bespotte mij, dat ik krank zijnde ben genezen van de Heelmeester, van Wie hij heeft ontvangen genade, om minder krank te zijn."

§ 10. Dit kort verhaal van de werkingen van de verdorven natuur, tot zij komt tot de uiterste en onherstelbare vervreemding van God, kan het werk van Zijn genade tot ons iets ophelderen en verklaren. En dusver tot wat hebbelijkheid of gewoonte van zondigen de mens mag komen, is zijn staat volstrekt herstelbaar door de genade van Jezus Christus, in het Evangelie aangeboden, 1 Cor. 6: 9-11. Geen staat van zonde is volstrekt ongeneeslijk, eer God op verscheidene wijzen met mensen heeft gehandeld door Zijn Geest. Zijn Woord moet verworpen, tegen Hem moet op een zonderlinge wijze gezondigd worden, eer vergeving onmogelijk is. Alle zonde en lastering, vroeger als dit,

kan de mensen vergeven worden, en dat vóór hun bekering tot God, Matth. 12:31, 32, Lukas 12: 10. Wij zullen dan nu naspeuren de wijze en trappen van de werking van deze Geest van God op der mensen gemoed, tot en in hun bekering, brengende hetgeen ons voorkomt tot de volgende hoofdzaken.

§ 11. 1. Onder de as van onze gevallen natuur liggen nog overgebleven enige vonken van hemels vuur, bestaande in aangeboren denkbeelden van goed, kwaad, loon, straf, Gods tegenwoordigheid, alziend oog en hulp van Hem te wachten met schrik voor zijn hoogheid, wanneer iets Hem onwaardig, of Hem tergende is bedreven. En daar middelen zijn tot onderwijs van bovennatuurlijke openbaring, door het verkondigde Woord, of door de vlijt van ouders in het huisgezin, worden die ongevoelig verbeterd en vermeerderd. Hierdoor bekomt men voorwerpelijke onderscheiden kennis, waar men tevoren maar had zeer gebrekkige, onderwerpelijke, oorspronkelijke. Deze denkbeelden wekt God dikwijls op en verlevendigt ze, zelfs in jonge lieden, zodat ze in hen werken enige dadelijke achting en begeerte tot Hem. En de grote werkingen aangaande Gods zaken en tot God, die men soms vindt in kinderen, zijn geen blote uitwerksels van de natuur. Want die zou van zelf zo niet werken, werd ze niet door de een of andere gelegenheid, haar door Gods Voorzienigheid toegezonden, krachtdadig opgewekt. Velen kunnen herdenken zulke Goddelijke bezoeken in hun jeugd, die zij nu daarvoor kunnen houden. Dus zegt Augustinus: *Puer coepi rogare te auxilium, et refugium meum, et in tuam invocationem rumpebam nodos linguae meae, et rogavi parvus non parvo affectu, ne in Schola vapularer.*
Hij bad God ernstig als een schuilplaats, wanneer hij bevreesd was te zullen worden geslagen in de school. En dit leidt hij af van onderwijs, of van hetgeen hij had opgemerkt in anderen.
Invenimus homines rogantes te, et didicimus ab eis, sentientes te ut poteramus esse magnum aliquem qui posset etiam non appbarens sensibus nostris, exaudire nos et subvenire vobis. Lib. 1. hoofdstuk 9. Daarbij nog voegende enig algemeen onderwijs uit Gods Woord, hoofdstuk 11. Uit de eigen grondbeginselen riep hij ernstig, kort daarna, van ziekte overvallen, om gedoopt te worden, om zo, gelijk hij dacht, naar de hemel te gaan; want zijn vader was nog geen Christen, daarom was hij in zijn jeugd niet gedoopt. *Vidisti Domine cum adhuc puer essem, et quodam die pressus stomachi Dolore repente aestuarem pene moriturus, vidisti Deus meus, quoniam custus meus jam eras, quo motu animi, et qua fide babtismum Christi tui, Dei et Domini mei flagitavi,* Hoofdstuk 11.
In velen werkt de Geest zulke aandoeningen en toevallige zielswerkzaamheden tot God. Met de meesten verslijten en vergaan ze, gelijk Augustinus, die zich daarna begaf tot vele grove zonden. Maar in sommiger hart legt God, in en door het gebruik van deze middelen, de zaden van geloof en genade, die Hij bij trappen koestert en vermeerdert.

§ 12. 2. God werkt zo op mensen door Zijn Geest in uitwendige middelen, dat ze krijgen enige ware en gezette gedachten van God, van hun afstand van Hem en van de rechtvaardige straf die zij om de zonde onderhevig zijn. Het ware onbegrijpelijk, toonde dagelijkse ervarenheid het niet, hoe mensen leven, ook waar Gods Woord wordt gelezen en verkondigd, hoe zij zich aanwennen van God te spreken en enige godsdienst plichten te bedrijven, zonder ooit te hebben enige gezette gedachten, of van hun betrekking tot Hem, of hun belang in zijn wil. Wat zij ook van God spreken, Hij is niet in al hun gedachten, Psalm 10: 4. Wat zij ook godsdienstigs doen, zij doen het voor God niet, Amos 5: 25. Zij hebben nooit Zijn stem gehoord, noch Zijn gedaante gezien, Joh. 5:37. Wetende niets voor zichzelf wat hun plicht is, Job 5:27. Moeilijk zijn mensen te overtuigen, dat dit hun toestand is maar wanneer God belieft Zijn werk van licht en

genade in hen aan te voeren, dan kunnen zij zich herinneren en verstaan hoe het met hen was in hun vorige duisternis dan erkennen zij waarlijk nooit te hebben gehad ernstige gezette gedachten van God, maar alleen toevallige en voorbijgaande. Dus begint God met hen, hiermee en hierdoor hen te verlossen van de volstrekte macht van de ijdelheid van hun gemoed. God vestigt in hen door het een of andere middel gezette gedachten, aangaande Hem en hun betrekking tot Hem. Langs verscheidene wegen werkt God dit uit; als

§ 13.

(1) Door schielijke verbazende oordelen, door welke Hij van de hemel zijn toorn tegen der mensen goddeloosheid openbaart, Rom. 1: 18. Dus werd Petrus Waldus aangedaan, wanneer zijn medewandelaar van de donder werd doodgeslagen, en dit was het middel van zijn bekering tot God. Dus beschrijft de psalmist de aandoeningen en gedachten van de mensen van een storm op zee overvallen, Psalm 107: 25 - 27; ook te zien Jona 1: 5-7. En dezelfde Farao, die verachtelijk zei: *Wie is de Heere, dat ik Hem zou gehoorzamen?* met donder en bliksem verschrikt, riep uit*: Bidt de Heere ernstig voor mij, dat dit niet meer zij,* Exod. 9:28. De meeste mensen ondervinden vroeger of later enige dergelijke indruksels van Gods macht.

(2) Door persoonlijke wederwaardigheden, Job 33:19, 20, Psalm 78: 34, 35, Hos. 5: 15. Moeite toont natuurlijk toorn, en toorn toont zonde. Verdriet toont zich te zijn Gods bode, om zonde in gedachtenis te brengen, 1 Kon. 17: 18, Gen. 42: 21, 22. Tijden van tegenspoed zijn tijden van opmerking, Pred. 7:14; en zo de mensen niet zijn verhard door gewoonte van zondigen tot nabij Godverzaking, moetenzij zich wel herinneren, wie ze zendt en tot wat einde. Hieruit komen voort hoge gedachten van Gods heiligheid, van zijn haat tegen de zonde, en enig gevoel van des mensen eigen schuld en bijzondere misdaden. Deze uitwerksels zijn dikwijls voorbereidsels en stoffelijke schikkingen tot bekering. Doch wij nemen niet in acht, wat deze dingen in zichzelf kunnen uitwerken, maar waartoe de Heilige Geest ze bestelt en bekrachtigt.

(3) Door merkwaardige verlossingen en goedheden. Zo was het met Naäman de Syriër, 2 Kon. 5: 15- 17. Schielijke onverwachte verlossingen uit grote gevaren en benauwdheden, treffen krachtig der mensen gemoed en overtuigen hen van Gods macht, tegenwoordigheid en goedheid; dit brengt voort gevoel en erkentenis, dat zij het ontvangen onwaardig zijn, en werkt voor een tijd enige onderwerping aan Gods wil en dankzegging.

(4) Te letten op de levenswijze van anderen, heeft velen bewogen om na te speuren de oorzaken en einden daarvan, en dit beweegt hen tot navolging, 1 Petrus 3: 1, 2.

(5) Gods Woord gelezen of verkondigd, is het voornaamste middel hiervan. Dit gebruikt de Heilige Geest in Zijn treden tot dit werk, 1 Kor. 14: 24, 25. Want de overtuigingen krijgen de mensen niet door het Woord algemeen, of zonder onderscheid, maar gelijk de Heilige Geest wil en voorheeft. Door de wet heeft men kennis van de zonden, Rom. 7: 7, nochtans leert de ervaring, dat de meeste hoorders de leer der wet verachten. Die heeft dan in zichzelf geen kracht om altijd te werken overtuiging van zonde in hen die ze uitwendig horen. Alleen in sommigen belieft Gods Geest daartoe krachtdadig te werken.

§ 14. Door deze en dergelijke middelen brengt God veeltijds de wilde, verdorven natuur tot stilstand, en wekt op de zielsvermogens door een krachtige, hoewel niet zaligmakende indruk op dezelve, om ernstig acht te geven op zichzelf en haar betrekking tot God en zijn wil. Hierdoor worden mensen veeltijds aangezet en

getrokken tot vele godsdienstplichten, gelijk bidden om vergeving van zonden, met voornemens van verbetering; en al zijn in sommigen deze dingen ondergeschikt tot verder en krachtiger werk van Gods Geest op hen, zij bewijzen zich in veel te zijn nietig en verdwijnend; hun goedheid in hen zijnde als een morgenwolk, of als de vroege dauw, die heengaat, Hos. 6:4. Om welke redenen de mensen deze waarschuwingen van God verwerpen en niet opvolgen, is klaar genoeg; want,

§ 15.

1. De duisterheid van hun verstand is nog niet genezen, dus zijn zij niet bekwaam te onderscheiden de ware natuur van dit Goddelijk bericht en onderwijs, maar verwaarlozen of verwerpen, het, als veroorzakende nodeloze vrezen en bedeesdheden.
2. IJdele waan, dat hun tegenwoordige toestand goed genoeg is en tot hun omstandigheden voegende, doet hen het aankweken van deze waarschuwingen verzuimen.
3. Wereldse gezelschappen en vrienden, die misschien bespotten en verachten, allen beven voor Goddelijke waarschuwingen, en onkundige leraars, die ondernemen te leren hetgeen zij zelf niet geleerd hebben, zijn grote middelen om mensen te verharden in hun zonden, en hen te doen verbeuren het voordeel van deze Goddelijke onderrichtingen.
4. Zij zullen van zelf in al haar kracht en bewegingen op der mensen hartstochten afnemen en sterven, zo zij niet naarstig worden aangelegd; daarom verdwijnen ze in velen door enkele luiheid en verzuim.
5. De satan gebruikt al Zijn werktuigen om deze beginsels van iets goeds in 's mensen ziel te verijdelen.
6. Loutere liefde tot lusten en vermaken, of het ongetemd aankleven van het verdorven hart aan vleselijke en zondige voorwerpen, die aanbieden tegenwoordig genoegen aan vleselijke begeerten, verijdelen metterdaad en ten uiterste dit werk, en doen deze hemelse waarschuwingen afwerpen. Door deze middelen wordt het werk van Gods Geest in veler hart en gemoed geheel verijdeld, tot aanwas van hun schuld, natuurlijke hardheid en het verderf hunner zielen. Toch belieft God genadig in sommigen van deze, Zijn werk te vernieuwen en het door krachtiger middelen te voltooien; gelijk wij in het vervolg hopen te tonen.

§ 16. Bijna al deze bewijzen van Gods zorg en waken over zielen van mensen, die Hij tot einden van Zijn heerlijkheid beoogt te overtuigen of te bekeren, verhaalt Augustinus aan hem te zijn geschied, en verklaart hoe zij door de gemelde wegen en middelen zijn verijdeld en teniet gebracht.

- God waarschuwde hem door de vermaningen en aanradingen van zijn moeder, Lib. 2. hoofdstuk 3,
- door eigen ziekten en de dood van zijn vriend en metgezel, Lib. 4. hoofdstuk 5, 6, 7.

En in al Gods verscheidene waarschuwingen, legt hij het gebrek en de schuld, dat ze niet goed aangelegd worden, op zijn natuurlijke blindheid, zijn verstand was nog niet verlicht en de natuurverdorvenheid nog niet genezen, en op het vermogen van kwaad gezelschap en wereldse gewoonten daar hij woonde. Al zijn woorden die aangaande na te schrijven, valt te lang, al zijn ze alle bijzonder merkwaardig. In mijn oordeel heeft geen ouden of hedendaagse Godgeleerde, in het verklaren van eigen ondervindingen of bestier van anderen, hem geëvenaard, veel minder te boven gegaan in nauwkeurig onderzoek en waarneming van al de verborgen werkingen van Gods Geest op der mensen verstand en ziel, zo tot, als in hun herstel of bekering. En tot dit einde heeft

nauwelijks iemand niet Goddelijk aangeblazen, zo afgeschetst de weg van de slang, of het krachtige werken van de oorspronkelijke zonde in en op der mensen hart, en de kracht aan dezelve meegedeeld door verscheidene verzoekingen en voorvallen van dit leven. Hij had ook klare ontdekking van de wegen, waardoor het bedrog van de zonde, in het opvolgen van voorwerpelijke verzoekingen, zoekt af te keren en te verijdelen Gods genadewerk, wanneer het begint aan te vallen de sterkten van de zonde in het hart. Ook heeft niemand levendiger en duidelijker opengelegd het vermogen van krachtdadige overwinnende genade, en de wijze van haar werking en vermogen. Al deze dingen heeft hij door het bestier van Gods goede Geest, en acht geven op Gods Woord, bewezen met zijn eigen voorbeeld en ondervinding in Gods gehele werk op hem. Toch verklaart hij deze dingen op zo'n weg en wijze en met zulke uitdrukkingen, als velen in onze dagen wel zouden willen uitkrijten voor walgelijk en dweperij.

§ 17. 2. ***In deze weg, van mensen te roepen tot zaligmakende kennis van God, overtuigt de Heilige Geest hen van zonde, of Hij brengt hen onder de macht van een werk van overtuiging.***
't Is hier mijn oogmerk, noch eigenlijke weg, breed te handelen van de natuur, middelen, oorzaken en vruchten van het werk van overtuiging. Anderen hebben dit uitvoerig gedaan. Tot mijn oogmerk zal genoeg zijn te tonen:
1. Zijn natuur in het algemeen.
2. Zijn oorzaken.
3. De wegen waardoor de mensen hun overtuigingen verliezen, en dus meer en meer verhard worden in de zonde.
4. Hoe de Heilige Geest dit werk in sommigen voortzet tot gehele bekering tot God.

§ 18. 1. Zijn natuur in het algemeen bestaat in het ijdele gemoed van een zondaar te doen stilstaan bij rechte overweging van zonde, haar natuur, strekking, einde, Zijn Eigen groot belang in dat alles, en op het zorgeloos gemoed van de zondaar vast te hechten behoorlijk gevoel van zonde, met aandoeningen gepast tot die begrippen.
De hiervoor gemelde waarschuwingen, waardoor God mensen opwekt tot enige gezette gedachten van Hem en van henzelf, zijn gelijk het roepen tot een diepe slaper, die daarvan verschrikt, voor kleine tijd zich opheft, maar door diepe slaap bevangen, haast weer neerligt, gelijk Augustinus het uitdrukt. Maar dit werk van overtuiging blijft de mensen bij, en zij kunnen geenszins zich van het spoedig ontdoen.

§ 18. In 's mensen gemoed, het onderwerp van dit bekeringswerk, staan twee zaken onderscheiden te overwegen.
(1) Het verstand, zijn werkzaam, bevattend of beschouwend vermogen.
(2) De genegenheden waarin zijn lijdend en gevoelig vermogen bestaat.
Te deze opzichte heeft het werk van overtuiging twee delen.
A. Het vestigen van het gemoed en zijn redelijk beschouwend vermogen op rechte overweging van zonde.
B. Het vestigen van recht gevoel van zonde op het werkdadig, lijdelijke, gevoelige deel van het gemoed, dat is het geweten en de hartstochten, als reeds gezegd is.

§ 19. 't Is een groot werk eens onherborenen zondaars ijdel gemoed stil te houden, bij rechte overweging van zonde, haar natuur en strekking. De duisterheid van zijn gemoed en zijn onuitsprekelijke ijdelheid, waarin ik plaats het voornaamste gewrocht van onze afval van God, maken hem onbekwaam, verhinderen hem en leiden hem af van zulke bevattingen. Hierom klaagt God zo dikwijls over van het volk dwaasheid, dat zij niet

wilden opmerken, dat zij niet wijs wilden zijn om op te merken hun laatste einde. Wij ondervinden deze dwaasheid en ijdelheid in velen tot verbazens toe. Geen redenen, bewijzen, bidden bij alles wat hun natuurlijk dierbaar is, geen noden kunnen hen overhalen om hun gemoed te vestigen op recht overwegen van de zonde. Ook stelt de satan alles in het werk om de kracht en uitwerking van dit werk af te keren. En daar zijn verzoekingen en bedriegerijen gemengd zijn met 's mensen natuurlijke duisternis en ijdelheid, schijnt het gemoed onwinbaar versterkt tegen de macht van overtuiging. Want hoewel niets dan ware bekering tot God van de satan koninkrijk in ons vernielt, sticht dit werk van overtuiging zo'n brand er in, dat hij wel moet vrezen voor gehele vernieling. En deze sterk gewapende bewaart graag zijn vaten en huis in vrede. Dus ondervinden alle soorten van mensen dagelijks in hun kinderen, dienstboden, bloedverwanten, hoe moeilijk, ja onmogelijk het is hun gemoed te doen stilstaan bij rechte overweging van zonde, eer de uitnemende grootheid van de macht van Gods Geest dit in hen werkt. Dus bestaat hier in het eerste gedeelte van dit werk van overtuiging het vestigt het gemoed op rechte overweging van zonde; dus spreekt David, Psalm 51:5, Mijn zonde is steeds voor mij. God bestraft mensen, en stelt ze hun zonde ordentelijk voor ogen, Psalm 50: 21. Hierdoor worden zij genoodzaakt die altijd als 't ware te zien, waarheen zij zich ook keren. Graag wierpen zij ze achter hun rug, of verwierpen alle gedachten ervan, maar Gods pijlen steken in hen, en zij kunnen het gemoed er niet van afwenden. En omdat in de zonde zijn drie zaken:

- Haar oorsprong en aangeboren aankleving aan ons, gelijk Psalm 51: 7.
- Haar staat, of 's mensen onderhevig zijn aan Gods toorn uit haren hoofde Ef. 2: 1-3.
- De bijzondere zonden van 's mensen leven, wordt in het eerste gedeelte van het werk van overtuiging, van de mensen gemoed verscheiden geoefend te haren opzichte, gelijk Gods Geest hen belieft te leiden en te bepalen.

§ 20. Op het gemoed dus bij de zonde stil gehouden, of wel op het geweten en de hartstochten, moet worden vastgehecht een gevoel van zonde. Blote bespiegeling van gewicht van de zonde, is in deze van weinig nut. De Schrift doet dit werk van overtuiging meest blijken, of plaatst het in dit uitwerksel van het gevoel van de zonde, beroering, droefheid, onrust des gemoeds, vrees voor het verderf, en dergelijk; zie Hand. 2: 37 en 24: 25, dat ik nu niet uitbreid.

§ 21.
Dit is dan de tweede zaak, die wij aanmerken in Gods genadige handelingen, tot wederbrenging van der mensen zielen uit hun afval, en uit de macht van de zonde.
2. De voorname uitwerkende oorzaak van dit werk is *de Heilige Geest; de verkondiging van het Woord, bijzonder van de wet het werktuig zijnde dat Hij daarin gebruikt.*
Door de wet is de kennis van de zonde, haar natuur, schuld en vloek, Rom. 7:7. Daar is dan geen overtuiging van zonde, dan die bestaat in een uitvloeiing van licht en kennis uit de leer van de wet. met bewijs van haar macht, en gevoel van haren vloek. Andere middelen, gelijk wederwaardigheden, gevaren, ziekten, vrezen, teleurstellingen, kunnen worden gebruikt om 's mensen gemoed en genegenheden op te wekken aan te zetten en snee te geven, maar door het een of ander middel van Gods wet, wordt hun de zonde zo ontdekt en zo gevoelig gemaakt, als tot dit werk van overtuiging behoort. Maar Gods Geest alleen is daarvan de voorname uitwerkende oorzaak, Hij alleen werkt deze gewrochten op der mensen gemoed. God neemt op Zich als Zijn Eigen werk mensen te bestraffen, en hun zonden in orde voor hun ogen te stellen, Psalm 50:21. Christus verklaart duidelijk, dat dit werk geschiedt onmiddellijk door de Heilige Geest, Joh. 16:8. Hij alleen maakt alle middelen krachtig tot dit einde en oogmerk. Zonder Zijn

eigenlijke en onmiddellijke werkingen op ons tot dit einde, kunnen wij de wet horen verkondigen al onze dagen, zonder de minste aandoening.

§ 22. In het voorbijgaan is merkwaardig, hoe God voorhebbende mensen te roepen of te bekeren, in Zijn heilige, wijze Voorzienigheid overheert al hun uitwendige zaken, en hen stelt in omstandigheden, die tot het beoogde einde dienen. Hetzij door hun eigen neigingen en keuze, of door voorvallen die hun neigingen overdwarsen en hun voornemens verijdelen, leidt Hij hen tot gezelschappen, kennissen, maagschap, plaatsen, middelen, die Hij hun heeft verordend voor hen nuttig te zijn tot de grote einden van hun overtuiging en bekering.
Dus stond Augustinus verwonderd over Gods heilige, wijze Voorzienigheid, in hem te brengen van Carthago te Rome en vandaar te Milaan, waar hij elke dag des Heeren, Ambrosius hoorde, dat eindelijk werd het middel van zijn doorslaande bekering tot God. En in die gehele loop, ontdekt hij klaar door zijn redenen daarom, aan de een zijde zijn verschillende raadslagen, voornemens, einden en oogmerken, die dikwijls verkeerd en onbedacht waren en aan de andere zijde, de gedurige leiding van Gods Voorzienigheid, krachtdadig werkende door alle voorvallen tot het gezegende einde, hem toegedacht. Ik twijfel niet of God oefende hem door deze onderscheiden ondervindingen van zonde en genade in Zijn Eigen hart en wegen, omdat Hij hem had voorbeschikt te zullen zijn de grote voorstander van de leer van Gods genade, tegen al haar vijanden, niet alleen in zijn leeftijd, waarin ze felle tegenstand vond, maar in alle volgende geslachten, door zijn prijzenswaardige schriften, tot gebruik van de kerk overgebleven. Zie Confess. Lib. 5. Hoofdstuj 7, 8, 9 etc. Hoofdstuk 8.
"Gij mijn hoop in het land der levenden, zond om mij van het een land te drijven tot het andere tot zaligheid van mijn ziel, te *Carthago* prikkelen, om mij weg te drijven, en stelde mij voor lokazen te *Rome* om mij te trekken, en dit door mensen, die het dode leven in de zonden beminde, hier doende spoorloze dingen, en daar zich belovende begeerlijke zaken voor het ijdele gemoed; terwijl Gij, om mijn wegen te verbeteren en hervormen, heimelijk hun en mijn dwaasheid tot nut gebruikte."

§ 23.
3. Velen, erkennen wij, op welke dit werk gewrocht is, en heeft voortgebracht grote voornemens tot verbetering, en veel hervorming van leven, *verliezen al zijn kracht en uitwerking, met al de indrukken, die het op hun genegenheden gemaakt heeft.*
Sommigen van deze worden erger en meer overgegeven in het zondigen dan ooit tevoren. Want hebbende doorgebroken de dam, die hen weerhield, gieten zij hun lusten uit gelijk een watervloed, en zijn ongevoeliger dan ooit voor de berispingen en vrezen, die hen tevoren in toom hielden, 2 Petrus 2:20-22. Dus verklaart Augustinus, dat hij, na vele overtuigingen te hebben verteerd en verwaarloosd, zo hard en ongevoelig geworden was, dat hij, bezocht met de koorts, waarin hij dacht te sterven en onmiddellijk in de hel te vallen, zo niet poogde naar verlossing en barmhartigheid, dan vele jaren tevoren bij geringer gevaren. Dit verkeerde uitwerksel komt op verscheiden wijzen.

§ 24. 1. 't Is bij de meesten een onmiddellijk gewrocht van de macht van hun begeerlijkheden, 't is dat bijzonder bij hen, die met hun overtuigingen geen gaven van de Heilige Geest ontvangen. Want, gelijk gezegd is, hun lusten zijnde maar berispt en tegengesproken, niet ten onder gebracht, krijgen door inhouding nieuwe kracht en muiten met voorspoed tegen overtuiging. Zulke mensen vallen van hetgeen zij bereikt hebben schielijk af, Matth. 13: 5, 2 1. De enen dag schijnen zij in de hel te liggen door

de schrik van hun overtuigingen, en de anderen haasten zij zich derwaarts door hun zonden en besmettingen. Zie Lukas 11:24-26, Hos. 4: 6 en 6: 4.

§ 25. 2. Deze afval wordt voortgezet en verhaast door anderen.

(1) Door hen, die ondernemen te Zijn Geestelijke voorgangers en leraars van de mensen in hun weg tot rust, en zelf onervaren zijn in het Woord van de gerechtigheid, die dan de wonden volop helen, of de mensen van de weg afhelpen. Verleiders ook kunnen met listig bedrog, loerende om te bedriegen, de mensen afkeren van Gods goede wegen, waarin zij zich anders zouden begeven. Dus verviel Augustinus, beginnende zo iets God te zoeken, in der Manicheeërs gezelschap en ketterij, hetwelk teleurstelde al zijn overtuigingen, door alle middelen verkregen.

(2) Dit geschiedt door hen, die lijnrecht, ja misschien met aandrang en geweldig trachten mensen terug te trekken in de wegen van de wereld en het opvolgen hunner lusten, Spr. 1: 1-14. Dus verklaart Augustinus met wat ernst en rusteloos aanhouden, enige van zijn makkers poogden hem te trekken tot de schouwspelen en toneelspelen te Rome. 't Is niet te bevatten met wat lust mensen hun naaste verlokken tot zondig leven, en wat geweldige verzoekingen zij aanrichten, onder voorwendsel van liefde en vriendschap.

(3) De vrees, die overtuiging op van de mensen gemoed brengt, uit besef van de schrik van de wet en Gods oordelen in dezelve bedreigd, is van zelf gereed te verslijten, wanneer de ziel ze wat gewoon is en geen kwaad dadelijk ziet volgen, Pred. 8: 11, 2 Petrus 3: 4.

§ 26.

4. In sommigen behaagt Gods Heilige Geest d*it werk van overtuiging voort te zetten tot een verderen gezegende uitslag.* Dan volgen er op in het gemoed van zulke overtuigden twee zaken.

1. *Grote en vreemde strijd tussen hun verdorvenheden en overtuiging dit openbaart zich voornamelijk in hen die enige zondigen levensloop zijn gewoon geweest, of enige bijzondere zonde hebben die hen vermaakt, of hun lusten genoegen geeft.*

Want de wet komende met kracht en schrik op het geweten, vordert afstand van alle zonden, op eeuwig gevaar van de ziel. De zonde wordt hierdoor aangepord en opgehitst, en de ziel begint haar onmacht te zien om te strijden met iets dat zij tevoren dacht volstrekt in haar macht te zijn. Want mensen, die zich in hun zonden toegeven, twijfelen niet of zij kunnen ze verlaten als zij willen. Maar wanneer zij beginnen haar tegen te staan op het gebod van de wet, ondervinden zij zich te zijn onder haar macht, daar zij zich inbeeldden over haar macht te hebben. Zo neemt de zonde oorzaak door het gebod, om in mensen te werken alle begeerlijkheid; en die tevoren dachten te leven, vinden dat de zonde leeft, en dat zij dood zijn, Rom. 7: 7-9. De zonde opstaande tegen het gebod, ontdekt zijn overmacht en de gehele onmacht van hen in wie ze woont, om met haar te strijden of haar ten onder te brengen.

Evenwel ontdekken zich in mensen overtuigingen in deze staat, en werken op tweeërlei wijze of in twee trappen.

§ 27. A. Zij brengen voort enige pogingen en beloften van verbetering en hervorming van leven.

Deze mensen worden daartoe onvermijdelijk gebracht of aangezet om in hun geweten te stillen de stem van de wet, die gebiedt, doe dat, of ga verloren. Doch zulke pogingen of beloften houdt men doorgaans tot de eerste gelegenheid of verzoeking tot zondigen komt enig aanval van uitwendig voordeel, enige aansporing van de inwendige kracht

van de zonde, vernielt al zulke voornemens, en de ziel geeft zich over aan de macht van haren oude overheerser. Zulke uitwerksels van het Woord zijn beschreven Hos. 6: 4. Augustinus drukt zijn eigen ondervinding uit na zijn zware overtuigingen, en vroeger als zijn volle bekering Lib. 8. hoofdstuk 5: *Suspirabam ligatus non ferro alieno, sed ferrea mea voluntate. Velle meum tenebat inimicus, et in de mihi catenam fecerat et constrinxerat me. Quippe ex voluntate perversa facta est libido, et dum servitur libidini, facta est consuetudo; et dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Quibus quasi ansulis quibusdam sibimet innexis, unde catenam appellavi, tenebat me obstrictum dura servitus.* En hij toont hoe zwak en flauw zijn pogingen tot hervorming en beterschap waren. *Sarcina seculi velut somno assolet dulciter premebar, et cogitationes quibus meditabar in te, similes erant Conatibus expergisci volentium, qui tamen superati soporis altitudine remerguntur.* En hij belijdt, dat, al moest hij door de drang van zijn overtuiging bidden, dat hij mocht worden bevrijd van de macht van de zonde, hij evenwel door het overheersen van haar macht in hem, behield een heimelijk achterhoudsel en begeerte om niet te scheiden van de zonde tegen welke hij bad. Hoofdst. 7: *Petieram a te castitatem et dixeram da mihi castitatem et continentiam, sed noli modo, timebam etiam ne me cito exaudires, et cito sanares a morbo concupiscentiae, quam malebam expleri, quam extingui.*

§ 28. B. Deze pogingen klimmen op tot grote angsten en radeloosheden. Want mettertijd wordt van de zondaar ziel verscheurd en verdeeld tussen de macht van de verdorvenheid en de schrik van de overtuiging. Dit geschiedt uit tweeërlei hoofde.

(1) Op enige toevallige aanscherping van vorige overtuigingen, wanneer het gevoel ervan reeds versleet.
(2) Door het heimelijke inboezemen van een grondbeginsel van geestelijk leven en sterkte in de wil, welker natuur en kracht de ziel nog niet kent.

Bijzonder bewijs van deze beide hebben wij in Augustinus, want na al de middelen van God tot zijn bekering gebruikt, terwijl hij nog werd gehouden onder de macht van de zonde, en gereed was op elke verzoeking tot zijn vorige loop weer te keren, hoorde hij toevallig een Politianus verhalen de bekering van twee voorname hovelingen, die aanstonds de wereld verlieten en zich geheel tot Gods dienst begaven.

Dit verhaal beliefde God te gebruiken om hem verder te doen ontwaken, ja te verbazen. Lib. 8. hoofdstuk 7: *Marrabat hoc* Politianus; *tu autem Domine inter verba ejus retorquebas me ad meipsum, auferens me a dorso meo ubi me posueram, dum nollem me attendere, et consulebas me ante faciem meam, ut viderem quam turpis essem, quam distortus et sordidus, maculosus et ulcerosus: et videbam, et horrebam, et quo a me fugerem non erat; et si conabar a me avertere aspectum, narrabat ille quod narrabat, et tu me (sursus) opponebas mihi, et imprimebas me in Oculos meos, ut invenirem iniquitatem meam et odissem.* En een weinig daarna: *Ita rodebar intus et confundebar pudore horribili vehementer, cum* Politianus *talia loqueretur.* Zakelijk, zegt hij, dat in en door dat gesprek van Politianus God hem hield in het overwegen van zichzelf, en hem deed zien en overwegen Zijn Eigen vuilheid en schande, tot hij schrikkelijk benauwd en verbijsterd werd in zichzelf. Het gebeurt dikwerf in dit werk van Gods Geest, wanneer zijn eerste waarschuwingen niet zijn opgevolgd, en het licht dat Hij meedeelt niet tot nut is gebruikt, dat zij wederkerend zijn gemengd met enig gevoel van gestrengheid.

§ 29. Dit uitwerksel spruit hieruit, dat God belieft onder dit werk heimelijk mee te delen een grondbeginsel van genade of geestelijk leven aan de wil. Dit dan verordend om te regeren en heerschappij te voeren in de ziel, begint zijn strijd, om metterdaad de zonde

van zijn troon en heerschappij te stoten. Want wanneer wij komen onder de macht van de genade, kan de zonde niet langer over ons heersen, Rom. 6: 12, en de Geest begint dan te begeren tegen het vlees, Gal. 5: 17, beogende en voorhebbende volkomen overwinning. Op blote overtuiging was in de ziel al twist, maar enkel tussen het gemoed en geweten aan de een en de wil aan de andere zijde. De wil was nog volstrekt geneigd tot zonde, alleen het licht van het gemoed deed enige tegenstand tegen zijn neigingen en bestraffingen van het geweten na de zonde. Maar nu komt de strijd in de wil zelf. Een nieuw grondbeginsel van genade hem ingestort, weerstreeft de hebbelijke neigingen tot het kwade, die tevoren in hem de overhand hadden. Dit verbaast het gemoed en brengt sommigen tot aan de deur van wanhoop, omdat zij niet zien hoe of wanneer zij zullen verlost worden.
Zo ging het met onze Augustinus, Lib. 8. hoofdstuk 5:
"De nieuwe wil; die in mij begon te zijn, waardoor ik U wilde lieven, o mijn God, de enige ware vergenoeging, was nog niet machtig te overwinnen mijn vorige wil, bevestigd door lang standhouding. Dus streden tussen henzelf mijn twee willen, de een nieuw, de andere oud, de een vleselijk, de andere geestelijk, en verscheurden mijn ziel door hun onenigheid. Toen verstond ik door ondervinding in mijzelf, hetgeen ik had gelezen, dat het vlees tegen de Geest, en de Geest tegen het vlees begeert. Ik was mijzelf aan beide zijden, maar meer in hetgeen ik in mijzelf goedkeurde, dan in hetgeen ik in mijzelf afkeurde. Ik was niet meer in hetgeen ik afkeurde, omdat ik meestendeels onwillig leed, hetgeen ik gewillig deed."

Deze strijd tussen genade en zonde in de wil, drukt hij treffelijk uit, Hoofdstuk 9, 10, 11, meldende zaken die in meerdere of mindere mate door ondervinding klaar zijn voor hen, die dit werk hebben doorgegaan; en hij vertoont nauwkeurig zijn dobberingen, beloften, hopen, vrezen, welke grond hij won en verloor, de weeën van het geweten en de arbeid van de ziel, die hij onderging in de nieuwe geboorte.

§ 30. In dit oproer en angst van de ziel, stilt God haar dikwerf door enig gepast woord der waarheid haar toegediend, *hetzij in de verkondiging van het Evangelie, of door enig ander middel in zijn voorzienigheid,* tot dat einde geschikt.
In het midden van deze storm en wanorde komt God en zegt: *zwijg, wees stil!* Want tezamen met zijn Woord deelt Hij mee enige invloed van Zijn genade, die de wederstrevende kracht van de zonde verbreekt en ten onder brengt, en het gemoed vergenoegt met een vol voornemen om ze eeuwig af te staan.
Aldus werd onze Augustinus, toen hij in de beschrevenen toestand werd op en neergedreven, bijna als een onzinnig mens, terwijl hij des Heeren vervaarnissen droeg, soms biddende, soms schreiende, soms alleen, soms in gezelschap van zijn vrienden, soms wandelende, soms op de aarde liggende, door een ongewoon voorval vermaand een boek op te nemen en te lezen; het boek dat naast hem lag waren Paulus' Zendbrieven, hetwelk hij opnam en opende, de plaats daar hij eerst zijn oog op vestigde was Rom. 13:13, 14, *Laat ons eerlijk wandelen, als in de dag, niet in brasserijen en dronkenschappen, niet in slaapkameren en ontuchtigheden, niet in twist en nijdigheid, maar doet aan de Heere Jezus Christus, en verzorgt het vlees niet tot begeerlijkheden.*
Onmiddellijk op het lezen van deze woorden werd een einde gemaakt aan zijn verbijsterend gevecht. Hij vond zijn gehele ziel door het vermogen van almachtige genade, aan Gods wil geheel onderworpen en gevestigd tot overwinnend voornemen om God aan te kleven, de zonde te verlaten, met bezadigde verzekering van goed gevolg hierin door Jezus Christus. Hij verhaalde terstond wat hij had gedaan, wat hem was wedervaren, eerst aan zijn vriend, toen aan zijn moeder, hetwelk werd de gelegenheid

tot bekering voor de een, van onuitsprekelijke vreugde voor de ander. Het einde van het verhaal verdient te worden voorgesteld in zijn eigen woorden: Lib. 8. hoofdstuk 12.
"Deze verzen gelezen hebbende, las ik niet meer, het was ook niet nodig. Want op het einde van die spreuk, als werd een licht van vrede of gerustheid in mijn hart gestort, vlood alle duisternis van twijfeling weg. Ik tekende het boek met mijn vinger, of enig ander teken, ik sloot het en verklaarde met een gerust gelaat aan Alipius hetgeen geschied was. Die verhaalde mij daarop, wat ook in hem werkte, dat ik niet wist. Hij begeerde te zien wat ik gelezen had; toen ik het hem toonde, zag hij verder dan ik had gelezen, ik wist ook niet wat volgde. Maar het waren de woorden: die zwak is in het geloof, neemt aan, hetwelk hij op zichzelf toepaste, en verklaarde het mij; bevestigd door deze vermaning met een vast voornemen en volgens zijn manier, waarin hij mij veel te boven ging, werd hij tot mij gevoegd zonder enig onstuimig uitstel. Wij gingen hierop tot mijn moeder en verhaalde haar het gebeurde, zij verheugde zich; wij zeiden op welke wijze het geschied was, zij was verblijd, gezegend en gedankt *U, o God, die machtig zijt voor ons te doen meer dan wij kunnen bidden of verstaan*."

Deze dingen verhaalt en betuigt onze schrijver, om te beteugelen der mensen opgeblazen hoogmoed, *Adversus lyphum humani generis*, zegt hij. En het voorbeeld van Alipius bewijst hoe verscheiden God belieft dit werk teweeg te brengen in mensen, leidende sommigen door zware overtuigingen, diepe vernederingen, grote benauwdheden, verbazende gemoedsangsten, eer zij komen tot vrede en rust; en anderen zachter en stiller zonder zichtbare beroeringen, tot zaligmakende kennis van Hem, door Jezus Christus.

§ 31.
2. een tweede zaak, die de mensen overkomt onder dit werk van overtuiging, *is schrik en vrees aangaande hun eeuwige toestand.*
Zij krijgen bevatting van de straf die hun zonden verdienen en die de vloek van de wet hun bedreigt. Dit vervult hen met kwellende gemoedsberoerten, schrik, vrees, verbaasdheid en verootmoediging van de ziel. Hetgeen in 's mensen gemoed dienaangaande omgaat, hebben sommigen onderscheiden behandeld onder de namen of opschriften van *Dolor legalis, timor servilis, attritio mentis, compunctio cordis, humiliatio animae:* wettische droefheid, slaafse vrees, gemoeds-naberouw, wroeging, verootmoediging, en dergelijke. Deze dingen of de meeste ervan zijn niet alleen behandeld door hedendaagse Godgeleerden, die ze hebben gesteld in een zeker gevolg en afhankelijkheid de een van de andere, en hebben ontdekt haar natuur, trappen, en hoeverre zij worden vereist tot waarachtige bekering en oprecht geloof, maar zij zijn alle behandeld in het voorbijgaan door de schoolse, en voor hen door velen van de oud-vaders. Dat sommigen dan de leer van deze dingen voor nieuwigheid uitmaken, spruit uit een walgelijk mengsel van onkunde en waan. Laten al de zaken dienaangaande rechtgeaard zijn of niet, ik ben overreed, dat de gehele leer haar aangaande, zakelijk niet nieuwer is dan het Evangelie, en dat ze in alle eeuwen door de kerk geleerd is. Het nodige dienaangaande breng ik tot de volgende hoofdzaken.

§ 32.
1. Overtuiging van zonde, doorgaans zijnde door de wet, hetzij onmiddellijk, of door licht en waarheid er uit getrokken, daarmee gaat gewoonlijk gepaard diep gevoel en besef van het eeuwige gevaar, dat de ziel onderhevig is, uit hoofde van de schuld der zonde, waarvan zij overtuigd is. Want de wet komt met zijn gehele macht op het gemoed en geweten. Mensen mogen eenzijdig zijn in de wet, de wet is niet

eenzijdig. Zij overtuigt niet alleen door haar licht, maar zij veroordeelt tevens door haar gezag. Want hetgeen de wet spreekt, spreekt ze tot die onder de wet zijn. Zij neemt de mensen onder haar macht, en hen dan onder de zonde besluitende, spreekt ze tot hen zeer gestreng. Dit wordt genoemd het komen van het gebod, en het verslaan van een zondaar, Rom. 7: 9.

2. Dit besef brengt doorgaans voort kwellende en verbazende hartstochten gevestigd en overwinnend in 's mensen gemoed; en daar het is, moet het voortbrengen:
   (1) Droefheid en schaamte over hetgeen men gedaan heeft. In schaamte ontdekte zich de overtuiging van zonde allereerst, Gen. 3: 7. En droefheid vergezelt de schaamte altoos. Hand. 2: 37, Als zij deze dingen hoorden, κατενυγησαν την καρδιαν, *werden zij doorstoken met beangstende droefheid in hun hart.* Hun ogen worden geopend om te zien de schuld en het gevolg van de zonde, hetwelk hen doorsteekt met verscheurende droefheid.
   (2) Vrees voor eeuwige toorn dit houdt de ziel in dienstbaarheid, Hebr. 2: 15, en is vergezeld van pijn. De mens dus overtuigd, gelooft dat die dreigementen van de wet waar zijn en beeft er voor. Zie dit in onze eerste voorouders, Gen. 3: 10. 3. Angstig, onvoldoend onderzoek naar middelen en wegen ter verlossing uit die tegenwoordige benauwdheid, en van toekomende ellende. Wat zullen wij doen? Wat zullen wij doen om zalig te worden, is het rusteloze vragen van zulke mensen, Micha 6: 6, Hand. 2: 37 en 16: 30.
3. Deze dingen stellen gewis de ziel aan vele plichten, gelijk bidden om verlossing, onthouding van zonden, pogingen naar algemene verandering van leven in alle welke en dergelijke deze overtuiging vertoont en op vele wijzen oefent haar kracht.

4. § 33. Wij schrijven de beoogde uitwerksels niet toe aan het blote werken van der mensen gemoedsdriften, op het redelijke overwegen van hun staat en toestand, die evenwel smartelijk en droevig moet zijn. Deze dingen kan men de mensen zo met aandrang voorstellen, dat zij ze enigszins overwegen en de gevolgen opmaken, zonder nochtans te hebben enige aandoening, gelijk de ervaring leert. Dus, zeggen wij, dat de wet, of haar leer, wanneer 's mensen geweten metterdaad wordt gebracht onder haar macht vergezeld gaat van een verborgen kracht van God, genoemd een geest van dienstbaarheid, die het gevoel van haren vloek diep in de ziel drukt, om haar te vervullen met angst en vrees, ja soms met schrik en wanhoop. Dit noemt Paulus de geest van de dienstbaarheid tot vrees, Rom. 8: 15, en verklaart in het brede hoe allen, die onder de wet zijn, dat is, onder haar overtuigende en veroordelende kracht, in dienstbaarheid zijn; de wet in haar bediening leidt tot, of teelt niet anders dan dienstbaarheid, Gal. 4: 22-24.

5. § 34. Het zakelijke van deze dingen wordt doorgaans gevonden in de tot God bekeerden, wanneer zij zijn opgewassen tot het gebruik van rede en vatbaarheid voor indruksels door uitwendige hulp. Zij zijn bijzonder klaar in het gemoed en geweten van hen, die zich in grove zonden hebben toegegeven. Evenwel kan men geen zekere regel of mate voorschrijven, als noodzakelijk in of voor iemand vroeger dan zijn bekering. Tot bewijs hiervan merk op twee zaken. 1. Dat beroeringen, droefheden, neerslachtigheden, schrik, vrees, niemands *plicht* zijn; het zijn enkel zaken die soms volgen, of in het gemoed komen op de onvermijdelijke plicht van overtuiging van zonde. Zij behoren niet tot het gebod van de wet, maar tot haren vloek. Zij zijn geen deel van hetgeen van ons wordt geëist, maar van hetgeen ons wordt opgelegd. Daar is een Evangeliedroefheid en verootmoediging na geloofd te hebben, die een plicht is, geboden, en met beloften gepaard. Maar deze wettische

droefheid is een uitwerksel van de vloek van de wet, niet van haar gebod. 2. God belieft te oefenen zijn vrije oppermacht in allen deze, en handelt met der mensen ziel zeer verscheiden. Sommigen leidt Hij langs de poorten van dood en hel, tot rust in zijn liefde, gelijk Israëls volk door de huilende woestijn in Kanaän, en de paden van anderen maakt Hij hun effen en gemakkelijk. Sommigen wandelen of dolen lang in duisternis, in de zielen van anderen wordt Christus gevormd in het eerste genadige bezoek.

6. § 35. Men kan, als gezegd, geen zekere mate of trap van deze toevallen, of gevolgen van overtuiging voorschrijven, dan vooraf noodzakelijk tot oprechte bekering en waar geloof; maar wel deze twee zaken in het algemeen.
   (1) Zo'n overtuiging van zonde, dat is, van een staat van zonde, van een zondeloop, van dadelijke zonden, tegen het licht van het natuurlijk geweten, dat de ziel geheel overreed is, dat zij daar door de vloek van de wet en Gods toorn onderhevig is. Dus besluit God, ten minste onder de zonde, elk die Hij genadig wil zijn; want alle mond moet gestopt, en zij allen voor God schuldig zijn, Rom. 3: 19, Gal. 3: 22. Zonder dit heeft niemand ooit oprecht geloofd, of zal ooit iemand oprecht geloven in Jezus Christus. Want Hij roept niemand tot Zich, dan die in enige mate zijn vermoeid, of dorstig, of die op de een of andere wijze zoeken naar verlossing. De gezonden, zegt Christus, dat is, die dat wanen te zijn, behoeven de Geneesmeester niet, zij zullen Hem niet zoeken, noch tot Hem gaan, schoon uitgenodigd - zie Jes. 65: 2, Matth. 9: 12.
   (2) Rechte bevatting en bepaald oordeel, dat er geen weg voor enig mens uit te vinden, gebruik of bewandelbaar is, geen weg van God ingesteld of goedgekeurd, die de ziel kan verlossen, in en van de staat en toestand waarin zij is, en die zij vreest, dan alleen de weg, voorgesteld in het Evangelie door Jezus Christus.

7. § 36. Daar deze dingen zijn, is het de plicht van een dus overtuigde:

A. na te speuren en aan te nemen de openbaring van Jezus Christus, en Gods rechtvaardigheid in hem, Joh. 1: 12. En hiertoe moet hij:
   (1) Goedkeuren het vonnis van de wet waaronder hij ligt, rechtvaardigende God in zijn rechtvaardigheid en de wet in haar heiligheid, wat ook de uitslag van deze bedeling voor hem zijn mag, Rom. 3: 19, 20 en 7: 12, 13. Want God beoogt in dit werk te verbreken de halsstarrigheid en hoogmoed van 's mensen hart.
   (2) Niet ras iets geloven dat zich voordoet als een hulpmiddel of tot verlossing, Micha 6: 6, 7.

   De zaken die zich aan zulken voordoen als hulpmiddelen, zijn van twee soorten.
   a. Zulke als de vrezen of bijgelovigheden van mensen hebben ingegeven, of zullen inblazen. Al de valse godsdiensten in de wereld, zijn uitvindsels om 's mensen geweten onder overtuiging te stillen. Om het heidendom voorbij te gaan, dit is het leven en de ziel van het papisme. Wat toch beogen de offerande van de mis, het vagevuur, aflaten, boete, toelatingen, vasten, en wat dies meer zij, dan enkel het geweten te paaien, dat door gevoel van zonde ontrust is? Hierom begeven vele pausgezinden, na het bedrijven van hooggaande goddeloosheden, zich tot het gestrengste kloosterleven. De ziel en het leven van bijgeloof bestaat in pogingen, om gewetens van zonde overtuigd, te stillen en te belezen.
   b. Hetgeen 't krachtigst en schoonschijnendst wordt aangedrongen, van de wet zelfs ingegeven, als een weg om het gevaar te ontgaan van haar vonnis, als de zin van hetgeen zij spreekt in een natuurlijk geweten, is wettische rechtvaardigheid, te

zoeken in verbetering van leven. Deze doet zich aan de ziel voor met groten aandrang en schijn van nut.

a. De stof hiervan is onvermijdelijk nodig, en zonder dezelve in zijn eigen plaats, en tot zijn eigen einde, is er geen oprechte bekering tot God.
b. Zij wordt aangezien als de zin van de wet, of als hetgeen haar voldoening geven zal. Doch in al deze is bedrog, ten aanzien van het voorgestelde einde; en wordt op enige verbetering van leven met dat oogmerk geleund, zij zal zijn een gebroken rietstaf, die de hand van hem, die er op rust, doorboren zal. Want al vordert de wet onthouding van zonde ten allen tijd, en dus ook voor het toekomende, hetwelk in een zondaar verbetering van leven is, zij stelt die niet voor als iets, dat de ziel zal verlossen van de schuld der zonde reeds gemaakt, hetwelk is de staat waarvan wij spreken. En haalt zij het gemoed over om haar voorwaarden tot dat einde aan te nemen, zij kan niet meer, en zal niet minder doen, dan de mens besluiten onder haren vloek.

§ 37. B. 't Is de plicht van mensen, in zo'n toestand zich te wachten voor verstrikkende verzoekingen. Zoals:

1. Dat zij niet hebben bereikt zo'n trap van droefheid over zonde en verootmoediging, als nodig is voor hen, die geroepen worden om in Jezus Christus te geloven. Te waarschuwen tegen verzoekingen van deze soort, was waarlijk nodiger in vorige dagen, toen de Evangelieverkondigers gestrenger, ach! of ik ook niet moest zeggen, oprechter handelden met het gewetens van overtuigde zondaren, als nu de gewoonte van de meesten is. Nochtans kan ook hierin nu nog worden misgetast, omdat geen zulke trappen van deze dingen, als die sommigen kunnen ontrusten, worden voorgeschreven tot zulk enig einde in wet of Evangelie.
2. Dat zij, die hen aanraden te geloven, niet weten hoe grote zondaars zij zijn; maar zij moeten weten dat Christus ook de allergrootste roept en het verkleint Christus' genade, te denken, dat de grootste zonden zouden teleurstellen haar uitwerksels in iemand, die oprecht tot Christus komt.

§ 38. Wij moeten nog kort en duidelijk overwegen de laatste zaak, waardoor dit werk van bekering tot God wordt voltooid, ten aanzien van haar uitwendig middel, ***dat is het voortbrengen en oefenen van geloof in God door Jezus Christus,*** in de volgende hoofdzaken.

1. Dit is en was het sedert het geven van de eerste belofte, het eigenlijke en bijzondere werk van het Evangelie. De wet is gegeven door Mozes, maar genade en waarheid kwam door Jezus Christus, Joh. 1: 17, Rom. 1: 16, 1 Petrus 1:23, Jak. 1: 18, Ef. 3:8-10.
2. Hiertoe is noodzakelijk dat het Evangelie, dat is zijn leer aangaande verlossing, rechtvaardigheid en zaligheid door Jezus Christus, overtuigden zondaars wordt verklaard en bekendgemaakt. En dit is ook een gewrocht van oppermachtige wijsheid en genade, Rom. 10: 13-15.
3. De verkondiging van het Evangelie gaat vergezeld met openbaring van Gods wil, ten opzichte van het geloof en de gehoorzaamheid van hen, aan wie het verkondigd is. Dit is het werk Gods, het werk dat God van onze handen eist, dat wij geloven in Hem die Hij gezonden heeft, Joh.6:29. En het Evangelie leert ons dit gebod van God aan zondaren, te geloven in de Heere Jezus Christus tot leven en zaligheid, aan te dringen met de veelvuldige verzwaringen, die de zonde van het niet op te volgen vergezellen. Want zij is, gelijk het Evangelie verklaart, 1. een verwerping van Gods getuigenis, dat Hij geeft van zijn wijsheid, liefde, genade, de uitnemendheid en

zekerheid van de weg ter zaligheid van zondaren door Jezus Christus, hetwelk is God tot een leugenaar te maken, 1 Joh. 5: 10, Joh. 3:32, 33. 2. Een versmaden van liefde, genade, en de weg en het middel te harer mededeling aan verloren zondaren, door het bloed van Gods Zoon, hetwelk is het hoogste tergen van de oppermachtige God.

4. In de verkondiging van het Evangelie wordt de Heere Christus op een bijzondere wijze voorgesteld, als gekruisigd en verhoogd, tot het bijzondere voorwerp van ons geloof, Joh. 3: 14, 15, Gal. 3: 1. En dit voorstellen van Christus sluit in een nodiging aan alle overtuigde zondaars, om tot Hem te komen om leven en zaligheid, Jes. 55: 1 en 65: 1.
5. Het Evangelie dus de Heere Christus voorstellende aan zondaren, en op hen aandringende om Hem aan te nemen en te aanvaarden, verklaart tevens tot welk einde Hij aldus wordt voorgesteld. *Dit is in het algemeen om hen zalig te maken van hun zonden,* Matth. 1: 21, of *van de toekomende toorn, waarvoor zij vrezen,* 1 Thess. 1: 10. Want het Evangelieaanbod van Christus sluit in:
   (1) Dat er nog een weg voor zondaars is, waardoor zij kunnen ontvlieden de vloek van de wet, en Gods toorn die zij hebben verdiend, Psalm 130: 4, Job 33: 24, Hand. 4: 12.
   (2) Dat de grondslag van deze wegen ligt in verzoening, door Jezus Christus gedaan aan Gods rechtvaardigheid, en voldoening aan Gods wet voor de zonde, Rom. 3: 25, 2 Kor. 5:21, Gal. 3: 13.
   (3) Dat God welbehagen heeft in deze verzoening, en wil dat wij ze zullen aannemen en in dezelve berusten, 2 Kor. 5: 18, 19, Jes. 53: 11, 12, Rom. 5: 10, 11.

6. Het Evangelie stelt voor en belooft, dat overtuigde zondaars door en op hun geloven en aannemen van Christus, de enigste weg tot verlossing en zaligheid, alle zonden vergeven zullen worden, gerechtvaardigd, vrijgesproken voor God, ontslagen van de wet tegen hen, door toerekening aan hen van hetgeen de Heere Christus voor hen en in hun plaats heeft gedaan en geleden, Rom. 8: 3 en 10: 3, 4, 1 Kor. 30: 31; 2 Kor. 5:21, Ef. 2:8-10.
7. Om 's mensen ziel over te halen tot toestemming om Christus aan te nemen op de voorgestelde voorwaarden; dat is, in Hem te geloven en op Hem te vertrouwen tot alles wat Hij is, alles wat Hij deed en leed, en nog doet tot vergeving van de zonden, leven en zaligheid, is het Evangelie vol drangredenen, uitnodigingen, bemoedigingen, vermaningen, beloften, alle beogende aan te duiden en te verklaren Gods liefde, genade, getrouwheid en goedwilligheid in dezen. In dit gedeelte van het Evangelie wel te behandelen en tot nut te gebruiken, bestaat de voornaamste wijsheid en kennis van de dienaars van het Nieuwe Testament.
8. God doet dikwerf onder deze verscheiden wegen of middelen, ter verklaring van Zichzelf en zijn wil, enig bijzonder Woord, belofte of Schriftuurplaats, zich vestigen op van de zondaar gemoed, gelijk wij in Augustinus zagen. Hierdoor wordt de ziel eerst opgewekt, om te werk te stellen en te oefenen het geloof waarmee zij is begiftigd door de krachtdadige werking van Gods Geest, hiervoor beschreven. En door dit middel worden mensen bestierd tot rust, vrede en vertroosting, in de verschillende trappen, die God belieft hun mee te delen.
9. Dit oefenen van geloof op Christus, door de belofte van het Evangelie, om vergiffenis, rechtvaardigheid en zaligheid, gaat onafscheidbaar gepaard met, en dat geloof is de wortel en onfeilbare oorzaak van algemene overhaling des harten tot alle heilige gehoorzaamheid aan God in Christus, met afstand van alle bekende

zonden, noodwendig voortbrengende doorbrekende verandering en hervorming van leven en vruchtbare gehoorzaamheid. Want gelijk op ontdekking van Gods liefde in Christus, de beloften waardoor zij ons wordt voorgehouden, met geloof gemengd wordende, de ziel van een armen zondaar wordt vervuld met godvruchtige droefheid, schaamte en diepe verootmoediging over haar vorige zonden, kan de ziel, al haar vermogens nu vernieuwd en inwendig veranderd zijnde, zich niet meer onthouden van liefde tot heiligheid, en van zich te begeven tot een waakzame levensloop van algemene gehoorzaamheid aan God, door zulke vrijwillige aandoeningen als haar eigen zijn; als een nieuwgeboren mens kan laten al de daden van het natuurlijke leven, in beweging, begeerte tot voedsel en dergelijke.
IJdel en dwaas smalen dan sommigen, die zelf werelds en goddeloos leven, dat anderen prediken een rechtvaardigmaking door geloof alleen in Jezus Christus, tot verwaarlozing van heiligheid, rechtvaardigheid en gehoorzaamheid aan God, waarvoor zulke spotters en felle verachters van al die goed zijn, zo ernstig pleiten. Zij, die men aldus openbaar beschimpt, leren eenstemmig, dat een geloof, dat het hart niet reinigt en het leven hervormt, dat niet vruchtbaar is in goede werken, dat geen uitwerkende middeloorzaak is van bekering en nieuwheid des levens, niet is het oprechte geloof, rechtvaardigmaking bewijzende, maar leeg, dood, en dat eeuwig zal bedriegen alle zielen die er op vertrouwen. Zij dringen aan de onvermijdelijke noodzaak tot algemene heiligheid, Godzaligheid, rechtvaardigheid of gehoorzaamheid aan Gods geboden, op vaster grondbeginsels, met krachtiger drangredenen, klaarder overeenkomende met Gods wil, genade en liefde in Christus, dan zij allen kunnen voorwenden, die hen onkundig en vals hekelen, alsof zij die zaken verwaarloosden. Zij dringen aan een gehoorzamende heiligheid, die zich geen plicht tegen God of mensen daar de andere voor pleiten, of die zij voorwenden, onttrekt, en die insluit iets verhevener, geestelijker, hemelser, dan zij kennen of achten, hetwelk wij op zijn plaats breder denken te tonen.

10. § 39. Die in de eerste tijden van de kerk dus tot God bekeerd waren, werden op hun geloofs of openbare belijdenis hiervan toegelaten tot kerkgemeenschap en deelgenootschap aan al de verborgenheden daarvan. En deze algemene weg, waardoor iemand de gemeenschap van de gelovigen werd bijgevoegd, was een krachtig middel tot oprechte liefde, zonder veinzerij onder hen allen, uit hoofde van hun gezamenlijk aandeel in de genade van onze Heere Jezus Christus.

    Ik zal dit gesprek besluiten met een voorbeeld hiervan, dat Augustinus geeft in de bekering en het aannemen in kerkgemeenschap van Victorinus, een Platonisch wijsgeer, gelijk het hem was verhaald door Simplicianus, die hem had gedoopt: Lib. 8. hoofdstuk 2.
    "Als het uur gekomen was tot de belijdenis van het geloof, die met zekere van buiten geleerde woorden op een verheven plaats, voor het gelovig volk van Rome gewoonlijk gedaan werd, van die tot uw genade zullen toegevoegd worden, werd, zegt hij, van de ouderlingen aan *Victorinus* aangeboden, die in het geheim te doen, gelijk men, door schaamte, aan vreesachtigen wel meer aanbood; doch dat hij liever zijn zaligheid voor de heilige menigte wilde belijden. Want hetgeen hij als wijsgeer leerde, bestond niet in redekunde, echter had hij dat openlijk gedaan; zoveel minder moest hij vrezen, die voor u, gewoon volk, uw woorden opzegt, die niet gevreesd heeft in zijn eigen woorden voor een menigte van onzinnigen. Als hij dan was opgeklommen om te spreken, ging er een geruis van zijn naam op onder allen; want wie kende hem niet? En allen riepen: *Victorinus! Victorinus,* gelijk zij in de eerste

met hem te zien, hun stemmen ophieven, hebben zij aanstonds gezwegen, om te horen wat hij zou zeggen. Hij doet belijdenis van het ware geloof met uitnemende vrijmoedigheid. Zij, die hem in het hart wilden grijpen, namen hem aan met liefde en verheuging.
Vele zaken aangaande de schikking, onderwijs en vurige liefde van de eerste Christenen in hun kerkgemeenschappen, worden te kennen gegeven en vertoond in deze woorden, die ik hier niet uitbreid.

§ 40. Dit is dan het tweede grote werk van Gods Geest in de nieuwe schepping. Dit is een korte beschrijving, hoe Hij vormt en schept de leden van het geheimzinnig lichaam, waarvan Christus Jezus het hoofd is.
Het laatste gedeelte van ons gesprek aangaande de uitwendige wijze van de wedergeboorte of bekering tot God, met de trapsgewijze voorbereiding tot dezelve, en haar voltrekking in van de mensen ziel, was steeds het onderwerp, waarop vele Godgeleerden in Engeland in hun prediken en schrijven zeer hebben aangedrongen en het tot nut hebben aangelegd, tot voordeel en opbouw van Gods kerk. Maar nu willen sommigen van ons dit gehele leerstuk, met al de verklaringen en toepassingen daarvan, beschimpen en verachten, schoon elk weet dat het steeds was de leer van de geleerdste kerkvoogden van de kerk van Engeland. Zij stampen de leer niet alleen uit, maar schelden alle ondervinding van het werk zelf in 's mensen ziel voor dweperij en geestdrijven.
Om tegen te gaan de hoogmoed en dartelheid van deze onnutte geest, heb ik in dit korte voorhouden van het werk zelf, bevestigt de verscheidene delen ervan, met de ondervinding van de oud-vader Augustinus. Want al zijn sommigen, die deze leer en dit werk verachten, opgeblazen over hun uitmunten in de toneelse, letterknechtige orde van deze dagen, tot verachting van allen die hen weerspreken in het lastigste van hun wijze redenen, al zouden zij opzwellen tot zij berstten, gelijk de kikvors in de fabel, zij zullen nooit hun vooringenomendste verwonderaars hen doen gelijk stellen met het onsterfelijk verstand, de genade en geleerdheid van deze uitmuntende verdediger van de waarheid, en het licht van de eeuw waarin Augustinus leefde.